Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři senioři“.

Česká speleologická společnost, ZO 6 – 12, Speleologický klub Brno

Tématický okruh nultý.

Naše motivace :

(aneb vysvětlení příčin toho, proč děláme to, co děláme).

a Obsah této první ročenky naší Edice SE – 3 :

Koordinace : Mgr Ladislav Slezák

Redakce a spolupráce :
Richard Cendelín
Josef Pokorný

Externí pracovníci :
Všichni jeskyňáři, kteří mají k předložené tématice co říci a jsou ochotni s námi na předložených tématech spolupracovat.

Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

Moudra našich předchůdců :

Dr. Karel A B S O L O N v r. 1934 :

„Moravský kras byl a je bojištěm již od doby diluviální.“

Akademik Dr. Radim K E T T N E R v roce 1953 :

„Z hlediska geologického přináleží Moravský kras ke stabilnímu kratonu Českého masivu.
Z pohledu speleologa je to nejaktivnější sopečné území v celé naší republice.“

Neznámý jeskyňář, neznámo kdy :

„Moravský kras je soustava děr, sem tam spojených vápencem ! A každá ta díra někam vede !“

A naše motivace ?

Když někdo něco dělá, má k tomu příčinu. Tedy – motiv. Když je těch příčin víc, je to už motivace. Tedy – souhrn příčin.

Kluci ze ZO 6 – 12 z legrace říkají, že když jeskyňář zestárne a ztratí sílu lozit, usedne a začne psát. My, SE 3 říkáme – proč ne ? Vždyť všechno, co dnes známe jsou vlastně znalosti nepřehledných řad našich předků, kteří museli třeba nejdříve pracovní postupy vymyslet, potom je realizovat a pak svoje zkušenosti předat dalším generacím. Takže, my vlastně dnes neustále navazujeme na znalosti a zkušenosti naších předků, rozvíjíme je a předáváme dalším generacím.

Když to děláme v jiných oborech, proč to neudělat v jeskyňařině ? My vlastně účelově hledáme, jak co nejjednodušeji a nejlevněji předat svoje zkušenosti, ale také paměti na ty, kteří ty zkušenosti v krasu sbírali. Nechceme, aby ti, kteří už odešli z tohoto světa upadali v zapomnění. Dokážeme-li na ně nezapomenout, budou žít s námi, v našich vzpomínkách. Pomníky se přežívají. Ale zachovat znalosti a vědomosti těch, kteří šli před námi je víc než pomník !

Vydat dnes knihu stojí velké peníze. Současná technika nám však dovoluje zpracovat témata v počítači a pak je vydat jako CD, které si každý, kdo má počítač může doma přehrát a přečíst. Není to lákavé ? Tak co, půjdete do toho s námi ? Možný e – mailový kontakt najdete na titulním listu každého zpracovaného tématu.

Vaši SE 3 – Ladislav Slezák, Richard Cendelín, Josef Pokorný.

Stojící na fotografii zleva doprava : L. Slezák, J. Pokorný, R. Cendelín, to jsou SE 3, jak je zachytil Slávek Černý ze ZO 6 – 23.

Obsah první ročenky Edice SE – 3 – 2009 :

TO – 0 = Tématický okruh nultý. Název : **„Naše motivace, aneb vysvětlení příčin toho, proč děláme to co děláme“.** V této části vysvětlujeme motivaci, která nás vede k vydávání především Slezákových prací způsobem, jaký jsme zvolili.
Na závěr TO – 0 jsme zařadili fotografie, které jsou na pouzdře nabízeného CD nyní ve větší – čitelnější velikosti.

TO – 1 = Tématický okruh první. Název tématického okruhu : **„Povídání o tom, co je to kras a jak vůbec vznikal dnešní Moravský kras“.**
Do tohoto tématického okruhu byla zatím zařazena jen tato práce :
Část 01 – ***Mgr Ladislav Slezák :***
Otazníky nad geologií, morfologií a hydrologií Moravského krasu.

TO – 1a = **Slovníček odborných geologických výrazů.** Příloha k TO – 1.

TO – 2 = Tématický okruh druhý. Název : **„Povídání o některých nových poznatcích v Moravském krasu“.**
Do tohoto tématického okruhu byly zatím zařazeny tyto práce :
Část 01 – ***Mgr Ladislav Slezák :***
Příspěvek k hydrografii jižní části Moravského krasu a nabídka speleologicky nadějných lokalit v jižní části Moravského krasu. Přiložené přílohy – mapky, náčrty poznatků v terénu a fotodokumentace.
Tato práce byla prezentována na Speleoforu 2008, dále pak byla ve formě dvou textových článků otištěna ve Speleu č. 52. Protože však rozsah příloh přesáhl možnosti Spelea, rozhodli jsme se tuto práci se všemi přílohami zařadit do tohoto tématického okruhu.
Část 02 **–** ***Mgr Ladislav Slezák :***
Jak se kdysi vytvořila v jižní části Moravského krasu kvarterní přehrada a co to dále způsobilo.
Přílohy : Mapy, nákresy, diagramy, fotografie.

TO – 3 = Tématický okruh třetí. Název **: „Vzpomínání na jeskyňáře, kteří v 19. a 20. století zkoumali Moravský kras“.**
Toto téma zatím zpracovává ***J. Pokorný*** a má je rozděleno na části :
Část 1. – ***19. století – do roku 1900 včetně.***
Část 2. – ***20. století – od r. 1901 do r. 1945.***
Část 3. – ***20. století – éra založení a činnosti „Speleologického klubu Brno“.***
Část 4. – ***20. století – éra „Speleologických kroužků“ při Závodních klubech ROH.***
Část 5. – ***20. století – Založení a historie působení „České speleologické společnosti“ v Moravském krasu.***

Zatím máme zpracovánu jenom malou část toho, co by bylo potřeba do tohoto tématického okruhu zařadit. Přesto ji zařazujeme, aby čtenář získal alespoň představu o způsobu, jakým chceme tento tématický okruh zpracovávat.

Je evidentní, že zpracování tohoto tématu je pro jednoho člověka úkol nesplnitelný. Bude nutno najít způsob, jak do toho zainteresovat další nadšence, ochotné zpracovávat historii. Zde se obracíme se zdvořilým požadavkem na ZO ČSS.

TO – 4 = Tématický okruh čtvrtý. Název : **„Informace o Verrein Deutsche Touristen, Gruppe für Höhlenforschung,** tedy o německých jeskyňářích z konce 19. a první poloviny 20 století.“
Toto téma obsahuje jen krátkou informaci o Ing Hermannu Bockovi a odkaz na překlad jeho díla, dále pak historický ***„Jahresbericht über die Tätigkeit der Gruppe für Höhlenforschung pro 1912“, tj. „Výroční zpráva o činnosti Skupiny pro jeskynní výzkum za rok 1912“*** včetně překladu do češtiny.
Tento materiál nám poskytl krasový potápěč Fraňo Travěnec ze ZO 6 – 23. Je doplněn fotografiemi z archivu ZO 6 – 01, poskytnutých kolegou V. Šebečkem.

TO – 5 = Tématický okruh pátý. Název : „**Střípky pamětí lidu, žijícího v krajině Moravského krasu.**
V tomto tématu sbíráme všechny poznatky pamětníků, žijících v kraji Moravského krasu.Tento okruh je otevřený všem, kdo je sám pamětníkem a může nám do těchto řádků přispět.

*

Forma prezentace prostřednictvím vydávání CD s různorodou tématikou o jeskyních a Moravském krasu všeobecně nemá pevně stanovený ediční rámec. Jde o jakousi elektronickou formu publikace aktuálního či osvětového zaměření, cílenou povětšině do řad speleologů, jejíchž cílem není jen kopání a lezení. Je otevřena všem, kteří chtějí svoje poznatky zveřejnit.

Za obsah příspěvku si odpovídá autor sám. Neznamená to ovšem, že příspěvky budou bezbřehé co do etiky či odborného pojetí.

*****

V následující příloze najdete dvě reprodukce fotografií, které jsme použili na obal CD, tedy kompaktního disku, který jste získali**. Jsou to fotografie z Křížova dómu v Ochozské jeskyni.**

Na fotografii č. 1. je pohled na **Křížův dóm** z místa, zvaného „Křížova vyhlídka“ ke Kuželi. Kuželem je nazýván velký stalagmit na rozhraní Nalaškova a Křížova dómu. (Název „Nalaškův dóm“ přebíráme z mapy autorů Ryšavý, Plch, Pernes z r. 1944. Autoři této mapy jsou již všichni mrtvi a nikdo z žijících neví, kdo byl Nalaška a proč autoři tento dóm s tímto názvem a letopočtem 1830 do mapy takto zakreslili).

Na tuto plošinu vždy Dr. Martin Kříž zavedl návštěvníky – svoje přátele, pak sestoupil na dno dómu, napíchl na vidle připravenou otep slámy, tuto zapálil, zvedl nad hlavu a tak návštěvníkům jeskyni osvětlil. Tito posléze nazvali plošinu, ze které mohli osvětlený dóm sledovat „Křížovou vyhlídkou“ a ještě později po něm pojmenovali celý dóm.

Fotografie č. 1 byly zpracovány na barevném materiálu **Fudži.**

Na fotografii č. 2. je pohled na Křížův dóm od Kužele k Hradisku a Křížově vyhlídce. (Na Křížově vyhlídce stojí jeskyňář. Jeho postava vám pomůže představit si velikost tohoto prostoru, zejména na výšku).Tyto snímky byly zpracovány na barevném materiálu **Kodak.**

Prosíme, omluvte sníženou kvalitu obrázků. Vzhledem k rozloze prostoru a problémy s osvětlením dómu jsou obrázky složeny vždy z několika snímků. Nicméně, domníváme se, že zachycení skutečnosti se podařilo zpracovat optimálně. (Foto J. Pokorný).

Na reprodukci č. 3. najdete pro srovnání dřevoryt neznámého autora, zachycující Křížův dóm v oné dávné době. Obrázek byl publikován Jindřichem Wanklem (Leipziger Illustrierte

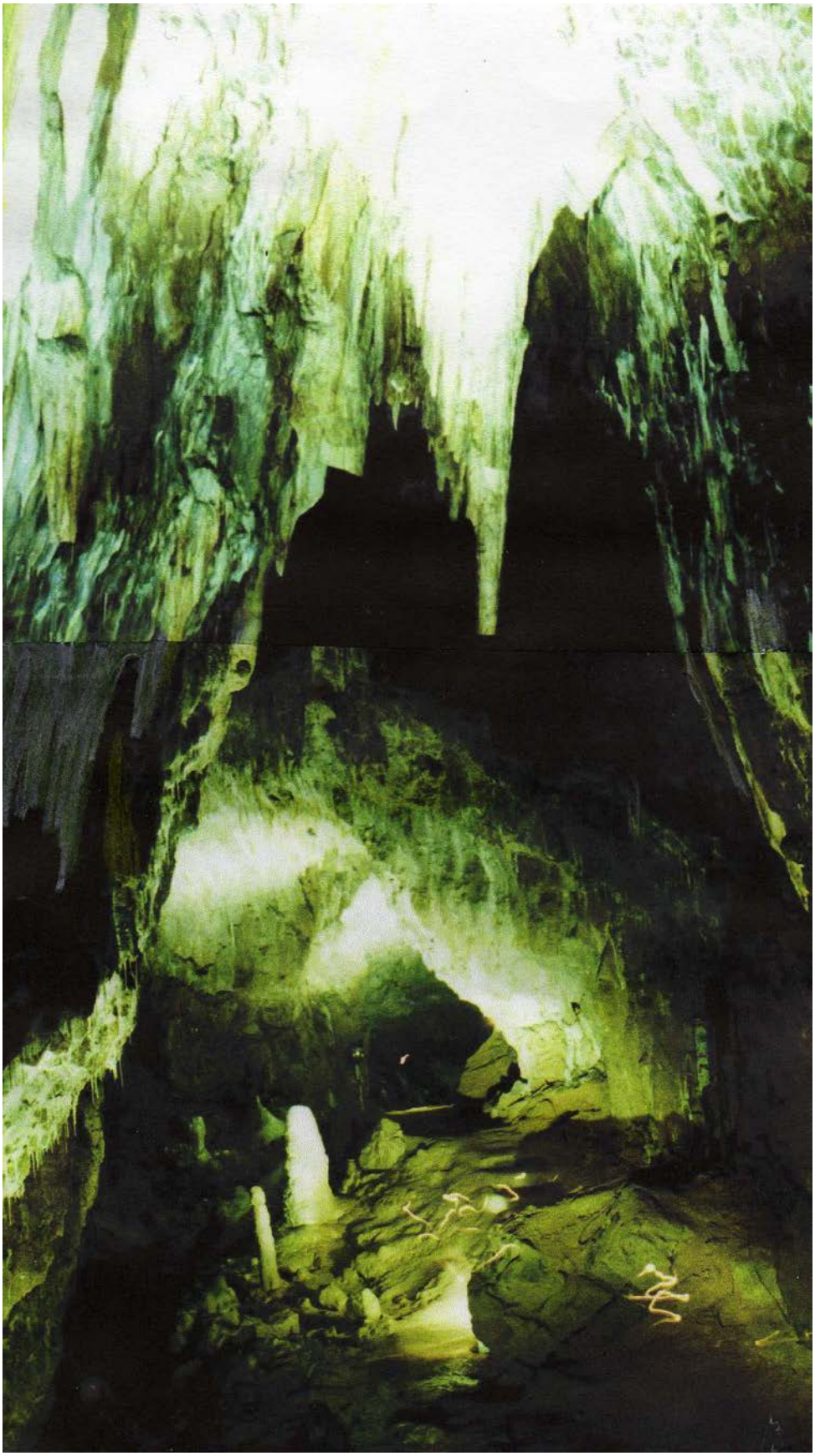

Fotografie č. 1. Ochozská jeskyně, Křížův dóm, pohled z Křížovy vyhlídky ke Kuželi.
Fotomateriál : Fudži.
Fotomontáž prostorově náročných záběrů : Josef Pokorný.

Fotografie č. 2. Ochozská jesk., Křížův dóm, pohled od Kužele ke Křížově vyhlídce.
Fotomontáž prostorově náročných záběrů : J. Pokorný.
Fotomateriál : Kodak.

Reprodukce č. 3. Dřevořez – neznámý autor – vyšlo v „Leipziger Illustrierte Zeitung“ 1857 jako příloha článku Jindřicha Wankela o Ochozské jeskyni.

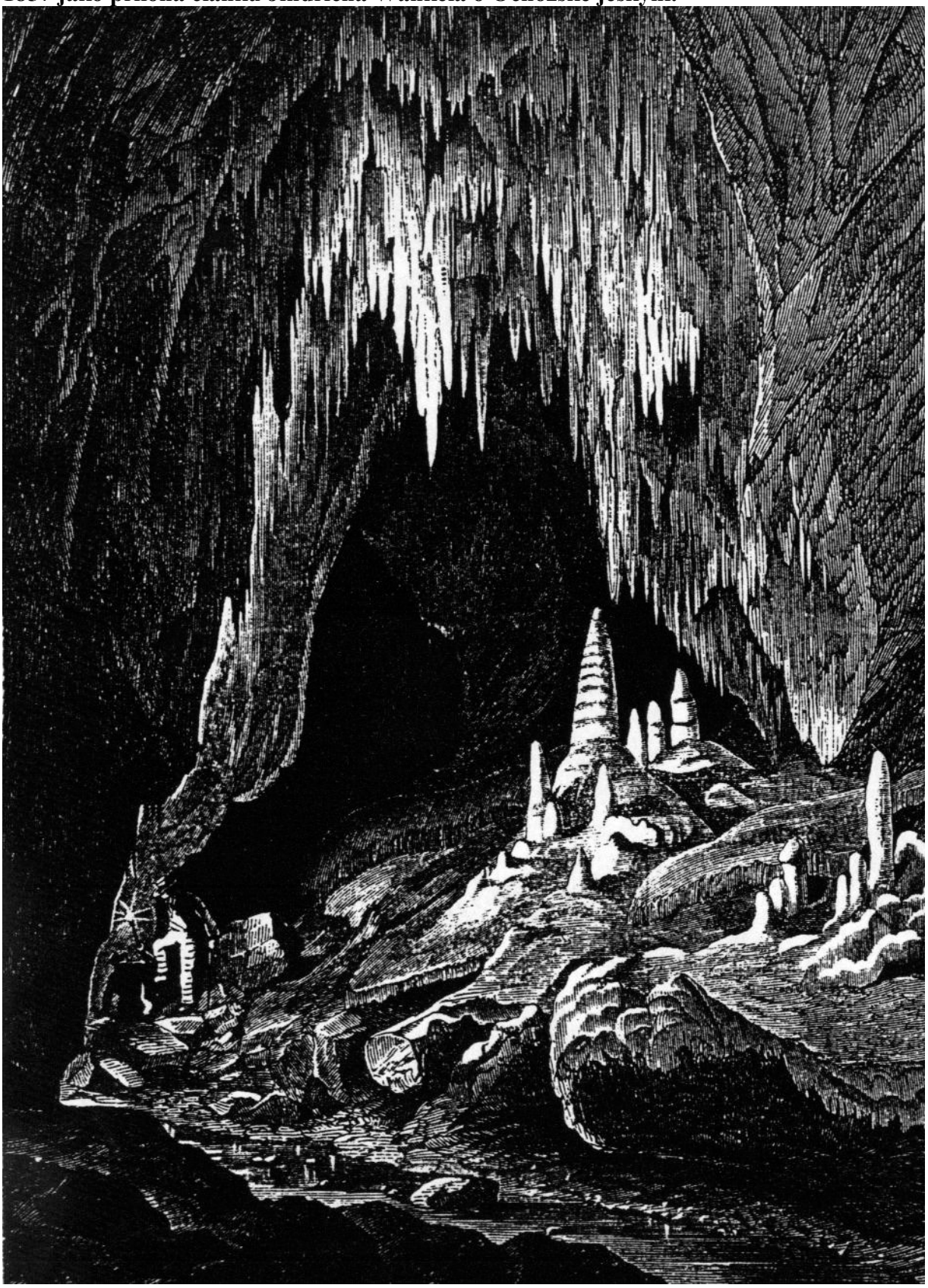

Tento obrázek byl nazván „Sněžky Ochozské“. Vyšel také v r. 1857 v knížce „Macocha“ od Jana Nepomuka Soukopa, kaplana ve Sloupu, přítele J. Wankela.

Edice SE 3
(Speleologická skupina „ Tři senioři“)
Česká speleologická společnost, ZO 6 – 12, Speleologický klub Brno.

Tématický okruh 1. :
Povídání o tom, co je to kras a jak vůbec vznikl a tvořil se Moravský kras.

Verse 01

Mgr Ladislav S L E Z Á K :

Otazníky nad geologií, morfologií a hydrologií Moravského krasu.

Koordinátor tématických okruhů a autor této práce : Mgr Ladislav Slezák

Redakce a spolupráce : Richard Cendelín
Josef Pokorný

Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

O B S A H :

Motto : Ernest Thompson S E T O N :

Poznal jsem trýzeň žízně.
I vykopal jsem studnu,
aby z ní i jiní mohli pít.

Předmluva :

Problematikou Moravského krasu se v průběhu času zabývala celá řada osobností, kterým přinášela poznatky, se kterými pak seznamovali další zájemce.

Čas běžel, některé jeskyně byly zpřístupněny, jiné zkoumány, aby se rozšířil okruh poznatků. Tyto poznatky a zkušenosti se soustřeďovaly a dále rozšiřovaly pomocí publikací různých autorů.

V r. 1984 byla v Moravském krasu Odborem kultury ONV a dalšími institucemi vydána skripta pro jeskynní průvodce a amatérské jeskyňáře. Byla psána populární formou pro širokou veřejnost a zachycovala poznatky generací lidí,kteří kras do té doby zkoumali.

Protože od té doby uplynulo cca 24 let, a úroveň lidského poznání se posunula k dnešku, chceme poznatky dneška navázat na poznatky oné doby. Proto vás nejprve chceme seznámit s obsahem těchto skript a pak přistoupit k poznatkům, které na skripta navazují.

Část pro naši tématiku podstatnou, kterou zpracoval L. Slezák a O. Štelcl vyjímáme do této práce, jako základ informací, na které chceme navázat.

SE 3.

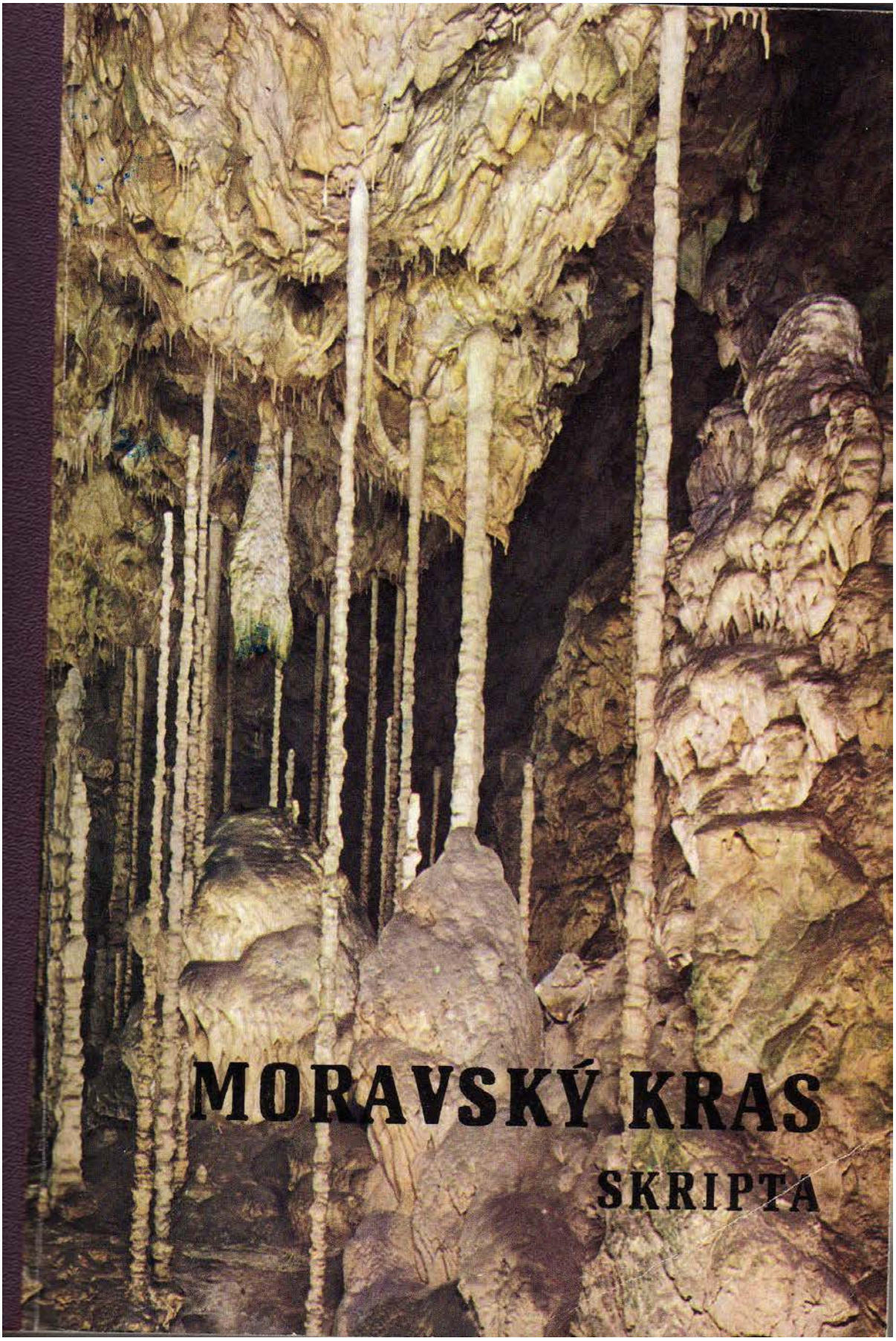

MORAVSKÝ KRAS

SKRIPTA

III. M O R A V S K Ý K R A S

III.1. Přírodní poměry

a) Orografické začlenění

Uprostřed Československa, jen několik málo kilometrů severně až severovýchodně od Brna se rozkládá dnes již klasické krasové území, jehož studium přispělo podstatným dílem k formování evropské speleologie, krasové geomorfologie, speleoarcheologie a organizované návštěvnosti jeskyní a celých krasových oblastí. Je to Moravský kras, území budované 3 - 6 km širokým a 25 km dlouhým pruhem silně zkrasovělých devonských vápenců, probíhajících od Líšně a Maloměřic u Brna ke Sloupu a Holštejnu. Dále k severu pokračují vápence jako izolované ostrůvky směrem k Vratíkovu u Boskovic.

Z hlediska orografického náleží Moravský kras Drahanské vrchovině, která jako mohutný, mírně vyklenutý blok se výrazně zvedá nad sníženiny Hornomoravského úvalu, Vyškovské brány a Boskovické brázdy. Moravský kras se nachází v jihozápadní části Drahanské vrchoviny, kde vytváří svérázný orografický celek. Na severu, východě a jihu je omezen částí Drahanské vrchoviny, nazvanou Konická vrchovina, na západě Adamovskou vrchovinou s Blanenským prolomem. Plochý povrch vápenců se velice mírně sklání směrem k jihu. Při severní hranici v blízkosti obce Šošůvka dosahuje výšek kolem 540 m n.m., kdežto při jižní hranici kótou Hády pouhých 424 m n.m. Mezi obcemi Ochoz a Kanice je v západo-východním směru přeťat Řícmanicko-ochozskou sníženinou, jejíž dno, dosahující průměrné nadmořské výšky 320 - 330 m, tvoří podložní horniny brněnského masivu. Na jihu v okolí kóty Hády je Moravský kras ukončen více než 100 m vysokým svahem, který spadá do Prackého pahorkatiny v Dyjskosvrateckém úvalu. Jižně od tohoto svahu vystupují ve Vyškovské bráně izolované vrchy jurských vápenců. Jsou to Bílá hora, Stránská skála a Švédské šance.

Plochý povrch vápenců je rozčleněn hlubokými údolími,

místně nazvanými žleby, v řadu plošin. Nejrozsáhlejší je Ostrovská plošina s výškami kolem 500 m n.m. Směrem k jihu následuje Vilémovická plošina s průměrnou výškou cca 490 m n.m., Babická plošina s nejvyšším bodem Stádla (503 m n.m.) a Hádecká plošina s kótou Hády (424 m n.m.). V okolí Rudice a Ochoze jsou plošiny přemodelovány v široké hřbety a zaoblené vrchy (viz kóty Novinky 515 m n.m., Pokojná hora 496 m n.m., Skalka 478 m n.m., Lysá hora 429 m n.m. atd.).

Doporučená literatura:

Czudek T. (1972): Geomorfologické členění ČSR
Studia geographica 23, 137 stran

b) Geologie

Dříve, než se začneme zabývat vývojem, geologickou stavbou a tektonikou vlastního území Moravského krasu, bude velmi užitečné si alespoň schematicky objasnit určité geologické situace, za kterých se vyvíjela souvrství devonských hornin na Moravě. Na základě řady studií můžeme dnes provést jakousi geologickou rekenstrukci poměrů v sedimentační pánvi, v období devonu podtupně od severu až severovýchodu zaplavované mořem. Na základě výskytu klastických sedimentů (slepence, pískovce, arkózovité pískovce a břidlice) rudočfialových barev (obdoba facie Old Red Sandstone) přichází geologové k závěru, že tyto sedimenty jsou původu suchozemského (vyjímku tvoří vrbenský pruh Vysokého Jeseníku) a usazovaly se jako říční akumulace na šikmo ukloněných svazích značně členité pánve. Střídání jemných a hrubých materiálů, materiálů tříděných i netříděných ukazuje na nepravidelné splachy z pevniny v období teplého klimatu. Devonské moře zaplavovalo pánev postupně od severu k jihu a např. v jižní části Moravského krasu se tyto rudé sedimenty usazovaly i v období svrchního devonu,

ÉRA	PERIODA	EPOCHA	STÁŘÍ hranice v milionech let	VRÁSNĚNÍ
KENOZOIKUM	KVARTÉR ČTVRTOHORY	HOLOCÉN		ALPINSKÉ
		PLEISTOCÉN: mladý - würm, - riss/würm		
		PLEISTOCÉN: střední - riss, - mindel - riss		
		PLEISTOCÉN: starý - mindel, - günz - mindel, - günz, - donau - günz, - donau		
			2	
	TERCIÉR	NEOGÉN		
			26	
		PALEOGÉN		
			65	
MESOZOIKUM	KŘÍDA	Svrchní, Spodní		
			136	
	JURA	Svrchní - malm, Střední - dogger, Spodní - lias		
			195	
	TRIAS	Svrchní, Střední, Spodní		
			225	
PALEOZOIKUM	PERM	Svrchní, Spodní		Hercynské
			280	
	KARBON	Svrchní - siles, Spodní - dinant		
			345	Variské
	DEVON	Svrchní, Střední, Spodní		
			395	
	SILUR	Svrchní, Spodní		KALEDONSKÉ
			445	
	ORDOVIK			
			500	
	KAMBRIUM	Svrchní, Střední, Spodní		
			570	
PREKAMBRIUM	PROTEROZOIKUM			Kadomské, Grenvillské, Karelské
			2500	
	ARCHEOZOIKUM			Kenoranské
			4600	Vznik zemského tělesa

Obr. 10: Přehled geologických dob

kdy již v severní části Moravského krasu začala tvorba vápenců. Vraťme se ale do počátků nástupu devonského moře na Moravu.

Nejvyšší spodní devon je datován tentakulitovými břidlicemi, které vznikaly v hlubším moři v místech Vysokého a Nízkého Jeseníku a Drahanské vrchoviny. V jesenické oblasti do těchto břidlic pronikají vyvřelé horniny jako důsledek podmořského vulkanizmu. Pokud se tvoří vápence, jsou většinou výsledkem přínosu Ca ve vazbě na vulkanizmus. Na tomto místě si také připomeneme, že již výše zmíněná vulkanická činnost dala podnět vzniku ložisek železných rud (typ Lahn Dill). Na rozhraní spodního a středního devonu vulkanizmus doznívá, současně však dochází k výrazným pohybům v zemské kůře na západ od sedimentační pánve. Výzdvihy pevniny způsobují prohlubování pánve směrem na východ a současně postup moře k jihu, t.j. do oblasti Moravského krasu. Tak se dostáváme do období svrchní části středního devonu, kdy byl postupně zaplavován velmi členitý reliéf brněnské vyvřeliny (geologové se shodují na tom, že některé části vyčnívaly z devonského moře jako ostrovy). Na bazální klastika tak začínají sedimentovat souvrství vápenců většinou organogenního (živočišného) původu. Začíná tak éra bohatého života v poměrně mělkém, čistém a teplém moři, kde vznikají obrovské kolonie (biohermy) přisedle žijících živočichů (koráli, amphipory a pod.), jejichž odumřelé schránky byly stavební hmotou mocných vápencových souvrství Moravského krasu. Ve svrchním devonu jsou tyto geologické poměry opět narušeny postupným prohlubováním částí geosynklynály na východ od brněnského masivu. Opět se mění charakter sediemntů (dokonce i lokálně). Hlásí se nástup karbonu a tím ústup devonského moře definitivně. Do pánve je přinášen materiál z okolních obnažených částí pevniny. Tvoří se usazeniny nevápencové. Převládají úlomkovité materiály (zpevněné) jako droby, dále pískovce a břidlice (rytmické střídání = facie kulmu), hojné jsou místy mohutné akumulace slepenců. Vzácně na několika místěch obsahují tyto slepence též vápencový materiál z míst,

která již byla souší.

Geologická historie Moravského krasu není z období permu a dále triasu dostatečně známa. V období jury vystupují již opět vápence Moravského krasu na světlo denní. Jurská transgrese zasáhla jejich již značně narušený povrch. Potom následovala transgrese křídová a nakonec mladotřetihorní, která vnikala již jen do rozčleněného terénu krasových plošin, do již mohutně vyvinutých povrchových krasových jevů (kaňony). Od této doby je Moravský kras permanentně souší.

Nyní, když jsme si objasnili litologické poměry při postupné transgresi devonského moře, můžeme začít studovat geologické poměry v Moravském krasu (devon ve facii Moravského krasu).

1) Brněnská vyvřelina

Jak již bylo výše řečeno, obnažené těleso vyvřelého Brněnského masivu, na němž se usazovaly suchozemské sedimenty ve facii Old Red, vytvářelo řadu elevací, zasahujících do sedimentační pánve. Šlo o jakési hřbety, které muselo postupující moře překonávat. Klasickým příkladem je řícmanicko-ochozská elevace (dnes denudovaná). Vlastní těleso brněnské vyvřeliny je složeno převážně ze středně zrnitých granodioritů a jejich diferenciátů. Podrobným studiem bychom zjistili, že obsahy základních minerálů (živce, amfibol, biotit, křemen, dále akcesorické minerály) se místo od místa liší. Granodiorit je prorážen poměrně velkými tělesy bazických hornin (diority a diabasy). Tato se vyskytují mimo území Moravského krasu. Hojné jsou žíly jemnozrnných narůžovělých aplitů (hojné na odkryvech v údolí Křtinského potoka u Adamova). Na těchto odkryvech (v zářezu silnice západně od Švýcárny) je možno pozorovat tyto aplitové žíly deformované mladší radiální tektonikou. Brněnská vyvřelina je místy do značné hloubky silně rozvětralá a rozpadá se na detrit. Tento materiál byl místně těžen pro stavební účely (písky). Na některých lokalitách

byla těžena brněnská vyvřelina jako materiál, využitelný i jako stavební kámen, nebo jako drcené kamenivo (lom železnic v Blansku, menší lomy v údolí Punkvy u Blanska a pod.). Dnes jsou provozy tohoto druhu mimo CHKO Moravský kras (Lhota Rapotina u Boskovic).
Na tomto místě se ještě můžeme zmínit o zajímavostech spíše z hlediska mineralogického. Na některé tektonické linie byly vázány výstupy hydrotermálních mineralizovaných roztoků, které zapříčinily tvorbu drobných žilných výplní (kalcit, křemen, turmalín, epidot a taktéž rudní minerály jako pyrit, chalkopyrit a pod.).

2) Bazální devonská klastika

Na území Moravského krasu představují tato klastika podložní sérii pod sérií karbonátovou. Stáří těchto klastik nelze jednoznačně stanovit, protože jak již bylo v úvodě řečeno, transgrese devonského moře zasahovala území postupně. V severní části Moravského krasu jsou tato klastika reprezentována křemitými slepenci, pískovci (diageneticky přeměněnými až do křemenců) i břidlicemi. Tento materiál je z hlediska sedimentologického téměř monomiktní (stejnorodý) s převahou křemene. V jižní části území jsou slepence výše uvedeného typu ještě v oblasti Ochozu, jižněji pak a zvláště v oblasti Hádů jsou odkryty slepence polymiktní, místy značně hrubozrnné (velikost valounů až 30 cm). Celá klastická serie reprezentuje sediment s vysokým obsahem oxydů Fe, což se projevuje v jeho výrazném zbarvení do rudofialova (Old Red). Postupným zaplavováním těchto původně suchozemských sedimentů devonským mořem docházelo i k lokální redepozici materiálů v příbřežních mořských partiích. S oživením moře a následnou tvorbou karbonátů docházelo k postupnému přechodu těchto klastických křemenných materiálů pozvolna do nejstarší (nejníž položené) karbonátové serie (vápence josefovské), což je možno dokladovat na řadě odkryvů (Babice atd.). Stratigraficky je možno

údobí nástupu karbonátové sedimentace řadit do svrchní části středního devonu (givetien), v jižní části Moravského krasu pak do spodní části svrchního devonu (frasnien).

3) Vápence josefovské

jsou reprezentanty karbonátů, které uvádějí mohutnou sedimentaci v Moravském krasu. Jsou tmavošedé barvy, deskovitého až lavicovitého uložení. Z chemického hlediska se vyznačují zvýšeným obsahem Mg (dolomitizace). Představují sediment litorálního (příbřežního) pásma, složený místy vyloženě z úlomků misek tlustoskořepatých brachiopodů. Proto byly tyto vápence některými badateli dříve nazývány podle výskytu těchto zkamenělin jako vápence stringocephalové (Stringocephalus Burtini Defr.), nebo také bornhardtinové (Bornhardtina cf. scalensis Biernat). Pozdější práce ukázaly, že tento druh vápenců, rozšířený při západním okraji Moravského krasu, neobsahuje vždy výše zmíněné fosilie jako vůdčí pro jejich určení. Obdobná situace se jevila i při stratigrafii vyšších souvrství. Proto se přikročilo k dělení stratotypovému (podle charakteristického výskytu). Ukázkovým odkryvem těchto vápenců jsou profily v okolí Josefova ve Křtinském údolí. Proto byly tyto vápence nazvány vápenci josefovskými. Velmi pěkné jsou jejich výskyty v údolí Punkvy, kde jsou zčásti tektonicky silně stlačeny a zbřidličnatěny. Skutečná mocnost tohoto souvrství není známa, interpretací (na základě geologického mapování) lze hovořit o několika desítkách metrů.

Do nadloží přecházejí pozvolna do další karbonátové série, která představuje sediment organogenního typu teplého, dobře provětrávaného moře s optimálními životními podmínkami většinou sesilního benthosu (Stromatoporoidea, Corralia), jehož rozsáhlé biohermy jsou v řadě profilů velmi dobře zachovány.

4) Vápence lažánecké

Stejně jako předešlé souvrství byl i tento komplex nazýván souborně jako vápence amphiporové. Detailní paleontologické studium (RNDr. V. Zukalová - ÚÚG Brno) ukázalo na nutnost

použití stratotypového označení, a to podle charakteristického profilu v Lažáneckém žlebu jako vápence lažánecké. Jsou šedé až tmavošedé, lavicovitého vývinu. Obsahují hojné zbytky fosilií, převážně stromatopor (Amphipora Ramosa Phil.) a rugózních korálů. Pro potřeby stratigrafického zařazení bylo nutné prostudovat veškeré druhy stromatopor v souvrstvích a tím umožnit stanovení stáří jednotlivých horizontů.

Výskyt vápenců lažáneckých převládá ve střední a severní části Moravského krasu. Jižním výskytem zasahují do oblasti Babic (Alexandrova rozhledna), kde tvoří výrazný komplex souvrství v nadloží málo mocných vápenců josefovských. Lažánecké vápence jsou co do rozsahu a mocnosti jedním z nejmohutnějších vápencových komplexů, na které jsou vázány výskyty významných krasových forem. Tyto vápence jsou po chemické stránce diametrálně odlišné od vápenců josefovských svými obsahy složky Mg (velmi malý obsah a tím se řadí mezi tzv. vysokoprocentní vápence z hlediska využitelnosti jako nerostné suroviny).

5) Vápence vilémovické

Souvrství těchto vápenců bylo dříve nazýváno vápenci korálovými. Hojná korálová a stromatoporová fauna se sice ve výše uvedených vápencích nachází, ale podobně jak tomu bylo i v dříve popisovaných komplexech, nelze ji považovat za jednoznačně vůdčí ve stratigrafickém pojetí. Komplexní výzkum fauny těchto vápenců (Zukalová, Gale) opět potvrdil správnost použití stratotypového profilu u Vilémovic v zářezu silnice ze Suchého žlebu naproti tzv. „macošské" stráně. Vápence vilémovické představují nejmohutnější komplex organogenních vápenců. Obsahují místy celé biohermy, budované korály a stromatoporami. Jsou reprezentanty údobí ideálních podmínek v geosynklinálním moři. Svým plošným výskytem zasahují prakticky celé území Moravského krasu. Jde také patrně

o vyvrcholení devonské transgrese. Z hlediska chemického se jedná o vápence s obsahem až 98 % $CaCO_3$. Vápence vilémovické jsou hrubě lavicovité až masivní (v malých odkryvech jen velice těžko zjišťujeme průběh vrstevních ploch), světlešedé, místy jemně zrnité. Tyto vápence poskytují optimální podmínky pro tvorbu krasových jevů. Jejich mocnost odhadujeme na několik metrů. Nejmohutnější souvrství těchto vápenců je v severní části Moravského krasu.

6) Hlíznaté vápence křtinské

Z hlediska genetického signalizují nastávající neklid v sedimentační pánvi. V okrajových partiích sedimentují organodetritické vápence, písčité vápence až vápnité břidlice. Jemný jílovitý materiál sedimentuje v klidnějších částech pánve a tak se vytvářejí vrstvy pestře zbarvených (červená, žlutavá, zelená) hlíznatých vápenců (dříve užívaný termín křtinské mramory, kramenci), které ve střední a severní části Moravského krasu nasedají na souvrství vápenců vilémovických. Dnes tyto vápence nalézáme v podobě čočkovitých protáhlých těles, z nichž největší jsou u Březiny a Křtin, dále u Jedovnic a Ostrova. V jižní části těmto vápencům odpovídají organodetritické a písčité vápence. Hlíznaté vápence byly místně využívány pro stavebně - dekorační účely. Hlíznaté vápence prakticky ukončují sedimentaci devonu.

Shrneme-li celý komplex vápenců ve smyslu stratigrafické posloupnosti, pak dojdeme k následujícímu:

- sedimentace bazálních klastik dle lokálních podmínek v sedimentační pánvi probíhala až do svrchního devonu (Hády);
- vápence josefovské odpovídají střednímu devonu (vyšší stř. devon);
- vápence lažánecké odpovídají stáří nejvyššímu střednímu devonu až spodnímu svrchnímu devonu;
- vápence vilémovické odpovídají svrchnímu devonu, jeho nejvyšší části pak hlíznaté křtinské vápence a na jihu organodetri-

tické vápence.

Údobí mezi nástupem tvorby sedimentů karbonského stáří (facie kulmu) představuje výraznou horotvornou fázi, označovanou jako bretonská fáze hercynského (variského) vrásnění. Celkový charakter tektonické stavby devonu Moravského krasu a brněnské vyvřeliny je odlišný od tektonické stavby komplexu karbonských sedimentů (kulmu).

7) Komplex karbonských hornin

Vzhledem k poslání této práce není nutné se v detailu zabývat jednotlivými souvrstvými tak, jak jsme provedli u výskytu karbonátů na území Moravského krasu. Celkově je možno shrnout, že sedimenty karbonu, které budují Drahanskou vrchovinu a k vápencům Moravského krasu se přimykají na východní hranici a část na severu, se svým složením zcela odlišují od sedimentů výše popisovaných (devon). Jedná se o křemité (silikátové) horniny, složené z komponent zvětralin částí okolních pevnin kolem karbonské geosynklinály. Jsou to převážně jílovité břidlice, siltovce, pískovce, droby a slepence. Zatímco pískovce, siltovce a slepence obsahují převážně vodním transportem opracované součástky, droby jsou tvořeny ostrohrannými úlomky materiálu, který prodělal krátký transport. S ohledem na chemické složení výše uvedených materiálů nepodléhají tyto horniny krasovým procesům a jejich morfologický vývoj probíhal ve srovnání s územím vápenců zcela odlišně. Také tektonický vývoj probíhal odlišně, a to jako asturská fáze hercynského (variského) vrásnění.

Na tomto místě opustíme velké komplexy hornin, zastoupených na území Moravského krasu a budeme se dále zabývat pouze denudačními zbytky, podle nichž můžeme alespoň částečně doplnit sled dalších geologických událostí na území Moravského krasu.

8) Jurské sedimenty

Jejich denudační zbytky nacházíme v podobě světlých písči-

tých vápenců, místy s polohami rohovců, avšak s hojnou jurskou faunou (lilijice, ježovky, amoniti) v oblasti Olomučan, na Hádech a dále na jih na Stránské skále, Bílé hoře a Švédských šancích. Se zvětralinovými zbytky těchto sedimentů v podobě písků, jílů, úlomkovitého materiálu rohovců a pod. se setkáváme v uloženinách spodní křídy.

9) Křídové sedimenty

Stavební materiál pochází většinou ze sedimentů jurských, které byly v důsledku intenzivního zvětrávání v období po ukončení jurské sedimentace ukládány do nerovností v podloží (hluboké deprese, geologické varhany v podložních devonských vápencích). Dnes se nám zachovaly tyto sedimenty, jež v komplexu nazýváme jako rudické vrstvy, právě jako výplně výše uvedených depresí. Zvětralinové materiály jsou provázeny oxidickými Fe rudami, které se vytvářely z roztoků obohacených ve zvětralinovém plášti a srážely v podobě rud na kontaktu s vápenci (redukční prostředí).

Na tomto místě se zmíníme i o některých mineralogických zvláštnostech, jako jsou rudické geody a olomučanské koblížky. Geody jsou kulovité útvary obvykle s centrální dutinou vyplněnou modifikacemi křemene, nebo pseudomorfózami kalcitu. Všeobecně je uznávána teorie, že tyto útvary mají původ ve shlucích organické kyseliny křemičité (jehlice mořských hub) a vznikaly při paragenezi jurských sedimentů. Dnes je nacházíme ve zvětralinových zbytcích rudických vrstev. Olomučanské koblížky jsou v podstatě kalcitové konkrece s paprsčitou radiální strukturou, které vznikaly na kontaktech písčitých a vápnitých sedimentů v nadloží a jílovitých sedimentů v podloží. Jejich stáří není jednoznačně určeno.

10) Mladotřetihorní sedimenty

tvoří denudační zbytky ve starých krasových depresích a visutých údolích či krasových kaňonech (Lažánecký žleb).

Jsou reprezentovány šedavými a zelenavými jíly (tégl), písky a štěrky. Tyto sedimenty jsou svědectvím o průniku mladotřetihorního moře (miocén) od jihu do oblasti Moravského krasu. Tato transgrese již ovlivnila vývoj a další tvorbu hydrografických povrchových i podpovrchových systémů na celém území.

11) Čtvrtohorní usazeniny

Velmi rozšířený soubor sedimentů na celém území, a to jak na povrchu, tak i v podzemí je zastoupen mohutnými akumulacemi štěrkopísků (okrajová údolí - Sloup, Holštejn, Krasovské), kde mocnosti dosahují desítek metrů (Sloup kolem 80 m a pod.). Redeponované materiály tohoto druhu nacházíme jako mohutné výplně podzemních jeskynních systémů (tam druhotně docházelo ke gradaci podle velikosti komponent). Velmi rozšířené jsou sutě, které mají původ většinou v intenzivní mrazové destrukci v období ledových a meziledových dob. Destrukce tohoto druhu zasáhla i řadu odkrytých jeskynních vchodů. Dále jsou hojné jílovité sedimenty jako zvětralinové zbytky po rozpadu vápenců. Kromě činnosti vody a ledu se projevila i činnost větru (eolická). S návějemi spraší a sprašových hlín se setkáváme poměrně hojně (vazby na kulturní sídelní vrstvy různého stáří). Na tomto místě se také zmíníme o chemických sedimentech, a to travertinech (pěnovcích), které za spolupůsobení organizmů sedimentovaly u vývěrů krasových vod (Štajgrova díra v Pustém žlebu). Tento proces je možno sledovat i dnes (vývěry vod ze štol u jeskyně Jáchymky ve Křtinském údolí). Sem také řadíme i tvorbu sintrových forem v jeskyních.

12) Tektonika

Vzhledem ke složitosti problematiky a hlavně k nejednotnosti názorů odborníků, kteří se těmito otázkami zabývali, nebudeme rozebírat problematiku tektogeneze území či jednotlivých komplexů, ale souborně pojednáme o zásadních tektonických prvcích území. Jak již bylo výše uvedeno, po ukončení

sedimentace devonu došlo k orogenetickým projevům, které zasáhly jak komplexy karbonátů, tak i jejich starší podloží. Tím bylo vytvořeno dnes dobře sledovatelné schéma poruchových systémů. Orogenetické tlaky se projevily ve směru od Z k V. Brněnská vyvřelina byla tlačena do komplexu vápenců. Tlaky se přenášely přes vápencový komplex a k východu doznívaly. Východní část geosynklinály byla znovu modelována společně v období horotvorných procesů po ukončení sedimentace karbonu. Masivní horniny (rigidní) reagovaly na vyvolané tlaky rozpukáním, výzdvihy jednotlivých ker, šikmými přesuny po strmých poruchách (radiální tektonika). Relativně plastické horniny se vrásnily, při čemž docházelo až k přesunu vrás či dokonce k jejich překocení (Ostrov u Macochy), kdy starší souvrství se octla v nadloží mladších. Základními směry poruchových systémů jsou směry SSV - JJZ a příčné SZ - JV. Toto schéma puklin a poruch je dnes zcela evidentní na průběhu jeskynních systémů i na průběhu a seřazení povrchových krasových tvarů. Predispozice řady morfologických tvarů i mimo území karbonátů je evidentně podmíněna tektonicky (řícmanicko-ochozská elevace).

Jak již bylo v úvodu řečeno, otázky projevů tektoniky jsou značně složité a nejsou prakticky dořešeny dodnes. Při praktickém speleologickém průzkumu se velmi často přesvědčujeme, jak tektonická predispozice v procesu vývoje jeskyně může průzkumné práce zkomplikovat (Kateřinská jeskyně, Býčí skála a další).

Doporučená literatura:

Dvořák J., 1955: Zásady faciálního a lithologického vývoje devonu a karbonu na Moravě. Sborník Krajského vlast. muzea v Olomouci, Acta SLUKO A III/1955

Dvořák J., 1957: Nové poznatky o geologii devonu severní části Moravského krasu. Věstník ÚÚG roč. XXXII., str. 353

Dvořák J. - Slezák L., 1956: Zpráva o výzkumu devonských polymiktních slepenců na Hádech u Brna
Zprávy o geol. výzkumech v r. 1955. ÚÚG str. 27

Kettner R., 1966: Geologická stavba Drahanské vrchoviny. Práce odboru přírodních věd Vlastivědného ústavu v Olomouci č. 8.

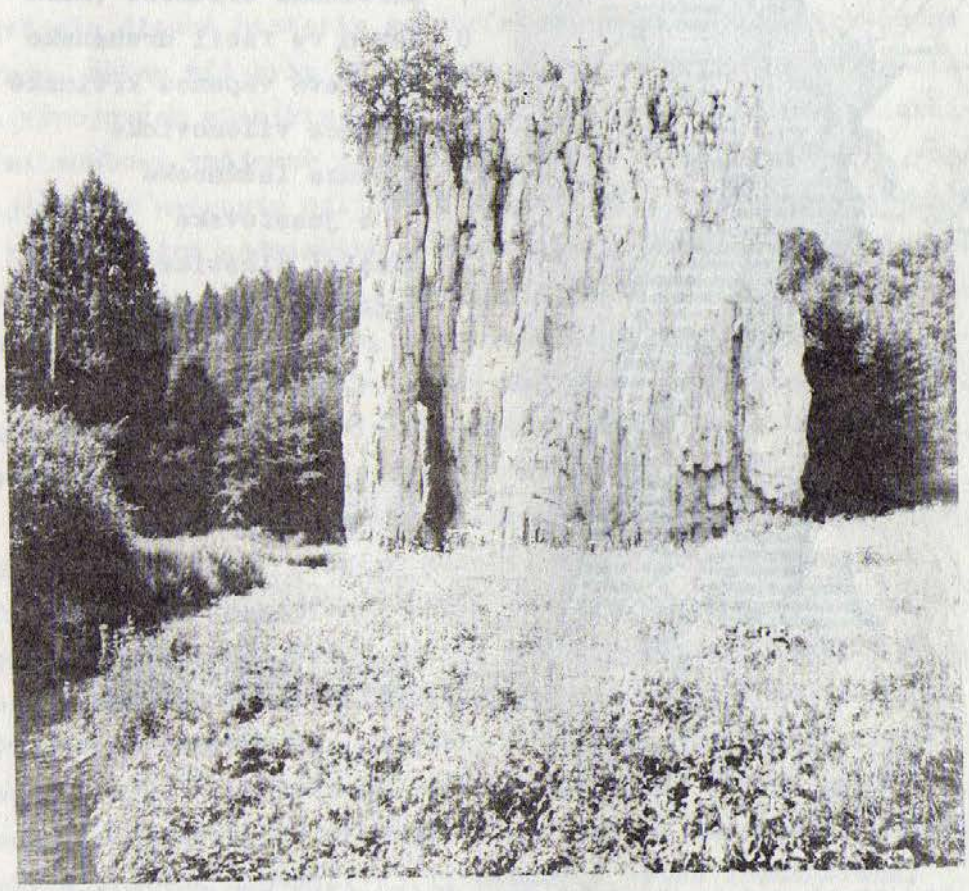

Hřebenáč u Sloupu v Moravském krasu

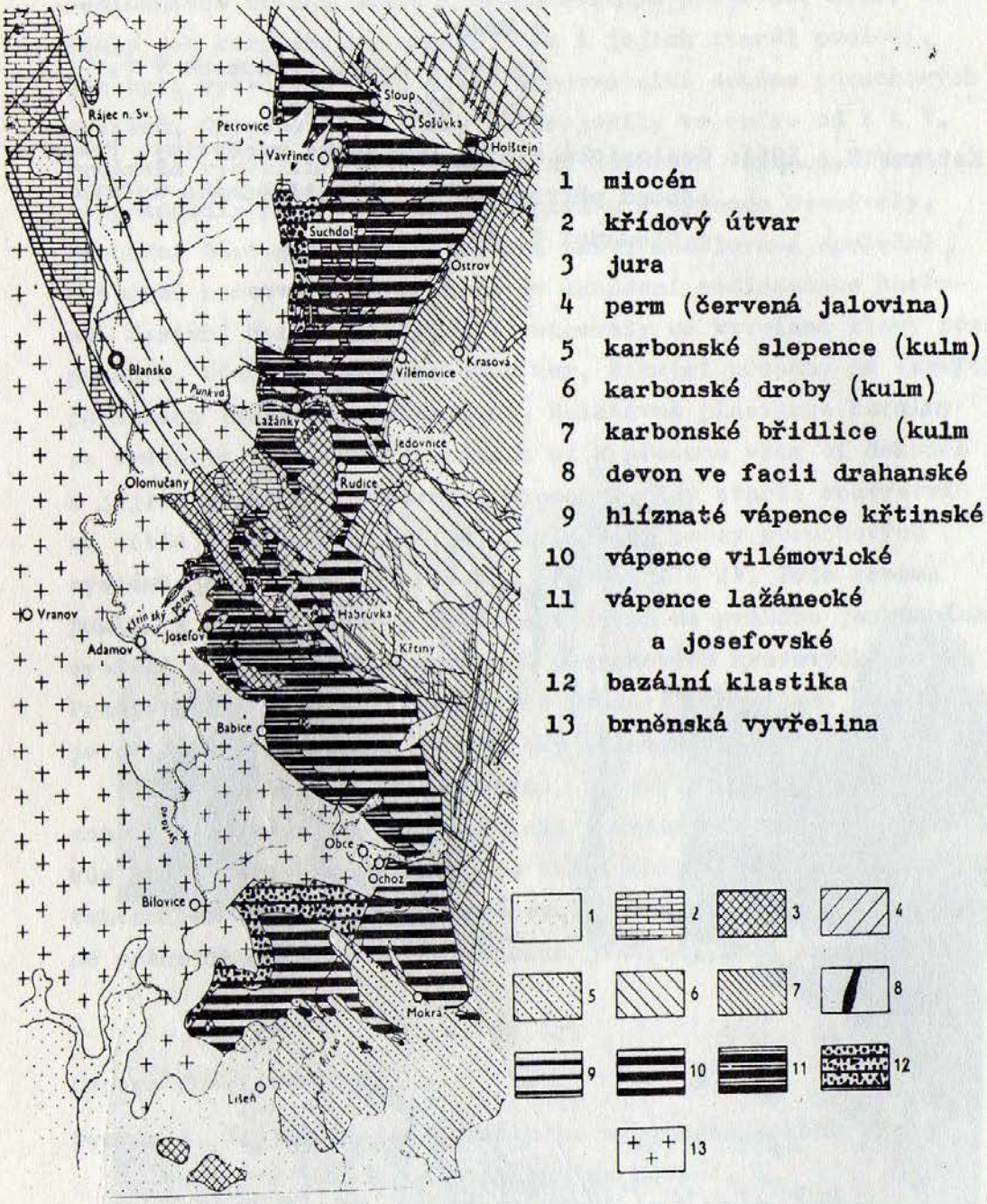

Obr. 11: Přehledná geologická mapa Moravského krasu a jeho okolí dle akademika R. Kettnera.

Stratotypové názvy vápencových souvrství dle novějšího mapování J. Dvořáka - L. Slezáka.

c) Geomorfologický vývoj

Objasnit správně geomorfologický vývoj Moravského krasu a poznat, ve kterých dobách a jak vznikly jeho jednotlivé formy, je úkol velice nesnadný. Má-li ho čtenář pochopit, není možné se omezit pouze na vápencové území, ale je nutné přihlédnout i k oblastem sousedním. Četné informace uvádí již předcházející kapitola, týkající se geologických poměrů.

Geomorfologický vývoj Moravského krasu sahá do daleké geologické minulosti, do období prvohor, kdy se koncem devonu vápence Moravského krasu vynořily nad mořskou hladinu a srážkové vody v nich poprvé začaly vytvářet krasové tvary. Bylo to v období před cca 380 miliony let. Od té doby se pozvolna odvíjela dlouhá historie geomorfologického vývoje Moravského krasu, během níž byly do vápenců postupně vryty stopy několika vývojových etap(krasových cyklů), charakterizovaných určitými soubory vzájemně se překrývajících krasových tvarů, vznikajících v naprosto odlišných klimatických, paleogeografických a tektonických podmínkách. Uvědomíme-li si, že oblast Moravského krasu byla několikráte zaplavena mořem, tzn., že prodělala značné tektonické pohyby, při nichž se formovaly i okolní geomorfologické jednotky, které zpětně ovlivňovaly vý. j Moravského krasu a prošla výraznými klimatickými změnami od horkého a vlhkého tropického klimatu přes mrazivé klima v dobách ledových k dnešnímu vlhkému a mírnému podnebí, vidíme, jak složitý soubor procesů působil na vznik a následující přemodelování krasových tvarů a jak obtížné je proto jejich správné rozlišení. Tento velice složitý geomorfologický vývoj je hlavním důvodem, proč se krasové tvary z nejstaršího vývojového období, tj. prvohor, v oblasti Moravského krasu nezachovaly. O složitosti geomorfologického vývoje svědčí pouze skutečnost, že někdejší mocné polohy devonských vápenců byly v průběhu dlouhotrvající denudace silně zredukované. O jejich někdejším rozsahu svědčí tzv. svědecké vrchy -

- Babí lom u Lelekovic, Čebínka u Čebína a další, vystupující daleko za hranicí dnešního rozsahu vápenců. Obdobná situace nastala s jurskými vápenci (viz kapitolu „Geologie"), z jejichž někdejšího souvislého pokryvu se zachovalo rovněž pouze několik izolovaných vrchů, např. Bílá hora, Stránská skála a Švédské šance u Brna. Proces, který vedl k rozrušení devonských a jurských vápenců, nebyl dosud objasněn. Rovněž krasové tvary z uvedených období nebyly zjištěny.

Nejstarším projevem krasovění v oblasti Moravského krasu jsou tzv. rudické deprese, zjištěné v širším okolí obce Rudice. Dosahují hloubky až 100 m a svým tvarem se podobají závrtům. Vyplňují je zvětraliny, označované jako rudické vrstvy. V současné době převládá názor, že vznikly v druhohorách po ústupu jurského moře v období spodní křídy, kdy se obnovila modelace krajiny v suchozemských podmínkách. V extrémně horkém a vlhkém podnebí, které v té době u nás panovalo, probíhalo intenzivní větrání hornin. Za vydatných srážek a při vysoké teplotě docházelo k rozpouštění a rozpadu hornin podél puklin. V místech intenzivnějšího rozpukání vznikaly sníženiny, v místech méně narušených vyvýšeniny. Celá krajina byla chaoticky „rozryta" nepravidelnými uzavřenými depresemi, které jsou popsány z dnešních tropických oblastí, kde vytvářejí specifický typ reliéfu (označovaný názvem cockpit podle Cockpicauntry na Jamaice). Později byly tyto deprese vyplněny a přikryty (pohřbeny) rudickými vrstvami a dalšími sedimenty, pod nimiž se místy uchovaly jako svědek velice starého, druhohorního krasovění až do dnešní doby. Původně měl tento typ reliéfu v Moravském krasu větší rozsah, než jaký je dnes známý z okolí Rudice, o čemž svědčí přítomnost rudických vrstev v sedimentárních výplních jeskyní, např. v Amatérské jeskyni a v korozí rozšířených puklinách na povrchu celé vápencové oblasti. Uchoval se pouze místy, protože z výše položených, exponovaných míst byl v průběhu dlouhého geomorfologického vývoje smeten. Jde o tvary povrchové; odpovídající podzemní tvary nebyly dosud zjištěny.

Rozhraní mezi dobou křídovou a staršími třetihorami znamená pro Moravský kras a okolní území dobu tektonického neklidu. Tehdy vznikly četné zlomy, orientované přibližně kolmo na průběh tvořícího se karpatského horstva na jižní a jihovýchodní Moravě. Nejvýznamnější z nich vytvořily Blanenský a Valchovský prolom. Zejména Blanenský prolom sehrál důležitou roli v dalším geomorfologickém vývoji Moravského krasu. O tom, co se událo v tomto nesmírně dlouhém období, mnoho nevíme. Nevíme kolik proběhlo erozních cyklů a jaký průběh měly vodní toky, které protékaly přes Moravský kras. Jejich existenci můžeme teoreticky předpokládat, avšak nelze je rekonstruovat, protože se nikde nezachovaly odpovídající tvary ani uloženiny, podle nichž bychom mohli usuzovat na pochody, které v té době v Moravském krasu probíhaly.

Ve starších třetihorách byl Moravský kras součástí pevniny jihovýchodního okraje Českého masivu, která na jihu sousedila se starotřetihorním mořem. V něm se ukládaly vrstvy karpatského pohoří. Povrch pevniny tvořil mírně zvlněný reliéf s mělkými, široce rozevřenými údolími vodních toků, místy vytvářejících jezera. Tyto toky směrovaly k jihu do starotřetihorního moře. K. Absolon se domníval, že erozní činností jednoho z těchto hypotetických toků mohla vzniknout rozsáhlá deprese v severní části Moravského krasu mezi Šošůvkou a Rudicí. Jeho názor nebyl novějšími výzkumy potvrzen. Všechny dosud získané poznatky ukazují, že rozsáhlé prostory Českého masivu byly v uvedeném velice dlouhém období výrazně zarovnány a že tento proces postihl i Moravský kras.

Na rozhraní starších a mladších třetihor byly flyšové vrstvy ukládající se v paleogenním moři zvrásněny. Mezi Karpatami a Českým masivem vznikla mohutná deprese Vyškovská brána, do které proniklo mladotřetihorní moře. Postupným tlakem karpatské soustavy, hrnoucí se na Český masiv, nastalo vyklenutí pevniny, čímž se podstatně změnily původní spádové poměry. Uspořádání vodních toků ovlivnilo i prohloubení

Blanenského prolomu a Dyjskosvrateckého úvalu. V té době vznikly základy nejstarší prokazatelně zjistitelné údolní sítě a nejstarších jeskynních soustav v Moravském krasu. Do tohoto údobí dnes zařazujeme široce rozevřené, mělké úseky krasových údolí, především část Suchého a Pustého žlebu, suchý údolní úsek mezi Rudickým propadáním a Křtinami a rozsáhlé, nejvýše položené jeskyně, z jejichž někdejšího rozsahu se zachovaly jen trosky, např. jeskyně Kůlna. Vodní toky tekly v té době po celé délce povrchově, slepá a poloslepá údolí jakož i propast Macocha v té době ještě neexistovaly. Rekonstrukce dochovaných zbytků staré údolní sítě ukazuje, že uspořádání vodních toků, protékajících Moravským krasem, bylo podstatně odlišné od dnešního stavu. Zvláště důležitou roli hrála řeka Svitava, která v té době ještě neprotékala průlomovým údolím mezi Blanskem, Adamovem a Brnem, ale tekla širokými sníženinami od Lysic přes Černou Horu ke Kuřimi a Brnu, což dokládají zjištěné říční terasy. Punkva směrovala patrně do Blanenského prolomu. Tam se obracela k severu a tekla do prostoru Rájce a dále směrem k Černé Hoře, kde se vlévala do Svitavy. Ještě větší změny prodělal Křtinský potok, který v té době tvořil patrně pouze krátký přítok toku, který byl předchůdcem dnešní Svitavy v okolí Adamova. Hlavní odvodňování probíhalo ve směru Jedovnice - Křtiny - Březina - Ochoz, kde se vody vlévaly do Říčky, která v té době protékala Řícmanicko-ochozskou sníženinou k Bílovicím a Brnu.

Další pohyb karpatského horstva vedl k celé řadě nových změn v odvodňování Moravského krasu, které postupně zformovaly jednotlivá povodí do dnešní podoby. Při tom došlo k výraznému zahloubení krasových toků na dolních úsecích, čímž byly vytvořeny kaňonovité části dnešních krasových údolí (žlebů). Na obvodu vápenců v blízkosti ponorů a ve vývěrových částech kaňonovitých údolí začaly vznikat jeskynní soustavy, vázané na skalní dna prohloubených údolí. V oblasti Macochy jsou to jeskyně, které se dnes nacházejí v hloubce 20 - 30 m pod hla-

dinou Punkvy (např. Čtyřicítka a další). Silně rozčleněný reliéf zaplavilo mladotřetihorní moře, které ho přikrylo mocnými vrstvami jílovitých sedimentů. Ty byly po ústupu moře postupně vyklizeny a tím z větší části obnovena stará předmladotřetihorní údolní síť. Pouze místy, např. v Lažáneckém žlebu, k vyklizení nedošlo a sedimenty se tam uchovaly ve značných mocnostech, přesahujících až 100 m, dodnes.

Současné rysy a velké bohatství krasových tvarů získal Moravský kras v nejmladších třetihorách a zejména v průběhu čtvrtohor. Na počátku čtvrtohor došlo k prohloubení slepých a poloslepých údolí, jejichž skalní dna plynule přecházela do spodních pater jeskynních systémů. Jako typický příklad nám může posloužit Sloupské poloslepé údolí, jehož skalní dno přikryté až 100 mocnými nánosy téměř plynule přecházelo do dnešních spodních pater. V průběhu čtvrtohor, charakterizovaných 4 chladnými dobami (ledovými) a 4 teplejšími údobími (meziledovými), probíhalo intenzivní mrazové větrání hornin a v dobách meziledových docházelo k transportu navětralých hornin do slepých a poloslepých údolí a krasových žlebů. Např. v krasových žlebech bylo zjištěno až 30 m sedimentů. Tyto sedimenty ucpaly ponory a přikryly vývěry. Tím došlo ke vzdutí podzemních krasových vod do úrovně povrchu sedimentárních výplní údolí, po kterých krasové toky vytékaly na povrch. Vzdutými vodami byly trvale zaplaveny nejníže položené jeskyně z předcházejícího vývojového období, vázané na skalní dna hlubokých údolí a žlebů. V úrovni povrchu sedimentárních výplní začala vznikat nejmladší jeskynní úroveň, velice dobře známá z Punkevních jeskyní a Vilémovických odboček v odvodňovací štole Macošských vodních dómů. V průběhu čtvrtohor vznikala na povrchu vápenců celá řada drobných krasových tvarů, které dokreslily reliéf Moravského krasu do dnešní podoby. Vznikly škrapy, závrty, ponory, vývěry, izolovaná skaliska, skalní mosty a další. V podzemí pak vznikaly druhotné krasové tvary, tj. krápníky a sintrové tvary a byly uloženy sedimenty, kte-

ré vymezily jednotlivé jeskyně v rozsahu, který je dnes známý.

Krasové jevy, tak velkolepě a rozmanitě vyvinuté na území Moravského krasu, nejsou výsledkem krátkodobého pochodu krasovění, vázaného pouze na období čtvrtohor, ale vznikaly již dávno v minulých geologických dobách, kdy území Moravského krasu bylo souší a kdy byly vytvořeny příznivé podmínky pro vývoj krasových forem. Na základě dosavadních zkušeností můžeme konstatovat, že v oblasti Moravského krasu byly zjištěny formy, dokládající 5 hlavních období krasovění vápenců. Nejstarší spadá do druhohor (spodní křídy), kdy vznikly rozsáhlé, hluboké a uzavřené deprese, vyplněné pestrobarevnými zvětralinami „rudických vrstev". Jde o zbytky někdejšího intenzivně rozčleněného reliéfu typu cockpit, formovaného ve vlhkém a teplém podnebí. Druhá fáze zkrasovění spadá do období starších třetihor, kdy došlo k zarovnání rozsáhlých území včetně vápenců Moravského krasu. Další etapa proběhla na rozhraní starších a mladších třetihor, kdy v důsledku změněných spádových poměrů se vytvořila nejstarší dnes zjistitelná údolní síť, z níž se však uchovaly pouze zbytky v podobě široce rozevřených úseků krasových údolí a trosky nejstarších jeskyní (Kůlna). Těsně před záplavou mladotřetihorním mořem byla široce rozevřená údolí hluboce proříznuta, čímž vznikly kaňonovité části údolí s rozsáhlými jeskynními systémy, vázanými na skalní dna těchto údolí. Nejmladší údobí zkrasovění spadá na konec třetihor a do čtvrtohor. V průběhu tohoto údobí byl zformován Moravský kras do dnešní podoby, a to jak na povrchu, tak i v podzemí.

Ze stručného vylíčení geomorfologického vývoje Moravského krasu vyplývá, že tvary, o které jeví široká veřejnost největší zájem, tj. jeskyně s bohatou krápníkovou výzdobou, jsou jen jedním z mnoha prvků složitého souboru krasových jevů. Jeho studium nebylo dosud ukončeno, a proto některé geomorfologické problémy nemůžeme považovat za zcela vyřešené. Přesto ale dosavadní poznatky svědčí o tom, že vývoj oblasti probíhal v hrubých rysech tak, jak bylo výše uvedeno.

Doporučená literatura:

Kettner R. (1960): Geomorfologický vývoj Moravského krasu a jeho okolí. Československý kras 12/1959, str. 1 - 39

Štelcl O. (1964): Geomorfologické poměry jihozápadní části Drahanské vrchoviny. Sborník Čs. spol. zeměpisné, roč. 69/1, str. 21 - 46

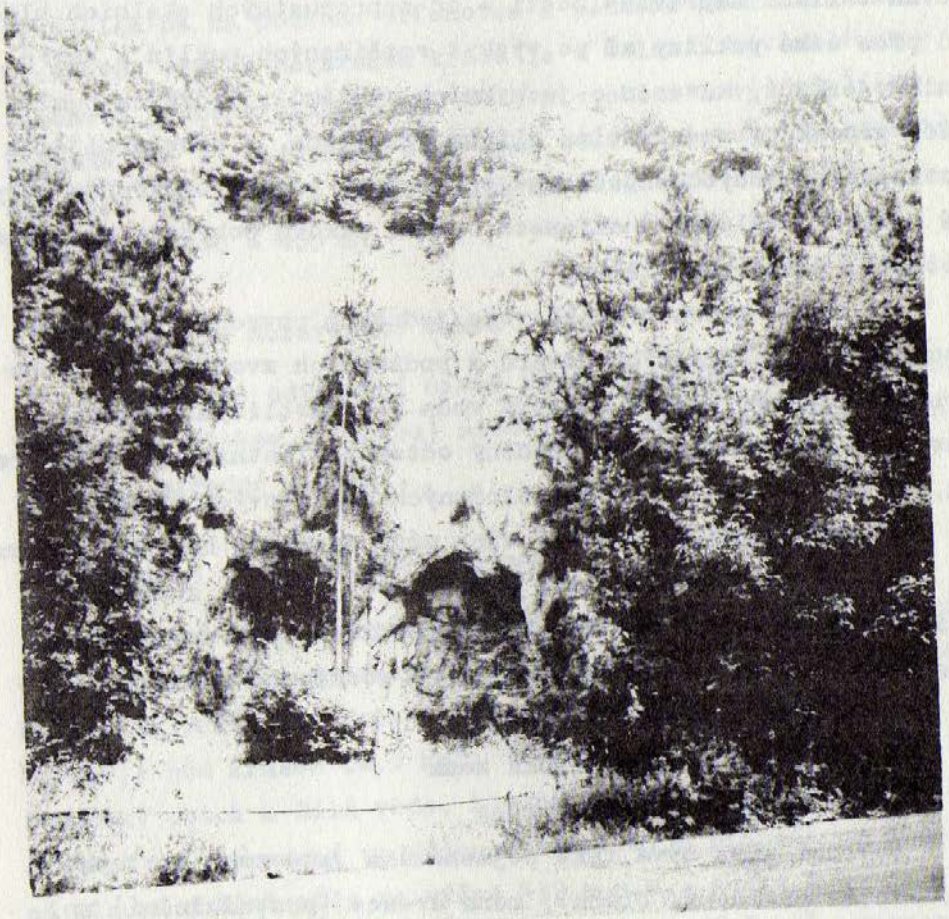

Býčí skála

Ladislav Slezák :

Otazníky nad geologií, morfologií a hydrologií Moravského krasu.

(Příspěvek do široké diskuse v rámci „SE 3“, Brno 2008).

Úvod :

Naše seniorská skupina, složená z profesionála a amatérských pracovníků, kteří se po značnou část svého aktivního života věnovali problematice Moravského krasu přichází s nabídkou řady témat, která by si zasloužila jednak široké diskuse, jednak pozornost vůbec.

Je tím myšleno, že dnešní generace, která se krasovou problematikou jakkoli zabývá, postrádá většinou hlubších odborných znalostí a tím mnohdy plýtvá, (převážně při speleologickém výzkumu) silami a prostředky.

Chápu, že kdo „nevisí“ na internetu, jako by nebyl, ale i tento vše obsahující sdělovací prostředek postrádá něco velice podstatné. Totiž dlouholetou praxi v tak složité činnosti, jakou je jeskynní bádání. Navíc ještě došlo v české kotlině k jednomu kurioznímu jevu. Prakticky po roce 1990 zanikla veškerá profesní karsologická pracoviště (GÚ ČSAV v Brně, Odd. pro výzkum krasu Moravského muzea v Brně, Dokumentačního střediska při Okresním muzeu v Blansku a Profesionálního průzkumného pracoviště při Moravském krasu v Blansku). Všechna tato pracoviště měla své špičkové geology, geomorfology, hydrology, klimatology a geodety, včetně praktických technických odborníků (horolezci, horníci, střelmistři a potápěči)

Vzniklá Česká speleologická společnost s plejádou svých základních organizací pokrývá sice svojí činností celé území české republiky, tématicky se však zabývá tak širokou škálou speleologii „příbuzných činností“, že poněkud uniká smysl původního poslání společnosti.

Autonomita jednotlivých ZO silně podporuje složitost směřování k ryze jeskyňářským aktivitám, které jsou, bohužel, jen velmi málo

lukrativní. Naše seniorská skupina se tak bude pokoušet dostupnými prostředky šířit mnohdy na první pohled poněkud „svérázné“ myšlenky, které většinou vyvstaly jako otazníky nad problematikou území, kde skupina pracovala, nad Moravským krasem.

Budou torpédována letitá dogmata a předkládány podněty s cílem vyburcovat odborníky i amatéry k ověřování předložených námětů a k jejich široké prezentaci v diskuzích. Doufáme, že předložené materiály poslouží k vyburcování zájemců, aby pozvedli oči ze tmy, kde sice „každá díra někam vede“, ale proč ?

V roce 1984 vydal tehdejší Odbor kultury ONV v Blansku společně s „Moravským krasem Blansko“, Krajským střediskem SPPOP v Brně a Správy CHKO Moravský kras velice užitečnou účelovou publikaci – skripta Moravský kras.

Publikace byla určena ke vzdělávání jeskynních průvodců. Přispělo do ní jedenáct renomovaných pracovníků z oboru karsologie, zoologie, klimatologie, a ochrany přírody. Publikace má 216 stran a přílohy. Obsahuje na svoji dobu dosažené poznatky a populární formou je prezentuje tak, aby mohly poskytnout speleologům a průvodcům v jeskyních prakticky uplatnitelné informace, které by posloužily speleologickému průzkumu v území a byly vodítkem širšího rozhledu průvodců ve zpřístupněných jeskyních. Jako spoluautor této publikace si tak dovolím navázat v některých tématech, která s odstupem času a posunem znalostí terénu vyvolávají dosud netradiční otázky.

Litologie a tektonika.

Paleozoikem Moravského krasu se zabývala celá řada geologů již od druhé poloviny 19. století. V jejich poznatcích, které obrážejí tu danou dobu a tím i hloubku poznatků, můžeme najít všeobecnou shodu, pokud jde o základní geologické údaje.

Geologicko – tektonická mapa Moravského krasu (1 : 25 000) od K. Zapletala (1919 až 1921) je ukázkou novodobého pojetí zpracování území. Litologické členění je základem dalších, mladších prací, které následovaly. Práce R. Kettnera (1966), nazvaná „Geologická stavba Drahanské vrchoviny“ je sice širokým souborem poznatků R. Kettnera a jeho spolupracovníků, nepostrádá však nádech staré, **ultranapistické** školy, promítnuté do kapitoly tektoniky (**zastánci tangenciálních pohybů**).

Zásadní průlom přináší práce J. Dvořáka a kolektivu z období let 1955 až 1958. V rámci úkolu X /6 ÚÚG Praha – mapování paleozoika Moravského krasu a návazných technických prací byly upřesněny, (zčásti eliminovány) starší poznatky a předloženy nové, dnes povětšině nepřekonané poznatky.

Stratigrafie území doznala nového členění, litologie byla doplněna, a v otázkách tektoniky převládly poznatky, podporující převážně **tektoniku radiální**. Výsledkem této práce byla geologická mapa území (1 : 10 000).

V rámci výzkumů se vyskytla celá plejáda dalších otázek, které by bylo zapotřebí dále sledovat a v detailech zkoumat. Bohužel, k území Moravského krasu se již v návaznosti na práce ÚÚG nikdo nevrátil. Území bylo později exploatováno z hlediska hledání vodních zdrojů hluboké zóny. (J. Taraba).

Bazální klastika.

Geologové se vzácně shodují, že do vytvářející se geosynklinály byly z prostorů Brněnského masivu splavovány klastické materiály, postižené **lateritickým** zvětráváním. Odtud jejich rudočervená barva (old red). S nastupující **transgresí** se tak tento materiál dostával do **abrazních** mořských partií a byl **redeponován.** Působením moře došlo také ke změnám barvy. Z červených odstínů na šedavé a zelenavé.

Polohy takto usazených **klastik** (písky, jemné štěrčíky),byly později diageneticky zpevněny na pískovce, křemence, slepence a staly se součástí devonského komplexu (vápence). Označení jako klastika mořského původu je z hlediska **genetického** nepřesné. Jde o kontinentální sediment, přeměněný mořskou činností. Tyto materiály se vyskytují na západním okraji Moravského krasu, na linii Petrovice – Blansko. K severu pak zasahují i do oblasti Vratíkovského krasu, (přechod do **facie** Jesenického devonu).

Josefovské vápence.

Stratotypový název pro nejspodnější vápencové vrstvy v Moravském krasu zavedli J. Dvořák a L. Slezák následně po vyhodnocení úkolu X/6 ÚÚG Praha. Dříve označované vápence jako **stringocephalové**, po přeurčení (J. Havlíček) jako bornhardtinové nebyly **paleontologicky** dostatečně reprezentační k určování stáří celého souvrství. Nakonec bylo nutno sáhnout ke klasifikaci na základě **litologických** vlastností, chemizmu a typickém místě výskytu. Vzhledem k tomu, že paleontologická složka přechází pozvolna i do vyššího souvrství (vápence Lažánecké) a samy vápence Josefovské jsou relativně málo mocné (desítky metrů), bývají některými autory přičleňovány do souvrství jednoho. Setkáváme se tak s označením Josefovské a Lažánecké vápence (I. Balák). Sami autoři stratotypových názvů toto spojení připouštějí.

Tektonické projevy na území Moravského krasu.

Tato problematika je kapitolou, která by si rozhodně zasloužila podrobného studia. Rozlišení vlivů jednotlivých **orogenetických** fází, které se v území podepsaly, určení jejich projevů, vysledování průběhů tektonických destrukcí a jejich typologie by mohly přinést zásadní pohledy do dosud jen povrchně konstatovaných skutečností.

Jde o velice složitou problematiku, jejíž řešení by si zasloužilo použití všech nových dostupných metod. Ne nadarmo se mezi geology traduje, že každý geolog musí být tak trochu fantasta, aby byl schopen orientace v procesech, které se odehrávaly před mnoha miliony let. Pokusme se zopakovat názory našich předchůdců.

Po ukončení sedimentace devonu došlo k orogenetickým projevům, které zasáhly jak komplexy **karbonátů**, tak i jejich starší podloží. Orogenetické tlaky se projevily ve směru Z – V. Masiv Brněnské vyvřeliny byl tlačen do komplexu vápenců. Deformace klastik na kontaktu s vápenci tak můžeme přisoudit této fázi (bretoňská fáze **hercynského orogenu**).

Po skončení sedimentace karbonu se situace do jisté míry opakovala. Orogeneze (asturská fáze hercynské orogeneze) postihla již oba komplexy současně. Byly oživeny staré tektonické linie (V – Z) a došlo i k plošným deformacím, z nichž se jako příklad uvádí ležatá vrása, patrná na Hřebenáči ve Sloupu (R. Kettner) a ležaté až překocené vrásy na kontaktu východně od Ostrova. (Císařská jeskyně, Balcarka).

Právě na základě detailního poznání povrchových i podzemních profilů komplexu vápenců Moravského krasu vyvstala názorová revize v projevu obou výše zmíněných fází na území Moravského krasu. Autoři J. Dvořák a R. Pták byli toho názoru, že radiální tektonika v území převládá nad tektonikou tangenciální. (R. Kettner).

K tomuto tématu vyvstává ještě další otázka. Jak je všeobecně známo, bylo území Moravského krasu zasaženo Karpatskou orogenezí (sávská fáze ?) na rozhraní **paleogénu a neogénu**. Při tom mimo jiné došlo k vyzdvižení vápencového komplexu Moravského krasu.

Geologové se shodují na tom, že v severní části šlo cca o 100 m, v jižní části o něco méně. Při vytvoření čelní předhlubně mezi Karpatami a Českým masivem byl tedy východní okraj Českého masivu deformován tlakem od východu či jihovýchodu k západu.

Otázka tedy zní : Není deformace kontaktu vápenců a Ostrovských břidlic (Císařská jeskyně, Balcarka) způsobena právě touto fází ? Jde vůbec o projev tangenciální tektoniky (překocená vrása), nebo o **subdukci** horninových jednotek spodního **karbonu** pod vápence svrchního **devonu** ? A máme tady pouze vyřčenou pochybnost, jejíž vysvětlení a důkazy se očekávají .

Ve výchozu hlíznatých vápenců v zářezu u silnice v Ostrově pod Panskou skálou jsou při bázi zachyceny Ostrovské (?) břidlice na poměrně ploché stykové ploše s mírným úklonem k severozápadu. V profilu Císařské jeskyně se s charakterem takových ploch nesetkáváme. Rovněž tak na profilech u Balcarky převládají strmě postavené poruchy směr 110° s úklonem 85° k severo – severovýchodu), které by příliš tangenciálním pohybům nenasvědčovaly, pokud by se nejednalo právě o **elevaci** čela ležaté vrásy.

Jak je všeobecně známo a uznáváno, hlavní úlohu při tvorbě podzemních krasových jevů (ale i povrchových) hraje litologie podloží a tektonika. Vhodné tektonické projevy je možno považovat dokonce za hlavní, predispoziční prvky (i v pseudokrasu).

Východozápadně orientované radiály ve vápencovém komplexu mají svůj původ již patrně v bretoňské fázi hercynika. Tyto otevřené, strmě postavené zlomy byly druhotně vyhojeny **hydrotermální kalcitovou** výplní. Na celé řadě lokalit, (Rudice, Sloup, Šošůvka, Amatérská jeskyně, Kateřinská jeskyně) je možno sledovat jejich průběhy ve výchozech. Výplně jsou tvořeny hrubě krystalickou frakcí mléčných až čirých kalcitů, s dutinami, vyplněnými mohutnými **monokrystaly (skalenoedry**), které vykazují zonární struktury s meziplochami pokrytými oxydy železa a vtroušenou mineralizací chalkopyritu, malachitu a goethitu. (Šošůvka, propast U obrázku). V Amatérské jeskyni jsou výskyty obdobného charakteru (Řícený dóm) a navíc zonární výplně červeno-fialových a bílých, středně zrnitých kalcitů o mocnostech až 1 metr. Tyto výplně jsou druhotně

tektonicky rozvolněny a v blocích vypadávají z poruch. Jak již bylo uvedeno, směry těchto starých, mineralizovaných poruch jsou orientovány ve směrech generelně 120°, tedy zhruba západ – východ. Právě tyto poruchy jsou významnými spojkami hlavních podzemních systémů, založených na směrech severoseverovýchod – jihojihozápad. (Tj. 30° – 210°), které opisují generelní směry vrstevnatosti vápenců i jejich břidličnatost současně (rozdíl je ve sklonech). Podle mého názoru právě průběh této „podélné“ tektoniky byl rozhodující v celém území.

V následující kapitole o **paleogenezi** jeskynních systémů v Moravském krasu se pokusím o podporu názoru, který se teprve začíná prosazovat.

Paleogeneze a paleohydrografie jeskyní v Moravském krasu.

Vápence Moravského krasu začínají podléhat prvnímu náporu krasovění již po **diagenezi** a vynoření z mateřských vod devonského moře. Důsledky krasových projevů můžeme již jednoznačně sledovat na rudických depresích, vyplněných Rudickými vrstvami. Tyto tvary označujeme jako formy **kokpitového krasu**, vznikajícího za velmi specifických klimatických podmínek.

Přes zakrytost a nepřehlednost terénů Rudické plošiny můžeme vysledovat, že i tyto staré deprese jsou **predisponovány** tektonickými liniemi a jsou orientovány s ohledem na ně. Z geologického mapování (J. Dvořák – L. Slezák), následně po konstrukci „odkryté“ mapy tato skutečnost vyvstává jednoznačně.

Hloubky depresí, rekonstruované na základě dosažených hloubek železnorudných šachet (Barbora I – VIII) se pohybují kolem sto metrů. Tento údaj zajímavým způsobem komunikuje s údajem výzdvihu komplexu vápenců při působení orogenetických tlaků konce paleogénu.

Rudická plošina by mohla do určité míry dokládat úroveň tehdejších terénů v území a být tak jejich **reliktem**. Její nadmořská výška se pohybuje kolem 500 m. nad mořem, což konec konců komunikuje i s teoreticky nejvyšší úrovní hladiny bádenské zátopy.

Na tomto místě si dovolím přednést citaci O. Štelcla z publikace „Moravský kras – skripta“ z roku 1984 : „Na rozhraní starších a mladších třetihor byly **flyšové** vrstvy, ukládající se v paleogenním moři **zvrásněny**. Mezi Karpatami a Českým masivem vznikla mohutná deprese, Vyškovská brána, do které proniklo mladotřetihorní moře. Postupným tlakem karpatské soustavy, hrnoucí se na Český masiv nastalo vyklenutí pevniny, čímž se podstatně změnily spádové poměry. Uspořádání vodních toků ovlivnilo i prohloubení Blanenského prolomu a Dyjsko-Svrateckého úvalu. V té době vznikly nejstarší základy prokazatelně zjistitelné údolní sítě a nejstarších jeskynních soustav v Moravském krasu.“

O. Štelcl do tohoto období řadí široké díly údolí (Suchý a Pustý žleb, Luční údolí) a jeskyně v jejich úrovni (Kůlna).

Nyní bych si dovolil na tomto místě s názorem O. Štelcla (ale i jiných) polemizovat. Jde o genezi krasových údolí a vzniku jeskyní na ně vázaných. Jestliže v uvedené etapě vývoje vznikla například jeskyně Kůlna, pak se logicky přikládá otázka vzniku celé horizontální úrovně horního patra Sloupsko – Šošůvských jeskyní, které leží ve stejné úrovni jako jeskyně Kůlna (navíc nesou analogické znaky ve spojení se spodní úrovní, tj. soustava propastí).

Zajímavý je též názor – cituji : „V té době tekly vodní toky v celé délce povrchově, slepá i poloslepá údolí, jakož i propast Macocha ještě neexistovaly.“

Můj názor, který se opírá o komplex poznatků z celého území Mor. krasu a vychází z jednotného vývoje **morfologie** relativně malého regionu, (kolem 100 km2), je poněkud odlišný. Přikláním se k názorům, které podporují myšlenku vzniku hlavních podzemních odvodňovacích systémů do období před neogenní transgresí. Oproti tomu stále ještě přetrvávají názory, že vrcholný vývoj jeskynních soustav proběhl až po ústupu **bádenského** moře, tedy v období **pleistocénu**. Zajímavým zůstává geneticky nepříliš studované období **pliocénu.**

Pokud budeme vycházet ze shodného názoru na výzdvih vápencových komplexů počátkem **neogénu**, muselo logicky dojít k totální destrukci povrchové říční sítě, která měla paleogenní původ.

Relikty starých údolí se tak dostaly do vrcholových partií terénů a před toky z okolních, nepostižených území se postavila 100 m mocná hradba vápenců. V důsledku orogenických tlaků byly tyto vápence rozpukány převážně v linii podélné tektoniky. (Severoseverovýchod – jihojihozápad).

Mohutné koridory otevřených rozsedlin byly jedinečnou nabídkou pro přitékající vody, které se do nich vrhaly jako do připravených tunelů. Strmé spádové poměry k hlavní erozní bázi (Vyškovský úval) na jižním ukončení vápencového území (Mokrá, Horákov, Bedřichovice) vedly tyto agresivně erodující toky (silný přínos prvků podporujících erozi představovaly **spodnokarbonské silikáty**) víceméně nejkratšími cestami.

Takto vytvořené mohutné horizontální jeskynní soustavy zcela postrádají znaky toků jako jsou oblouky, meandry apod. Z dnešního pohledu, kdy známe pouze jejich povodňové fragmenty (Amatérská jeskyně, Rudice – Býčí skála), z nichž je do starých, trvale zatopených systémů možno proniknout pouze hlubokými studnami, je obtížné studovat jejich průběh.

Navíc se na těchto systémech podepsaly další vývojové etapy, ovlivněné hlavně mladotřetihorní transgresí moře a jím zanechaných sedimentů, včetně obrovských sedimentárních **redepozic** v pleistocénu.

Výše zmíněné přítoky, směřující z okolních nekrasových terénů se po překonání geologické hranice doslova zařízly do vápenců a vytvořily mnohočetná okrajová slepá údolí. Tato slepá údolí byla překotně zanesena fluviálními sedimenty, které byly zpočátku transportovány do jeskynních systémů, následně ale došlo k úplnému zahlcení ponorů a okrajová údolí byla sedimenty zcela zaplněna.

Stále vodami dotovaná okrajová jezera, která vznikla na zasedimentovaných okrajových údolích se stala povrchově průtočnými a nadále v souladu se spádovými podmínkami směrovanými k jihu, povrchové toky vytvářely krasová údolí a kaňony (a opět s využitím tektonických predispozic). Spádové poměry již byly v té době vyrovnanější, toky v kaňonech již mohou tvořit zákruty i meandry. Povrchové toky však jeví stále tendenci (gravitace) pronikat vertikálně ke svým mateřským tokům v masívu pod nimi. Na své pouti kaňony tak využívají každé nabídky, vytváří propasti a unikají

do podzemí. Zpětnou erozí tak ustupují od **místních erozních bází** zpět k okrajovým údolím.

Únikem vod se doslova vysilují, až nakonec celé úseky kaňonů opouští nadobro. Okrajová jezera se odvodňují soustavou propastí a ponorů při jejich obvodech, na kontaktu sedimentárních akumulací a masivu.

Do této fáze, tj. přetoku jezer do kaňonů si dovolím zařadit například i vznik jeskyně Kůlny i vznik horního patra jeskyní Sloupsko – Šošůvských. Toto vývojové schéma lze úspěšně aplikovat po celém území Moravského krasu, samozřejmě s modifikacemi vázanými na detailní geologické poměry. (Kontakt vápenců s Brněnskou vyvřelinou u Skalního mlýna, kontakt u Josefova a Řícmanicko-Ochozskou elevaci, která ovlivnila vývoj jižní části Moravského krasu).

Pro podporu výše uvedené geneze hovoří mocnost sedimentů v okrajových údolích, i hloubky, dosahované potápěči jak v ponorových, tak ve vývěrových úsecích známých jeskynních systémů. Zde plně souhlasím s O. Štelclem, že směrodatná jsou pevná skalní dna údolí (jeskynních soustav). Vezměme si opět za příklad Sloupské údolí. Mocnost štěrkové akumulace byla dokumentována několika vrty, které lze hloubkově korelovat se spodními patry jeskyní.

Ve Wanklově komoře č. III byl v rámci 6. Mezinárodního speleologického kongresu (1973) proveden potápěčský průzkum (HBZS Ostrava). Přestože potápěči nedosáhli hloubkového horizontu, podali zprávu : V hloubce 35 m vodní propast zatarasují kmeny stromů a trámy. Přes tuto překážku nelze hlouběji pokračovat. Dáme-li si dohromady známé údaje, (hloubka vrtů, hloubka stupňové propasti a hloubka, dosažená ve Wanklově komoře), dostáváme se k číslu cca 100 m. S tímto údajem už jsme se setkali v kapitole geologie a tektoniky. Komunikuje, samozřejmě jen hrubě, s uznávanou amplitudou vyklenutí vápencového komplexu v období končící karpatské orogenéze.

Z hlediska **recentní** hydrografické situace ještě jeden příklad na tomtéž toku. Dosažená hloubka při potápěčském průzkumu Dolního jezírka v Macoše je 48 m. Spádová křivka podzemního Sloupského

potoka a potažmo Punkvy mezi spodním patrem Sloupských jeskyní a dnem Macochy je téměř totožná se spádovou křivkou, vedenou po skalním podloží.

Pokud by výše popisovaná hypotéza paleogeneze hydrologických, potažmo jeskynních soustav došla přesvědčení, pak problematika Lažáneckého žlebu by bez větších problémů zapadla do této koncepce. Jako kaňon, který po **regresi** bádenského moře (pleistocén) nebyl aktivován by nebyl krasovou raritou. V jižní části Moravského krasu, poněkud v menším měřítku, obdobné genezi odpovídá údolí mezi Ochozí a Hádkem. To, že obě údolí jsou založena na netradičních směrech, nelze brát taktéž za něco mimořádného.

Směry staré tektoniky severozápad – jihovýchod, nebo západ – východ byly využívány toky v paleogénu a není nic zvláštního na tom, že tato oslabená pásma využívaly i toky pozdější. Konečně, jen díky Svitavě se tyto toky prosadily a jen jim dnes „vděčíme“ za rozpad původní, jednolité sítě na severní, střední a jižní část. (tj. členění území dnes). Jen tak namátkou lze uvést : Soutok Suchého a Pustého žlebu, Lažánecké žleb, Křtinské údolí, údolí mezi Ochozí a Hádkem.

Z hlediska hydrogeologického procházelo území Moravského krasu třemi zásadními obdobími. Prvním bylo výrazné vyklenutí vápencových komplexů v období Karpatské orogeneze (rozhraní paleogén – neogén). Druhým byla transgrese mladotřetihorního moře (**miocén**), která zcela zakonzervovala stávající jeskyně. Třetím obdobím, které začíná **pliocénem** po ústupu neogenní záplavy a pokračuje celým **pleistocénem**, je znovu nastartování umrtvených krasových procesů.

Jde o období, kdy patrně již nedochází k revolučním erozním procesům ve velkých dimenzích, ale k tvorbě „únikových“ cest, kudy putují nepředstavitelná kvanta sedimentů různých druhů. Povrchové toky exhumují terény a stěhují jak **autochtonní**, tak i nové **alochtonní** sedimenty do volných úložišť.

Od ponorů se sedimenty po spádových křivkách podzemních toků stěhují daleko do systémů. Dochází tak k promíchávání sedimentů různého charakteru a stáří. (Do určování těchto **redepozitů** se **sedimentologové** raději ani moc nepouštějí, pouze se pokoušejí

místně o absolutní dataci, či obsahy těžkých minerálů. Obrovské snosy materiálů z území je možno demonstrovat na nálezech rudických geod ve štěrkových úložích desítky kilometrů jižně od místa jejich vzniku. (Rudické vrstvy).

Období pleistocénu, z něhož nejvíce mohou vytěžit archeologové a paleontologové, nepřineslo rozhodně žádné potěšení dnešním speleologům. Kdysi obrovské systémy, (nahlédněme do Slovinska), se sedimenty zaplnily až po stropy, jinde zůstaly jen úzké průchody, nánosové i vodní sifony a k tomu ještě přibyly (jako překážka) bohaté druhotné výplně ve formě sintrů. Holocení toky pozvolna, ale jistě (povodně, náhlé záplavy) zaplňují některá, ještě volná místa podzemních prostor.

Vzhledem k tomu, že holocenní hydrografická situace nedoznala nijak významných změn, (myšleno ve složení vodních sítí), může docházet k **redepozici** pouze lokálních akumulací sedimentů v jeskyních, a to převážně jejich jemných frakcí. Přesuny hrubých materiálů nastávají pouze při přívalových situacích ve velkých, aktivních jeskynních systémech.

Studium speleogeneze jeskynních útvarů je z hlediska praktické speleologie nesmírně důležité. Dobrá analýza může ušetřit celoživotní zbytečnou námahu jeskyňářů a předejít velkým zklamáním.

Okrajová údolí, jejich funkce a modelace.

Vápencový komplex Moravského krasu byl trvale atakován vodami, které **korozní** a hlavně **erozní** činností usilovaly o jeho destrukci. Nebudeme se na tomto místě zabývat korozní činností, obrátíme svoji pozornost k erozní činností při okrajích vápencového území, při geologických hranicích vápenců se sedimenty spodního karbonu na východě a bazálními klastiky, uloženými na granodioritech brněnského masivu na západě. Obě sousedící nekrasové oblasti tvoří povodí, z nichž toky spádovaly a nadále spádují do vápencového území. Velikosti povodí, a tím potažmo i vodnosti toků určovaly

celkový charakter jednotlivých ponorových objektů. (Okrajová údolí, ponorná údolíčka, ponory).

Z pokusu o rekonstrukci konfigurace jednotlivých okrajových údolí v Moravském krasu (rozuměj – vskutku údolí a nikoliv ponorná údolíčka či ponory) vychází, že původně vzniklé tvary byly **symetrické**, v podobě ležatého „U“. Otevřenou stranou jsou orientovány proti přítoku vod a údolí byla symetrická. Tvar byl určován převážně tektonickou **predispozicí**, orientovanou v podélné ose údolí. Vycházím ze zřejmých vazeb na celkovou **konfiguraci** vápencového území. Na hlavní orientaci vůdčích tektonických linií (či pásem horninové nestability) ve známém směru severoseverovýchod – jihojihozápad (osa 30° - 210°).

Pokud budeme respektovat teorii původně v celém území shodnou spádovitost toků, pak můžeme sledovat postupnou genezi okrajových údolí, od **symetrických** k druhotně **asymetrickým** tvarům.

Ukázkovými symetrickými okrajovými údolími jsou údolí Sloupské a údolí Holštejnské. V obou případech (shodný vývoj) je možno z terénních tvarů vykonstruovat tvary a vazby původní. Holštejnské údolí je ke studiu výhodnější, vzhledem k sevřenějším tvarům a menším akumulacím **fluviálních** sedimentů. Obě údolí mají svá přetoková údolí (Pustý a Suchý žleb). Klasifikace, rozdělující okrajová údolí na slepá a poloslepá nutně jen konstatuje stav v **holocénu**. Původní, okrajová údolí byla všechna slepá. Při vytvoření přetokových údolí se stala klasickými povrchovými tvary.

Sloupské údolí se opírá o skalní uzávěru na úrovni linie Hřebenáče. Směrem k západu, za silnicí je jen málo známý Hřebenáč II. Je celý skryt pod úrovní údolní nivy. Jeho plocha povrchu je cca 100 m2, ukryta pod vrstvou ornice a překrásně ohlazená (od štěrkopísků, které přes ni putovaly směrem k Pustému žlebu). Přetokový díl údolí pokračuje kolem jižního portálu Kůlny (pod nímž jsou zaštěrkované ponory do systému Křížových propastí), do horního dílu Pustého žlebu (Sloupské Vintoky) dále pak do meandru u „Propasti u obrázku“.

V průběhu celé délky kaňonu Pustého žlebu je možno sledovat hloubkovou erozi toku, který stále hledal cestu do levého svahu, (k východu), k bazálnímu původnímu toku.

Řada poznatků nabízí myšlenku, že při původně vzniklé situaci na počátku **neogénu** byly vytvořeny dva **paralelní** a naprosto nezávislé podzemní systémy, (Sloupský a Holštejnský). Nelze vyloučit, že systém Holštejnský (který sleduje linii kontaktu se spodním karbonem) jevil tendenci vázat na sebe systém Sloupský do té doby, než tento v důsledku snížení erozní báze při Svitavě změnil spádování, a naopak, časem strhnul vody systému Holštejnského na sebe. (Dnešní situace).

Z původně samostatného Holštejnského systému, který patrně končil až na geologické hranici u Josefova, (delta Býčí skály) tak zůstala jednotlivá torza (Východní větev, Harbechy, Rudice, Býčí skála) **exhumovaná** jen zčásti aktivními vodami dnes fungujících vodních toků.Této teorii napovídá i ověřený fakt vzájemné **bifurkace**, (koloračních experimenty při vysokých vodních stavech).

Další dvě okrajová údolí, vázaná na přítoky z východní geologické hranice (Lopač u Císařské jeskyně a Krasovský potok u Vintok) patrně byla údolími symetrickými. Jejich přetoková údolí byla spojena s přetokovým údolím Holštejnským, které pod Vilémovicemi zužuje koryto do Suchého žlebu. Úroveň maximální akumulace sedimentů v přetokovém údolí je jen obtížně sledovatelná. Vodítkem může být portál jeskyně Liščí díry (hrubé kulmské štěrky) v meandru Vintok, či mohutné výplně ve Verunčině jeskyni. Vzájemné spojení obou žlebů (Suchý a Pustý) v oblasti „Skalního mlýna“, jehož údolní osa směřuje od jihovýchodu k severozápadu (úsek od Kateřinské jeskyně), dokládá nejjižnější bifurkaci i podzemních systémů.

Slepé údolí Jedovnické je situováno při okraji kotliny západně od obce, při uzávěře v ústí Lažáneckého žlebu. Starý systém komunikoval s velkým Holštejnským systémem (posíleným Lopačem a Krasovským potokem). Přetokovým údolím je Luční údolí, které směřuje ke Křtinám. Dnešní Rudické propadání je záležitostí až po **neogénu**. Spojené povrchové toky Jedovnického a Křtinského potoka společně vytvořily další z řady okrajových údolí, údolí Ve skrejšnách (západně od Křtin). Přepadové údolí tohoto tvaru pak směřovalo k Ochozi a dále ke spojení s Říčkou u Hádku.

Okrajové údolí Ve skrejšnách je typickým příkladem **asymetrického** údolí. Zatím, co staré údolí respektovalo již známé směry podélné

tektoniky, (včetně směru přetokového údolí), došlo v důsledku snížení erozní báze Svitavy u Adamova k odklonu vod Křtinského potoka a k vytvoření Křtinského údolí. Rovněž reagoval i Jedovnické potok, který si otevřel cestu do systému Rudice –Býčí skála Rudickým propadáním. Luční údolí pozbylo svoji aktivní funkci. Otázkou zůstává, kudy se ubíraly podzemní vody z původního okrajového údolí Ve skrejšnách. Jejich trasa se díky Řícmanicko – Ochozské elevaci bude odklánět spíše k jihu či k jihovýchodu a bude se tak vymykat ze schématu severní části Moravského krasu.

V jižní části nám ještě zbývá se zmínit o okrajovém údolí Hádeckém, jehož uzávěru předpokládáme na linii Liščí díra – Švédův stůl. Přetokové údolí, díky rasantní přemodelaci údolí je jen obtížně rekonstruovatelné. Pravděpodobnost jeho úrovně je odvoditelná z úrovně přetokového údolí Hostěnického. (Široký díl Kamenného žlíbku). Hostěnické okrajové údolí dnes představuje asymetrický terénní tvar, jen málo **exhumovaný**. Směsné sedimenty, povětšině jíly a písky s polohami štěrků zaplňují celou **depresi** a aktivní vody (Hostěnický potok) mizí do podzemí. (Ochozská jeskyně), při severním styku s vápenci.

Vlastní propadání postrádá charakteristické znaky, známé z ostatních částí Moravského krasu. Vody jsou zde evidentně provokovány existencí o 40 m níže ležícího jeskynního systému. Stará, původní uzávěra se však patrně nachází pod sedimenty jižně vstupu do Kamenného žlíbku. Tato představa spíše odpovídá teorii odvodňování k jihu. Výskyty starých jeskyní, odkrývaných těžbou v lomu cementárny by tomu také nasvědčovaly.

Do krasového podzemí vtékají vody drobných (povětšině periodických) vodotečí, které svými kapacitami dotují hlavní krasové toky. Jejich příspěvek spočívá hlavně v kvalitě vod. Přítoky se vyskytují jak při východním, tak i při západním okraji území vápenců. Z hlediska genetické přináležitosti jde patrně o pleistocénní přítoky, které k podzemním horizontům krasových vod spádují velice strmě soustavami rozšířených puklin, hluboce řezaných meandrů a propastí. Řada z nich je zaplněna redeponovanými splavovanými sedimenty s povrchu vápencových i nevápencových terénů. Tyto tvary nazýváme propadáními, ponornými žlíbky, či přímo ponory. K této skupině cest

do podzemí Moravského krasu můžeme přičlenit i závrty, (buďto trvale bezvodé, nebo periodicky inundované), jejichž podzemní odvodňování je taktéž vertikální. (Obdoba ponorů).
Z hlediska speleologického průzkumu jsou jejich otvírky nejproblematičtější, a to jak z hlediska vlastních prací, tak i dosaženého efektu.

Závrty a jiné druhy depresí.

K významným krasovým jevům patří závrty, případně jiné typy depresí a sníženin na krasovém povrchu. Nebudeme se již zabývat nejrozsáhlejšími depresemi kokpitového krasu, vyplněnými zvětralinovými **rezidui**, tj. Rudickými vrstvami. Celý krasový **peneplein** byl od té doby modelován s převahou období teplého a vlhkého klimatu.

Na povrchu vápenců se tak hromadila i rezidua nerozpustných materiálů, odolných **silicitů**, které se následně hromadily v **konkávních** tvarech povrchu. Rozpukanost vápenců a intenzivní činnost atmosférických vod významně přispěly k tvorbě závrtů. (Název má původ ve slovinské terminologii – vrtača).

Všeobecně můžeme přijmout teorii, že jde o projevy vertikálního působení vod (gravitace) ve snaze dosáhnout horizontu podzemních krasových vod. V Moravském krasu známe závrtů bezpočet. Každý je svým způsobem originální co do konfigurace, tak jak tomu dovolily geologické podmínky. Modelace vertikál byla ovlivněna spolupůsobením „brusných“ materiálů, tj. splachovaných silicitů, které, poháněny turbulencemi gravitačně spadajících vod byly schopny vymodelovat grandiózní tvary (rourovité a studňovité propasti, např. v Hlubokém závrtu).

V odborné literatuře se setkáváme s celou škálou typologie závrtů. (Nálevkovité, studňovité, řícené, atd.). Je zcela samozřejmé, že na konfiguraci se podepsala místní geologicko tektonická situace. Vertikální cesty vod, častěji jako horizontální, způsobují destrukce okolních narušených vápenců. Dochází tak k závalům, které zcela nebo částečně uzavírají dnešní cesty. Kužely sutí a zvětralinových

reziduí vyplňují cesty do podzemí. Jejich vyklízení představuje ze speleologického hlediska největší úsilí a rizika.

Z desítek otevíraných závrtů v Moravském krasu se jen v několika případech podařilo dosáhnout volných prostor. (Společňák, Kajetánův závrt, Hluboký, Jalového). Jedinou výjimkou, kdy se však nejedná o charakteristický závrt (někdy je používán název „struga“) je Cikánský závrt na Ostrovské plošině. Jen díky zúžení vertikály nad Kruhovým dómem nedošlo k propadu obrovského suťového kužele (sahajícího prakticky až k povrchu) do Dómu objevitelů a tím zatarasení přístupu k podzemní Bílé vodě ve staré části Amatérské jeskyně.

Po objevu systému Nové Amatérské jeskyně a jejím zaměření byla určena místa, nad nimiž se nachází významné závrty. Ani v jediném případě nebyla objevena vzájemná komunikace. Pouze pod Městikádí se nachází obří suťový kužel a okolí je tektonicky velice komplikované. Dále se ukázalo, že všeobecně uznávaná teorie, která klade průběhy podzemních systémů pod depresní tvary, není všeobecně platná, ba naopak. Na základě zhodnocení známých průběhů jeskyní je možno konstatovat, že valná většina jich probíhá pod **konvexními** tvary, tedy pod hřbety, choboty a elevacemi.

Ukončení neogénu v Moravském krasu.

Vrcholící bádenská záplava, která patrně dosahovala až k nadmořské výšce 500 m n.m. je ukončena regresí, způsobenou opět se probouzející orogenetickou činností. Dozvuky Karpatského orogenu zasáhly karpatskou předhlubeň, která reaguje poklesem, stejně tak reaguje celý areál Vídeňské pánve. Mírné, ale plošně rozsáhlé vyklenutí okraje Českého masivu nutí mladotřetihorní moře k ústupu na jih až do dnešních oblastí Jadranu a Středozemního moře.

Ustupující moře za sebou nechává jen izolované, malé, zvodnělé plochy (jezera), která postupně mizí. Ústup moře z areálu Moravského krasu znamenal obrovské změny. Veškeré, dosud zaplavené plochy byly odvodněny a postupně se obnovuje nová hydrografická síť, vázaná na nově vzniklé erozní báze.

V krasových tvarech zůstává obrovská akumulace neogenních mořských sedimentů (jíly, slíny, písky i štěrky). Pokud nově vznikající

vodní síť využije předneogenních tvarů (jeskyně a povrchová údolí), pak dochází k částečné nebo úplné **revitalizaci** starých poměrů. Pokud tomu tak není, zůstávají neogenní sedimenty zakonzervovány až do dnešních dnů. (Jedovnické kotlina, Lažánecký žleb, Luční údolí, údolí Březinského potoka, údolí mezi Ochozí a Hádkem a řada dalších). Značná část neogenních sedimentů je přeplavována i do jeskyní. V místech tektonického či krasového oslabení dochází po opadu vod k řícení například nestabilních stropů (Macocha) a sesuvům labilních kuželů. S ústupem neogenních vod vznikl ještě jeden (dočasný) fenomén. Štěrkové akumulace v předpolí okrajových údolí jsou překryty nepropustnými sedimenty a dávají tak možnost vzniku stagnujících plytkých vodních nádrží, (jezer), která se udržují do té doby, než dojde k porušení vodonosných vrstev a vody si najdou cestu k podzemním systémům.

Jak dlouho tato okrajová jezera fungovala není známo, avšak zbytkové sedimenty v uchovaných profilech (Holštejn, Rudické propadání) byly vyhodnoceny jako **mladopleistocénní**. Při geologickém mapování (ÚÚG) byly mezi Petrovicemi a Sloupem zastiženy kaolinické jílovité jezerní (**lakustrinní**) sedimenty s polohami splaveného dřeva. Absolutní stáří nebylo určováno. V jižní části Moravského krasu byly jezerní sedimenty zastiženy sondou do hloubky 10 m (sonda nedosáhla skalního podloží) situovanou v horním dílu Kamenného žlíbku u Hostěnic v místech, kde docházelo k periodickému přetoku vod z jezera přes Kamenný žlíbek do údolí Říčky. V pleistocénu se spádové poměry v území změnily ještě radikálněji (zvýšené vodní dotace v období meziledových dob).

Po ukončení neogénu ještě postupně přichází ke slovu sopečná činnost a výlevy řídkých magmatických materiálů (andezity, trachity). Fungují i mladé sopky, zvláště na aktivovaných tektonických zonách v předpolí Jeseníků (Bruntálsko). Byla oživena i hydrotermální činnost (teplé kyselky, vývěry CO2) např. v oblasti Hranic na Moravě (Zbrašovské aragonitové jeskyně).

V Moravském krasu jsme na toto období narazili při mapování Lažáneckého žlebu. V oblasti Márovek, pod hřbitovem, byla ve svahu údolí hloubena mapovací sonda, která pod 2m mocnou vrstvou smíšených splachových materiálů narazila na polohu rozpadavých,

bělavých až slabě nazelenalých materiálů, které jsme považovali makroskopicky za součást neogenní výplně žlebu. V hloubce 5m bylo další hloubení zastaveno, přestože uvedený materiál pokračoval dále do podloží. Teprve při laboratorním zpracování bylo zjištěno, že inkriminovaný materiál je tvořen jedinou komponentou, a to sopečným sklem. Jde tedy o návěj sopečného **tufu** (**tufit**) s neurčeným zdrojem původu.

Neogenní moře nám v Moravském krasu kromě jiného zanechalo také stopu v podobně fosílií. Nebudeme se zabývat problematikou foraminifer či jiných drobných zbytků v jílovitých sedimentech. Naši pozornost jistě zaujmou dobře zachované schránky ústřic z bývalých ústřičných kolonií (ústřičné slapy u Bedřichovic, v Lažánecké žlebu a jinde) a navrtané vápencové horizonty od vrtavých mlžů. V obou případech je možno ze zachovalých výskytů odvodit malou hloubku vody v příbřežních zonách, kde tito živočichové trvale vegetovali. Z neogenních sedimentů širokého okolí jsou známy výskyty zbytků i veliké fauny, jako například zuby žraloků (Stránská skála). Zajímavý je i nález **autochtonních** korálů na pracovišti Svážná studna v horním dílu Lažáneckého žlebu (v nadm. výšce kolem 460 m).

Jak již bylo výše uvedeno, období pleistocénu bylo vyhrazeno převážně teplotním změnám a s tím spojeným změnám vegetačním. Z hlediska vývoje krasových jevů je toto rozkolísané období charakterizováno tvorbou nových říčních sítí příkře spádujících k novým erozním bázím.

Erozní činnost se dotýkala převážně sedimentárních akumulací ze starších období. Nechybí však ani krátká, průrazná údolí spádující převážně k údolí hluboce zaříznuté Svitavy, která si definitivně otevřela cestu do Blanenské deprese (prolomu). V jižní části Moravského krasu si Říčka definitivně vybojovala dnes známou trasu a ke Svitavě se (díky průběhu Řícmanicko-Ochozské elevace) nepřipojila. Povrchová říční síť zpětně ovlivnila vodami aktivované jeskynní soustavy a zasáhla do konfigurace jejich sedimentárních výplní.

V období pleistocénu (i holocénu, až do dnešní doby) se v jeskyních projevují periody ve kterých se tvoří bohatá sintrová výzdoba. Koroze, podporována vhodnými klimatickými podmínkami je sekundárně promítnuta do podzemních prostor, které jsou v „klidové“ zóně (nerušeny podzemními toky). Sintrové výplně jsou právě tím elementem, který začal zajímat zvídavého člověka, budoucího speleologa, aby se věnoval jejich objevování a následnému zpřístupňování široké veřejnosti.

Výskyt železných rud v Moravském krasu.

V minulých kapitolách jsme se zmínili o denudaci krasového povrchu v důsledku působení klimatických podmínek. Je všeobecně známo, že při **lateritickém** zvětrávání vápenců se uvolňují komponenty železa, hliníku a eventuelně i dalších prvků, včetně křemíku. S atmosférickými vodami se pak dostávají puklinami, nebo po nepropustném prostředí hlouběji do podloží, kde akumulují a v kontaktu s vápenci pak vytváří pevné materiály (cementační zony) v podobě oxydů, hydroxydů, karbonátů, případně fosforečnanů. Samostatnou kapitolu tvoří hydrotermální a sopečné akumulace. K obohacení komponent výše zmiňovaných prvků velmi často posloužily pokryvy krasového povrchu a v nich obsažené minerály. Jejich rozpadem se komponenty taktéž dostávají do podloží. V klimatických podmínkách, kterými prošla geneze Moravského krasu můžeme uvažovat o vzniku nesopečného původu, (Zdroj prvků je v autochtonním materiálu deponovaném na povrchu či v depresích).

Železné rudy v Rudických vrstvách.

Materiál Rudických vrstev, který podléhal rozpadu, byl schopen uvolňovat značné množství železitých roztoků, které propustnými písky, štěrky a detritem silicitů vytvořily nepravidelné polohy železných rud. Tato naleziště byla známa a využívána již našimi předky (slovanská železářská konjunktura byla v 8. až 10. století). Za rudami do větších hloubek se pak pustili horníci v 18. a 19. století.

Hloubky šachet v některých lokalitách přesáhly 100 m. (Dolové pole Hlubina a 8 šachet Barbora I až VIII v Rudici). Předmětem zájmu byla železná ruda, hematit – goethit – limonit s malým obsahem křemíku. Obsah železa se pohyboval mezi 15ti až 40ti %.

Železné rudy v jeskyních a v otevřených puklinách.

Obdobně jako u Rudických vrstev, ale nikoliv v takových povrchových akumulacích, zasakovaly roztoky, obohacené o železo do volných podzemních dutin a otevřených puklin. Tam docházelo jednak k obohacování již uložených sedimentů (jílů), jednak k volné **diagenezi** samotných rud v jeskyních.

Klasickou lokalitou tohoto typu jsou jeskyně u Němčic. Tam byly rovněž železné rudy v 19. století těženy. Je pravděpodobné, že existuje celá řada podobných drobných lokalit, které neznáme. K typu tohoto zrudnění s největší pravděpodobností můžeme přiřadit výskyt „Nad Skalami“ (nad Jelínkovým mlýnem) v jižní části Moravského krasu. Jedná se o širokou otevřenou trhlinu ve vápencích (šíře přes 2 m), která byla zaplněna sedimentární železnou rudou, dnes již zcela vytěženou. Puklina má délku cca 100 m a ještě dnes, po vytěžení je místy otevřená do hloubky kolem 4 m. Historicky patrně tuto lokalitu exploatovali Slované (možná souvislost s hradiskem Staré zámky).

Syngenetické železné rudy.

Železné rudy, které vznikaly v devonském moři v oblasti Jeseníků mají sopečný původ. Jsou označovány jako rudy typu Lahn – dill, uvolněné z kobercových láv na mořském dně. Mají **oolitický habitus** (kuličková ruda) a byly taktéž v minulosti těženy. V Moravském krasu, kde vývoj probíhal v klidných podmínkách středního a svrchního devonu (vápencová **facie**), bychom podobný typ železné rudy těžko hledali. A přesto !

V místech, kde dnes stojí skupina rodinných domků naproti restauraci na Velké Klajdovce, býval kdysi jámový vápencový lom.

Říkalo se tam „V Habeši“. Byly tam v čelní stěně odkryty lavicovité světlé vápence, s polohou asi 10 cm mocných oolitických železných rud. Poloha byla jako vrstvička mezi vápencovými lavicemi a evidentně vznikla současně s uložením vápenců (**syngenetická**). Tento výskyt na rozhraní devonu a karbonu byl jedním z mála dokladů zrudnění, které by mohlo dokladovat nastávající orogenetický neklid té doby.

Ve střední a severní části Moravského krasu tomu odpovídají Křtinské vápence (barevné hlíznaté vápence). Bohužel tento unikátní doklad geologické minulosti Moravského krasu byl nenávratně zničen zavezením lomu domovním a průmyslovým odpadem.

Ostatní nerostné suroviny.

Na tomto místě se nebudeme jako o samozřejmosti vyjadřovat k využívání základní suroviny v Moravském krasu, tj. k vápencům. Kromě zpracování na vápno, cement, meliva a drtě jde o historické zpracování kamenické a sochařské.

Zvláštní kapitolou je raritní zpracování jeskynních sedimentů a **osteologického** materiálu. V jeskyních Výpustku a Jáchymce se v létech 1922 – 1930 dobývaly a zpracovávaly **fosfátové hlíny**, jako tehdy žádané zemědělské hnojivo. Podobný záměr se vyskytl i v jeskyních Sloupsko –Šošůvských, nebyl však realizován. K tomu účelu bylo započato s ražbou dvou proti sobě směrovaných chodeb, (jedna z chodby Stříbrné, druhá z jeskyně Kůlny), jako komunikace k povrchu. Obě čelby byly po několika metrech ražby zastaveny.

Se zahájením archeologických prací ústavu Antropos při Moravském muzeu v Brně (Karel Valoch) jsem na požádání prodloužil chodbu do Kůlny natolik k protičelbě, že zbývající, 4 m silný pilíř bylo možno provrtat a do vývrtu instalovat vodovodní potrubí, potřebné pro plavení sedimentů při archeologickém výzkumu. V pozdější době byly obě čelby propojeny a dnes slouží pro návštěvnický provoz jeskyní.

Při těžbě fosfátových hlín, hlavně ve Výpustku byly získávány kosterní pozůstatky jeskynní zvířeny (medvěd, lev, hyena apod.)

v takovém množství, že byly prodávány do cukrovarů na výrobu spodia.

Zcela samostatnou kapitolou jsou sbírky a obchod s osteologickým materiálem (hlavně ze Sloupsko – Šošůvských jeskyní) a dále obchod i jiná devastace krápníkové výzdoby (suvenýry, sbírkové předměty, ozdobné předměty, kamenické zpracování) které probíhaly (a stále probíhají) ve volně přístupných a nechráněných (ale i chráněných) lokalitách.

Ladislav Slezák, Brno 2008.

Přílohy :

1.) Topografická mapa Moravského krasu.
2.) Geologická mapa von Tausche z r. 1871
3.) Geologická mapa Makowský – Rzehak z r. 1883.
4.) Geologická mapa Moravského krasu – K. Zapletal, 1922.
5.) Geologická mapa jižní části Mor. krasu – převzato z knihy Moravský kras – labyrinty poznání, autoři : R.Musil a kolektiv.

Tato mapa byla vydána v „Souboru turistických map“ Geodetickým a kartografickým podnikem v Praze r. 1976, uvedená mapa je z 3.vydání r. 1986. Faksimile této mapy má posloužit čtenáři k orientaci rozsáhlosti Mor. krasu a jeho hranic.

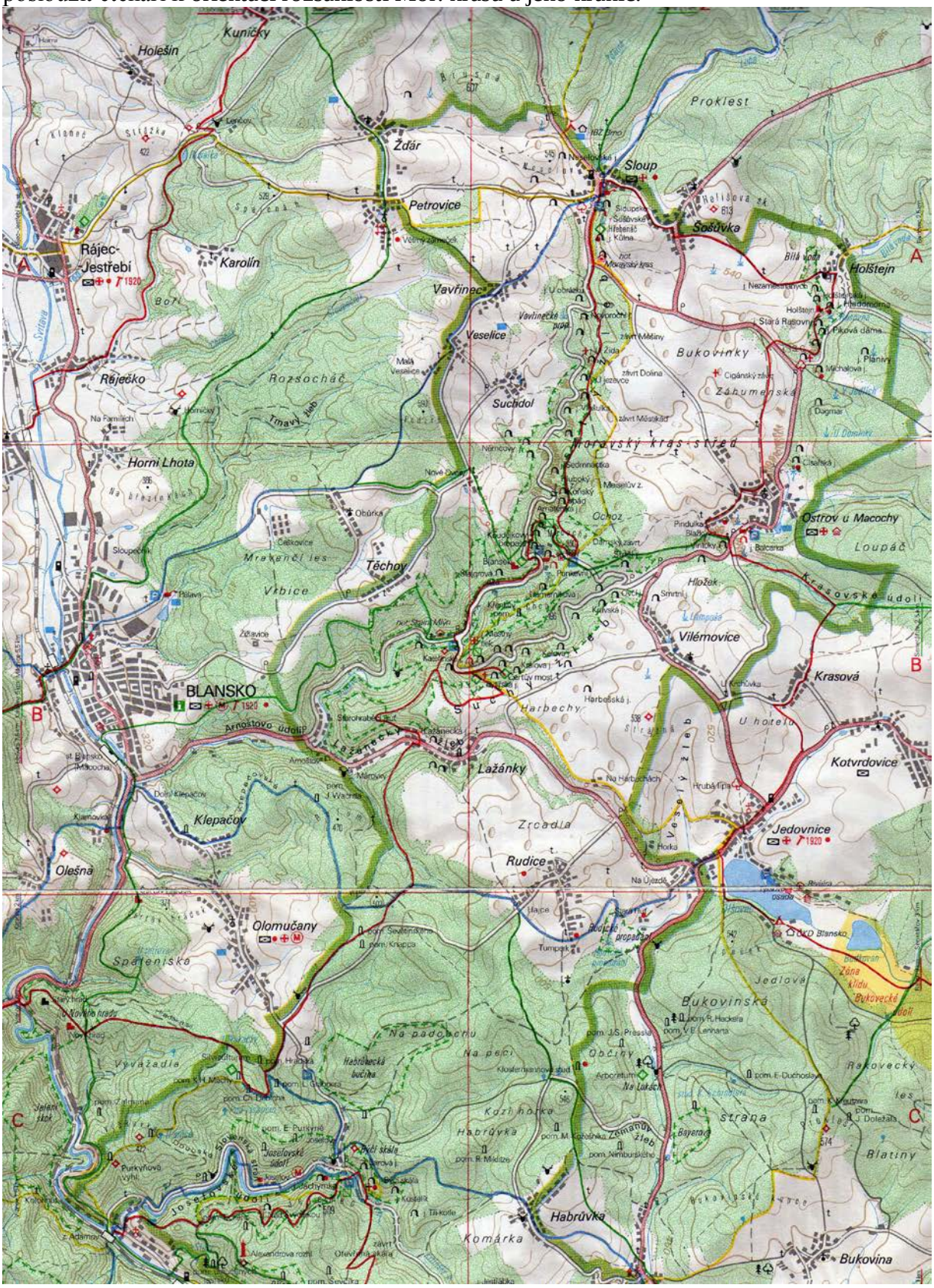

Příloha 1 : Topografická mapa Moravského krasu – severní část mapy.

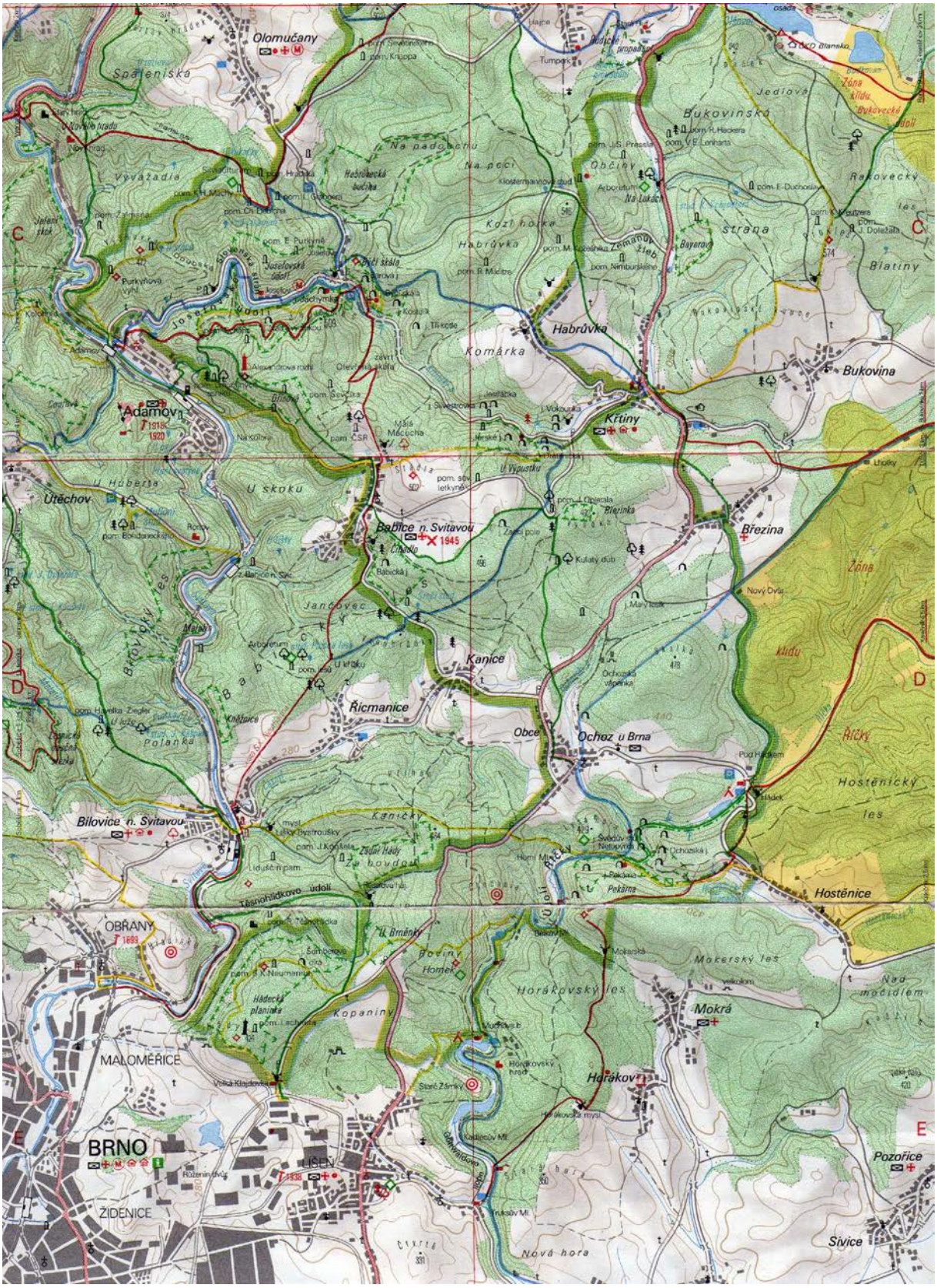

Příloha 1a – Topografická mapa Mor. krasu – jižní část mapy.

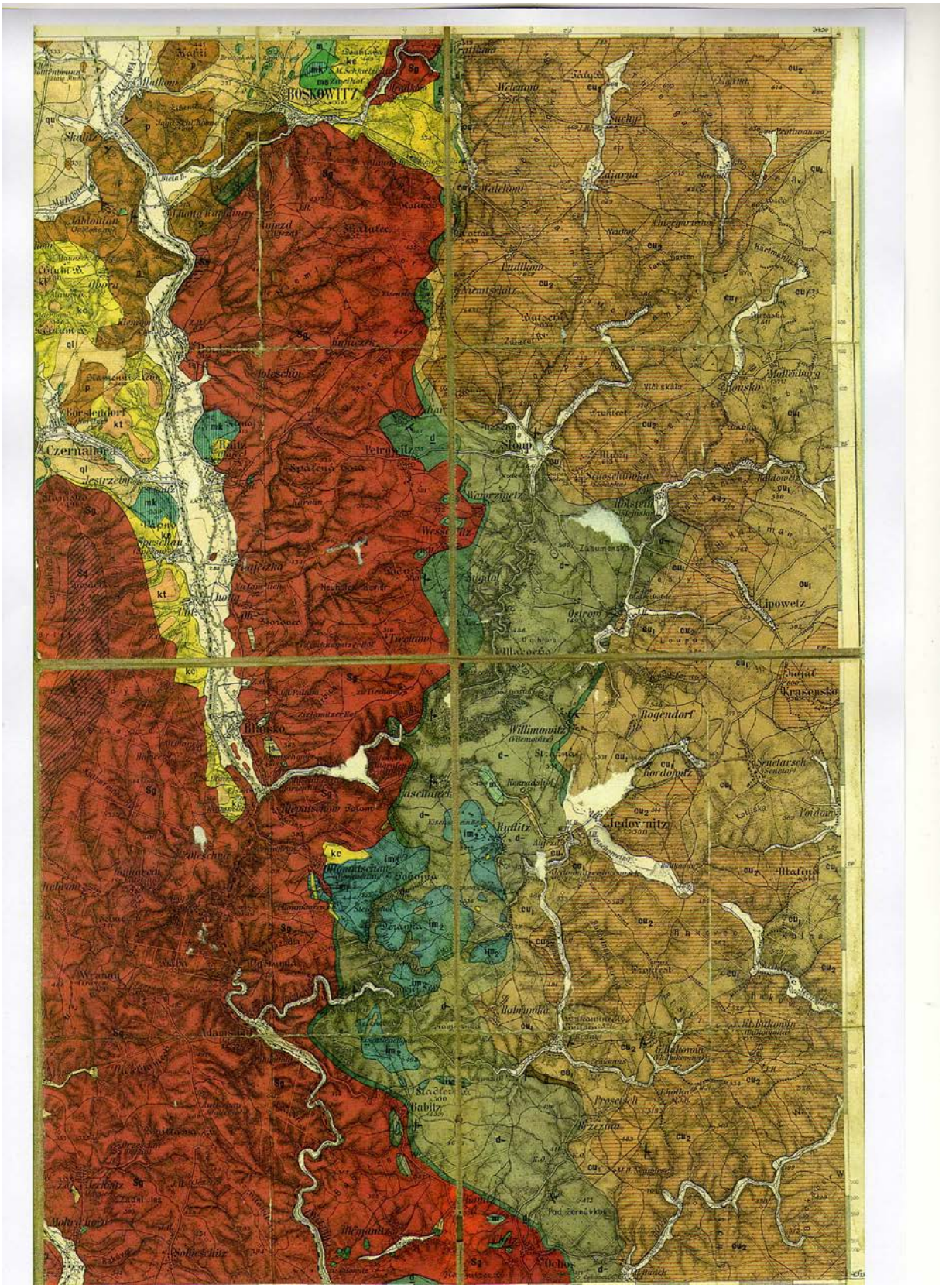

Příloha č. 2 : Výřez z geologické mapy Grafa von Tausche z r. 1871 v měřítku 1 : 75 000.

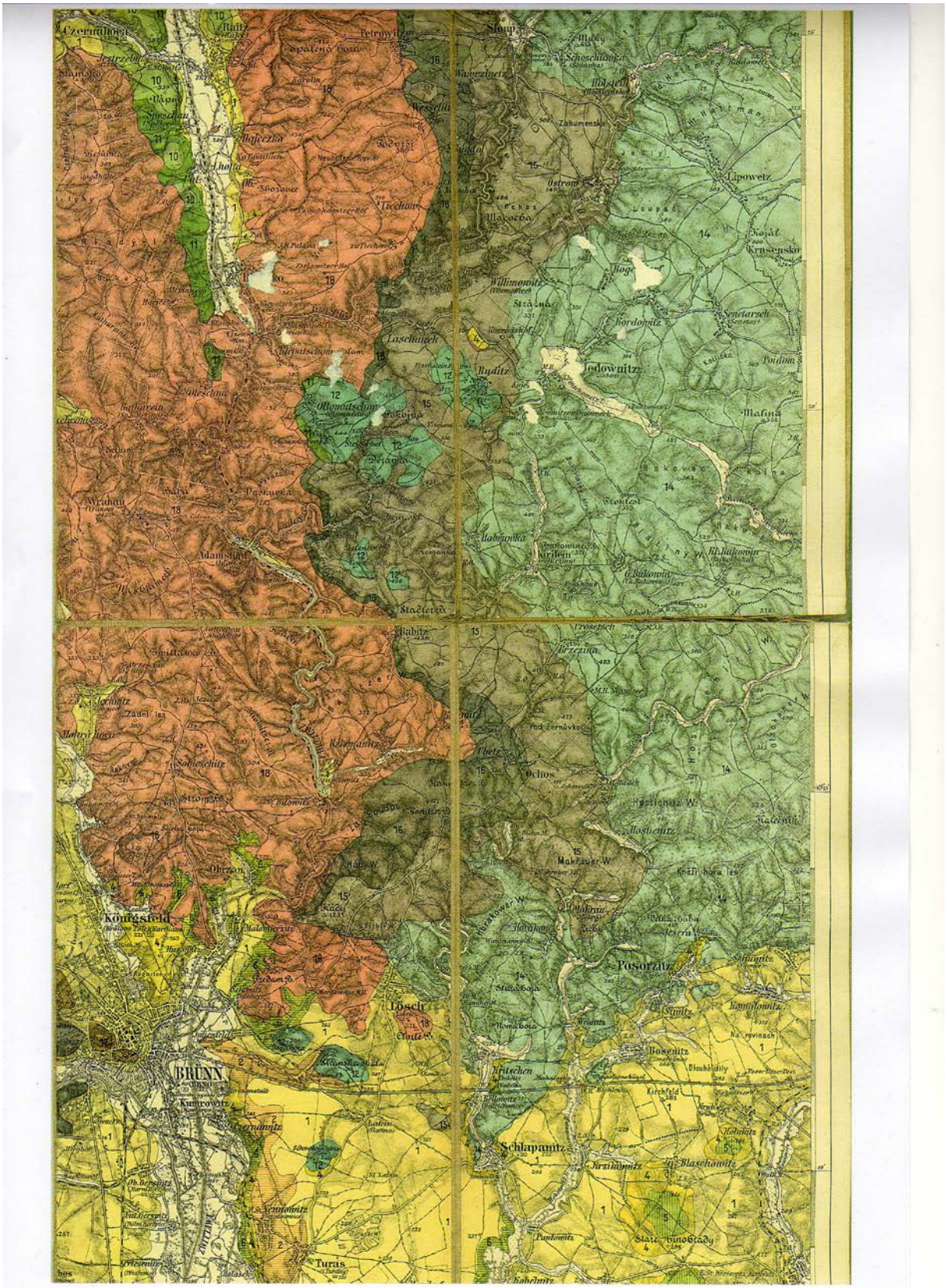

Příloha č. 3 : Výseč geologické mapy autorů Al. Makowského a Ant. Rzehaka z r. 1883.

Příloha č. 4 : Geologická mapa Mor. krasu od K. Zapletala.

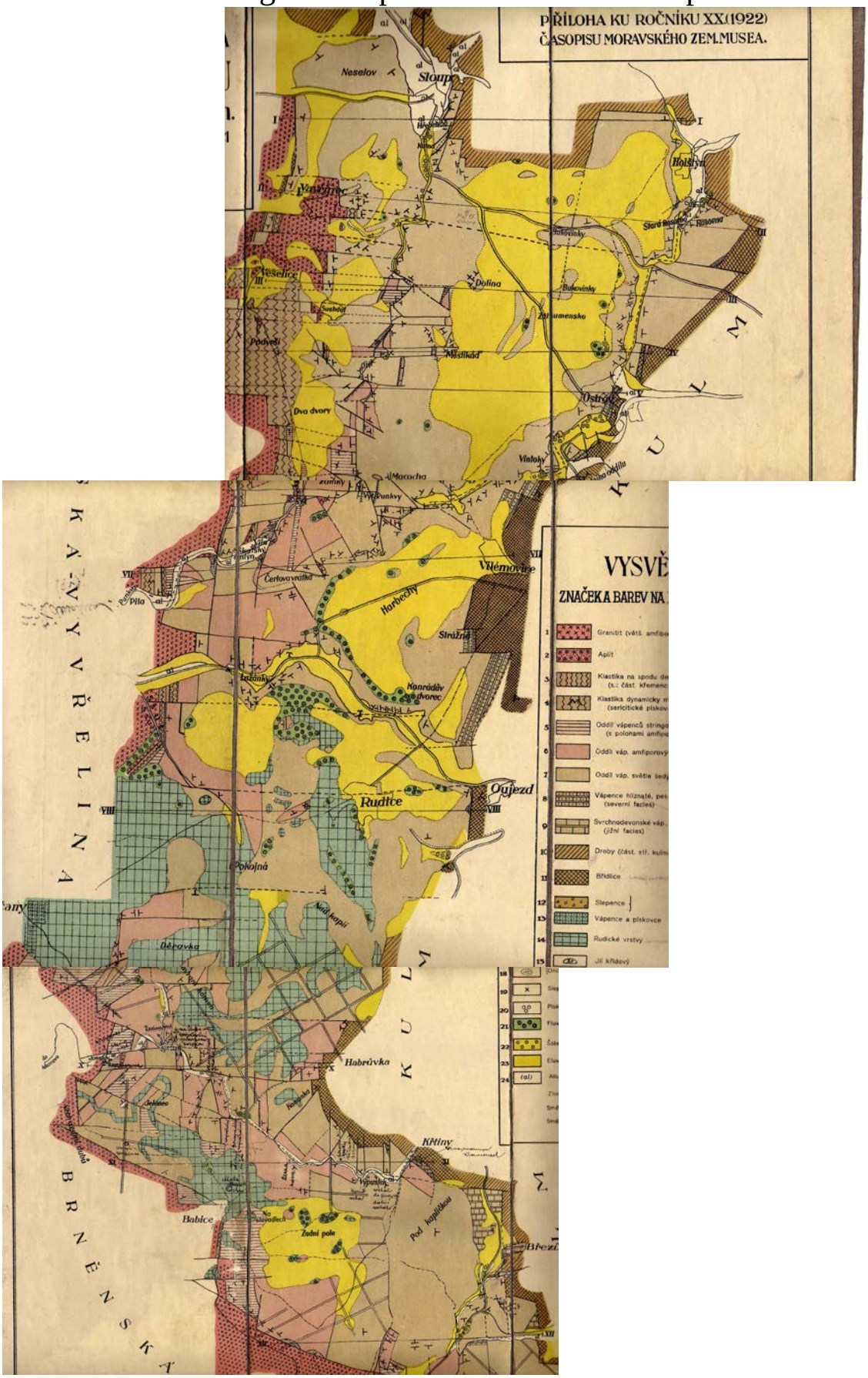

Součást přílohy č. 4. Tato mapa je z let 1919 až 1922.

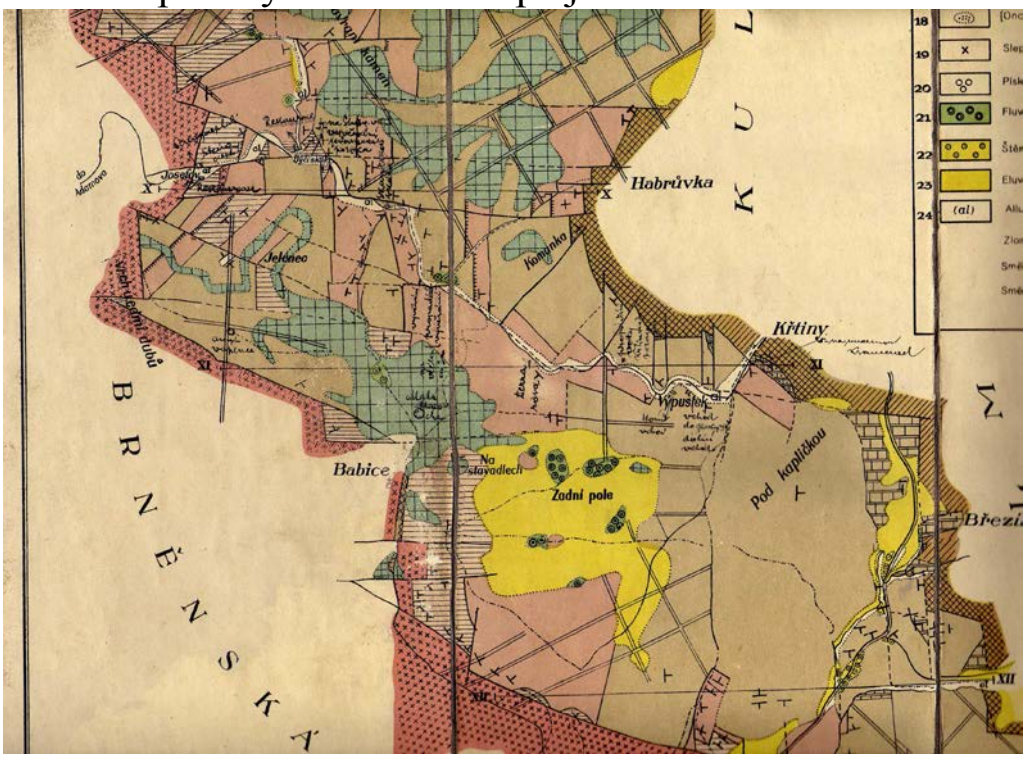

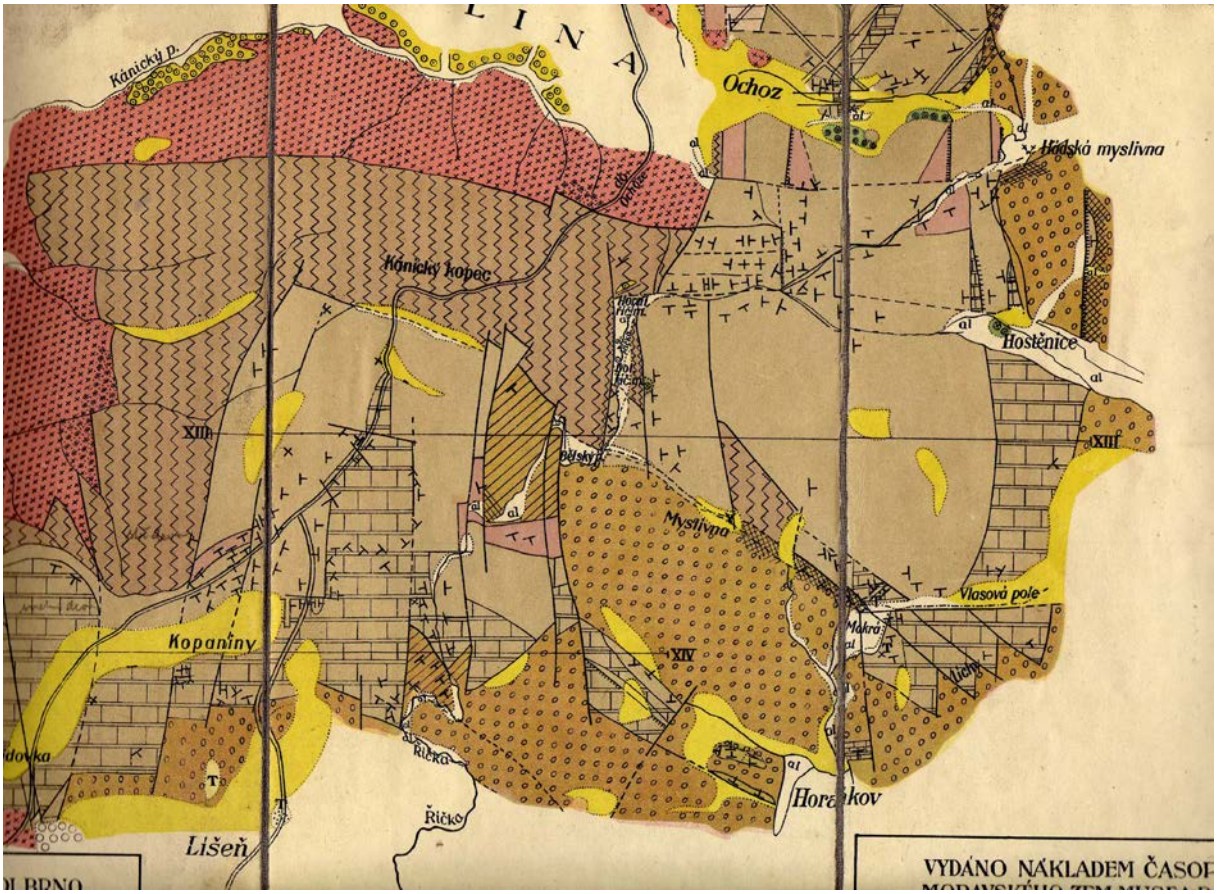

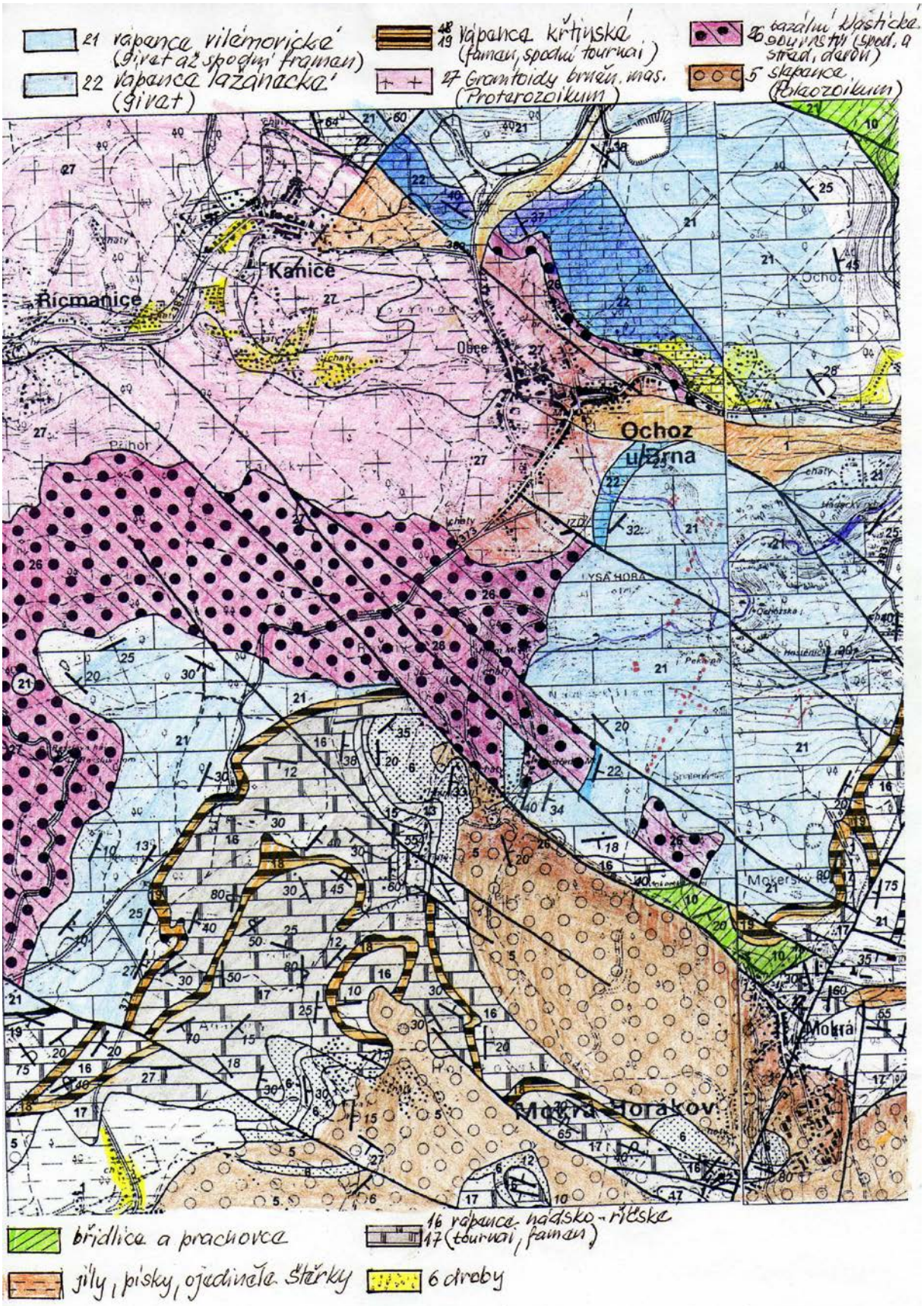

Příloha č. 5a : Geologická mapa jižní části Mor. krasu – část. Převzato z knihy „Moravský kras – labyrinty poznání“ autorů R. Musil a kolektiv.

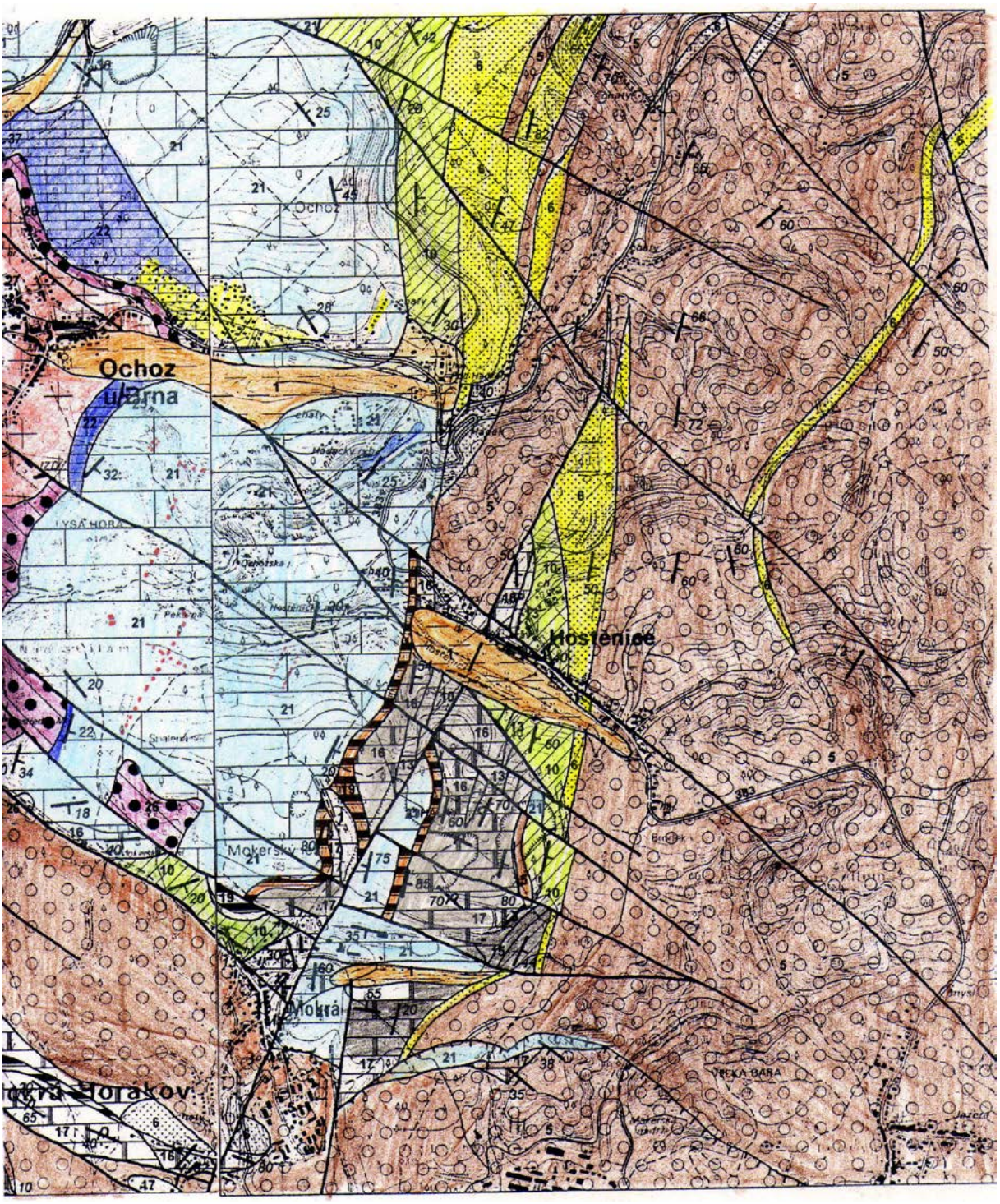

Příloha č. 5b : Geologická mapa jižní části Mor. krasu – část. Převzato z knihy „Moravský kras – labyrinty poznání“ autorů R. Musil a kolektiv.

Edice SE 3

Speleologická skupina „ Tři senioři“
Česká speleologická společnost
Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh 1a :

Slovníček odborných geologických výrazů

Koordinace, námět, odborný výklad : Ladislav Slezák

Sestavil : Josef Pokorný

Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

A.

Abraze = obrušování, rozdírání a rozrušování hornin pevnými částmi, zpravidla unášenými proudící vodou, větrem, či při skluzu ledu po povrchu.

Akumulace = hromadění, nahromadění.

Alochtonní = cizorodé, pocházející původně odjinud, z jiného místa. (Transportované materiály).

Aluvium = holocén, nejmladší období kvarteru (čtvrtohor)

Analogie = existující nebo zjištěná shodnost některých vlastností mezi netotožnými předměty (objekty). Obdoba objektů na základě společných charakteristik.

Anizotropie = závislost fyzikálních vlastností prostředí na směru, ve kterém se měří.

Antiklinála = střechovitě nebo sedlovitě vyklenutá část vrásy, tj. vrstvy sedlovitě prohnuté (vyduté) postranním tlakem, tvořící antiklinálu.
Představuje pozitivní ohyb vrásy, - tj. ta její polovina, která je nahoru vypouklým ohybem strukturních (vrstevních) ploch, v normálně uloženém souvrství (definována i statigraficky). V jádře vrstvy starší, v obalu mladší.

Aridní = vyprahlý, suchý, pustinný

Arkóza = sedimentární hornina, středně zrnitá až hrubozrnná, budována převážně křemenem, s příměsí živců.

Asymetrické = nesouměrné, uspořádané nerovnoměrně.

Autochtonní = původní, pocházející z daného místa. (Místní materiály).

B.

Baden = je obdobím středního miocénu. Klademe je do období před cca 12,5 až 15ti miliony let. (Mladší tercier = třetihory nazýváme neogén a dělíme jej na miocén a pliocén. Miocén trval cca 19 milionů let).

Badenské moře = moře v období badenu (viz výše).

Batolit = rozsáhlý podzemní masiv vyvřelé horniny, jehož spodní hranice není známa, vzniklý pomalým utuhnutím magmatu v zemské kůře.

Bazální = základní, ležící na spodku vrstevního sledu.

Bazické horniny = vyvřelé horniny s převahou tmavých a těžkých nerostů.

Bifurkace = rozvětvení, rozdělení, rozdvojení. Užívá se při označování podzemních vodních toků.

Biotit = tmavá slída

Bitumen = tekutá nebo pevná uhlovodíková látka organického původu – živice

Brachiopod = ramenonožec (živočich)

Brekcie = pevná, hrubozrnná hornina, složená z ostrohranných úlomků a ssuti či drti, stmelených nerostným tmelem. Může jít i o tektonickou brekcii.

C.

D.

Dejekce = (odsávání, odplavení, odnos).

Dejekční kužel = používá se k označení deformace hladiny v místě odčerpávání. (Vody, nafty a podobně.

Dendrit = mechovitý či keříčkovitý útvar hydrátů manganu a železa vyloučený na trhlinách hornin z protékajících vod

Denudace = odnos, rozrušování a zarovnávání zemského povrchu působením přírodních vlivů.

Deprese = snížení, pokles zemského povrchu, níže položená část zemského povrchu, proláklina.

Detrit = drť, většinou vznikající přirozeným rozrušováním hornin

Devon = období paleozoika (prvohor) cca před 395ti až 345ti miliony lety. Trval cca 50 milionů let.
Svrchní devon = tvoří jej období frasnu, (které trvalo cca 6 mil. let) a období famenu (trvalo cca 8 milionů let). Trvání celého svrchního devonu tedy činí 14 milionů let.
Střední devon = tvoří jej období eifelu a givetu, celkem 11 milionů let.
Spodní devon = je tvořen podle některých pramenů gedinem a koblenzem Dle jiných pramenů jej tvoří lochkov – 5 milonů let, prag – 16 milionů let, a zlíchov – 4 miliony let.
Celkem tedy období devonu trvalo 50 milionů let.

Diabas = zelenošedá vyvřelá bazická hornina.

Diageneze = souhrn procesů, měnících minerální složení, strukturu a texturu sedimentů v období, počínajícím jeho uložením a končícím jeho metamorfózou nebo zvětráváním v povrchových podmínkách. Typickým projevem diageneze je zpevnění původně sypkých, nebo plastických vrstev – (tlak nadloží, stmelení minerály, vylučovanými z cirkulujících roztoků.

Diluvium = pleistocén – starší kvarter – období cca 2 miliony let, následuje holocén – deset tisíc let – aluvium

Diskrepance = neshoda, odlišnost, rozpor, nesrovnalost, nesouměrnost, nesoulad.

Diorit = hlubinná vyvřelá hornina. Od granitu (žuly) se liší vysokým obsahem tmavých součástek (amfibolů, slíd a pyroxenů).

Droba = sedimentární hornina, charakteristická vysokým obsahem úlomkovitých komponent, povětšině silicitů.

E.

Elevace = vyzdvižení vrstev hornin horotvornými tlaky. Též vyklenutí částí zemské kůry (geologických vrstev). Může být použito i v terminologii morfologické. (Morfologie = nauka o tvaru a změnách povrchu země).

Endokras = formy krasu v hloubce masivu – jeskyně.

Eroze = obrušování a vymílání hornin.
Eroze je výmol. Je to odstraňování částí povrchu zemského proudící či vlnící se vodou, ledem, sněhem, proudem vzduchu (větrná čili eolická eroze), tokem pohyblivých zvětralin a nezpevněných usazenin.
Rozeznáváme erozi říční, mořskou, jezerní, či abrazi ledovcovou, větrnou a pod.
Transport erodované hmoty **není** podstatnou součástí eroze. Eroze je proces fyzikální, nikoliv chemický ! Nezaměňovat s korozí !
Eroze je způsobena tíží a je úměrná proudící hmotě **m** a rychlosti **v**. $\mathbf{e = \frac{m.v2}{2}}$
Eroze je selektivní (výběrová –v měkčím materiálu působí rozměrněji, než v horninách.
Prohlubování toku zpět = zpětná eroze. Erodující proud má dva koncové body. Svrchní začíná u pramene a spodní končí u ústí řeky.
Lokální stupně v proudu (jezera, plošiny,)¨tvoří lokální erozní bázi.
Erozi mění (zastavuje) změna klimatu, či pohyby zemské kůry. Kdyby tyto jevy neovládaly erozi,zastavil by se celkový odnos souší na cca 250 m n.m.

Erozní báze = dolní mez eroze. Výmolná základna. Nejníže položené místo, kam spádují vodní toky. (Hlavní erozní báze, místní erozní báze apod.).

Erozní zona = pásmo vymílání s určitými společnými znaky

Exhumované = vyzdvižené, vyplavené, znovu obnažené.

Exokras = formy krasu na povrchu (škrapy apod.)

F.

Faceta = (faseta) – konkávní, vyhloubená ploška, vybroušená ve skalní stěně vířící, protékající vodou, unášející písek.

Facie = charakteristické znaky převážně sedimentárních hornin, dané prostředím jejího vzniku. Část horninové jednotky, která se liší svými vlastnostmi od ostatních částí horniny. Odlišný ráz části hornin.

Faciální = změny v posloupnosti vrstev

Fluviální = vzniklý výmolnou a ukládací činností tekoucí vody. (Říční usazeniny).

Flyš = souvrství střídajících se pískovcových a břidlicových usazenin
Rytmické střídání jemných a hrubých poloh sedimentů.
Typem je karpatský flyš (paleogén).

Fosfátové hlíny = Výplně některých jeskyní. Obsahují rozpadlé zbytky živočichů a mají tudíž vysoký obsah fosfátů. Dříve se používaly v zemědělství jako fosforečné hnojivo.

Freatická (zona) = zona pod hladinou spodních vod. (= Podzemní voda s volnou hladinou).

Fylit = jemnozrnná, slabě metamorfovaná krystalická břidlice, vzniklá obvykle přeměnou jílových břidlic, složená z křemene, sericitu, chloritu, grafitu a biotitu. Břidlice je pevná usazená hornina, vrstevnatě štípatelná. V seriích metamorfitů často obsahuje vyrostlice minerálů.

G.

Geofon = malý, přenosný seizmograf, užívaný při hledání nerostných ložisek, při sledování důlních otřesů a j.

Geofyzika = obor, zabývající se studiem jevů a procesů v pevné zemi, v jejím plynném a vodním obalu, a fyzikálními vlastnostmi okolního prostoru ve vztahu k zemi.

Geologie = nauka o vývoji, složení a stavbě zemské kůry. Studium zemské kůry.

Geologie historická = zabývá se tvorbou zemské kůry z hlediska posloupnosti času.

Geologie dynamická = nás poučuje o vzniku nerovností zemské kůry z hlediska posloupnosti času (viz statigrafie).

Geologie endodynamická = je to studie jevů, které způsobují vnitřní geologičtí činitelé. (sopečná činnost, zemětřesení, horotvorné děje).

Geologie exodynamická = je studií jevů, které působí vnější geologičtí činitelé, kteří svou činností přepravnou, tvořivou a rušivou zemský povrch zarovnávají. (voda, vítr, mrazy a pod.).

Geologické varhany = svislé kapsovité prohlubně, vzniklé korozí vápenců podél puklin a zlomů.

Geomorfologie = nauka o tvarech povrchu zemského, jeho vzniku a změnách.

Geosynklinály = jsou korytovité průhyby zemské kůry, do kterých se mohou ukládat různé sedimenty. (Synklinála je korytovitý útvar vrásy).

Gabro = vyvřelá plutonická hornina. Je hlubinným ekvivalentem (rovnocenností) bazaltu, bývá součástí větších granitoidních komplexů, kde má kumulační (hromadící) nebo reziduální (zbytkovou) povahu.

Geneze = vznik, původ, zrod, způsob a postup vzniku.

Glaciál = doba ledová

Glaciologie = věda o geologické činnosti ledu, mrazu a ledovců v současnosti i v minulých geologických dobách.

Granit = žula, hlubinná vyvřelá hornina, tvořená křemenem, draselným a sodnovápenatým živcem, biotitem, muskovitem či amfibolem. V chemickém složení dominuje oxid křemičitý – cca 70%.

Granodiorit = světle šedá, hlubinná, magmatická hornina, tvořící přechod mezi granitem a dioritem.

H.

Habitus = celkový vzhled.

Hercyňský orogen = horotvorné vrásnění na konci devonu.

Holocén = posledních deset tisíc let kvarteru (čtvrtohor).

Hydrografie = obor, zabývající se vodopisem, tj. popisem a studiem rozmístění vodních toků v daném terénu.

Hydrotermální = procesy, spojené s magmatickou činností, převážně jde o výrony vodních roztoků různých teplot a minerálního obsahu

I.

Imbrikace = doškovité nakupení plochých valounů vlivem vodního proudu.

Infiltrace = pomalé pronikání (vsakování) kapaliny nebo plynu póry horniny dovnitř, pronikání srážkové a povrchové vody půdou do hornin a do nádrží podzemní vody.

Inundace = zaplavování území. (Pravidelné či nepravidelné).

J.

K.

Kalcit = minerál, čistý uhličitan vápenatý.

Karbon = období paleozoika (Prvohor), cca před 345ti až 280ti miliony let. Trvalo tedy cca 65 milionů let. Spodní karbon trval ca 25 mil. let.

Karbonáty = uhličitany, (vápence, dolomity, sintry a pod.).

Klastika = (klastické horniny) vznikly rozpadem celistvých hornin, jsou to úlomky či zrna horniny. Tlakem vrstev v nadloží mohou být přeměněny v kompaktní slepence úlomkovitých hornin.

Kokpitový kras = zvláštní formy krasu v tropických územích (a v tropických klimatických podmínkách). Klasický výskyt na Kubě, v Thajsku, v Číně a jinde.

Konfigurace = seskupení, způsob prostorového uspořádání.

Konkávní = dutý, vyhloubený.

Kontaminace = znečištění prostředí škodlivými látkami, zamoření, vniknutí choroboplodných zárodků do organismu.

Konvexní = vypouklý

Koroze = rozpouštění povrchu málo chemicky odolných hornin atmosférickou vodou. (vápenec, sádrovec, dolomit, kamenná sůl).

Kvarter = je mladší periodou éry kenozoikum. Dělíme jej na pleistocén (cca 2 mil.let) a Holocén – posledních cca 10 000 let.

L.

Lakrustinní = jezerního původu.

Laterální = postranní, boční.

Laterit = načervenalá jílovitá půda, obsahující hlavně hliník a železo, vzniklá zvětráváním různých, převážně karbonátových hornin v tropických podmínkách

Litologie = jeden z geologických oborů – nauka o sedimentech (usazeninách) a o petrografii, (tj. o horninách a jejich skladbě).

M.

Migrace = přemisťování osob, stěhování rostlin nebo živočichů na nová stanoviště, přenos genů mezi populacemi prostřednictvím jedinců, kteří přecházejí z jedné populace do druhé.

Miocén = v éře kenozoikum, perioda tercier – neogen. Epocha miocén trvala cca 19 milionů let, v době cca před 26ti až 7mi miliony let. Zahrnuje stupně (od nejstaršího až po nejmladší) eger, egenburg, ottnang, karpat, baden, sarmat a pannon.

Monokrystal = krystalový jedinec s jednotnou vnitřní zákonitou stavbou.

Morfologie = nauka o tvarových vlastnostech rostlin, živočichů, člověka, nauka o tvarech a změnách povrchu země.

N.

Neogén = perioda mladších třetihor, období před cca 26 až 2 miliony let, tj. 24 mil. let.

O.

Oolitický = druh sedimentární horniny či minerálů, složených z kuličkovitě strukturovaných útvarů – oolitů.

Orogeneze – horotvorná činnost, vznik pohoří horotvornými silami, horotvorné pochody.

Osteologický = kosterní.

Osteologie = nauka o kostech.

P.

Paralelní = souběžné, rovnoběžné, současně probíhající.

Paleo - = dávný, předvěký, minulý.

Paleocén = nejstarší geologické oddělení paleogénu

Paleogén = starší část tercieru (třetihor), období cca před 65 ti až 26 miliony let.

Paleogeneze = dávné vytvoření (geologického útvaru).

Paleohydrografie = dávný vodopis, dávné rozložení vodních toků v krajině. (V daném území).

Paleolit = starší doba kamenná (nejstarší a nejdelší doba vývoje pravěkého člověka)

Paleomagnetismus = vlastnost hornin, projevující se tím, že v době svého vzniku nabyli remanentní magnetizaci, jejíž směr odpovídá tehdejšímu magnetickému poli země. Také vědní obor, studující dřívější geomagnetická pole na základě magnetizace hornin různého stáří.

Paleontologie = věda o vývoji života v minulých geologických dobách, zkoumající zkameněliny rostlin a živočichů, a jejich vztahy k horninám, v nichž jsou uloženy.

Paleontolog = odborník na vědu, zkoumající vývoj života v minulých geologických dobách.

Paleozoikum = období prvohor (mladší než cca 590 milionů let a starší než cca 225 milionů let). Dělíme je na období : **kambrium** (90 mil. let), **ordovik** (55 mil. let), **silur** (50 mil. let), **devon** (50 mil. let), **karbon** (65 mil. let) a **perm** (55 mil. let). Každá tato vyjmenovaná časová perioda se dále dělí na jednotlivé epochy a stupně. .

Palinologie = Vědní obor, zabývající se stanovením stáří geologických vrstev na základě obsahu pylových zrn ve vrstvě.

Peneplein = parovina, zemský povrch se zarovnáním původních výškových rozdílů denudací, tj. snižování a zarovnávání zemského povrchu odnosem, obnažováním podložních hornin.

Pleistocén = starší období kvarteru (čtvrtohor) v trvání cca 2 miliony let. Zahrnuje střídání dob ledových a meziledových. Dříve se toto období nazývalo diluvium.

Pliocén = nejmladší doba tercieru (třetihor). Trvala cca 5 až 5,5 milionu let. Probíhala v období cca 7 až 2 miliony let před naší dobou. Pliocén je epochou neogenu. Epocha pliocén navazuje na miocén a zahrnuje stupně dak a levant. Přechází do periody kvarter, epochy pleistocén.

Predispozice = využití (přizpůsobení se) již vzniklých podmínek. (V geologii například

Využití zlomového pásma k vytvoření údolí).

Psamitická = drobnozrnná struktura hornin.

Psefitická = hrubozrnná úlomkovitá struktura horniny (slepence, oblázky).

Q.

R.

Radiometrie = obor geofyziky, zabývající se radioaktivními vlastnostmi hornin.

Recentní = současný, vznikl v současném období.

Redeponován = přemístěn.

Redepozita = opětně uložené vrstvy. (Přemístěné materiály).

Redispozice = přemístění a opětné uložení dříve usazených hornin. (Také lze nazvat tento jev resedimentací).

Refrakce = lom světelných paprsků nebo elektromagnetického vlnění.

Regrese = ústup (odliv) moře z pevniny.

Relikt = pozůstatek, zbytek.

Remanentní = zbytkový magnetizmus (který si podrží feromagnetický materiál po vymizení dříve působícího vnějšího magnetického pole.

Revitalizace = oživení.

Reziduum = zbytek, zůstatek.

S.

Sedimentolog = odborník, zkoumající usazeniny.

Seizmika = obor geofyziky, zabývající se studiem zemětřesení.

Seizmografie = záznam přístroje, měřícího a zaznamenávajícího zemětřesné vlny.

Silicity = druh křemité usazeniny. Druh křemičitanu. Užívá se k označení křemitých sedimentárních či chemických hornin (všeobecně).

Silikáty = křemičitany, tj. anorganické sloučeniny křemíku.

Skalenoedr = monokrystal šesterečné soustavy, omezený dvanácti shodnými různostrannými trojúhelníky.

Spodnokarbonské = spodní karbon – (tato epocha se nazývá dinant) trval v době před cca 345 až 320 milionů let.

Stratigrafie = Tento obor studuje vrstevní sledy, určuje jejich stáří, okolnosti vzniku a jejich vývoj. Je to nauka o posloupnosti geologických vrstev, složení a vlastnostech geologických vrstev.

Stringocephalus = tlustoskořepatý brachiopod – ramenonožec.

Subdukce = podsouvání, tj. proces, kdy kůry zemské se podsouvají jedna pod druhou.

Susceptibilita = poměr magnetizace k intenzitě magnetického pole.

Suspenze = soustava ve které jsou rozptýleny jemné částečky pevných látek v kapalině.

Svrchní devon = tvoří jej období frasnu, (který trval cca 6 milionů let), a období famenu, (které trvalo cca 8 milionů let). Trvání celého svrchního devonu tedy činí 14 milionů let.

Symetrické = souměrné, souosé, uspořádané či rozložené podél osy.

Syngenetická = současně společně vzniklá. Například : syngeneze rudného tělesa a okolní horniny.

T.

Tégl = lidové označení pro nevrstevnaté, slabě písčité vápnité jíly, převážně badenského stáří – toto označení přešlo i do geologického názvosloví. Jde o celistvý, nevrstevnatý vápnitý jíl, sivé až sivomodré barvy neogenního stáří. V praxi se požívá s oblibou jako materiál při výrobě cihel.

Tektonika = obor geologie, zabývající se stavbou, pohyby, a uložením zemské kůry vůbec a jejich poruchami. Tektonika představuje určitý typ vnitřní skladby horniny. Tektonická geologie se zabývá výzkumem deformací, strukturního vývoje, stavby zemské kůry ve vztahu k silám a mechanickým procesům, jež se podílely na vývoji země jako celku. Řeší příčiny a zákonitosti geologických poruch.

Geotektonika obecná (teoretická) – zobecňuje poznatky o projevech tektonických pohybů a
vzniku tektonických struktur v druhy v průběhu evoluce zemské kůry. Geotektonické hypotézy vysvětlují vývoj zemské kůry a země vůbec v průběhu geologické historie.

Geotektonika morfologická studuje strukturní formy tektonického původu a rozpracovává jejich klasifikaci (strukturní geologie).

Geotektonika historická – jejím úkolem je rekonstrukce minulých tektonických dějů.

Geotektonika regionální – je to tektonická rajonizace jednotlivých regionů, tj. rozmístění tektonických struktur a návaznost jejich typů v zemské kůře.

Tercier = je periodou éry kenozoikum. (pro zjednodušení tuto periodu nazýváme třetihory. Dělíme ji na paleogén (epochy paleocén, eocén a oligocén) a neogén (epochy miocén a pliocén). Další periodou éry kenozoikum je kvarter.

Terigenní = usazeniny, splavené z pevnin.

Transgrese = přestup vrstev přes starší podklad, případně zaplavení pevniny mořem a ukládání náplav, přinesených mořskými proudy.

Tuf = úlomkovitá hornina sopečného původu s terigenní příměsí. Jde převážně o sopečné sklo.

U.

V.

Vrása = vydutí vrstev horotvornými tlaky.

X.

Y.

Z.

Základní erozní báze = nejnižší bod, ke kterému spěje nějaký tok.

Lokální erozní báze = boční tok (např. Křtinský potok v Josefově je lokální erosní bází potoka Jedovnického.
Svitava v Adamově je lokální erozní bází Křtinského potoka

Základní erozní báze = např. tam, kde se Svitava vlévá do dalšího vodního toku (Svratky). Soutok Svratky a Svitavy je základní erosní bází celé sítě na tyto toky navazujících vodotečí.

(Mezi tím je spádová křivka toku).

Některé výrazy v práci Petra Kose o Mokerské jeskyni, případně ve Slezákově práci o genezi jižní části Moravského krasu a vysvětlení jejich významu.

Diaklása = puklina, v níž nenastal významný pohyb.

Divergence = vývoj, vedoucí k rozrůznění, rozvětvení, rozbíhání – jako důsledek přizpůsobení se podmínkám prostředí.

Herpetofauna = soubor určitého druhu plazů, obývajících dané území.

Intence = záměr, úmysl, předmětná zaměřenost vědomí.

KRAS – ***dle Panoše a dalších :***

Endokras = podzemní kras, hlubinné krasové jevy
(dle poznámky V. Panoše je vázán na středoholocénní období, spodní a střední epiatlantik – tomu nerozumím, protože mi to připadá nelogické !).

Epikras = soubor krasových tvarů, vytvořených v masivu rozpustných hornin v pásmu nejblíže skalního povrchu. Jde o vadózní pásmo s převažující vertikální cirkulací krasových vod.

Exokras = povrchový kras (jeho krasové jevy ? – pozn. J.P.).

Holokras = klasický kras, vázaný na chemicky čisté, dobře rozpustné vápence, reprezentovaný bohatým souborem dokonale vyvinutých povrchových i podzemních tvarů.

Merokras = soubor exokrasových a endokrasových jevů v dostatečně mocných, ale nečistých vápencích, případně s vložkami či složkami nepropustných hornin.

***Jozef Jakál a kolektiv :* „Praktická speleológia“,** vydalo nakl. „Osveta“, Martin, 1982.

Korálové jeskyně vznikají na základě nerovnoměrného narůstání části korálových útesů. Jejich tvar je velmi rozmanitý, vznikají vždy pod mořskou hladinou (str. 55). (Pozn. J.P. : při primárním vytváření vápencové kry ???).

***J. Přibyl, V. Ložek a kolektiv :* Základy karsologie a speleologie**, vydalo nakl. Academia Praha v r. 1992.

Jeskyně se dělí na prvotní a druhotné (odvolání na Bögliho a Jakála). Na jiném místě :
Primární = vzniklé korozí, erozí, nebo kombinací obou způsobů.
Sekundární=s autochtonními (původními ?) výplněmi. (Pozn.J.P.: Jak tomu mám rozumět ?).

Marinní sedimenty = vrstvy, usazené v moři.

Morfogeneze = vznik a vývoj tvarů (geologických útvarů).

Rigidní = ztuhlý, ztrnulý, nehybný.

Semipolje = polopolje.

Edice SE 3
Speleologická skupina „ Tři senioři“

Česká speleologická společnost, ZO 6 – 12, Speleologický klub Brno

Tématický okruh 2. :
Povídání o některých nových poznatcích v Moravském krasu.

Část první :

Příspěvek k hydrografii jižní části Moravského krasu a nabídka speleologicky nadějných lokalit tamtéž.

Koordinátor a autor práce : Mgr Ladislav Slezák

Redakce a spolupráce : Richard Cendelín
Josef Pokorný

Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

Obsah :

Poznámka :
Tato práce byla prezentována na Speleoforu 2008, dále pak ve formě dvou článků v časopise Speleo, č. 52. Protože však rozsah příloh, které jsme k tomuto materiálu zpracovali daleko přesáhl možnosti Spelea, rozhodli jsme se tuto práci zařadit v plném rozsahu, se všemi původními přílohami do tohoto tématického okruhu znovu.

SE – 3.

PŘÍSPĚVEK K HYDROGRAFII JIŽNÍ ČÁSTI MORAVSKÉHO KRASU.

Ladislav S L E Z Á K

Jižní část Moravského krasu se svými krasovými jevy se nijak zvlášť neliší od části střední i severní. Podkladem, ve kterém krasový fenomén vznikl jsou devonské vápence (Vilémovické), vtěsnané mezi brněnskou vyvřelinu a bazální klastika na západě, a spodnokarbonské souvrství siltovců, drob a slepenců na východě.

Celé území je postiženo, jak postdevonskou tektonikou staršího typu, tak projevy karpatské orogeneze, která byla zřejmě pro vznik krasových tvarů tou nejdůležitější. Vyklenutím Řícmanicko – ochozské elevace a s tím spojenými soustavami tektonických poruch vznikla unikátní situace, která ovlivnila celkovou hydrografickou soustavu povrchových i podzemních toků. Nekrasový hřbet Řícmanicko – ochozské elevace, orientovaný svojí podélnou osou od severozápadu k jihovýchodu vytvořil obrovskou přírodní bariéru, která po zániku povrchové říční sítě inklinující zčásti ke Svitavě ovlivnila další vývoj krasových toků.

Jižní část Moravského krasu tak tvoří povodí, které je odvodňováno separátně k jihu, do povodí Litavy. Dokladem odklonu krasových vod by mohla být podpovrchová bifurkace krasových akumulací jižně od Březiny do povodí potoka Časnýře u Kanic. Tektonika, která je podřízena rigidnímu hřbetu brněnské vyvřeliny a na ní uložených bazálních křemitých klastik, se promítá do území pruhu vápenců a je predisponujícím prvkem vzniku významných jeskynních systémů a vodních cest.

S ohledem na celkový průběh nekrasového hřbetu pod vápenci, až k západnímu okraji Mokré se jeví jako jediný únikový koridor pro podzemní krasové vody do Mokersko-horákovské kotliny, k jižnímu ukončení vápencového území. Tam bychom s největší pravděpodobností mohli najít nejníže položenou erozní bázi, dnes překrytou sedimenty neogénu. Dnešní hydrografický systém území je přisuzován dvěma tokům : Říčce a Hostěnickému potoku. (Mnohdy bývá potok Říčka v úseku mezi Hádkem a vývěry nazýván Hádeckou Říčkou, což má historické pozadí, tento název užíval již Florian Koudelka v osmdesátých letech devatenáctého století). V průběhu geologické éry od konce paleogénu až po dnešek se jejich cesty mnohokrát oddělily i setkaly. Dnes známé jeskyně jsou mnohdy jen zlomky jejich společného díla.

Tektonika jižní části Moravského krasu, obdobně jako na celém území, je jedním z predispozičních prvků v celém vývoji hydrografických soustav povrchové i podzemní sítě. Dominantními směry jsou stará tektonická pásma směru severozápad – jihovýchod (300° - 120°), jejichž původ je patrně v paleozoiku. Tyto linie jsou povětšině doprovázeny mohutnými kalcitovými výplněmi (odhalenými na povrchu i v řadě jeskyní). Tyto linie byly později oživovány.

Dnes na nich můžeme sledovat kalcitové tektonické brekcie, druhotné okrajové výplně odlišných kalcitových generací, rozsáhlá geologická zrcadla s patrným rýhováním, detekujícím charaktery poklesů jednotlivých vápencových bloků. Oslabení území těmito poruchami lze velice dobře sledovat v morfologii krajiny, obzvláště v případech významných údolí. Vliv této tektoniky samozřejmě nacházíme i v konfiguraci podzemních jeskynních systémů. Stejného stáří jsou i tektonické linie směrů severoseverovýchod – jihojihozápad (30°- 210°).

Tyto linie odpovídají celkovému charakteru uložení vápencových vrstev. Projevují se otevřenými soustavami poruch bez vyhojení kalcitem (nebo jen lokálně vzácně). Jsou nositelem břidličnatosti vápencových souvrství i patrné vrstevní odlučnosti. Soustavy těchto poruch sehrály ve vývoji krasových jevů v území zřejmě tu nejpodstatnější roli (při projevech karpatské orogeneze). Jejich několikerá oživení a nakonec, po opadnutí orogenetických tlaků jejich rozevření do vodosvodných kolektorů v počátcích neogénu, byly základem dnešních gigantických liniových jeskynních tahů (Amatérská jeskyně s přilehlými soustavami, Rudicko – Býčiskalský systém). V jižní části Moravského krasu se setkáváme s oběma hlavními typy popsané tektoniky, a navíc ještě se směry, modifikovanými existencí již zmíněné Řícmanicko – ochozské elevace.

Složitost vývoje povrchových i podzemních krasových jevů se nám jeví hlavně proto, že území je denudačně silně devastováno a navíc pokryto rezidui převážně mladotřetihorních sedimentů. Vzájemné posloupnosti vývojových etap je možno obtížně identifikovati a speleologické poznatky jsou značně kusé. Přestože nám průběh Ochozské jeskyně poskytuje řadu důležitých poznatků, stejně jako řada koloračních experimentů na aktivních tocích, zůstává celá řada nezodpovězených otázek.

Páteřním tokem území je bezesporu Říčka, která se ve fázi kontaktu s vápencovým územím chovala obdobně jako toky ve střední i severní části Moravského krasu. (Sloupský potok, Bílá voda, Křtinský potok). Tj. – nejprve využila starého (možná paleogenního) povrchového údolí, na jehož kontaktu s vápenci se později zahloubila do slepého okrajového údolí a zmizela do podzemí. Po zahlcení ponorů snosem fluviálních sedimentů opustila podzemí, zdenudovala uzávěrovou stěnu slepého údolí a modelovala dál údolí povrchové. Toto směřovalo k tehdejší erozní bázi (Mokrá).

Dokladem této teorie by mohla být řada jeskyní, vytvořených téměř výhradně v levé (východní) údolní stráni, (pokud bychom připustili, že jde o jeskyně ponorové). Mezníkem ve vývoji se stává období mladotřetihorní záplavy území a tím umrtvení podzemních cirkulačních procesů. Jílovité i štěrkopískové akumulace z tohoto období nebyly již nikdy (až ke starým skalním podložím) beze zbytku odneseny.

Následně po ústupu neogenní záplavy se postupně obnovila jak povrchová, tak i zčásti podzemní vodní cirkulace. Překotný odnos naplavenin z území narůstal s poklesem erozních bází toků, spádujících k brněnské kotlině. Transportní aktivity toků je možno dokumentovat například na materiálech černovických teras. Identifikačním materiálem jsou nám mohutné valouny vápenců, i desítky kilometrů na jih od Moravského krasu ve štěrcích deponované rudické geody.

V tomto období se pohnuly i akumulace fluviálních materiálů v okrajovém údolí Říčky pod Hádkem. Byla oddenudována uzávěrová stěna a započala fáze hloubkové eroze vlastního dílu údolí. V úseku mezi dnešním horním (Kaprálův) a spodním (Bělkův) mlýnem překonala Říčka hřbet Řícmanicko – ochozské elevace (klastika) a načepovala podzemní jeskynní systém (Výtoky V 1 a V 2). K Říčce se přidal i Březinský potok, (potažmo potok Ochozský), který vyhloubil Ochozský žlíbek.

Zahloubení údolí pod Hádkem dosáhlo svého maxima. Úroveň hloubky eroze se přiblížila jen na několik metrů ke klenbám nejníže položeného jeskynního systému Říčky, tj. k Ochozské jeskyni a zasáhla celý komplex ponorů při bývalé uzávěrové stěně (Liščí díra, /Himmelovo číslování Ř – 4, centrální číslování MK č.1417/, Malčina jeskyně, /Hč. Ř – 5, MK č.1418/, Švédův

stůl /Hč. Ř – 6, MK č.1419/ a Netopýří jeskyně /Hč. Ř – 8, MK č.1420/), který se rozpadl na malé fragmenty. Říčka si v nejslabších místech našla cestu až do starého systému Ochozské jeskyně. Hlavní systém tak byl vystaven mohutné akumulaci splavenin, jejichž horní úroveň je dnes patrně značena úrovní hrubých potočních štěrků v Hlavních dómech.

K Říčce se přidává Hostěnický potok, který napájel jezero severozápadně od Hostěnic, a jehož vody občas přetékaly přes staré povrchové údolí k západu, tj. k Říčce. Uvolněním ponorů se vody Hostěnického potoka vlomily vertikálně do systému Ochozské jeskyně, kterou vyplnily svými splaveninami. Mohutnost starého systému však byla schopna zbavit se sedimentů natolik, aby umožnila průtok vodám Říčky i Hostěnického potoka a to díky načepování spojených vod vývěry V 1 a V 2., (popřípadě dalšími, dnes rozptýlenými cestami k povrchu).

Hloubková eroze Říčky umožnila vzniku chodby Hadice, která prakticky až do dnešních dnů představuje vyprazdňovací komunikaci, po které se pohybují sedimenty z povodňového dílu Ochozské jeskyně. (Dnešní přístupné prostory). Ochozská jeskyně se nám tak jeví analogicky s jeskyní Amatérskou (Macošský koridor a pod ním níže probíhající, trvale inundovaný horizont).

Hostěnické propadání je zcela srovnatelné s vývojem Rudického propadání (přetokové vody z jezera Jedovnické kotliny tekly Lučním údolím ke Křtinám), kde se obdobně Jedovnické vody vlomily do starého systému Rudického propadání (Stará řeka). Hostěnické vody se přelévaly do starého dílu Kamenného žlíbku a nejdříve přes Labyrint, a později přes dnešní propadání se načepovaly do Ochozské jeskyně. Nelze vyloučit, že jejich část směřovala i k Mokré. Jedině díky tomu, že hloubková eroze Říčky nepřeťala starší, níže položené komunikace, (obdobně je tomu i v případě Ochozského žlíbku), můžeme dnes hovořit o křižování toků v této části Moravského krasu.

Jeskynní chodba Hadice, (která je součástí Ochozské jeskyně), se tak řadí mezi významné tlakové chodby, kterou byly vyklízeny sedimenty z Ochozské jeskyně. Dnes se nám jeví jako jednoduchá komunikace, avšak některé její části naznačují, že jde o (vertikálně) velice členitý systém chodeb a stupňů, jehož spodní část je vyplněna fluviálními sedimenty (Líšeňský trativod).

Nelze jednoznačně předpokládat, že by Hadicí putovaly sedimenty z jeskyně přímo do nivy údolí Říčky. Dokonce původní konfigurace objevného vchodu (či vchodů ?) to téměř vylučuje. Trativod vlevo za vchodem jen vede zpět, do starého, níže položeného systému Ochozské jeskyně. Kam se tedy poděla ta obrovská kubatura sedimentů z Hlavních dómů ? Jejich vyklízení probíhalo v opačném sledu jako ukládání, takže nejprve Hadicí, (případně rozvětvenou soustavou dalších kanálů), putovaly jemné, jílovitopísčité materiály, kterých je největší mocnost. Eroze pak postupovala až do ulehlých štěrkopísků, a zastavila se zhruba v hloubce kolem 1 m, aniž by dosáhla skalního podloží. Vyklízení jemných sedimentů mohlo probíhat Hadicí patrně bez velkých problémů i přes soustavu trativodu za vchodem.

Následný transport štěrků byl určitě komplikovanější.. Ty zaplnily řadu podružných kanálů a trativodů, které ucpaly a dnes se vody přes tyto výplně pouze procezují. Štěrky patrně ucpaly i soustavu kanálů kolem trativodu vlevo za vchodem natolik, že se vody z jeskyně k povrchu protlačovaly řadou vauclusních vyvěraček. Podrobnější průzkum terénu kolem dnešního (uměle upraveného) vchodu do Ochozské jeskyně, zvláště z hlediska podrobnější morfologie, přinesl několik závažných poznatků.

Zatím co dřívější badatelé se zabývali průzkumem trativodu za vchodem a jeho případnou vazbou na závrt asi 40 m od vchodu (**Přemysl Ryšavý :** ***„Ochozská jeskyně v jižní části Mor. krasu“*** , časopis „Československý kras“, ročník 2/1949, **Jaroslav Dvořák :** ***Exkursní zprávy do jižní části Mor. krasu, rok 1953*** – Archiv Speleologického klubu Brno, /Exkurzní zápisy z 8.3., 26.4., 2.5., 31.5., 28.7., 1.8., 11.10, 25.10., 31.10., 8.11., 22.11., 6.12., 13.12., a 20.12.1953/, dále 2 plánky trativodu vlevo za vchodem, jejichž autorem je **RNDr Jan Himmel a Jos. Uher**, které byly s jejich laskavým svolením otištěny v článku ***„Minulost Ochozské jeskyně“*** v časopisu SPELEO č.15/1994.). Tito autoři (s výjimkou kusé poznámky Jar. Dvořáka v exkursní zprávě z 31.5.1953) nechali zcela bez povšimnutí čtyři povrchová údolíčka severně od závrtu.

Náš zájem se k údolíčkům obrátil poté, kdy jsme k nim dospěli při sledování virgulové liniové anomálie od lokality „U dubu“. Od nadmořské výšky 400,0 m n.m. na povrchu ostrožny (viz výsek mapy) jsme sledovali anomálii v šířce kolem 10ti metrů po svahu údolí (spádnici) ve směru 50°. K našemu velkému překvapení jsme dospěli právě k onomu, výše zmíněnému závrtu u Ochozské jeskyně. Anomálie se rozšířila právě nad místem, kde jsou zakončena údolíčka do svahu. Zhotovili jsme orientační plánek terénu s vynesením a vykreslením všech (čtyř) údolíček (viz příloha) a došli jsme k závěru, že se jedná o soustavu vodami vyhloubených paralelních rýh, které vychází ze skalního horizontu. Ten představuje rozhraní mezi skalním masivem a nasedajícím kuželem svahových sutí, překrytým terasou Říčky. Tu tvoří terasové štěrkopísky a nad nimi uložené sprašové hlíny, jako těsnící vrstva plochy terasy.

V úrovni, kde se sprašové hlíny přimykají ke svahu stráně jsou zakryta místa, představující tlakové vyvěračky, vedoucí do neznámého systému, který patrně souvisí s funkcí Hadice, může však představovat bifurkační systém mezi inundovaným horizontem Staré Ochozské jeskyně.

Nabízí se i možné propojení na ponorové torzo jeskyně Liščí díra. (Dle Himmelova číslování č. Ř – 4, dle centrálního číslování Mor. krasu č. 1417). Evidentní paleohydrografická funkce zmíněných údolíček nabízí velice lákavou možnost průniku do neznámých jeskynních prostor v místech, která nabízí rozkrytí do této doby teoretických úvah o podzemních drahách vod od Sifonové chodby, všech propadání Hádeckého potoka (tj.Říčky) i cestách až do výtoku Říčky. Tektonické studie, doplněné o nezávislá virgulová měření nám cesty podzemních vod trasují značně spolehlivě, co do směrů i šířkových dimenzí. O jejich konfiguraci nám však informace mohou přinést pouze speleologové, kteří zvednou hozenou rukavici v podobě odborně podloženého námětu.

V kontextu s výzkumem možných odvodňovacích cest systému Ochozské jeskyně nebyla opomenuta ani pozice chodby Zkamenělé řeky. Tato chodba se poněkud vymyká z hlavních směrových linií Velkých (hlavních) dómů. Tektonické studie na povrchu, korigované virgulovou detekcí, ukázaly některé zajímavosti. Predispoziční pro tvorbu chodby Zkamenělé řeky je výrazná tektonická porucha směru 30° s úklonem 80° k jihovýchodu. Hlavní porucha je provázena svazkem drobnějších souběžných poruch obdobného charakteru. Velmi důležité je zjištění průběhu této tektonické linie. V prodloužení k severoseverovýchodu se v terénu promítá do zářezu pod horní hranou okraje údolí Říčky (a evidentně se podílí na existenci jeskyně Májové, dle Himmela. č. Ř – 3, dle MK č.1415) a pokračuje do prostoru Estavely.

V podzemí se jeví jako podélná osa Zkamenělé řeky, části Hlavních dómů a směřuje do chodby „U Kužele“. Tato porucha tvoří s největší pravděpodobností výrazný drén vod, prosakujících (srážkové vody) do nadložních vápenců, které jsou uloženy téměř souhlasně ve směru poruchy, se sklonem 20° až 30° k jihovýchodu. Skapové vody jsou pak touto poruchou vedeny stropními partiemi jeskyně a stékají jednak po stěnách, (bohatá výzdoba sintrů partie kolem Beránka), jednak padají volně do prostoru. Periodické inundace ve Zkamenělé řece jsou patrně stejného původu.

Velice překvapivou je skutečnost, že abnormální rozsah virgulových reakcí v prostoru prolongace chodby Zkamenělé řeky (neodpovídá průmětům strmě probíhajících poruch) naznačuje možnost výskytu neznámých prostor jako hypotetické paralely dnes známé Ochozské jeskyně.

Vzhledem k tomu, že práce s virgulí jsou voleny jen jako jeden z doplňujících prvků celkového detailního výzkumu terénu, nemůžeme si dovolit jejich jednoznačnou interpretaci jednak pro značný hloubkový rozsah, (kolem 70 ti metrů),. Jednak pro konfiguraci terénu, který je místy velmi obtížně přístupný.

Závěr :

Výše uváděné poznatky ze studovaného terénu nepřináší žádné, zcela revoluční zvraty, či negace výsledků dřívějších badatelů. Pokoušíme se o možnou syntézu dílčích příspěvků, nikoliv formou kompilační, ale vlastními, v terénu stále ověřovanými poznatky. Ukazuje se, že problematice paleosystémů Ochozské jeskyně dosud nebyla věnována patřičná pozornost, přesto, že otázky aktivního podzemního odvodňování byly experimentálně a teoreticky prezentovány řadou autorů.

Za nejpřínosnější poznatek považujeme náš detailní zájem o objasnění funkce horizontu paleovývěrů severně od vchodu do Ochozské jeskyně, včetně jejich dalších souvislostí s okolními, ať už známými, nebo předpokládanými jeskyněmi. Pokoušíme se v rámci nám dostupných možností o přínos dalších poznatků, které by byly i konkrétním vodítkem pro praktickou speleologickou činnost zainteresovaných základních organizací ČSS. Dovolím si na tomto místě úpřímě poděkovat i svým seniorským spolupracovníkům, pánům Richardu Cendelínovi a Josefu Pokornému za spolupráci, jak v terénu, tak i při zpracování dosažených výsledků a jejich prezentaci.

S U MM A R Y :

Contribution to hydrography of the southern part of the Moravian karst.

The author of the article and this workmates concentrated on the speleological problem, which is ignored a little bit – drainage the Ochozská cave.

They prove the direkt continuity of the drainage ways with the group of four erosive narrows, which are situated north of the cave entrance. Nobody has paid attention to these shapes in detail yet. The enclosures of erosive narrows represent the empty catavothrons, where formerly the underground karst waters appeared on the surface and jointed the Říčka creek. The join of the karst springs represents the line of bifurcative ways to some unknown systém of the older level of the Ochozská cave.

The presented article induce the ways for the practical speleological research.

Literatura :

01.) Boček A. (1928) Průvodce Moravským krasem, str. 296 – 314, Praha
02.) Boček A. (1948) Nový objev v Ochozské jeskyni – Československý kras, roč. 1., str. 35, Speleologický klub Brno.
03.) Burkhardt R. – Nesrsta R. (1972) Speleologické a krasově hydrografické průzkumy na Říčkách v Mor. krasu – Speleologický věstník str. 53 – 56, Geografický ústav ČSAV Brno.
04.) Dvořák J. (1949) Příspěvek k problému hydrografie Ochozska – Československý kras, roč. 2. str. 36 – 37, Speleologický klub Brno.
05.) Dvořák J. (1949) Problém akumulace a eroze náplav v Ochozské jeskyni – Československý kras, roč. 2., str. 295 – 296, Speleologický klub Brno.
06.) Dvořák J. (1951) Vývoj Hostěnického propadání vzhledem k Ochozské jeskyni. Československý kras, roč. 4., str. 16 – 22, Speleologický klub Brno.
07.) Dvořák J. (1952) Hydrografie jeskyně Malčiny v Hádeckém údolí. Československý kras, roč.5., str. 228 – 230, Speleologický klub Brno.
08.) Dvořák J. (1953) Soubor exkurzních zpráv speleologické skupiny pro výzkum Říček – Speleologický klub v Brně.
09.) Himmel J. – Himmel P. (1967) Jeskyně v povodí Říčky – Závodní klub ROH Královopolské strojírny Brno.
10.) Himmel J. – (1990) Hydrografie systému Ochozské jeskyně – Československý kras, roč. 41., str.71 – 81, Praha.
11.) Himmel Jan – (2001) Vznik a vývoj jeskynních systémů ponorných toků v jižní části Moravského krasu, 48 stran, vydáno vlastním nákladem v počtu 55 kusů.
12.) Hort J. a kolektiv, (1967), Nové poznatky o hydrografii jižní části Moravského krasu, Časopis Moravského muzea – Acta Musei Moraviae – vědy přírodní – str. 43 – 63, Brno.
13.) M. Kříž – F. Koudelka (1902) Průvodce do Moravských jeskyň, 2 díl. Ždánice – Vyškov.
14.) R.Prix (1945) Studie z jižního Moravského krasu jako příspěvek k ochozskému problému. – Časopis turistů, roč.47, str. 21, Praha
15.) R.Prix (1947) Badatelské vyhlídky v jižní části Moravského krasu – Časopis turistů, roč. 49, str. 26-27, Praha
16.) R.Prix (1949) Z výzkumů v jižní části Moravského krasu – Československý kras, roč. 2, str. 37 – 38, Speleologický klub Brno.
17.) P.Ryšavý (1949) Ochozská jeskyně v jižní části Moravského krasu – Československý kras, roč. 2, str. 198 – 213. Speleologický klub Brno.

Nabídka speleologicky nadějných lokalit v jižní části Mor. krasu.

Ladislav Slezák, čestný člen ČSS, člen SE3.

Úvodem mi dovolte několik slov k předloženému materiálu, který vznikl na základě několikaletého terénního výzkumu, pozorování i hodnocení výsledků dílčích poznatků řady autorů. Jižní část Moravského krasu je z hlediska prognostik pro praktickou speleologii značně podceňována. Toto stanovisko je povětšině podporováno představami, že dnes dosažený stav speleologických prací vyčerpal možnosti, které se nabízely prakticky od konce druhé světové války.

V rozporu s tímto je nutno vzít v úvahu, že teoretické i praktické poznatky podporují řadu zajímavých podnětů, které jsou speleologicky řešitelné a vysoce přínosné k poznání uvedené oblasti. Je pravděpodobné, že dvojník Ochozské jeskyně, takové, jak ji dnes známe objeven nebude. Přesto dnes o jeho existenci nemáme pochyb, i když v poněkud jiné podobě.

Můžeme zcela směle použít terminus „Paleoochozský systém“ a k němu vázané lokality. Speleologické práce z minulého období byly publikovány. Nikdo se ale dosud nezabýval dopady těchto prací na případné změny v hydrologii a tím i projevy, zasahujícími do hydrografie území.

I to je jeden z faktorů, který dnes bereme plně v úvahu. Jsme přesvědčeni, že speleologické veřejnosti můžeme dnes předložit soubor lokalit, které by mohly vést k objevům neznámých jeskynních prostor a zároveň potvrdit, či vyvrátit sporné otázky, které genezi jižní části obestírají a pohybují se spíše v úrovni hypotéz.

1.) Jeskyně Průvanová.

Byla objevena a práce v ní započal Jan Hynšt již v šedesátých létech minulého století. Není registrována, v literatuře se o ní zmiňuje R. Burkhardt (R. Burkhardt – R. Nesrsta : 1972, „Speleologické a krasově hydrografické průzkumy na Říčkách v Mor. krasu.“ Speleologický věstník, str. 53 – 56). V tomto článku se hovoří o ventarole. Tuto lokalitu jsme J. Hynštovi kdysi doporučili k otvírce.

V současné době je patrno, že na lokalitě byly prováděny vyklizovací práce (o kterých nebylo nikde nic publikováno). Ventarole jsme věnovali značnou pozornost. Prováděli jsme teplotní měření, tektonické studie, a opakované virgulové detekce. Dosavadní náhled na lokalitu dává za pravdu R. Burkhardtovi. Jedná se o jeden z paleoponorů Říčky, která po překročení hranice s vápenci hledala cesty k hlavní erosní bázi.

V širším kontextu se lokalita nachází při okraji silně tektonicky porušeného pásma (pokles) se zvýšenou krasovou aktivitou, která je založena na hlavním směru podélné tektoniky, směru 30°. Tato výrazná linie směřuje k Hostěnicím, do oblasti zaniklých vápencových lomů a postihuje i lokalitu „Paleopropadání Hostěnického potoka“. (O této lokalitě se zmiňuje již R. Burkhardt ve své práci „Geologisch – Hydrogeologische Studie der Höhlen im Říčka Thale – Mähr. Karst“ in Acta Musei Moraviae = Časopis Moravského muzea, roč. 54/1969, str. 71 – 83).

Identifikace : Lokalita se nachází v levé údolní stráni při odbočce cesty k rybníku „Pod Hádkem“ ze silnice Ochoz – Hostěnice (u dolní hájovny) ve stupni pod hradbou vápencových skalek.

2.) Jeskyně Liščí díra (r.č.1417)

Jeskyně je všeobecně známá a do literatury uvedena celou řadou autorů. Původní konfigurace portálu byla pozměněna v důsledku archeologického výzkumu. Díky výkopovým pracem byly odkryty stěny portálu, které se jeví jako destrukční reziduum (zbytek) vstupu do jeskyně, evidentně značných rozměrů. Obnažené stěny jsou pokryty zbytky senilní krápníkové výzdoby (náteky, záclonky, pizolity / = hornina s hojně se vyskytujícími pizoidy, tj. kulovitými až vejčitými vrstevnatými tělísky, které se vyskytují v oxidických sloučeninách některých kovových prvků/). Sonda, kopaná zde dr. Martinem Křížem dosáhla skalní dno v hloubce kolem 5ti metrů.

Posuzováno v kontextu s okolními poznatky (ponor Říčky č. 3), tektonická měření a virgulová detekce, je možno hovořit o starém paleoponoru, jehož pokračování se jeví ve dvou směrech. Hlavní linie směřuje do předpokládaného hlavního kolektoru vod od ponorů Říčky, pokračujícího napříč údolím mezi lokality „Švédův stůl“ a jeskyni „Netopýří“. Odbočná linie směřuje k Ochozské jeskyni, do prolongace horní větve „Trativodu vlevo za vchodem“.

Komunikace mezi propadáním Říčky č. 3 (skružovaná sonda) a vodami ve studni u Ochozské jeskyně byla též prokázána. (R. Burkhardt, 1972).

Identifikace : Lokalita se nachází v levé údolní stráni nad ponorem Říčky č. 3, cca 50 m od cesty, při úpatí skalek.

3.) Jeskyně Málčina – Severní dóm.

Jeskyně je všeobecně známá, s názvem Severní dóm se však na mapách jeskyně či v literatuře nesetkáme. Tento název si dovolujeme použít pro identifikované prostory, nacházející se severně od Blátivého dómu. Sledováním hydrografie samotné lokality bylo možno potvrdit dřívější domněnku o možné existenci další prostory vedle Blátivého dómu. (Nouackh, Dvořák a další).

Zastánci této hypotézy vycházely z existence malého vodního zdroje, který se objevoval čas od času na dně Blátivého dómu. Funkce tohoto zdroje zůstává zatím nevysvětlena, i když se v určitém slova smyslu jedná o estavelu. Nástup vody přítokem zpod stěny a její propadání po několika metrech do dna sedimentární výplně by hovořil ve prospěch vyvěračky, jejíž vodnatost může způsobit i větší záplavu dna dómu. Na plánu jeskyně od K.Feitla (VDT – GfH) z r. 1922 najdeme u místa vývěru nápis „Schwinde“, tedy propadání, ponor. Pravděpodobnost existence neznámé prostory za severní stěnou Blátivého dómu jsme započali tím, že jsme vynesli průběh severní stěny na povrch terénu nad jeskyní pomocí radio-majáku (Ondrouchová – Ondrouch 2007). Tento postup jsme doplnili tektonickou studií a virgulovou detekcí.

Výsledkem bylo stanovení obrysu velké prostory – Severního dómu, ležícího za Blátivým dómem. Současně byla stanovena i dvě kritická místa, nejvhodnější k průniku do neznámé, předpokládané prostory.

Identifikace : Lokalita se nachází v pravé údolní stráni, ve skalní ostrožně mezi údolím Říčky a údolím Ochozského potoka (Ochozským žlíbkem), nedaleko jeskyně Švédův stůl.

4.) Jeskyně „Zařícená“, (dle M.P.Šenkyříka „Barborka“).

Lokalitu jsme znali již v r. 1952. Doporučili jsme ji J. Hynštovi, ten v ní ale nezačal nikdy pracovat pro technickou náročnost. Speleologická skupina pod vedením J. Himmela pracovala v nedaleké lokalitě „Paleoponoru“. Do literatury byla tato lokalita uvedena až M.P. Šenkyříkem. Jde evidentně o zařícený vchod do jeskyně, která je vzhledem k probíhajícímu hlavnímu koridoru soustředěných vod Říčky i Hostěnického potoka velice slibnou lokalitou.

Erodovaný kruhový portálek nad vrcholem závalu je příslibem objevu sestupné komunikace k aktivním vodám, jejichž průběh lze odhadnout v hloubce kolem 10ti m. Prolongace jesk. „Zařícené“ by mohla otevřít cesty i do neznámého pokračování jeskyně „Netopýří“.

Identifikace : Lokalita se nachází v levé stráni Ochozského žlíbku, a to v jeho dolní části. Je bez registrace. Nachází se asi o 10 m jižněji od jeskyně „Paleoponor“, reg. č. MK 1421.

5.) Paleovyvěračky (katavotrony) u Ochozské jeskyně.

Soubor čtyř paleovyvěraček severně od vchodu do Ochozské jeskyně až dosud unikal pozornosti krasových badatelů. Nenápadné erosní rýhy, řadící se paralelně vedle sebe vychází z úpatí svahových sutí, které se přimykají k úpatí skalní stěny svahu konkávního oblouku zaniklého meandru Říčky. Kdysi kompaktní terasa, složená ze štěrků a písků přikrytých sprašovými hlínami byla později rozřezána koryty vod, vyvěrajících z jeskyní a téměř odnesena.

Denudační zbytky terasy dnes představují hřbety mezi údolíčky. Společná linie vývěrových čel údolíček směřuje přímo na prolongaci jeskyně „Liščí díra“. Otvírka některé z vyvěraček, (doporučujeme vyvěračku č. 2), by s jistotou vedla do bifurkačních cest a k hlavnímu koridoru „Paleoochozského systému“.

Identifikace : Vývěrová údolíčka se nachází v úpatí levé stráně údolí Říčky, severně od vchodu do Ochozské jeskyně. Zpráva o objevu, funkci a zařazení do hydrografické souvislosti s ponornými vodami byla již zaslána do tisku (časopisu Speleo).

6.) Prolongace jeskyně „Pekárna“ (reg.č. MK 1428).

Lokalita je všeobecně známa. Pokusy o překonání koncového závalu jeskyně byly taktéž publikovány, včetně pokusů o hledání prolongace geofyzikálními metodami. Podrobný průzkum koncové části jeskyně přispěl k hledání dalšího postupu. Je velkou škodou, že byly správou CHKO MK znemožněny plánované postupy M. Šenkyříka. Podle našeho názoru byla technologie i směr prolongačních prací založen správně.

Detailní mapování dutiny Pekárny již před několika léty ukázalo, že průběh jeskyně má meandrující charakter. Koncový Prixův průkop chodbičky na pravé straně závalu kopíruje obrys stěny chodby, který odhaluje okrajové partie poruchového pásma. Toto neodpovídá směrově podélné ose jeskyně. Pokus v tomto směru proniknout do pokračování jeskyně se nesetkal s úspěchem (Kačmařík), ale odklání se do směru 30°. Sedimenty v koncové části Prixovy chodbičky jsou diametrálně odlišné od směru hlavního závalu. Navíc jeví tendenci poklesu k jižní stěně.

Pomocí radiomajáku byly koncové části jeskyně promítnuty k povrchu, na okraj deprese, a byla provedena korekce obvodové konfigurace deprese v mapovém podkladu J. Himmela.

Dále byla provedena detailní puklinová analýza a virgulová detekce. Tak bylo stanoveno jedno z dalších míst pro reálnou možnost průniku za závál jeskyně.

Identifikace : Deprese nad ukončením známé části jeskyně Pekárna.

7.) Jeskyně „Naproti výtoku“ (reg. č. MK 1442).

Z literatury je tato jeskyně známa. Vzhledem k technickým a potápěčským pracem ve Výtoku č. 1 a hodnocení hydrologických poměrů tamtéž nebyla uvedená lokalita blíže zkoumána. Všeobecně panuje názor, že při hloubení díla v sedimentech jeskyně dojde ke kontaktu s hladinou vod na kótě 308,0 m. (V – 1).

Teorie spojitých nádob nemusí být naplněna. Jeskyně je sice založena na tektonické predispozici téměř shodné s V – 1, nevyjasněnou úlohu však hraje výplň údolního dna Říčky, pokud tam jaká je.

Lokalita je blízko kontaktu s bazálními křemitými klastiky a mohla se tak vyvíjet i jinak než V – 1. Virgulové detekce ukazují na dvě paralelní chodby, z nichž jedna je s přítomností vodního prostředí, druhá bezvodá. Obě směřují do masivu levé stráně údolí. Domníváme se, že ke konečnému postavení této jeskyně by speleologický průzkum byl přínosem.

Identifikace : Jeskyně leží při úpatí levé údolní stráně údolí Říčky naproti Výtoku Říčky č. 1.

8.) Sondážní ověřovací práce.

Součástí této „Nabídky“ speleologických prací v jižní části Moravského krasu jsou ověřovací sondáže :

a.) – Paleopropadání Hostěnického potoka se nachází v ukončení konkávní části svahu za chatami u Hostěnického propadání. O jeskyňce se zmiňuje R. Burkhardt v r. 1972. V rámci geologického mapování ÚÚG pobočky v Brně (Dvořák – Slezák) byla tato jeskyňka v r. 1958 zdokumentována. J. Himmel ji dodatečně označil ve svém číslování jako Ř – 13a. Traduje se, že u nedaleké chaty (č. 25) je postaveno suché WC na propástce s ventarolou. (V r. 1967 řádně povoleno stavebním povolením !!!).

b.) – Skalní abri „U dubu“ je novou lokalitou, nalezenou členy našeho kolektivu SE3 (= tři senioři – Cendelín, Pokorný,Slezák) v r. 2007. Lokalita nebyla nikdy podrobena bližšímu zkoumání. Nachází se nedaleko jeskyně Májové (reg. č. MK: 1415).

c.) – Výše zmíněná jeskyně Májová by si zasloužila ověřovací sondáž k objasnění její geneze a pozice ke zkrasovělé zoně, která probíhá touto jeskyní a patrně se podílí na tvorbě „Chodby Zkamenělé řeky“ v Ochozské jeskyni.
Virgulové indikace mezi ukončením „Chodby Zkamenělé řeky“ a jeskyní Májovou jsou nadmíru zajímavé !

Závěrem bych chtěl ještě uvést ve známost existenci skupinky jeskynních seniorů, kteří značnou část svého života prožili jako aktivní speleologové v Moravském krasu a kteří se sami nazvali **Skupina „SE3“.**

Tito pánové, seč jim zdraví slouží a finance dostačují, vláčí svoje kostry po terénu, aby zúročili léty nabyté zkušenosti a tím pomáhali zájemcům o jeskyně, patřícím zejména k mladé generaci, za předpokladu, že budou mít opravdový zájem a případné práce budou provádět v rámci pravidel, platných pro CHKO Moravský kras.

Zdař Bůh !

Doprovodné materiály k přednášce Ladislava Slezák na téma : „ Příspěvek k hydrografii jižní části Moravského krasu, aneb nabídka speleologicky nadějných lokalit tamtéž.“

To, co vidíte, je brána do Jižní části Moravského krasu. Díváme se na rybník pod kopcem Hádkem, který je na tomto místě v určitých obměnách více jak 200 let. Možná i déle. Přesto, že již leží na krasovém území. V jeho dně jsou zcela určitě ztraty vody do neznámého podzemí. Je napájen potokem Říčkou, které se někdy také říká Hádecká Říčka. Říčka je ponorným tokem který cca 300 m za tímto rybníkem mizí do podzemí, aby se znovu objevil ve Vývěrech V – 1 a V – 2. V dávných dobách nazývali místní obyvatelé tento vodní tok Hádeckým potokem a teprve od vývěrů to byla Říčka. Když zde v šedesátých létech devatenáctého století prováděli rakouští vojenští kartografové mapování, zjistili, že jde o jeden a tentýž vodní tok a potok zakreslili do map pod názvem „Říčka“. Proto se v úseku mezi tímto rybníkem a vývěry říká tomuto potoku někdy i v literatuře „Hádecká Říčka“. Je to totiž úsek, ve kterém Říčka protéká krasovým územím.

Geologická mapa oblasti, o které hovoří tato přednáška.

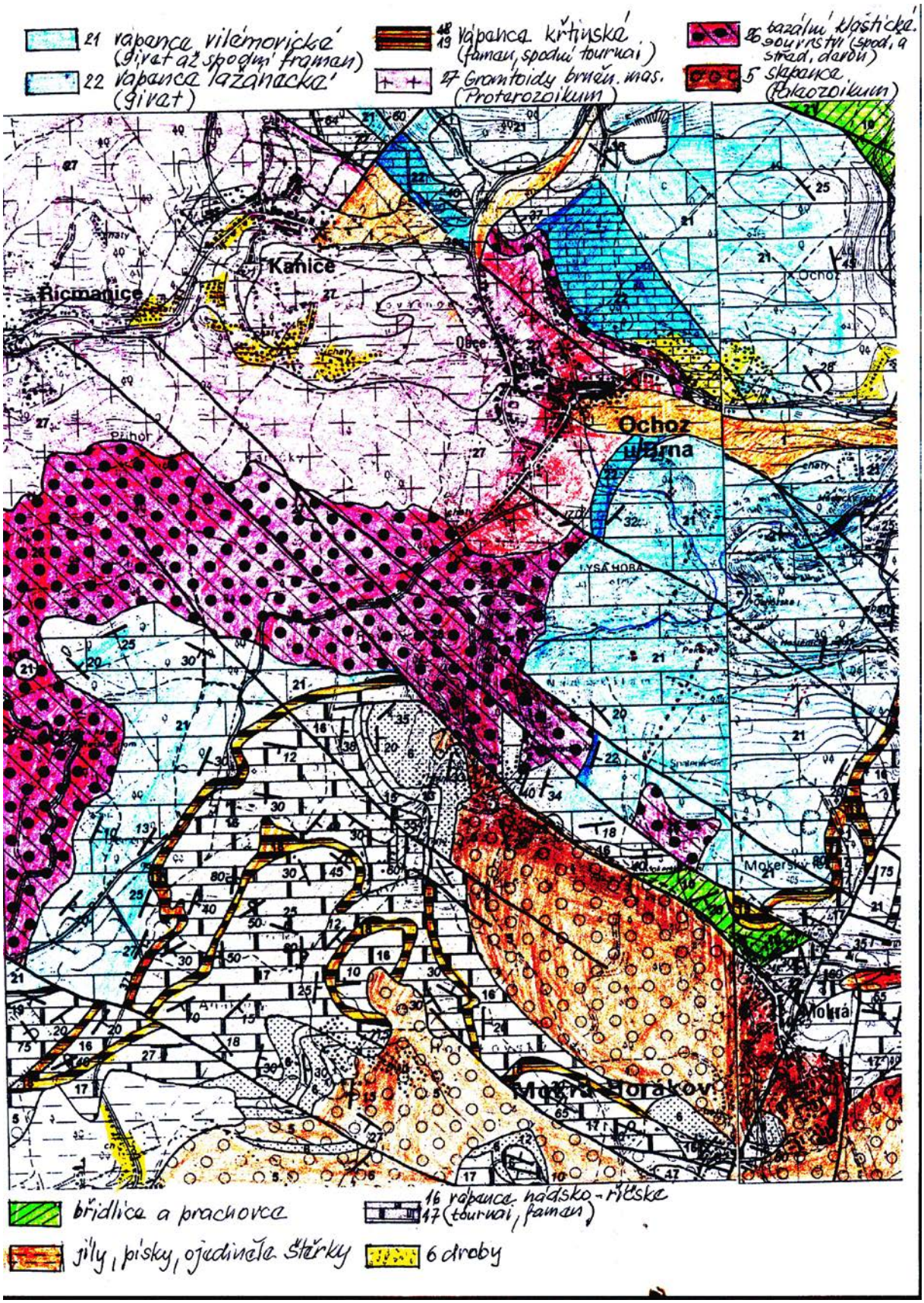

Tato mapka je převzata z knihy „Moravský kras – labyrinty poznání“, autoři – R.Musil a kolektiv.

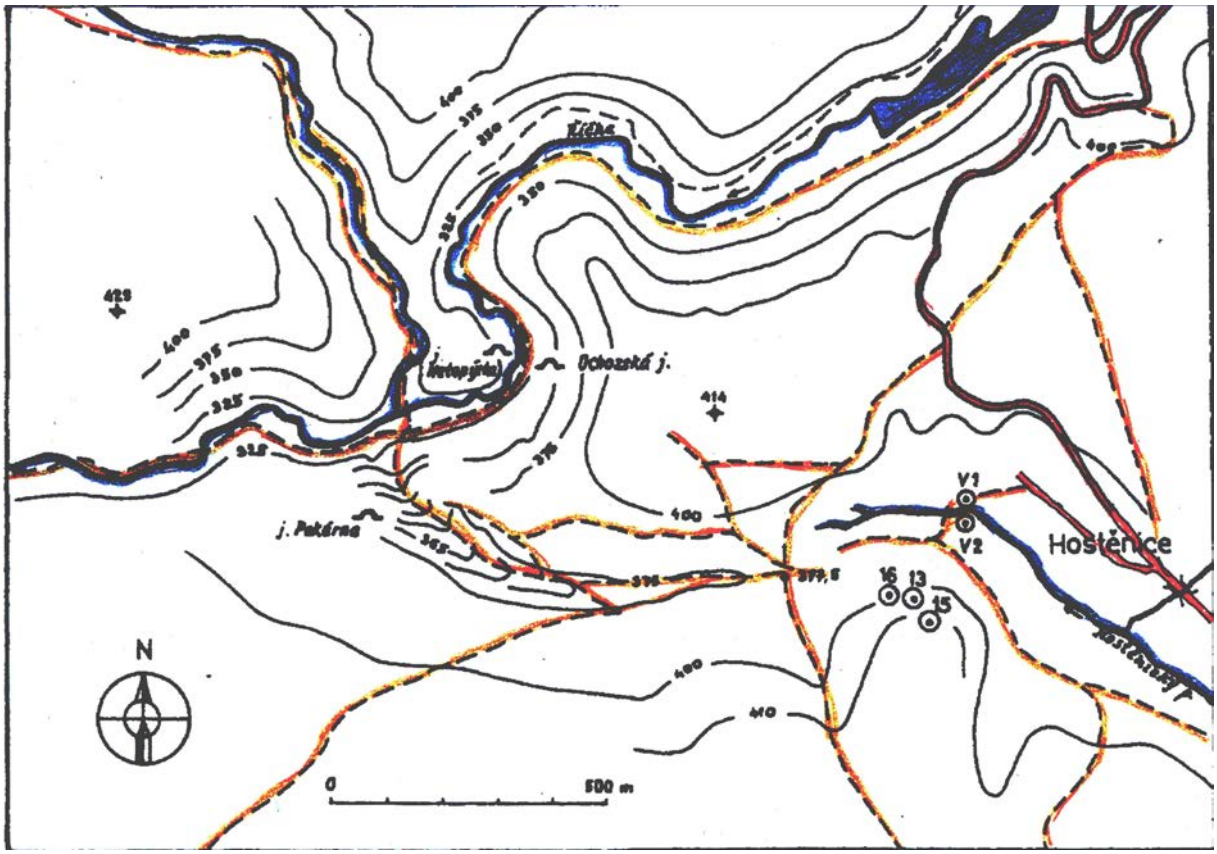

Toto je mapka centrálního území jižní části Moravského krasu. O tomto území bude moje přednáška pojednávat. Modře jsou zde vybarveny vodní toky a plochy, světle hnědě lesní cesty a červeně silnice. To pro vaši orientaci.

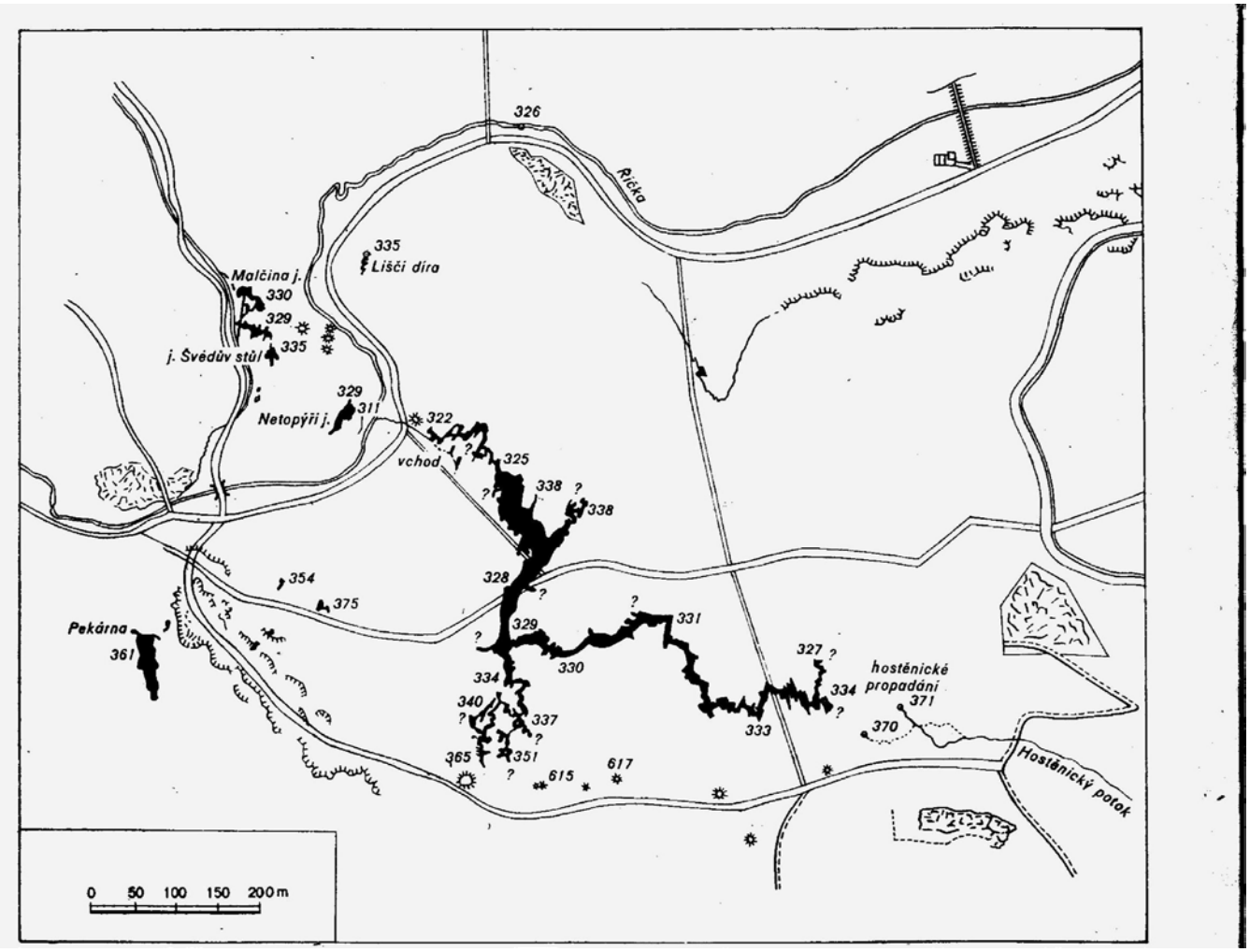

Toto je mapa stejného území s vyznačením některých jeskyní. Tato Absolonova mapka pochází z dob první republiky. Je zajímavé, že je zde zakreslena již jeskyně Májová, objevená jedním z bratří Himmelů v roce 1957 a v literatuře uvedená v knize bratří Himmelů – „Jeskyně v povodí Říčky“. Kniha, ve které tato mapka vyšla je Absolonův Moravský kras, druhý díl, str. 242 a byla vydána v r. 1970. Karel Absolon zemřel v r. 1960. Protože máme informace, že některé mapy kreslili pro Absolona už za První republiky němečtí jeskyňáři z VDT – GfH, lze předpokládat, že mezi ně patří i tato mapka, tudíž, že němečtí jeskyňáři Májovou jeskyni znali a snad ji spojovali i se Zkamenělou řekou v Ochozské jeskyni. Zajímavé je zakreslení hráze rybníka „Pod Hádkem“ a vodního toku Hádecké Říčky bez hladiny rybníka. Znamená to, že mapka byla kreslena v době, kdy byl rybník dlouhodobě vypuštěn !

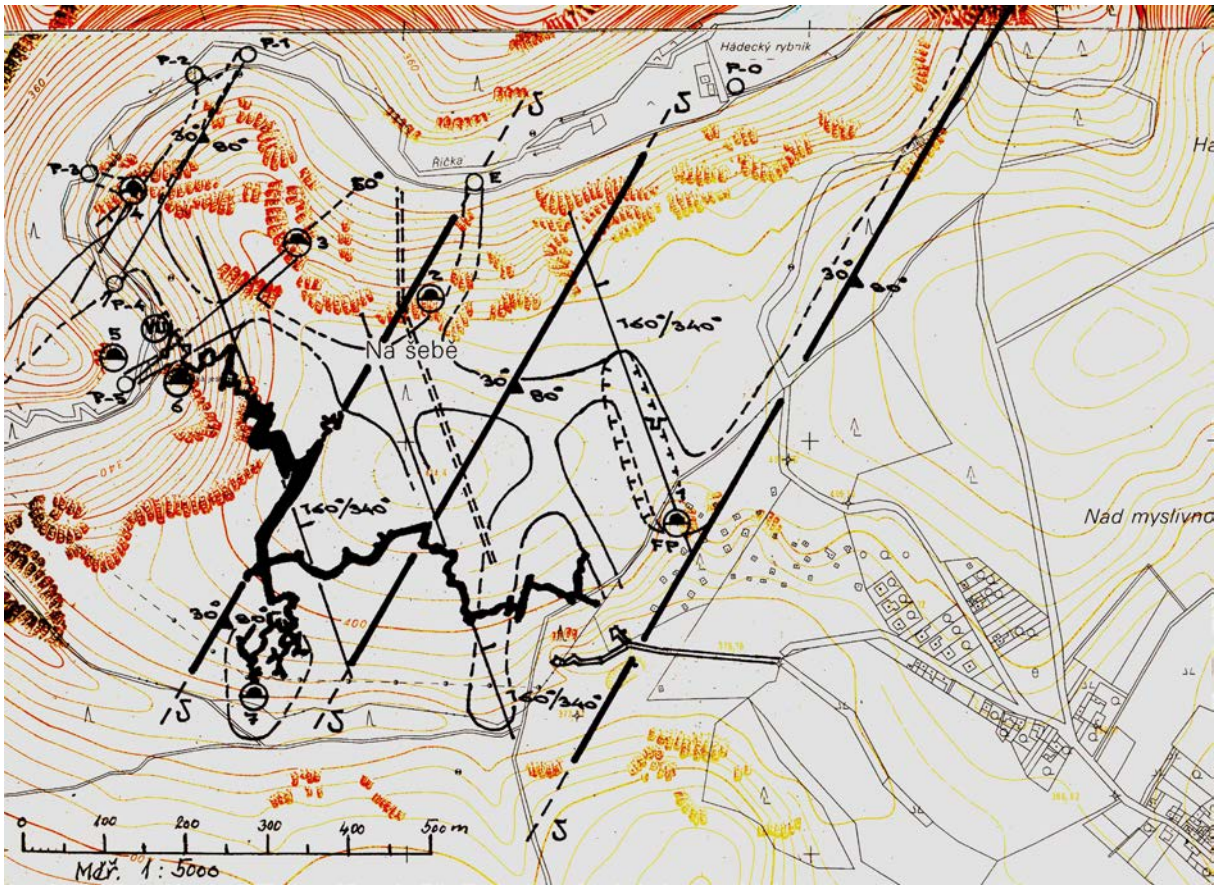

Na této mapě jsou vyznačeny postupy a výsledky našich studií geologie a tektoniky v terénu. Tyto studie jsme doplňovali opakovanými virgulovými detekcemi.

Vysvětlivky ke značkám v mapě najdete níže.

Mapa okolí Ochozské jeskyně

Měřítko : 1 : 5 000
Terénní podklady : R. Cendelín, J. Pokorný, L. Slezák
Zpracoval : L. Slezák
Kreslil : R. Cendelín
Rok : 2007

Legenda :

významné poruchy, směr a sklon

průběh a sklon vrstev

opuštěné jámové lomy

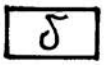
označení poruch, dislokací

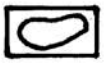
obrysy virgulemi určených ploch

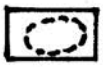
obrysy návazných ploch

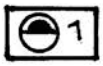

vchody jeskyní, abri : 1.) Fosilní propadání
2.) jesk. Májová – č. 1415
3.) abri „U dubu“
4.) jesk. Liščí díra – č. 1417
5.) jesk. Netopýří – č. 1420
6.) Ochozská jeskyně – č. 1422
7.) Horní vchod do Ochozské jeskyně č. 1422 / III.

aktivní ponory

estavela

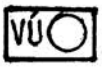

vývěrová údolíčka, katavothrony 1 – 4

průběh Ochozské jeskyně - půdorys

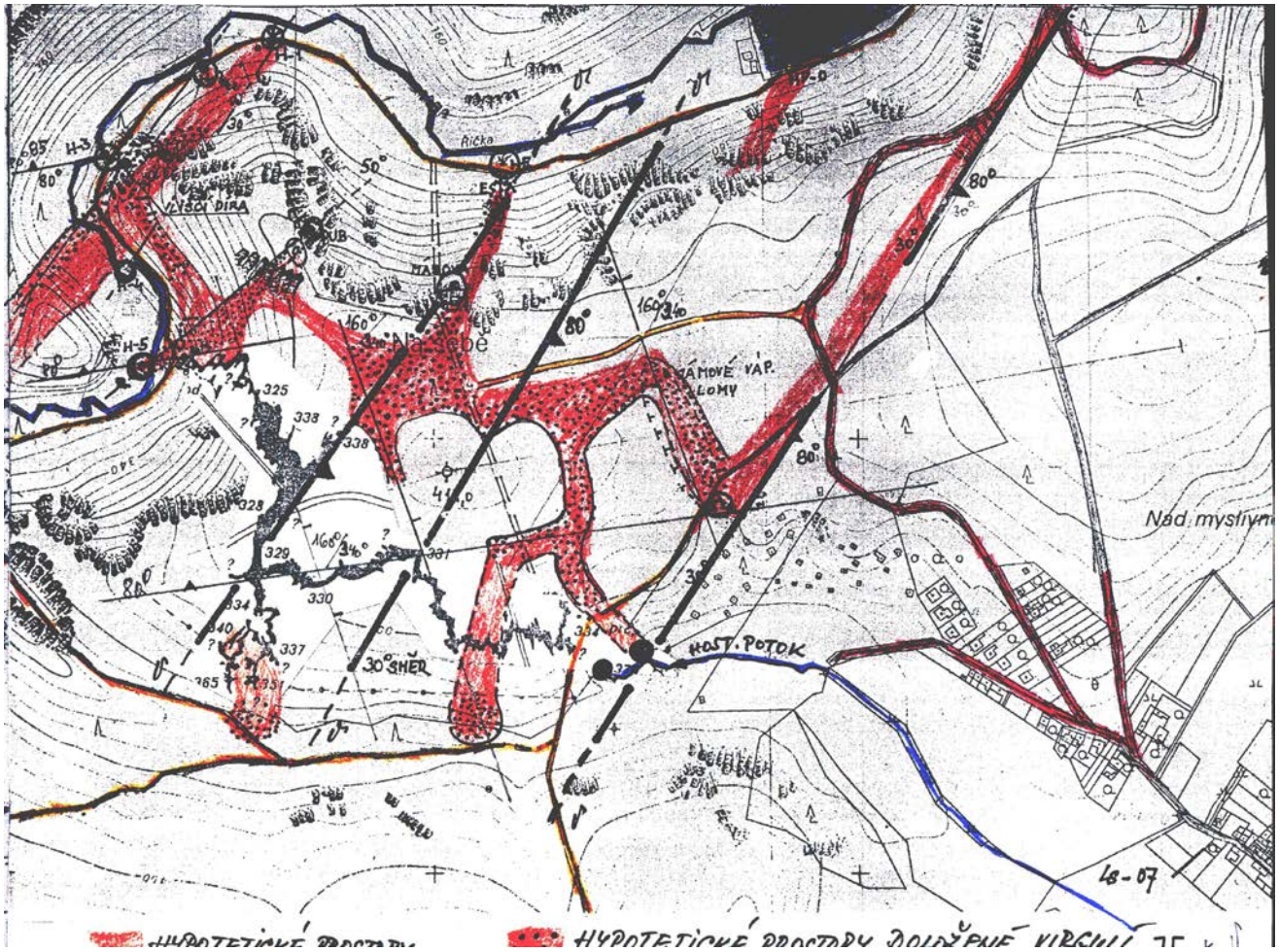

Na této mapce jsou vyznačeny výsledky naší virgulové detekce.

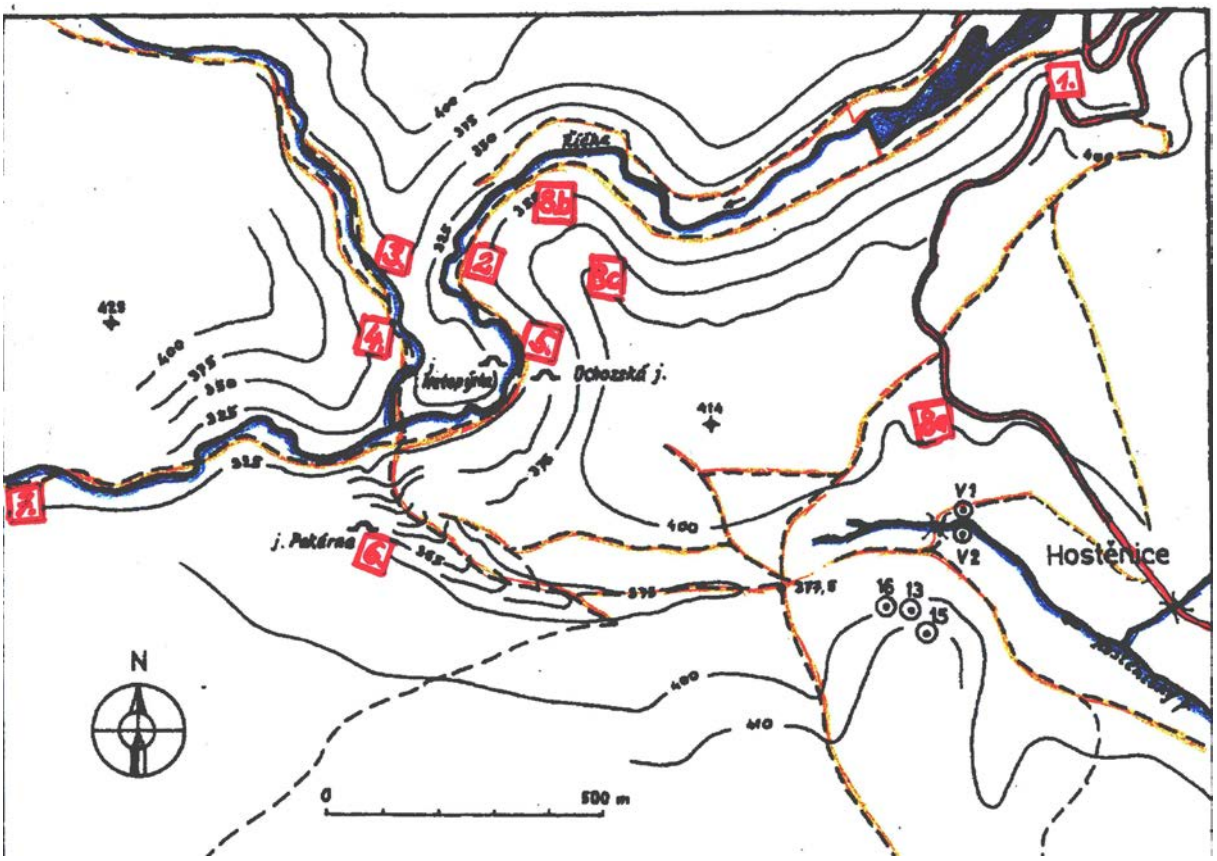

Místa, vyznačená na této mapce červenými obdélníčky s čísly považujeme za velmi pozoruhodná. Každé toto místo ukrývá svoje tajemství, které je nutné rozluštit a odkrýt. Protože na to síly starců již nestačí, měli by se toho ujmout mladí. Proto vás s tím seznamujeme.

Terénní průzkum s virgulovou detekcí.

1.) <u>Jeskyně Průvanová :</u>
(Tato jeskyně není dosud v registraci. Nemá ani Himmelovo číslování, ani centrální číslování Mor. krasu).

Obrázek sice vypadá nepovedeně, ale je to doklad toho, jaká byla 8.12. 2007 v údolí Říčky mlha. Obrázek má dokumentovat místo, kde Průvanová jeskyně leží. Jak vidíte, je to tam, kde odbočuje ze silnice z Ochoze do Hostěnic lesní cesta, vedoucí kolem rybníku na jih.

2. Jeskyně Liščí díra.

(Dle Himmelova číslování Ř – 4, dle centrálního číslování Mor. krasu (dále jen MK) 1417).

Jeskyně „Liščí díra“ se nachází ve skalním bradle ve stráni nad třetím propadáním Hádecké Říčky.

Na snímku vlevo je třetí propadání Hádecké Říčky. V době, kdy bylo zaskružované propadání fotografováno, bylo koryto ponorné Hádecké Říčky suché.

V době, kdy byly pořizovány fotografie hltalo všechnu vodu Hádecké Říčky Druhé propadání. Dál už voda netekla, proto již bylo třetí propadání suché.

Portál jeskyně „Liščí díra“.

Pohled do útrob Liščí díry.

Skála nad Liščí dírou.

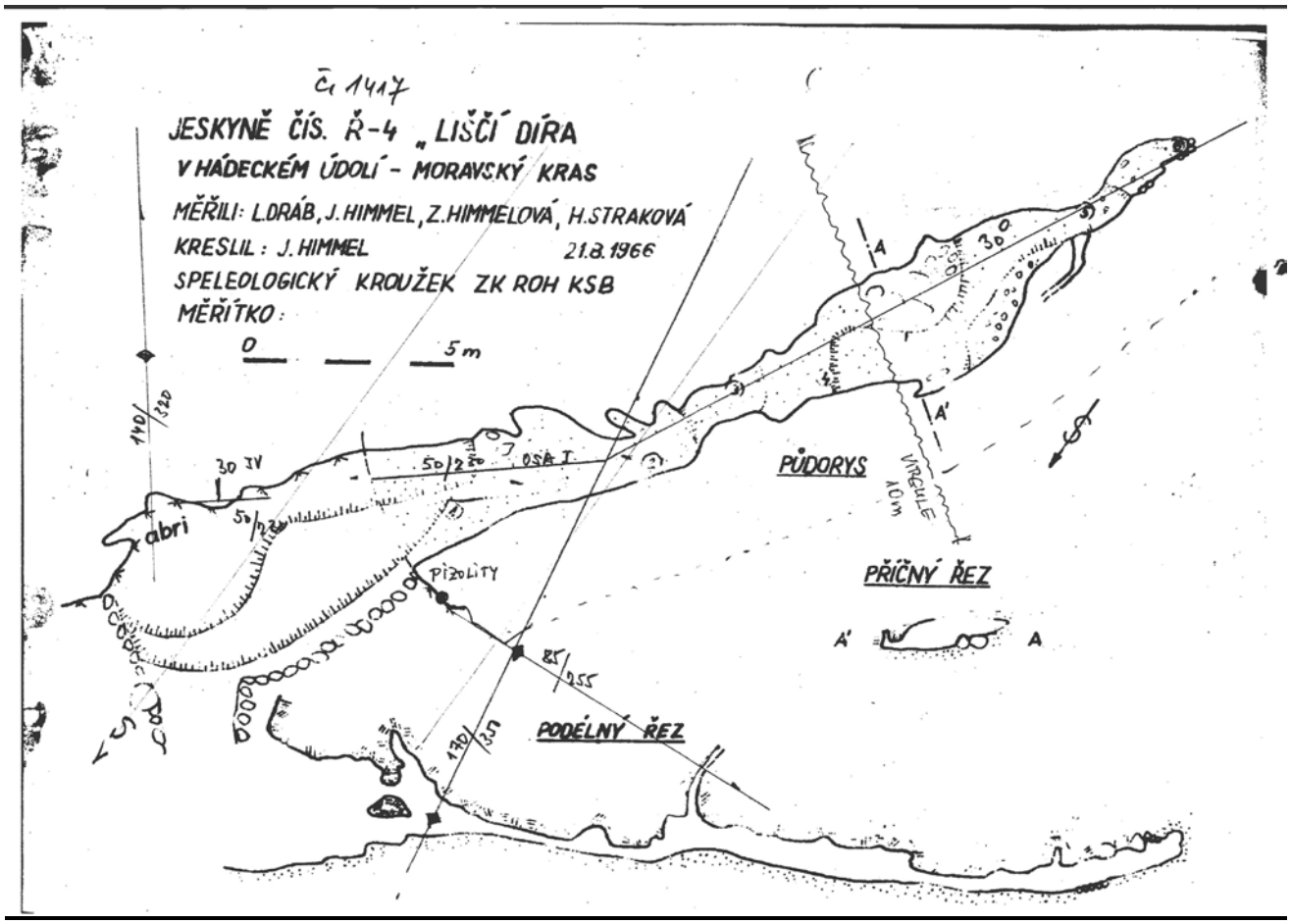

Mapka byla publikována v knize J.Himmela a P. Himmela, „Jeskyně v povodí Říčky“, vydal ZK ROH Královopolské strojírny v r. 1967. (Zákresy a poznámky doplnil L. Slezák)

3. Jeskyně Málčina. (Severní dóm).

(Dle Himmela r.č. Ř 5, Dle MK r.č. 1418).

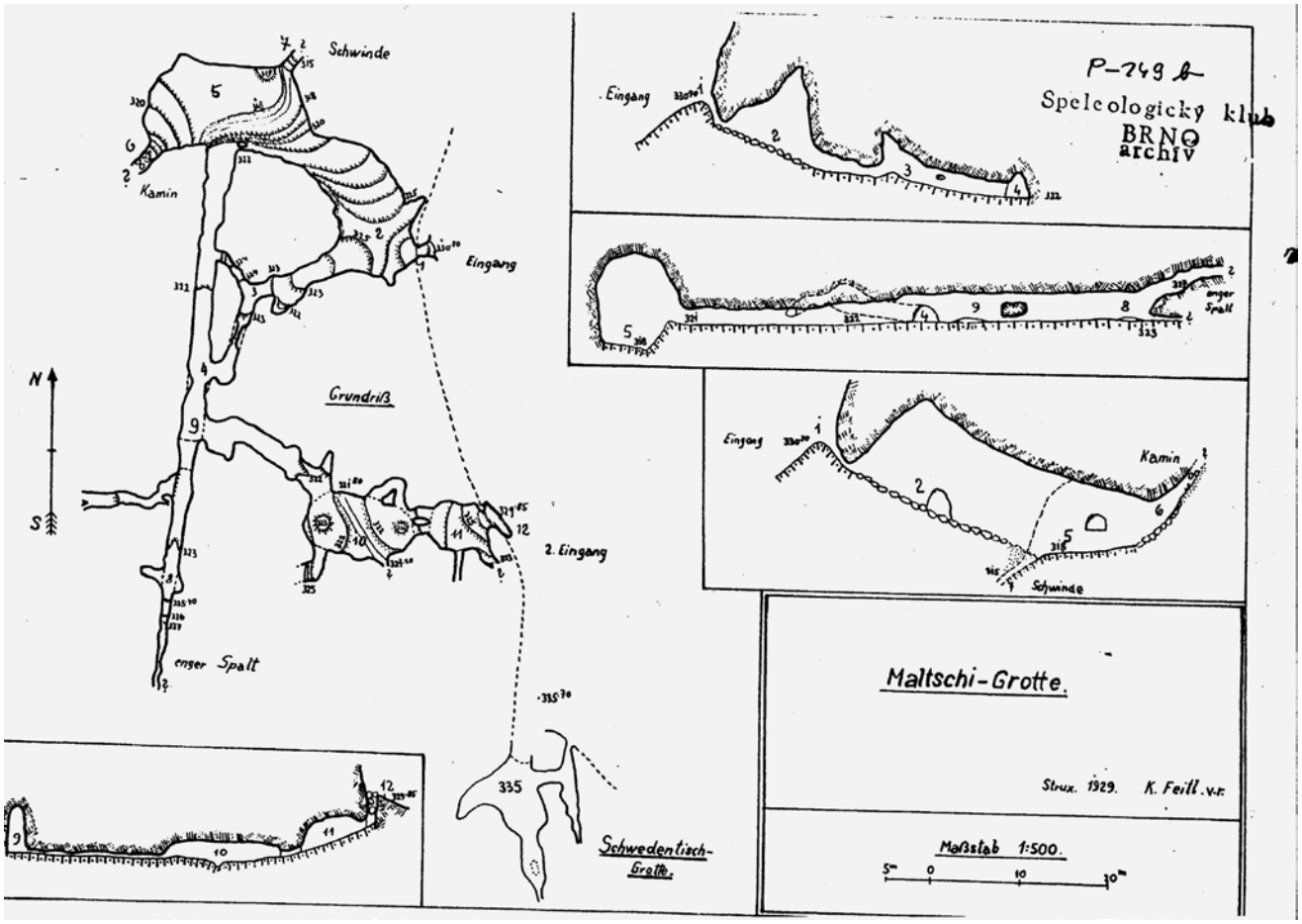

Tyto mapky jsou dílem ing Feitla z VDT – GfH.

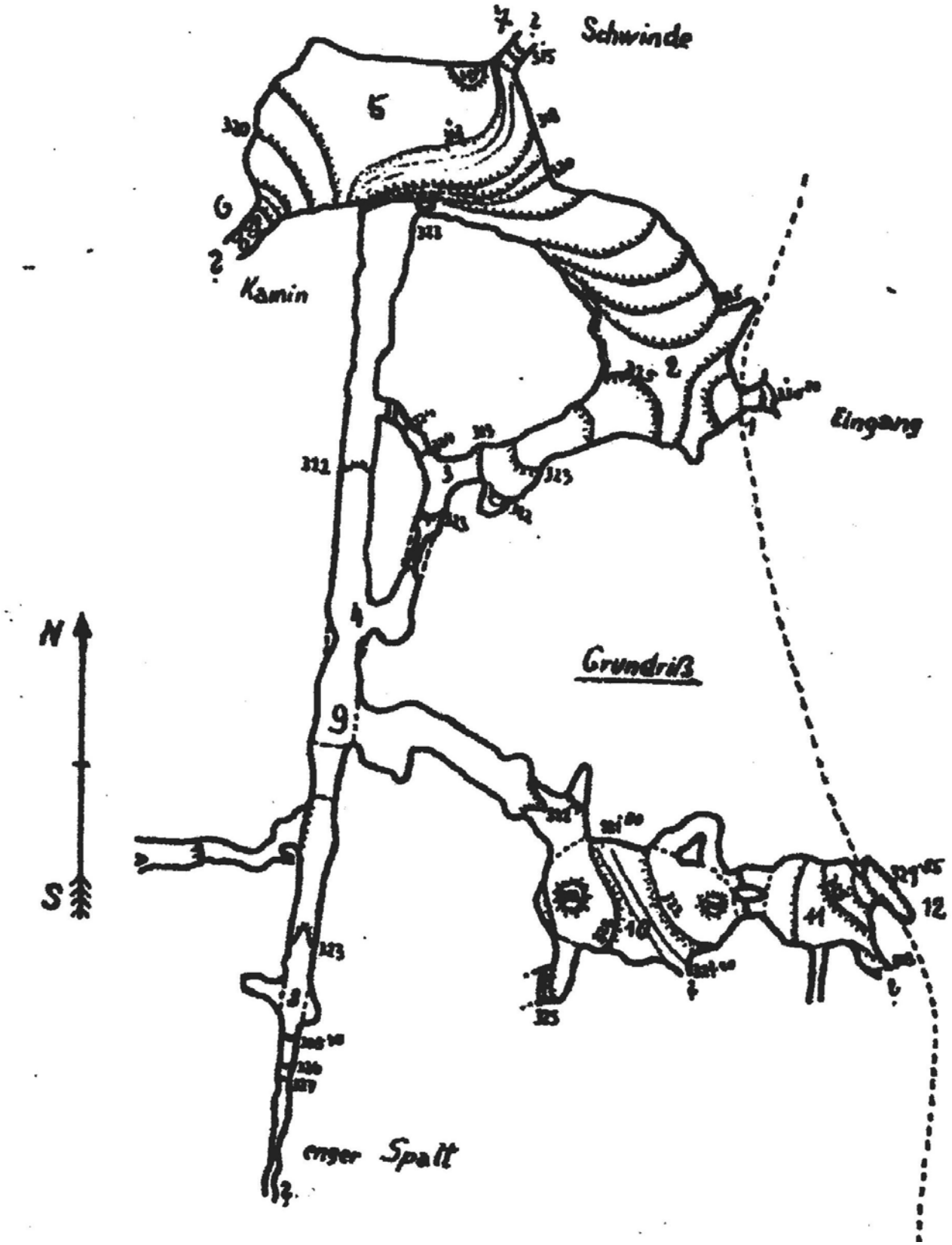

Ještě Feitlova mapa.

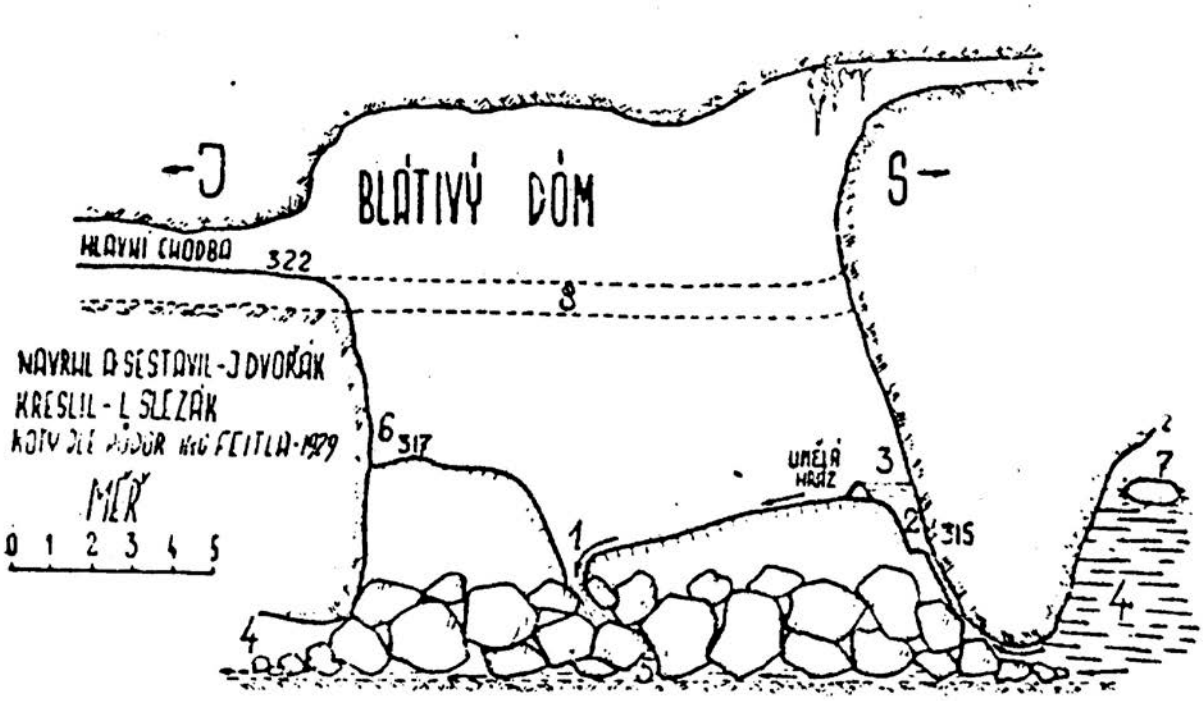

Takto předpokládal Dvořák se Slezákem další prostoru za Blátivým dómem již v roce 1952 !

Číslování jednotlivých míst na obrázku má svůj význam. Vysvětlení je rozsáhlé a proto je neuvádíme. Najdete je v článku J. Dvořáka : „Hydrografie jeskyně Malčiny v Hádeckém údolí“. Článek vyšel v časopise „Československý kras“, roč. 5 / 1952, str. 228 – 230.

A Slezákův současný poznatek ?

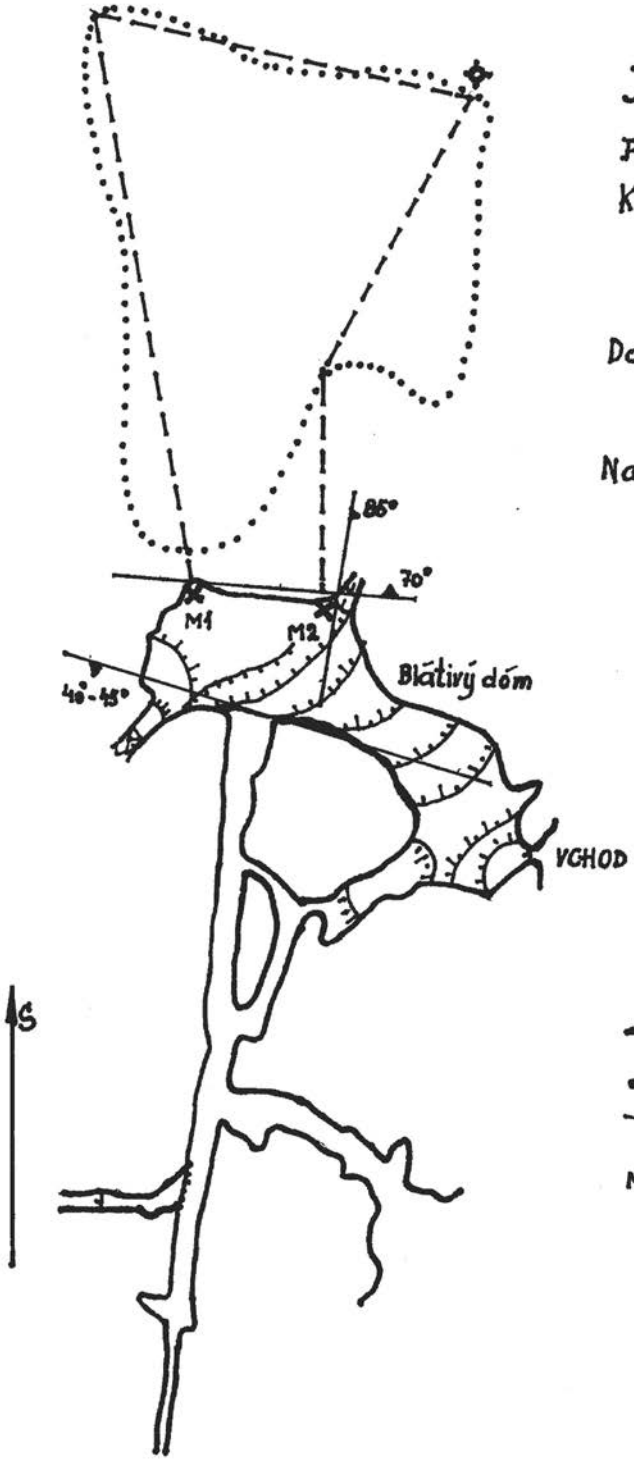

JESKYNĚ MÁLČINA - 1418

Prognostická mapa. Půdorys dle mapy K. Faitla - 1929 - měř. 1:500. (část)

Doplněno dle prací: Ondrouch-Ondrouchová, Slezák, Candalín, Pokorný - 29.5.2007.

Navrhnul a kreslil: L. Slezák

MĚŘÍTKO:

0 5 10 20 30 40 M

VYSVĚTLIVKY:

- - - - Vymazání polygonu

• • • • • Plocha virgul. reakcí

Směry a úklony poruch

M1, M2 Radiomajákam zaměř. body

Str. L. Slezák
2007

R. Cendelín stojí v údolí Ochozského potoka, v terénu pod Svatými schody, nad místem, kde uvnitř Blátivého dómu v Málčině jeskyni stál při zaměřování radiomaják. Byl to bod, označený ve výše uvedeném plánku jako „M 1“.

L. Slezák stojí v terénu na Svatých schodech, nad místem, kde uvnitř Blátivého dómu v Málčině jeskyni stál při zaměřování radiomaják. Byl to bod, označený na plánku jako „M – 2“

4. Jeskyně „Zařícená“, dle M.P. Šenkyříka „Barborka“.

(Bez registrace).

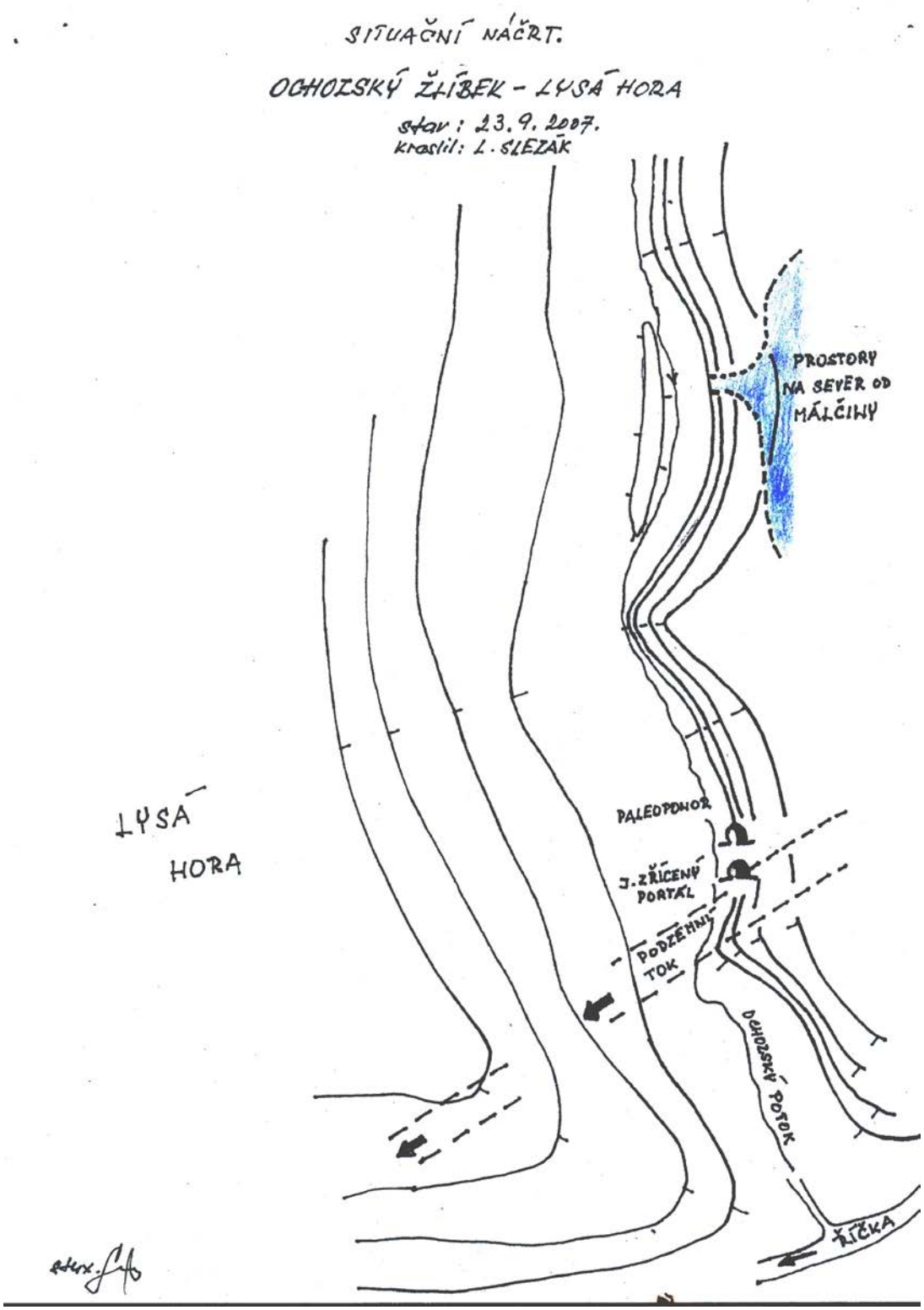

Dva záběry jeskyně „Zařícené“

Práce v terénu v těsné blízkosti „Zařícené,

5. Paleovyvěračky (katavotrony) u Ochozské jeskyně.

(Ochozská jeskyně, r.č. Himmel = Ř – 9, r.č. MK = 1422. Katavotronů si do r. 2008 nikdo nevšiml).

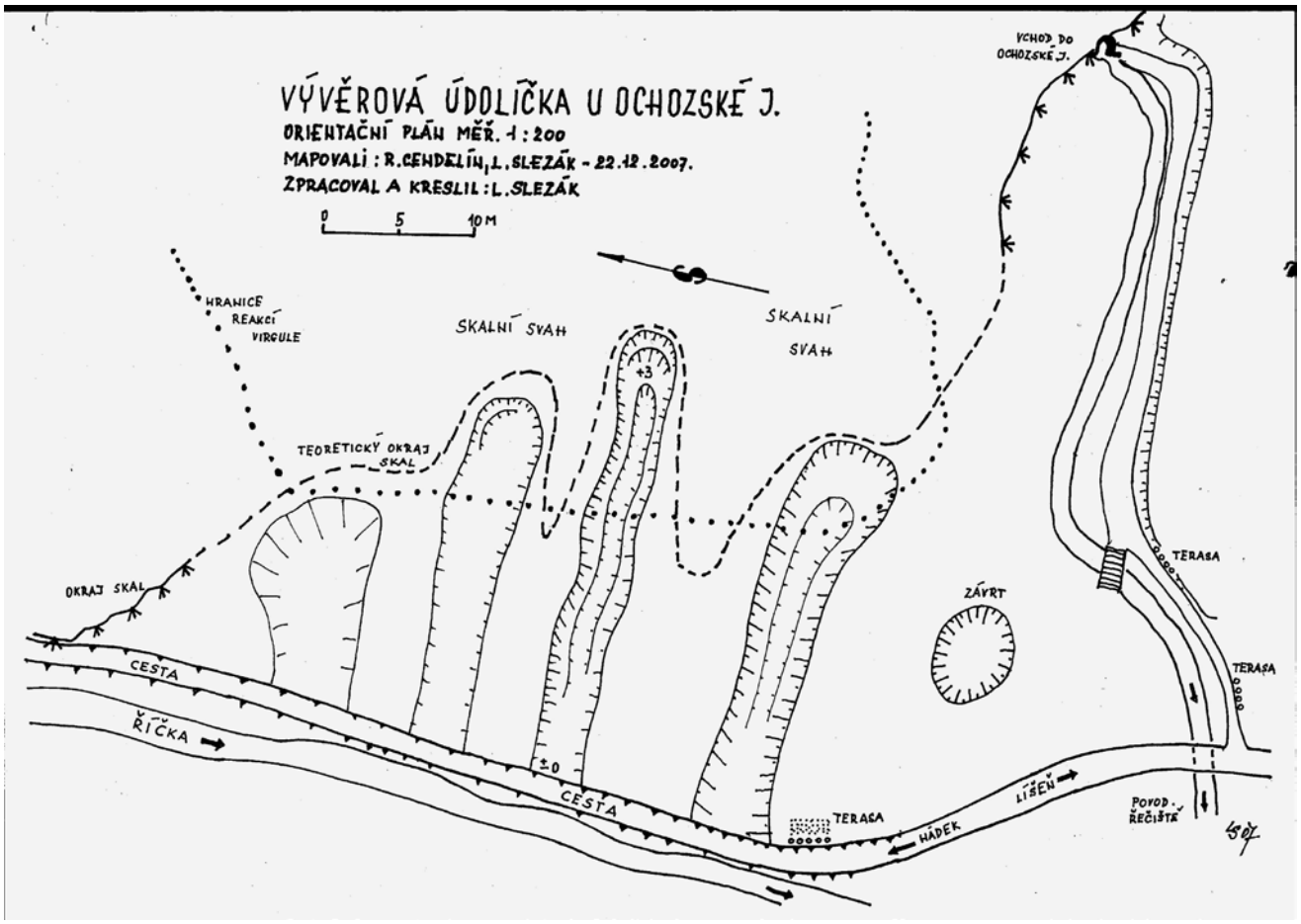

Jsme nad korytem Hádecké Říčky, na odpočívadle před Ochozskou jeskyní. Za tabulí naučné stezky se nachází záhadný závrt, který najdete v pravém dolním rohu mapky, kterou jste viděli na předcházející mapce. Katavotrony leží severně od tohoto závrtu.

Toto je hřeben, který odděluje závrt od prvního katavotronu.

Toto je pohled na první katavotron za hřebenem nad závrtem.

A toto je další, druhý katavotron.

A ještě třetí katavotron.

Ten poslední katavotron se už v terénu poněkud ztrácí

Nyní se ale podívejme na poznatky z Ochozské jeskyně. Především z „Trativodu vlevo za vchodem“ Již Přemysl Ryšavý se svojí partou se v létech 1947 a 1948 pokusil o jeho prolongaci.

Z této doby je jeho mapka :“

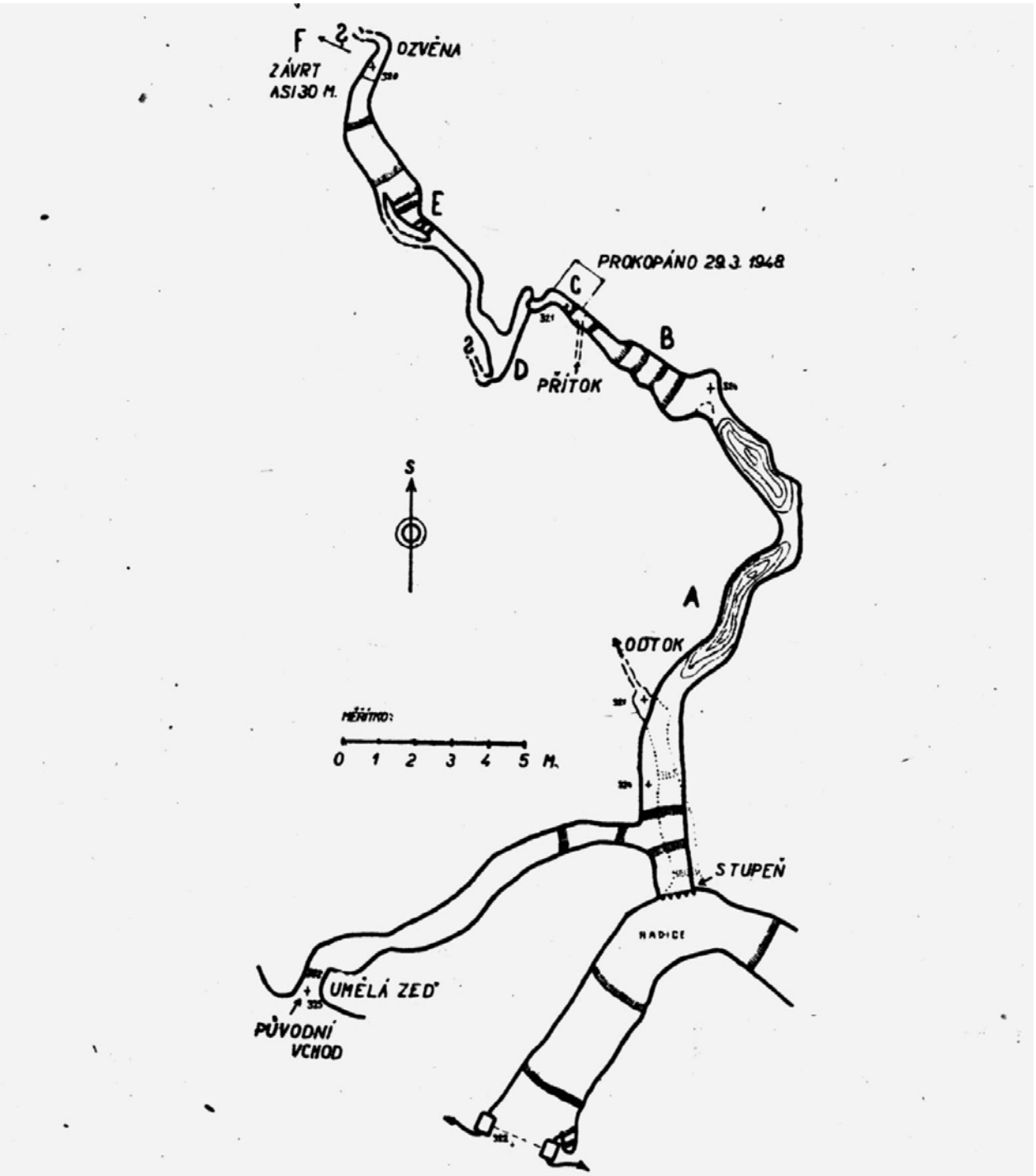

Obr. 2.

ý trativod v Ochozské jeskyni. Měřili 29. března 1948: Cigánek, Medek, Ryš

Tato Ryšavého mapka vyšla v časopise „Československý kras“, II. ročník / r. 1949, v článku Přemysla Ryšavého „Ochozská jeskyně v jižní části Moravského krasu“, str. 199 – 213.

Po skupině Ryšavého se v roce 1955 pokoušela o průnik skupina Jaroslava Dvořáka. Členem této skupiny byl i Ladislav Slezák. Několik povodňových stavů, následujících krátce za sebou jim však vyčištěnou část trativodu vždy zaneslo novými naplaveninami. A tak nakonec tuto práci vzdali.
Ve druhé polovině osmdesátých let dvacátého století se pokusila o průnik zde pracující Himmelova pracovní skupina. V první polovině devadesátých let byla publikována tato jejich mapka :

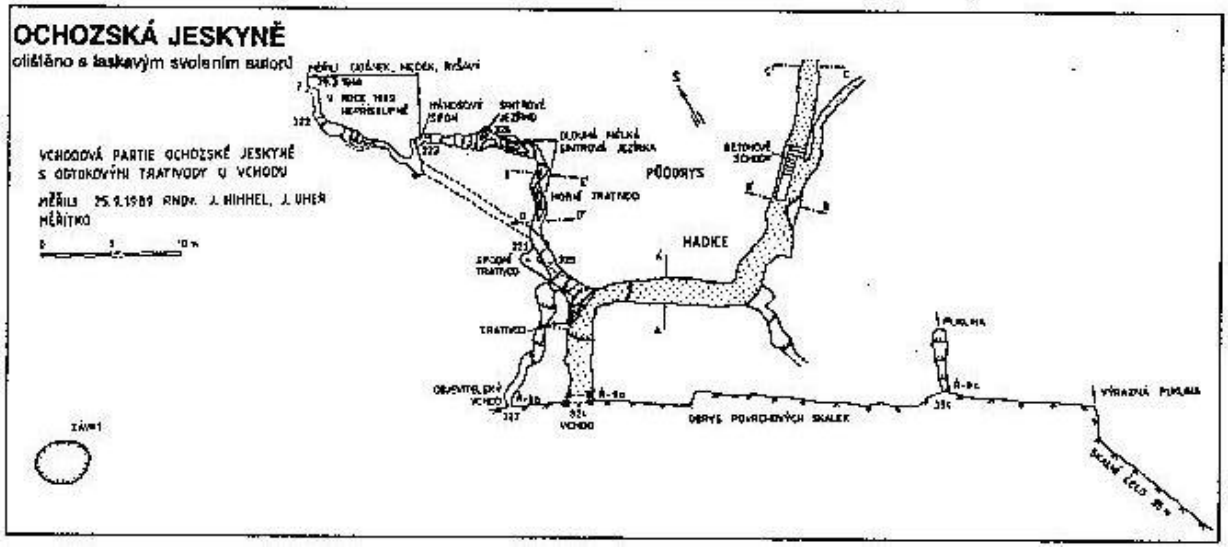

Nahoře je půdorys trativodu, dole je rozvinutý podélný řez části vstupní chodby Hadice.

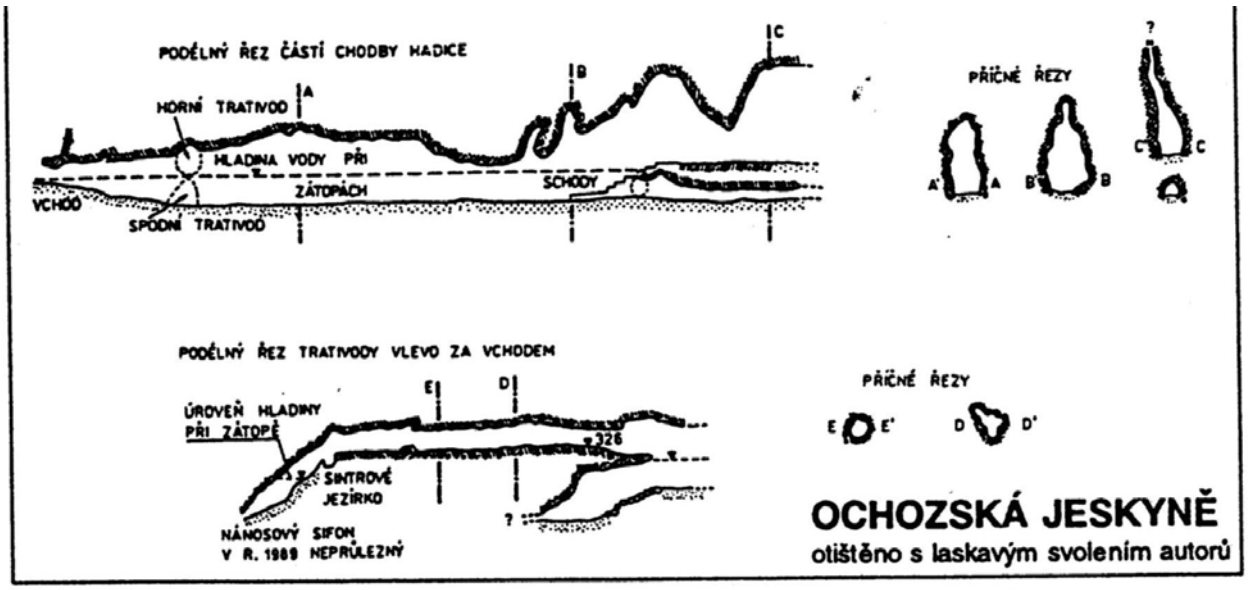

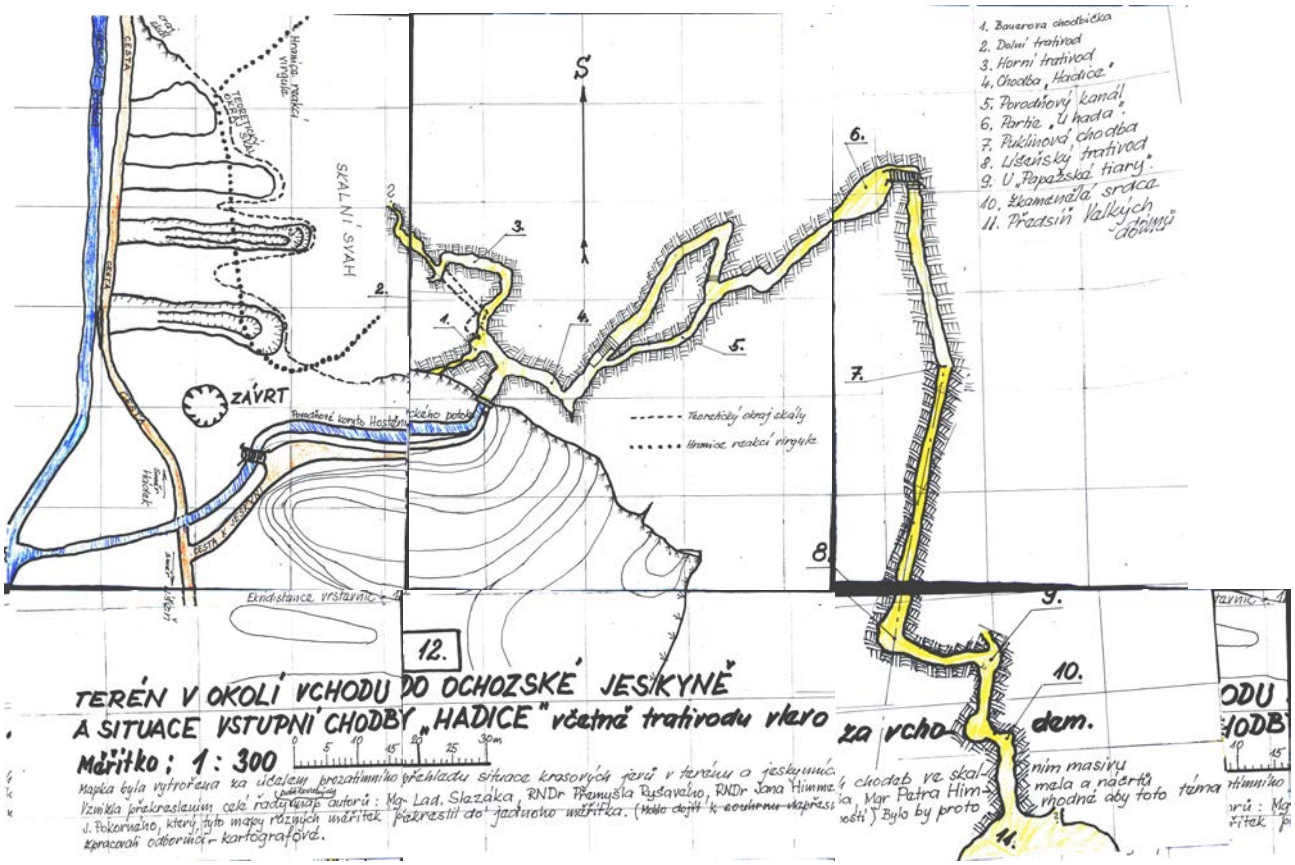

Prosím, omluvte zhoršenou kvalitu této mapky. Z formátu prodloužené A2 jsme ji museli v počítači rozložit na listy formátu A4 a už se nám nepodařilo mapku dobře sesadit. Domníváme se však, že pro hrubé posouzení situace polohy trativodu a katavothronů to posluchačům postačí. Celou mapku můžete shlédnout na jednom ze čtyř posterů v předsálí, které zde uváděné téma dokumentují. Děkujeme za pochopení.

A jak vypadá trativod v reálu ? Na to se podívejte.

Pohled do Trativodů vlevo za vchodem – Ochozská jeskyně. Trativody jsou dva. Horní a Dolní. Ten Dolní je převážně ucpán náplavami.

Pohled z Dolního Trativodu do vstupní chodby Hadice. Dno Dolního trativodu je zřejmě původní dno Hadice. Dnešní dno této chodby se nachází na kamenné rovnanině z materiálu, uvolněného při prostřílení vchodu.

Kousek za jícnem Horního trativodu se nachází chodbička na povrch. Tuto chodbičku označil v r. 1881 brněnský profesor Bauer jako objevitelský vchod. To však neodpovídá Hornischovu popisu vstupu. Ten uvádí svoji první návštěvu zde v létě r. 1830. Horní dva snímky jsou záběry z Bauerovy vstupní chodbičky.

Chodbička Horního trativodu.

Chodbička Horního trativodu je malebná a má i svoji nevelkou krápníkovou výzdobu.

Na svém konci Horní trativod klesá téměř kolmo do Dolního, zcela zasedimentovaného trativodu. Kbelík ve výkopu je dokumentem tehdejšího úsilí Himmelovy skupiny.

Další pozoruhodnou lokalitou je jeskyně PEKÁRNA.

6. Prolongace jeskyně „Pekárna“.
(reg. č. Himmel = Ř – 15, r.č. MK 1428).

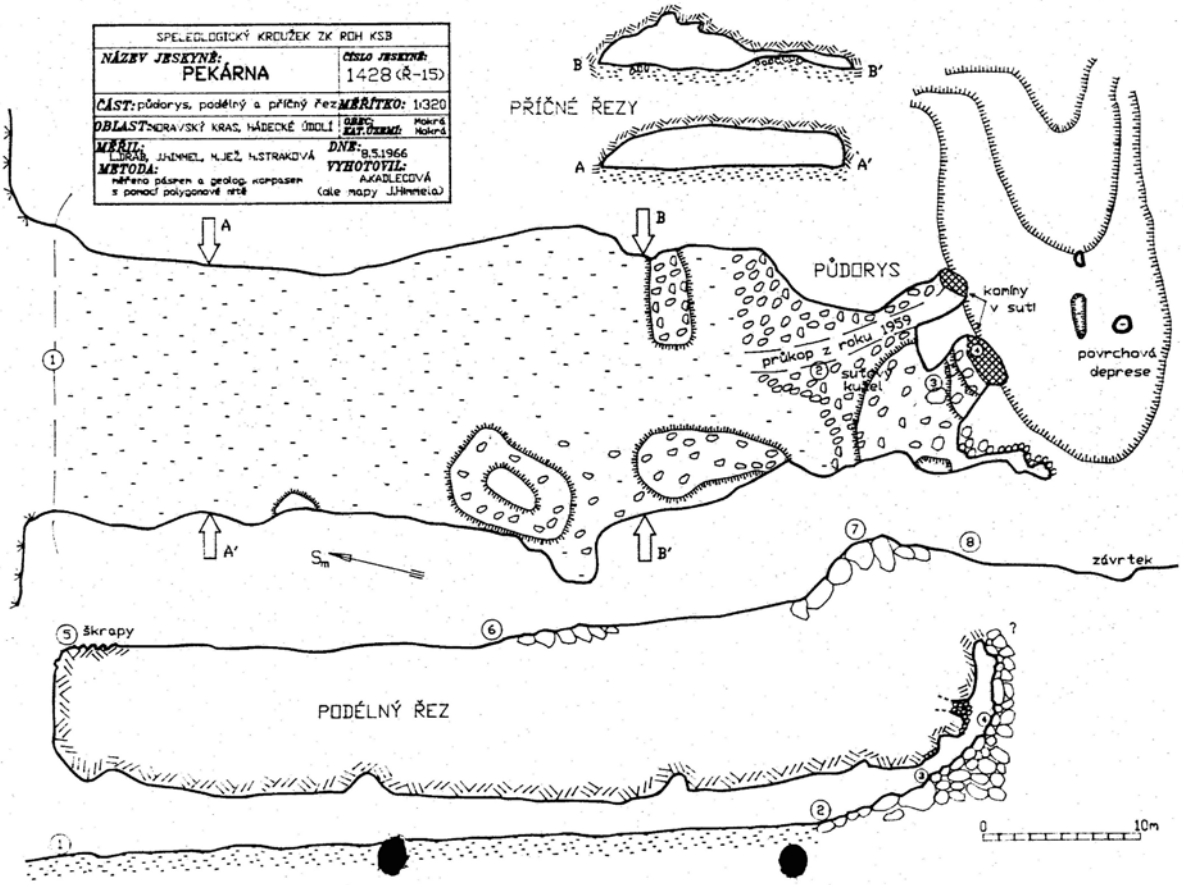

Mapka jeskyně Pekárna je převzata z knihy J. Himmela a P. Himmela „Jeskyně v údolí Říčky“.

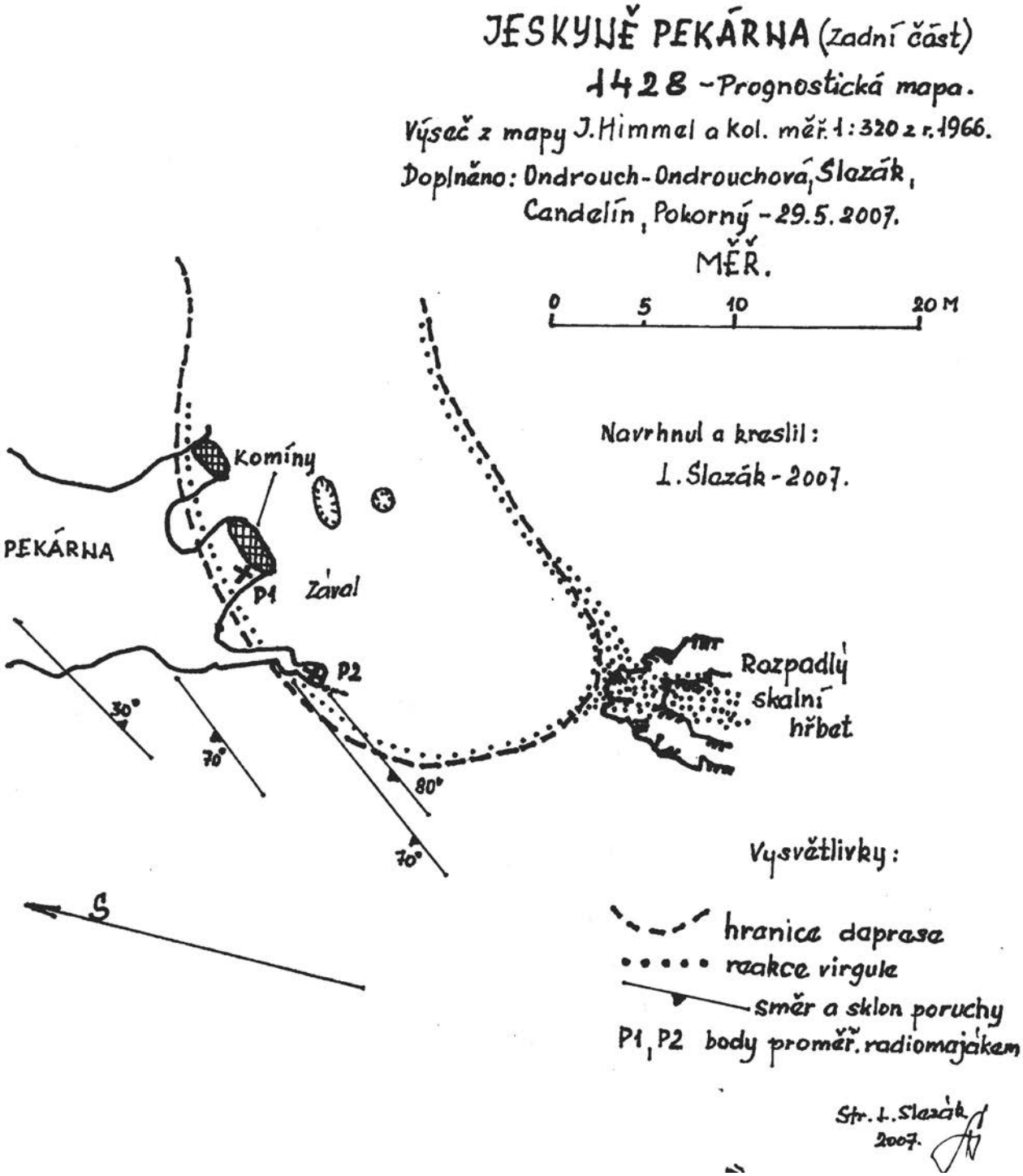
JESKYNĚ PEKÁRNA (zadní část)
1428 - Prognostická mapa.
Výsěč z mapy J. Himmel a kol. měř. 1:320 z r. 1966.
Doplněno: Ondrouch-Ondrouchová, Slazák,
Candelín, Pokorný - 29.5.2007.
MĚŘ.
0 5 10 20 M
Navrhnul a kreslil:
L. Slazák - 2007.
Komíny
PEKÁRNA
P1
Závaly
P2
Rozpadlý skalní hřbet
30°
70°
80°
70°
S
Vysvětlivky:
hranice daprase
reakce virgule
směr a sklon poruchy
P1, P2 body proměř. radiomajákem
Str. L. Slazák
2007.

7. Jeskyně „Naproti výtoku“.
(R.č. Himmel = Ř – 33, r.č. MK = 1442).

8a. Paleopropadání Hostěnického potoka.
(R.č. Himmel = Ř – 13a, r.č. MK není).

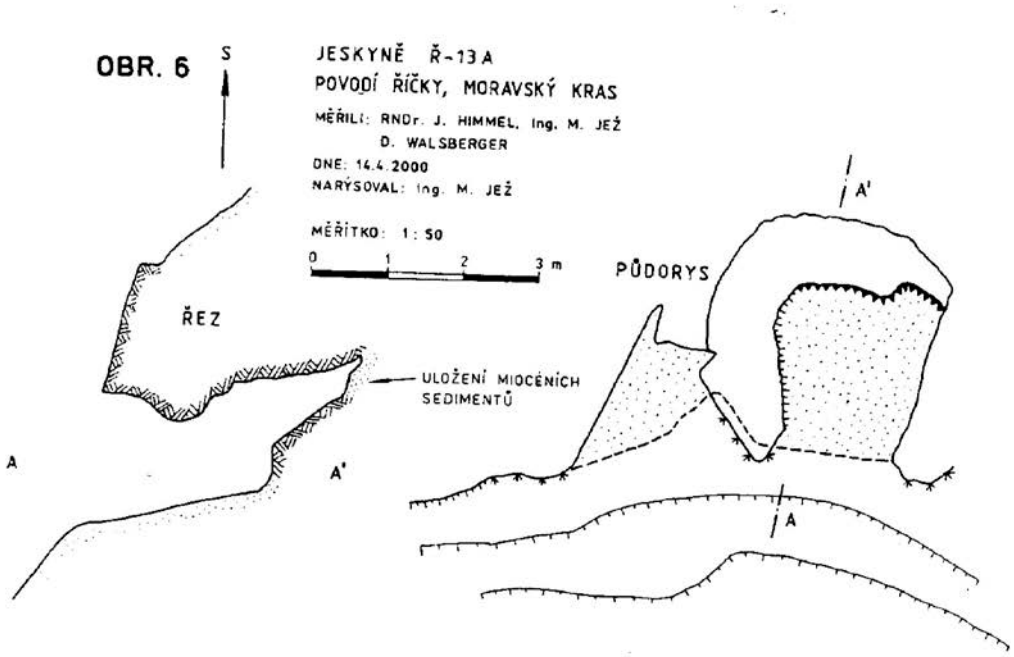

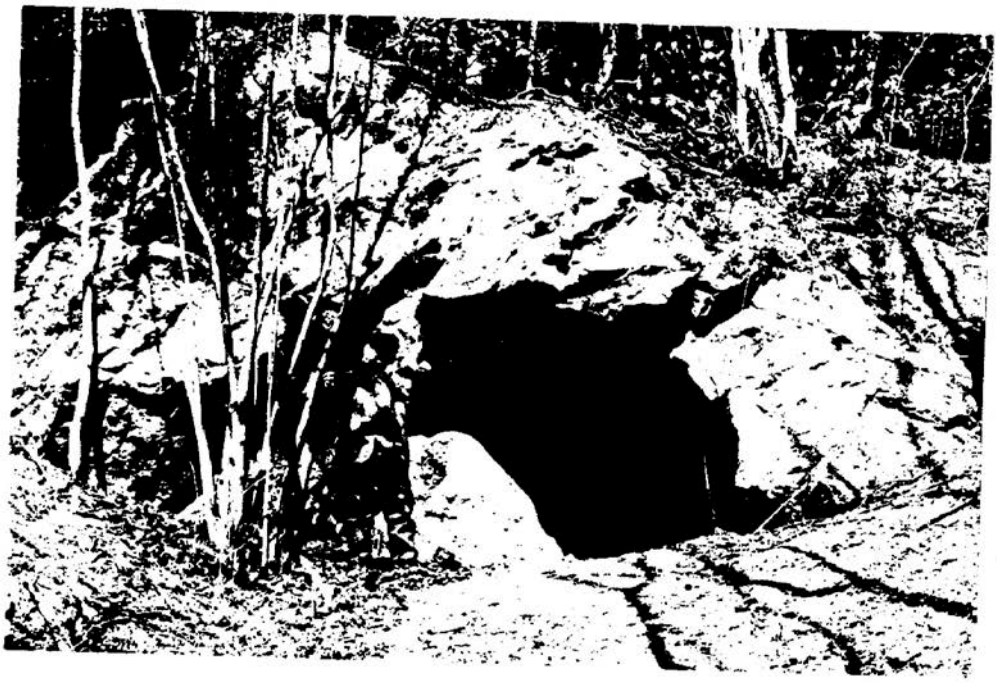

Převzato z publikace Jana Himmela : Vznik a vývoj jeskynních systémů ponorných toků v jižní části Moravského krasu. (Vlastním nákladem duben 2001).

A takto vypadá tato jeskyňka dnes.

A toto je legendární záchod, stojící na skále u chaty Hostěnice č. 25. Tento záchod stojí na cihlami vyzděné propástce s výrazným průvanem! Na záchod bylo v r. 1967 vydáno řádné stavební povolení a byl místní stavební komisí zkolaudován !!!

8b. Skalní abri „U dubu“.
(nově objevená lokalita, není v registraci).

Vlastně tato lokalita byla prapůvodní příčinou vzniku skupiny SE3. To se jednou jeden ze seniorů, (J.P.) toulal po krasu a zabloudil nad ostroh nad propadáními Hádecké Říčky 1, 2 a 3. Měl vždycky pocit, že tenhle skalní ostroh podle něj ukrývá nějaké tajemství. Jeho pozornost upoutal dolík na hřbetu ostrohu. Ten dolík mylně považoval za závrt, možná soustavu závrtů.

Když se vrátil na náhorní planinu, potkal zde Ladislava a Richarda a vyprávěl jim, co našel. Oni byli pochopitelně zvědaví a chtěli to vidět. Tak jim to šel ukázat.

Ti dva ale v tom neviděli závrt. Podle nich jde o zbytky starého prospektorského díla. Ale když už zde byli, provedli drobnou povrchovou sondáž, která ukázala, že vyhloubené dílo představuje starou vápenickou pec, zapuštěnou do sprašových hlín.

Pak vybalili svoje virgule a začali s telegnostickou detekcí. A byli překvapeni tím, co virgule v jejich rukou vyváděly.

Nakonec je virgule přivedly k místu, kterému začali pracovně říkat **Abri „U dubu“**. (On tam vedle dub skutečně je !).

A od tohoto místa se prováděl další výzkum a tak vznikla skupina **SE3.**

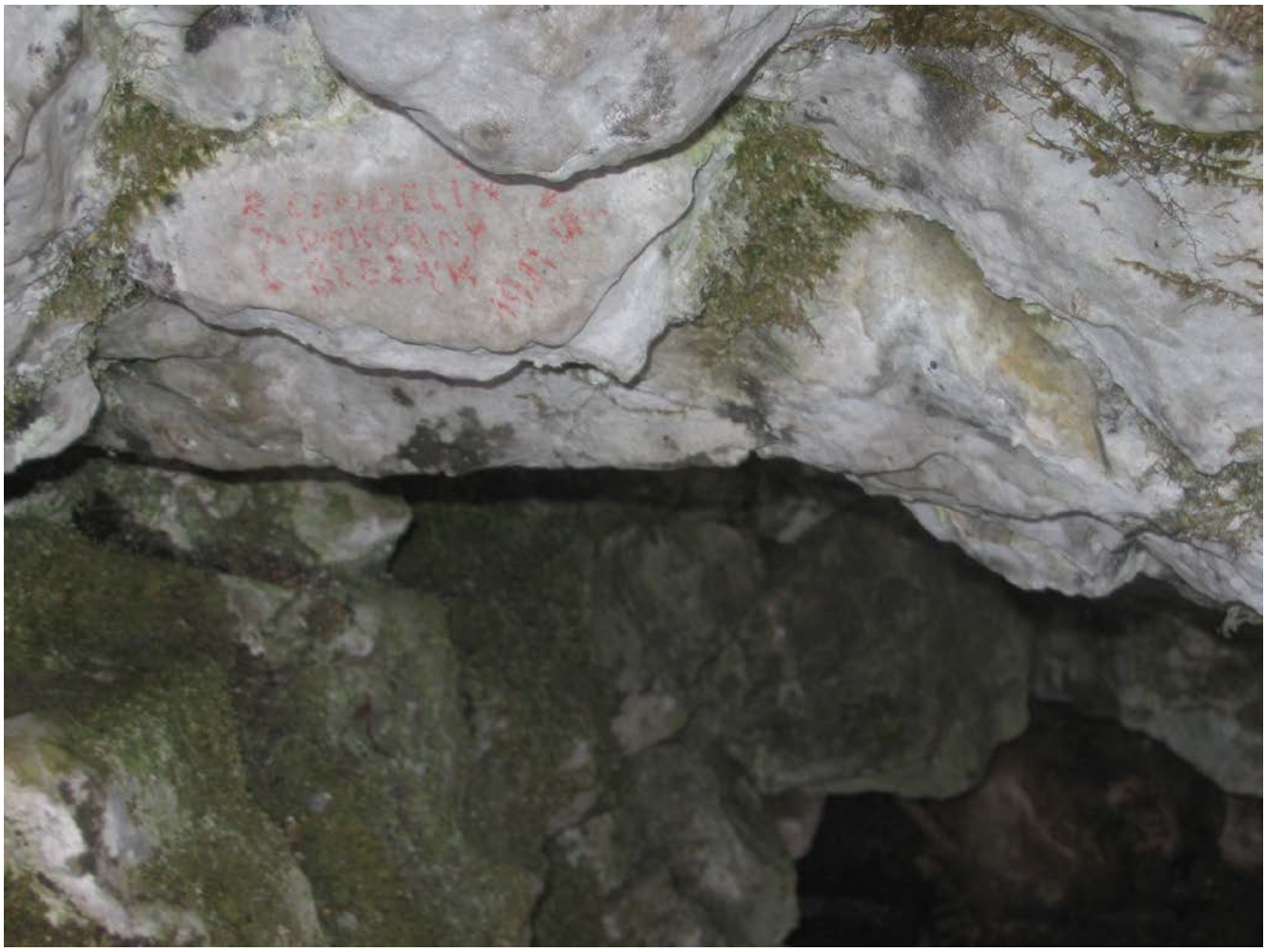

Jak vidíte z nápisu na skále, abri bylo objeveno 19.11.2006 třemi členy skupiny SE3. Podle reakce virgulí musí toto abri komunikovat s jeskynním paleosystémem.

8c. Jeskyně Májová.
(r.č. Himmel = Ř – 3 , r.č. MK 1415).

Uprostřed je skalní pilíř, směrem nahoru je Jižní průrva, směrem dolů Severní průrva.

(Na snímku R. Cendelín a J. Ratiborský).

Pohled do Jižní průrvy.
(Osypový kužel jde strmě dolů do hloubky 4,10 m od vrcholu osypu. (Viz řez A – A).

Pohled do Severní průrvy.

A takhle to vypadá na papíře, toto je půdorys jeskyně.

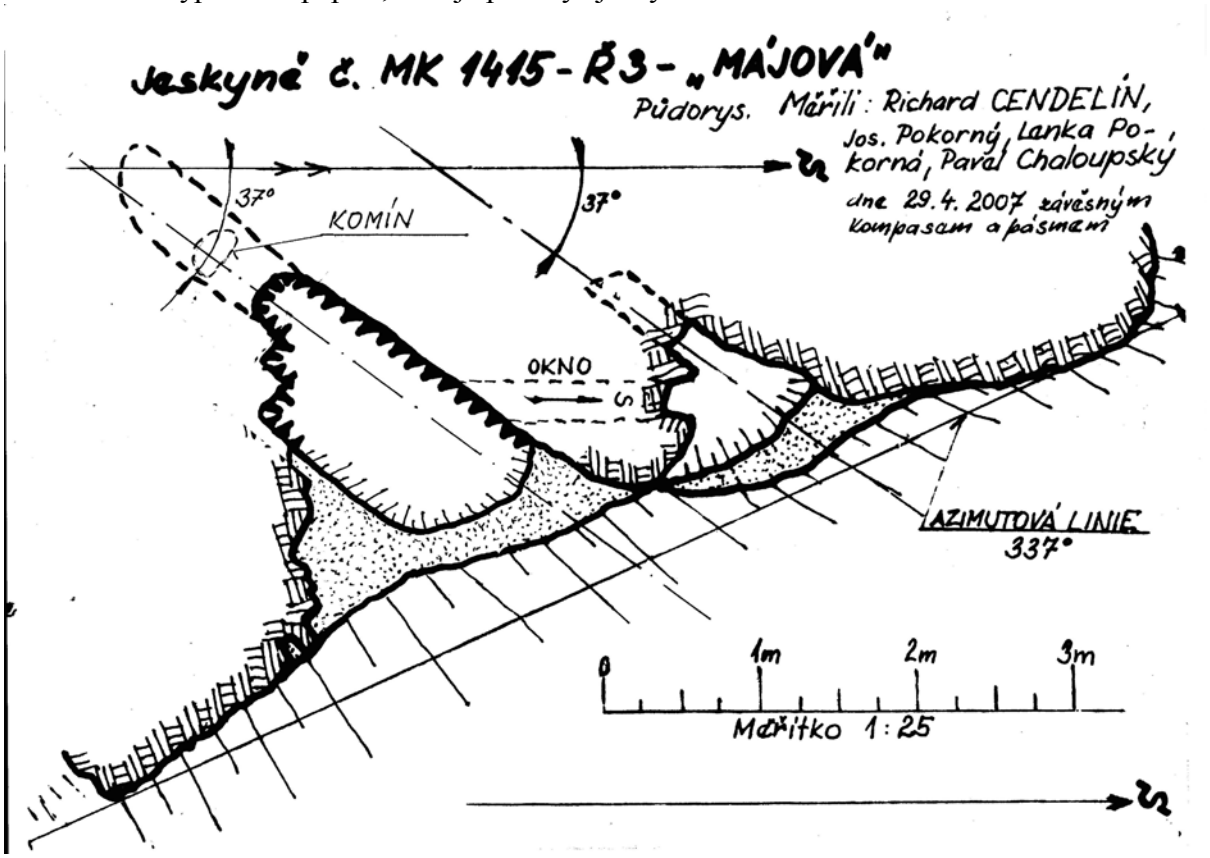

Níže je tentýž půdorys s červeně vyznačenými řezy.

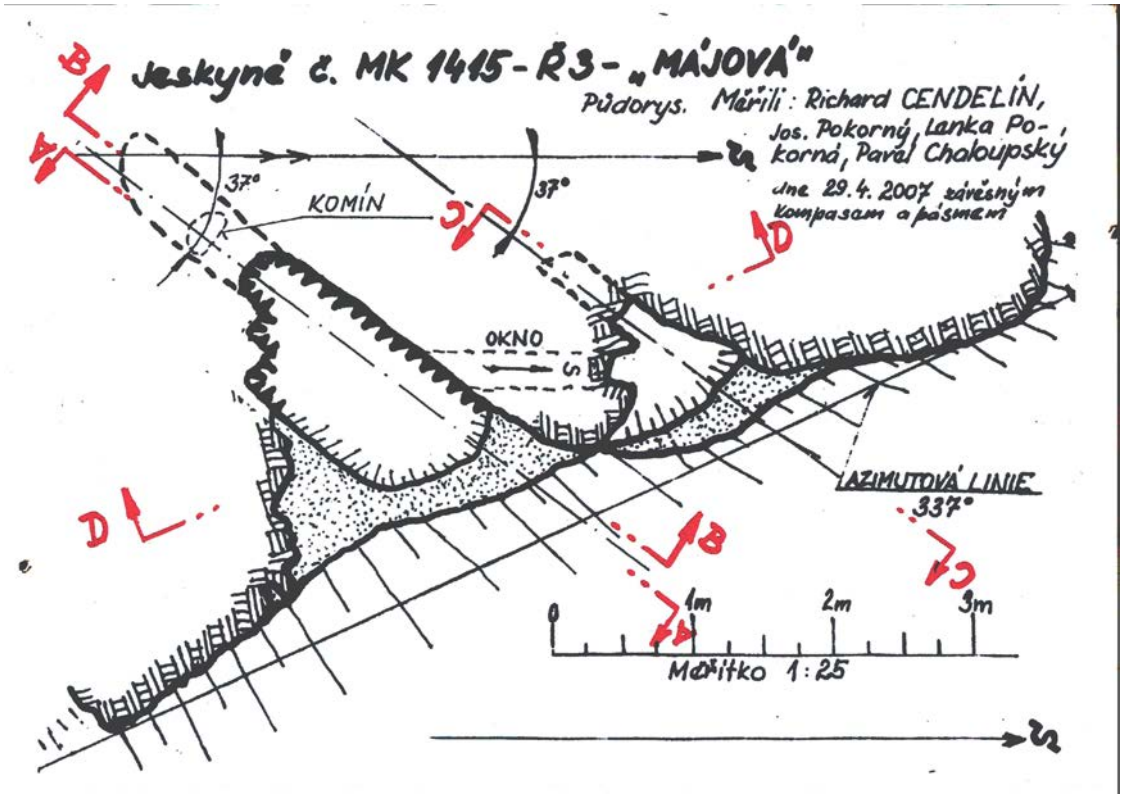

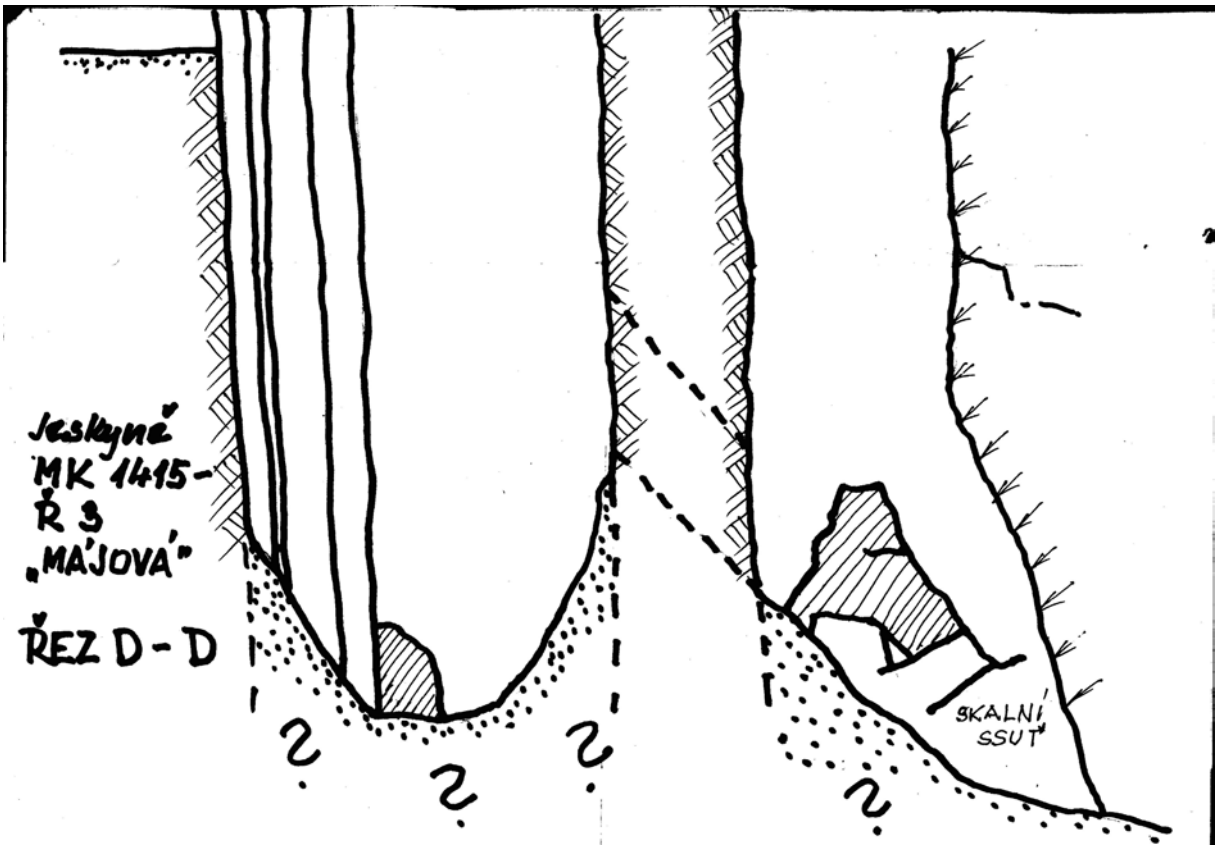

Na tomto snímku je řez v pohledu zepředu (v nárysu). Řez je situován až za osypové kužely.

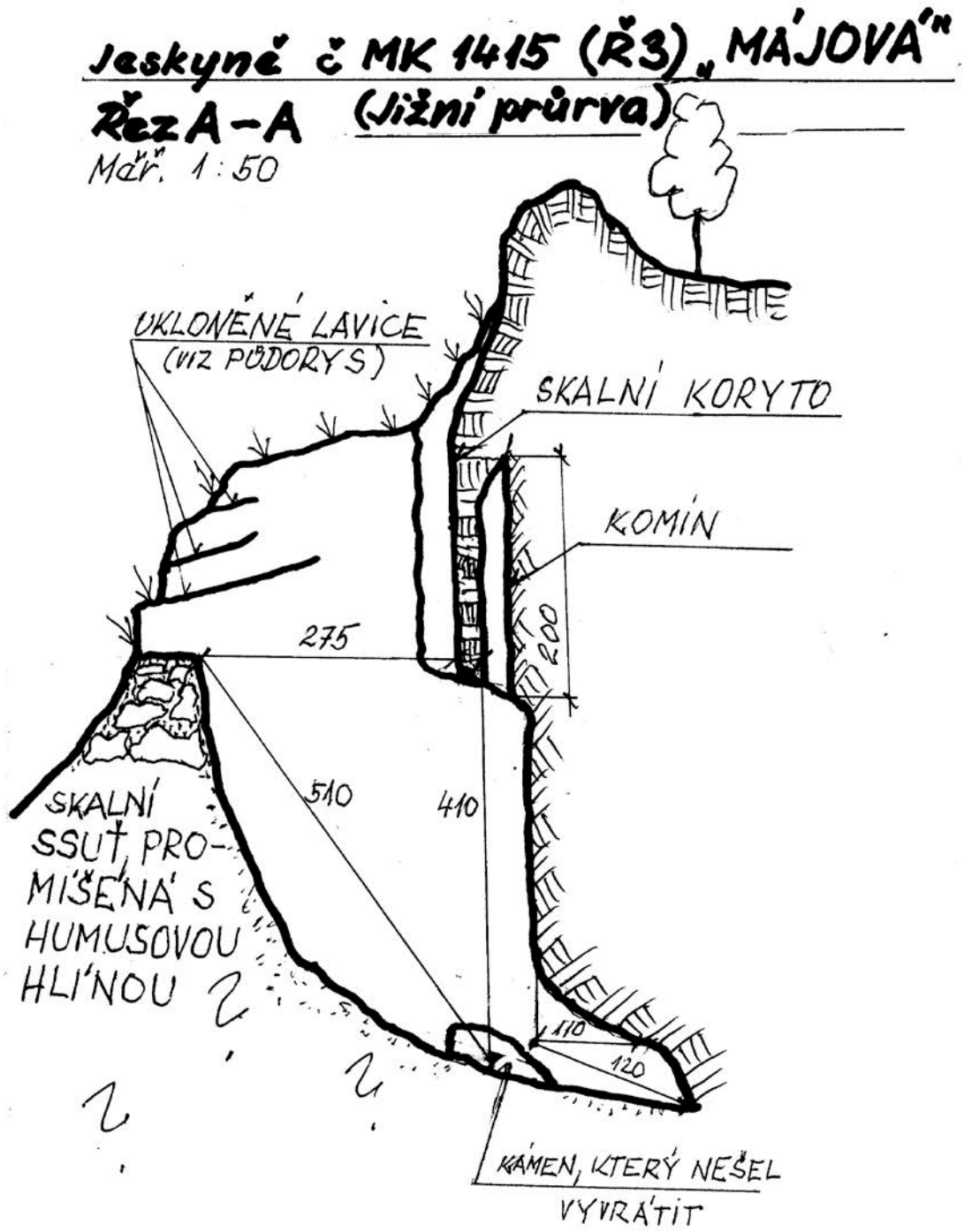

Toto je řez jižní průrvou, pohled k jihu.

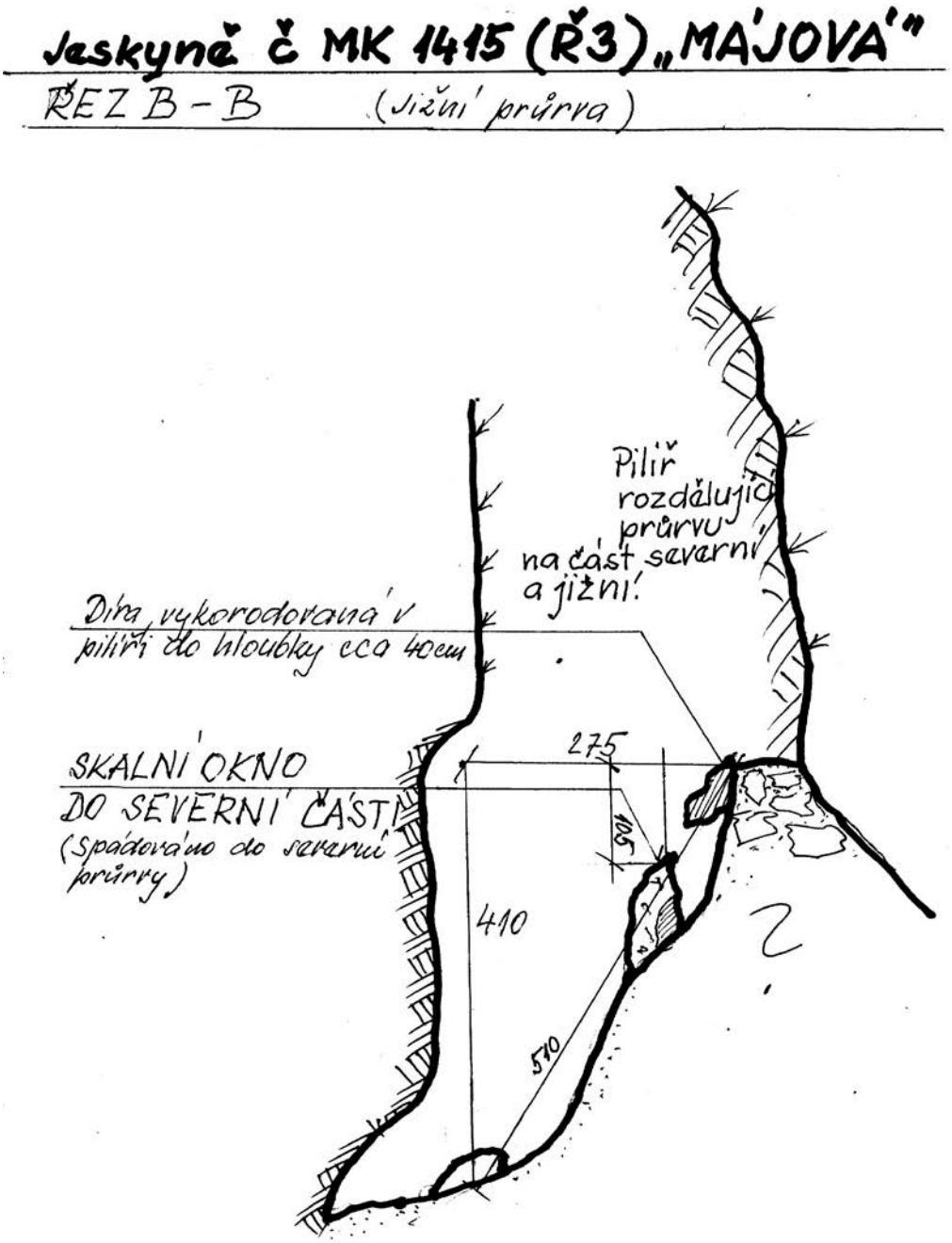

Také řez jižní průrvou, pohled k severu.

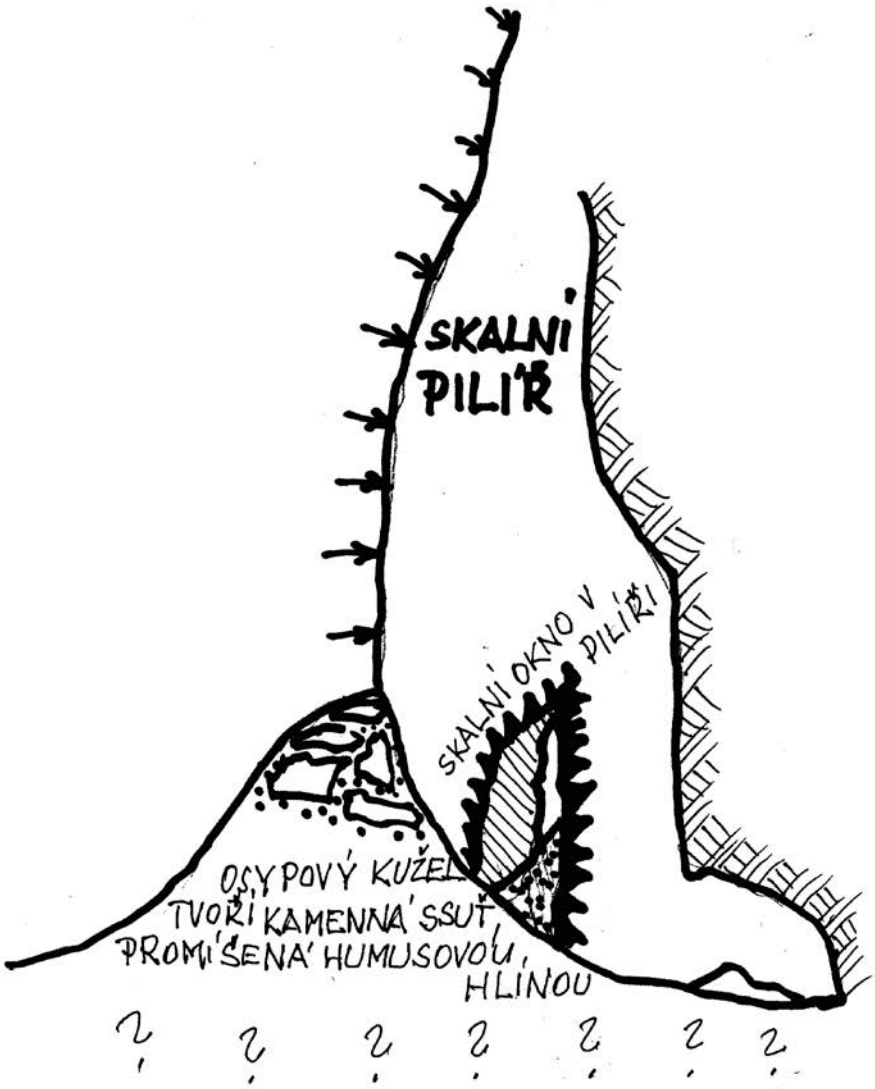

JESKYNĚ „MÁJOVÁ", č. MK 1415 - Ř3
Řez C - C = Severní průrva.
(Přibližný náčrt).

Řez Severní průrvou, pohled k jihu. Při pohledu k severu skalní stěna tvoří ustupující plochu., proto nebyl kreslen řez.(Nákres by nebyl čitelný, proto viz půdorys).

8d. Pavlův objev.

(Nový objev, není v registraci).

Při hledání vhodného místa pro záběry fotodokumentace našel Pavel Chaloupský ze ZO 6 – 12, který se tehdy účastnil našeho mapování Májové jeskyně v jižní části skalního amfiteátru, poměrně nízko pod hranou náhorní planiny tento útvar. Dle reakcí virgule také tato lokalita navazuje na jeskynní paleosystém.

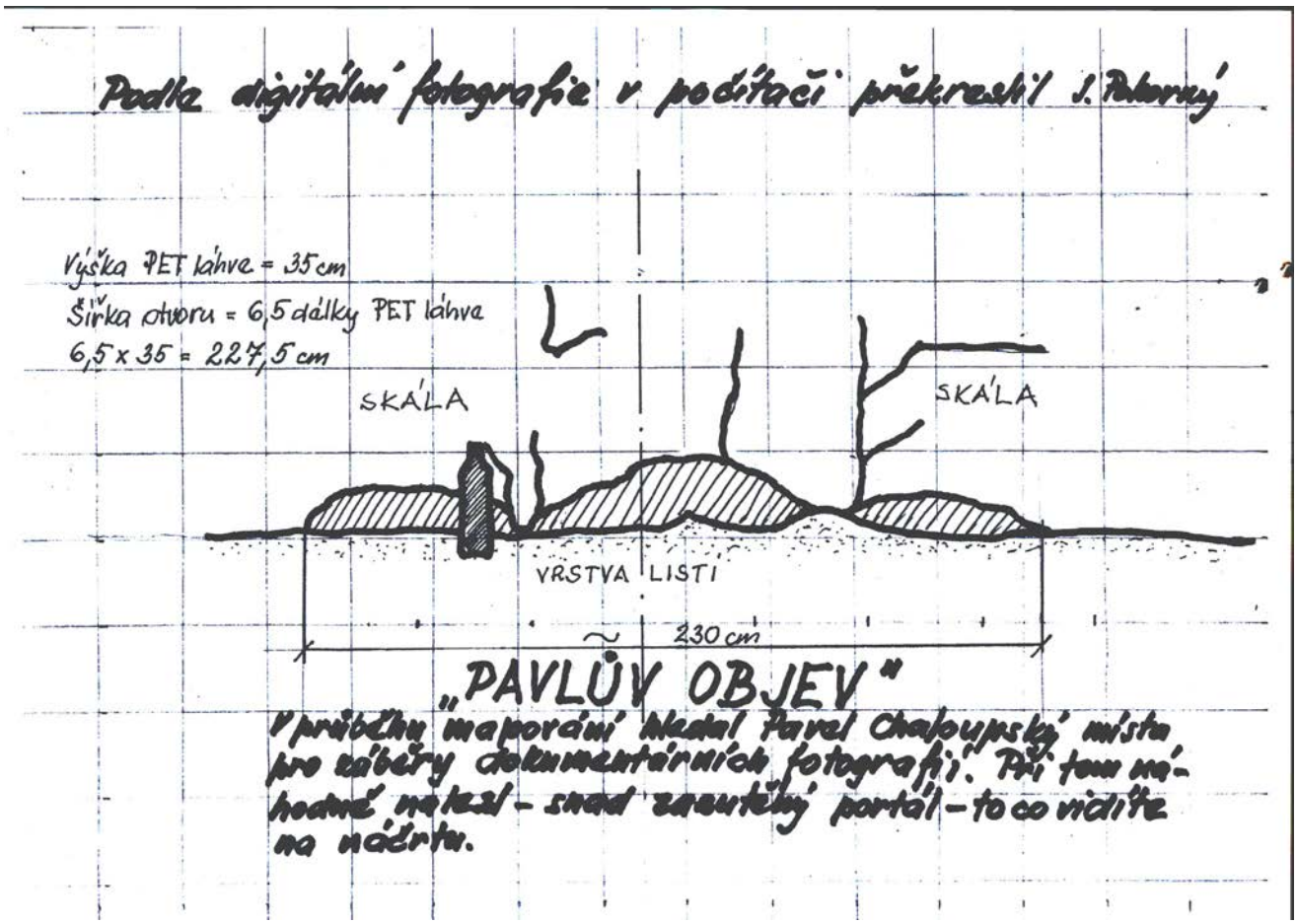

Nevíme, zda jde o abri, či zasutý portál jeskyně.

Jak jeskyně Májová, tak záhadný „Pavlův objev“ směřují (při telegnostickém výzkumu pomocí virgulí) k Chodbě Zkamenělé řeky v Ochozské jeskyni.

Fotografie „Pavlova objevu“ dne 29.2.2008. Tato lokalita není dosud obecně známa a není dosud v registraci !

Autorem všech fotografií je J. Pokorný.

A nyní mi dovolte, abych Vám představil skupinu tří seniorů, kteří značnou část svého života prožili jako aktivní speleologové v Moravském krasu a kteří se sami nazvali **„Skupina SE3“.**

Tito pánové, seč jim zdraví slouží a finance dostačují, vláčí svoje kostry po terénu, aby zúročili léty nabyté zkušenosti a tím pomohli zájemcům o jeskyně, patřící zejména k mladé generaci. To za předpokladu, že budou mít opravdový zájem a případné práce budou provádět v rámci pravidel, platných pro CHKO Moravský kras.

Ladislav Slezák
Geolog. Plán, odborná náplň a řízení výzkumu.

Richard Cendelín
Speleologický aktivista. Dlouholetý speleologický odborník.

Josef Pokorný
Pomocník těch dvou. Tvorba podmínek k práci, logistika informatika, dokumentace.

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři senioři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh 2 :
Povídání o některých nových poznatcích v Moravském krasu.

Kvarterní údolní přehrada v jižní části Moravského krasu.

Koordinátor a autor této práce : Mgr Ladislav Slezák

Technická spolupráce : Josef Pokorný
Richard Cendelín

Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

Obsah :

Použitá literatura : R. Musil a kolektiv : Moravský kras – labyrinty poznání. – Geoprogram Adamov 1993.
R. Musil : Vývoj údolní sítě v jižní části Moravského krasu. – Geolog. výzk. Mor. Slez. 1997, Brno 1998.
Jan Himmel : Vznik a vývoj jeskynních systémů ponorných toků v jižní části Moravského krasu. Vlastním nákladem duben 2001, náklad 50 ks

Ladislav Slezák :

Kvarterní údolní přehrada v jižní části Moravského krasu.

Paleohydrografické studie povrchových a podzemních sítí na území Moravského krasu jsou dlouhodobým a stále diskutovaným materiálem. Jak se opakovaně ukazuje, znovu a znovu potvrzují velice komplikované vývojové etapy, které zasáhly nejen vlastní území vápenců, ale úzce souvisí i s širšími územními celky, které představovaly (a nadále představují) povodí do krasu spádujících toků.

Syntéza procesů, které na území Moravského krasu proběhly od počátku neogénu a hlavně jejich aplikace do speleologické praxe dnešních dnů by si rozhodně zasloužila přinejmenším „Řád Bílého netopýra“, (pokud by existoval)

Jednotlivé skupiny speleologů, kteří na území aktivně bádají, mají položeny svoje „kutací kruhy“ které vymezují sféry zájmů. Vůdčí myšlenkou stále je – a patrně dlouho zůstane, zájem o objevování dosud neobjevených podzemních prostor. K tomuto cíli převážně směřuje vlastní speleologický průzkum, který již dávno překročil hranice jednoduchých sportovních výkonů.

Jižní část Moravského krasu vždy představovala jakousi pomyslnou „líheň“ začínajících speleologů (pro svou blízkost Brna), kteří se po „vyučení“ rozprchli do lákavějších částí Moravského krasu, nebo speleologii pověsili zcela na hřebík.

Speleologická problematika jižní části Moravského krasu je tak složitá (a já neznám jediného badatele, který by mně oponoval), že i dlouhodoběji působící speleologické skupiny povětšině uvízly v Ochozské jeskyni ve snaze o její prolongaci kamkoliv. Aniž bych chtěl komukoliv ubírat zásluhu o poznávání tohoto území, nelze zajisté opomenout rozsáhlou činnost, kterou v této oblasti vyvíjela badatelská skupina „Gruppe für Höhlenforschung“ při „Verrein Deutscher Touristen in Brünn“ (Dále jen VDT-GfH), v období před a krátce i po první světové válce.

Její členové byli doslova posedlí Ochozskou jeskyní. Průzkumem Netopýří jeskyně a hlavně objevem jeskyně Málčiny pokoušeli štěstěnu, především ve snaze objevit předpokládaný aktivní systém Ochozské jeskyně. Pouhým tušením souvislostí složitých podzemních cest vod Říčky* a Hostěnického potoka se vinuly jako červená nit badatelských snah, (které jsou zde aktuelní prakticky až podnes).

Trochu světla do této problematiky přinesl objev hluboké vodní propasti ve Vývěru Říčky I v roce 1967. Ukázalo se, že podzemní krasové vody vyráží k povrchu při kótě 308,0 m z hlubokého sifonovitého systému, který leží v hloubce cca 30 m. Toto zjištění rozhodně nevyvolalo v řadách speleologů žádné nadšení. Akční rádius objevitelských nadějí se tak ještě více zmenšil. Jeskyňáři pochopili, že je třeba obrátit pozornost k hledání vodních paleokomunikací.

A právě tady vstupuje do hry naše společná snaha o nalézání dávných souvislostí dávno proběhnuvších procesů. Je to práce titěrná, plná hledání dřívějších fragmentů poznávání,

**Pozn. redakce : Někdy se v odborné literatuře označuje úsek Říčky mezi Hádkem a Vývěrem, kde Říčka protéká oboubřežně krasovým územím jako „Hádecká Říčka“. Tento výraz poprvé použil Florian Koudelka a některými autory je používán dodnes.*

jejich řazení do správných souvislostí, (což se neobejde bez omylů), někdy s troškou obrazotvornosti.

Určitou výhodou nám budiž poměrně dokonalá znalost morfologie, geologie i speleologických prací (získaných z části i vlastním přičiněním). V tomto příspěvku není možno široce rozebírat problematiku paleogeneze jižní (a s ní související střední) části Moravského krasu. Tentokrát se budeme věnovat jedné z nejmladších vývojových etap malého úseku Říčky.

Budeme hledat souvislosti mezi jednotlivými jeskyněmi i povrchovými tvary, pokusíme se o rekonstrukci jejich dávných funkcí ve složité soustavě, vázané vývojem údolí Říčky i Hostěnického potoka a jejich vzájemných vztahů. Bedlivě si budeme všímat drobných terénních změn, které se nám zachovaly do dnešních dnů v podobě říčních teras, erozních stupňů, ale taktéž zbytků sedimentů, jejichž pozice a složení nás povedou k možným interpretacím.

Nové pohledy na terénní modelace navozují celou škálu otázek, které v těchto souvislostech mohou působit i poněkud odvážně. V létech 2007 až 2008 tak bylo zdokumentováno malé území při úpatí svahu severně od vchodu do Ochozské jeskyně. Několik erozních rýh, oddělených podélnými ostrými hřbítky se zbytky fluviálních a eolických sedimentů a rovněž tak jejich situace v terénu s velkou pravděpodobností vedou k možnému řešení odvodňovacích cest z Ochozské jeskyně a propojení s dnes aktivním úsekem neznámých podzemních řečišť.

Mnohokrát navštívený Kamenný žlíbek, jehož paleofunkci zevrubně popsala řada autorů (M. Kříž, R.Prix, J. Dvořák, J. Himmel, R.Musil a řada dalších), většinou v kontextu vývoje Hostěnického údolí a údolí Říčky, zůstává nadále záhadou. J. Dvořák dokonce považoval kuloár* žlíbku za torzo jeskyně.

Jakou funkci měla tak dominantní jeskyně jako je jeskyně Pekárna ? Trvale vedené diskuze na toto téma (R.Musil, J. Kadlec) jsou zcela protichůdné. Základní organizace ČSS 6 – 12 (Speleologický klub Brno) má v tomto území několik otevřených pracovišť zaměřených na vyjasnění těchto otázek.

Vraťme se v tomto příspěvku k jedné z etap vývoje pravděpodobně nejmladší části Kamenného žlíbku, tj. strmého skalního úseku, spadajícího do údolí Říčky. Výše citovaní badatelé povětšině konstatovali, že se jedná o mladý náplavový kužel způsobený vodami, které přetékaly z vodní akumulace v Hostěnickém údolí, a to starším dílem údolí Kamenného žlíbku a následně strmě dolů zdolávaly výškový rozdíl k Říčce. Vyplavený materiál pak svojí patou zasahoval až do samého jejího koryta při soutoku s Ochozským potokem.

Nezůstalo nepovšimnuto, že materiál náplavového kužele je natolik hrubý (a málo opracovaný), že vody musely mít značnou transportační sílu. Již jako začínající speleolog jsem (r.1951) v materiálu kužele hledal inkriminovanou škrapu, o níž se v literatuře zmiňuje M. Kříž.

Cituji : „Na tomto místě vyčnívá ze země omletá vápencová skála a v ní je vodami vymletá díra tak, že lze do ní nohu strčiti. Této díře říkají tamější lidé „Čertova ťapa“. Vyšlapal prý ji čert !“ (Konec citace).

Hledal jsem skálu s dírou marně. Možná málo důsledně. Konec konců, terén v těchto místech byl značně nepřehledný, porostlý křovinami a vzrostlým smrkovým porostem.

**Pozn. redakce : kuloár – v horolezectví je tímto slovem označována hluboká skalní rokle.*

Onen smrkový porost byl v r. 2007 holosečí vymýcen a kužel se objevil v celé své nahotě. (Těsně po těžbě to nebyl pohled příliš úchvatný). Obnažení kužele paradoxně vedlo k mému bližšímu zájmu o tento přírodní výtvor jako takový. Celková konfigurace kužele, jehož vrchol je při ústí zúžené části kuloáru žlíbku a pata je podříznuta kolmým stupněm spadajícím do řečiště Říčky, ukazuje na těleso materiálu značné kubatury.

Půdorysně je dnes plochý kužel z jižní strany, (svah pod jeskyní Pekárnou), odříznut od svahu divokým skalnatým řečištěm, které těleso kužele zeslabuje. Samo řečiště visutě ústí nad Říčkou. V terénu zanechává zbytek stupně, po němž je veden původní turistický chodník. (Dnešní fragment tzv. „spodní“ cesty).

Hlavní těleso kužele je tvořeno balvanitou, až blokovou sutí vápenců, erozní činností téměř nedotčenou. Horní plochy stabilizovaného materiálu jsou porušeny korozí (škrapy). Mezi sutí je možno nalézt ojediněle dobře opracované silicitové a drobové valounky. Od křižovatky turistických cest pod Kamenným žlíbkem je možno v profilu cesty sledovat výskyt drobných štěrků s dokonale opracovaným materiálem mléčných křemenů, tmavých silicitů, drob a ojediněle nedokonale opracovaných úlomků patinovaných rohovců. Materiál štěrků doplňují žlutavé jílovité hlíny s příměsí žlutavých křemitých písků. Zmíněné materiály, jejichž přesné uložení není odkryto, tvoří patrně bazální partie kužele na jeho severní straně (návodní ve smyslu toku Říčky).

Ve snaze udělat si trochu přesnější obrázek o zbytcích sedimentárních výplní údolí Říčky v úseku Hádek – Kaprálův mlýn, byl požádán pracovník Správy jeskyní ČR (J.Flek) o spolupráci při určování nadmořských výšek pomocí přístroje GPS. Ukázalo se, že v plochých a otevřených částech terénu je tato metoda použitelná (s rezervou), v těsných údolních partiích selhává natolik, že jsou naměřené výsledky jen velmi těžko použitelné. Bylo zapotřebí použít kombinace mapových podkladů z map v měřítku 1 : 10 000, novějších literárních záznamů a pramenů ze souboru publikací o evidenci jeskyní (Himmel – Himmel, GÚ ČSAV). Údolní niva v daném úseku jeví stopy po minimálně dvou úrovních fluviální akumulace.

V dnes sledovaných profilech, coby zářezech v údolní nivě Říčky, je bezesporu dominantní erozní stupeň mezi úrovní terasy a aktivním korytem toku, v jehož bázi jsou dnes otevřeny ponory Říčky (1 – 4). Mírný sklon celé údolní nivy ve směru toku charakterizuje nejmladší holocenní proces akumulací v údolích s vyrovnanými spády toků (místy i meandry, např. pod Švédovým stolem). Velmi zajímavé jsou fragmenty vyšší terasy (pod jeskyní Málčinou, naproti Estavele a jinde), jejíž nadmořská výška obnáší cca 335,0 m. n.v.

Rekonstrukce úrovně terasy tvoří plochou křivku, která nasazuje v úrovni paty rybníka Pod Hádkem (ponorové místo ?) a v úrovni Málčiny jeskyně se lomí do prudšího spádu. Ten se srovnává zhruba s dnešní úrovní cesty pod vyústěním Kamenného žlíbku do údolí Říčky. (Nadmořská výška 324,0 m).

Mladší úroveň štěrků v nivě Říčky se stýká se štěrky Ochozského žlíbku při soutoku obou vodotečí. Štěrkové výplně Ochozského žlíbku v jeho nivě jsou od soutoku s Říčkou sledovatelné až do nadmořské výšky cca 335,0 m n.m. Nad touto úrovní se již jedná o překotné sedimenty v prudce spádujícím toku.

Sledovali jsme též hřbítky rozřezané terasy (vývěrová údolíčka) kolem Ochozské jeskyně,(nadmořská výška vchodu 325,0 m). Spojnice hřbetů se pohybuje v nadmořské výšce

329,0 m a mohla by představovat zbytek vyšší terasové úrovně, která již v tomto místě spádovala k výše zmíněnému souběhu pod Kamenným žlíbkem.

Zatím, co v terase pod Málčinou jeskyní jsou opracované valounové a písčité materiály kulmské provenience, o složení terasy u Ochozské jeskyně nic dosud nevíme. Naproti vchodu do Ochozské jeskyně pracovali archeologové (odkryv osídlení lovců sobů) a odkryli žlutavé sprašové hlíny, ve svahu žlíbku ke vchodu do jeskyně se objevují drobné štěrčíky (kulm). Obdobně je tomu i v malém odkryvu v ohybu cesty (u panelů NS). Lze s velkou pravděpodobností předpokládat, že i závrt tamtéž byl vytvořen vklesnutím štěrkopískové výplně údolí.

Po vyhodnocení dosavadních poznatků byla nastolena otázka, jaký proces (změna sedimentačního procesu v údolní nivě) způsobil vznik dvou terasových úrovní. Proč ta vyšší se zachovala pouze ve fragmentech a hlavně jak tyto změny komunikují s okolními jeskyněmi. Rekonstrukce podélného profilu přinesla značná překvapení. Bylo nutno se vrátit ke genezi Kamenného žlíbku ve všech jeho fázích.

Paleogenezi a paleohydrografické funkce Kamenného žlíbku a okrajového Hostěnického jezera v Hostěnickém údolí se pokusíme rozkrývat v samostatné kapitole. K současnému tématu se omezíme na jedno z nejmladších období vývoje části Kamenného žlíbku, a to jeho kamenitého kuloáru, spadajícího (od nadmořské výšky 375,0 m, tj. od horizontální úrovně předneogenní staré části) prudce do údolí Říčky. Divokost tohoto úseku byla obdivována již dávno před zbudováním cesty. (1922). **Martin Kříž nám píše :** „Brzo stoupáme po balvanité stezce a pozorujeme, že tu musily býti, kolmé skalnaté hradby po obou stranách, že hradby se sřítily a balvany se svezly do našeho žlíbku.“

J. Dvořák dokonce vyslovil domněnku, že tato část Kamenného žlíbku by mohla představovat torzo zříceného jeskynního portálu. K této úvaze by mohla přispět místně zachovalá modelace stěn i přítomnost drobných jeskyněk (Například Cepova díra Ř – 13, MK 1427, v nadmořské výšce 344,5 m). Ne nadarmo tento problém hodlá objasnit velmi náročná otvírka Hynštovy ventaroly, kterou zde provádí ČSS, ZO 6 – 12.

Z hlediska geologického je patrná výrazná tektonická predispozice na poruchové zóně, kterou Kamenný žlíbek kopíruje. Druhotná destrukce skalních stěn přispěla hlavní měrou k rozpadu do hrubých sutí a bloků, které vytvořily objemný výplňový kužel. Vzhledem k hrubosti materiálu byl kužel stabilní i přes to, že byl občas promýván přepadajícími vodami z Hostěnického jezera. Tyto vody, které měly bezpochyby hlavní podíl na zasedimentování Ochozské jeskyně, vplavovaly částečně lakustrinní sedimenty do báze kamenného kužele.

Prohlubující se údolí Říčky pod Kamenným žlíbkem zapříčinilo, že v kritickém okamžiku se dal kužel do pohybu a jako mohutný sesuv přehradil samotné údolí Říčky těsně pod soutokem s Ochozským potokem. Čelo sesuvu se opřelo o skalní stěnu svahu Lysé hory. Vzniklá přírodní údolní hráz tak vytvořila podmínky pro zaplavení údolí proti tokům obou vodotečí.

Vzniklo tak následně údolní jezero, které po naplnění (předpokládaná záplava do úrovně ve výši 335,0 m nadmořské výšky) přetékalo přes přírodou vytvořenou hráz. Do této doby je možno situovat tvorbu štěrkových akumulací vyšší úrovně a jejich pozdější vyklínění směrem ke hrázi.

Funkce Kamenného žlíbku jako přepadu vod z Hostěnického jezera nebyla dotčena. Vody padaly do žlíbku stupňovitě a v dolní části obtékaly údolní hráz na její odvodní straně, tj. při svahu pod jeskyní Pekárnou. Dnes ještě zcela zřetelné koryto je toho dokladem. Touto cestou došlo k oslabení hráze a nakonec s pomocí přepadající Říčky a Ochozského potoka přes hráz došlo k její destrukci. Údolní nádrž se vyprázdnila a oba potoky postupně vyrovnaly své spádové křivky. (Dnešní stav).

Pro lepší pochopení jednotlivých vývojových etap daného území, s ohledem na připravovanou studii, která se zabývá širším územím Moravského krasu se omezíme na Ochozskou jeskyni (Ř – 9 dle Himmelova číslování, MK 1422 dle centrálního číslování jeskyní v Mor. krasu) jako centrální objekt, který nás zajímá.

Pokud je mi známo, dosud předložené poznatky o této jeskyni se zabývají otázkami hydrografie, sedimentů (s výjimkou bazálních fluviálů), speleologií a historií. Ochozská jeskyně je vždy spojována s vodami Hostěnického potoka a velmi často bývá nastolována otázka hypotetických vodních cest mezi ponory Říčky (Hádeckého potoka) a společnými vyvěračkami.

Patrně nesprávná interpretace vývoje jeskyně vedla k úvahám i k hledání vyústění tak zvané vyšší úrovně jeskyně do svahu v údolí.

Pro potřeby rekonstrukce jedné z nejmladších vývojových etap jeskyně by nám mohlo posloužit zjištění, že s největší pravděpodobností hlavní část jeskynní soustavy, jejímž je Ochozská jeskyně fragmentem, byla vytvořena spojenými vodami „Paleoříčky“ v období před mladotřetihorní mořskou zátopou.

Vody pozdějšího Hostěnického jezera se do ní vlomily až daleko později, patrně v pleistocénu. Modelaci jeskyně samotné nijak výrazně neovlivnily, pouze se podílely na akumulaci a odnosu sedimentů. Domníváme se, že rozhodující časovou hranicí, podle které lze odlišit mladší a starší fázi vývoje (pomocí sedimentů), je horní hranice hrubé až střednězrnné akumulace kulmských štěrků v souvislé poloze při patě Hlavních dómů. Štěrky v Nové Ochozské chodbě jsou štěrky redepozičními, a tudíž pro datování těžko použitelné.

Po ústupu bádenského moře byla Ochozská jeskyně obrovskou volnou prostorou, vyplněnou jen zčásti rozprostřenými štěrky. Jeskyně nebyla v té době patrně protékána žádným vodním tokem. Patrně ani v období pliocénu nedoznala jeskyně významných změn Pleistocén přinesl s velkou pravděpodobností rozkolísání vodní hladiny Hostěnického jezera, jehož vody si otevřely cestu do systému Ochozské jeskyně, ale patrně i ke starším odvodňovacím cestám k erozní bázi v Mokré. (R. Musil).

Část sedimentů z přilehlého dílu Kamenného žlíbku a z celého prostoru jezera byla vplavena do volných prostorů Ochozské jeskyně (jako uzavřeného fragmentu systému). Jemné sedimenty zaplnily jeskynní prostory místy bezezbytku. Následně po destrukci uzávěrového stupně v údolí pod Hádkem a srovnání spádové křivky toku došlo k hloubkové erozi dna údolí.

Jeskynní systém uzávěry se rozpadl (dnes zbyly jen fragmenty, jako Málčina jeskyně, Ř – 5, MK 1418, Liščí díra, Ř – 4, MK 1417, Švédův stůl, Ř -6, MK 1419, Netopýrka, Ř – 8, MK 1420).Vody Hostěnického potoka nahromaděné s řídkými sedimenty v Ochozské jeskyni (Ř – 9, MK 1422) se protlačily soustavou úzkých kanálů do venkovního údolí. Zbytky sedimentů při stěnách jeskyně pak byly v období interglaciálu R – W překryty mohutnými sintrovými útvary. Dalo by se říci, že tato situace přetrvává až do holocénu.

Přesto se musíme vrátit k naší údolní nádrži. Vzedmutí hladiny jezera zasáhlo i do prostor Ochozské jeskyně. (Předpoklad – asi do nadmořské výšky kolem 335,0 m). V této výši jsou v sedimentech hlavních dómů dochovány zajímavé plošiny. (Např. u Tanečního sálu). Tato místa jsou bez sintrové výzdoby, místy zbrázděna korýtky po odtoku vod. Ve stejných úrovních jsou v řadě míst profily sedimentů pod sintrovými pokryvy strženy a s nimi se do řečiště sesula i část krápníkové výzdoby.

Před dnešním vchodem do Ochozské jeskyně je soustava erozních zářezů do terasy. (Tato problematika je zpracována na jiném místě). Na jednom místě povrchu terasy byla archeologicky vytěžena stanice (Magdalenin, - 12 až - 13 tisíc let). Ostatní zachovalé zbytky

terasy nebyly dosud prozkoumány. Bohužel, neznáme původní tvar žlíbku ke vstupu do Ochozské jeskyně. (Přístup byl uměle upraven současně s úpravou vchodu). O stáří funkce přetokových vyvěraček v závěrech údolíček můžeme jen spekulovat.

Vlastní terasa, která mohla vzniknout v období počátku funkce údolní nádrže a po jejím zániku byla zčásti zdenudována, patrně bránila i v odtoku vod a vyklízení sedimentů z Ochozské jeskyně. Nadmořská výška 335,0 m (horní úroveň záplavy) nám docela dobře komunikuje s vyplavením sedimentů z Málčiny a Netopýří jeskyně.

A ještě jedna všetečná myšlenka. Vývařiště pod hrází nádrže mohlo zasáhnout samo skalní dno údolí a obnažit tak soustavu otevřených puklin k hladině spodních vod. (Dnes známý úsek tak zvaných „ponorů pod Pekárnou“).

Hloubková eroze Říčky otevřela cesty podzemním vodám ve vývěrech I a II a tím umožnila změnu místní erozní báze. Povrchový tok Říčky tak definitivně opustil funkci obtokového údolí (bypasu) k erozní společné bázi v regionu, tj. údolí v Mokré. Nastoupil cestou, kterou známe dnes, tj. do povodí Litavy (blíže k soutoku se Svratkou).

Hluboké horizonty krasových vod zůstaly věrné starým cestám a podílí se nadále na akumulacích s jejichž přepady se v Mokré setkáváme i nadále. Navíc se podílí na sycení hlubších zón, které se opírají o geologické struktury (styk vápenců a sedimentů karbonu) a vytváří zásoby artézských vod. Příkladem je hydrovrt pod Bělkovým mlýnem.

Dosud stále diskutovanou zůstává paleofunkce jeskyně Pekárny (Ř – 15, MK 1428). Názor, že šlo o jeskyni výtokovou (Kříž, Musil) nelze v rámci dnešních poznatků jednoznačně ani potvrdit, ale ani vyvrátit. Náš názor se přiklání spíše k variantě ponorové jeskyně (též Kadlec), která společně s jeskyní Křížovou (Ř – 12, MK 1424), Hadí jeskyní (Ř – 14, MK 1429, podle VDT – GfH se tato jeskyně nazývala „Natterloch“ tj.Užovčí díra), a jeskyní Kůlničkou (Ř – 21, MK 1433) plnila odvodňovací zkrácenou cestu k erozní bázi v Mokré.

Tato funkce by se dala zařadit do období, kdy přestalo fungovat obtokové údolí od dnešního Jelínkova mlýna k Mokerské hájence, v důsledku působení zpětné eroze oživené již tehdy možnými vývěry Říčky (ve vyšší úrovni, možná v úrovni Dezentérky (Ř – 29, MK 1440).

Jak již bylo uvedeno, paleohydrografické poměry v Jižní části Moravského krasu jsou značně složité. Tato část území byla v období po ústupu bádenské transgrese jednak málo exhumována, čímž byly a jsou dodnes blokovány původní vývěrové horizonty, jednak byla postižena pirátstvím řeky Svitavy (tj. údolím ke Kanicím). Celková síť dnešních vodotečí, která by byla schopna v exhumačním procesu pokračovat je kapacitně velmi slabá.

Přes tuto skutečnost přicházíme v rámci dlouhodobého pozorování spádové křivky (i kapacitní) Říčky v úseku mezi ponory pod Hádkem a vyvěračkami (od r. 1964, po úpravě vývěru č. 2) k poznatku, že uvolnění vývěru č. 2 ovlivnilo kapacitně přeliv vývěru č. 1 (několikrát v roce přestává být aktivní). Zpětně proti toku Říčky se tato spádová změna patrně promítá až do ponoru č. 2, který převzal vůdčí roli.

Konstrukce teoretické spádové křivky podzemních vod se tak posouvá pod kdysi trvalou hladinu ve studni u Ochozské jeskyně, (opět po větší část roku bezvodé). Pokud by tento proces pokračoval i nadále, zvýšila by se tak šance speleologů na objevy volných prostor nad hladinou krasových vod v neznámém jeskynním systému severně od Ochozské jeskyně.

Přílohy :

Zvětšenina (z 1 : 10.000)

1 : 5.000

OCHOZ – HOSTĚNICE

Vrstevnice à 5 m
(výj. à 10)

NADM. ÚROVEŇ 350,0 m

NADM. ÚROVEŇ 400,0 m

Opakující se různé směry poruch podél. tektoniky = osy jeskyní, jsou 30°–(210°)– příčné = 150°
(Májová, U dubu, Střed., Švédův sl., Adlerova, Křížova a ukončení Pekárny = 30°)

Rozsah záplavy v době vzniku hráze pod Kamenným žlíbkem. Jde o balvanový (lavinový) kužel.

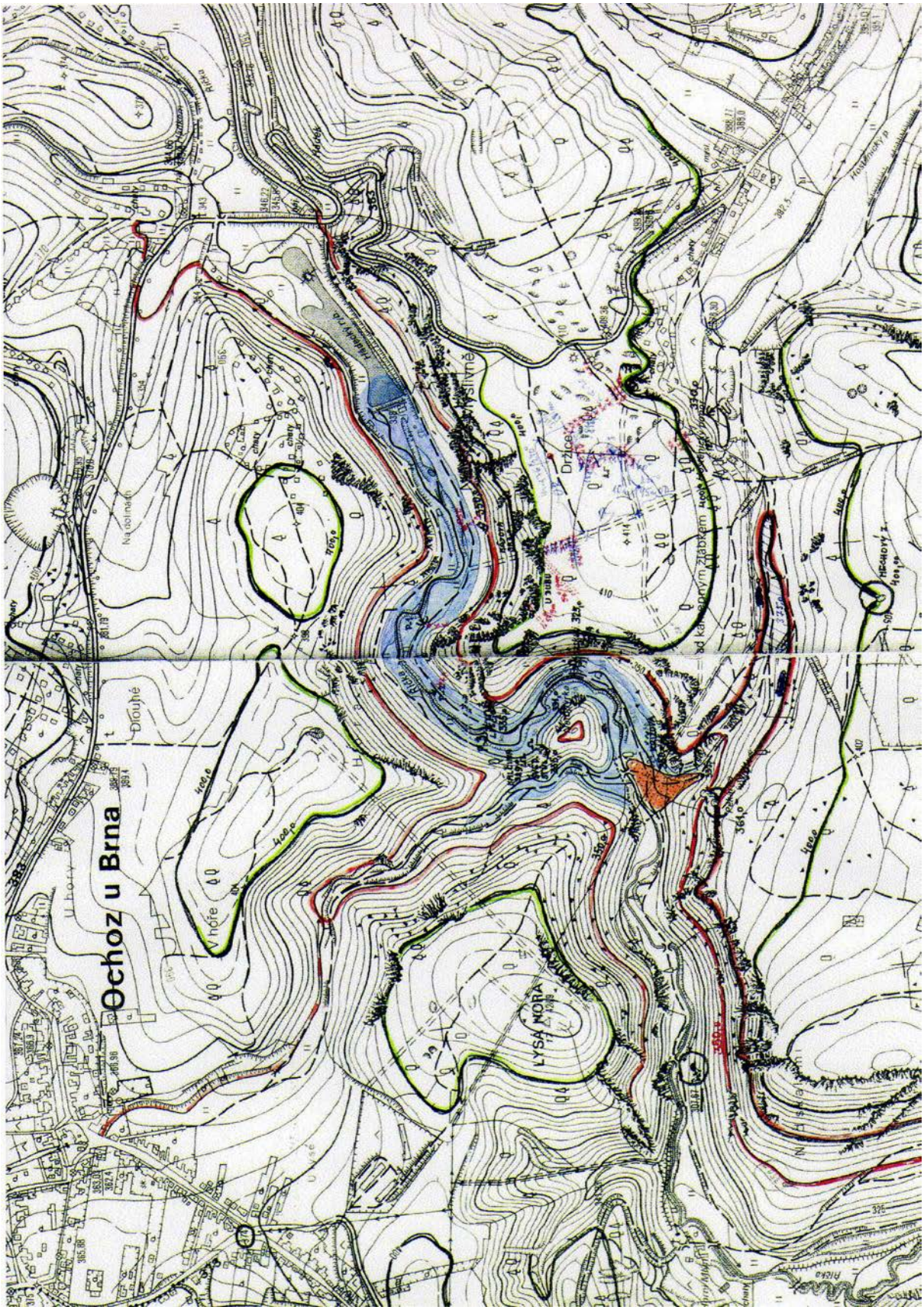

Příloha č. 1 : - Situační plán záplavy (modrá)
Suťový kužel pod vyústěním Kamenného žlíbku (hnědá).

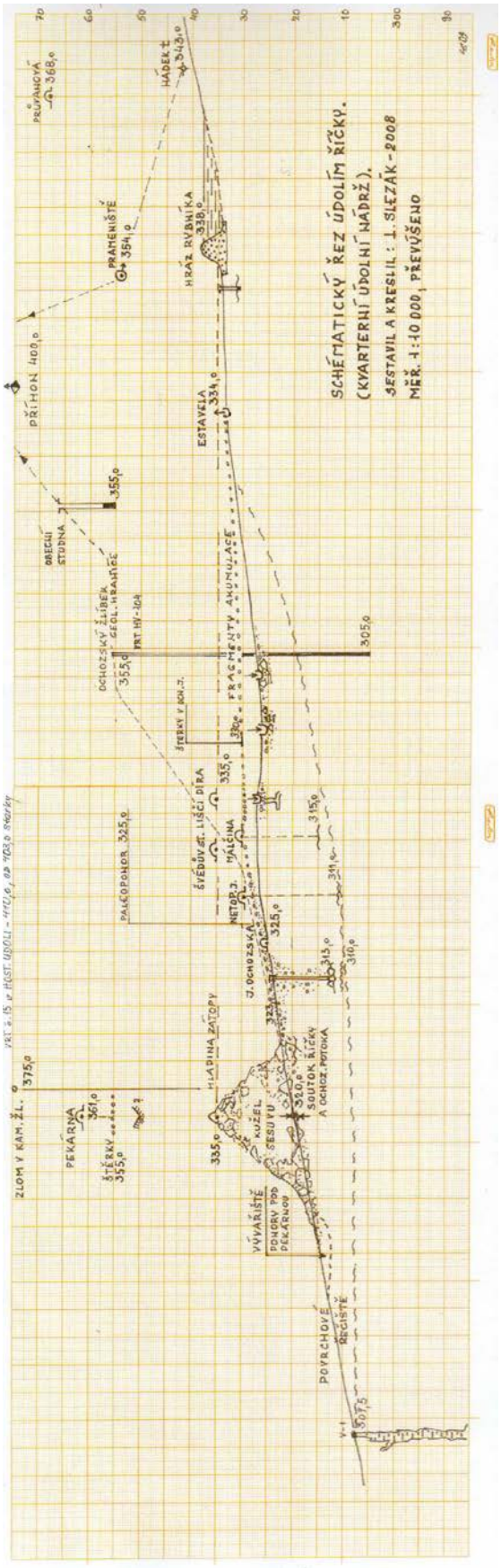

Příloha č. 2 : Podélný řez údolím s výškovými údaji jednotlivých objektů.

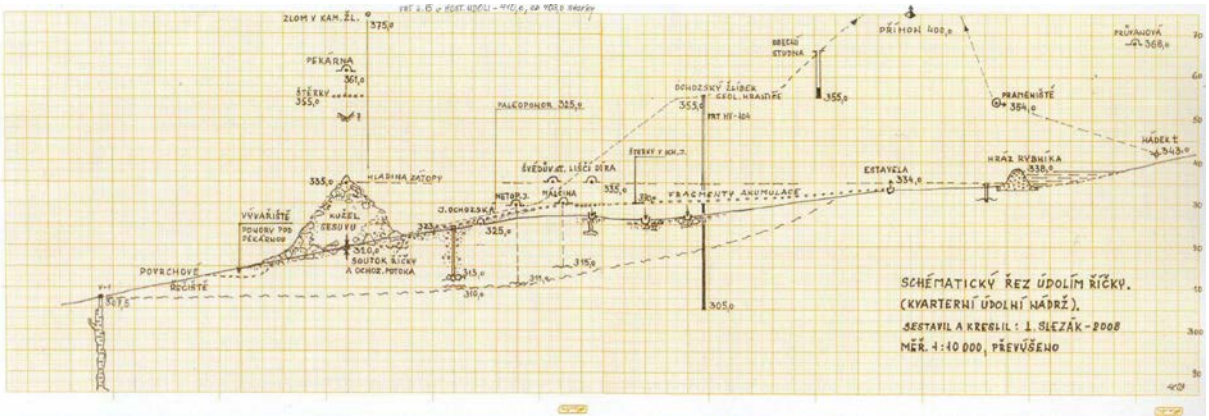

Poznámka redakce : Protože podélný řez údolím ve výše publikované poloze je téměř nečitelný, rozdělili a zvětšili jsme tohle schéma do dvou obrázků.

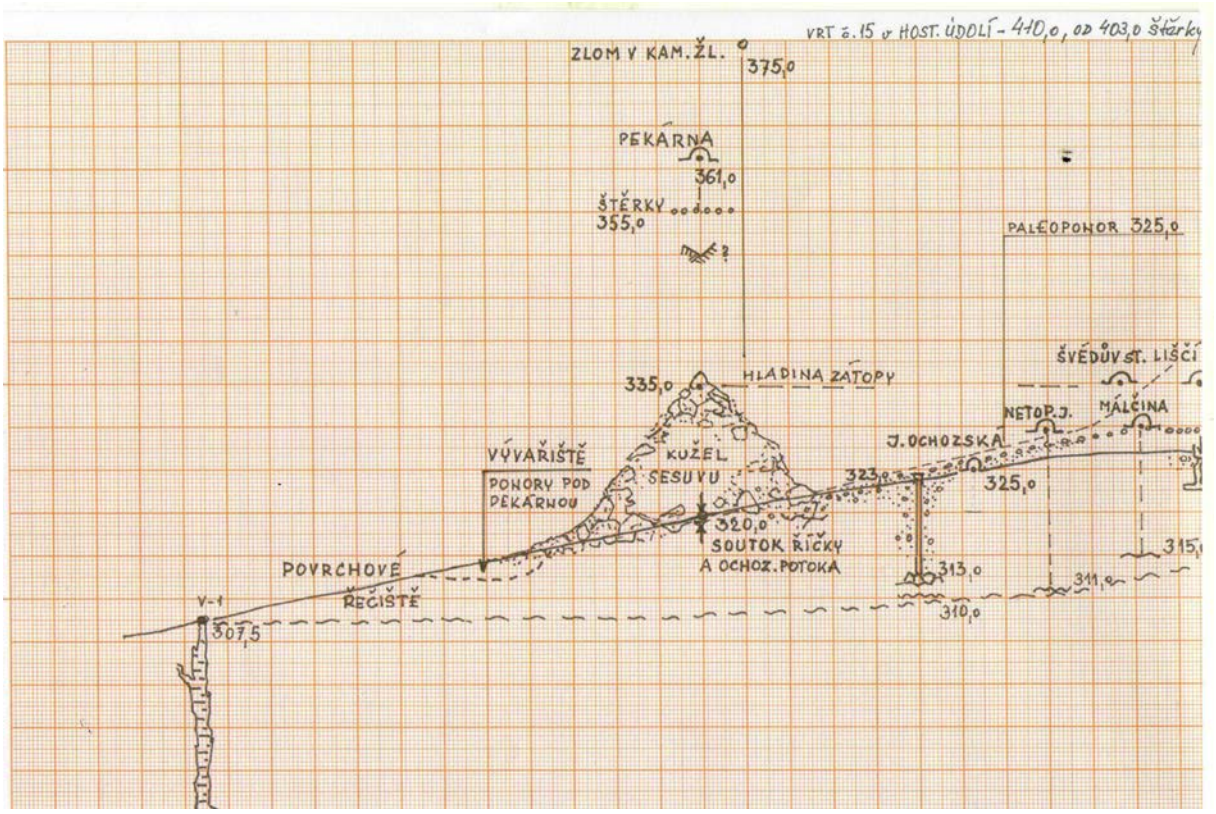

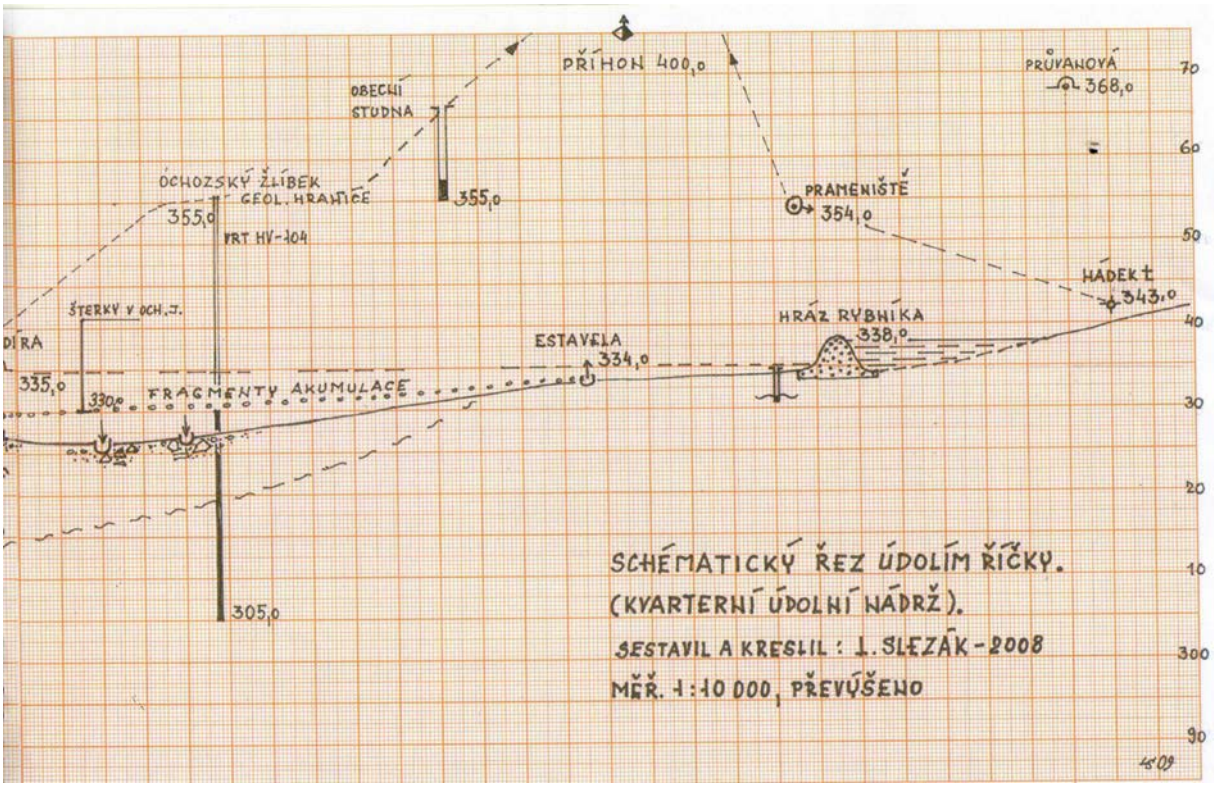
PŘÍHON 400,0
PRŮVAHOVÁ
368,0
OBECNÍ STUDNA
355,0
OCHOZSKÝ ŽLÍBEK
GEOL. HRANICE
355,0
VRT HV-104
PRAMENIŠTĚ
354,0
HÁDEK
343,0
ŠTERKY V OCH. Ž.
DÍRA
335,0
330,0
FRAGMENTY AKUMULACE
ESTAVELA
334,0
HRÁZ RYBNÍKA
338,0
305,0
70
60
50
40
30
20
10
300
90
SCHÉMATICKÝ ŘEZ ÚDOLÍM ŘÍČKY.
(KVARTERNÍ ÚDOLNÍ NÁDRŽ).
SESTAVIL A KRESLIL : L. SLEZÁK - 2008
MĚŘ. 1:10 000, PŘEVÝŠENO

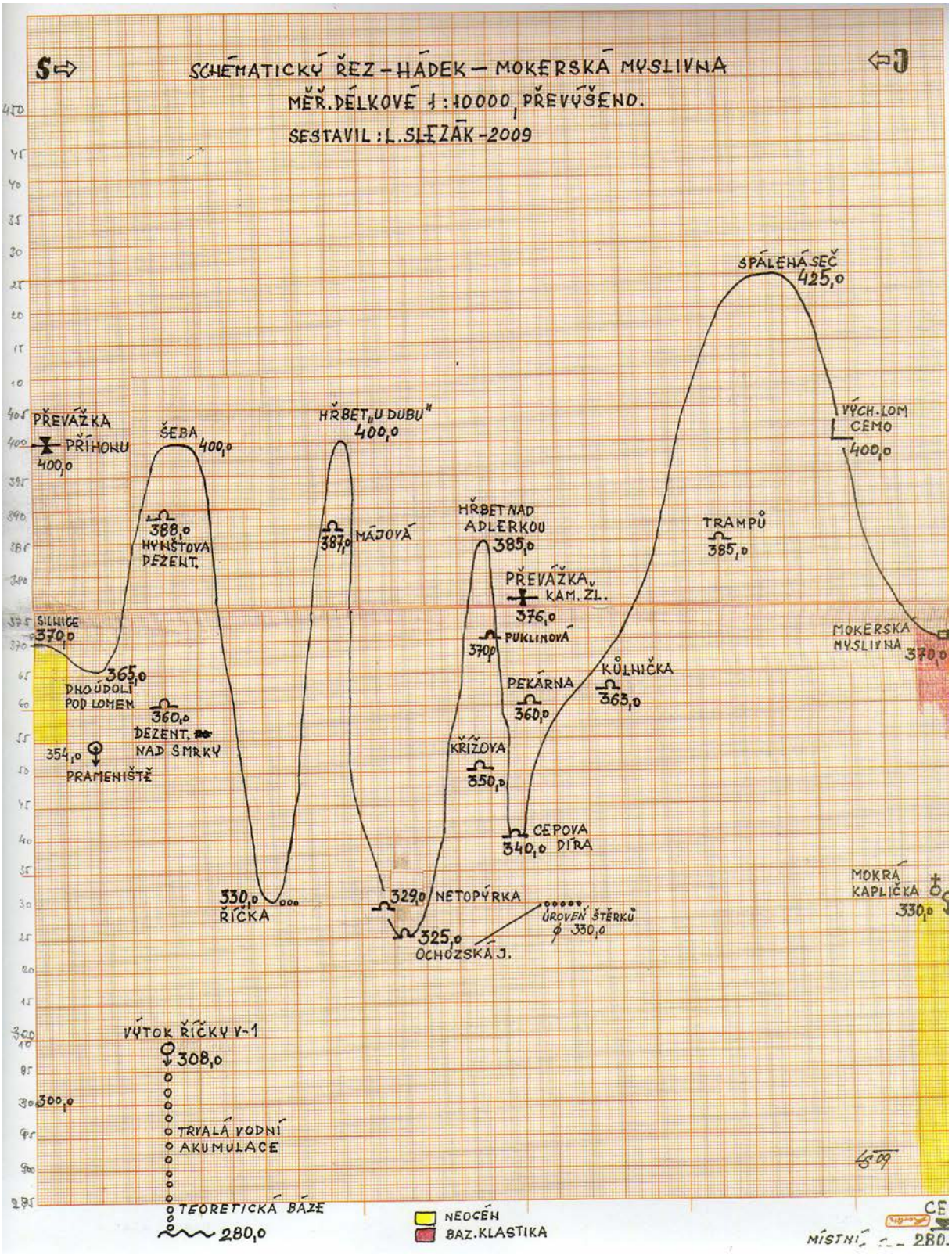

Příloha č. 3 : - Schéma výškové modelace terénu s uvedením nadm. výšek důležitých míst a objektů.

Fotografické přílohy :

Pohled na Estavelu v činnosti, tedy v době, kdy z ní vytékala voda. (Záběr z 13. března 2009).

Dva pohledy na terasu nad Málčinou jeskyní, jejíž úroveň se nachází v nadm. výšce 335 m.

Obr. nahoře : Pohled přes ústí Kamenného žlíbku do starého koryta dávného vodního toku.

Obr. dole : Pohled na suťový kužel, jak vypadá dnes. Materiál, který se z Kamenného žlíbku kdysi vyhrnul se opřel o úpatí Lysé hory.

Obr. nahoře : Pohled přes suťový kužel na ústí Ochozského žlíbku.

Obr. dole dokumentuje koryto dávného Hostěnického toku a jeho divokost.

Obr. nahoře : Zbytek terasy pod suťovým kuželem.

Obr. dole : Skála na úpatí Lysé hory, o kterou se suťový kužel opřel.

Obr. nahoře : Pohled na ústí Kamenného žlíbku ze skalky na úpatí Lysé hory.

V přílohách k části 01 Tématického okruhu TO – 2 jste viděli záběry katavotronů u Ochozské jeskyně. Takhle vypadaly katavotrony 13. března 2009.

Každý komentář je zbytečný.

Edice SE 3
(Speleologická skupina „ Tři senioři“)
Česká speleologická společnost, ZO 6 – 12, Speleologický klub Brno

Tématický okruh 3.

Sbírání informací o tom, jak se rozvíjela v Moravském krasu v průběhu času speleologie, především se zaměřením na osobnosti krasových badatelů.

ŠLI PŘED NÁMI, ANEB vzpomínání na jeskyňáře, kteří zkoumali Moravský kras v 19. a ve 20. století.

Koordinátor : Mgr Ladislav Slezák

Autor textů a sběratel informací : Josef Pokorný

Redakce a spolupráce : Richard Cendelín

Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

Vzhledem k rozsáhlosti tohoto tématu a složitosti jeho zpracovávání nelze postupovat uceleně. Proto se bude skupina SE – 3 snažit každý rok zveřejnit ty informace, které se jí podaří získat.

Je na všech speleolozích – seniorech, aby jakýmkoliv způsobem prezentovali svoje vzpomínky na spolupracovníky. Cílem je zajistit, aby nejen ti, kteří šli před námi (tj. naši předchůdci, žijící už jen v našich vzpomínkách), ale i ti, kteří šli s námi (tj. naši současníci) neupadli v zapomenutí. (Bereme všechno, fotografie, dopisy i novinové výstřižky). Případně tyto materiály zpracujte a publikujte sami !

Proč ?

Aby ti, kteří přijdou zkoumat kras po nás věděli, kdo byli jejich předchůdci, kdy a za jakých podmínek Moravský kras zkoumali.

Vaši SE – 3

Možné kontakty :

Josef Pokorný : jos.pokorny@seznam.cz
tel. mobil : 724 229 178

Ladislav Slezák : tel. 548 528 051
tel. mobil : 605 066 257

Richard Cendelín : tel. 549 245 007

(Motto : Co se povede, to byl plán !).

Obsah :

Epocha šestá – 20 století **založení a historie působení „České speleologické společnosti v Moravském krasu.** **str. 114**

Epocha sedmá – 21. století = současnost.

Ještě poznámka :

Pokud máte ve své Základní organizaci někoho, kdo je ochoten zpracovávat historii, případně pokud máte kroniku a kronikáře, neváhejte zpracovat historii vlastní ZO obdobným způsobem.

Epocha první :

19. století

Od Jindřicha Wankela až po rok 1900 včetně.

Jindřich WANKEL

Narozen 15. července 1821 v Praze, zemřel 5. dubna 1897 v Olomouci.

Tato práce byla otištěna ke stému výročí smrti MUDr Jindřicha Wankela, krasového badatele, nazývaného „otec moravské archeologie“ pod názvem „Náš pan dochtur Wangl“ v ročence „SPELEOFORUM 97“

O životě MUDr Wankla, průkopníka výzkumů v Mor. Krasu bylo napsáno několik knih. Ten, kdo se chce zevrubně seznámit s životem tohoto prostého, avšak duchem velkého člověka, má možnost si je přečíst. Seznam

dostupné literatury najde na konci tohoto článku. Účelem této práce je na Jindřicha Wankla vzpomenout a pro ty, kteří sice mají o životní historii tohoto muže zájem, ale z nějakého důvodu nemají čas na jeho dlouhá studia, pro tyto zájemce jsem alespoň vybral ty nejdůležitější události a data z jeho života.

Kdo byl Jindřich Wankel ? Odkud do našeho kraje přišel a co všechno zde vykonal ? Právě s tím vás, milý čtenáři, chci seznámit ! Podotýkám jen, že v literatuře je Wankel uváděn pod podobou německého tvaru svého jména, tj. Heinrich Wankel. Jeho počeštěné jméno Jindřich se u nás začalo používat až později.

Jindřich Wankel se narodil 15. července 1821 v Praze na Malé straně. Jeho otec, Damián Wankel byl c.k. zemským radou a pocházel z bavorského Hammelsbergu. Matka Magdalena, rozená Schwarzová byla z Prahy, národnosti české. Rodičům Jindřicha Wankla nikdy nevadil jejich národnostní rozdíl. Jindřich Wankel měl sedm sourozenců. První čtyři v dětském věku zemřeli. Jindřich byl nejmladší. Od malička mu otec vštěpoval důležitost vzdělání. Navštěvoval malostranské gymnazium, kde byl jeho spolužákem Karel Havlíček Borovský.

Když bylo Jindřichu Wankelovi 14 let, umírá mu otec. Matce se přes to podařilo udržet syna na studiích. Od r. 1840 studuje na pražské universitě medicinu. Zde se stává přítelem Josefa Hartla, profesora vídeňské university, u kterého se zapracoval do metod mikroskopické anatomie. Zhotovil pro něj řadu mistrných preparátů živočišných tkání, které Hyrtl později daroval universitě v Cařihradu.

V letech studií se Wankel seznamuje a stýká s pražskými vlastenci, prof. Purkyněm, Dr. Riegrem, Fr. Palackým, Dr. Pittou a Hamerníkem, kteří jej spolu s Hyrtlem později navštěvovali v Blansku. Také k němu zajížděl i malíř Josef Mánes, se kterým jej spojovalo hluboké přátelství.

Jindřich Wankel promoval 18.prosince 1847. Jeho disertační práce „O nemocech ušního bubínku“ prý dokonce vyšla tiskem a je dnes bibliofilským unikátem. V Praze na universitě zůstává ještě rok a získává doktorát z anatomie.

Jako člen studentské legie mediků se v revolučním roce 1848 ocitá i na pražských barikádách, ale hlavně v této době působí jako lékař při ošetřování raněných v nemocnici „Milosrdných bratří“. Svůj životní cíl ale vidí jasně a jde neochvějně za ním. Chce být především dobrým lékařem. Ve svých zápiscích z té doby si napsal : „Mé předsevzetí bylo neotřesitelné ! Vyvolil jsem si medicinu, která mi nabízela vše, co jsem si přál.“ O několik listů dále však píše : „Vnitřní hlas mi napovídá – Praha se nestane tvým osudem. Musíš daleko, abys poznal štěstí !“ (Patrně tyto jeho řádky ovlivnila jeho revoluční činnost a postoje v r. 1848 a pro rakouské úřady byl v Praze osobou nežádoucí).

V r. 1847, v letních měsících, navštívil Wankel jednoho ze svých dobrých přátel, Karla Waltra, centrálního ředitele knížecích statků panství Salmů. Zde poznává Moravský kras a jej jím nadšen. Tehdy řekl, že by pro něj bylo štěstím usadit se zde jako lékař a při své praxi bádat v krajině.

V r. 1849 je mu nabídnuto místo hutního lékaře v Salmovských železárnách v Blansku. A tak zde 1. října 1849 nastupuje jako lékař. Zpočátku bydlí v Jedovnicích, po několika měsících je mu přidělen třípokojový byt v blanenském zámku.

V r. 1850 se při návštěvě knížecí huti v Klepačově seznamuje s Eliškou Šímovou, dcerou vrchního správce kuřimského panství, která zrovna dlela na návštěvě u své sestry, manželky účetního. 17. srpna 1851 se Dr Wankel oženil s Eliškou, narozenou 9. března 1832. V jejich bytě v blanenském zámku se jim narodily tři dcery. Počátkem roku 1852 Aurelie, která po sedmi měsících zemřela. Jako druhá se narodila Lucie a v r. 1855 Karla. Poté se Wanklovi přestěhovali do nového domu v předdvoří zámku. Zde se pak narodila v r. 1857 dcera Vlasta a v roce 1865 dvě holčičky. Jedna z dvojčátek za týden zemřela a zůstala tedy nejmladší – Madlenka.

Po sňatku, ve své nové domácnosti, vyprávěl Dr. Wankel své ženě o slavných dějinách a utrpení českého národa. Vléval do srdce své ženy a později i dcer porozumění pro český národ a budil tak jejich národní uvědomění a jejich vlastenecký cit. O úctě prostých lidí k Dr. Wanklovi, které on mnohdy léčil bez nároku na odměnu svědčí publikované vzpomínky jeho dcer. Tyto vzpomínky ale také svědčí o tom, jakou úctu sám Dr. Wankel k prostým lidem měl, a jak k tomu vedl i svoje dcery.

Ale jeho hlavní význam a velikost tkví v jeho vědecké práci. Kromě své lékařské práce se svojí nezměrnou pílí, znásobenou vrozeným talentem vypracoval ve špičkového zoologa, znalce jeskynní fauny, paleontologa a antropologa. Wankel v průběhu let naplněných výzkumy podzemí a krasového fenoménu dosáhl prostřednictvím své práce a jejich výsledků kontaktu s celým vědeckým světem své doby.

Již v prvním roce svého působení v Blansku byl jako devětadvacetiletý lékař iniciátorem vědeckých prací a to vídeňských geologů Fr.R.Hauera a F. Foetterleho o vykopávkách medvědích kostí ve Sloupské jeskyni, nalezených v první sondážní šachtě ing Ignáce Wondráčka, hloubené k poznání obsahu a sledu jeskynních náplav. Dále inicioval osteologické práce tehdejšího věhlasného anatoma R. Knera.

Jeho zásluhou byla obrácena pozornost mezinárodního vědeckého světa k moravským jeskyním. Energicky zamezil vylupování dávných kosterních zbytků z jeskyní. Tyto kosti se před tím těžily a zpracovávaly na spodium (kostní uhlí) pro cukrovary. Vytvořil vlastní preparační metody. Byl první v tehdejším Rakousku, kdo sestavil kostry mohutných jeskynních medvědů. Vytvořil v Blansku první „kenozoickou laboratoř“ (kenozoikum -

tercier, třetihory) na světě, ve které preparoval kosti a sestavoval z nich celé kostry. Sestavil zde světové unikum, první kostru jeskynního lva na světě. Kostru vykopal ve Sloupských jeskyních.

Začal kolem sebe soustřeďovat celou řadu odborníků. Byli to například důlní inženýři : Ignác Wondráček, Wanklův švagr Antonín Mládek, Alois Medritzer, A. Špaček a celá řada dalších pracovníků, kteří s ním sestupovali do jeskyní, prováděli jejich průzkum, vyměřovali je a kreslili jejich geodetické plány.

Chtěli-li poznat tajemství přírody, museli pronikat do nitra země v propadáních či ve vývěrech. Srovnáme-li dnešní vybavení a techniku jeskyňaření s jejich možnostmi a vybavením, pak se nám jeví jako lidé odvážní a houževnatí, riskující při výzkumech život a zdraví.

V r. 1852 publikuje Dr. Wankel na základě vyměřovacích prací popis horního patra Sloupských jeskyní v časopise „Lotos“. Během následujících 14 ti let organizuje expedice, jejichž cílem bylo nejen vědecké poznání krasového podzemí, ale i jeho geologie, zpracování topografické a také objevy archeologické.

V témže roce, tj. v r. 1852 uskutečňuje Dr. Wankel první expedici s ing. Mládkem do Rasovny. V březnu r. 1856 sestupuje poprvé s Mládkem a Janem Frantou do spodních pater Sloupských jeskyní. V témže a následujícím roce bylo těchto sestupů ještě sedm. Během nich dosáhl Wankel od povrchu nejhlubšího a nejodlehlejšího bodu – hladinu sifonu, který jeho vnuk, prof. Dr. Karel Absolon nazval později Wanklovým jezírkem. Počátkem srpna 1856, ve čtyřech za sebou jdoucích dnech sestupuje s Mládkem a Medriotzerem do propasti Jedovnického propadání.

21. a 22. srpna téhož roku sestupuje dva dny po sobě do Macochy, opět s Mládkem, Medritzerem a Frantou. Této expedice se také zúčastnil Dr. Adolf Schmidt, tehdejší rakouský odborník na jeskyně. S ním se expedice zúčastnil také Dr. Lukáš, asistent c.k. Centrálního meteorologického ústavu ve Vídni. Ve svém článku v „Abendblatt der Wiener Zeitung“ z 3. října 1857 vzpomíná Dr. Schmidt na pobyt v moravských jeskyních a také na pobyt u Dr. Wankla a jeho rodinu.

V září 1856 opět sestupuje s Mládkem a Medritzerem do Jedovnického propadání. V r. 1857, 15. a 19. července se snaží proniknout do Punkvy z Pustého žlebu. Při druhém pokusu objevil s Frantou památnou Zelenou jeskyni, kterou dnes projíždějí čluny punkevní flotily a jejíž objev mu byl v pozdějších letech upírán a teprve jeho vnuk, prof. Dr. Karel Absolón pětatřicet let po Wankelově smrti prokázal její existenci.

Na podzim roku 1857 zkoumá a mapuje s Mládkem Ochozskou jeskyni. Dosáhli tehdy jejího nejzazšího místa – jezírka na konci šest metrů široké a jen 70 cm vysoké chodby. (Dnes se tato chodba nazývá Wankelovou chodbou. Jezírko dnes již neexistuje. Za velkého sucha v r. 1900 jezírko vyschlo a koncem září r. 1900 se jím prokopal geolog V.J.Procházka se svými společníky do dalších prostorů. – Bližší viz V.J.Procházka. Průkop se dnes nazývá Wanklův sifon). O průzkumu Ochozské jeskyně otiskl Wankel rozsáhlou popisnou práci. Tato práce vyšla 16.března 1858 v časopise „Leipziger Illustrierte Zeitung“ v Lipsku.

V červenci 1858 proniká opět s Mládkem a s Medritzerem do Rasovny. S týmiž pracovníky následně prozkoumal ostrovskou vodní Císařskou jeskyni, Ostrovskou propast, Výpustek a řadu dalších jeskyní. V r. 1863 uzavírá průzkum expedicí do Jedovnických propastí, kde s Medritzerem dokončují mapování a niovelování. Po r. 1863 se soustřeďuje na výzkumy archeologické.

V Býčí skále se těžil písek pro slévárenské účely. Při těžbě písku zde byla v r.1867 spolu s kostmi pleistocénních zvířat i kostra lidská a Dr. Wankel zde začal pracovat jako archeolog. Jeskyni nejprve zmapoval Mládek, později velmi detailně ing A. Špaček. Wankel správně určil statigrafii (tj. posloupnost vrstev) a postupně odkryl nález z doby halštatské. S objasněním tohoto nálezu si vědci lámou hlavu dodnes.

Pro svoje lékařské zaneprázdnění a také zřejmé finanční obtíže nepublikoval někdy výsledky své práce včas, nebo obsáhle. Jen díky tomu, že část jeho výsledků publikoval (přirozeně se svolením Wankla) vlastenecký kněz a spisovatel, sloupský kaplan, p. Jan Nepomuk Soukup, byla v mnohých případech zachráněna jeho priorita.

Hovoříme-li již o jeho lékařské praxi, je nutno vzpomenout alespoň na dva případy, kdy Dr. Wankel léčil zraněné, kteří byli do Blanska přivezeni z válečné vřavy. Poprvé to bylo, jak píše ve svých vzpomínkách jeho žena Eliška, v r. 1857. (Nevím, zda v tomto případě nejde o překlep. Já jsem v r. 1857 nikde nenašel bitvu, které by se Rakousko zúčastnilo. Kdyby to byl r. 1859, kdy Rakousko nejprve 4. června prohrálo bitvu u Magenty a 24. června u Solferina a ztratilo Lombardii, pak si myslím, že by to souhlasilo)

Tehdy prý knížecí manželé (Salmovi) nechali vystěhovat budovu bývalé výrobny strojů a požádali Dr. Wankela, aby v ní zařídil nemocnici pro raněné z bitvy. Když byly prostranné místnosti zařízeny vším potřebným vybavením, ředitelkou nemocnice se stala kněžnina komorná a vrchním (a také jediným) lékařem Dr. Wankel. První přivezení ranění poskytovali hrozný pohled. Byli rychle ošetřeni, bolestný však byl stav těžce raněných. Jak se zranění uzdravovali, byli propouštěni a na jejich místo přiváženi další. Dr. Wankel tehdy prohlásil, že všechny tyto služby raněným chce dělat bezplatně a s radostí. Za to byl knížecími manželi odměněn listem, plným srdečných díků. V knížecí rodině na něj od té doby hleděli jako na přítele !

Druhý případ hromadné léčby raněných, kterého se Dr. Wankel s rodinou zúčastnil, byl daleko horší. Šlo v tomto případě o hrozné následky porážky rakouských vojsk u Sadové v Hradeckém kraji, po bitvě v r. 1866.

Nejprve se začaly šířit hrozné zprávy o průběhu bitvy, které naplňovaly všechen lid děsem a smutkem. V budovách, propůjčených knížetem Salmem se narychlo zřizovaly nemocnice.

V rájeckém zámku leželi důstojníci s nejhoršími zraněními. Ti měli nejpečlivější ošetření, ošetřoval je sám Dr. Wankel, který měl na starosti ještě další dva lazarety. V Blansku, kde byl lazaret minule pracoval s paní Wanklovou ranhojič. Já sama, píše ve svých vzpomínkách paní Wanklová, jsem tehdy ošetřovala a obvazovala padesát až šedesát zraněných denně. Ze všech zraněných, které jsem ošetřovala však zemřel jen jeden. Mladý, urostlý muž s průstřelem hrudníku.

Zranění se začali zotavovat z útrap, když tu došla ohromující zvěst: Všichni musí prchat, blíží se pruské vojsko - nepřítel ! Zranění byli obdarováni prádlem a potravinami, aby co nejméně zůstalo nepříteli. Pak byli z ošetřoven propuštěni.

Za několik dnů po odchodu zraněných dorazilo pruské vojsko. Zaplnili lazarety svými raněnými a nemocnými cholerou. Dr. Wankel ošetřoval raněné a nemocné Prusy se stejnou pečlivostí a horlivostí, jako před tím ošetřoval vojáky rakouské. Byl na roztrhání. Neustále cestoval mezi jednotlivými lazarety, navíc v celém okolí zuřila cholera, takže byl celé dny v jednom kole.

Mezitím pruští vojáci hospodařili v jeho bytě. Nikomu sice neublížili, ale vyjedli, vypili a vykouřili všechny jeho zásoby, které Dr. Wankel doma měl. Dr. Wankel si postěžoval na pruském velitelství. Na to nechal velitel Prusů na jeho domě bílý prapor s červeným křížem a nápis „Lazaret“ Od té chvíle nevstoupil do jeho domu ani jediný Prus.

Ale bílý prapor s červeným křížem způsobil v Blansku pozdvižení ! Prostí lidé neznali jeho význam a byli zděšeni ! Pan dochtor Wangl se dal k Prajzům ! Ale když jim Dr. Wankel vysvětlil význam Červeného kříže, rozešli se uklidněni spokojeně do svých domovů.

Za své zásluhy při ošetřování rakouských vojáků byl Dr. Wankel vyznamenán „Zlatým záslužným křížem s korunou“. Později mu pruská vláda nabídla na výběr „ Buďto vyznamenání – nebo finanční odměnu. Praktický Dr. Wankel, který neměl nikdy peněz nazbyt a kterému na vnější slávě nikdy nezáleželo, zvolil finanční odměnu.

Jedna z jeho dcer, Karla, matka prof. Dr. Karla Absolona na svého otce vzpomíná takto : „Můj otec nikdy nehromadil peníze. Bral malé honoráře a chudé léčil zdarma. Tam, kde bylo třeba, dokonce i pomáhal. Rodiče šetřili od krejcaru a často si ledaco odepřeli. Otec nemohl mnoho věnovat na své výzkumy. Nebýt podpory knížete Salma, který mu pomáhal zapůjčováním pracovníků, nebyl by mohl vykonat to, co vykonal. Těžká a svízelná byla jeho práce. Neměl dnešních technických pomůcek. Šel za svým cílem cestou trnitou a nemohl plně ukojit svoje badatelské touhy.

V takovém prostředí jsme vyrůstaly. Rodiče nás neúnavně poučovali i vzdělávali, snažíce se obohatit naše vědomosti v každém směru a zušlechťovali naše povahy. Věda a etika si u nás podávaly ruce. Také se u nás mnoho četlo. Rodiče nás rádi vídali s knihou a podporovali naši zálibu ve čtení.

Otcovi přátelé mu zasílali odbornou literaturu, která by pro něj jinak byla těžko dostupná. Vlasteneckými spisy naši rodinu štědře obdaroval nakladatel Kober. Jeho syn se jednou před udavačem neuctivě vyjádřil o císaři a měl být co nejpřísněji potrestán. Tehdy využila naše rodina svých známostí ve Vídni a podařilo se dosáhnout omilostnění mladého Kobra – vyvázl jen se šesti měsíci vězení.

Na velikonoce r. 1880 navštěvuje skupina brněnských studentů jeskyni Pekárnu v údolí Hádecké Říčky. Jsou to budoucí krasoví badatelé Florian Koudelka, Jan Knies a další. Upozorňují na svoje nálezy, štípané kostěné a kamenné nástroje, kosti zvířat. Po jejich upozornění zde provádí Dr. Wankel archeologický průzkum, jehož výsledky publikuje v r.1884.

V r. 1882 vychází ve Vídni jeho největší a nejznámější dílo, kniha psaná v německém jazyce – „Bilder aus der Mährischen Schweiz und ihrer Vergangenheit“. (Obrázky z Moravského Švýcarska a jeho minulosti). Dr. Wankel se chystá do penze. Protože se musí ze svého bytu v Blansku vystěhovat a nemá kam přestěhovat svoje sbírky, snaží se je zachovat národu. Nabízí je levně pražskému či brněnskému muzeu. Jejich správcové však ve své krátkozrakosti jeho nabídku odmítají. Wankel jedná s osvíceným prelátem Rajhradského kláštera, aby sbírky zachránil pro Moravu. Prelát Günther Kalivoda však neočekávaně umírá a tak nakonec nezbývá nic jiného, než sbírku, čítající 3000 předmětů z jeskyní Moravského krasu prodat Císařskému muzeu ve Vídni, které jediné má o tyto sbírky zájem.

V r. 1883 odchází Dr. Wankel z Blanska a stěhuje se ke svému zeti, profesoru Janu Havelkovi a dceři Vlastě do Olomouce. Zde s Havelkou zakládá „Vlastenecký spolek muzejní v Olomouci“ a v r. 1884 začínají vydávat první ročník periodika „Časopis vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci“. V pracech „Pekárna u Ochoze“a „První stopy lidské na Moravě“ publikuje zprávy o nálezech v těchto jeskyních v prvním ročníku tohoto časopisu. Zakrátko zde se zetěm zakládají i muzeum, které se záhy rozrůstá a vytváří základ rozsáhlých archeologických a národopisných sbírek. Wankel archeologicky zkoumá vykopávky v Nákle a v Příkazích.Kope

také v Předmostí u Přerova. Jeho dcery sbírají lidové výšivky a zachraňují práce národopisné. V r. 1886 však jeho zeť nečekaně umírá.

28. června 1888 navštěvuje v Olomouci Dr. Wankela dánský učenec Japetus Steenstrup, který jej nazývá „Otcem rakouské archeologie“. Později byl tento výrok upraven jeho vnukem, prof. Dr. Karlem Absolónem na „Otce moravské archeologie“.

Roku 1892 byl Dr. Wankel postižen slabým záchvatem mrtvice a ochrnul na pravou ruku. Koncem září r. 1893 zakopl ve svém bytě v Olomouci o koberec, upadl a zlomil si kyčelní kost. Zbývající dny svého života prožil v křesle, ve kterém dále pracoval, obíraje se milovanou vědou a jejími problémy.

Umírá 5. dubna r. 1897, ve věku nedožitých 76 let. Jeho žena zemřela o 6 let později. V jeho díle pokračuje zejména jeho vnuk, prof. Dr. Karel Absolon. Ale to už je jiná část historie výzkumů v Moravském krasu.

Použitá literatura :

Absolon Karel (1970) : MORAVSKÝ KRAS, 1. díl, Academia Praha
Soukop Jan Nepomuk (1858) Macocha a její okolí – vlastním nákladem v Brně
Kladivo B. (1936) Zlatá rodina. (v této knize je na str. 85 – 88 uveden soupis všech publikovaných prací Dr. Jindřicha Wankela).
Zelík J. MUDr Jindřich Wankel, otec moravské prehistorie.
Wankel Jindřich MUDr (1988) Obrazy z Moravského Švýcarska a jeho minulosti (první české vydání díla „Bilder aus Mährische Schweiz und ihre Vergangenheit“. Vydala Vlastivědná muzejní společnost v Brně ve spolupráci s Okresním muzeem v Blansku.

¨Další použité publikace jsou citovány přímo v textu.

Ještě jedna malá episoda ze života Dr. Wankela.

Tuto episodu uvádí ve svém díle buďto Kladivo nebo Zelík (viz výše). Je zajímavá tím, jakou úctu musel mít Dr. Jindřich Wankel mezi prostými lidmi a jak byl pro ně nedotknutelný.

To se prý jednou, když obejel pacienty, stavil ve Sloupě na faře u svého přítele, kaplana Jana Nepomuka Soukupa. Měli si o čem povídat a tak se stalo, že Wankel vyšel z fary až před půlnocí. Bylo to v zimě a mrzlo, jen to praštělo. Wankel vstoupil do kočáru, zachumlal se do kožišin a po chvíli v teple usnul. Kočí vedl koně Pustým žlebem k Blansku. Když byli někde pod Koňským spádem, vyřítili se ze skal na cestu tři temné postavy. Chlapi měli začerněné obličeje. Jeden zastavil koně, druhý vyskočil na kozlík a ukázal kočímu nůž. Třetí, zřejmě náčelník té povedené party se vyšvihl do kočáru, jeho ruka vnikla mezi kožišiny a po chvíli hledání nahmatala portmonku (koženou tašku s penězi a doklady) ve Wankelově náprsní tašce a lapka se ji snažil vytáhnout. To Wankela probudilo a v rozespalosti zabručel :„Co se děje ?“ Lapka zřejmě Wankela poznal po hlase a tak pustil portmonku a zařval: „Chlapi ! Zpátky ! To je doktor Wankl !“ V zápětí všichni tři zase zmizeli ve skalách. Jen vyděšený kočí mohl doktoru Wankelovi doplnit zážitek, který ho probudil.

Já si myslím, že toto je dokladem úcty, jakou požíval Wankel mezi prostými lidmi, vždyť ani loupežníci si jej netroufali okrást !

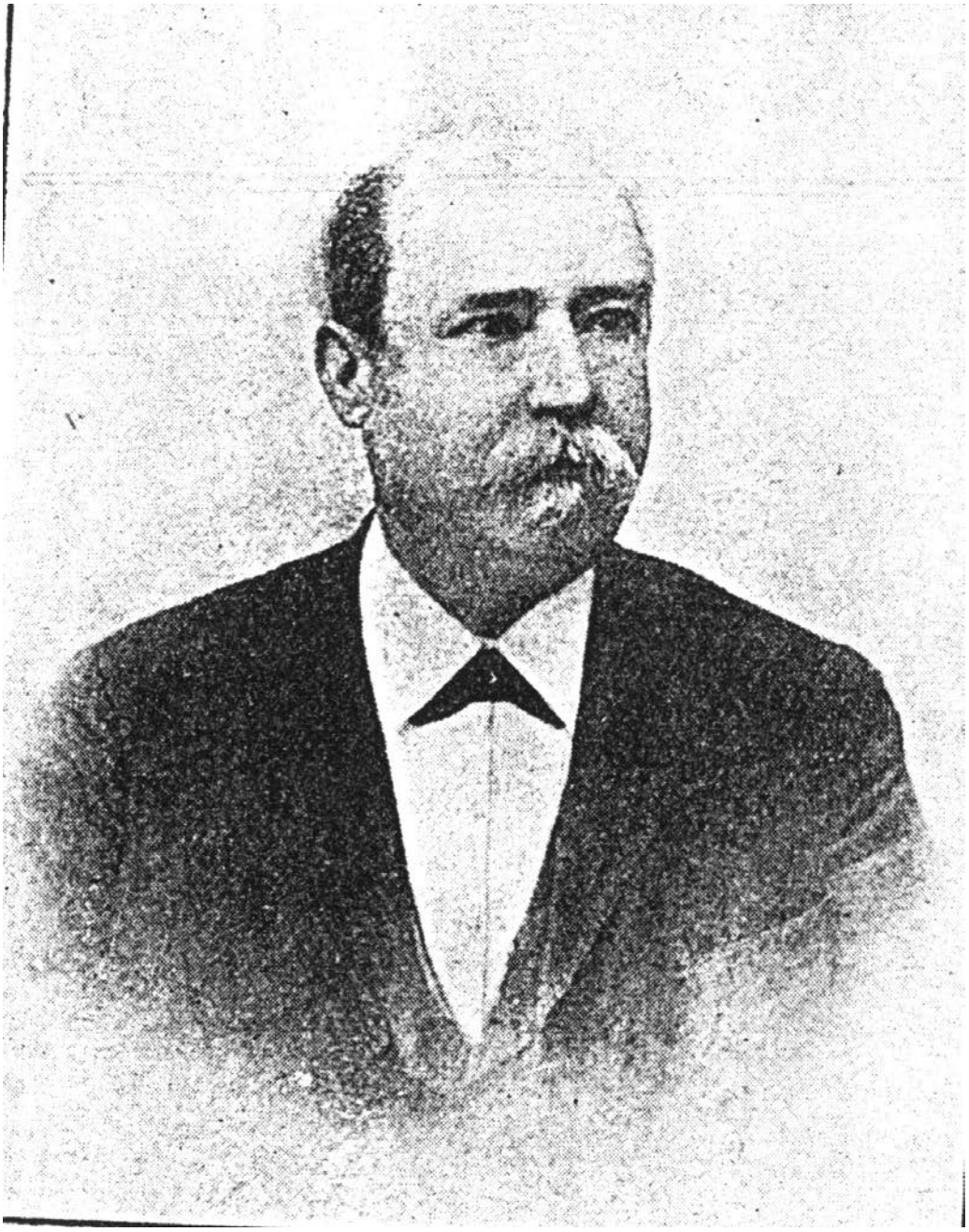

JUDr Martin KŘÍŽ

Narozen 14. listopadu 1841 v Líšni u Brna, zemřel 5. dubna 1916 ve Ždánicích.

Tato práce byla otištěna ve svazku „Sloup a Pustý žleb v Moravském krasu“, vydala Městská knihovna v Blansku ve spolupráci se Školským úřadem v Blansku, Obecním úřadem Sloup v Mor. Krasu, Správou jeskyní Mor. Krasu – AOPaK ČR a Správou CHKO Mor. Kras, v edici „Moravský kras“, editor RNDr Ivan Balák, na str.135 – 138.

Martin Kříž pochází z Líšně. V době, kdy se narodil to byla vesnice, vzdálená od Brna asi 5 km. Dnes je to severovýchodní předměstí Brna. Narodil se 14. listopadu 1841 jako nejmladší z deseti dětí v rodině malého zemědělce. Již na místní obecné škole projevoval nadání ke studiu, proto mu rodiče na doporučení učitelů umožnili studium na Starobrněnském gymnaziu. Z Líšně do školy na Staré Brno docházel Martin pěšky. Aby rodičům ulevil, vypomáhal si kondicemi (tj. doučováním žáků zámožných rodičů za finanční úhradu).

Okolí Líšně je vlastně jižní hranicí Moravského krasu. A tak se mladý, zvídavý student, kterého upoutávaly přírodní jevy v okolí, věnoval již od mládí jejich pozorování a zkoumání se vším nadšením své mladé, zvídavé duše. Krajinu nejen studuje, ale také popisuje. Začíná popisem „Šembery“, vápencového bradla (s dnes již téměř zničenou jeskyňkou), lemující severní okraj Hádecké planiny. Tuto práci otiskuje v deníku „Moravská Orlice“ č. 173, roč. 1864 a podepisuje ji „Davorin Kříž Líšeňský“. V r. 1863 vyšel jeho překlad „Polských dějin“ od Luciana Siemenského nazvaný „Večery pod lipou“. Již zde se Martin pod překlad podepsal Jako „Davorin Kříž Líšeňský“. (Údajně na něj mělo v té době vliv dílo slovinského básníka Davorina).

18. srpna r. 1864 se v hornickém těžním koši spustil do Macochy a na jejím dně zůstal dva dny a noc. Spolu s ním bylo na dně ještě dvanáct spolupracovníků. Kříž svědomitě prozkoumal všechny jeskyně na dně Macochy (dle plánů Hackensteinových), dále Erichovu jeskyni a Horní i Dolní jezírko. Ověřil si, že u obou jezírek sahá skála hluboko pod vodní hladinu. Po této expedici zpracoval návrh nové expedice, kde v 18-ti bodech stanovil rozsah a náplň činností, které podle něho bude zapotřebí udělat. Kříž však svou druhou expedici do Macochy již nikdy neuskutečnil. V roce 1898 však seshora řídil expedici svého přítele Floriana Koudelky.

V září 1864 zkoumal komín pod skálou „Gavaňou“ u Hostěnic. (Jde o dnešní, tzv. „Druhé“ propadání Hostěnického potoka na kótě 370m, které bylo krátce před tím otevřeno). Zde se patrně dostává do ohrožení života. Co se zde přesně stalo se už nikdy nedozvíme. O této události se zmiňuje jen jednou, v knize „Der verlässliche Führer in die romantischen Gegenden der devonische Kalkformationen in Mähren“.(Spolehlivý průvodce do romantických krajů devonských vápencových útvarů na Moravě). Při popisu prolákliny pod Gavaňou napsal : „V údolí,. které já jmenuji Vilémovým údolím proto, že mi v této rovné, jmenované jeskyni zachránil život můj přítel, hospodářský adjunkt Vilém Teklý.

V roce 1864 také vychází v českém přírodovědném Purkyňově časopise „Živa“ na 15ti stranách jeho práce „O jeskyních moravských“. Zde již rozděluje dnešní území Moravského krasu do tří hydrografických soustav dle uznávaného geodeta, prof. Karla Kořistky. Přehledný článek popisuje populárním způsobem celé území Moravského krasu. Výše citovaný „Spolehlivý (a podrobný !) průvodce“ je přepracovanou a rozšířenou verzí tohoto článku v Živě.

V r. 1864 skládá Martin Kříž také maturitní zkoušky. Lákalo jej studium přírodních věd, ale nejprve musel vybudovat svoji existenci. Přihlásil se tedy ke studiu na právnické fakultě Karlovy university v Praze. Vlakové spojení dosud neexistovalo, cesta pěšky trvá přibližně týden a proto se na Moravu tak často nevrací.

V té době bylo zvykem získávat zkušenosti v jiných krajích nejen u řemeslníků, ale i u studentů. Část právnických studií tedy absolvuje Kříž v Praze, část ve Vídni a svoje studia končí na Jagellonské universitě v polském Krakově. Po složení zkoušky s vyznamenáním vstoupil do soudní praxe. Nejprve úřadoval jako právník v Těšíně, později v Brně a v Židlochovicích. Od listopadu 1871 se stal notářem a obhájcem ve věcech trestních ve Ždánicích. Zde si nejprve buduje svoje existenční zajištění. Ovládá několik jazyků (češtinu, němčinu, polštinu a francouzštinu), ale touží po tom, zabývat se přírodními jevy. Jako znalec práva, navyklý disciplině a systematické práci si při své svědomitosti uvědomuje, že zkoumání přírodních jevů vyžaduje vědecké znalosti a vědecký systém práce. Proto se při své práci notáře a advokáta věnoval nejprve studiu geografie.

Asi po pěti létech práce ve Ždánicích je natolik finančně posílen, že zakupuje koně a povoz a ve volném čase se vydává se svou ženou do „Moravských devonských vápenců“, jak on tomu kraji říká, aby zde studoval zvláštní jevy, vyskytující se na tomto území. (Pozn. autora : Název kras pro toto území zavedl geolog, prof. V.J. Procházka teprve na přelomu 19. a 20. století). Tak se při studiu krasových jevů stává z geografa geolog. Svoje výzkumy jeskyní a krasu zcela financuje z vlastních prostředků. Kolik jej všechny jeho výzkumy stály, to věděl jen on sám. Jan Knies uvádí, že Křížovy výdaje značně překročily částku 50 000 korun tehdejší měny.

V jeskyních nechal vykopat více jak dvě stě šachetních sond, některé i deset a více metrů hluboké. Potřebné dělníky najímal na místě. Pokud mohl být na pracovišti, od rána do noci práce řídil, účastnil se osobně výzkumů a objevů, prováděl odborná zaměření jeskyní, chodeb a vodních toků. Při výzkumech nachází v jeskyních fosilní kosti, které je nutno očistit, roztřídit, určit, případně sestavit. Houževnatým studiem „za pochodu“ získal potřebné znalosti osteologa a pleistocénního paleolontologa. Systém zkoumání jeskynních sedimentů jej dále přivádí na pole vědy archeologické.

Jeho vnuk ještě po létech vzpomíná, jak dědeček každé léto o prázdninách naložil na žebřiňák přístroje, výstroj a celou rodinu a vyjel do krasu na průzkumnou výpravu. Obvykle bydleli v nějaké chalupě v některé vesnici (Křtiny, Jedovnice, Ostrov a jiné, později ve Štramberku či Předmostí). Babička pro všechny vařila, dědeček

najal dělníky a věnoval se výzkumům, děti pak užívaly vítaných prázdnin. Výsledky svých letních průzkumů pak M. Kříž přes zimu zpracovával, aby se opět v létě vydal na nové výzkumy.

Když mu existenční podmínky dovolily vyjíždět do krasu, opatřil si nejprve potřebnou výbavu a niveluje důležité části Moravského krasu v celkové délce 100 km. Výsledky této své práce zveřejňuje v knize „O některých jeskyních na Moravě a jejich podzemních vodách“. Svědomitým nivelováním zde vypočítal spád vodních toků, jejich souvislost, hloubku propastí a další podobná měření. Toto dílo později doplnil a znovu vydal německy pod názvem „Über einige mährische Höhlen und ihre unterirdische Wasserläufe“ v r. 1883. Jeho měřičské práce z Mor. Krasu jsou dodnes uznávány jako jedinečně přesné a na mnoha místech Moravského krasu umožňují dokonalou orientaci ještě dnes !

V létech 1881 až 1883 se spřátelil s tehdy mladým krasovým badatelem Floriánem Koudelkou. Koudelka byl od Kříže mladší o 21 let ! Stala se z nich nerozlučná dvojice. To říkají některé historické prameny.Určitě je spojil společný zájem zkoumat krasové jevy, objevovat nové podzemní prostory a pokračovat ve výzkumech Mor. krasu. Koudelku určitě vedl mladický romantismus k touze po objevech. Ale Kříže, který byl už v té době zralým mužem s vybudovanou existencí ? Jistě, ten také chtěl pokračovat ve výzkumech krasu. Ale měl v té době již svoje, dle mého názoru ucelené představy. Koudelka mu je pomáhal realizovat. Ale bylo toto přátelství vždy nezištné ? Nezmiňoval bych se o tom, nebýt článku pana Vratislava Grolicha ve Vlastivědném věstníku moravském, roč. 55/2003, str. 327 – 329. Vrátím se k tomu až v životopise Floriana Koudelky. Zatím budeme vycházet z toho, že daleko mladší Koudelka byl Křížovi vydatným pomocníkem nejen jako veterinář – znalec zvířecí anatomie a osteologie, ale i při výzkumech a mapování, prolézání děr a podobně.

V této době zkoumá Kříž Sloupské jeskyně. Snaží se zjistit, odkud se v nich vzala náplava a prozkoumat proces, kterému dnes říkáme krasovění. Toto je motivací jeho odhodlání zkoumat kvartérní náplava v jeskyni Kůlně. Protože mu jeho úřad ve Ždánicích brání v trvalém dohledu na vykopávky, (pozn.: cesta ze Ždánic do Sloupu trvala tehdy asi 12 hodin), najal a platil dozorce nad vykopávkami, podle jeho názoru – důvěryhodného pracovníka. Historie však prokázala, že najatí dělníci sice některé sondy svědomitě prokopali, ale jiné jen povrchově povrtali a zpřeházeli. Kříž však věřil, že byly prokopány všechny jím určené sondy a jím vyznačená pole.V celém tehdy známém systému Sloupsko – šošůvských jeskyní nechal Kříž vyhloubit celkem 61 průzkumných šachtic o celkové délce přes 333 m ! Nejhlubší sonda, v chodbě „U řezaného kamene“ měla hloubku 23 m. Kůlna byla prokopána do hloubky 16 m. Celkem vytěžil a zpracoval 2 372 m3 zeminy a tím položil základ pro novodobý průzkum jeskynních sedimentů tohoto území.

Později se ujal stejné práce v jeskyni Pekárně. Tuto jeskyni však nazývá Kostelík. Proč, to vysvětlil až v roce 1898 ve své práci „O jeskyni Kostelíku na Moravě“. Původní pojmenování jeskyně místními obyvateli znělo „Díravica“. Martina Kříže,. Při jeho návštěvě této jeskyně v r. 1864 doprovázel místní hajný, který mu vyprávěl, že za napoleonských válek byly v této jeskyni zakopány bohoslužebné nádoby z kostela v Pozořicích. Proto Kříž nazývá tuto jeskyni, dnes „Pekárnu“ Kostelíkem. Název Pekárna dala jeskyni patrně skupina mladých studentů kolem Floriana Koudelky pro podobu jejího portálu s otvorem do chlebové pece. Název Pekárna byl tak příhodný, že se mezi lidem vžil.

Přes výše uvedené nedostatky v práci dělníků v obou jeskyních vyzvedl Kříž spoustu archeologicky cenných artefaktů i osteologického materiálu. V r. 1887 požádal Kříže Muzejní spolek v Brně o napsání knihy, která by pojednávala o pravěkých lidech. Kříž se věnuje práci na tomto díle s pílí sobě vlastní a v r. 1889 vychází jeho kniha „Kůlna a Kostelík“ Tato kniha, i když byla poctěna cenou Akademie věd v Praze, se stala terčem kritiky, neboť soudobí kritikové napadli pravost jeho nálezů. Tyto nálezy Kříž předložil a jejich pravost obhájil ještě tentýž rok 1889 na Archeologickém shromáždění ve Vídni. Zde jej také ostře napadl tehdy uznávaný odborník světového významu, dánský archeolog Japetus Steenstrup. Tentýž Steenstrup, který rok před tím, v r. 1888 nazval Jindřicha Wankela otcem rakouské archeologie.

Kříž sám si patrně uvědomoval nedostatky knihy „Kůlna a Kostelík“, proto v r. 1891 vydává svoje nové dílo, které nazval „Die Höhlen in den mährischen Devonkalken und ihre Vorzeit“ (Jeskyně v moravských devonských vápencích a jejich pravěk). Toto dílo je označováno jako nejhodnotnější vědecká práce Martina Kříže. Zůstává jeho nesmrtelným pomníkem.

V následujících létech zkoumal stopy arktických ledů na Moravě a ve Slezsku. Od r.1894, kdy získal od majitele pozemku v Předmostí u Přerova povolení k vykopávkám, zkoumal kulturní vrstvy až do r. 1896. V různých vrstvách zde nalezl zbytky lidských koster, přes tři tisíce kusů různých nástrojů a zbraní z pazourku a ostatních kvarcitů. O těchto svých nálezech pak vydal vysoce odborně zaměřenou práci pod názvem „Beitrage zur Kenntnis der Quarterzeit in Mähren“ (Příspěvek k vědomostem o kvartérní době na Moravě).

Na antropologickém sjezdu v Insbruku odmítl nesprávnou domněnku vědce teoretika Rankeho, který tvrdil, že jeskynní hlína je nespolehlivá, neboť předměty prý do ní mohou zapadnout a dostat se – klesnout – až ke dnu. Praktik Kříž teoretika Rankeho, profesora Virchowa a ostatní pochybovače přesvědčil ukázkou šachet, vykopaných v Kůlně.

Práce, články pojednání psal česky, německy a francouzsky. Jeho práce budily pozornost v celém světě. Proto jej často navštěvovali vědci a odborníci z Rakouska a dalších zemí. Za nejpozoruhodnější návštěvu považoval vnuk Martina Kříže návštěvu profesora Rudolfa Virchowa (1821 – 1902), německého lékaře a politika, profesora na universitě ve Würzburgu a v Berlíně, zakladatele moderní patologické anatomie, významného to vědce druhé poloviny devatenáctého století. Tento muž se zdržel ve Ždánicích celých 14 dnů, bydlel v Křížově domě a po celou dobu svého pobytu vedl s Dr. Křížem vědecké rozpravy.

Jedním z posledních výzkumů Dr. Kříže byly vykopávky v jeskyni Švédův stůl. Kříž zde nejprve kopal v létech 1886 až 1887. Z náplav v jeskyni vytěžil kosti preglaciální fauny (spodní vrstva, mocnost 1,1 – 1,6 m) a glaciální fauny (střední vrstva, mocnost 1,6 – 2,1 m). Svrchní vrstva 0,4 m obsahovala víceméně recentní faunu. Kříž považoval jeskyni za archeologicky vykořistěnou. V r. 1904 zde zkouší kopat prof. František Černý se svým pomocníkem studentem Kubáskem. Po odchodu prof. Černého pokračuje Kubásek na vlastní pěst a nachází zde počátkem roku 1905 slavnou Ochozskou mandibulu, spodní čelist neandrtálce. Tento nález vedl k rozporům ve vědeckých kruzích a tak se sem v r. 1908 Kříž ještě vrací k novým výzkumům. Aby mohl vyvézt z jeskyně haldy překopaného materiálu, rozstřeluje plochý balvan před jeskyní. Tento balvan dal jeskyni název. Zdá se, že nové, zásadní poznatky zde Kříž už nezískal.

Jeho přítel, Florián Koudelka ve svých vzpomínkách vyzvedává jeho dobrý poměr k prostým lidem, k dělníkům, kteří se podíleli na výkopových pracech. Při hledání příčin různých úkazů neváhal Dr. Kříž vyslechnout názor prostých lidí, jejichž nepředpojatý úsudek byl mnohdy správný. Neváhá vždy dělníky poučit a vysvětlit jim, proč je nutné udělat vždy práci podle jeho představ.

Koudelka také uvádí některé humorné příhody z Křížových výzkumů. Tak třeba – v kterési vesničce považoval hospodský přístroje na Křížově voze za rekvizity komediantů a přemlouval Kříže, aby zůstal na neděli a uspořádal svoje představení v jeho hospodě. Za to mu nabízel pohoštění a vědro piva.

Počátkem sedmdesátých let 19. století niveloval Kříž někde u Jedovnic. Kterýsi venkovan jej považoval za pruského špiona a napadl jej holí. Koudelka vzpomíná, že jen duchapřítomnost a neohroženost Dr. M. Kříže zabránila zničení nivelačního přístroje a snad i zbití jeho samotného a jeho paní, která manželovi při měření pomáhala.

Venkované nechápali příčinu jeho vyměřovacích prací a výzkumu jeskyní a tak někteří mysleli, že je to jen zastírací manévr, který má zakrýt vyzvedávání pokladů, skrytých v jeskyních. Jednou, při nivelování Ostrovské plošiny se venkované obrátili na Křížova sluhu, který při vyměřování pracoval jako figurant s dotazem, cože zde páni vyměřují. Ten, aby se zvědavců zbavil, odpověděl, že zde bude budován kanál pro paroplavbu do Ruska.

Stáří Dr. Kříže bylo zkaleno dlouhotrvající oční chorobou, která mu zabraňovala pokračovat ve vědecké práci. (Diplopie = dvojité vidění). Dr. Martin Kříž zemřel v noci dne 5. dubna 1916, postižen mrtvicí

Ještě je nutno vzpomenout na jeho soukromé muzeum, které vytvořil ve svém domě ve Ždánicích. Vybrané předměty sbírky byly ke shlédnutí ve třech místnostech v levém křídle jeho domu. V dalších pěti místnostech byla depozita dalších předmětů. Sbírka byla rozdělena tématicky na část paleontologickou, archeologickou a osteologickou. V této třetí části byly sestaveny kosti recentních zvířat, aby mohly být správně určeny paleontologické nálezy. Cílem Dr. Kříže bylo zachování sbírek v zemi moravské. Na sklonku života (v r. 1916) proto nabídl a prodal své sbírky za 40 000 korun tehdejší měny Moravskému muzeu. Za druhé světové války byla tato sbírka uložena v Mikulovském zámku, kde byla při ústupu německých vojsk zničena.

Závěrem si dovolím citovat to, co o Dr. Martinovi Křížovi napsal prof. Absolón v časopise „Pestrý týden“ v roce 1943 :

„Nad všechny krasové badatele druhé poloviny 19. století vynikl Dr. Martin Kříž. Byl to badatel svérázný a obětavý, který odkázán sám na sebe, izolován v malém městě Ždánicích uprostřed Chřibského pohoří si bez pomoci jiných vytvořil vlastní laboratoř i svůj vlastní duševní svět, jiný, než byl vybudován mezinárodně kolektivní prací ostatních odborníků. Dr. Kříž byl svojsilan (tímto zvláštním výrazem snad chce Absolón vyjádřit, že Kříž byl samouk, který se vlastní silou a nezměrnou pílí propracoval k vědeckému vzdělání, na jehož základě posléze vedl svoje výzkumy cílevědomě a systematicky – pozn. J.P.), v pravém slova smyslu a já mám k němu jediný pocit, pocit bezmezné úcty, jež nijak nevylučuje povinnost kritického stanoviska v rámci pokroku vědy. S obětavostí jemu vlastní věnoval 40 let svého požehnaného života bádání v Moravském krasu, nejprve po stránce topografické (zeměměřičské), později geologické a nakonec paleontologicko-archeologické.

(Tolik o Dr. Martinu Křížovi napsal jeden z nejpovolanějších odborníků, prof. Dr. Karel Absolón).

Použitá literatura :

Sonderabdruck aus der Wiener Prähistorischen Zeitschrift – III/1916 (Zvláštní výtisk Vídeňského prehistorického časopisu) „Dr. Martin Kříž“ od. J. Kniese, Sloup.

Ždánický zpravodaj, ročník 30, listopad 1991 – Zvláštní, mimořádné číslo, věnované 150 výročí narození Dr. Martina Kříže.

Karel Absolón - Moravský kras, díl 1., vydala Academia Praha 1970

Karel Absolón - Časopis „Pestrý týden“, roč. 18/1943, č.31, str. 4.

Vlastivědné zprávy z Adamova a okolí, roč. 16/1972, č. 2 a 3. – Dr. A. Sobol : Obrázky ze života Dr. Martina Kříže

Československý kras, roč. 2./1949, č. 3. a 4. PhDr Josef Skutil : Florian Koudelka o Dru Martinovi Křížovi.

Florian Koudelka

Narozen 29.4.1862 v Brně, zemřel 10.6.1921 ve Vyškově

Tato práce byla zčásti otištěna v publikaci „Údolí Říčky v Mor. Krasu“, RNDr Ivan Balák a kolektiv, vydala Městská knihovna v Blansku v r. 2001 ve spolupráci s Městským úřadem v Blansku a Správou chráněné krajinné oblasti Moravský kras, v edici „Moravský kras“.

Tuto práci jsem nyní zčásti upravil dle Absolona a posléze doplnil o poznatky V. Grolicha, který svůj článek „JUDr Martin Kříž a Florian Koudelka. Profily badatelů Moravského krasu“ publikoval ve Vlastivědném věstníku moravském (viz – „Použitá literatura“ na konci práce).

Jak uvádějí životopisci, Florian Koudelka studoval od r. 1873 do r. 1880 na c.k. německém gymnasiu v Brně. Přepočteme-li léta studií, vychází nám 7 let. To znamená, že Koudelka na tomto gymnasiu nedostudoval ! V. Grolich uvádí, že od svých 16 ti let se začíná zajímat o výzkumy v Moravském krasu, zprvu v jeho jižní části, která je blízko Brnu. Tato činnost vedla k tomu, že jeho dřívější výborný prospěch se změnil v nedostatečný.

Při průzkumných pracech v Mor. krasu zřejmě upoutal pozornost o téměř 21 let staršího Martina Kříže. Když poznal Koudelkovu píli a houževnatost, doporučil mu v r.1881 privátní maturitu. Poskytl mu sponzorský dar 5

zlatých a zřejmě na přímluvu Kříže nastupuje Koudelka v září r. 1881 ke studiu na zvěrolékařském institutu ve Vídni. V průběhu svého studia ve Vídni provádí Křížovi dle jeho pokynů výpisky z knih ve Dvorní a Universitní knihovně. Z odměny za tyto práce hradí Koudelka ubytování v Mariahilferstrase a vlastní studium. Na Křížovo doporučení Koudelkovi pomáhal prof. Ševčík, pocházející z Jedovnic a dvorní koncipient Valouch, kteří mu zajišťovali placené kondice a kontakty v české části vídeňské společnosti.

Nabízí se otázka, proč nestudoval Koudelka přírodní vědy, ke kterým spíše tíhnul a proč se stal zvěrolékařem. Dnes už je těžké z několika málo pramenů, jejichž autoři nám v nich tlumočí svůj názor přesně zjistit příčiny a důsledky. Ale zdá se, že osoba Koudelky měla v cílevědomých plánech Dr. Kříže své pevné místo. Jednak byl o generaci mladší, tedy pružnější a hbitější a mohl se dostat i tam, kam už stárnoucí Kříž nemohl, jednak jeho zvěrolékařské vzdělání mohlo pomoci Křížovi lépe proniknout do osteologie a paleontologie. O realizaci tohoto záměru by mohla svědčit některá díla Koudelkova. Například přednáška „O významu kostí v archeologickém bádání“, kterou Koudelka přednesl na ustavující Valné hromadě Českého Muzejního spolku v Brně dne 4. března 1888 a jiné.

Ale zaměřme se na Koudelkovu činnost v jeskyních Moravského krasu. První písemné zmínky o ní máme z článků, které vyšly v tehdejších „Moravských novinách“ dne 15 a 16. října 1880. Dle nich navštívil Koudelka Jeskyni Pekárnu při výletě ve středu 24. března 1880. V jeskyni visely ledové krápníky. Koudelka zde nalezl koňské zuby a tak ho napadlo, zda v náplavě na dně jeskyně neleží prehistorické pozůstatky zvířat či lidí. Proto se sem vrací v sobotu dne 17. dubna 1880. Nachází zde množství zvířecích zubů, několik roztříštěných kostí a část koňské nohy. Nález mu nedává klidu. Navštěvuje jeskyni znovu v sobotu 26. června a při západní stěně jeskyně nachází střep hrubé nádoby z vypalované hlíny, zdobený ornamenty.

Přichází sem opět ve čtvrtek dne 8. července r. 1880 se svými přáteli – Pankrácem Krkoškou (pozdějším redaktorem „Rovnosti“ a p. Blumem. Asi 15 m od vchodu začali kopat sondu na ploše asi 1 m2. V hloubce 10 cm narazili na tmavou vrstvu popela a zuhelnatělých třísek, ve kterém se nacházelo množství střepů z hliněných nádob. V hloubce 30 cm našli kromě střepů mnoho koňských zubů, roztříštěné kosti a první kostěný nástroj – malý šíp. Dohodli se, že další výpravu uskuteční 16. července.

Mezitím se čeští abiturienti německého gymnasia sešli v dnes již zaniklém hostinci na Solniční ulici, kde se chtěli domluvit na uspořádání ochotnického divadelního představení českých abiturientů. I když z divadla nakonec sešlo, nejvíce se na srazu hovořilo o nálezech jeskyni, jejíž vchod připomíná otvor chlebové pece – pekárny. (pozn. autora – Název Pekárna byl zřejmě zaveden touto skupinou mladých nadšenců kolem Floriana Koudelky a Jana Kniese).

A tak ti, kteří měli o vykopávky zájem se ve smluvený den vydali k Pekárně. Sešlo se jich osm, mezi nimi i Jan Knies, který měl v té době již jako archeolog – amatér za sebou výzkumné práce na lokalitě „Staré zámky“ u Líšně. Započatá šachta byla rozšířena a prohloubena. V hloubce cca 50 cm byl zjištěn zvláštní, sypký pěnovec. Pod touto vrstvou byly nalezeny první kamenné nástroje, pazourkové nožíky a hroty šípů, zuby a části sobích parohů. Dále našli kostěné nástroje, jehlice, hroty šípů, kamenná kladiva z různých materiálů a roztříštěné kosti koní a sobů.

Patrně v euforii z nálezů si mladí nadšenci dali nad vykopávkou slib, že o nálezu pomlčí a budou jej dále zkoumat sami. Nicméně Koudelka se, patrně v očekávání odborných rad, obrátil na ředitele německého gymnasia Friedricha Andrease Krassera. Další z nich, pravděpodobně František Fiala (pozdější kustod muzea v Sarajevu) se obrátil na profesora Alexandra Makowského. Krasser io Makowský se zde později také pustili do výkopů. Koncem července a začátkem srpna zde Koudelka s Fialou opět kopali. Našli zde střepy se zvláštními okrasami, primitivně vypracovaný železný nůž a bronzový prsten.

Další jeskyní, kterou Koudelka v té době prozkoumal byla Netopýrka, tehdy zvaná Vlčí jeskyně. Svůj průzkum završil 14. srpna 1880 úspěšným sestupem do spodního patra jeskyně, až k hladině vodního toku. Tím uvedl na pravou míru tradované pověry a báje o bezedné propasti v této jeskyni. Popis svého průzkumu tehdy publikoval v „Moravských novinách“ 14. října 1880 v článku „Vlčí jeskyně u Ochoze“. V roce 1881 vydává útlou publikaci o jeskyni „Kůlničce“ pod názvem „Jeskyně sempervievová“. Následovaly další populární články, které vždy obsahovaly další sdělení o originálních pozorováních a poznatcích Koudelkových. A zde patrně na sebe upozornil Martina Kříže a tak pravděpodobně začala jejich spolupráce, jejímž výsledkem byl systematický průzkum dalších jeskyní Mor. krasu. Byl to sestup do Nové Rasovny v r. 1882, výzkumy v Plánivském údolí v r. 1883, do propastí Rudického propadání 1884, na podzemní Punkvu (1884) – pokus o proplavání na voru a další. Svoje poznatky publikoval v Moravských novinách, Moravské Orlici, časopisech „Ibidem“, Oesterreichische Touristen Zeitung, Časopise vlasteneckého muzejního spolku v Olomouci, Mittheilungen der Section für Höhlenkunde des Oesterreichisches Touristen-Club, Mittheilungen den Anthropologischen Gesellschaft in Wien a v řadě dalších. V roce 1889 vydává vlastním nákladem v „Knihovně učitelské“ dílo „Ze zapomenutého kraje Moravy“, pojednávající o jižní části Mor. Krasu.

V roce 1898 vede expedici do propasti Macocha, společně s geologem Vladimírem Josefem Procházkou. Sestup účastníků začal 3.září 1898 ráno a řídil jej shora, z glorietu sám Dr. Kříž. Výprava byla Koudelkou velmi pečlivě připravena. Setrvali na dně Macochy devět hodin, což bylo málo na úkoly průzkumu. Nicméně topografické Koudelkovo zpracování a jeho řezy dna Macochy hodnotí K. Absolon jako velmi svědomité.

Následně po této expedici došlo mezi Koudelkou a Procházkou k neshodám, které vyvrcholily v r.1899, když Procházka znemožnil Koudelkovu účast v další expedici do Macochy. Jejich nepřátelství se stalo nepřekonatelným. Procházka byl sice odborník, ale nebyl zřejmě dobrý organizátor, kterým byl právě Koudelka. A tak Procházkova expedice, uskutečněná 16.8.1899 neměla bez Koudelky jasný program a cíl a vědecky nic nového nepřinesla.

V r. 1899 zkoumá s Absolonem Starou Rasovnu, v r. 1900 s Dr. Křížem propadání u Domínky, 3.5.1900 provádí s šesti dělníky průzkum propasti „U obrázku“v Pustém žlebu. Ve stejném roce provádí zběžný průzkum dvou propastí v Pustém žlebu nedaleko Samovy stezky. V r. 1902 tyto propasti zmapoval Karel Absolon a nazval je Koudelkovými propastmi. V r. 1901 zkoumá Koudelka s V. Sedlákem a dalšími Ostrovskou propast.

V r. 1900 vydává s Martinem Křížem „Průvodce do Moravských jeskyň“ -1 díl, který popisuje severní část Moravského krasu a v r. 1902 vychází 2. díl této publikace, který zahrnuje střední a jižní část Moravského krasu.

Koncem září r. 1900 se V.J.Procházka prokopal v Ochozské jeskyni přes Wankelův sifon do nových prostorů Nové Ochozské chodby a objevil cca 320 m dlouhý Procházkův koridor. Krátce po něm do těchto prostorů vniká, patrně na popud Křížův Koudelka a mapuje je. Tato mapka je poté otištěna v jejich druhém dílu knihy „Jeskyně v Moravském krasu“ Porovnáme-li tuto mapku se skutečností, zjistíme zde chybu. Ve čtvrtém poli polygonu zapsal Koudelka azimut 15 hod., což je 225° místo správných 5 hod., tj. 75°. Rozdíl 150° je při porovnání map patrný. I mistr se může utnout ! Koudelku, stejně jako Procházku tehdy zřejmě zastavila jezírka před dnešním Křížovým sifonem.

Poté Koudelkova aktivita v krasu slábne neboť se projevuje neblahý vliv pobytu v jeskyních a propuká u něj onemocnění ledvin. Ochlazují se i vztahy s Dr. Křížem. Možnou příčinou je snad snaha M. Kříže provdat svoji dceru za věkově mladšího Koudelkova syna. Jiná možná příčina je dle Vratislava Grolicha neblahý Křížův vliv na Koudelku, který znemožňoval Koudelkovi uplatnění vlastních koncepcí i jejich prezentaci. Vydržováním Koudelky na studiích jej činil na sobě závislým a uplácel jeho pozdější spolupráci. Když Kříž zemřel, nezúčastnil se Koudelka ani jeho pohřbu, jen poslal soustrastný telegram. Nevíme, zda příčinou byl tehdy Koudelkův zdravotní stav či osobní nechuť k osobě M. Kříže.

Koudelka umírá o pět let později, 10. června 1921 ve Vyškově. Jeho pozůstatky prý posléze byly převezeny do Brna, na Ústřední hřbitov. Dle V. Grolicha je místo jeho posledního odpočinku bez identifikace.

Použitá literatura :

Karel Absolón – Moravský kras, 1. a 2. díl, Academia 1970

Florian Koudelka – V Díravici u Ochoze – Moravské noviny, roč. 1/1880, 15. a 16. října 1880

Vlčí jeskyně u Ochoze – Moravská Orlice, roč.18/1880, 14. října 1880

Jeskyně Sempervievová – publikace vydaná v Brně vlastním nákladem v r. 1881

Prof. Richard T R A M P L E R
*13. listopadu 1845 v Bílovci, + 16. srpna 1907 ve Schlögen (Horní Rakousko).

Richard Trampler, rodák ze slezského Bílovce (13. [jinde je udáváno 23.] XI. 1845) a žák vídeňských historiků O. Lorenze a Th. Sickela a geografa-alpinisty Simonyho (1813 v Hrochově Týnci u Pardubic — 1896), biografa Dachsteinu a glacialisty, stal se 1870 suplentem vyšší dívčí školy v Brně, kde potom na Kommunal-Oberrealschule pobyl sice jen do roku 1873 — od r. 1873 do r. 1894 působil ve Vídni IV. na reálce, pak do r. 1907 jako vzorný a zasloužilý ředitel reálky v II. okr. (Glockengasse) — kde však za tu dobu poznal důkladně a oblíbil si Moravský Kras, jemuž věnoval značnou část své literární práce. Není bez zajímavosti, že Tramplera neupoutaly jeskyně alpské, ale že se i z Vídně o prázdninách často vracíval do Moravského Krasu. Vyšed z historie, obrátil se Trampler záhy ku geografii — jeho pedagogicko-didakticko činnost na tomto poli je neobyčejně rozsáhlá, jak svědčí ze-

jména jeho četné atlasy, které vytlačily před tím užívané cizí atlasy z celé monarchie rakousko-uherské — a jeho geomorfologickospeleologické, dnes většinou zapadlé práce, věnované našemu Krasu, jsou dost hojné. Protože jsou publikovány v dosti těžce přístupných časopisech (některé unikly i Absolonově bibliografii, 1909), podáváme zde jejich seznam; jsou to tyto studie:

Eine neue Höhle bei Sloup in Mähren, Mitheilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien, 1890.

Das Höhlengebiet bei Brünn, Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik, 13. Jahrg., Wien, 1891.

Die Tropfensteingrotte von Schoschuvka, Brünn, 1890.

Eine Fahrt in die Unterwelt, Oesterreichische Touristenzeitung XI. B., Wien 1891.

Die Mährische Schweiz, Ein Vortrag, Wien, 1891.

Die Mazocha, Wien, 1891.

Die Grotte von Schoschuwka in der mährischen Schweiz, Mitteilungen der Section tür Naturkunde des österreichischen Touristen-Club, III. Jahrg., Wien, 1891.

Eine wenig bekannte Mazochafahrt, Der Tourist, Wien, 1892.

Die Loukasteine, Jahrb. der k.-k. Geol. Reichsanstalt, XLIII Bb., Wien, 1892.

Die Slouper Höhlenwelt, Illustrierte Zeitung, Leipzig, 1893.

Die mährischen Höhlen, insbesondere die Tropfsteingrotte von Schoschuwka Gaea, 29. Jahrg., Leipzig, 1893.

Die Eröffnung zweier Dolinen, Mittheilungen der k.-k. Geogr. Gesellschaf, Wien, 1893.

Die ältesten Grabungen im Brünner Höhlengebiete, Mittheilungen der Prähistorischen Commission der kaiserl. Akademie der Wiessenschaften, Wien, 1893.

In dem dunklen Schloss der Erde, Ein Vortrag, Wien, 1893.

Das Hadeker Tal in der mährischen Schweiz, Oesterreichische Touristenzeitung, Wien, 1894.

Die Ochoser Höhle, ihre Entstehung und ihre Entdeckung. Oesterreichisch-ungarische Revue, 11. Jahrg., Wien, 1896.

Das Josefs-Kiriteiner Thal in der mährischen Schweiz. Oesterreichische Touristenzeitung, Wien, 1897.

Meine Grabungen in der mährischen Karsthöhlen, Ein Vortrag, Wien, 1897.

Die Ochoser Höhle in Mähren. Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik, 18. Jahrg., Wien, 1896.

Fünf neue Höhlen im Punkwathale. Mittheilungen der Section für Naturkunde des österreichischen Touristen-Club. Wien, 1898.

Die Burghöhle im Punkwathale. Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik, 20. Jahrg., Wien, 1898.

Fouilles à la Burghöhle dans la vallée de la Punkwa, Bulletin de la Société de Spéléologie, Paris, 1898.

Uber Höhlenforschungen im mährischen Karste. Oesterreichische Mittelschule, 13. Jahrg., 1. Heft., Wien, 1899.

Die Schinderhöhle im mährischen Karste. Ein Vortrag, Wien, 1899.

Das Holsteiner Thal. Eine Karststudie aus Mähren. Mittheilungen der k.-k. Geographischen Gesellschaft, Wien, 1899.

Die Michaelsgrotte bei Holstein im mährischen Karst. Mittheilungen der Section für Naturkunde des Oesterreichischen Touristen-Club, 12. Jahrg., Wien, 1900.

Das Burgverlies im mährischen Karst. Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik, Wien, 1900.

Drei Dolinengruppen im mährischen Karst. Mittheilungen der k.-k. Geograph. Gesellschaft, Wien, 1900.

Die Culturschichten in den märischen Karsthöhlen. Mittheilungen der k.-k. Centralkom. f. Erh. d. Kunst- und hist. Denkmale.

Das Burgverlies im mährischen Karst. Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik. Bd. XXIII. Heft 8, p. 349—357.

Der Mährische Karst in der Geschichte. Zeitschrift des deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens. Jhg. VI. p. 263—273.

Eine Wasserkatastrophe im mähr. Karst. Mitth. d. S. für Naturkunde des O. T. C. Jhg. XIV. Nro 1. p. 1—5; Nro 6, p. 41—44.

Die neue Tropfsteinhöhle bei Kiritein in Mähren. Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik. Bd. XXVI., Nro 8, p. 346, p. 353.

Die mährischen Karsttäler. Mitth. d. k. k. geogr. Ges. Wien, Bd. 50, Hft. 1, p. 5—27.

R. Trampler[1]) zemřel 16. VIII. 1907 v hornorakouském Schlögen (je to starořímské Joviacum, jemuž Trampler věnoval obsáhlou monografii). Je škoda, že Trampler sám nepodal na konec přehled své krasové činnosti,[2]) stejně jako je škoda, že ve Vídni zapadly některé jeho deníky o jeho krasových exkursích, a konečně i materiální archeologická kořist jeho moravských krasových jeskynních výkopů.[3])

jSk.

---

1) O Tramplerovi srv. Chr. d'Elvert v Notizenblatt 1877, 11, Wurzbach, Biogr. Lex. 46 Bd. (1882), 262, A. Miessler, Deutscher Geographen Almanach (1884), 439, A. Hinrichsen, Das lit. Deutschland (1888), 649, důl. data v XXV. Jahresbericht d. k. k. Zweiten Staatsrealschule im II. Gemeindebezirk in Wien (1900), 32, 51—53 a K. Queissův nekrolog, ibid. XXXIII (1908), 1—9.

2) Za tuto svou činnost byl jmenován korespondentem geologického Reichsanstaltu a od r. 1895 korespondujícím členem pařížské Société de Speléologie.

3) Pátral po ní ve Vídni marně již Jos. Bayer, ale přesto není vyloučeno, že se může i později ještě někde objeviti.

Tuto vzpomínku zpracoval Josef Skutil a byla otištěna v časopise „Československý kras“ (ročník zatím nezjištěn).

(Zatím SE – 3 vyhledává a zpracovává materiály o tomto krasovém badateli. Vítáme všechna upozornění na možné prameny informací, případně tyto prameny zpracujte a publikujte sami. Jde o to, seznámit současné speleology s historií a s našimi předchůdci !).

Vladimír Josef P R O C H Á Z K A

- * 25. září 1862 v Tišnově, + 30. října 1913 v Brně.
- Byl ve své době předsedou „Jeskynní sekce Klubu přírodovědeckého v Brně“ která je právem považována za předchůdkyni pozdějšího „Speleologického klubu v Brně“.

Bude tomu tedy tyto dny již plných 35 roků, co tento vynikající geolog, paleontolog a speleolog opustil úzký kruh svých přátel a příznivců. — Narodil se 25. září 1862 v Tišnově. Po studiích na německé technice v Brně a české technice a universitě v Praze věnoval se úplně studiu uvedených vědeckých disciplin, v nichž se zdokonaloval od r. 1884 u „otce české geologie" prof. Jana Krejčího, načež r. 1888 ho doporučil prof. Jan Palacký prof. Diviši Štúrovi, řed. říšského geologického ústavu ve Vídni. Zde zahloubal se Procházka do studia vídeňských a moravských třetihor, při čemž se r. 1891 seznámil s Dr. J. J. Jahnem. Mezi stařičkým Štúrem a mladým Procházkou utvořil se nadmíru přátelský, ba důvěrný poměr, který skončil odchodem Štúrovým, což znamenalo i pro Procházku konec působení ve Vídni. Vstoupil do služeb Musea Král. českého v Praze, kde pokračoval u prof. Friče ve svých pracích. Po dvou letech přijal Procházka místo asistenta u prof. Slavíka na pražské technice, kde dokončil svá studia, nedokončil však zkoušky pro střední školy, necítě se povolán k úřadu učitele středoškolského. Po 8 letech působení v Praze odstěhoval se do Tišnova, kde se věnoval plně vědecké činnosti.

Po plných 7 let strádal krutě ve svém domově, vydělávaje si v pravém slova smyslu „suchý chléb" literárně vědeckou činností. Tu se ho ujal prof. české vysoké školy technické Dr. Jaroslav J. Jahn a opatřil mu místo asistenta na geologickém ústavu této vysoké školy, načež byl jmenován kustodem Zemského musea v Brně, v kteréžto době, dokončiv svá studia, dospěl k habilitaci a byl pověřen přednáškami o geologii při odboru chemickém na české technice v Brně.

Jeho činnost museální byla vzorná a obdivuhodná. Pilnou a svědomitou prací, při níž mu nezáleželo na „úředních hodinách", uspořádal sbírky mineralogicko-geologického oddělení. I jeho odpůrci kvitovali tuto jeho činnost s nelíčeným obdivem a uznáním. Založil z materiálu, povětšině jím samým nasbíraného, vzorné sbírky zkamenělin brněnského tertiéru, kde každá fossilie byla umístěna v přihrádce se dvěma fotografiemi a všemi potřebnými záznamy. Mnozí ze starších musejních návštěvníků se jistě ještě pamatují na tyto exposice. V tomto ohledu vyvolává nám jejich obraz znovu živě člen Speleoklubu brněnského, mineralog G. Švancara, který tyto vzorné a jedinečné sbírky nesčíslněkrát viděl a studoval.

Byla to práce, připomínající takřka Barrandeovu činnost v českém siluru! Byl jsem svého času po úmrtí Procházkově velmi překvapen, když na můj dotaz mi prof. německé techniky v Brně Dr. A. Rzehák, jako ředitel příslušného oddělení, sdělil, že o těchto sbírkách ničeho neví . . . ! Tak daleko dovedla zasahovati národnostní nenávist!

Bohatá byla Procházkova činnost literární. Z přehojné řady prací vědeckých, hlavně z oboru geologie, paleontologie a překladů hodnotných děl, sepsaných podrobně J. V. Želízkem, uvádím z literatury krasové: Moravský Kras, díl všeobecný a dějiny jeho výzkumu (1898), O svéráznosti Mor. Krasu (1899), Mor. Kras, údolí slepá a poloslepá (1899), Sestup do propasti Macochy (1898), Sloup, Macocha, Punkva (1899), Příspěvek k literatuře o Mor. Krasu (1904), Nově objevené jesk. chodby v jeskynním bludišti ochozském (1899) a Miocaenové ostrovy v Mor. Krasu (1899), vedle řady drobných článků.

Z našich badatelů byl to první Procházka, který správně rozpoznal stavbu a charakter našeho krasu na Moravě a zavedl správný název „kras" pro toto území. Pokud je mi známo, sepsal 98 vědeckých knih, spisů a pojednání. Zemřel předčasně, nedokončiv řadu svých prací a nezanechav celkem žádné krasové literární pozůstalosti, ač se chystal k vydání velkého díla o krasovém zjevu na Moravě, jehož koncepci měl připravenou. Řídil se asi podle zásady, s níž se mi jednou svěřil: „Správně jednali egyptští vědci a kněží, když svou vědu si brali s sebou do hrobu!"

Geolog prof. Dr. J. J. Jahn napsal u příležitosti jeho úmrtí:

„Důležité jsou Procházkovy práce o Mor. Krasu. Tři jeho publikace ve Sborníku České společnosti zeměvědné (1898—1899) přese všecku reklamu s jiné strany zůstanou se známou studií Cvijičovou základními pracemi o Mor. Krasu. Dlužno litovati, že jistá událost odňala Procházkovi na dlouhou dobu chuť, aby pokračoval ve svých krasových výzkumech. Obnovil je až předloni, ujav se řízení Jeskynní sekce při brněnském Přírodovědeckém klubu. Ještě více však dlužno litovati, že zesnulý neuveřejnil, z důvodů jinak pochopitelných, pokračování svých výtečných studií krasových. Bylť nejlepším vědeckým znalcem Mor. Krasu. To potvrdí zajisté členové Jeskynní sekce, kteří z rozhovorů s ním poznali rozsah jeho badatelské činnosti v tomto území."

Jako ředitel „sekce" uskutečnil jako první pro její členy odborný „speleologický kurs", který se konal po mnoho večerů v býv. učilišti Získalovy obchodní školy na Údolní ulici. Za jeho vedení byly objeveny mimo jiné na dně „Černé propasti" v sloupsko-šošůvském bludišti krápníkové jeskyně Komenského a v Ostrově důležitá propast „Vintocká". V jeskyni v „Hložku" (čís. XVI. podle Kříže, 26. podle Absolona) byly vykopány sta úplně zachovalých kostí diluviální zvířeny, jež „sekcí" byly odevzdány Zemskému museu v Brně, kde vyplňovaly vitriny dvou síní. Tento nález bude odborně zhodnocen ve zvláštním pojednání. Po 1. světové válce zajímal jsem se po návratu z fronty o tyto námi odevzdané a Procházkou určené a instalované nálezy. Žel, nenalezl jsem je již z největší části v museu!

„Mnoho vzácných zkušeností a vědomostí bylo pochováno dne 2. listopadu 1913 na tichém hřbitůvku tišnovském. Škoda jich! Trpěl mnoho, než dokonal. Šlechetnou, ryze vlasteneckou povahu svoji ukázal ještě v posledních chvílích, vysloviv přání, aby vše, co bylo jeho, bylo odevzdáno národu, který tak horoucně miloval." (Moravskoslezská Revue, r. X, č. 2.)

Tuto vzpomínku zpracoval Antonín Boček, kdysi také ředitel „Jeskynní sekce Přírodovědeckého klubu v Brně", později předseda „Českého speleologického klubu pro zemi

Moravskoslezskou v Brně“. Vyšla v časopise „Československý kras“ roč. I /1948, ‚str. 115 – 116. (Viz pasáž o Antonínovi Bočkovi v části „Epocha druhá“).

Skupina SE -3 vyhledává a případně zpracovává další materiály o tomto téměř zapomenutém odborníkovi – speleologovi pro tuto edici. Vítáme všechna upozornění na historické, literární i jiné prameny. Případně je zpracujte sami a publikujte !!!

.

Jan K N I E S

- *26. listopadu 1860 v Tasově u Vel. Meziříčí, + 5. března 1937 v Brně – Židenicích.
- Narodil se v učitelské rodině. Byl učitelem a současně historikem, archeologem a krasovým badatelem.

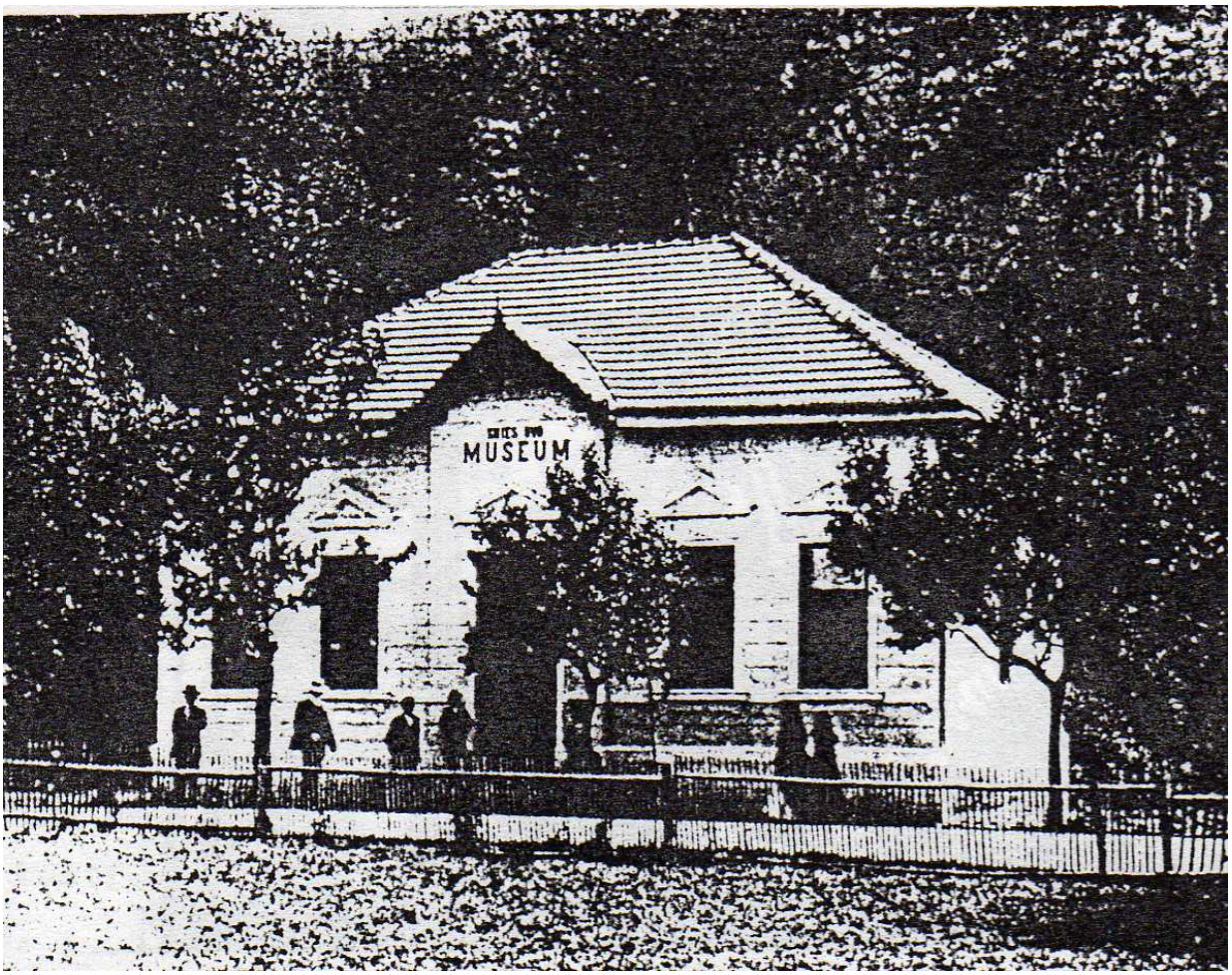

Kniesovo „Muzeum Moravského krasu“ ve Sloupu bylo postaveno Jeho vlastním nákladem v r. 1905. Později J. Knies sbírky prodal Moravskému zemskému muzeu v Brně.

Fotografie a následující text byly převzaty z brožury, kterou sepsal a vydal v prosinci 1994 v Blansku jeden z jeho blízkých příbuzných, pan Antonín Knies. V této práci je zevrubně popsán život Jana Kniese a kromě jiných materiálů (např. odvolání na písemné práce autorů, kteří se životem J. Kniese zabývali) je zde také prezentována Kniesova bibliografie.

Zájemcům přečtení této práce doporučujeme.

NĚKTERÉ ZAJÍMAVOSTI ZE ŽIVOTA JANA KNIESE

1. První setkání s Dr.Jindřichem Wanklem se uskutečnilo v Ochozi, když před tím jej Knies upozornil na možnost nálezů v jeskyni Pekárna u Mokré. Setkali se dne 19.srpna roku 1880. Později navštívil Knies také Blansko, kde se seznámil i schotí Dr. Wankla a jeho dcerou Madlenou, která později se stala významnou propagátorkou Moravského národopisu a to zvláště svými "Moravskými ornamenty" a Ořechovičskými "Královničkami. Přátelství s Dr. Wanklem nebylo dlouhé, neboť ten se brzy odtěhoval do Olomouce.

2. V roce 1895 na výstavě v Praze vystavoval Knies též velkou archeologickou mapu Moravy, na níž bylo zakresleno vše, co se do té doby o Moravě zjistilo. Upoutala velký zájem návštěvníků / Blanenský školák 1936 /

3. Jan Knies pomáhal na vykopávkách v Předmostí u Přerova svému švagru Antonínu Telíčkovi - zakladateli archeologického muzea v Přerově. První v Předmostí kopal Dr.Wankel, potom Olomoucké muzeum a dále K.J. Maška. Na naleziště Dr. Wankla upozornil plukovní lékař Svoboda, který údajně pocházel z Ráječka / BŠ 1936 /

4. Jan Knies svoji radou přispěl k zakoupení sbírek od soukromníků Černého,Czischka, Čupíka a Telíčky. Za pomoci Dr. Jaroslava Jahna pořídil vzorné formáty hornin vyskytující se v Moravském Krasu a nejbližším okolí a dával je určovat odborníkům. / Nevrátil je A.Makovský, který je později prodal vídeňskému muzeu - BŠ 1936 /

5. Velkým přítelem Jana Kniese byl Václav Čapek - ornitolog světového jména. Přesně např. zjišťoval dobu odletu a příletu ptactva, sbíral vejce, napsal velké pojednání o životě kukaček.Jeho práce mu přinášela styk s mnoha významnými zahraničními spolupracovníky. Zajímavostí bylo, že na učitelském ústavu v Brně měl nedostatečnou z přírodopisu a třeba že byl výborný střelec na honě postřelil nadhaněče a musel prodat některé sbírky kukaček, aby měl na odškodnění postřeleného.

6. Na neděli někdy Knies zajížděl ve svém volném čase do Brna ke svým rodičům a zde se také scházel se svými přáteli v místnostech typografické jednoty Veleslavín a zde také vznikla myšlenka založit "Muzejní spolek". Byl to hlavně redaktor "Hlasu" Benjamin Popelka, ředitel tiskárny František Slovák a jeho bratr Jindřich, kteří napsali "Stanovy", které poslaly ke schválení. V tomto ústředí se později zrodilo vydávání "Vlastivědy Moravské", do které Knies často psal a která měla velký podíl na vydávání odborných jednání o Moravském Krasu. Spolu s řídicím učitelem ve Vilémovicích Františkem Zapletalem Knies přesvědčil ing. Petříka o nutnosti zakoupení pozemku na okraji propasti Macochy, na němž později "Klub českých turistů" vystavěl svoji turistickou útulnu.

7. Co píše obec Krasová - Rogendorf při 70. výročí založení školy:

Vyučování v nové škole započalo 16.listopadu roku 1897. O místo se ucházelo 6 učitelů. Byl schválen Jan Knies, který zde nastoupil 1.února 1897. Přišel do Krasové z Doubravice, když před tím vyučoval v Blansku, avšak zásluhou faráře Františka Srbeckého a učitele Emanuela Neugebauera mu jeho pobyt zde neustále znepříjemňovali. Byl mu dokonce zastaven postup, proti čemuž se ohradil a na ministerstvu dosáhl jeho zrušení.

V době kdy Jan Knies přichází do naší obce je již velmi znám jako vlastivědný výzkumník moravský. Byl nejen dobrým vědcem, ale i výborný pedagog. Jeho usilovnou prací škola rostla a svým vybavením doháněla školy ostatní, již dříve založené. Na jeho naléhání např. byl obnoven i nový les ve výměře 4 mír na obecním pastvisku, zřízena v obci silnice a studny byly opatřeny železnými pumpami. Peníze zaopatřoval osobně při jednáních s vyššími úřady.

(Z brožurky p. Antonína Kniese).

Epocha druhá :

20. století

Od roku 1901 do roku 1945.

Prof. Karel A B S O L O N

Vydalo Muzeum Blansko u příležitosti
120. výročí narození K. Absolona (1997)
Text dle materiálů manželů Magniových
Sponzor Minolta spol. s r. o. Brno

KAREL ABSOLON

se narodil 16. 6. 1877 v Boskovicích. Pocházel z lékařské rodiny. Po maturitě na gymnáziu v Brně roku 1898 studoval geografii a zoologii na české univerzitě v Praze, kde roku 1904 získal doktorát. V letech 1908-1939 byl kustodem zoologických a paleontologických sbírek Moravského zemského muzea v Brně. Rozvinul rozsáhlou vědecko-výzkumnou činnost. Speleologický průzkum spojoval s výzkumy zoologickými, paleontologickými, paleoantropologickými a s mapováním zkoumaných oblastí. Studoval krasová území a jeskynní faunu ve Francii, Velké Británii, v severní Africe a hlavně na Balkáně. V jihoslovanské krasové oblasti, kam v letech 1908-1922 uspořádal 9 vědeckých expedic, objevil podzemní řeky Omblu, Bunu a Timavu, několik set vyvěraček ponorů a řadu nových jeskyní. Geomorfologické poměry zakreslil do 62 map v měřítku 1: 75000, prvních svého druhu. Hlavním objektem jeho výzkumu byl od studentských let Moravský kras. Nejprve zde v letech 1898-1908 provedl podrobný topografický průzkum a zmapování všech jeskyní a propastí. V další etapě v letech 1900-1914 objevil podzemní cesty spojující dno Macochy s Pustým žlebem a posléze v letech 1922-1933 prozkoumal podzemní tok Punkvy a zasloužil se o jeho zpřístupnění. Při speleologických výzkumech v Moravském krasu, ve Francii, na Balkáně a severní Africe objevil a popsal množství neznámých druhů a několik rodů jeskynních živočichů, některé z nich byly po něm pojmenovány (Absoloniella cylindrica, Kerkodermus absolonia Lang, Nicoletiella absoloni Willman aj.). Zkoumal dále paleolitické osídlení Moravy, řídil výzkum stanice lovců mamutů v Předmostí u Přerova, prehistorických sídlišť v Dolních Věstonicích a dalších lokalitách. Výsledky jeho výzkumů a objev tzv. Věstonické venuše měly mezinárodní vědecký ohlas.

V Moravském muzeu soustředil bohaté sbírky po fosilním člověku, shromážděné již dříve J. Wanklem, M. Křížem a K. J. Maškou, které obohatil vlast-

ními nálezy a koupí i výměnou pro ně získal ze zahraničí srovnávací antropologický a další materiál, hlavně z francouzského paleolitu. Stal se konzervátorem ministerstva školství pro přírodní památky a roku 1939 byl pověřen vybudováním a organizací výzkumného ústavu a muzea Antropos v Brně. Výsledky své vědecké činnosti shrnul v řadě monografií, v domácích a zahraničních časopisech publikoval přes 200 odborných studií, velké úsilí věnoval popularizaci přírodních věd.

Zemřel 5. 10. 1960 v Brně. Roku 1961 byla po něm pojmenována nově objevená jeskyně na úpatí Mt. Maggiore v italských Apuánských Alpách.

(SE – 3 vyhledává a zpracovává další materiály o profesoru K. Absolonovi

Z Absolonovy pozůstalosti víme, že už jako kvartán se spouštěl na šňůře na prádlo do útrob jeskyně Netopýrky v jižní části Mor. krasu.

Karel Absolon se narodil 16. června 1877 v Boskovicích jako syn lékaře dr. Vilibalda Absolona a jeho manželky Karoliny, dcery známého a slavného jeskynního badatele a „otce moravské prehistorie" dr. Jindřicha Wankela, hutního lékaře v Blansku. Když bylo Karlu Absolonovi pět let, zemřel mu otec, a tak na další jeho vývoj měl velký vliv jeho děd dr. Wankel. Po středoškolských studiích v Brně dal se Karel Absolon r. 1899 zapsat jako řádný posluchač na filosofické fakultě české university v Praze, kde se věnoval studiu věd přírodních a geografie. Již za svých studentských let vydal systematický přehled fauny moravských jeskyní a zvláště důkladnou zoologickou studii o jeskynních šupinuškách a chvostoskocích. Rozsáhlý speleologický výzkum v území Moravského krasu zahájil již r. 1897 a z výsledků svých prvních studií v tomto území předložil disertační práci, na jejímž základě po složení rigoros z geografie, geologie a filosofie byl r. 1903 na české universitě promován na doktora filosofie. Byl krátkou dobu asistentem geologie u profesora Filipa Počty a habilitoval se r. 1907 na české universitě jako soukromý docent fyzického zeměpisu. R. 1908 se stal kustodem zoologických sbírek Moravského muzea v Brně, při němž během doby založil i bohaté samostatné oddělení diluviální. Působil zde až do svého penzionování na počátku druhé světové války. Potom žil v Brně na odpočinku až do své smrti 6. října 1960, zpracovávaje svá četná vědecká díla. R. 1923 obnovil K. Absolon svou „veniu legendi" na Karlově universitě a byl zde jmenován r. 1926 bezplatným mimořádným a r. 1927 bezplatným řádným profesorem geografie se zřetelem k paleoantropologii a zoogeografii.

Vědecké výzkumy v Moravském krasu započal prof. Absolon ještě jako student v posledních letech minulého století. Mladému badateli poskytoval Moravský kras, ležící v blízkosti Boskovic, jeho rodiště, hned od začátku nejvděčnější pole působnosti. Byl v tom i kus rodinné tradice navázat na dílo svého děda dr. Jindřicha Wankela, jehož výzkumy vykonané v druhé polovině minulého století znamenaly veliký pokrok v poznání přírodních zvláštností a naznačovaly cesty k dalším objevným pracím. První Absolonovy práce, týkající se Moravského krasu, jsou téměř výhradně zoologické. Byla to zvláště stará Kateřinská jeskyně, která jako naleziště pozoruhodné temnostní fauny poskytovala Absolonovi nejhojnější zoologický materiál. Své práce uveřejnil Absolon v r. 1900 ve Věstníku Klubu přírodovědeckého v Prostějově a další studie vyšly hlavně v „Zoologischer Anzeiger". O svých výzkumech o moravských jeskynních šupinuškách a chvostoskocích přednášel Absolon ještě jako student na pátém mezinárodním zoologickém kongresu v Berlíně. Absolonovy první zoologické práce měly velmi dobrou vědeckou úroveň a vzbudily pozornost i v cizině. Bylo proto s podivem, že Absolon neskládal doktorské rigorosum ze zoologie. Absolonovy práce vyšly z Fričovy školy, která nebyla v oblibě u profesora Vejdovského, a když po penzionování profesora Antonína Friče předkládal Absolon svou zoologickou disertační práci, činil mu Vejdovský obtíže. Absolon však vedle svých zoologických studií konal současně v Moravském krasu výzkumy speleologické, které přinášely řadu nových objevů. Proto na vyzvání profesora Jana Palackého sepsal Absolon výsledky svých speleologických výzkumů v práci, která byla předložena jako disertace z geografie.

O svých výzkumech a objevech v jeskynním podsvětí Moravského krasu uveřejňoval Absolon řadu článků a prací v časopise Vesmír, v Časopise turistů, ve výročních zprávách Komise pro přírodovědecké prozkoumání Moravy aj. a též v denním tisku. Speleologické výzkumy v Moravském krasu začal prof. Absolon v Sloupských jeskyních a zasloužil se zde zvláště o prozkoumání hlubokých podzemních propastí a spodních jeskynních pater. Byly to práce, které vyžadovaly velkou odvahu, tělesnou zdatnost a náležité technické vybavení. Další výzkumy konal Absolon u holštejnského propadání v Rasovnách, v Císařské vodní jeskyni u Ostrova a v četných jeskyních Suchého a Pustého žlebu. Přitom byly objeveny další prostory za starou Kateřinskou jeskyní. A nejtěžší problém, který Absolon začal řešit již na počátku své badatelské činnosti a jejž nakonec skutečně rozřešil, je propast Macocha a jeskynní systém kolem ní a zpřístupnění dna Macochy po suchu i po vodě.

Na dno Macochy sestoupil Absolon se svými druhy na pěti expedicích podniknutých v letech 1901, 1903, 1905, 1907 a 1909. Na těchto expedicích pořídil velmi přesný topografický plán dna Macochy a jejího vyústění na povrch. Byly přitom objeveny nové, dříve neznámé jeskynní prostory, do nichž lze vniknout ze dna Macochy. K nejvýznamnějším úspěchům prof. Absolona patří objev rozsáhlých Punkevních jeskyní, učiněný r. 1909, kterými se lze dostat na dno Macochy suchou cestou z Pustého žlebu. Zpřístupnění dna Macochy Punkevními jeskyněmi bylo uskutečněno koncem ledna 1914. Tímto zpřístupněním končí první hlavní etapa prof. Absolona v severní části Moravského krasu.

Výsledky svých objevů a výzkumů vykonaných před první světovou válkou začal prof. Absolon uveřejňovat ve velkém díle kvartového formátu „*Kras moravský*", které vycházelo po částech nákladem Aloise Wiesnera v Praze v letech 1905—1911. Vyšel bohužel jen první díl, pojednávající o krasových jevech poloslepých údolí sloupského a holštejnského a Suchého žlebu a jejich ponorných okrsků. Macocha a krasové jevy Pustého žlebu a jižních částí Moravského krasu, jichž vylíčení mělo být podáno v druhém, popř. třetím dílu monografie o „Krasu moravském", popsány a uveřejněny nebyly. Prof. Absolon vydal však r. 1912 v Brně „*Průvodce po Moravském krasu a jeho jeskyních* v okolí Blanska, Punkvy, Macochy, Sloupu a Jedovnic", ve kterém jsou pro poučení širší veřejnosti stručně, ale velmi výstižně vylíčeny přírodní poměry Moravského krasu a jeho turistické zpřístupnění. Jako dodatek k tomuto průvodci vyšla r. 1914 samostatně kapitola „*Dobytí Macochy r. 1914*". Velmi cenný je Absolonův spis „*Problém podzemních toků Punkvy* ve svém dějinném vývoji od XVII. století", který vyšel v r. 1909 v XII. ročníku Věstníku Klubu přírodovědeckého v Prostějově, v němž je v chronologickém uspořádání obsažena úplná bibliografie Moravského krasu až do r. 1909.

Jestliže první etapu svých výzkumů v Moravském krasu, která končila zpřístupněním dna Macochy suchou cestou, označil prof. Absolon jako dobu výzkumu „holýma rukama", tj. jen s jednoduchou technickou přípravou, bylo použito v druhé etapě „sil strojů". Tato druhá etapa objevných a výzkumných prací prof. Absolona byla zahájena po roce 1920 a soustředila se především na objev pozoruhodného podzemního toku Punkvy mezi Macochou a výtokem Punkvy v Pustém žlebu a na zpřístupnění dna Macochy vodní cestou tímto podzemním tokem Punkvy. Prof. Absolon zde po velmi důkladném teoretickém rozboru hydrologických poměrů Punkvy a za pomoci vynikajících techniků použil strojů a čerpadel jako zcela nového způsobu hledání podzemních řek v dějinách vědecké speleologie a krasové hydrologie. Podnikl dramatický zápas s přírodou, při němž se mu stavěly v cestu četné překážky nejen technického, nýbrž i osobního rázu, jež tento zápas zpomalovaly a komplikovaly. Vítěznému překonání všech těchto překážek nelze upřít velkou morální cenu. Roku 1933 byla Punkva odevzdána k světoznámé frekvenci člunů po upravené hladině fantasticky zelených podzemních vod. Tajuplná propast Macocha byla přemožena k radosti statisíců návštěvníků, kteří sem od té doby přicházejí, aby zhlédli podzemní divy a krásy přírody. A snad si tito návštěvníci ani neuvědomují, kolik zkušeností, důvtipu, energie a odvahy bylo třeba, než bylo toto dílo vykonáno.

Vedle tohoto zpřístupnění dna Macochy vodní cestou po hladině Punkvy podnikl prof. Absolon v druhé etapě své výzkumné činnosti v Moravském krasu řadu dalších objevných prací, při nichž bylo užito, stejně jako v Macoše, různých strojních zařízení (vrtaček, čerpadel apod.) a hornických metod, zvláště při sestupu do propastí závrty a při vyklizování chodeb zanesených hlinitými a štěrkovými nánosy. Všechny tyto výzkumy se dály promyšleně a na přísně vědeckém základě po velkých zkušenostech. Dřívějším generacím jeskynních a krasových badatelů v Moravském krasu se o možnosti takových objevů ani nezdálo.

Profesor Absolon se však ve své badatelské činnosti neomezil jen na Moravský kras, nýbrž obrátil svou pozornost k největšímu evropskému krasovému území v Dinarském pohoří Jugoslávie, kam podnikl mnoho výzkumných cest. V oblasti 60 000 km², sahající ze Slovinska až k Černé Hoře, kde nebylo dopravních prostředků, prozkoumal prof. Absolon geomorfologický vývoj jednotlivých polji a jeskynních systémů a rozřešil zde řadu závažných problémů krasové hydrografie. Vypracoval 62 podrobných map v měřítku 1 : 75 000, na nichž jsou znázorněny nesmírně zajímavé geomorfologické detaily, osvětlující povahu a vznik polji a průběh dnešních i dřívějších vodních toků. Zejména rozřešil

prof. Absolon problém hydrografických poměrů řeky Ombly, která vyvěrá mohutným výtokem z jeskynního podzemí do moře u Dubrovníka. Podobně velmi důležitá je Absolonova studie o řece Timavo. O svých dlouholetých výzkumech v Dinarském krasu zanechal prof. Absolon v německém rukopise obrovské dílo, jehož vydání by znamenalo skutečnou senzaci v soudobé vědecké geografické literatuře. Při výzkumech v Dinarském krasu objevil prof. Absolon mnoho nových druhů jeskynní fauny, jež jednak sám, jednak ve spolupráci s jinými zoology částečně popsal v řadě publikací.

Profesor Absolon poznal na svých četných cestách do ciziny i jiná významná krasová území v Evropě a navázal styky se všemi předními krasovými badateli, takže jeho výzkumy, zvláště v Moravském krasu, se zakládají na rozsáhlých srovnávacích studiích krasových oblastí různých typů. Ze srovnání celoživotního Absolonova díla, týkajícího se krasových problémů, s díly jiných krasových a jeskynních badatelů vyplývá naprosto jasně, že profesor Absolon patřil k největším a nejvýznamnějším krasovým badatelům. Po smrti Martela, Cvijiće, Pencka aj. byl snad v poslední době jediným slavným představitelem tohoto vědního oboru vůbec.

Moravské jeskyně jsou proslulé i svými paleontologickými a prehistorickými nálezy, které budily již dávno pozornost jeskynních badatelů, zvláště Wankela, Kříže, Kniese aj. I zde se stal prof. Absolon pokračovatelem v díle svého děda Wankela. Vedle Kůlny u Sloupu je nejbohatším nalezištěm paleontologických a prehistorických objektů jeskyně Pekárna (zvaná též Kostelík) v jižní části Moravského krasu. V letech 1925—1927 podnikl zde prof. Absolon spolu s Rudolfem Czižkem rozsáhlý prehistorický výzkum, o němž uveřejnil v Časopisu Moravského zemského musea v Brně v letech 1926, 1927 a 1937 třídílnou monografii pod názvem „*Palaeolithický výzkum jeskyně Pekárny na Moravě*". A jiná velká Absolonova prehistorická monografie se týká výzkumů v jeskyni Býčí skála. Byla vydána v letech 1944—1945 v Brně ve velkém fóliovém formátu pod názvem „*Praehistorický výzkum jeskyně Býčí Skála na Moravě na srovnávacím základě*" (německy, s českým úvodem). Dílo obsahuje 474 vyobrazení paleolitických pazourkových nástrojů v textu a na sedmnácti tabulích.

O problémy moravského paleolitu se začal prof. Absolon zajímat již dříve. K tomu mu poskytovaly bohaté sběry Wankela, Mašky a Kříže, zvláště z Předmostí u Přerova, uložené v Moravském zemském muzeu, jedinečný studijní materiál. O Předmostí vydal informativní spis „*Předmost, eine Mammutjäger-Station in Mähren*" (Berlin 1918). V Předmostí řídil další vykopávky artefaktů diluviálního člověka. Největší význam mají však Absolonovy výzkumy sídliště pleistocenního člověka ve sprašových uloženinách u Dolních Věstonic pod Pavlovskými vrchy na jižní Moravě, konané v letech 1924—1926 a v letech dalších. O nich vydal tři obsáhlé, bohatě ilustrované pracovní zprávy pod názvem „*Výzkum diluviální stanice lovců mamutů v Dolních Věstonicích na Pavlovských kopcích na Moravě*" (Brno 1938 a 1942—1945). Vedle obrovského množství pazourkových a jiných kamenných a kostěných nástrojů aurignackého člověka byly zde nalezeny i četné objekty jeho výtvarné činnosti, zvláště známá z hlíny vytvořená soška „Věstonická Venuše" a figurky znázorňující podobu různých zvířat. Byly zde objeveny i nejstarší vůbec známé hudební nástroje (píšťalky) vyrobené z kostí. Při opatrných a odborně přesně prováděných vykopávkách byly odkryty i obrovské tzv. „kjökkenmöddinky", tj. nahromaděniny mamutích kostí, zanechané paleolitickým člověkem.

Další stanicí paleolitického člověka na Moravě, kterou prof. Absolon objevil a probádal, jsou Otaslavice na jihovýchodním okraji Drahanské vrchoviny. Popsal ji v kvartovém, opět bohatě ilustrovaném díle „*Otaslavice, eine neue grosse palaeolithische Station in Mähren mit Quarzit-Aurignacien*" (Brno 1935). A v blízkosti Otaslavic objevil prof. Absolon jiné naleziště artefaktů paleolitického člověka u Ondratic, proslulé výskytem tzv. gigantolitů, obrovských kamenných nástrojů. Tomuto nalezišti věnoval prof. Absolon svou další důkladnou monografii vytištěnou ve velkém fóliovém formátu: „*Über Großformen des quarzitischen Aurignaciens der palaeolithischen Station Ondratice in Mähren*" (Brno 1935—1936).

Morava, zvláště její pruh táhnoucí se Moravskou branou a Vyškovskou branou k Brnu a do Moravského krasu a odtud dál na jih k Pavlovským vrchům, patří v Evropě vedle Francie k oblastem nejbohatším na nálezy paleolitického člověka a na doklady o jeho činnosti. Profesoru Absolonovi přísluší zásluha, že svými díly o moravském paleolitu

učinil Moravu ve vědeckém světě proslulou a četnými cizími učenci vyhledávanou. Z nesmírně bohatých nálezů vybudoval prof. Absolon v Moravském zemském muzeu samostatné diluviální oddělení. V roce 1930 instaloval pak na brněnském výstavišti velkou výstavu „*Anthropos*", znázorňující původ člověka a vznik lidské kultury. Tato výstava se stala základem samostatného muzea a vědeckého ústavu „Anthropos", věnovaného výše uvedenému studiu.

Okupace těžce postihla profesora Absolona. Dr. Karl Hucke z Kielu, nacisty dosazený ředitel Moravského zemského muzea, zbavil profesora Absolona vedení jemu svěřených muzejních oddělení i správy výstavy Anthropos a vykázal ho z muzea. Obrovská soukromá Absolonova knihovna, umístěná v muzeu, byla konfiskována a Absolonovi byly odcizeny četné rukopisy a drahocenné výkresy a jiné doklady pro připravovaná díla. Při muzeu bylo zřízeno nové oddělení „Abteilung für Höhlen- und Karstforschung", jehož vedením byl pověřen jakýsi Zlamal. Absolonovi nebylo dovoleno pokračovat ve výzkumu Moravského krasu a byl mu i zakázán vstup do všech jeskyň, jež Absolon objevil a pro veřejnost dal zpřístupnit. A nakonec: bohaté diluviální sbírky Moravského muzea, obsahující materiál z Předmostí, Věstonic a z jiných moravských lokalit, byly na ochranu před bombardováním z Brna odvezeny do zámku v Mikulově. Ten však při ústupu nacistických vojsk z Moravy byl r. 1945 vypálen a při požáru byly zničeny celé diluviální sbírky.

Prof. Absolon, který se léta zabýval vědeckým zpracováváním kamenných artefaktů paleolitického člověka z Moravy, dal pod vlastním vedením přesnou kresbou zobrazit veškerý materiál pazourkových nástrojů z Předmostí. Tento paleoetnologický atlas, obsahující asi 20 000 obrazů, se zachoval a představuje vzácný dokument předmětů zničených v mikulovském zámku. Absolonovo dílo o Předmostí má být vydáno v Academii, nakladatelství ČSAV.

Profesor Absolon v posledních letech svého života zpracovával výsledky své celoživotní badatelské činnosti. Zanechal řadu obsáhlých rukopisů připravených k tisku. V rukopisné pozůstalosti prof. Absolona jsou vedle velkého díla o Dinarském krasu a Moravském krasu i práce o temnostní zvířeně Dinarského krasu s nádhernými obrazy jeskynních živočichů. Tato temnostní zvířena obsahuje více než 600 nových, většinou slepých jeskynních druhů. Naše odborné vědecké kruhy by se měly přičinit o vydání těchto děl, dokumentujících výsledky celoživotní práce věhlasného českého badatele.

Vedle vědecké činnosti vyvíjel prof. Absolon i obrovskou popularizační činnost. Proslovil velké množství přednášek, které byly vždy veřejností hojně navštěvovány a těšily se všeobecné oblibě. A totéž lze říci i o jeho výkladech na universitě, které přinášely posluchačům bohatý zdroj poučení. Prof. Absolon redigoval v letech 1920—1938 Časopis Moravského zemského muzea a r. 1930 převzal redakci dnes již zaniklého oblíbeného přírodovědeckého časopisu „Příroda".

S profesorem Absolonem odešel velký český učenec širokého rozhledu a obrovských vědomostí v několika vědních oborech, v cizině dobře známý a vysoce oceňovaný, který se velmi zasloužil svým dílem o šíření dobrého jména české vědy na mezinárodním fóru. A nezapomínejme, co znamená Absolonovo dílo pro Moravu! Absolonovy objevy rozsáhlých jeskynních systémů v Moravském krasu a jejich zpřístupnění pro širokou veřejnost učinily Moravský kras světoznámým a staly se základem obrovského turistického a cizineckého ruchu v blízkém okolí brněnském, který vedle poučení širokých vrstev lidových má pro naši vlast i velký národohospodářský význam.

Profesor Karel Absolon se čestně zapsal do dějin české přírodovědy, zeměvědy a prehistorie, a proto jeho jméno i životní vědecké dílo nikdy nebude zapomenuto. Budiž čest jeho památce!

Tento popis životních osudů prof. Karla Absolona byl převzat z knihy „Karel Absolon – Moravský kras, 1. díl, str. 11 – 14, vydala „Academia, nakladatelství ČSAV v Praze, v r. 1970. (Autorem tohoto životopisu je akademik Radim Kettner).

Antonín BOČEK

Antonín Boček, který se dožívá sedmdesáti let, pochází z Brna (15. VIII. 1880), kde maturoval r. 1898 na reálce v Jánské ulici. Již v studentských dobách, kdy musel jako mnoho tehdejších českých studentů pobývati na německé škole, se projevil jeho organisátorský talent, když spoluzaložil tajně „Slavii, spolek Slovanů na německých středních školách v Brně", kde byl předsedou, sbormistrem, kapelníkem, redaktorem (hektograf. ilustrovaného časop. Snaha) atd. v jedné osobě. Stejným svědectvím mladistvého národnostního Bočkova nadšení byla i jeho jednatelská činnost ve známé brněnské Zoře. Spolu s Jožou Barvičem (1853—1924) přebudoval Slavii na I. odbor Národní jednoty pro jihozápadní Moravu, kde působil opět jako jednatel a založil i spolkové orchestrální těleso, které bylo vlastně předchůdcem Helfertova orchestrálního sdružení. Již jako úředník Hypoteční banky (dnešní Investiční banka), v jejíchž službách setrval až do r. 1933, věnoval se A. Boček přímo náruživě studiu přírodních věd, a to především limnobiologie, a stal se záhy i jednatelem Přírodovědeckého klubu v Brně, kde založili nato s K. Absolonem Jeskynní sekci. Mezitím započal svoji jeskyňářskou dráhu r. 1907 spolu s K. Kubáskem, V. Ježkem a Niessnerem v Ochozské jeskyni. Je známo, že největším úspěchem této agilní sekce byl objev krápníkových jeskyní Punkevních a Kateřinské; na tomto objevu měl A. Boček značný podíl. Historie bojů salmovského panství s moravskými jeskyňáři není ještě dostatečně osvětlena a čeká objektivního vysvětlení právě od A. Bočka, který rád líčívá, jak podnikl s věrnými druhy V. Ježkem a Vl. Valentou jedné noci r. 1910 „na rozloučenou" tajnou výpravu za sifon na konci Bahenní chodby v Punkevní jeskyni a objevili tak pokračování jeskyně směrem k Macoše (Hlinitá síň, Reichenbachův dóm, Krystalová chodba, Krápníková galerie a Zadní dóm), čímž byl dán podnět k prostřílení zbytku cesty a ke spojení těchto jeskyní s Maco-*

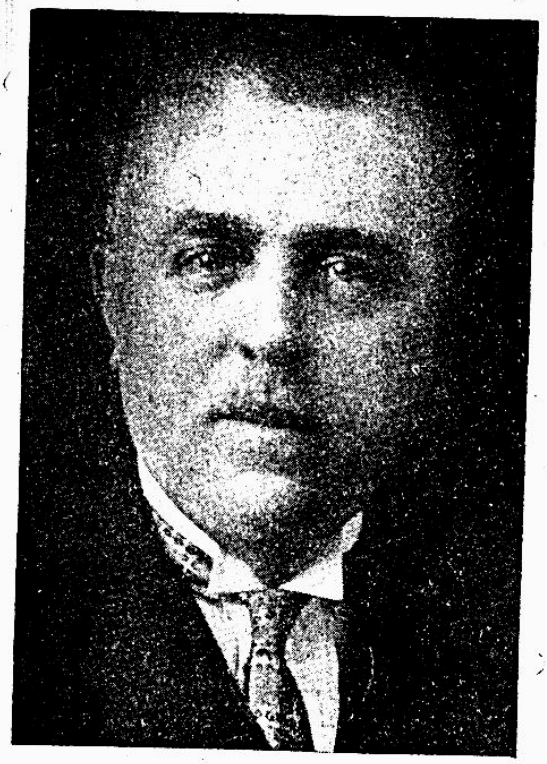

chou. Sloupskou a ostrovskou nedlouhou Procházkovu éru sekce vystřídal A. Boček sice jako předseda, ale všechny jeho další organisační plány přerušila první světová válka, kterou strávil v Hallu a v Inšpruku. Uplatniv se r. 1918 při popřevratové brněnské organisaci a r. 1919 při finančních organisačních pracích v Kežmarku a v Bratislavě, vrátil se A. Boček teprve v říjnu 1919 do bankovních služeb a účastnil se hned od počátku Pluhařových organisačních prací Krasové akciové společnosti, kde působil později jako úřadující člen předsednictva této instituce. I historie této éry čeká svého objektivního osvětlení. Literárním ovocem Bočkovy nadšené jeskyňářské práce jsou dva praktičtí krasoví průvodci z r. 1922 a 1928. Již v těžkých dobách druhé světové války, kdy vrchní řed. rada A. Boček odmítl nabízenou výhodnou službu v tehdejší krasové výzkumné německé organisaci, zabýval se A. Boček spolu s některými spolupracovníky plány popřevratové organisace naší speleologické práce a výsledkem těchto plánů a snažení je Speleologický klub i Československý Kras, jimž oběma stojí jako předseda i jako šéfredaktor od počátku v čele, jichž blaho a prospěch mu leží starostlivě na srdci a v mysli.

Českoslovenští speleologové, soustředění jak v Klubu, tak kolem Krasu, přejí dnes svému sedmdesátiletému, stále však agilnímu předsedovi, který chová ještě mnoho plánů k prospěchu a blahu Klubu i Krasu,

mnoho zdraví a mnohá léta!

Tento materiál byl převzat z časopisu „Československý kras“, ročník III./1950.

(SE – 3 vyhledává a zpracovává další materiály o A. Bočkovi.

S I L N Á Č T Y Ř K A :

Silná čtyřka vznikla v průběhu času. Někdy v r. 1916 začali do krasu chodit tři mladí kluci. Dr. Absolon je nejprve pronásledoval, protože si myslel, že jejich zájem je jen povrchní. Když však zjistil, že hoši jsou houževnatí a jejich zájem není jen povrchní, přišel na to,k že by jejich síly mohl při průzkumu krasu využít. A tak vznikla silná čtyřka, kterou tvořili :

Prof. Dr. Karel Absolon

Vl. Brandstätter

Karel Divíšek

Vladimír Ondroušek.

Karel Absolon ve svém prvním dílu dvoudílné práce nazvané „Moravský kras“, která vyšla v nakladatelství ČSAV „Akademia“ v r. 1970 napsal :

„Dnes více než po půl století, kdy bylo vneseno tolik světla do temnot krasového podzemí, kdy bylo rozluštěno tajemství Macochy, s pohnutou myslí zalétám ve vzpomínkách na naše počátky ve Sloupu, kdy zrovna na rozhraní věků bylo sloupské bludiště naší školou. Tehdy jsem učil sebe i druhy seznávat praktiky disciplíny, na níž je závislé studium podzemních krasových jevů, disciplíny, jež pak byla rozšířena na celou krasovou oblast.“

(Silnou čtyřku ještě občas doplňovali další krasoví nadšenci – např. J. Suchánek a O. Henych).

(Životní příběh K. Absolona byl zpracován již v předcházejícím textu, proto jej dále neuvádíme).

Karel D I V Í Š E K

Tento článek otiskl měsíčník „Moravský kurýr“, vydavatel Geobios – 17. ZO ČSOP v Brně, Tisk Typografia Brno, dáno do tisku 20 června 1990. Autorem textu byl Karel Fuksa.

Narodil se v roce 1902 v Brně a zemřel 24.10. 1956 také v Brně.

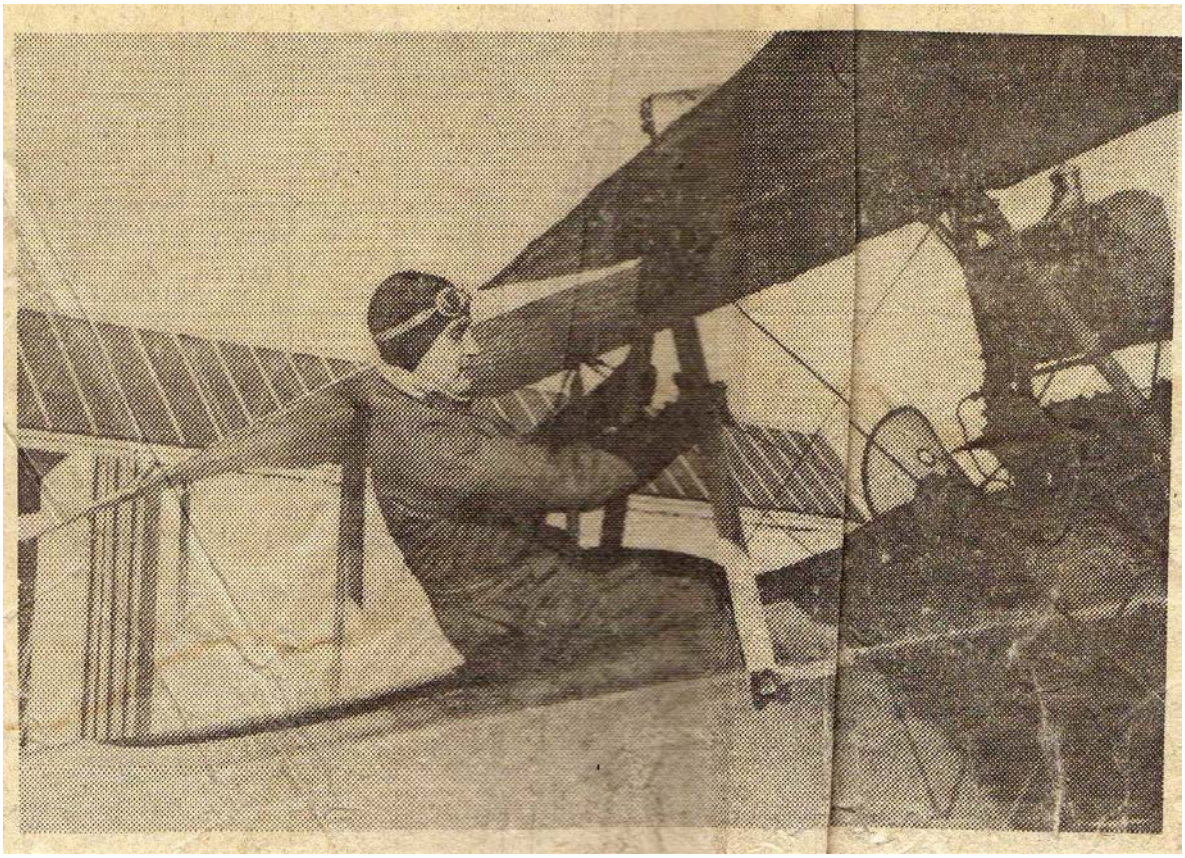

Na horním snímku Tunál – Divíšek v kokpitu svého letadla,
Na spodním snímku jej oblékají do potápěčského skafandru.

„Čtvrté kolo ukazuje situaci: o prvé místo bojuje von Morgen, Nuvolari, princ Leiningen, Borzacchini a další. Z našich závodníků se velice dobře drží ve skupině B Divíšek, který vystřídal Procházku a sleduje ve své Zetce světoznámé stroje Mercedes, Bugatti, Alfa Romeo, DKW, Amilcar a Walter ..."

„... člen lyžařského klubu Brno Tunál Divíšek se svým skokem o délce 14 metrů umístil na druhém místě za Büchelem z Touringklubu ..."

„V běhu na 800 metrů vítězí borec Divíšek ... a zároveň pořadí ve skoku vysokém: Štěrba 145 cm, Divíšek 141 ..."

„V neděli při zápasu berlínské Minervy shodil Divíšek míč z letadla přesně doprostřed hřiště. Nebyl to snad odvážný kousek? Byly jiné, mnohem nebezpečnější podniky, jichž se nezalekl ..."

Ano, Karel Divíšek, zvaný Tunál, se snad v životě nezalekl ničeho. Jeho jemně modelovaná, vždy usměvavá tvář nemůže nikomu z těch, kdo ho poznali třeba jen na chvilku, zmizet z paměti. I z fotografií pamětního alba stále dýchá neuvěřitelná osobnost československého all-round sportovce všech dob. Vždyť všechny citáty v úvodu jsou z rozpětí několika málo let a týkají se samozřejmě stejného muže! Muže, kterému bylo těsné nejen Brno, ale i prostor, určený člověku k jeho pozemskému bytí. Proto asi pronikal pod vodu, do neobjevených prostor, proto projížděl neúnavně na své Zetce Evropou a se svým dvojplošníkem trhal oblaky. Přestože zemřel v čtyřiapadesáti letech, stačil za svou kariéru vyniknout v plavání, cyklistice, boxu, šermu, hokeji, mnoha disciplínách lehké atletiky, v běhu i skocích na lyžích, v rychlobruslení, ale především v letectví, automobilismu a potápění ... Kromě toho založil a vedl prosperující autoškolu, která pracovala s pomůckami, s nimiž dnešní adepti volantu ani nepřijdou do styku. Jak to všechno stihl, je otázkou. Ale všichni, kteří ho znali, vzpomínají především na jeho nezdolnou energii, kterou přímo sršel a na optimismus. Ten ho nepřešel dokonce ani poté, když jeho podnik byl roku 1948 znárodněn a do dvou let zcela zruinován ...

PRVNÍ KROKY

Karel Divíšek se narodil v roce 1902 v Brně jako syn poštovního úředníka. Celá rodina se intenzivně věnovala sportům, které v té době byly vlastně na Moravě ještě v plenkách. Přezdívka Tunál vznikla jako krycí jméno, protože sportovní činnost nebyla u žáků vítána. A mladý Divíšek vyhrával velmi často, takže jeho jméno se v novinách opakovalo. Času na školu zřejmě mnoho nezbývalo, tak by se dal vysvětlit fakt, že maturitu složil až v roce 1924 při vojenské prezenční službě.

Jako šestnáctiletý student se Divíšek se svými kamarády Ondrouškem, Suchánkem a Brandstättrem začali zajímat o jeskyně Moravského krasu a stali se nejbližšími spolupracovníky profesora Absolona. Na to, jak k tomu došlo, sám po letech vzpomínal: „Chodili jsme tehdy načerno do jeskyní. Napřed nás pan profesor, když se na to přišlo, nechal prohánět lesním personálem a když jsme přišli za ním do muzea a prosili o dovolení lozit po jeskyních, vyhodil nás i odtamtud. Když si ale ověřil, že to myslíme doopravdy, začal nám svěřovat drobnější práce; měli jsme na starosti lampy, provazové žebříky a nakonec jsme dostali i papír, že nás lesní úřady mají podporovat a ne pronásledovat. Postupně nám svěřoval i mapování, fotografování a sondování průchodů a nakonec jsme fungovali jako výzkumná skupina, které říkal Silná čtyřka ..."

REFERÁTY U STOPKŮ

„Silná čtyřka" se stala v dějinách Moravského krasu klasickým pojmem. Rozdělila je až smrt. Profesor Absolon všechny své o generaci mladší spolupracovníky přežil, tak, jak jim to kdysi z ruky předpověděla cikánka, kterou jednoho deštivého odpoledne potkali v Suchém žlebu. Vzpomíná Elmarita Divíšková, manželka muže, o kterém si povídáme: „Tato objevitelská činnost byla provozována naprosto amatérsky každou sobotu a neděli. Divíšek se vracel z Krasu, kde se tehdy ani umýt nedalo, promrzlý, špinavý a hladový. Večer pak pan profesor pozval „Silnou čtyřku" ke Stopkům, kde mu mládenci referovali ..." Tehdejší Kras byl pro návštěvníky ještě uzavřen, průzkumník Divíšek se nořil do neznámých ledových prostor jen v plavkách s loučí v ruce, ve člunu nebo po žebříku či provaze. Šlo o život, o zdraví, to se ukázalo později ...

Zalistujme ještě v dobovém tisku: „Byla to kratochvilná podívaná, jak se Divíšek 13. listopadu 1921 stáčel jako nebozez v břečce na délku asi 22 m a razil cestu do prvních volných prostor šestnáctimetrové výšky, jež předcházejí k východu do slepé uličky se sifónem ... Najednou volá mocným hlasem, z něhož hned „čicháme", že se jedná o něco neobyčejného. „Lezte honem sem, jsme zde v ledových jeskyních!" Nemusí dvakrát pobízet. Již mě chytá statečný hoch za ruce a vytahuje z díry do prostory oslňující krásy. Kam zrak zamíří, samý ledový střechýl, samý ledový povlak, nesčetné krystaly, v nichž se lámou paprsky našich reflektorů. Kamarádi, kteří se poprvé účastní opravdové objevitelské explorace, oněměli úžasem ..."

POTÁPĚČ-PROFESIONÁL

V roce 1920 byl zakoupen pro práce v Moravském krasu starší vojenský skafandr, který sloužil za války v Boce Kotorské. Vojenský potápěč Buršík Divíška zacvičil a ten se stal na dlouhá léta jediným potápěčem-profesionálem u nás. „Hlásíme se vám z ojedinělého stanoviště. Jak známo, hledala firma Sigmund-pumpy rozhlasem potápěče, poněvadž veliká povodeň na Macoše zatopila baterie ponorných pump Nautila, které bylo třeba vyprostit, aby se zachránily mnohatisícové hodnoty. Přihlásilo se mnoho amatérů, avšak jediným potápěčem, který je schopen práci provésti, je známý all-round sportovec Karel Divíšek. Právě se připravuje ke třetímu sestupu. Bylo třeba zvýšit váhu těla pomocí osmdesátikilových bot, které se používají jen v krajních případech, když potápěč pracuje za nejnepříznivějších okolností. Nyní ještě zašroubovat kruhovou uzávěrku s centimetr silným nerozbitelným sklem a utáhnout. A teď ještě izolovanou žárovku do ruky, která jedině zůstává nahá ... A již je potápěč ve vodě. Vidíme jeho stín, tmavou mlžinu, ztrácející se pod vodou. Mdlá koule světla se zmenšuje a zmenšuje, až je vidět jen světlý bod, který se nehýbá. Inženýr Brandstätter telefonuje Divíškovi káblem dolů ... Ano, je dole, stojí u čerpadla a žádá o spuštění řetězů, aby mohl Nautila ovinouti. Po dvou hodinách práce pod vodou vystupuje Tunál Karel Divíšek teď — když zbývá už jen několik minut do půlnoci — z hlubiny.

Zachráněné pumpy budou odeslány do Blanska a odtud na Pražské vzorkové veletrhy, kde budou vystaveny..."

NEVDĚČNÁ ROLE

Divíšek byl mistr mezních situací, které dokázal bravurně zvládnout. Pamětníci vzpomínají na to, jak v mládí zachránil život slavné zpěvačce Emě Destinové, která o prázdninách přecenila své plavecké schopnosti. V této době však Divíšek dostal roli, před kterou také nezaváhal — uvolil se chodit pro sebevrahy, ukončivší skokem do Macochy svou životní pouť. Nebyla to práce jednoduchá a bohužel několikrát za rok se opakující...

Divíškových profesionálních schopností využívala i kriminální policie, jak se dočítáme například z materiálů o rekonstrukci vraždy vrchního četnického strážmistra Látala, který byl 3. října 1937 zastřelen na cestě u Křenovic. Pachatelem byl čtyřiadvacetiletý nezaměstnaný dělník Josef Waldherr z Hrušovan. Při výslechu uvedl, že měl dva revolvery — jeden ráže 9 mm a druhý 7,65 mm. Po vloupání do obchodu Šimona Diamanta a postřelení ponocného Ludvíka předal oba revolvery jednomu známému, aby je zahodil, nevrátí-li se do tří dní domů. Společník je ovšem zahodil do rybníka nedaleko nádraží v Hrušovanech nad Jevišovkou. Při rekonstrukci případu hledali četníci bezvýsledně pomocí tyčí zbraně v bahnitém dně mnoho hodin. Potom zavolali z Brna Divíška. Lidové noviny: „Zajímavé práci přihlíželo přes tisíc lidí. Na břehu rybníka stáli četníci s Waldherrovým druhem Kudlerem, jemuž dal zbraň uschovat. Kudler ukázal téměř přesně místo, kam zbraň zahodil, avšak upozornil četníky a potápěče předem, že ji předtím rozmontoval na pět částí. Avšak za 38 minut se podařilo najít první a hlavní část zbraně, kostru většího revolveru, čímž se potvrdila pravdivost Kudlerovy výpovědi a četníci tak získali další důkaz proti Waldherrovi. Po dalších patnácti minutách práce našel potápěč ještě druhou menší část revolveru.

ÚSPĚCHY ZA VOLANTEM

Současně probíhala také Divíškova aktivita automobilistická. V třicátém roce např. projel téměř 500 km dlouhou trať na své Zetce jako první ze všech aut čs. výroby a v kategorii na 1 500 ccm dojel jako 3. mezi patnácti. Přitom jeho vůz měl obsah 987 ccm! Divíšek uměl. Dosvědčil to i výsledek soutěžní jízdy 10 000 km Evropou, kterou Divíšek absolvoval opět na Zetce s mechanikem Kahlem. Trať vedla z Berlína do Ženevy, přes Madrid do Lisabonu, Barcelony, nazpět do Říma, Terstu, Dubrovníku a přes Záhřeb, Budapešť a Vídeň do Prahy a Berlína. Kahle nastupoval na start po těžké angině a Divíšek se právě vrátil z operace slepého střeva. Ale jeho heslem bylo vždy „Kurážným štěstí přeje" — a to se osvědčilo i v tomto případě. Cestu absolvovali borci za 15 dní a 4 hodiny — znamenalo to 1. místo mezi 98 zúčastněnými vozy. Divíšek vzpomínal na německého jezdce Machera, který si při závodě zlomil ruku, ale pokračoval dál, na naše celníky, kteří automobilem stíhali anglického závodníka, poněvadž nezaplatil dlažebné jednu korunu padesát. V Berlíně přišel zase jezdce uvítat jen jeden krajan, který byl bez zaměstnání a prosil o podporu třiceti korun...

POZDRAVY Z LETADLA

Tunál Karel Divíšek žil svůj život velmi intenzívně. Pomáhalo mu i výborné rodinné zázemí. Jeho manželka Elmarita s ním absolvovala mnoho automobilových soutěží a děti byly také při tom. Vzpomíná keramička Tamara Divíšková: „Byla jsem před válkou ještě malá. Ale nikdy jsem už potom nezažila období, kdy bych měla tak moderní pocit života. Otec se přátelil s velkým spektrem lidí — chodili k nám spisovatelé, sportovci, dělníci, všichni byli něčím zajímaví. Když otec kroužil se svým letadlem nad naším domem, nebo když z něj házel mamince poštu, cítila jsem vždy pouto, které nás spojuje. Na letišti jsme si hráli s kamarádem hodiny v pilotní kabině..."

Divíšek s oblibou prováděl s letadlem efektní kousky — například svatebčanům hodil před radnici kytici... Ale zúčastňoval se i regulérních leteckých soutěží, např. na Rallye international d'exposition Paris 1937 vybojovali s Krejčím šesté místo. Většina států vyslala do té soutěže silné stroje, kdežto čtyři československé neměly — podle mínění odborníků — vůbec naději na umístění...

NAD BRNEM S LVEM VAŠÍČKEM

Nestor brněnských sportovních novinářů Lev Vašíček těsně před svou smrtí s úsměvem na Tunála vzpomínal: „Když jsem v roce 1932 začal novinařit v tehdejší redakci Moravských novin, byl Divíšek jedním z mých prvních rádců a spolupracovníků. Ochotných, nezištných, připravených bez náhrady pomoci tam, kde jsem to jako redaktor-začátečník potřeboval. Jednoho dne se u mne objevil s nabídkou, že mi dá příležitost zhlédnout Brno z ptačí perspektivy ve svém novém letadle. Bez dalších domluv mne posadil do svého vozu a zamířil na tehdy nové letiště v Nových Černovicích. Jediné, čím mne vybavil, byla tzv. „kapna" — plátěná přilba hlavy. Tanálův dvouplošník měl otevřenou kabinu pro dvě za sebou sedící osoby. Moje přání, aby bral ohledy na mou nezkušenost, vzal na vědomí s úsměvem a přikývnutím. Nejenže však nabral co nejrychleji výšku, ale nad právě ujíždějícím vlakem k Vláře obrátil letadlo v prudkém sklonu nad Brno. To byla má nejtěžší chvíle. Teprve při přímém letu jsem si uvědomil, jak se křečovitě držím oběma rukama boků letadla ve snaze zabránit, aby to s námi nespadlo..."

Ale třicátá léta končila. Bohatýři začínali být v neoblibě. Přišla okupace a s létáním se muselo přestat. Poslední léta okupace byla dokonce profesoru Absolonovi a jeho Silné čtyřce uzavřena část Moravského krasu...

PROCHÁZKA PO MINÁCH A GRANÁTECH

Po osvobození Divíšek opět naplno rozvinul svou aktivitu. Jak vzpomínal hrázný brněnské přehrady František Šikula (který 26. dubna 1945 přerušil vedení k odpálení náloží a znemožnil tak esesákům vyhodit přehradu do povětří), pozval si Divíška krátce po válce k uvolnění zataraseného vtokového uzávěru. Tunál si stěžoval, že je tam spousta klouzavého kamení, po kterém se špatně chodí. A zatím, jak se později zjistilo, se procházel po obrovské hromadě min, šrapnelů a ručních granátů, které tam okupanti naházeli...

Přišlo další osudové datum — rok 1948. Do Divíškovy známé autoškoly byla dosazena „národní správa", majitel dostal za své dva populáry, dva jeepy a jednu motorku několik set korun zároveň s výpovědí. Jeho organismu, nahlodanému léty náročných aktivit, to rozhodně neprospělo — strávil téměř rok v nemocnici. Po návratu mu rozkradenou a zničenou autoškolu nabízeli zpět, ale on raději odešel do Moravského krasu, kde mu Akademie věd nabídla místo správce. Dále zde spolupracoval s profesorem Absolonem na mnoha významných objevech, plaval s otužilci Punkvou... Ze „Silné čtyřky" nežil už ing. Brandstätter, který spáchal sebevraždu, a Suchánek zahynuvší při bombardování Brna. A cikánčino proroctví se plnilo dál — Tunál Karel Divíšek zemřel 24. října 1956 na potápěčskou nemoc — rozklad krevních destiček — „po životě plném výjimečných skutků". Na závěr obřadu řekl v brněnském krematoriu osmdesátiletý profesor Absolon: „Tunále, drahý příteli, proč já, stařec nad hrobem, jsem se dočkal, že se musím loučit s tebou, proč ty a ne raději já?"

A národní umělec Petr Bezruč, který kdysi absolvoval Divíškovu autoškolu, napsal pozůstalým: „Vidím ho před sebou plného života a zdraví. Jak nás proháněl po Brně, když nás učil. Šlo to jakž takž, ale když nás honil Ferdinandkou, třepal jsem se hrůzou. Ale já jsem determinista: Náš život je předepsán. Jak to krásně vzal náš lid v pohádce Smrt kmotřička."

KAREL FUKSA

KRESLENÉ TITULKY V TOMTO ČÍSLE: JIŘÍ ELIŠKA

Dne 16. července roku 1992 vyšel v brněnském deníku „Rovnost" článek Vladimíra Poláka, který byl vzpomínkou na 90. výročí narození Karla Divíška – Tunála.

K 90. výročí narození Absolonova spolupracovníka

Za tajemstvím krasového podzemí

Dne 6. srpna 1902 se narodil v Brně Karel Divíšek, přezdívkou Tunál, který se stal skutečnou osobností a jeho předčasný skon byl zejména pro Moravský kras těžkou ztrátou. Jak už to v životě bývá, úspěchy tohoto všestranného sportovce budily údiv i závist, ať při lehkoatletickém zápolení, v plaveckých nebo lyžařských disciplínách, za volantem závodního automobilu nebo v kabině sportovního letadla. Vždyť se umístil čestně i v takovém závodě, jakým byl Masarykův okruh v Brně mezi světovými esy Chironem, Varzim, Nuvolarim, Stuckem — a to dokonce jako jediný účastník na stroji československé výroby, brněnské Zetce. Vynikající pilotní kvality prokázal v roce 1937 vítězstvím v závodě Národní let republikou s druhým členem posádky V. Krejčím i stříbrným umístěním v mezinárodním závodě Let Malou dohodou.

V roce 1927 založil soukromou autoškolu, kterou vedl až do roku 1948, kdy mu po únoru byla vyvlastněna. Poté se stal v Moravském krasu vedoucím jeskynního provozu, k čemuž ho opravňovaly bohaté zkušenosti. Už jako osmnáctiletý byl členem slavné „čtyřky" spolu s prof. K. Absolonem, V. Brandstätterem a Vladimírem Ondrouškem. Zúčastnil se velké Absolonovy expedice v r. 1922 na Balkán, kde slézal do podzemí a kromě průzkumu sbíral i podzemní faunu. V Moravském krasu absolvoval všechny výzkumné práce jako lezec, plavec, potápěč i jako fotograf při mapování. Divíškovo působení v Moravském krasu zachytil režisér J. Lachman v jedinečném dokumentárním filmu Tajemství Macochy. Tento celovečerní film měl premiéru v Praze v roce 1942.

Divíšek byl společenský člověk, a není divu, že se nás několik jeho obdivovatelů sdružilo v miniklub přátel, jehož jsem se stal „tajemníkem". Byli v něm se mnou tři instruktoři jeho autoškoly, jeden speleolog a automobilový závodník v jedné osobě, dále přítel chemigraf, vášnivý motorista. Těšili jsme se vždy na ta setkání u Divíškovic krbu. Poznali jsme Tunálovo příkladné zázemí, paní Elmarita, vedoucí baletní školy, uznávala manželovu činnost a on zase obdivoval její taneční umění a organizační vlohy. Vroucně miloval i obě dcery, starší Tamaru — dnes známou výtvarnici v oboru keramiky a mladší Ninu — divadelní a filmovou herečku, manželku herce a režiséra Jana Kačera.

V intimním prostředí, když nám náš idol otevíral srdce, dovídali jsme se mnohé, co jinak zůstávalo veřejnosti skryto. Poznali jsme, že i tento robustní, zdravím kypící člověk, o němž jsme se domnívali, že nezná strach, nebyl proti němu obrněn, a že mnohdy ta podzemní dobrodružství mohla nedobře skončit. Tak jednou mu uvolněný balvan přiskřípl záchranné ocelové lano i s telefonním kabelem. Hluboký sifon dělil jej od 60 metrů vzdálené pramice s osazenstvem, které mu nemohlo přijít na pomoc, druhý skafandr tehdy neexistoval. Teprve po hodině námahy už s docházející zásobou vzduchu a s posledním zbytkem sil se mu podařilo balvan uvolnit.

Když natáčel režisér krátkého filmu v Brně Rudolf Obdržálek na Brněnské přehradě s Divíškem film o potápění a pronajal si k tomu jednu z lodí přehradní flotily, museli jsme Tunála doprovázet i my. Byl tam jako poradce také proslulý hrázný František Šikula, ten, který s nasazením života 26. dubna 1945 přerušil vedení k odpálení náloží a zabránil tak v poslední chvíli Němcům vyhodit přehradu do povětří. K 30. výročí osvobození Brna se stal Šikulův zásah (byl při něm esesáky ostřelován a zraněn) námětem televizní

hry Jiřího Křenka Deník psaný na vodě, roli hrázného ztvárnil Otakar Dadák.

Ale vraťme se na palubu lodi. V přestávce, jež byla dopřána Divíškovi k renovaci sil před dalším ponořením, dověděli jsme se od hrázného, jak si pozval po válce Divíška na pomoc k uvolnění zataraseného vtokového uzávěru. Divíšek si stěžoval, že se mu špatně chodí, že je tam spousta kamení, po kterém klouže. A zatím se procházel po výbušninách! Jak bylo potom při jejich likvidaci pyrotechniky zjištěno, byla to neuvěřitelná hromada min, šrapnelů i obyčejných ručních granátů — to všechno tam v posledních dnech obrany hráze esesáci naházeli.

Františka Šikulu vyškolil pak Divíšek také na potápěče a oba pak zasahovali úspěšně na Vranovské, Vírské, Fryštácké přehradě i jinde, také v zatopených lomech. V červenci 1956 vyšel v Literárních novinách obdivný článek o Divíškovi a Šikulovi od Zdeňka Pluhaře nazvaný Muži v hlubinách, z něhož citují:

„Bylo by lze vyvzpomenout desítky případů, kdy oba mistři vzácného cechu podvodního riskovali zdraví pro dobrou věc a veřejný zájem. S tím ohrožením zdraví to není přepjaté, je známo mnoho případů potápěčské nemoci, končící smrtí."

Když vyšly tyto řádky, netušili jsme, že se u Tunála Karla Divíška po pouhých třech měsících stanou prorockými. Po krátkém pobytu v nemocnici zemřel 24. října 1956 v Brně na agranulocythosu (rozklad krevních destiček). Smuteční oznámení, že „zemřel po životě plném výjimečných skutků", stvrdilo to, co jsme věděli a cítili. Posledním řečníkem v brněnském krematoriu byl osmdesátiletý pan profesor Karel Absolon. Zase slyším jeho úvodní slova: „Tunále, drahý příteli, proč já, stařec nad hrobem, jsem se dočkal, že se musím loučit s Tebou, proč Ty, proč raději ne já?"

A zdá-li se někomu text v poděkování za kondolenci „...tak ukončil se život bohatýra..." příliš nadnesený, my, Tunálovi věrní, víme, že bohatýrem byl.

VLADIMÍR POLÁK

Plánivy v létech 1916 až 1917. Zleva doprava : Divíšek, Brandstätter a Schaefer. Vl. Ondroušek to fotografuje..

Plánivy v létech 1916 – 1917. Ty dva nahoře nedokážeme jednoznačně určit. Ale ten, kterého vytahují z díry je bezpečně Vladimír Ondroušek.

Ing Vladimír O N D R O U Š E K

Ing Vladimír Ondroušek, (ten vzadu) s Karlem Divíškem na průzkumné plavbě po podzemní Punkvě.

Ve Sborníku muzea Blansko 2005 otiskl Ladislav Slezák vzpomínku na Ing V. Ondrouška a na jeho činnost na konci války.

Ladislav Slezák

O tom, jak „krasu král" ochránil své území
(epizoda veskrze válečná)

V letošním roce vzpomínáme šedesátého výročí ukončení jedné z hrůzných válek, která postihla celý svět a zahubila miliony lidí. Dnešní generace vnímá tuto událost jaksi zprostředkovaně a příliš jim to neříká. Dnešní politikové spíše připomínají tragédii vyhlazovacích táborů, kladou věnce a zasvěceně hovoří o hrůzách té doby. Přitvrzují na hlasu, pokud jde o nacionalismus, antisemitismus, terorismus a připomínají holocaust. Naše generace k tomu navíc prožívala denně vedle obav i přímou zvůli okupační nacistické armády, gestapa i členů elitních jednotek SS. Takzvaná „heydrichiáda" byla toho zářným příkladem. Proto jsme s netrpělivostí očekávali příchod fronty, přestože to bylo spojeno se ztrátou zdraví či života. Naše rodina přežila první nápor osvobozovacích jednotek (armáda maršála Malinovského) již koncem dubna 1945 ve sklepě rodinného domku v Brně-Řečkovicích. S ranečkem nejpotřebnějších věcí nás ze sklepa následně vypudili němečtí vojáci, kteří se vrátili do svých pozic. Dalších několik dní jsme našli útočiště ve velkém sklepě nedaleko pivovaru. Další vlna osvoboditelů nás vypudila opět z tohoto úkrytu a my jsme, v přestávce mezi dělostřelbou, pěšky putovali ke strýci do Jundrova. Tam jsme se dočkali 9. května, kdy do lesů v prostoru Medlánky – Jinačovice – Česká – Kuřim posílali dělostřelci RA celou hodinu tuny a tuny oceli.

Poražená a ustupující Schörnerova armáda se valila na západ, do amerického zajetí. Čas potřebný pro spořádaný ústup zajišťovala vysoce organizovaná malá uskupení jednotek mobilních typů (tanky, obrněná vozidla) spolu se skupinami ženistů a fanatiků ostřelovačů a „spících" záškodníků. Ti všichni měli společný úkol. Brzdit postup osvobozenecké armády. Tyto jednotky musely být ve stálém bojovém kontaktu a ničit postupové cesty (likvidace mostů, minová pole, ženijní zátarasy,

fugasové nástrahy, likvidace hrází vodních nádrží, ničení skladů trhavin a munice, zakládání požárů apod.). Výjimkou nebyly ani speciální akce jako otrava zdrojů pitné vody, nástrahy v podobě barelů s metylalkoholem či jinými lihovinami.

„Krasu král", ing. Vladimír Ondroušek, jeden ze slavné Absolonovy „čtyřky", v té době rozhodně nezahálel. Přes své spolehlivé přátele byl zapojen do odbojové informační sítě civilních zpravodajů, kteří měli za úkol sledovat pohyby jednotek německé armády a jejich činnost. Zprávy byly podávány radiostanicemi pod volacími znaky přímo na velitelství postupujících osvobozeneckých vojsk. Ověřování zpráv prováděli přímo vojenští pátrači (včetně leteckého průzkumu). Vladimír byl ve svém živlu. Hodiny a hodiny proležel na střeše své chaty (Orlí hnízdo) přilepené ve skalách Horneku nad údolím Říčky. Odtud dalekohledem pozoroval rozsáhlý sektor východně od Brna a podával hlášení o pohybu německých jednotek. Jakmile se frontová linie přiblížila k městské zástavbě, sbalil svoje „fidlátka" a podle pokynů se přesunul poněkud severněji. Ubytoval se u svého dlouholetého kamaráda Jana Suchánka jun. v bývalé hájovně na Skalním mlýně. Jeho úkolem bylo sledovat situaci ve Skalním mlýně a okolí. Budovy Skalního mlýna sloužily v té době jako vojenské polní obvaziště a zdejší činnost byla velice dobrým barometrem poměrů na frontě. Vladimír si musel prvně najít vhodné místo pro umístění radiostanice. Znal tu každý kámen. Nejlepší stanoviště by bylo na Lečenci, ale tam už bylo obsazeno. Německý pozorovatel s radiostanicí odtud zajišťoval bezpečnost polního špitálu na Skalním mlýně. V noci se Vladimír s vysílačkou a trochou potravy vydrápal na Chobot, kde v jeskyni (Horní v Chobotu) hodlal ukrývat vysílačku. Vyzkoušel si ještě spojení. Nebyla to zcela ideální pozice, ze hřbetu skal však bylo spojení vyhovující. Německý radista, pozorovatel a možná i ostřelovač v jedné osobě, usídlený na Lečenci, mu dělal starosti. Na Chobotu toho dne vyčkal až do rozbřesku a pak opatrně slezl do Suchého žlebu za Kateřinskou jeskyní. Zaklepal nesměle na okno cestářského domku, který stál po levé straně ještě před mostem přes Punkvu. Domek v té době obývaly dvě spřízněné cestářské rodiny, Tomáškovi a Flekovi. Oba cestáři obstarávali své rajony samozřejmě s očima otevřenýma a tak Vladimír u Tomášků načerpal kromě potřebného tepla a kávy z melty s buchtami i celou řadu důležitých informací. Velice znepokojivá byla zpráva, že se mezi Skalním mlýnem a severní Úzkou potloukal nějaký německý oficír s doprovodem a že se tady něco asi připravuje. Ještě tentýž den se Vladimír dozvěděl, že tato „delegace" navštívila Kateřinskou jeskyni a Punkevní jeskyně. V průběhu dalších dvou dní byl Vladimír „jako na trní". Vojenské obvaziště přijalo větší várku zraněných a pod Hanačkou na louce se řada hrobů zase o něco prodloužila. To bylo znamením, že se zase někde něco „semlelo". A pak to náhle přišlo. Přijelo několik nákladních aut a začala evakuace polního špitálu. „No a je to tady!", zaradoval se Vladimír. „Seberou svoje saky-paky, naloží marody a pomažou kdoví kam. K Amerikánům to už asi nestihnou." Jenže to hlavní překvapení mělo teprve přijít.

Nákladní auto s korbou zakrytou plachtou a v závěsu dvoukolový malý kompresor přijelo od Blanska a zastavilo u mostu přes Punkvu. Vojáci vyskládali slušnou hromádku bedniček s Dynamonem, nechali u nich hlídku a odjeli do Suchého žlebu. Cestář Flek přivázal na „štangli" kola lopatu, krumpáč a hrábě a vyrazil asi za hodinu po stopách „skopčáků". Jel obezřetně, místy kolo vedl a pozorně sledoval okolí. V rovince před severní (horní) Úzkou stála hlídka. „Stát! Kam jdete?", zeptal se zvědavý obstarožní voják. „Jsem cestář a jdu za prací", snažil se pan Flek. Ta krátká chvilka stačila k tomu, aby zhodnotil situaci. Dva zaprášení vojáci právě vytahovali vrtací tyč z vývrtu založeného do skalního výmolu (Čertův zadek) po levé straně před vstupem do skalní soutěsky. „Dál nemůžete!", zavelel hlídkující voják a posunky dával jasně najevo, aby se pan Flek vrátil zpátky. Ten ujížděl zpět ke Skalnímu mlýnu a celý uřícený vrazil k sousedovi Tomáškovi. „Připravují odstřel severní Úzké", vyhrknul. Zpráva byla neprodleně doručena Vladimírovi. Ten už věděl, kolik uhodilo. Ženijní skupinka se chystá vyhodit do povětří most přes Punkvu a zavalit Suchý žleb. Možná je to past na postupující jednotky Rudé armády. Téhož dne byly obě cestářské rodiny varovány, aby si sbalily nejnutnější věci a byly připraveny na pokyn opustit cestářský domek. Ten bude s největší pravděpodobností smeten výbuchem při demolici nedalekého mostu přes Punkvu. Vladimír už na nic nečekal. Upaloval do své skrýše na Chobotu a neprodleně informoval pří-

slušná místa o vzniklé situaci. Varoval před nastraženou pastí a doporučil, aby se postupující vojska území severní části Moravského krasu vyhnula. Zpráva byla potvrzena a ještě téhož dne přeletěl nad Suchým žlebem ruský průzkumný letoun. V noci se Němci ze žlebu vytratili jako pára. Trhaviny v bedýnkách, připravené na vyhození mostu, naházeli do Punkvy a byli pryč. Léčka v Suchém žlebu nevyšla patrně díky varování Vladimíra, ale i z časových důvodů, které nutily ustupující jednotky Wehrmachtu, aby přidaly do kroku „nach West".

Nad královstvím Moravského krasu zavládl mír. „Krasu král" Vladimír se radoval, jak společně s přáteli zachránili most, cestářskou chaloupku a hlavně tu překrásnou a romantickou severní Úzkou, kde na věčnou památku zůstaly vývrty pro nálože, které už nedokonaly dílo zkázy. Díky Vladimíre!

Doslov

A tak běžel čas, přibývalo let a „krasu král" zůstával jeskyním věrný dál... Prodal svoje „Orlí hnízdo" na Horneku a koupil si v Březině ten nejtitěrnější domeček s jednou místností a kachlovým sporákem na „forhózu". Byl jsem jeho častým hostem a poslouchal jeho veselé i trpké historky krasové. Tato válečná byla jednou z nich a je, věřte nebo ne, úplně pravdivá (to jsem si ověřil z výpovědí potomků rodiny cestáře Tomáška). Suchánkovi se po roce 1945 odstěhovali do Liberce, kam za Jendou Vladimír čas od času zajížděl. Poslední cestu podnikl v den svátku sv. Anny v roce 1967. V rychlíku byl postižen mozkovou příhodou a ještě živ vynesen na lavičku vlakového nádraží. Tam byl ponechán bez pomoci a tam též zemřel, okraden o peníze a doklady. Tak smutně, přesmutně skončila životní pouť jedné z nejvýznamnějších postav v historii speleologie Moravského krasu. Tak skončil „krasu král".

Epocha třetí :

20. století

Éra založení a činnosti „Speleologického klubu v Brně“

Především jeho zakladatelé

Interwiev – rozhovor s posledními pamětníky založení „Speleologického klubu Brno“.

Pan : **RNDr Miroslav F A B Í K**

Adresa : Brno – Komín, Řezáčova 759 / 34

Telefonní číslo : 541 222 468

Pokud vím, je pan Fabík, kromě p. prof. RNDr Rudolfa Musila, DrSc. snad jedním z posledních žijících pamětníků založení Speleologického klubu v Brně.

(Původní verse)

Otázky, které jsem panu Fabíkovi položil :

1.) V prvním ročníku časopisu „Československý kras“, který začal vycházet v roce 1948 se na stranách 51 a 52 v článku nazvaném : „Z Českého speleologického klubu pro zemi Moravskoslezskou v Brně“ kuse popisuje motivace a příčiny založení „Českého speleologického klubu“. Z textu vyplývá, že řada nadšenců, které spojoval zájem o získání nových poznatků z krasu a realizace výzkumů se již za Druhé světové války, od roku 1942 domlouvala na tom, že je zapotřebí vytvořit organizaci, která by zájemce o speleologii spojovala, výzkum krasu cílevědomě řídila a získané poznatky prezentovala veřejnosti. To znamenalo, že by v jejím vedení byli odborníci, kteří by tuto tolik potřebnou činnost mohli zastat. Co nám můžete o tomto, dá se říct přípravném období říci ?

2.) Tato organizace vznikala v Brně. Původní představa zakladatelů zřejmě vycházela z představy, že půjde o spolek, zabývající se výzkumy jen v Moravském krasu, území mezi Helišovou skálou a kopcem Hády, nebo už se tehdy uvažovalo o organizaci, sdružující jeskyňáře Moravy (tj. zahrnutí území Javoříčsko – Mladečského krasu,

Zbrašovských jeskyní, jeskyní v oblasti Jeseníků a dalších jeskynních lokalit v tehdejší zemi Moravskoslezské ?

3.) Kdo byli prvotní nadšenci – jeskyňáři, kteří stáli u zrodu této nové organizace, Českého Speleologického klubu v Brně ? Můžeme jim říkat navrhovatelé ? Byl to zřejmě pan Ředitelský rada Antonín Boček, Přemysl Ryšavý, Rudolf Burkhardt a kdo dál ?

4.) Z výše uváděného textu vyplývá, že navrhovatelé již 15. srpna 1945 předložili návrh textu stanov Speleologického klubu v Brně, ke schválení. Komu byl tento návrh předložen ? Jak vypadal tento návrh stanov ?

5.) 6 října 1945 byly stanovy Speleologického klubu schváleny. Kým ?

6.) Od 6. října 1945 se dává prvních cca 25 členů do intenzivní práce na vybudování organizace Speleoklub Brno. Kteří to byli ?

7.) Z výše uvedeného textu je zřejmé, jak se organizace Speleoklub Brno rozrůstala. Na konci roku 1945 tvořilo členskou základnu 39 členů, na konci roku 1946 byl počet členů 115 a na konci roku 1947 již počet členů dosáhl čísla 231. Vzpomínáte na toto období ? Prý o činnosti Speleoklub Brno byly každoročně vydávány písemné zprávy. Je možno tyto zprávy někde najít a získat k prostudování ?

Dne 23. října 2007 mne pan RNDr Miroslav Fabík, krátce po deváté hodině ráno navštívil. Řekl mi toto :

„Do krasu jsem začal chodit od července roku 1943, (to mi bylo 15 let !), dá se říci, že od této doby jsem prováděl tuto činnost soustavně a do krasu jsem jezdil pravidelně se svými kamarády, jako byl Přemysl Ryšavý, J. Pernes, Novák, Fadrna a později Rudolf Musil. Také s námi jezdíval starší pán, který se jmenoval Okleštěk. Některých akcí se účastnil i učitel Tvarůžek. Našimi kamarády byli také horolezci, z nichž si pamatuji Fleka, Vlka a Plška. Naše pozornost byla zaměřena především na severní část krasu. Tato naše činnost byla spíše živelná, než cílevědomá. Kromě nás se v krasu pohybovali Kyněrovci, kteří pracovali pro Dr. Absolona. Dále tam pracovala skupina Ondrouškova. Chyběl nám systém. Doma jsme hltali knížky – spisy Dr. Wankla, Martina Kříže, Floriana Koudelky, Karla Absolona a dalších. Z nich jsme čerpali náměty pro svoje výpady do krasu. Tak si třeba někdo z nás něco přečetl o nějaké lokalitě, a to, co považoval za zajímavé, nám potom vyprávěl, a my jsme se rozhodli, že tu lokalitu navštívíme. Hnala nás touha poznat nepoznané a také trochu touha prožít nějaké dobrodružství. Ne vždycky se taková návštěva jeskynní lokality povedla. Třeba jsme přijeli na místo a zjistili jsme, že pro bezpečný průnik je zapotřebí mít sebou lana či jinou výstroj. Tak jsme museli průnik do jeskyně odložit.

A tehdy si cílevědomější z nás uvědomovali, že by bylo zapotřebí vytvořit organizaci, která by nás spojovala a naši činnost nejen zastřešovala, ale také cílevědomě třídila naše poznatky a zkušenosti z terénu, soustřeďovala je a po jejich vyhodnocení cílevědomě řídila naši činnost. Tak nás zastihl konec války.

Já to už dnes nevím přesně, ale byl to nejspíš pan Ředitelský rada Antonín Boček, který spolu s Přemyslem Ryšavým sestavil „Stanovy Speleologického klubu v Brně“ a předložil je

tehdejšímu legislativnímu orgánu spolu se žádostí o povolení zřízení a činnosti Speleologického klubu v Brně. Pokud existuje ještě někde archiv Speleologického klubu a podaří se vám nahlédnout do archivovaných písemností, zjistíte jak obsah a náplň stanov Speleologického klubu, tak i to, kým byly stanovy a činnost klubu povoleny.

Já sám jsem z pracovních důvodů z Brna musel odejít a od druhé poloviny roku 1946 do r. 1953 jsem dlel mimo Brno. Po mém návratu jsem se opět se svými přáteli setkal. Ale už zde byla spousta nových, mladých členů, které jsem neznal. Zatím co 6. října 1945, kdy byly stanovy schváleny a organizace potvrzena, bylo téhož dne registrováno 25 členů, kteří se ihned dali do práce, na konci r. 1945 bylo ve Speleologickém klubu již 39 členů. Na konci r. 1946 činil počet členů 115 a na konci roku 1947 již počet členů dosáhl čísla 231. A členská základna stále narůstala a rozšiřovala se.

Za mých mladých dob bývala klubovna Speleologického klubu v Brně na Mášově ulici, za tím průchodem z Moravského (dnes) náměstí, na pravé straně na konci bloku domů v suterénní místnosti. V této klubovně byl tehdy uložen celý archiv Speleologického klubu. Byla to spousta balíků. Když jsem si to prohlížel, nabádal mě tehdy Přemysl Ryšavý slovy : „Pokud něco máš, dej to do archivu !“

Prvním předsedou Speleologického klubu v Brně se stal Ředitelský rada p. Antonín Boček. Bydlel v blízkosti Měnínské brány a předáci jednotlivých speleoskupin mu vždy v neděli večer nosili exkurzní zprávy, tj. zprávy o tom, co za uplynulou neděli probádali, zjistili a vyzkoumali. Pan rada Boček je zpracovával a pečlivě archivoval, neboť díky nim měl přehled o tom, co se v krasu a ve Speleoklubu děje.

Boček se vyžíval zejména v akcích, kdy mohl pro Speleologický klub získat nějaké dotace, (přidělení finančních prostředků), slevy na vlak, případně prosazování zájmů Speleologického klubu na samosprávných orgánech. Vzpomínám si, jak jednou vyprávěl o majiteli Jedovnické sodovkárny. Tento pán nabízel tučný sponzorský dar za předpokladu, že bude v odborné literatuře uváděn název „Jedovnické propadání“. Rada Boček mu vysvětloval, že propadání, které je v katastru obce Rudice se nemůže jmenovat „Jedovnické“. Nakonec se dohodli, že se bude psát „Rudické propadání u Jedovnic“ a sponzorský dar byl !

A jaký význam měl Speleologický klub Brno pro samotný kras ? Podle mého k zásadním poznatkům a objevům v začátcích jeho činnosti nedošlo. Nicméně, snaha vnést do amatérské činnosti osob – nahodile se setkávavších nadšenců systém, tato snaha přinesla ovoce až po létech. Nejdřív se soustřeďovaly poznatky, kreslily se mapy. Řekl bych, že tato činnost byla doménou Přemysla Ryšavého, později také Rudolfa Burkhardta. Ale Burkhardt přišel, podle mého, až ve druhé vlně zájemců o speleologii. Alespoň já jsem se s ním dříve nesetkal. Naše generace musela vychovat novou generaci, aby se hranice poznání hnula vpřed.

Rudolf Musil pracoval v krasu spíše jako renomovaný archeolog a jeho zájmem byly v oné době osteologické pozůstatky fauny.

Domnívám se, že Přemysl Ryšavý byl po nějakou dobu i předsedou Speleologického klubu Brno, ale řekl bych, že až po panu Bočkovi, tj. někdy v létech 1954 až 1956, možná až do r. 1958. Pokud to chcete přesně, tak si to musíte zjistit. Od roku 1948 začal Speleoklub Brno vydávat časopis „Československý kras“. V čele redakce stál Antonín Boček, členy redakční rady byli tehdejší brněnští vědečtí pracovníci zvučných jmen, jako například universitní profesor František Vitásek, ředitel Zeměpisného ústavu MU v Brně, Ing. Dr. Josef Pelíšek, profesor a ředitel geologicko – pedologického ústavu VŠZ v Brně, Dr. Josef Kratochvíl, prof.

a ředitel ústavu zoologie na VŠZ, Dr. Otakar Gartner, prof. a řed. Geologického ústavu VŠT Dra Eduarda Beneše v Brně, Ing. Dr. Alois Zlatník, prof. VŠZ a předseda „Svazu pro výzkum a ochranu přírodních památek i krajiny“ se sídlem v Brně a celá řada dalších vědeckých pracovníků, z Brna, Prahy a Slovenska.

Pokud jde o Přemysla Ryšavého, po jeho smrti mi jeho rodina zpřístupnila jeho speleologickou pozůstalost, která sestávala převážně z map, kreslených někdy od roku 1944 až do roku 1984. Nic jsem si z toho nevzal, a pokud mám informace, rodina P.R. později věnovala celou tuto Ryšavého speleologickou pozůstalost archivu České speleologické společnosti.

Později, někdy na sklonku padesátých let dvacátého století přecházeli členové Speleologického klubu Brno pod Závodní výbory ROH velkých podniků, které byly schopny tyto tak zvané Speleokroužky finančně podporovat a vybavovat je výstrojí. Zda na to byl vyvíjen politický tlak, či zda Speleologický klub Brno takto zanikl živelně, to už nevím, to si musíte zjistit jinde. Skutečností je, že vydávání časopisu „Československý kras“ bylo přeneseno do Prahy a posléze vycházelo jako ročenka.

Více vám k položeným otázkám říci nemohu. Pokud si na něco dodatečně doma vzpomenu, tak se s vámi budu kontaktovat.

RNDr Miroslav F A B Í K

RNDr Rudolf Musil DrSc

(Tuto část textu zpracoval pan profesor Musil na základě mého požadavku sám. Jsou to jednak jeho vzpomínky na mladá léta, prožitá v krasu a také něco z jeho archivu).

Narodil jsem se v roce 1926 v Líšni na ulici Martina Kříže, to znamená na jižním okraji Moravského krasu a bydlel jsem tam až do roku 1954. Podobně jako celá řada líšeňských chlapců (a i Martin Kříž pokud je mně známo) jsem začínal prolézat (doopravdy prolézat, bez nějakých dalších zájmů) nejbližší jeskyně především v údolí Říčky a to již od svých 12 let (foto Netopýrka). V jeskyních jsme si svítili svíčkami, které jsme měli umístěné v hrnku ouškem dolů. Vycházeli jsme především z Křížovy knihy o Moravském krasu. Teprve později (před II. válkou a během ní) jsme přešli na jiné části Krasu (střední část, především Býčí skála, kam jsme se dostávali přes okno s mříží vedoucí do Předsíně). Pěšky jsme chodili z Líšně tam i zpět a přespávali jsme nad Býčí skálou.Pamatuji si, že jednou byla v Předsíni voda, což teoreticky by nemělo být možné. Dalším zájmovým územím bylo pak Holštejnsko, i tam jsme chodili obě cesty pěšky. V podstatě se jednalo o turistické poznávání jeskyní. Odborný speleologický zájem začal až po skončení světové války – nejprve čistě speleologický, pak týkající se jeskynních sedimentů a odtud pak nálezů v jejich sedimentech.

Některé údaje, které jsem našel:

1945 Speleologický klub, člen od založení, vedoucí pracovní skupiny Ochozská jeskyně, spolupráce s odb. učitelem Šebelou (do roku 1949, kdy jsem odešel z Líšně do Petřvaldu ve Sl.
1960-1965 předseda Speleologického klubu.
1963-1994 zakládající člen výboru Krasové komise ČSAV, prvním předsedou byl prof. Vitásek. Jejím úkolem byla koordinace práce v Moravském krasu.
1979-1990 místopředseda Krajského výboru České speleologické společnosti
1978 -1980 člen Poradního sboru Chráněné krajinné oblasti Mor. Kras při Krajském středisku státní a památkové péče a ochrany přírody v Brně.
1986-1988 Poradní sbor Chráněné krajinné oblasti Moravský kras, člen.
1995 Člen pracovní skupiny Českého svazu ochránců přírody pro Moravský kras.
19.2.1985 Čestné členství České speleologické společnosti za celoživotní práci a za zásluhy ve speleologii.
1996 Pamětní medaile Jaroslava Petrboka od České speleologické společnosti za dlouhodobou činnost ve speleologii.

Univerzita

1949 Krasové jevy se zvláštním zřetelem k Moravskému krasu (státní práce)
1950

Systematické výzkumy terénní a kamerální

1949-1950 jeskyně č. 16 U dvou stromů (Koňský spád)
1945-1948 Medvědí jeskyně na Stránské skále
1960-1975 Stránská skála (svah a jeskyně)
1960-1961 Vratíkov, jeskyně č, 4
1956-1957 Pod hradem
1967-1968, 1986-1987 Kůlna
1957 Žitného
1956-1958 Barová
1965 Holštejn
1967-1968 Pekárna
1973 Lažánky u Tišnova
2001- dodnes Jeskyně Za hájovnou (Javoříčský kras)
1996-1997 Četova pec (Slovensko)
2001- dodnes Mokrá-lom

Německo

1983-1984 Oelknitz
1969-1970 Bärenkeller
1969-1970 Urdhöhle
1972-1973 Kniegrotte
1978-1979 Teufelsbrücke
1994-1995 Gamsenberg
V terénu jsem studoval krasové oblasti Slovenska, Maďarska, Německa, Polska, Slovinska.

1950: Poznání manželky.

S manželkou jsem se poznal velmi zajímavým způsobem Večer jsem ležel na gauči a četl jsem velmi zajímavou knihu. Přišel jeden můj kamarád, abych s ním šel do Besedního domu, že tam je zajímavý pořad. Nechtělo se mě, kniha byla zajímavá, ale on tak dlouho mluvil, až jsem neochotně vstal a šel s ním. Seděli jsme vzadu na galerii, on tam měl nějakého známého a ten byl s nějakou holkou. Bavil jsem se s ní a ona začala mluvit o Moravském krasu. To mně samozřejmě zaujalo. Nemohla ovšem vědět, že v Krasu pracuji.Vzhledem k tomu, že jsem tuto problematiku znal, mlčel jsem, jen jsem poslouchal a byl jsem zvědavý, co vše řekne. Dá se říci, že v řeči byla jedna chyba na druhé. Teprve pak jsem řekl, že bych o tom něco věděl, že v Krasu pracuji a že je vše trochu jinak. Tak jsme se vlastně přes krasovou problematiku seznámili.

Vzhledem k tomu, že jsem ve volný čas pobýval stále v Moravském krasu, moje nastávající manželka se musela tomuto programu přizpůsobit. Nejen, že nikdy v jeskyních nepracovala, ale nebyla zvyklá trávit delší pobyt v přírodě, v noci tam přenocovat apod. V podstatě vše velmi brzy zvládla, potíže jí činili pouze úzké chodby, trpěla klaustrofobií. Přesto se mnou absolvovala paleontologický výzkum celé řady jeskyní.

Z Barové jsme odcházeli po vykonané práci vždy na půlnoční vlak a vím, že po cestě na něj byla tak unavená, že skoro spala. Jednou jsem se náhle zastavil, chtěl jsem si něco upravit a Liba jak šla za mnou to nezaregistrovala a vrazila hlavou do batohu plného kostí. Odnesl to samozřejmě její nos. Rovněž si vzpomínám na jej první noční přespání. Bylo to v jedné jeskyňce na Říčkách. Když jsme šli spát, nechali jsme ji v jeskyni samotnou a šli jsme (bylo nás víc) jinam. Cestou jsem ztratil někde deku, (spací pytle ještě neexistovaly) a poněvadž bylo tma, rozhodl jsem se spát bez ní – bylo léto. Ráno jsem pak zjistil, že jsme museli jít přímo nad okrajem kolmého vápencového hřbetu, deka, ležela přímo pod ním. Zřejmě stačil jeden krok bokem a zřítili jsme se pod několik metrů vysokou skálou. Manželka chodila se mnou pravidelně i na výzkum jeskyně U dvou stromů v Koňském spádu a do Medvědí jeskyně na Stránské skále.Nálezy z obou lokalit se pak staly hlavním obsahem mé disertační práce. Aniž by byla někdy speleologicky organizována, pomáhala mně systematicky v jeskyňářské práci.

1945 Stránská skála po válce.

Jakmile skončila válka, vypravil jsem se na Stránskou skálu. Od líšeňských dělníků jsem věděl jsem, že tam byly budovány tunely a byl jsem zvědav na jejich průběh a eventuelně na to, jestli nepřišli na nějaké pukliny nebo dokonce větší prostory. Nějak jsem neuvažoval o tom, že by tam mohly být nastraženy miny nebo něco podobného, bohudík tam však nebyly. Na některých puklinách se vyskytovalo velké množství medově zbarvených kalcitů – medovců. Dnes již neexistují. V jednom místě jsem objevil nízký vchod do poměrně širokých prostor. Při dalších výpravách jsem zjistil, že se jedná o poměrně rozsáhlou jeskyni.

Co však bylo nejzajímavější a svým způsobem vlastně unikátní, bylo to, že na povrchu ležely kosti medvědů druhu Ursus deningeri, později jsem zjistil, že cromerského stáří, a to tak jak se tam tehdy dostaly. Jeskyně měla a má od interglaciálu cromeru zasypaný vchod, takže vše zůstalo zachováno jako před 700.000 lety. Nasbíraný materiál se mě pak stal jednou částí mé disertační práce.

1945- 1949 pracovní skupina Ochozská

ve spolupráci s odb.učitelem Šebelou. Bylo nás kolem 10 a pracovat do jeskyně jsme chodili skoro každou sobotu. Pracovali jsme v noci, ráno jsme vylezli, trochu jsme se prospali a šli jsme domů. V Ochozské jeskyni, a to v Hadici jsme si všimli, že dojde-li potok při vysokém vodním stavu až do ní, začíná se na jednom místě nejprve pozvolna ztrácet a teprve pak teče dále k východu (Líšeňský závrt). Klenba se nám zdála ukazovat, že by tam mohlo být pokračování.Místo bylo zajímavé i tím, že chodba Hadice směrem dovnitř byla bez štěrků a dno bylo tvořeno pouze vápencem, zatím co na tomto místě vše vypadalo na to, že se jedná o štěrk. Další práce to potvrdily.Dostali jsme se do hloubky ca 5 m. Vlevo směrem do jeskyně byla kolmá vápencová stěna, z čehož jsme usoudili, že Hadice má zřejmě tři vertikálně uložená patra, nejspodnější pak je vyplněno štěrkopískem. Bohužel první velká voda nám naše dílo nejen zaplavila,ale zanesla i štěrkem. Na jedné straně to bylo zajímavé tím, že to ukazovalo, že dnešní štěrkové koryto není stabilní, že stále dochází k posunu štěrků, na druhé straně nám to ztížilo práci. Když se nám to stalo po druhé, tak jsme toto místo opustili. Dnes je vykopaná díra zanesená opět, takže nikdo by nepoznal, že zde byla vykopána tak hluboká sonda.

Klukovské hlouposti.

Při studiu Labyrintu jsme si uvědomili, že musíme lépe poznat i poslední propast při východu, která má hloubku kolem 20 m. Nejprve se jedná o šikmou stěnu, která teprve v závěru přechází do stěny kolmé. Na hranici mezi kolmou a šikmou stěnou byl větší stalagmit jako stvořený k tomu, aby se člověk o něj rozkročmo opřel a slaňoval svého kamaráda. Až do této doby by to bylo zcela normální. Normální, ale nebylo to, že jsme tam tehdy byli pouze dva, nikdo o nás nevěděl a oba jsme se přesvědčili o tom, že bychom se do této propasti mohli podívat.Bohužel jsme neměli nic jiného než šňůru od prádla. Neuvažovali jsme o tom, co by se stalo, kdyby ten kdo leze po kolmé stěně uklouzl a spadl dolů. Vše dobře dopadlo, ale nevím, co by se stalo, kdyby k pádu došlo.

Podobnou situaci jsem zažil rovněž v Labyrintu,a to v místě, kde se nachází komín vyplněný velkou sutí. Mezi sutí se dá prolézt a byli jsme zvědavi, kam až bychom se mohli dostat. Vše šlo dobře, až v jednom místě jsem nemohl dál, poněvadž jsem byl lenošný sundat lano otočené kolem těla a to se nějak mezi sutí zapříčilo. Nejprve jsem se snažil dostat z tohoto místa sám a opatrně jsem se hýbal, vždyť šlo suť. Bohužel se mě to nepodařilo a proto to zkoušeli ostatní, někteří přede mnou, jiní za mnou a pořád to nešlo. Vypadalo to tak, že by se muselo lano přeřezat, abych se z toho dostal, což by byla jistě škoda. Teprve po dlouhé době se kamarádům podařilo mně uvolnit a pro mě to byla zkušenost, že člověk nemá být nikdy lenošný udělat něco, co je nutné.

Netopýrka
– po zhotovení půdorysného plánu jsme se zaměřili na chodbu s protékajícím potůčkem. Zdálo se nám, že kdybychom odstřelili příčnou lavici, mohli bychom snížit vodu směrem proti toku a dostat se dát. Do příčné lavice jsme proto začali vrtat díru pro nálož. Bohužel tuto práci jsme nedokončili a vyvrtaná díra tam musí být dodnes.

1953-55 pracovní skupina Barová.
V těchto letech jsem měl pracovní skupinu složenou ze studentů gymnasia na Křenové. Bylo jich kolem 10 a zaměřili jsme zde hlavně na nálezy kostí. Co je však nejzajímavější je to, že všech deset studentů tato práce tak zaujala, že se při ukončeni školy chtěli všichni hlásit na studium geologie. Volal mně dokonce zoufale ředitel školy, že on nemůže v rámci svých předpisů je tam přihlásit, že s tím musím něco udělat. To bylo ovšem těžké. Nakonec se to však vyřešilo, a studenti se přihlásili na jiné obory vysokých škol. Tak jsme přišli o celou řadu zapálených jeskyňářů a budoucích odborníků v krasové problematice.

Speleologický klub Brno

Duší nově zakládaného Speleologického klubu byl ředitelský rada Antonín Boček v těsné spolupráci s O. Ondrouškem.Byl zakladatelem a redaktorem Časopisu, u všech čísel dělal celou redakční práci. Myšlenkami o obsahu mu hodně pomáhal dr. Homola. Před válkou žil ve stínu prof. Absolona, se kterým se nestýkal a neměli se rádi, měl však velké znalosti ze speleologické práce a po válce je spojil se svými organizačními schopnostmi. Všechny úřednické záležitosti spojené s registrací vyjednal, totéž se týkalo i nově založeného časopisu – byl to vlastně první jeskyňářský periodický časopis u nás.

Jednal se všemi vedoucími odborníky v Brně a snažil se je vtáhnout do této práce. Dá se říci, že podstatná část související se založením Klubu byla jím udělána, ostatní pouze vypomáhali. Jeho byt se stal střediskem, kde se řešily všechny vzniklé problémy. Vedoucí založených skupin podávali písemné zprávy o pracích v Krasu a scházeli se v hotelu Astoria jednou měsíčně. Byla to první celková organizace speleologické práce u nás, jejíž význam není dodnes doceněn, před tím se jednalo vždy spíše o práci jednotlivých skupin. K prvnímu nabourání tohoto organizačního schématu došlo tehdy, kdy bylo možné organizovat speleologické skupiny u podniků, které je též finančně podporovaly. Tím se začalo uvolňovat spojení na centrální výbor, skupiny byly finančně samostatné a mohly se podle tohoto také chovat. Další pozdější ránou bylo převedení časopisu do Prahy. Klub se sice snažil vytvořit nějakou novou tiskovou bázi a vyšlo několik čísel pod názvem Kras v Československu, brzy se však ukázalo, že to není dlouhodobě proveditelné.

Z archivu prof. Musila (pouze věci týkající se Mor. Krasu)

V roce 1958 byl členský příspěvek do Speleologického Klubu 16 Kč (z dopisu J. Petrboka).

Rudolf Burkhardt panu Homolovi (22.9.1948), hlavní myšlenky
Mor. Muzeum by mne mohlo vzít jen na hodinový plat.

V Moravském. Krasu :

Práce na zpřístupnění Jestřábky.
Střílení vzadu v Mariánské – prolongace hlavní chodby k JV.
O prázdninách otevírali ponor u Salve-Vale, po dešti se šachta sesula.

Březinští členové otevírají jižně od osady novou zatím 20 m dlouhou jeskyni, jde o nový zcela samostatný systém a dá se čekat 200-300 m pokračování.
V Býčí skále stagnace.
Ve Sloupě Ryšavý s Vodičkou pokračují pod vedeném prof. Zapletala v geol. mapování Sloupských jeskyní.

V klubu:

Boček uvádí Novou Drátenickou v Čsl. krase jako svůj nový objev. Tiskovou opravu odmítá pro nedostatek místa. Podobně si přizpůsobil i článek Novákův o Vintocích. Přivlastňuje si fotky Nouackovy asi z r. 1910 a jiné detaily.
Po dohodě se Slávkem Klímou mám přichystaný zajímavý materiál z historie Bock-Boček a jiné nepoctivosti, pokud jsme je zjistili.
Pravda vítězí pravil pan rada a poslední členské schůzi komentuje Kettnerův článek (Sborník zeměp spol.) proti Absolonově plagiátu (Příroda- Roubal-Věstonice). Jak by se tvářil, kdyby vyšla najevo pravda i o jeho činnosti a metodách.Ponechávám tyto věci zatím v šuplíku, protože nechci náš Klub připravit o předsedu a přivodit takovou krizi, jaká ještě v Klubu nebyla.Nevylučuji, že se brzo ozvu a vím, že mně stihne stejný osud jako mé předchůdce: Ota Ondroušek, Vodička, Divíšek aj. Z jeskynní rady, která po osvobození reprezentovala moravské jeskyňáře se s ním již nikdo nestýká mimo jediného pána. Informoval jsem o mnoha věcech prof. Pelíška.
Napiš mně, kdy budeš chtít pokračovat v nivelacích.

Rudolf Burkhardt panu Homolovi (25.6.1949), hlavní myšlenky :

Před dvěma měsíci jsem Ti poslal dopis, ve kterém oznamuji svůj odchod z výboru.
Klub dostal před měsícem pozvání od správy jeskyní v Mladči, aby provedl průzkum a byla přislíbena úhrada. Boček pozval z Býčiskalské skupiny Vojtu Tvar., Leoše Okl., Červeného a Zouhara.
Dále pozval Ryšavého, Fabíka, Fadrnu a Vodičku (který byl práce přijat tiše do Klubu zpět) a od nás Jos. Urbánka a S. Životského atd….
Zjevení pravdy o historii výzkumu Býčí skály.
Do Býčí skály jsme dopravili i přes jezero ve třech kolech kábel a je tak natažen až k pracovišti u přítokového sifonu. Zde je betonový podstavec a na něm stroje (třífázový elektromotor, kompresor a tlakový kotel).
Pokračuji v nivelacích jeskynních vchodů, začínáme zajímat o morfologii a speleogenezi středního krasu a začal jsem studovat terasy Křtinského žlebu. Niveluji sklonoměrem všechny podezřelé plošinky. Rudické propadání má tři terasy, taktéž i Býčí skála.

Pan Homola panu Zd. Rothovi (18.1.1941), hlavní myšlenky
Absolon objevil v Kateřinské pásmo chodeb asi 500 m dlouhé, až do 1m pod stropem zanesené náplavy.Obrovské množství suťových kuželů z komínů (kolem 20). Právě jsem dostal zprávu, že jeden z těchto kuželů a sesul a obrovské balvany rozdrtily jednoho dělníka – prvá lidská oběť při výzkumu Mor. Krasu.

Pan Šakalík panu Homolovi (1.8. 1939)
Děkuji za dopis, Přesvědčili jste se, že bádání a hledání jeskyní není jednoduchá věc.

Pan Homola panu Šakalíkovi (19.1.1940), hlavní myšlenky
Prof. Kettner přijede určitě na jaře, doc. Kunský pracuje jako středoškolský profesor a může se uvolnit pouze o hlavních prázdninách.
Sestup do propasti u fary bude těžko uskutečnitelný.Klub turistů chce zakoupit lanové žebříky, nikdo je však nechce vyrobit.Také karbidky nejsou k dostání.
Dotaz, zda používal v chodbách v Ostrově, kde narazili na kysličník uhličitý, dýchacích přístrojů.
Přeje brzké uzdravení
.

Pan Šamalík panu Homolovi (9.2. 1940), hlavní myšlenky
V propasti u fary byl dříve velmi špatný vzduch**.**
Zdravotně je mně již lépe.

Pan Homola panu Šamalíkovi (2.12.1940), hlavní myšlenky
Prof. Kettner projevuje zájem o Ostrovsko. Chce zpracovat geologické poměry severní části a vývoj jeskyní.

Pan Šamalík panu Homolovi (8.2. 1941)
Odpověď na dopis z 19.1. Propast u fary je neprobádána.

Pan Homola panu Šamalíkovi (17.4.1941), hlavní myšlenky
Prof. Kettner byl pověřen úkolem zmapovat geologicky severní část Krasu. Za tím účelem zdrží se v okolí Ostrova asi dva měsíce.

Pan Šamalík panu Homolovi (20.4.1941)
Pan Šamalík odpovídá na dopis a píše, že je prof. Kettnerovi plně k dispozici.

Pan Šamalík panu Homolovi (4.1. 1942)
Hledáme naproti Balcarově skále, kde stojí větrný mlýn…...
Pan Mrázek kope v Žižkově díře, nalézá hned v předu kosti starodiluviálních medvědů.Žižkova díra je klíčem jeskyní na všechny strany až k Macoše.
V Krasu mají být velké změny – prof. Absolon – spekulace.

Pan Homola panu Šamalíkovi (26.8.1942)
Začaly práce na propasti před farou.
Absolón vložil peníze do pochybných podniků – Zazděná.

Pan Šamalík panu Homolovi (4.9.1942), hlavní myšlenky
Navštěvují mne lidé, kteří se mně jen posmívali (Absoloni st. a ml. , Ondroušek aj.)
Propast před farou je 40 m hluboká.
Skupina z Brna bude pracovat v Jedovnickém propadání.
Salm má dostat všechny jeskyně.

Velmi hojná a obšírná korespondence Boček - Homola (1944- 1950). Nejedná se o všechny dopisy, z textu vyplývá, že některé jsou ztracené.

Boček, 2.2.1944

Bočkovi bylo policejně mladším panem Brouškem zabráněno v mapování nově objevených chodeb v Šošůveckých jeskyních.
V Moravském zemském muzeu vede pan Zlamal z německého jeskynního spolku oddělení Abteilung Karst- und Höhlenforschung. Bez jeho souhlasu nikdo nemůže v jeskyních pracovat, mapovat a fotografovat a ani publikovat. Zarazil všechny práce v Mor. Krasu. Absolon Ondrouškové a Boček si stěžovali na ministerstvu.
Boček po vzniku Československé republiky byl Zemským cizineckým svazem v Brně jako předseda krasové komise a činovník v komisi pro zachování přírodních památek na Moravě odeslán do Hranic, aby v nových jeskyních Zbrašovských objevil pokračování ke Galášovu dómu a prokopal nový vchod ke Kapličce.Podal o tom dlouhý posudek. Na tom základě ministerstvo uvolnilo 10.000 Kč na úpravu a elektrické osvětlení. Práce se konaly podle jeho projektu.V jubilejní knize města Hranic je zmínka o tomto plánu.
Boček chystá do Přírody příspěvek o nových objevech v bludišti kolem Nagelovy propasti a o změnách hydrografických poměrů tamtéž.

Homola, 10.2.1944

Homola si chce prohlédnout Vintoky a věří, že Šamalík nebude mít nic proti tomu.

Boček, 27.2.1944

Mladečské jeskyně – Boček má podíl na zpřístupnění a osvětlení. Chtěl by letos zpracovat nové objevy u Konice a celý Mladečsko-konický kras jako celek.
Spolupracovníci Bočka pracují skrytě na některých místech v Krasu.Dolů do Vintoků se nedostanete, naše dřevěné žebříky jsou setlelé.

Homola,2.3.1944

Stížnost na ministerstvu není vyřízena a dostala se na zcela jinou kolej.
Vzdor všem zákrokům i ze strany německých úřadů nepodařilo se zachránit Kůlnu a ještě asi osm dalších jeskyní.Pouze se podařilo prosadit, že k pracím bude přibrán expert z Archeologického ústavu. Snaha vyloučit širší okolí těchto objektů od návštěv civilistů.
Nové objevy Otty Ondrouška.
Prodej pozůstalosti po ing Brandstätterovi.

Boček, 24.3.1944

Němci začínají pracovat ve Výpustku, Drátenické. V Žitného, u Ostrova a ve Sloupu se zatím nic neděje.
Loňského nízkého stavu vody jsem využil k tomu, abych se znovu po 30 letech dostal do nejzašších míst Wanklova jezírka a prozkoumal odtokové poměry a pokusil se o proniknutí komíny nad zadní částí jezírka směrem k sifonům v Černé propasti.
Při mapování spodních pater p. Broušek zavedl na mně 2 četníky s tím, že mu ruším držbu.O tom se dověděl p. Zlamal a intervenoval u akc. společnosti Moravský kras, aby mi nedovolila další mapování a průzkum.
O prodeji pozůstalosti po p. Brandstätterovi nic nevím, prý ji koupil dr. Absolon.

Homola, 26.3.1944
Boček, 30.3.1944
Pozůstalost po p. Brandstätterovi koupil dr. Absolon, říkal ing.Ondroušek.
Článek o Hedvábné od Otty Ondrouška do časopisu Příroda.

Homola, 16.5.1944
Boček, 4.6.1944
Průzkum nového ponoru vlastně původního nejstaršího u Sloupu.
Mé spory s Absolonem jsou již urovnány.
Zavedení elektrického osvětlení do Sloupských jeskyní.
Od r. 1921 Obec Sloupská považuje Bočka za svého odborného poradce o jeskyních
1936 Boček dal opravit oba můstky nad Naglovým dómem, hrozily spadnutím.
Vloni v noci 25/26 září zavolali Broušci na Bočka četníky.

Boček, 5.6.1944
Homola, 6.6.1944
Jeskynní sekce KČT v Praze a v Brně.
Svaz jeskyňářů v Liptovském Mikuláši.
Výstup brněnských horolezců na Hřebenáč.
Homolovo geologické mapování s prof. Kettnerem v okolí Němčic.
Prolongace Lipovecké chodby na kulmské horniny.

Boček, 10.6.1944
Boček píše článek „O zajímavých novinkách ze Sloupských jeskyní“ s obrázky a mapkou.

Homola, 14.6.1944
Snaha Památkového úřadu postavit všechny krasové objekty po válce do veřejné správy.

Boček, 18.6.1944
Boček chce zhotovit pojednání o Moravském krasu a populárního průvodce Krasem dle současných znalostí.
Homola, 22.6.1944

Boček, 18.7.1944 (post skript 23.7.)
Dne 8. července sestoupil na kontrolu spodních pater Sloupských jeskyní.
Likvidační komise akc. společnosti Moravský kras.
Zástupci německé komise z ministerstva kontrolují práci v Kůlně. Boček je informoval o nesmyslnosti projektovaného průkopu z Nicové ku třem hřebenáčům ve svahu a o postavení mostu přes silnici.
Přihlašují se stále noví členové do jeho speleologické skupiny.
Odb.učitel Šebela dal do novin zprávu, že Boček našel chodbu, o které mluví ve svém rukopise Nagel.
Podle Bočka je to předčasné.

Homola, 25. 7. 1944
Rozhodnutí o osudu Sloupských jeskyní ještě nepadlo.

Boček, 27.7.1944
Absolon poslal po svém právním zástupci dopis do Prahy, kde si stěžuje na zákroky v Krasu proti Čechům. Blanenskou sekci jeskyňářů vede stavitel Jalový.

Homola, 31.7.1944
Boček, 6.8.1944
Homola, 9.8.1944
Boček, 10.8.1944
Homola, 3.9.1944
Máme již v Praze 42 členů Jeskynní sekce a budeme pořádat pravidelné kurzy se základy geologie a morfologie.

Boček, 10.10.1944
Krádež Svícnu ve Sloupských jeskyních. Byl uloupen dědem ml. Brouška a přesazen do Brouškovy síně. Tvrdilo se, že tam stojí na původním místě.
Broušek označil Bočka, Otty Ondrouška a jejich spolupracovníky za zloděje krápníků. Výslech přes tři hodiny.
Ing. Vlad.Ondroušek si vylil zlost na svého bratra, že po válce bude pánem Krasu on..

Homola, 13.10.1944
Boček, 15.10.1944
Svícen mladý Břoušek našel v tzv. Řečišti u II.vchodu.
Otto Ondroušek je vězněn.

Homola, 1.11.1944
Boček, 3.11.1944
Boček, 5.11.1944
Homola, 8.11.1944

Boček, 12.11.1944
Ing. Vlad. Ondroušek prohlásil, že po válce bude pánem v Krasu on.

Homola, 18.11.1944
Boček 24.11.1944
Homola, 27.11.1944
Homola, 27.12.1944

Boček, 8.1.1945
Objeveno bludiště ve svahové jeskyni ve středním Krasu v Josefovském údolí poblíž Švýcárny.
Homola, 12.1.1945

Boček, 17.1.1945
Volán na Gestapo, že v jeskyních připravuje půdu pro partyzány a parašutisty.

Boček, 15.2.1945

Boček, 27.2.1945

Homola, 3.1.1946
Kolektivní členství jeskynních sekcí KČT ve Speleologickém klubu.
Na návrh stav. Jalového uvolněna částka 40.000 jako prvá část prostředků
k záchraně Kůlny a Býčí skály.O použití rozhoduje Památkový úřad. Uvedení do původní podoby by mohl provést některý speleologický spolek.

Založení jednotné speleologické organizace.
Jednání v Turčanském Sv. Martině o založení ústřední speleologické organizace.

Homola, 15.12.1946
Poměr pražské univerzity k brněnské a z moravskému muzeu- došlo ke zlepšení.
Práce skupiny ing. Jalového z Blanska.

Homola, 23.12.1946.
Návrh O. Ondrouška založit v Čechách Speleologický klub se stejnými stanovami pro pozdější vybudování celostátní organizace.
Návrh pověřit Fabíka organizací v Praze.

Boček, 29.12.1946
Úvaha o Fabikovi a o jeho možnostech organizace speleologů v Praze.
Tiranský Sv.. Martin- celostátní speleologická společnost. Za Čechy zvolen do přípravného výboru dr. Kunský a dr. Böhm, za Moravu prof. Vitásek a dr. Walter, za Slovensko doc. Lukniš, dr. Izák a dr. Benický. Prof. Vitásek nedopustí, aby byl Klub ignorován.

Stav. Jalový ustanovuje „ jeskynní radu“, Boček má být místopředsedou, Jalový předseda. Zná se s ing. Meisselem, který se zabývá geofyzikou.. Rada zanikla vystoupnutím členů. Od Zemského národního výboru dostal 18.000 na geofyziku, od ministerstva 40.000.
Projekt spojení Býčí skály s Rudickým propadáním.
V Krasu 14 pracovišť Klubu, zhotovuje se výroční zpráva.
Příprava díla pro Muzejní spolek „Zjev krasový na Moravě (autor Boček).
Skupina Burkhardta pronikla do dosud neznámé propasti v údolí Křtinského potoka a sestoupila až na podzemní tok.

Boček, 12.1.1947
Památkový úřad dostal 35.600 na uvedení Kůlny do původního stavu, které se mají vyplácet národní správě Mor. Krasu.za podmínky, že práce se budou konat za odborného dozoru a pokud se týká archeologie, za odborného dozoru Archeologického ústavu v Brně (p.Poulík).O Výpustku a Býčí skále se nemluví.
Cyklus přednášek mnoha odborníků o Moravském krasu, realizoval Boček se Skutilem.

Boček, 3.4.1947
Počet členů Klubu je již přes 160, v tom i většina profesorů vysokých škol v Brně a vysokoškolských studentů.

Kulmový stupeň ve spodních patrech za Nagelovou tůní, ten byl ještě Absolonovi neznám.Je to stupeň v hlinitém náplavu se štěrkem kulmským a s velmi kulmskými balvany.
Styk devonu a kulmu podle Bočka pouze v Rasovně a v Rudickém propadání.

Homola, 10.4.1947
Rád bych šel do Muzea v Brně.
Vyhrocené osobní spory v Brně.

Boček, 19.4.1947
Místopředseda Klubu je p. Sedláček.
Čerpání Býčího sifonu.

Boček, 10.1.1948
Zemřel býv. poslanec Šamalík.
V Mor. Krasu se chystá rozpuštění národní správy a vytvoření akc. Společnosti. Byla by asi složena dle dřívějšího klíče.
Klub získal výhradní právo bádání na Veversko- Bítýšsku, na Tišnovsku a jižní části Krasu (Ochozská jeskyně). Tam byla řada nedopatření, povolení bylo prozatímně dáno Jiřímu Vodičkovi, posluchači Vysoké zemědělské školy. Ten byl před časem vyloučen z Klubu.
Zpráva o „ledové jeskyni“ je zřejmě humbuk.
Prof. Pelíšek se stane pravděpodobně letos místopředsedou.
Absolon se přihlásil za člena Klubu, ZNV dalo najevo, že by nebyli rádi ho vzít do té doby než se vyjasní jeho očištění ve smyslu retribučního zákona.I většina členstva Klubu byla proti.Linii Absolona držel u nás hlavně O. Ondroušek, který se pokouší Klub sabotovat a chce se jej zmocnit pro Absolona.
Ondroušek byl vyloučen z Klubu na návrh hospodáře Karla Rézla a doc. Kostroně.
Ledová jeskyně, jde asi o Plánivy.
Úspěchy v Hladomorně.
Finance pro Klub: MŠO 5.000, ÚNV 5.000, Zemský výzkumný a plánovací úřad 7.000. Mimořádný příspěvek pro postup v Býčí skále od ZNV 30.000.
Včera došlo povolení min. informací, že můžeme vydávat časopis místo pod názvem Čsl. Speleolog jako Československý kras.
Doufáme, že ještě letos spojíme Drátenickou, Mariánskou a Výpustek v jeden celek.Do Výpustku instalujeme na jeho uvedení do původního stavu před okupací 150 m kolejnic a vozíky a vše odstranit abychom se dostali k propastem a do spodních pater.
Jalový na podobnou akci dostal asi 38.000 a dodělal Kůlnu hrozným způsobem takže to Státní památkový úřad nehodlá zaplatit.
Sjezd bude začátkem října.
Chystáme speleologický kurs pro naše členy.. Má to být pendant k loňskému cyklu přednášek o Mor. Krasu. Loni do šířky pro veřejnost, letos do hloubky pro členy.
Býčí sifon byl vypumpován benzinovým agregátem,což mohlo stát některé členy život a opět se nějakým záhadným způsobem naplnil vodou.
Mimořádné zavedené elektrického proudu až k sifonu.
Zhotoven pracovní vor.
Průzkum dalšího sifonu na dnešním konci jeskyně.
Výroční zpráva za rok 1947 bude vydána tiskem.
Jos. Jalový se stal ředitelem Národní správy Mor. Krasu.

Homola,4.1.1948
Poznámky k časopisu Československý kras.

Boček, 25.1.1948
Náměty na charakter Časopisu dělány se doc. Skutilem.
Z počátku se bude tisknout 750 kusů Časopisu, ročně 4 čísla, bude otevřen všem disciplinám..
Do redakční rady se uvažuje mimo Moravu o odborníky z Čech, hlavně z Prahy a ze Slovenska.

Homola, 27.1.1948
Koncept zprávy o Winndračkově plánu Sloupských jeskyní.

Boček, 2.3.1948
Ve spolku se ustanovil akční výbor, který se správním výborem kooperuje v nejpřátelštější shodě.
Ukončen speleologický kurs, účastníků z řad členstva bylo 70. Opatřují se měřičské přístroje, náčiní apod. pro pokračování s praktickým využitím.

Homola, 12.3.1948
Zaujetí v Praze proti Klubu pro počínání akčního výboru, rozhoduje pod osobními hledisky, osobní spory (vylučovací výměry).. Někdo ze členů si stěžoval v Praze.
Vodičkovu bylo vydáno Prahou bádací volení.
Prorokovi bude asi Prahou vydáno po doporučení nějaké brněnské vědecké instituce povolení bádat Hladomorně.
Praha by ráda viděla, kdyby se o Kras starala nějaká instituce určité vědecké váhy a autority.
Návrh odvolat nekompetentní rozhodnutí akčního výboru a přijat postižené zpět do Klubu.
Ondroušek bere rozhodnutí akčního výboru za konečné.
Klub se dal podle Homoli na špatnou cestu.
Prof. Absolón bude možná povolán, aby pod dozorem nějaké instituce vedl pokračování ve výzkumu Krasu.

Boček, 17,4,1948
Po prvé použit hlavičkový papír: Český speleologický klub pro zemi Moravskoslezskou v Brně
Začínáme s vydáváním Čsl. Krasu, první číslo by mělo vyjít v květnu. Od Speleologického klubu na vydání prvního čísla záloha. Do Prahy se obrátili na prof. Kettnera,, dr. Málka,dr. Kunského a dr. Rotha, aby přijali místo v redakční radě.Na Slovensku se obrátili na prof. Kričku-Budinského.
Předplatné na celý rok (4 čísla) 100.-

Boček, 8.8.1948
Boček, 3.10.1948
Burkhardt poslal výboru bolestínský dopis, týká se jeho monografie o Křtinském údolí.
Minulý týden byli zatčeni tři členové Brouškůve Sloupě. Našli se u nich zbraně.
Doc. Skutil byl jmenován profesorem na bratislavské univerzitě
.
Homola, 5.10.1948
O. Ondroušek píše o rostoucí nespokojenosti členů s vedením Klubu.

Boček 8.10.1948
Vytištěno čtvrté číslo časopisu, více o ohlasech na časopis.
Dne 19.10 je členská schůze, 15.10 pak výborová.

Boček, 31.10.1948
Členské schůze jsou první a třetí úterý každého měsíce.
Přednáška prof.Ketttnera.
Prof. Pelíšek je místopředsedou Klubu.
Přednáška dr. Homoli o České krasu.
Nivelace Josefovského údolí
Práce prof, Absolona v Macoše.

Homola, 20.11.1948
Boček, 22.11.1948
Celý dopis se týká redakční činnosti
.
Homola, 4.12.1948
Celý dopis se týká spolupráce v .Časopisu.

Homola, 5.2.1949
Redakční práce

Boček, 10.2.1949
Budoucnost – myšlenka o tvorbě celostátní speleologická organizace. Jak se k tomu postaví v Čechách a na Slovensku? Vyžádalo by to nutnou změnu stanov.
Z ministerstva dostal Klub 80.000, budou částečně.určeny i pro práce v Býčí skále.
Kulturní referent Klubu je dr. Skutil.
Prof. Pelíšek je členem redakční rady.
Prof. Kettner byl proti účasti Homolově na spoluredaktorství Časopisu.

Homola, 14.2.1949
Redakční věci.

Boček, 18.3.1949
Dne 28. března února přednáška dr. Homoly v Brně na téma.Krasové zjevy ve středních Čechách.

Homola, 30.6.1949
Může vstoupit do redakční rady.

Boček, 3.7.1949
Homola přijat do redakční rady.
Odesílání časopisu předplatitelům měl od začátku na starosti p. Okleštěk.
Úspěšné práce v Mladči.Vodní tok a podzemní prostory jsou v místě projektovaného lomu (zjištěno proutkem).

Počet členů Klubu převyšuje již 400.
Předpis Všeobecné daně pro jeden ročník asi 20.- těžká rána pro finanční zabezpečení.

Homola, 12.8.1949
Návrh na jmenování dopisujících členů Klubu: Dr, K. Kowalski z Krakova.
Návrh rozšířit počet dopisujících členů ze zahraničí
Homola, Ryšavý a Okleštěk jedou do Domice
Návrh na dohodu na výměně členství mezi Krasovou sekcí Přírodovědného klubu v Praze a Spel. Klubem (připouštění exkurzí apod.)

Homola, 20.8.1949
Ohrazuje se proti uveřejňování recenzí jako byl článek Petrboka. Ustanovit odborné redaktory a určit, kdo bude po odborné stránce odpovídat za správnost příspěvku (Pelíšek Kratochvíl, Skutil atd.).

Boček, 28.8.1949
Homola,10.9.1949
10.8 je v Lipt. Mikuláši jeskyňářský sjezd.

Homola, 4.12.1949
Redakční připomínky.
Burkhardtovy práce ve Křtinském údolí.

Boček, 12.12.1949
Málo příspěvků do Časopisu..
Článek o jeskyních Josefovského údolí.
Dostal jsem malou mozkovou mrtvičku.

Homola, 16.12.1949
Recenze článků do Časopisu.

Homola, 21.12.1949
Redakční věci.
Boček, 22.12.1949
Stagnace v článcích pro Časopis.

Homola, 25.12.1949
Readakční věci.

Boček, 31.5.1949
Výzkumné právo v celém Olomouckém kraji má Klub.
Boček ohluchl.
Za člena se přihlásil prof. Kettner a prof. Sekanina.
Jeskyně Na Pomezí.

Homola, 4.6.1950
Jeskyně Na Pomezí- odborný posudek.

Dopis Homola Jalovému, 2.11.1945
Příští týden je ustavující schůze Speleologického spolku pro zemi Moravskoslezskou. Navrhuje centrální organizaci, která by byla pouze výborem delegátů místních spolků a tento návrh rozpracovává.

Dopis Jalový Homolovi, 10.11.1945
Vystupuje výrazně proti Spel. Klub a považuje jej za tříštění sil.
Do Klubu nevstoupí.
Zemské muzeum má na starosti vedení Mor. Krasu po speleologické stránce. A je zásadně proti vytvoření speleologického klubu.
Představuje se jako úřední zástupce moravských speleologů.
Krasové oddělení oznámilo, že Ant. Boček a O. Ondroušek mají zaraženou badatelskou činnost.

Krasové oddělení potvrdilo skupiny Jalového: Jalového skupina, Šebelova skupina, Sloupská skupina, skupina KČT Brno II, skupina KČT AO Brno.
Přednosta krasového oddělení je Vlad. Ondroušek
Zemské muzeum se zajímá o geofyzikální měření Jalového.Návrh na prozkoumání celého Krasu.

Korespondence Ota Ondroušek – Homola (Homolovy dopisy většinou chybí)
Ondroušek, 10.12.1944
Detailní popis náletu na Brno.

Ondroušek, 31.10.1945
Neutěšené poměry v Krasu, bratr mu stále háže klacky pod nohy. Pracuje i proti prof. Absolonovi..
Chce Homolu zavést do nově objevené jeskyně v roce 1942 na geologické rozhraní. Je to jinde než v chodbě Mariánské objevené prof. Absolonem.
Spolu s Ant. Bočkem jsme založili Český speleologický klub pro zemi Moravskoslezskou a za týden má být ustavující schůze.

Ondroušek, 22.12.1946
Návrh, aby Homola založil klub pro zemi Českou.
Brněnský Klub má již 125 členů a asi 5 členů zakládajících, a to většinou peněžní ústavy, takže jsme na tom finančně dobře. Zároveň zakládáme na Slovensku tamní zemský speleoklub a když se to podaří, uskutečnili bychom jako vrcholnou organizaci pak Svaz speleologů republiky ČSR. Absolon je pro tuto myšlenku.
Letos jsem se prostřílel do úplně neznámé jeskyně u Tišnova s propastí 20m hlubokou. Jsou tam velké škrapy a silné vrstvy guana.

2.3.1948
Dopis akčního výboru ze dne 1. března p. O. Ondrouškovi vyloučení ze spolku. Podepsán Sedláček – předseda a Boček – jednatel.

Ondroušek, 5.3. 1948
Urážlivé dopisy jeskyňářům od Bočka (dostali jej O. Ondroušek, Divíšek a další), kterého Ondroušek celou válku podporoval.. Z Klubu byl jím vyhozen Balák, který vysvobodil jeho manželku z kriminálu a vedl přes minová pole jako partyzán do Brna.
Rozhodl jsem se, že se svou skupinou zanechám jeskyňářství do doby, kdy bude má práce uznávána.
V nejbližších dnech jsem očekával objev nesmírného významu snad největšího od dob objevení Punkevních jeskyní. Ponechávám to v tajnosti.
Na Holštejnsku jsem pracoval se synem prof. Absolona od roku 1941. Byli jsme vyhozeni od Němců z Macochy.
V naší skupině je nás kolem 25 lidí. V Klubu dnes aktivně pracuje jen Burkhardt a Sobol.

Homola, 28.10.1948
Při založení Klubu byl pozván prof. Kettner, odmítl kvůli osobě Bočka.Odmítl i prof. Kunský.
Možné změny ve vedení Klubu?
Nepokládám v Býčí skále za účelné hnaní chodby v jílech sev. od přítokového sifonu. Lépe by bylo pokusit se o snížení vodní hladiny prokopáním koryta.
Co dělá Ledová jeskyně?

Ondroušek, 4.11.1948
Vysoká škola zemědělská se pokoušela zmocnit se celého území Krasu.
Hodnocení práce Klubu.
V Ledové jeskyni jsme byli v polovině července, kanály jsou stále zaledněné
V nejbližší době začneme pracovat přímo v Macoše proti proudu c v pokračování štoly načatou Němci.
Chceme otevřít jednu málo známou jeskyni v Koňském spádu. Je tam velký průvan.

Korespondence Vlad.Ondroušek – Homola (dopisy nejsou všechny , jak vyplývá z obsahu korespondence)
Ondroušek, 20-5.1939
Odpověď na žádost o přijetí do výzkumné skupiny.
Právě se prohlížejí otvory za Punkevními jeskyněmi a také se tam kope

Ondroušek, 30.4.1940
Prolongovali jednu žlebovou jeskyni asi o 130 m s pěkným i krápníky a velkým dómem.Leze se do alpinistickým způsobem.
V závrtu máme stále práci.
(PS Zaveďte pana Homolu do Zazděné).

Homola, 2. 9.1940
Děkuje za pohostinství ve vile na Macoše. V chatě je nyní malé muzeum,ukládají se tam věci z vykopávek.
Nové objevy jsou velice hezké, přeji vám, abyste toho vyhrabali mnohem víc.

Ondroušek, 24.4.1941
U nás v Krasu se nic neděje, je to všechno samými neúspěchy otrávené.

Homola, 26.7.1941
Absolon u psal, že otevírají aktivní tok vilémovických vod.

Homola, 26.8.1941
Práce a aktivním toku vilémovických vod.

Ondroušek, 28.8.1941
Na vilémovické (ostrovské) vodě jsou chlapi již 45 m daleko, začíná tam hloubka. Budou vodu čerpat.
V závrtu není nic nového, stále slín.
Podle zprávy v dopise je V. Ondroušek s bratrem ještě v dobrém stavu. Bratr objevil před 4 roky obrovské bludiště pod Velkou Fatrou, druhou Dämenovou.
Západně od Brna objevil dva krasové potoky a při lámání kamene propast.

Ondroušek, 19.9.1941
Stěžuje si, že Absolon s Divíškem mají článek v novinách, ale Vl. Ondrouška a Brandstättera vynechali.

Homola, 12.11.1941
Nehoda prof. Absolona ve vilémovických vodách.
Jeskyně u Přerova?

Ondroušek, 14.11.1941
U Punkevních shořel transformátor, kompresor, motor a několik párů holinek a hlídač spal.
Jdu zítra na místo, kde vane průvan a .vytéká voda a není to v Mor.Krasu.
V Šeptouchově byly objeveny 6 km dlouhé jeskyně a pracuje se na jejich zpřístupnění. Bylo to v Ahoji a já tomu nevěřím.
Dělat někomu 20 let vola už nebudu.

Ondroušek, 29.11.1941
Absolón je na přednáškách.

Ondroušek, 27. 2.1942
Se Suchánkem jsme objevili kus vodní jeskyně na ostrovské vodě. Minulou neděli tam byla ?vědecká expedice s Vaňurou., mým bratrem a se mnou, brouzdali jsme se 2 hod. bahnem po kolena.
Velké změny ve vedení, pohlavár byl vyzván, aby se vzdal.

Homola, 3.3.1942
Kras v okolí Tišnova.

Homola, 9.3.1942
Krasový pramen proti Dřínové.
Absolon už odstoupil?
Homola, 8.4.1942

Ondroušek, 28.4.1942

V Krasu velká voda, takže se v tunelu nepracovalo.
V závrtu nad Kateřinskou se objevila škvíra mezi stěnou a náplavou asi 10 m hluboká a jde z ní průvan.

Vláda věcí vypadla Absolonovi z rukou a bádací práce převezme Okresní úřad. A má je vést ředitel Mor. Muzea pan Hucke z Kielu. Už jsem mu byl představen i s Divíškem.
Pracuji v díře u Vev. Bítýšky, chrlí pěkně zelenou vodu.

Ondroušek, 4.7.1942
Mohli bychom jít zkoumat jeskyni, kterou objevil Koudelka před 60 lety a kterou jsem nyní našel,ale nemám odvahu do ní lézt sám, je to plazení úzkými chodbami.
Bratr si stěžuje na Homolu, budu Vám vykládat, co Absolon zase nadělal.
Do Zazděné se můžete jít podívat.

Homola, 21.12.1943
Stížnost prof. Absolona leží v Praze.

Homola, 22.12.1943
Technickou pozůstalost po ing Brandstätterovi darovala jeho paní hned po jeho smrti jednomu studentu smíchovské průmyslovky. Pokud se týče „děravé“ pozůstalosti dostal ji počátkem tohoto měsíce Absolon. Rukopisného matriálu bylo dobrých pět kilo.

Ondroušek, 29.1.1945
Absolon se chlubí, že má tlustou knihu o Krasu. Myslím si,že tu knihu nevydá, poněvadž má máslo na hlavě. Sedí na prameni tak dlouho, že bude muset odejít.
Minulý rok přišla pro Ondrouška kriminálka – ukradený svícen horolezci. Krápník asi schoval mladý velkobadatel sám.
Absolón veřejně prohlašuje, že Kettner je jeho nepřítel a že bude bojovat, ale tentokrát už to nevyhraje. Já jsem se od něho dočkal nejčernějšího nevděku. Divíšek to s ním táhne dále.

Stovky různých výstřižků z předválečných a válečných novin o Mor. Krasu.

Krasová komise při ČSAV – zápisy ze zasedání 1963,1964,1965,1966.
Členové zasedací komise byli: Balák, Burkhardt, Hromas, Musil, Píše, Ryšavý, Slezák, Štelcl, Vlček, Vodička, Doupovec, Eberhard, Šmarda Jiří, Panoš a další.
Užší výbor: Burkhardt, Musil, Ryšavý,Slezák, Štelcl
Zasedání:
18.ledna 1963
Plán výzkumu na rok 1963
22.února 1963
První speleologický sjezd, plán výzkumu na rok 1963**.**
30.října 1963
Mezinárodní konference speleologů v roce 1964.Slovenský návrh na reorganizaci průzkumu jeskyní. Návrh na organizaci jeskyňářů na Slovensku.
29.října 1964
Uzavření jeskyně Drátenické a Mariánské.Býčí skála.
.**26.ledna 1966**
Plán práce na rok 1966. Rozbor současné situace a návrh na organizaci československých jeskyní.
2. února 1965
Řízení a organizace jeskyní v ČSSR.
1.září 1966
Výzkum v roce 1966
25. listopadu 1967
Plán výzkumu za rok 1966
6. ledna 1967
Plán výzkumu v MK na rok 1967
15.března 1967
Seznam lokalit v MK na kterých se bude pracovat.
21.března 1967
Plán výzkumu v MK na rok 1967
17.května 1967
Statut Poradního sboru Mor. krasu
22.června 1967
Statut Krasové komise, návrh koncepční studie rozvoje MK
3. listopadu 1967
Aktuální otázky Mor.krasu. Poradní sbor.
24.listopadu 1967
Aktuální otázky Mor.krasu.
23. února 1968
Seznam průzkumných prací v Mor. Krasu v roce 1968.
Ochranářské úkoly.
5.listopadu 1968
Pouze užší výbor. Problémy s řízením speleologického výzkumu.

30. listopadu 1968
Aktuální otázky Moravského krasu.
21.prosince 1968
23. ledna 1969
Práce speleologických skupin v roce 1969
21. března 1969
Současný stav amatérského výzkumu
Jednotná speleologická organizace
Amatérská jeskyně
Časopis Krasový věstník

Další zápisy Krasové komise
11. dubna 1969
Němcovy jeskyně 1 a 2.
6. května 1969
Možnost vytvoření jednotné speleologické organizace.
3.července 1969
Jeskyně Ovčí
8. října 1969
Speleologický věstník.
19. prosince 1969
Návrh na vytvoření jednotné organizace jeskyní v ČSR.

19. ledna 1970
Plán činnosti speleologických skupin na rok 1970.
13. března 1970
Geografický ústav ČSAV bude vydávat časopis Speleologický věstník.
27. července 1970
Výzkum Amatérské jeskyně. Organizační struktura Krasové komise.Statut Krasové komise.
26. října 1970
Tragická událost v Amatérské jeskyni.
14. prosince 1970
Příprava záchranné akce v Mor.krasu. Bezpečnostní předpisy pro průzkumnou činnost v Mor. krasu.
29. ledna 1971
Plán práce na rok 1971.Další průzkum Amatérské jeskyně.
Návrh na zajištění bezpečnosti při speleologických pracích.
11. března 1971
Provozně- územní generel podniku Mor. Kras. Nesouhlas s vybudováním restaurace v Císařské. Plán práce speleologických skupin na rok 1971.
16. srpna 1971
13.října 1971
Návrh organizačního řádu Speleologického věstníku. Měl by mít 60 stran strojopisu. Projednávána náplň prvního čísla.
15.října 1971
Dr. Musil podává písemný návrh na odstoupení z Krasové komise.Místo něho navržen dr. Valoch. Proražení štoly z prostoru od Vodníka ke Čtyřicítce.Nově utvořena speleologická skupina Vilémovice.

Projekt výzkumu podzemních toků Punkvy.
Hodnocení průzkumné akce v nových částech Amatérské jeskyně.

Výroční zpráva Spel. Klubu za rok 1954.

** * * * * * * * * * * * **

Protože, jak se zdá, můj požadavek, vznesený na p. profesora Musila, aby zpracoval poválečnou činnost speleologů v krasu padl na úrodnou půdu, pokračuje p. profesor ve svých vzpomínkách a v odtajňování svého archivu v časopise Speleo č. 52/2008 na str. 29 až 37.

TROCHA HISTORIE

Několik poznámek o krasových výzkumech za druhé světové války

Rudolf Musil
Ústav geologických věd, Přírodovědecká fakulta MU v Brně, Kotlářská 2, 611 37 Brno

Tato zpráva vznikla vlastně nepřímou zásluhou pana Josefa Pokorného, speleologa pracujícího v jižní části Moravského krasu. Při prohlížení svého jeskyňářského archivu jsem přišel na dopisy ing. Vladimíra Ondrouška, Otty Ondrouška, Josefa Šamalíka, dr. Vladimíra Homoly, dr. Zdeňka Rotha, dr. Rudolfa Burkhardta, Josefa Jalového a Antonína Bočka, tedy gardy starých jeskyňářů pracujících v Moravském krasu. Ti, kteří jsou starší, je jistě aspoň podle jména znají. Dopisů posledně jmenovaného

Antonína Bočka bylo nejvíc a týkaly se především dřívějšího Speleologického klubu.

Dopisy obsahují celou řadu zajímavých informací z krasového výzkumu, který nebyl pravděpodobně nikdy publikovaný. Bohužel nejsou ani časově a ani lokálně souvislé. Naznačují i animozity panující mezi tehdejšími jednotlivými speleology. Pocházejí z let 1939–1945, tedy z období druhé světové války. Vybral jsem pro tuto zprávu dopisy, které se týkaly vzájemné korespondence mezi Vladimírem Ondrouškem a Vladimírem Homolou. Pokud si odmyslíme určitou osobní zaujatost, kterou jsou některé z nich poznamenány a někdy i zřejmě určitou dávku fantazie, přinášejí nám zajímavé informace.

První věc, která mne hned zaujala, bylo to, že speleologický výzkum Vl. Ondrouška nebyl omezen pouze na Moravský kras, ale týkal se i krasových ostrůvku mimo něj (Morava: Tišnov, západně od Brna, Čechy: Ledeč nad Sázavou, Chýnovská jeskyně, Český kras atd.). Jednalo se přitom zřejmě spíše o krátkodobou prohlídku terénu, ne o delší výzkum nebo o nějaké připomínky k publikacím. I když plný text dopisů nezveřejňuji, ponechávám jednotlivé jeho části tak, jak byly napsány. Stručně nyní uvedu některé informace obou výše uvedených speleologů.

Moravský kras

Ondroušek, 20. května 1939: „Nesmíte si představit, že se stále něco děje. Najednou se něco stane, telefonem se všichni svolají a za dvě hodiny jsme na místě. Hrubé práce jsou vykonávány dělníky. Právě prohlížíme otvory ve skále za Punkevními jeskyněmi a také se tam kope, takže je naděje, že budeme mít vbrzku objev. O prázdninách se dít nic nebude, to je sezóna. Hlavní objevné práce byly vždy v zimě, to je klid." Podepsán je Vl. Ondroušek za výzkumnou skupinu.

Z textu vyplývá, že se jedná o Moravský kras a o speleologickou skupinu prof. Absolona. Uvedený dopis byl odpovědí na dopis Vl. Homoly, který dostal Divíšek a předal jej Vl. Ondrouškovi. Ten pak odpovídá jako člen výzkumné skupiny. Ukazuje to dobře tehdejší způsob práce.

Ondroušek, 30. dubna 1940: Bez nějaké bližší specifikace Vl. Ondroušek sděluje, že: „Minulou neděli prolongovali jednu žlebovou jeskyni, asi o 130 m, s pěknými krápníky a velkým dómem. Je to jeskyně, do které se leze po trochu alpinistickém výstupu stropem do dómu a pak úzkými chodbami se dostane do vlastní krápníkové jeskyně." Dále píše: „V závrtu máme práci stále rozdělanou, je to práce neobyčejně těžká pro dělníky. Ale na nejzazším konci máme slabou naději na další postup." Tužkou je na dopise připojena poznámka datovaná 10. květnem 1940: „zaveďte pana Homolu do Zazděné". Podpis patří panu Suchánkovi.

Kde se uvedená místa nachází mně není známé. Možná, po bližším seznámení s terénními pracemi v tehdejší době, by šlo specifikovat, o kterou jeskyni a o který závrt se jednalo.

Homola, 2. září 1940: „V chatě (zřejmě má na mysli chatu na Macoše) je nyní malé museum – ukládají se tam věci z vykopávek, jinak je čile používána karbidka p. ing. Brandstättera. Já bych si ji dovolil použít také, kdyby mi ji nebyl před nosem vyfoukl p. K. Absolon ml., který ji také opatřil novým reflektorem. Vaše objevy jsou velice hezké, přeji Vám, abyste tam toho vyhrabali mnohem víc."

Jednalo se zřejmě o paleontologický materiál, není však jasné, ze které jeskyně. V Zazděné, která by mohla připadat v úvahu, se totiž paleontologický materiál nikdy nenacházel. V této době zřejmě Karel Absolon ml. pracoval někde v okolí Macochy, asi v Pustém žlebu.

Homola, 26. července 1941: Vl. Homola se dotazuje Vl. Ondrouška, že asi před třemi měsíci mu prof. Absolon sdělil, že bude otevírat aktivní tok vilémovických vod. Žádá ho, aby mu sdělil, zda to bylo úspěšné.

Homola, 26. srpna 1941: Vl. Homola se dotazuje Ondrouška, co je pravdy na tom, že v novinách se objevují zprávy, že prof. Absolon podniká něco na aktivním toku vilémovických vod. Dokonce se mluví o odčerpání vody.

Ondroušek, 28. srpna 1941: Vl. Ondroušek podává Vl. Homolovi obšírnou zprávu o výzkumu vilémovického aktivního toku. „Na té ostrovské vodě – říkají jí také vilémovická – jsou chlapi už na 45 m daleko, začíná tam hloubka, ale stav vodní je pořád nepříznivý. Budeme zkoušet taky čerpat nautilou, ale jak říkám, na to je třeba suchý rok. Minulou neděli bylo v nedělních Lidových novinách kafrání Absolonovo, docela pěkný článek, jenže se náš poglavnik sekl v odhadu závrtu o 1 km a následkem toho udělal zcela falešný uzávěr, jako by tak ostrovsko-vilémovická voda šla direkt pod něj. To je ovšem nesmysl a starej mi vzkázal, že jsem vůl, ač myslím, že by to mělo být naopak."

Homola, 12. listopadu 1941: Prof. Absolona potkala při jeho výzkumu na vilémovických vodách nehoda. Homola je zvědavý na nové Ondrouškovy jeskyně, a táže se, zda se nejedná o ony jeskyně u Přerova.

Ondroušek, 14. listopadu 1941: „S naším starým pirátem (což je Absolon) se teď nemáme rádi," a vysvětluje z jakých důvodů. „A tak si žiji poklidně, chodím do Krasu dál, ale do děr nelezu, nač bych se dřel pro druhého. A Vám (tj. Homolovi) chci říci, napřed existence, pak zábava a teprve pak díry. Udělejte to taky tak, ale dělat 20 let vola někomu, ne a ne."

V poslední době dochází zřejmě k rozmíškám mezi Vl. Ondrouškem a prof. Absolonem. Vl. Ondroušek to vidí především v penězích, že dělá po celá léta pro Absolona zadarmo, on z toho jen vše získává a pro něho zbývá pouze práce. Z dopisů zároveň vyplývá, že si Vl. Homolu oblíbil a že je schopen se mu svěřovat se všemi svými starostmi.

Ondroušek, 27. února 1942: „Milý pane Homolo, bude Vás jistě zajímat, že jsme se Suchánkem minulou neděli objevili kus vodní jeskyně na ostrovské vodě a sice 50 m po vodě a 25 m proti vodě do neznáma. Minulou neděli tam byla ?vědecká expedice a s Vaňurou, mým bratrem a námi a brouzdali jsme se po 2 hodiny v bahně po kolena. Krapasy žádné."

„Jinak se zde dějí veliké a dalekosáhlé změny ve vedení, jak jsem Vám avizoval a proto je škoda nyní každé námahy, rozumíte, že? Pohlavár (tj. prof. Absolon) byl vyzván, aby se vzdal."

Jedná se zřejmě o dobu, kdy prof. Absolon nuceně odchází z výzkumů v Moravském krasu. Jeho vedení přebírají němečtí pracovníci v Moravském zemském muzeu.

Ondroušek, 28. dubna 1942: „U nás byla stále velká voda, tak se v tunelu nepracovalo. Zato v závrtu nad Kate-

řinskou se objevila škvíra mezi stěnou a náplavou, hluboká asi 10 m a jde z ní van vzduchový, takže se zdá, že jsme ten špunt překonali a teď to půjde dál dolů. Ovšem že z toho nemám radost, jelikož vláda věcí vypadla Absolonovi z rukou a bádací práce převezme Okresní úřad, to jest Oni a má je snad vést ředitel zemského muzea pan Hucke z Kielu. Už jsem mu byl představen i s Divíškem, ale bylo to chladné a neúčastné." Jedná se zřejmě o dobu, kdy byl Absolon zbaven vedení prací v Moravském krasu. Nejdůležitější je poznámka o závrtu nad Kateřinskou jeskyní.

Ondroušek, 4. července 1942: Vl. Ondroušek oznamuje panu Homolovi, že může klidně do Moravského krasu přijet. „Pak bychom mohli jít zkoumat jeskyni, kterou objevil Koudelka před 60 lety a kterou jsem nyní našel, ale nemám odvahu do ní lézt sám. Je to plazenice úzkými chodbami atd. Snad by to mělo pokračování. Můj bratr si stěžoval, že prý jsem Vás na něho poštval, budu Vám mít co vykládat, co pan Absolon nadělal. Do Zazděné se budete moci kouknout, dám Vám něco na Suchánka."

Ondroušek, 29. ledna 1945: „Minulý rok pro mě přišla kriminálka a ať jdu sebou, šel jsem. Uviděl jsem pakáž, pardon horolezce a objevitele! Bylo jich tam asi tak 25 kusů a byli obviněni, že ukradli ze Šošůvské jeskyně krapas zvaný svícen, nu bylo nadávání, fackování (jeden jich slíz 75) a tvrdli tam tři dny (já jen tři hodiny). Každý o sobě prohlašoval, že je objevitel včetně mého poněkud hloupého pana bratra (nahecovaného od piráta) (tím zřejmě myslí Absolona). Tak jsem jim tam udělal před komisařem menší přednášku, co to je objevování a pak trochu změkli, ale poslyšte, kdybyste ta individua viděl. A tak z toho všeho, jak jsem tak slyšel, povstal dojem, že si ten krapas schoval mladý velkobadatel sám, už proto, že ho pak kriminálka sama našla. To víte, že se u něho nažrali ti ouřadníci a že jsem z toho všeho měl trapný dojem o pakáži, která leze po našich krásných jeskyních. Tož takový bordel se tu po válce trpět nebude.

Absolon veřejně prohlašuje, že Kettner je jeho nepřítel, že to chce sám sežrat atd., on že ale bude bojovat. To věřím, že bude bojovat, ale tentokrát to už nevyhraje, dědek bojovný. Já se od něho dočkal nejčernějšího nevděku a ten mu oplatím. I ten Divíšek táhne s ním, inu dva šarlatáni. A já si tu sedím přímo u pramene, dávám na důry pozor a už je vše smluveno, jak je budeme chránit."

Oblasti mimo Moravský kras

Ondroušek, 26. srpna 1941: Vl. Ondroušek objevil výslechem domorodců (zákazníků) na západ od Brna krasové jevy, blíže však místo neuvádí. „Objevil jsem již mimo jeden mě dříve známý výtok ještě dva další krasové potoky, nad jedním dokonce se objevila při lámání kamene propast a ten místní posera se bál vlézt až na dno, bylo prý tam slyšet vodu. V druhém zase to jiný domorodec provrtal a dostal se plazmo do jeskyně, ve které je prý jezírko, po kterém se rejdí na člunu. Půjdu to tam ohledat, je to ovšem velmi z ruky." Pak následuje jeho úvaha o tom, že si bude spíše hledět svého podniku, poněvadž z něho má peníze a ne Krasu, který přináší zisk zase patronovi (myslí tím Absolona). „Po válce se budu věnovat jeskyním na Slovensku, kde můj bratr

objevil před čtyřmi lety obrovské bludiště pod Velkou Fatrou, které bude druhou Demänovou."

Domnívám se, pokud se týče krasu západně od Brna, že se nejpravděpodobněji bude jednat o malý vápencový ostrůvek v okolí Lažánek u Tišnova, který je velmi silně zkrasovělý a v některých chodbách jsme dokonce kdysi našli v sedimentech četné osteologické nálezy ze středního pleistocénu. Druhá možnost je Květnice a Dřínová u Tišnova.

Homola, 3. března 1942: Homola píše Vl. Ondrouškovi: „Pokud se týče Vašeho krasu v okolí Tišnova, sehnal jsem o tom velmi učený canc od p. prof. Zapletala: Geologie středu Svratecké klenby. Mám k tomu dvě odborné příručky a luštím to již dva týdny. Prozatím jsem vykoukal, že zde jsou vápence různého stáří, které jsou mírně metamorfovány, takže působí dojmem krystalických vápenců. V tom cancu je několik profilů, právě je obkresluji a výsledek si Vám dovolím zaslat. Jen bych prosil o přesnější udání místa, kde se Vaše krasové zjevy nacházejí. Ta mapa se vyznačuje takovou přehledností, že na ní nějakou podrobnost musíte hledat půl dne."

Pro prof. Zapletala bylo příznačné, že jeho kresby rukou nebyly vždy přehledné. To se týkalo nejen kreseb, ale i textu a dokonce i jeho přednášek. Přitom z hlediska znalostí se jednalo o jednoho z nejlepších znalců nejen brněnského okolí.

Homola, 9. března 1942: Vl. Homola došel přesvědčení, že: „... profily vápenci kolem Tišnova nemají pro naše účely skoro žádnou cenu. Spokojil jsem se okopírováním Zapletalovy mapy. Podrobným studiem onoho velmi učeného cancu jsem na str. 531 našel pasus: Při krasovém vaucluském prameni proti Dřínové ..., což prozrazuje, že Zapletal o krasových zjevech této oblasti asi dobře věděl, že však z některé strany se naň činil nátlak, aby se o tom nerozšiřoval. Alespoň bych se velmi divil, že Zapletal, který tři roky před tím podrobně studoval Moravský kras, by sám od sebe přešel bez povšimnutí v morfologické části svého článku existenci krasových zjevů. Snad vytáhnu něco ještě od prof. Kettnera, který tam též pracoval."

Jsem přesvědčen, že závěry Homolovy jsou vykonstruované. Krasový pramen nebyl pro Zapletala tak důležitý, aby se o krasových jevech této oblasti rozepisoval. Zajímavější je to, že jak z textu vyplývá, dochází ke vzájemné spolupráci mezi Vl. Ondrouškem a Vl. Homolou.

Ondroušek, 28. dubna 1942: „Ta díra v tom krásku u Veverské Bitýšky chrlí pěkně zelenou vodu vodopádem a kaskádami do údolí a jak to opadne, tak tam půjdu s místními domorodci prodělat ten zbytek toho špuntu z podzimka." Pravděpodobně se jedná o krasový ostrůvek nacházející se u Lažánek u Tišnova.

Český kras – Beroun

Homola, 26. července 1941: „Nad Berounem je ve vrchu Damilu lom, ve kterém při odstřelování přišli na jeskyni. Jednu jeskyni odtud známe již delší dobu, je to zlomek horizontálních chodeb v délce asi 45 m, chodby jsou však do značné výše vyplněny jílem, který také ucpává další pokračování. Tato jeskyně byla objevena při ražení tunelu pro odvoz kamene z vyšší etáže. Kromě toho jsme znali asi deset jeskyní úplně neucpaných jíly, vodorovné i svislé. Minulý týden se však dostali bokem do šikmých komínů (sklon asi 80°), úplně volných,

s krápníkovou výzdobou. Původně byly tyto chodby hluboké asi 50 m, když jsem přijel na místo, byla již polovina čelní fronty odstřelena, takže zbývá již jen asi 25 m hluboká propástka. Dole je menší systém vodorovných chodeb, který končí ve vodní nádrži. Stěny jeskyně jsou porostlé krápníkovými trny až 6 cm dlouhými."

Homola, 26. srpna 1941: Vl. Homola plánuje větší výzkum v Barrandově jeskyni u Berouna. „Je to jediná větší jeskyně v této krajině a stojí s největší pravděpodobností ve spojení se systémem, který začíná rozvrtávat lom na nedalekém vrchu Chlumu. Dělám nyní s Petrbokem v těch děrách na Chlumu, jsou to propasťovité chodby, do kterých jsme vnikli ze spodu. Chodby jsou úplně zavaleny písčitou hlínou, ve svrchnějších polohách zřícenými stropy a nachází se v nich obrovské množstvím kostí. Petrbok toho odvezl již dobré čtyři metráky."

Homola, 12. listopadu 1941: Vl. Homola mapuje několik jeskyněk nad Berounkou. „Všechny tyto díry, které se vyskytují v úrovni druhé terasy, jsou nápadné proerodovaným travertinovým příkrovem, který tvoří místy podobné útvary (ovšem v daleko menším měřítku) jako „Deštník" v Punkevních jeskyních. Zajímavé je, že staré hlíny byly do hloubky asi 1–1,5 m odplaveny a na místo nich usazeno na 0,5 m skoro recentních hlín. V nejbližší době začneme už konečně s Barrandovou jeskyní, která patří mezi tyto zajímavé díry. Žiji teď jako poustevník ve společnosti Petrboka v děrách."

Chýnov

Ondroušek, 30. dubna 1940: Prof. Absolon sděluje Vl. Ondrouškovi, že v Chýnově byly udělány nějaké objevy.

Homola, 26. července 1941: „Příští týden se chystám do Chýnova, je to docela něco jiného než Ledeč. O Chýnovské díře budu mít ještě jeden canc ve Věstníku král. čes. spol. nauk, bude to mít asi 16 stránek, mapku a 5 obrázků. Korekturu mám již doma."

Homola, 21. prosince 1943: Homola píše Vl. Ondrouškovi: „Zůstane-li Vám o svátcích chvíle volna, prosím Vás, abyste laskavě vypracoval návrh na osvětlení Chýnovské díry, příp. ještě sdělil nějaké další návrhy. Někdy koncem ledna pojedu na novou komisi, která má vytýčit ochranné pásmo kolem jeskyně. K pí B. jdu dnes večer."

Mně neznámá paní B. (zřejmě však, jak vyplývá z dalších dopisů paní Brandstätterová) v Praze vlastnila totiž pozůstalost po krasovém badateli ing. Brandstätterovi, kterou chtěl Vl. Ondroušek získat (viz i dopis z 22. prosince 1943).

Ledeč nad Sázavou

Ondroušek, 24. dubna 1941: Vl. Ondroušek sděluje, že byl s bratrem v Ledči: „... ale ty jeskyně mně moc nenadchly. Je to samý roh, nic kulatého, ten vápenec ne moc sympatický. Ukázal jsem úlomky prof. Absolonovi. Ten sice projevil o to zájem, ba dokonce dal svolení, že se tam může to vodstvo prozkoumat na pneumatickém člunu, což můj bratr také učinil, jenže nikam nedospěl. Byl tam komín s ozvěnou a dostal se jím zpátky. Ovšem je možné, že dál jsou prostory, ale pod vodou. Udělal jsem si již svoji teorii o tom, ale protože jsem tam byl jen jednou, nechci se zmýlit a pomlčím zatím o ní. Jedno je jisté, že tam krápníky nebudou. Možné by bylo, že tam je řečiště, ale výše, a to, co

je dnes známo, je jen sítivo spodních vod. Možné že to celé je spodní voda. Pojedu-li tam ještě jednou, chtěl bych prozkoumat krajinu a pak taky ten Šeptouchov, pak bych si snad dovolil úsudek."

Homola, 26. srpna 1941: Vl. Homola se chystá do Ledče, nynější špatné počasí mu to však nedovoluje.

Ondroušek, 28. srpna 1941: „Můj bratr (tj. Otto Ondroušek) v Ledči nalezl nějaké krasové zjevy, které naprosto ušly lidem, ofotografoval je a dokud o nich neuveřejní článek, aby měl prioritu, tak se o nich nic sdělovat nemá. Mě osobně Ledeč nebaví. Chtěli jsme se tam potápět, ale patron (tj. Absolon) řekl, že nechce."

Ondroušek, 27. února 1942: „Můj bratr bude mít v Přírodě ten článek o Ledči a tvrdí stále, že to jsou závrty, tak mu to sjeďte kritikou, když si nedá říci. Je to holt speleologické embryo."

Homola, 3. března 1942: Homola píše Vl. Ondrouškovi, že pokud se týče krasu v Ledči, že se tam podívá ještě jednou, jak jen trochu sleze sníh. Nechá si ty sníženiny ukázat, aby měl potvrzené, že ty díry, co viděl, jsou opravdu závrty jeho bratra.

Homola, 8. dubna 1942: Homola se doopravdy do Ledče vypravil, a to o velikonocích. „Chvíli jsem tam běhal po těch „závrtcích" v trati Zlomy. Jsou to typické selské lomy založené na těch místech, kde pokrývka zvětralin není tak silná. Pěkný příklad mám též z opuštěných lomů v chýnovských vápenkách, kde tyto závrtům podobné sníženiny dosahují průměru až 40 m a hloubky 16 m. Závrt naznačený na mapě jižně myslivny (kota 459) je lom v rule, kterou v tenkých vrstvách prostupují krystalické vápence. O vápencový ostrov, jak o tom píše Váš pan bratr, se zde nejedná, lomy jsou založeny na několika samostatných čočkách, které spolu vůbec nesouvisí."

Ondroušek, 28. dubna 1942: „Pane Homolo, četl jste to říkání od mého bratra o Ledči? Byl jsem proti tomu, jak jsem to tam jen chvíli viděl a naznal, ale přesto Absolon a Otta si nedali říci a otiskli to. Je to vše nesmysl a na Vás hledím jako na obětavce, který nelenil, šel se tam podívat a zjistil pravdu. Řekl jsem Váš názor Absolonovi, ale ten se jaksi nechtěl dát zviklat, zřejmě proto, že tomu dal punc a teď se nechce přiznat, že nalít."

Železné hory – Prachovice, Vápenný Podol

Homola, 26. července 1941: Vl. Homola píše, že: „... vápenec v Železných horách je stejného stáří jako u Berouna, tektonické pochody ho však „napresovaly" do antiklinály, při čemž byl metamorfován na krystalický. Antiklinála tvoří pásmo asi jeden km široké a čtyři km dlouhé, krasových jevů je zde jen potenku. Kromě oné legendární jeskyně, která je však už dávno ve vápenkách, jsem přišel jen na dvě díry: jedna je u Prachovic v lomu, asi 25 m dlouhá, nevysoká, neširoká, má hlavně stopy chemické činnosti vody, stěny vypadají jako voštiny. Jeskyně se lomí dvakrát v pravém úhlu. Je vodorovná, dno je pokryto jakousi sutí, v zadní partii je voda.Tato jeskyně je založena na puklinách vyplněných sutí. Kde se lom dostal pod určitou úroveň, vytéká voda z trhlin, tvoří malá jezírka a zase se do jiných puklin ztrácí. Tyto poměry by nasvědčovaly tomu, že kras je zde teprve ve stadiu vývoje.

U Vápenného Podolu je velký lom, v němž se těží šachtou, vypadá to jako

Macocha, ale má to hloubku asi jen 60 m. Dno šachty leží asi 7–10 m nad hladinou potoka, který protéká Podolem, ze dna je k potoku proražen umělý tunel asi 100 m dlouhý. Na dně šachty je zbytek jeskyně, svislý komín se silnou evorsní plastikou. Nejnižší místo šachty je zatopeno vodou, která proniká a vyplňuje zmíněnou jeskyni. Dno šachty má rozměry asi 100 × 80 m, tůň na dně je od jeskyně vzdálena asi 15 m. Hladina vody v tůni i v jeskyni je asi ve stejné výši, nedá se však určit, zda jde o vytékající krasovou vodu či o vodu srážkovou, která natekla do jeskyně. To by bylo vše o tom Podole, byl jsem tím trochu zklamán, očekával jsem něco lepšího."

Obecnosti

Homola, 21. prosince 1943: „Vážený pane inženýre, zasílám Vám prosincové číslo našich zpráv, doufám, že je dostanete ještě před vánoci. K Vaší akci u p. Dr. M. sděluji, že je alespoň u Vás a u Vašeho bratra – jak se zdá – na dobré cestě, alespoň jsou na ní už tři podpisy, které proti tomu nemají námitek. Leží tam též žádost, resp.stížnost prof. A. (zřejmě prof. Absolona), která ještě nebyla na programu úředního jednání."

Ondroušek, 22. prosince 1943: Homola: „Je mi líto, že Vám kazím svátky, ale nemohu to přenést přes srdce, abych nesdílel s někým svou hlubokou bolest: tak tedy – jsme oba totálně v rejži, či někde jinde, to záleží na Vašem vkusu. Ona totiž pí B. (zřejmě paní Brandstätterová) veškerou technickou pozůstalost po Ing. B. (zřejmě ing Brandstätter) hned po jeho smrti darovala jednomu studentu smíchovské průmyslovky. Pokud se týká té „děravé" pozůstalosti, odeslala ji počátkem tohoto měsíce Abs. Starý pán nás tedy zase jednou převez. Nejtruchlivější však je, že dostal do ruky veškerý rukopisný materiál, kterého bylo prý dobrých pět kilo. Nechtěl jste náhodou vědět po A. adresu pí B? Je to zajímavé, že ji žádal o materiál ve stejnou dobu, jako my jsme se o tom dohodli v Chýnově. No – co se dá dělat – alespoň nám nebude nikdo moci vyčítat, že jsme dělali něco na základě cizí práce."

Ondroušek, 29. ledna 1945: „Po uniknutí smrti 20. 11. 1944 jsem se přestěhoval do Krasu. Absolon se chlubí, že má takhle tlustou knihu o Krasu a že prý já dostanu od něho pár facek, jenže já si myslím, že on tu knihu nevydá, maje máslo na hlavě a s těmi fackami? Myslím, že dostane potom takovou od ostatních, že ji už neunese (totiž hlavu). To by bylo tak vše o žábě na prameni, která tu sedí na něm tak dlouho, až přišel její čas, kdy se taky bude muset klidit a udělat místo mladým starým."

Souhrn

Vzájemné dopisy mezi jednotlivými jeskyňáři byly v tehdejší době jediným možným způsobem vzájemné informovanosti. Jiná možnost tehdy neexistovala. I tak je však vidět, že obsah žádného dopisu nejde do konkrétních údajů, spíše se vždy jedná o pouhá konstatování, co se kde dělá. Velmi často je pouze uvedeno, že se kope na nadějné lokalitě, aniž by se uvedlo, kde se nachází. Jeskyňáři si zřejmě stále chránili nadějné objekty a viděli je vždy spíše jako svoje vlastnictví. Velmi dobře však z dopisů vyplývá celková atmosféra panující mezi jeskyňáři.

Uvedené výňatky z dopisů mezi Vladimírem Ondrouškem a Vladimírem Homolou jsou pouze nepatrné střípky

zřejmě mnohem větší korespondence mezi oběma, přesto však mnohé prozrazují. Ukazují celou řadu informací o některých jeskyních, které budou zajímavé hlavně pro ty speleology, kteří na daných lokalitách pracují.

Ze všech dopisů, hlavně těch z poslední doby, přímo čiší atmosféra panující mezi tehdejšími jeskyňáři. Vladimír Ondroušek, který byl jistě výborným znalcem tohoto území, byl dominantní osobou a stále více si uvědomoval, že má na více, než pracovat pouze jako manuální dělník při výzkumech. Několikrát Vl. Homolovi píše, aby nevolil podobnou cestu jako zažil on, aby si buď vybudoval vlastní podnik, který by mohl sanovat jeho výzkumy a nebýt tak odkázán na nikoho jiného, nebo aby vstoupil do dobře placených státních služeb. To první však vidí jako lepší.

Dlouho jsem se rozmýšlel, zda některé pasáže v dopisech, které jsou dosti citlivé, do tohoto článku zařadit. Nakonec jsem došel k přesvědčení, že se jedná o osoby, které dnes již nežijí a bude jen vhodné upozornit na situaci, jaká byla během druhé světové války. Ono ani po ní se toho příliš mnoho nezměnilo, jak vyplývá i z dopisů od Antonína Bočka, které se nacházejí v mém archivu.

Epocha čtvrtá :

20. století

Éra činnosti Speleologického klubu Brno.
Období, kdy do Moravského krasu začala přicházet nová generace speleologů

RNDr Jaroslav D V O Ř Á K
* 1932 + 1998

(Tuto vzpomínku na Jaroslava Dvořáka zpracoval Mgr Ladislav Slezák).

RNDr Jaroslav D V O Ř Á K

pocházel z učitelské rodiny. Jeho otec dlouhá léta zastával funkci ředitele Měšťanské školy v Řečkovicích. Celá rodina bydlela na Mečířově ulici v Králově poli. **Narodil se v r. 1932 a zemřel v r. 1998 na následky zákeřné choroby.**

Přírodovědeckou fakultu JEP, obor geologie absolvoval v r. 1954 jako RNDr. (O dva roky později byly akademické tituly zrušeny tehdejším ministrem školství Kahudou a od té doby byli jen „promovaní“). Nastoupil na brněnskou pobočku ÚÚG (Ústřední ústav geologický v Praze) jako geolog pro základní výzkum a záhy na to se stal vedoucím úkolu X/6 – mapování paleozoika Moravského krasu.

Jako aktivní amatérský speleolog se angažoval již v době studia v jižní části Moravského krasu, ve které vedl skupinu Speleologického klubu. Zajímal se též o archeologii, spolupracoval s profesorem Skutilem a Dr. Klímou. Diplomovou práci zpracovával na téma „Hranický devon“ (s ohledem na přípravu otvírky lomu cementárny. Tam jsem mu též asistoval). Z té doby pochází práce o jeskyních v okolí Hranic.

Když jsem se vrátil do Brna (po dvou létech od nástupu na umístěnku geologa Spišských železnorudných baní, závod Luciabaňa), Jarda mne okamžitě angažoval na úkole X/6. Tak jsme společně mapovali Moravský kras. Bylo to znamenité období. Do úkolu ještě vstoupili specialisté, Dr. Chlupáč, Dr. Havlíček, Dr. Chromý, Dr. Zukalová, Dr. Galle, Dr. Treter, Ing Pták. Za vydatné pomoci kolektorů I. Mrázka a J. Nohála, technických čet (vrty, sondy, rýhy) a dokumentačního střediska, tak mohla vzniknout unikátní práce z Moravského krasu, která nemá obdoby.

Po skončení úkolu jsem v r. 1960 nastoupil do Moravského muzea v Brně jako zakládající a zároveň vedoucí samostatného oddělení pro výzkum krasu. Jarda se na mne tak trochu zlobil, že jsem zběhnul od mapování (on sám se přesunul do oblasti Nízkého Jeseníku) a zároveň patrně žárlil, a záviděl mně splnění mého životního snu. Vápencová území byla pro Jardu magnetem až do jeho smrti.

Již od studentských let se věnoval odborné publikační činnosti. Jeho kompletní bibliografie patrně není samostatně zpracována, nicméně (odhaduji) kolem 300 položek. Jarda byl typický terénní geolog, který se osvědčil nejen v mlze a dešti, ale i v bouřích. O společných zážitcích by se dala napsat obsáhlá kniha (proč ne ?).

V tomto příspěvku publikovaná fotografie Jardova, (za ním Dr. Zukalová) pochází z r. 1960 a to z mojí svatby (schodiště před radnicí v Brně). Takže : Jardo ! Zdař Bůh a Mente et maleo i na nebeské báni.

L. Slezák

Mgr Ladislav S L E Z Á K

Narozen : 10. června 1934 v Brně.

Mgr Ladislav Slezák se narodil 10. června 1934 v Řečkovicích, v rodině malého živnostníka (krejčího). Vystudoval osm tříd reálného gymnasia Jiřího Dimitrova v Brně – Králově Poli a v r. 1952 maturoval. Od kvarty se jeho zájmy přikláněly k přírodním vědám.

V roce 1950 založil skupinu amatérských speleologů, která se připojila ke skupině Jaroslava Dvořáka. Po vystudování odborné geologie na Přírodovědecké fakultě University Jana Evangelisty Purkyně (obor geologie rudních a nerudních surovin) obhájil svoji diplomovou práci (Devonské vápence v okolí Mokré) a jako promovaný geolog (v té době byly zrušeny akademické tituly) nastoupil na přidělenou umístěnku. Jeho novým působištěm se tak staly důlní revíry Smolník a Luciabaňa, provozované Spišskými železorudnými baněmi ve Spišské Nové Vsi

Občas se zúčastňoval speleologických výzkumů v Jasovské jeskyni nebo v Zádielské dolině. V roce 1958 skončila umístěnková povinnost, těžba sideritů spěla ke konci. L Slezák se vrátil do Brna, kde mu bylo neprodleně nabídnuto místo geologa – mapéra u pobočky Ústředního ústavu geologického, vedené v té době Dr. Kaláškem. J. Dvořák, který již na pobočce ÚÚG pracoval si tak mohl postavit silný tým pro vypsaný úkol X/6 – paleozoikum Moravského krasu. Základní geologické mapování bylo tvrdou školou geologické praxe, která vedla k detailnímu poznání celého území Moravského krasu.

V r. 1960 zemřel prof. Karel Absolon a vedení Moravského muzea se rozhodlo založit první, samostatné a zcela specializované oddělení pro řešení tématiky krasu, organizace speleologického průzkumu a podpory amatérských speleologů. Oddělení pro výzkum krasu Moravského muzea bylo obrovskou nabídkou. L Slezák vstoupil do výběrového řízení a byl ze čtyř zájemců vybrán. Těžce a nerad se loučil s pracovištěm ÚÚG a jeho partou.

Počátky oddělení byly dost kruté. V jediné místnosti, s vypůjčeným nábytkem, a jako jediný, sám sobě vedoucím, (ale jen na čas). Kolem oddělení se brzy soustředila rozsáhlá skupina speleologů. (Sloupská skupina, Plánivská skupina, Jedelská skupina, skupina NR, Ostrovská skupina a skupina Dagmar, včetně skupiny speleopotápěčů pod vedením J. Fadrny).

V oddělení se započala budovat knihovna a archiv. Malé prostory byly nahrazeny novými, prostorově odpovídajícími. Počet pracovníků se rozrostl o technika (J. Přibyl) a o korespondentku (Z. Kratinová na půl úvazku). V r. 1965 rozhodlo vedení Moravského muzea o zřízení krasové přírodní expozice v prostorách Ochozské jeskyně.

Dostavily se i objevitelské úspěchy. (Evropa a Indie, propast „U obrázku“, Dagmar, část horních pater Býčí skály a další. V roce 1964 zorganizovalo oddělení samostatnou expedici (10 členů) do Slovinska, na pozvání prof. Habeho a Gamse. (Postojna, Ljubljana). Ke spolupráci v Moravském krasu se přihlásili i speleologové z Francie.

Moravský kras Blansko buduje svoji profesionální skupinu pro výzkum a zabezpečování jeskyní. L. Slezák v r. 1964 dosáhl společné dohody mezi organizacemi a stal se současně i vedoucím této skupiny.

Přichází rok 1968 plný velkých nadějí a očekávání. Moravské muzeum a Moravský kras by tak mohli vytvořit společné krasové centrum na území Moravy. Do vypsaného konkurzu na místo ředitele Moravského krasu vstupuje L. Slezák s vizí budoucího spojení obou organizací. Vyhrává konkurz a opouští tak svoje „dítě“, Oddělení pro výzkum krasu Moravského muzea v Brně.

Bohužel, chod dějin nabral zcela jiný směr. Přichází normalizace a do hry o kras vstupují politikové. V r. 1973 byl uskutečněn „6. mezinárodní speleologický kongres“ jehož velká část, včetně potápěčského tábora byla svěřena Moravskému krasu. Kongres úspěšně skončil a

L. Slezák, coby ředitel trvale odmítající vstoupit do KSČ a nerespektující „vedoucí úlohu strany uvnitř podniku, byl k 1.3.1973 rozhodnutím stranických orgánů odvolán z funkce.

L. Slezák jeskyně neopouští, zůstává nadále jako vedoucí profesionální speleologické skupiny, která byla odvolána z výzkumů a nasazena na zabezpečovací práce v Punkevních jeskyních a na Balcarce. V r. 1977 byla ustavena Správa ChKO Moravský kras, do které byla skupina delimitována. Tragickou smrtí P. Glozara v r. 1985 prakticky její činnost skončila.

Rapidní změna společenské a politické situace v r. 1989 přinesla L. Slezákovi morální satisfakci v podobě plné rehabilitace a veřejné omluvy ze strany Krajské rehabilitační komise, Krasové komise a nakonec od ONV v Blansku, který na svém posledním zasedání uvedl L. Slezáka zpět do funkce ředitele Moravského krasu. V roce 1990 vzniká Správa českých a moravských jeskyní, která zahrnuje 14 veřejnosti přístupných jeskyní v České republice. Jejím ředitelem byl jmenován L. Slezák, ředitelství mělo sídlo v Blansku.

V roce 1995 odchází L. Slezák do zaslouženého starobního důchodu. Jeho náročná organizační činnost mu dříve neposkytovala dostatek času na to, aby bylo možno rozvést činnost publikační. Přesto L. Slezák uveřejnil řadu titulů v odborných publikacích. Jeho bibliografie není dosud zpracována, čítá odhadem kolem 70ti anotací. Je objevitelem, nebo spoluobjevitelem 11 jeskyní na území Moravského krasu, 2 jeskyní ve Slovinsku a 1 jeskyně na Slovensku.

Na tomto snímku vidíte partu jeskyňářů Jaroslava Dvořáka tak, jak chodila do krasu někdy v létech 1950 – 1952.
Stojící zleva do prava : Luboš Svoboda, Albert Krejčí, Jaroslav Dvořák, Jiří Kubálek.
Dřepící zleva do prava : Josef Slačík, Jan Hynšt, Pavel Plundrák, Ladislav Slezák.

Každý z nás v krasu nějak začínal. Málokdo má však snahu o svých začátcích něco napsat. A tak jsem si dovolil vyjmout z připravované knihy Ladislava Slezáka „Jeskynní perly Cháronovy“ jednu z úvodních kapitol, ve které svoje jeskyňářské začátky popisuje.

KAMPAK CHLAPCI, KAM JDETE ?

Psal se rok 1948 a u nás na gymplu začaly právě prázdniny. Dokončili jsme kvartu, tedy polovinu středoškolského studia na reálce v Králově poli. Za pár dnů nastoupím jako figurant k zeměměřičům, kteří připravují stavbu přehrady ve Víru, abych příliš „nezdivočel“, jak mínili rodičové, a taky, abych si vydělal na „montgomerák“, (plášť) který v té době frčel a po kterém jsem škemral.

Se sousedem Zdenálem, zvaným „Pytlík“ jsme vyrazili z Řečkovic pěšky přes Mokrou horu, Rakovcem k Útěchovu. Odtud strmou kamenicí do Adamova a po silnici do Křtinského údolí. Naším cílem byla jeskyně Býčí skála. Proč zrovna tahle jeskyně ? Na naše gymnázium zavítali čas od času starší jeskyňáři ze Speleologického klubu, mezi něž se řadil i řečkovický archeolog, pan doktor Josef Skutil. Seznamovali nás se zajímavou prací, a tím působili na naše romantické dušičky, toužící po objevech a nálezech, které omráčí svět.

Na Býčí skále pracovala v té době skupina, která tam dojížděla z Brna téměř každou neděli a pracovala v jeskyni na úpravách přítokových cest k přítokovému sifonu Jedovnického potoka, k místu, které slibovalo obrovské objevy. (Překonání sifonu se podařilo až v r. 1984 a následné objevy představovaly systém v délce kolem 9 kilometrů).

Naším záměrem bylo přidat se k těmto nadšencům a zkusit si, co taková práce obnáší. Na konci Adamova jsme již odhodlaně vykročili do území Moravského Švýcarska. Naším věrným průvodcem, který neomylně určoval kudy a kam byl Křtinský potok, vesele bublající vpravo od silnice. Minuli jsme vysokou pec, „kameňák“ i Švýcárny. Na louce před Maráčkovým mlýnem se pásly kozy a kůň. Postáli jsme před Olomučanským výtokem a ochutnali jeho studenou vodu. Když jsme procházeli kolem předzahrádky hájenky u křižovatky v Josefově, stalo se něco, co nikdo z nás nečekal.

Najednou, kde se vzal, tu se vzal, stál před brankou pan hajný. Slušně jsme pozdravili a hodlali pokračovat v cestě. „Tak kampak, chlapci ?“ zarazil nás pan hajný otázkou. Svěřili jsme se mu, že jdeme bádat na Býčí skálu na doporučení pana doktora Skutila. To jméno mu bylo samozřejmě známé, ale my jsme měli smůlu. „Dnes na Býčí skále nikdo není !“ prohlásil pan hajný kategoricky. „Jeskyně je zamčená, nikam byste se nedostali a samotným dvěma by se vám mohlo něco stát.

Byli jsme zdrceni. Takhle přece nemůže skončit náš historický vstup mezi jeskynní badatele ! Takhle přece nemůže skončit naše objevitelská cesta. „“Stando !“ houknul pan hajný směrem k hájovně. Přišoural se klučina tak v našem věku a my pochopili, že jde o syna hajného. „Skoč tady s klukama do Jáchymky, ať nejsou tolik zklamaní. Hlavně je upozorni, kam se nemají pouštět. A hlavně, ať pro tebe nemusím jít k obědu. Je neděle !“

Poděkovali jsme za záchranou nabídku a vyrazili k Jáchyme, jejíž typický profil portálu trčel za potokem. Standa nám před jeskyní chvilku předváděl svoji důležitost, pak podal zevrubný popis jeskyně, varoval před vstupem do propástky (bez lana), a zatím, co jsme se soukali do starých tepláků, bez rozloučení se vypařil jako duch.

Prolézali jsme jedno zákoutí za druhým a plni nadšení „objevovali“ při stropě hlavní chodby mohutné krápníkové útvary. Nakonec došlo i na zmíněnou propástku, kam jsme vlezli zcela bez problémů (a zpět taktéž). Sintrová deska se zbytky kostí nám při této expedici zcela unikla. Když jsme prošmejdili celou Jáchymku, prozkoumali jsme ještě o něco výš položenou

začouzenou jeskyni, (hnízdo čundráků), o níž jsme se později dozvěděli, že se jmenuje „Orlí hnízdo“.

Zklamání z neúspěchu na Býčí skále zvolna vyprchalo a my jsme si najednou uvědomili, že jsme vlastně svobodní a nezávislí badatelé, před kterými leží velká jeskynní tajemství Moravského krasu.

Naši rodičové však byli jiného názoru. Pytlík dostal „zaracha“ a já podmínku, že veškeré moje iniciativy směrem k badatelské činnosti v jeskyních budou možné jen tehdy, budou li prováděny ve větší skupině „lidí co mají rozum“. Přeloženo do jazyka českého, přihlásil jsem se jako nezletilý čekatel na činné členství do Speleologického klubu pro zemi Moravsko-slezskou v Brně. Moje čekatelská lhůta skončila dnem 7. července 1950, kdy jsem jako činný člen výše uvedeného spolku obdržel členskou legitimaci s registračním číslem 537.

Stal jsem se tak aktivním členem velké jeskyňářské rodiny, která přečkala všechny nástrahy minulých režimů druhé poloviny dvacátého století.

Ladislav Slezák také vzpomíná a píše o dobách v krasu dávno minulých. Některé z jeho publikovaných prací zařazuji do tohoto tématického okruhu, protože si myslím, že osvětlují některé jevy v krasové historii.

Ladislav Slezák

V boji s vodou a skalami

Dne 1. července 1933 byl zahájen turistický provoz v celém komplexu Punkevních jeskyní. Poslední etapou bylo zpřístupnění tzv. vodních dómů proražením konečného úseku plavební štoly nad Zlým sifonem. Trasa na dno propasti byla volná i po vodě. 70 let uplynulo od tohoto okamžiku. Stovky tisíc návštěvníků už absolvovaly pohádkovou cestu, která ve spojení s prohlídkou Masarykova dómu představuje vyvrcholení putování Punkevními jeskyněmi přes dno propasti Macocha a která končí výjezdem na denní světlo v Pustém žlebu.

Zpřístupnění Punkevních jeskyní sledovala naše veřejnost s nebývalým zájmem, a není proto divu, že se tato událost objevila i ve školních učebnicích a jméno Karla Absolona se stalo pojmem ve veškerém krasovém bádání. Jak to ale bývá, čas nemilosrdně plynul a počáteční euforie se stávala rutinní záležitostí cestovního ruchu. Jméno K. Absolona (zemřel v r. 1960) je díky publikacím a trvale udržované popularizaci jeho díla i odkazu, zvláště v odborných kruzích, stále živé. Poněkud v mlhách pozvolného zapomnění mizí vzpomínky na zásluhy jeho věrných druhů. Většina z nich již překročila řeku Styx. Bylo by užitečné občas si jejich zásluhy připomenout. Pokusme se v tomto skromném příspěvku aspoň o symbolickou rekapitulaci tohoto slavného boje za objevování a zpřístupňování Punkvy a přínosu jeho aktérů.

Ústřední postavou objevitelských a návazně zpřístupňovacích prací byl Karel Absolon, vybavený znalostmi z dinárského krasu i z předcházejících prací ve Sloupských jeskyních. V r. 1898 student Absolon zarytě hleděl do propasti Macocha a umínil si ji pokořit. Podle vyprávění mého přítele Ing. Vladimíra Ondrouška se v té době odehrála zajímavá schůzka v rájeckém zámku. Byla vyslyšena žádost K. Absolona o audienci u paní hraběnky Salmové, která popřála sluchu návrhům na provádění průzkumu jeskyní na hraběcích pozemcích, se zvláštním zřetelem na konečný efekt, na jejich zpřístupnění veřejnosti a tím příliv peněz do pokladnice Salmů. Absolonovo nadšení bylo tak strhující, že hraběnka nakonec požádala badatele o předložení lesnické mapy a vyzvala ho, aby na ní označil území svého zájmu. Absolon bez váhání položil ruku na oblast kolem Macochy. Hraběnka, údajně v dobrém rozmaru, vzala tužku a siluetu ruky obkreslila na mapě. S příslibem bádacího práva na vyznačenou oblast byla audience skončena. Absolon prý mnohokrát na tuto příhodu vzpomínal a dodával, že tak vlastně začala činnost „černé ruky".

Návštěva K. Absolona v Rájci měla ještě jeden osudový dopad. Jako jakéhosi dohlížeče a informátora (cože to ten študent v Macoše provádí) si panstvo vybralo hajného Jana Suchánka sen. (1866 – 1934). Ten se postupem doby stal pravou rukou Absolonovou a v r. 1920 byl jmenován hlavním průvodcem v Punkevních jeskyních. V této funkci působil až do r. 1933, kdy byl vystřídán svým synem Janem Suchánkem jun. (1902 – 1968), který sloužil jeskyním až do r. 1944.

První velké etapě bádání kolem Macochy předcházelo několik expedic (1901 – 1909), z nichž vzešla řada důležitých poznatků o klimatických poměrech a hydrografii. Předpoklad existence jeskyní mezi Macochou a Pustým žlebem byl téměř prokázán, čímž bylo odstartováno horečné hledání místa, kudy do systému proniknout.

V r. 1909 bylo úsilí korunováno úspěchem. Byla objevena první část suchých Punkevních jeskyní. Prolongační práce, komplikované místy bahnitými sifony, vedly postupně k objevům dalších prostor a neznámý úsek mezi dnem propasti Macocha se nezadržitelně krátil. Objevitelské skupiny v závěru celé akce postupovaly již proti sobě (z jeskyní a ze dna propasti). Díky objevu Tunelové chodby a prorážce do známých částí (Přední dóm – sifon č.1) se poprvé člověk prošel suchou nohou z Pustého žlebu na dno Macochy. Následovaly úpravy a zpřístupňovací práce, jejichž vyvrcholením bylo otevření Punkevních jeskyní pro veřejnost v r. 1914.

Po skončení I. světové války a vyhlášení samostatné republiky se K. Absolon k jeskyním vrací s novým velkolepým plánem: objevit cesty, kudy se podzemní Punkva prodírá ze dna Macochy k vý-

věru. Armáda poskytla svůj kamenovrtný oddíl pod velením poručíka Slámy a potřebnou vrtací a minérskou techniku. Úkolem bylo postupné sestřelování stropů sifonů, které uzavírají hladinu Punkvy. Výsledkem byl objev prostory s volnou hladinou (čtvrté jezero). Při jejím stropu byl volný přístup do nejkrásnější části jeskyní – Masarykova dómu. (Jan Suchánek se třemi vojáky byli první, kdo sem vstoupili.) Proti proudu Punkvy bylo možno proplout na další tři jezera. Pak byl postup opět zastaven stěnou sifonu. (Pokusná štola, ražená v lité skále směrem na předpokládané volné prostory, byla neúspěšná.)

V té době se kolem K. Absolona semkla skupinka spolehlivých pomocníků, T. K. Divíška, Ing. Vlad. Brandstättra a Ing. Vlad. Ondrouška, kteří společně s Janem Suchánkem tvořili známou „silnou čtyřku". Jejich hlavním úkolem bylo najít cesty od Erichovy jeskyně k podzemní Punkvě a přiblížit se tak proti vodě k prostorám dosaženým v r. 1920.

V r. 1928 předkládá K. Absolon Akciové společnosti Moravský kras ke schválení návrh na snížení hladiny Punkvy pomocí tzv. obtokového tunelu. Přestože se jednalo o velice náročnou technickou akci, byl tunel nakonec v r. 1929 realizován. Přestože došlo ke snížení hladiny Punkvy cca o 5 m, volná hladina se neotevřela. Obtokový tunel byl opatřen stavidlovou deskou s možností regulace vodní hladiny.

Propagační leták, vydaný firmou Sigmundi při příležitosti čerpání Zlého sifonu na podzemní říčce Punkvě v zimě 1932 –1933. Archiv autora

Práce spojené s obtokovým tunelem téměř zruinovaly Akciovou společnost Moravský kras (od té doby byla v likvidaci). Sifon, který odděloval prostory dosažené od Macochy od prostor jezer, byl nazván Zlý sifon a jeho hloubka určena na více než 20 m. Jedinou možností, jak sifon překonat, bylo jeho vyčerpání v období zmenšených přítokových kapacit Punkvy, tedy v zimě.

V historii krasového bádání zcela ojedinělou a úspěšnou akci (jako propagační na výkonná ponorná čerpadla Nautily) zorganizovala, technicky vybavila a realizovala firma Sigmundi. Sifon byl vyčerpán natolik, že bylo možno protáhnout polygon do prostor k Macoše. Jarní tání sněhu předčasně ukončilo čerpání, avšak v únoru 1933 bylo cíle dosaženo. Filmový dokument, natočený propagačním oddělením Sigmundů, nese název „Im Kampf mit Wasser und Stein" (V boji s vodou a skalami). Druhá, rozhodující bitva o proniknutí do tajemství Punkvy byla dobojována. Poražená příroda jen bezmocně očekávala

další porobu ve formě úprav a zpřístupňovacích zásahů. Vskutku na sebe nedaly dlouho čekat. Stovky metrů kabelů, reflektory, kubíky betonu, železa, stovky kubíků rubaniny, uložené do nevhodných míst. Nakonec lodě a slavnostně vyšňoření průvodci, řečníci, novináři a davy nedočkavých návštěvníků. Psal se 1. červenec 1933. Jan Suchánek sen. předává žezlo vrchního průvodce svému synkovi a zbylí členové „silné čtyřky" jdou za K. Absolonem řešit jiné otazníky Punkvy: Městikáď, Nová Rasovna, Hedvábná, pustožlebská Zazděná.

Na tomto místě bychom mohli tuto významnou kapitolu objevování a zpřístupnění Punkevních jeskyní ukončit vzpomínkou na dávno již zemřelé badatele. Přesto se musíme k některým aspektům jejich bezesporu velkolepého díla znovu a znovu vracet. Přírodní jevy jsou součástmi složitého systému, který pracuje na principu rovnovážného stavu. Míra narušení obvykle odpovídá míře vyvolání obranné reakce. Rozhodující úlohu hraje čas, který v případě jevů geologických je v běhu lidského věku těžko porovnatelný, ale již s odstupem několika desítek let se mohou objevovat signály, které jsou varující. Člověk moudrý by nikdy neměl nad těmito projevy bezduše mávnout rukou, ale měl by se obracet do minulosti a hledat jejich příčiny. Musíme si přiznat, že zpřístupňovací práce na vodní plavbě byly předznamenány uspěchaností i nedostatkem peněz. Jediný kubík rubaniny (a byly jich stovky) nebyl deponován mimo jeskyni. Veškerý materiál zmizel v hlubokých tůních a sifonech, a tak postupem času ovlivnil hydrografii vývěrového systému. Obtokový tunel změnil spádové poměry v části povodí a podzemní vody nabraly jiný směr. Bez vody se ocitly vyvěračky i periodické prameny. Přes všechna opatření se rozkolísaly klimatické poměry. Jak se proti těmto zásahům účinně bránit?. Mezi jeskyňáři je známo přirovnání neobjevené jeskyně ke konzervě, která přečkala bez úhony statisíce let. Stačí jen malý otvor, kterým pronikne člověk, a konzerva se začne kazit. Velmi prosté a velmi poučné.

V r. 1948 byla u Punkevních jeskyní postavena nová provozní budova. U ní byla současně vyražena horizonální štola a začala sloužit jako provozní chodba pro návštěvníky. Do klimatických poměrů jeskyní byl učiněn další zásah. Studený vzduch, nahromaděný v propasti (nejvýrazněji v období zimních měsíců), postupoval do jeskyně a narušoval stabilitu skalního masívu v partii blízko propasti. V r. 1974 bylo nutno část provozní trasy zabezpečit hornickou výstuží a následně ji, jako životu nebezpečnou, zcela uzavřít. Pro náhradní trasu musela být v r. 1977 vylámána v pevné skále chodba vedoucí z prostory od Anděla ke dnu Macochy.

Jiným příkladem je vliv deponií rubaniny v tzv. „Čtyřicítce". Jde o severní přítokové rameno Zlého sifonu. Průtočnost sifonového hrdla byla snížena a dalšími posuny materiálů za povodní omezena tak, že ve výstupovém jezírku v plavební dráze lodí vznikal plochý gejzír. Proud v plavební štole k Mostům zesílil natolik, že se plavba stala životu nebezpečnou. Aby byla vodní cesta aspoň částečně uvolněna (vyčistit Zlý sifon nepadalo v úvahu), byla v r. 1974 vyražena pomocná odvodňovací štola od Vodníka do jezera Čtyřicítky. Dílo bylo vedeno tak, aby vyústilo cca 4 m pod vodní hladinou. Přesto se při průlomu štoly na Čtyřicítku ukázalo, že stará deponie rubaniny se postupem doby bude vyplavovat i do nově vybudované štoly, což si vyžádá další vyklizovací práce.

Návštěvník jeskyní povětšině nemá o těchto problémech ani zdání. V úžasu nad divy přírody bezpečně absolvuje cestu podzemím a vůbec ho netrápí myšlenky spojené s obavami, co bude dál, ve sledu věků budoucích. Další a další generace budou hrdé na dílo našich objevitelů, kteří po obrovském úsilí zvítězili nad přírodou „v boji s vodou a skalami".

Tato práce vyšla ve „Sborníku muzea Blansko 2003" na str.103 – 105.

Ladislav Slezák

Vzpomínky blednou, historie upadá v zapomnění

V poslední době se objevilo několik publikací, které se zabývají historií výzkumů v jeskyni Býčí skála. Zatímco archeologické nálezy dr. J. Wankla jsou velice podrobně popsány, jen velice málo se ví o konkrétních speleologických pracích, které probíhaly v období od roku 1900 do roku 1954. Z chabých historických pramenů je možno sestavit jen ubohé torzo činnosti členů VDT (*Verein deutscher Touristen in Brünn*), a to jak před I. světovou válkou, tak i po ní až do doby, kdy tento spolek Býčí skálu opustil. Jeho největší zásluhou bylo překonání Šenkova sifonu a objev Nové Býčí skály až po Přítokový sifon. Zajímavý byl pokus o jeho překonání technicky, tj. sestřílením jeho stropů. Jak se po historickém překonání tohoto místa v roce 1984 ukázalo, byly skupinou VDT načaté výlomové práce nad hladinou Přítokového sifonu založeny na správném místě.

Z vlastní zkušenosti se pokusím o malé doplnění časového úseku 1948 – 1952. Po dramatickém čerpání Šenkova sifonu, jehož hladina byla na úrovni z roku 1912 (případně 1920), bylo do sifonu instalováno ponorné čerpadlo a výtlačné potrubí s vyústěním do aktivního řečiště za sifonem. Tomuto kroku předcházely práce technického rázu, které řídil A. Ševčík z Březiny za vydatné spolupráce se členy Speleologického klubu z Habrůvky, Babic a Adamova. Ze zničené podzemní továrny ve Výpustku byly zrekvírovány elektrické pancéřované vodotěsné kabely a tyto položeny od přípojky před jeskyní až k Šenkovu sifonu. Jeskyně byla uzavřena v místě pod Bruninou jeskyní („U opičáka") uzávěrou z dřevěných hranolů opatřenou brankou, která se uzavírala na dva řetězy s visacími zámky. Krátká chodba vpravo za uzávěrou sloužila jako skladiště a šatna zároveň, do budoucna měla posloužit jako příruční sklad trhavin. Technické práce směřovaly k zajištění přístupu k Přítokovému sifonu, k jehož překonání byl vypracován Dr. P. Ryšavým projekt postupného prohlubování dna aktivního toku s dosažením snížení hladiny přítoku o 2,5 m. Součástí tohoto projektu byla i další elektrifikace Nové Býčí skály až do Velké síně a Kufru. Ve Velké síni byla budována malá kompresorová stanice, která měla posloužit ke konečnému překonání Přítokového sifonu.

Celá velká akce byla odsouhlasena na členské schůzi Speleologického klubu, jehož všechny skupiny byly vyzvány ke spolupráci. Šlo hlavně o brigády na hloubení řečiště, aby se tato akce stihla ve volném čase. Desítky členů klubu i přizvaní hosté ručně vyhazovali z řečiště kubíky štěrkopísků, rozbíjeli v řečišti zapadlé skalní bloky, budovali chodníky a přechody přes potok. Byla dokončena kompresorová stanice a vyzkoušena její kapacita, která by umožňovala činnost jednoho vrtacího kladiva. Slabý výkon kompresoru a malý vzdušník odsoudily nakonec stanici k funkci větrání, případně pohonu sbíječky na rozpojování bloků v řečišti.

V roce 1948 v zimních měsících nastoupila na pravidelné práce o nedělích skupina studentů z reálného gymnázia v Králově Poli. Všichni byli čekateli na činné členy klubu. Vedoucí skupiny byl L. Slezák, členy byli J. Skutil jun., A. Krejčí, P. Plundrák, J. Kupský, J. Kubálek, M. Šrámek a J. Ševčík. Stálými spolupracovníky byli mladí horolezci jako J. Bednařík nebo D. Novák. Vydatně vypomáhal i syn hajného v Josefově L. Dvořák. Ze starší gardy to byla nerozlučná dvojice J. Tvarůžek a L. Okleštěk, dále P. Ryšavý, M. Fabík, J. Fadrna, F. Landauf, A. Ševčík, K. Šíbl, M. Novohradský, O. Volejníček, M. Kubeš sen. a řada dalších. Technickým vedoucím prací byl L. Pivoňka. Svými technickými znalostmi z důlní praxe přispíval pan John a jeho „asistent" Franta Kaloud.

Takto rozjetá spolupráce za sponzorské podpory několika brněnských továren (darování nářadí, rybářských holinek, elektromateriálu, elektrických svítidel, karbidek apod.) vyvolávala odezvu v podobě provádění různých sabotáží, jejichž četnost vyvrcholila v roce 1951 destrukcí uzávěry jeskyně, přesekáním elektrického vedení, zkratováním čerpadla na Šenkově sifonu a jeho vyhořením. Vyšetřování vedlo do slepé uličky. Intenzita prací byla narušena a již se ji nepodařilo znovu obnovit v potřebné míře. Skupina studentů dosáhla řádného činného členství ve Speleologickém klubu a odešla na nové

pracoviště – Ochozskou jeskyni. Tam setrvala pod vedením J. Dvořáka až do maturit v roce 1952.

V roce 1953 povodeň v Býčí skále vrátila sedimenty do původního stavu řečiště před prohlubováním. Do Býčí skály přichází na krátkou dobu skupina vedená otcem a synem Kubešovými a v roce 1954 si definitivně zvolila Býčí skálu za svoje pracoviště Speleologická skupina při ZK ROH Adast Adamov.

Kontinuita a konečné výsledky této skupiny jsou dobře zdokumentovány s vazbou na později vzniklou základní organizaci České speleologické společnosti, která na pracovišti pracuje i v současné době.

Tato Slezákova práce vyšla ve „Sborníku muzea Blansko 2004“, str. 139 – 140.

Ladislav Slezák

Profesionální výzkumná skupina Moravského krasu a její historie

Od konce druhé světové války v roce 1945 byla různými způsoby suplována profesionální činnost zaměřená na výzkum a průzkum jeskyní v Moravském krasu. Postupem času bylo zcela jasné, že pokud by měly být řešeny zásadní problémy spojené s předpokládaným systémem podzemní Punkvy a jejích přítoků, je nutná široká spolupráce zainteresovaných složek, zajištění odpovídající technické vybavenosti a hlavně vytvoření centra, které by práce koordinovalo, řídilo a materiálně zajišťovalo. Vyhlášením *CHKO Moravský kras* v roce 1956 byla ustavena při *Geologickém ústavu ČSAV* (dále *GÚ ČSAV*) v Brně komise odborníků, která měla za úkol plánovat, řídit a koordinovat veškeré (tedy nejen speleologické) práce na území Moravského krasu. Tato tzv. „krasová komise" se pochopitelně zabývala převážně problematikou speleologických prací. Rozsáhlá zájmová činnost byla touto komisí podchycena a kontrolována. Krasová komise iniciovala vznik *Profesionální výzkumné skupiny* při organizaci *Moravský kras – provoz jeskyní*, řízené tehdy odborem kultury *ONV* v Blansku.

Rada blanenského *ONV* tento podnět akceptovala a doporučila zahájit postupně nábor pracovníků (celkový počet byl stanoven na čtyři pracovníky) a zajistit potřebné vybavení. Organizace *Moravský kras* zakoupila od Fotochemy v Blansku dřevěnou skládací chatu (dovoz z býv. SSSR) a umístila ji v areálu Skalního mlýna, kde stojí dodnes. Prvním členem nově vzniklé skupiny byl pan Jindřich Kvasnička, brzy následovali Josef Kubičík a Osvald Valášek. Jako jejich detašovaný vedoucí byl elektrikář Vojtěch Hlaváček. Skupina v tomto složení však nebyla schopna koncepční a systematické práce. Byly prováděny nahodilé práce v oblasti Salmovy stezky, a to i v době, kdy skupinu doplnil amatérský speleolog Jiří Moučka s praxí získanou při výzkumu v Býčí skále.

Nášivky, které používala Stráž ochrany přírody Moravského krasu.

Na severní Moravě existovala obdobná výzkumná skupina při *Vlastivědném muzeu* v Olomouci vedená O. Pleichingerem, která čas od času přijížděla do Moravského krasu na pracovní exkurze a dokonce poskytovala na krátký čas i svoje pracovníky (O. Mrázek, J. Binar).

V roce 1960 obnovilo *Moravské zemské muzeum* v Brně (dále *MZM*) Oddělení pro výzkum krasu, jehož vedoucím se stal Mgr. Ladislav Slezák. Oddělení postupně navázalo velmi úzkou spolupráci s řadou amatérských speleologických skupin (Býčí skála, Sloup, Cerberus, Plánivská, Jedelská, Ostrovská, Vratíkov a další). Na základě geologických, geofyzikálních i dostupných speleologických výsledků byl zpracován projekt výzkumných i průzkumných prací, které směřovaly k řešení centrální-

ho systému Punkvy a jejích přítoků. V roce 1963 bylo rozhodnuto o společném postupu Plánivské skupiny a Oddělení *MZM*, které skupinu podpořilo a umožnilo výstavbu její základny u Michalovy jeskyně (základna nesla původní název Kennedyho srub). V roce 1964 došlo k významnému objevu v jeskyni 13-C (objev Dómu Halucinací). Podzemní tok Bílé vody protékal volně objevenou částí jeskyně, jeho další pokračování k Macoše, jak ukázal potápěčský průzkum, bylo komplikováno sérií dlouhých sifonů. Tady amatérský průzkum končil. Mezi Plánivskou skupinou, *MZM* a *Moravským krasem* byla uzavřena dohoda o další spolupráci v rámci možností jednotlivých partnerů. V případě objevů nových prostor se měli podílet na výzkumu společně při plném respektování autorských podílů. Příští rok však ukázal, jak diametrálně odlišný je přístup k náročným průzkumným pracím z pohledu profesionála a amatéra. Při potápěčském průzkumu v jeskyni 13-C, tedy na společném pracovišti, zahynul amatérský speleolog Jiří Šlechta. V témže roce odešel po krátkém pobytu ve skupině *Moravského krasu* Jiří Moučka a na jeho místo nastoupil Zdeněk Šerebl. Vedení skupiny z hlediska odbornosti i celkové koncepce bylo po dohodě *Moravského krasu – provozu jeskyní* a *MZM* svěřeno Mgr. Ladislavu Slezákovi.

MZM realizovalo k ověření směru toku podzemní Bílé vody několik akcí. Jednalo se o pokus o prolongaci jeskyně Dagmar, jeskyně Panský Klínek a otevírku závrtu č. 39 u Kaštana. Podpořilo a zajišťovalo práce v propadání V jedlích. Jako hlavní pracoviště byla stanovena jeskyně 13-C. Následně po prorážce a zabezpečení pracovního vchodu byla postavena pracovní bouda a kompresorovna. V první etapě prací byl instalován historický kompresor Ingersoll-Rand (používaný ještě za éry prof. Absolona), který pod dozorem a mateřskou péčí strojníka pana J. Veverky pracoval až do doby, kdy Moravské muzeum zakoupilo na BVV pojízdný kompresor DK-180. V průběhu roku 1965 již běží naplno práce na aktivní Bílé vodě. Z pracovního pontonu jsou sestřelovány stropy táhlých sifonů za stálé kontroly a korekce prací potápěčem Z. Šereblem.

Pozvolný postup prací přinášel objevy prvních volných prostor s krápníkovou výzdobou (Barevná kaskáda, Brýle), ale také poznání, že zóna dlouhých sifonových úseků zdaleka ještě nekončí. V mezidobí, kdy vysoké vodní stavy nedovo-

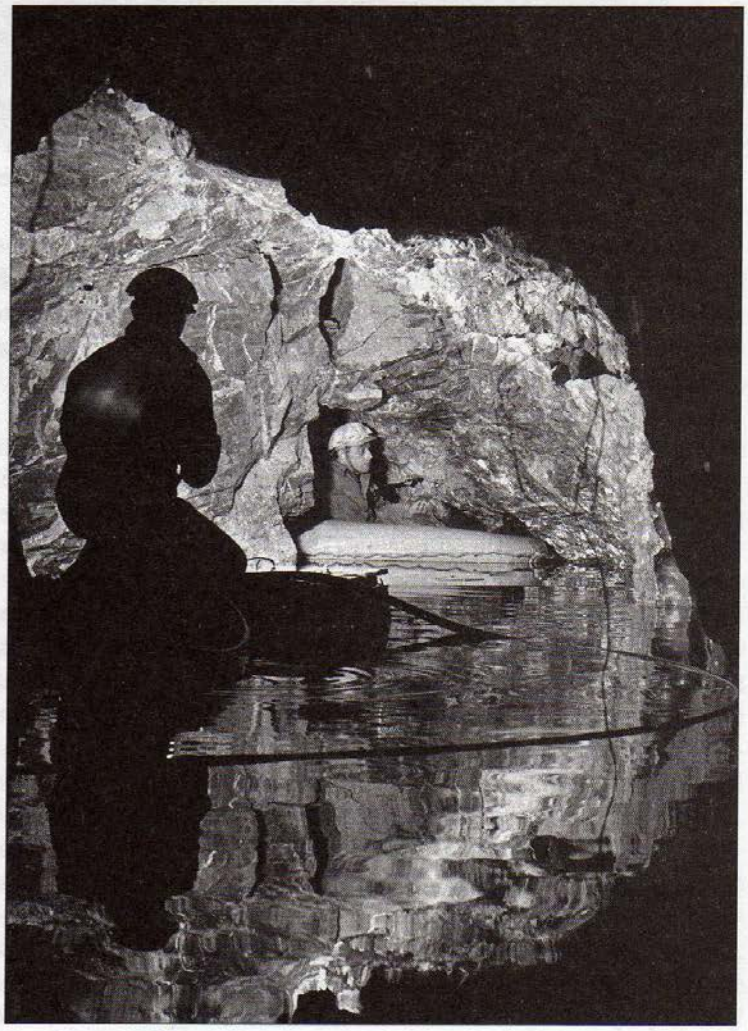

Pracoviště Výzkumné skupiny Moravského krasu 13-C u Holštejna. Foto Z. Šerebl, 1966.

lovaly práci ve 13-C, pracovala skupina na některých dalších lokalitách, prováděla dokumentaci a nutné technické přípravy. V době vrcholící turistické sezóny někteří členové skupiny krátkodobě vypomáhali jako průvodci-lodivodi v Punkevních jeskyních.

V roce 1968 byl v jeskyni 13-C objeven tzv. Srpnový dóm s unikátním krasovým vodopádem a následně Kalcitový dóm s horními patry. V tomto období opustil skupinu poslední z jejích „seniorů" pan O. Valášek. Na jeho místo nastoupil Miroslav Jabůrek, který se ve velmi krátkém čase plně osvědčil. Dále skupinu doplňuje Ladislav Matal a následně do skupiny vstupuje mezi profesionály i amatér, vedoucí Plánivské skupiny, Milan Šlechta. Průzkum Kalcitového dómu a přesné zaměření celého průběhu prostor ve 13-C již zcela bezpečně vylučovalo variantu toku kopírujícího západní okraj Suchého žlebu v úseku Kaštan – Ostrov. Prognostická rekonstrukce dalšího pokračování 13-C jasně ukazovala na linii Cigánský závrt – východní okraj Městikádě. S tímto faktem byla seznámena Krasová komise při *GÚ ČSAV* a byl vznesen dotaz o možné otevírce postupového pracoviště, tj. některého ze závrtů na Ostrovské plošině.

Pracovníky *GÚ ČSAV* bylo doporučeno postupovat nadále v pracích ve 13-C, pokud to technika, se kterou skupina disponuje (kompresor, vzduchovod) dovolí. Tento fakt zmobilizoval aktivitu Plánivské skupiny, která měla díky M. Šlechtovi k dispozici veškeré dostupné údaje potřebné k rozhodnutí otevřít Cigánský závrt na Simonově vrchu. Na této lokalitě měla svoje pracoviště Speleologická skupina Macocha NR vedená F. Kalou, která spolupracovala s oddělením pro výzkum krasu MZM. Aby se Plánivská skupina vyhnula vyřizování potřebných formalit k povolení prací na této lokalitě, a aby nevzbuzovala přílišnou pozornost, nabídla svoje síly skupině NR. Následně po zahájení prací na Cigánském závrtu došlo k vytlačení členů NR a tito pracoviště nakonec opustili. Plánivská skupina za podpory dalších amatérských jeskyňářů se v neuvěřitelně krátkém čase prohrabala závaly vertikální části do Kruhového dómu a následně objevila v lednu 1969 (oficiálně) první volný díl Amatérské jeskyně (Stará Amatérská).

Zatímco nový objev budil v řadách jeskyňářů velké nadšení, členové *Profesionální skupiny* se cítili být postupem M. Šlechty velice dotčeni. Doufali nicméně, že po proražení zbývajících cca 150 m, které dělí konec 13-C od Amatérské jeskyně, bude možno nadále pokračovat v postupu k Macoše společnými silami. Skutečnost však byla jiná. Hydrologové v Krasové komisi při GÚ ČSAV nedoporučili již žádné další otevírání sifonů na konci 13-C, a tak bylo nutno i v této situaci postupovat s respektem k zákonu, profesionálně.

Výzkumná skupina zastavila veškeré postupové práce po toku Bílé vody a věnovala se výzkumu horních pater a dokumentaci. V tomto období prováděli amatéři průzkum objevené části Amatérské jeskyně s hlavním zaměřením na hledání další cesty k Macoše. Cesty po aktivním toku Bílé vody byly neprůchodné. Jedinou možnost dával sifon na konci Povodňové chodby. První pokus o jeho překonání pomocí příložných náloží ukázal, že tato vysoce riskantní metodika nemá šanci na úspěch. Další pokus byl prováděn za pomoci benzínového bouracího kladiva, kdy byli aktéři nuceni pracovat s dýchacími přístroji. Ani tato cesta nebyla úspěšná. Jedinou rozumnou a hlavně reálnou možností byl detailní průzkum sifonu a jeho případné odčerpání, protože sifon nebyl přímo napojen na aktivní tok. Nabídku technické pomoci v *Profesionální výzkumné skupině Moravského krasu* a respektování práva prvotního průzkumu prostor za sifonem M. Šlechta jako mluvčí Plánivské skupiny odmítl. V té době obdržel M. Šlechta od rakouských speleologů (Edith Bednarik) jako dar kompletní neoprénovou potápěčskou soupravu. Několikrát tajně v noci pronikl přes koncový sifon v Povodňové chodbě a pronikal stále hlouběji do spletitého systému jeskyní. V té době byl již rozhodnut, že k objevu celého systému nikoho dalšího z amatérských spolupracovníků nepustí. Dokladem toho byla osudová expedice v sobotu dne 29. srpna 1970.

Profesionální výzkumná skupina se celá aktivně podílela na záchranné akci, zvláště Z. Šerebl, který jako potápěč byl u nálezu mrtvých těl první. Otřesná událost způsobila totální rozpad Plánivské skupiny. Zatímco Profesionální výzkumná skupina likvidovala následky povodně ve veřejnosti přístupných jeskyních, v Geografickém ústavu ČSAV v Brně byl zformován tým odborníků, kteří následně po jednoduchém odčerpání vody z koncového sifonu v Povodňové chodbě během

Na podzemí Bílé vodě v jeskyni 13-C. Foto Z. Šerebl, 1966.

týdne prozkoumali dostupné prostory. Provedli dokumentaci, odborný geologicko-morfologický, hydrologický, klimatologický a biologický výzkum. Prostory byly geodeticky zaměřeny a bylo rozhodnuto o prorážce nového, bezpečného vchodu. Nejvhodnějším místem byla tzv. Jantarová chodba, která se nejvíce přibližovala Pustému žlebu. Na základě zaměření radiomajákem byla tato přístupová cesta realizována organizací Podzemní stavby Praha. Práci provedli bratři Koukolové. Celé dílo si vyžádalo částku 1.000.000,– Kčs, uvolněnou z rozpočtu ČSAV. Po prorážce a uzávěře byl opět naplněn sifon na konci Povodňové chodby ve staré části Amatérské jeskyně. Novou Amatérskou jeskyni tak na další léta plně ovládl *GÚ ČSAV* a jeho profesionální výzkumná skupina. Jak křivolaké jsou cesty osudu!

Výzkumná skupina Moravského krasu se ještě jednou pokusila vstoupit do hry o tajemství podzemní Punkvy, ze které byla vytlačena nikoliv amatéry, ale politickými a ekonomickými hrátkami tehdejších vedoucích pracovníků ČSAV a orgánů ONV v Blansku. Jako nové pracoviště skupiny byl získán Jalového závrt v Hedvábné severně od Macochy. Toto pracoviště mělo za úkol vyřešit otázku rozvodí tzv. „východní" a „západní" větve podzemní Punkvy a jejích přítoků. Výzkumná skupina postupně pronikla do propasťovitého systému a dosáhla úrovně odpovídající úrovni podzemní Punkvy. Ukázalo se však, že dosažené prostory představují systém zaplněný fluviálními sedimenty s trvalou inundací. V těchto prostorách bylo provádění dalšího výzkumu vyloučeno.

V roce 1972 se Výzkumná skupina plně zapojila do přípravy VI. Mezinárodního speleologického kongresu v Olomouci. Organizace Moravský kras byla pověřena organizováním a zajišťováním průběhu samostatné kongresové sekce jeskynního potápění. Výzkumná skupina připravovala přístupové cesty a nástupní prostory pro jeskynní potápěče ve Sloupsko-šošůvských jeskyních, v Punkevních jeskyních a v Macoše, v jeskyni 13-C, Amatérské a dalších. Kongres byl sice zdárně ukončen, za vrcholícího období normalizace byl však z funkce vedoucího organizace Moravský kras – provoz a výzkum jeskyní odvolán nestraník a trvalý oponent prosazování vedoucí úlohy KSČ do života organizace, Mgr. Ladislav Slezák. Setrval však v organizaci jako vedoucí Výzkumné sku-

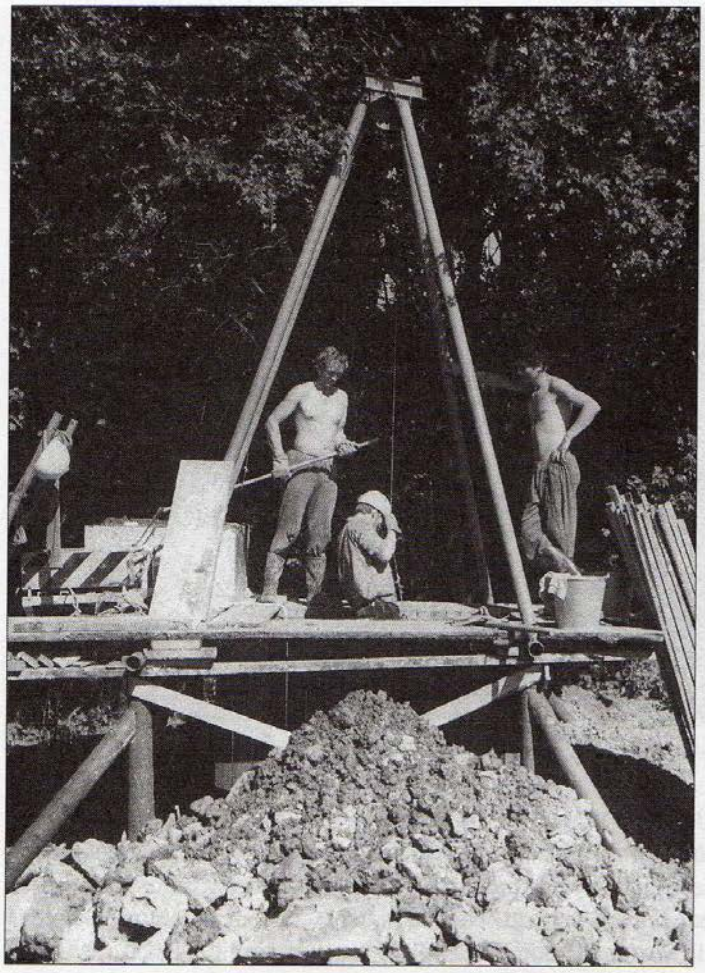

Na podzemí Bílé vodě v jeskyni 13-C. Foto Z. Šerebl, 1966.

piny, která byla nucena plnit úkoly spojené s bezpečností veřejnosti přístupných jeskyní. Starala se tak mj. o zajišťování labilních úseků stropů a stěn v Balcarce, v Punkevních jeskyních a jinde. Jednou z velkých akcí bylo provedení hornické výztuže chodby v úseku Anděl – Okno v Punkevních jeskyních. Výzkumnou skupinu početně doplnil P. Glozar. Ukázkou profesionální práce byla ražba podhladinové štoly od Anděla na Čtyřicítku v Punkevních jeskyních.

Historický zlom v životě Výzkumné skupiny nastal v roce 1977, kdy byla ustavena orgány JmKNV *Správa CHKO Moravský kras*. Personálním základem měli být pracovníci delimitovaní od organizace Moravský kras, provoz a výzkum jeskyní v Blansku. Do Správy CHKO MK odmítl přejít L. Matal z Výzkumné skupiny. Zůstali L. Slezák, Z. Šerebl, M. Jabůrek a P. Glozar. Těmto bylo přislíbeno, že budou v nové organizaci dále plnit funkci profesionálního speleologického pracoviště, plně zapojeného do výzkumu, dokumentace a ochrany jeskyní. Brzy po nástupu nově jmenovaného vedoucího Správy CHKO Dr. Leoše Štefky se poměry diametrálně změnily. Skupina prováděla uzávěry jeskyní, budování a značení naučných stezek, strážní služby a řadu dalších činností, které se speleologií neměly téměř nic společného. Výzkumné práce byly považovány pouze za činnost doplňkovou. Jako příklad lze uvést dokončení nové šachty do staré Amatérské jeskyně, průzkum a dokumentace nových objevů Mgr. L. Slezáka v jeskyni Srnčí a taktéž v jeskyni 716 A Pod lipami v Suchém žlebu. Výzkumná skupina je již rozdělena a prakticky neschopná větší průzkumné činnosti. V roce 1985 došlo k tragické události, kdy při individuálním průzkumu (!) v nahodile odkryté jeskyni v lomu cementárny v Mokré zahynul udušením v plynovém prostředí Pavel Glozar.

Tato tragédie byla poslední tečkou za dlouholetou a velice užitečnou a potřebnou činností výzkumné skupiny Moravského krasu. Z obav o další zodpovědnost vyplývající z činnosti v krasovém podzemí se dohodl vedoucí Správy CHKO MK s vedoucím OK JmKNV na definitivním zrušení této činnosti v rámci Správy CHKO MK. Z. Šerebl dostal výpověď, Miroslav Jabůrek umírá v roce 1989 na následky rakoviny plic a Mgr. L. Slezák se po následné rehabilitaci (politické a morální) v důsledku politických událostí vrací do funkce ředitele *Správy českých a moravských jeskyní* se sídlem v Blansku.

V závěru svého textu si dovoluji složit poklonu všem bývalým členům Výzkumné skupiny Moravského krasu. Byli to vysoce specializovaní, morálně silní, odvážní a pro věc neobyčejně zapálení

lidé. Zapsali se do dějin Moravského krasu jako opravdoví profesionálové, kteří jeskyním byli ochotni odevzdat vše s výjimkou svého zdraví a života. Unikátní je i to, že za celou dobu existence Profesionální skupiny nedošlo k žádnému pracovnímu úrazu, ani k mimořádné události při řádných a společně prováděných akcích. Politováníhodná úmrtí Milana Šlechty i Pavla Glozara s výzkumnou činností skupiny nijak nesouvisela. Vzpomínku věnuji těm, kteří již mezi námi nejsou: J. Kvasnička, J. Veverka, O. Valášek, J. Kubičík, J. Moučka, M. Šlechta, P. Glozar. Píše se rok 2005. Od založení Profesionální výzkumné skupiny uplynulo 45 let. Od jejího zrušení 20 let. Postupem doby vzaly za své i ostatní vědecké instituce zabývající se problematikou Moravského krasu.

Výčet lokalit, na kterých pracovala výzkumná skupina Moravského krasu:

1961–1964: jeskyně kolem Salmovy stezky: Koudelkovy propasti, Brandstätterova jeskyně, Kubičíkova jeskyně
1964–1968: jeskyně 13-C u Holštejna, ventarola v Suchém žlebu
1965: Židovy závrty
1970: jeskyně ve Vratíkově: Sklep, Tomanova studna a spodní patra pod Sklepem
1971: nová šachta do staré části Amatérské jeskyně, Jalového závrt v Hedvábné u Macochy
1972: lokality spojené s přípravou VI. Mezinárodního speleologického kongresu v Olomouci a pokračování prací na Hedvábné
1973: zajišťování průběhu akcí kongresu, objev Komenského Klenotnice v Šošůvských jeskyních, spolupráce se skupinou GÚ ČSAV na závrtu v Měšinách
1974–1977: sondáže v jeskyni Pasovského v Macoše, štola U Vodníka v Punkevních jeskyních, zabezpečovací práce na Balcare a v Punkevních jeskyních
1977–1985: II. etapa šachty do staré části Amatérské jeskyně, úprava trasy v Dómu Objevitelů tamtéž, uzávěry jeskyní: Pustožlebská zazděná, Suchožlebská Zazděná, Kalovy, Korálový závrt, Císařská jeskyně, jeskyně Nad Švýcárnou, prvotní dokumentace a uzávěra jeskyně Srnčí, prvotní dokumentace, sondáž a uzávěra jeskyně 716 A, zahájení otevírky závrtu H-18 na Hedvábné

Po ukončení činnosti *Profesionální výzkumné skupiny* v rámci Správy CHKO MK předalo vedení Správy CHKO bez ohledu na respektování autorských objevitelských práv základním organizacím ČSS tyto lokality: jeskyně Srnčí, jeskyně 716 A Pod lipami v Suchém žlebu a jeskyně 13-C u Holštejna, pracoviště v závratu H-18 a Jalového závrt v Hedvábné.

Tato Slezákova práce byla otištěna ve „Sborníku muzea Blansko 2006“ str. 96 – 100.

Ladislav Slezák

Malý pohled do historie zaniklých jeskyňářských „stanic" v Moravském krasu

Když jsme po roce 1945 začínali svoji jeskyňářskou dráhu jako „okukové" či „učuspíni" (definice K. Absolona, pozn. autora), pohlíželi jsme ke starším kolegům s náležitým respektem a úctou. Zvědavě jsme nahlíželi do jejich objemných báglů, co všechno se do nich vejde. V té době bylo naprostou samozřejmostí, že veškeré vybavení vláčel každý s sebou, za každého počasí se do jeskynního „ohozu" strojil pod širým nebem, v nejhorším pod převislou skalou či klenbou vchodu do jeskyně. Pokud bylo nutno někde přespat, bylo k dispozici dostatečné množství turistických lůžek v různých zařízeních. Kopáčské nářadí bylo důmyslně ukryto někde v blízkosti lokality. Přiznávám, že v zimním období, kdy jsme vylézali z „děr", zablácení a promáčení, se nám příliš do převlékání nechtělo. V jeskyni teploučko, venku hrubě pod nulou. Náš pracovní oděv se během okamžiku měnil v praskající krunýř z ledu a zmrzlého bláta. Zkrátka nic moc. Postupem času se jeskyňáři začínali zabydlovat na vytipovaných pracovištích a přišla chvíle, kdy vznikly první primitivní přístřešky poskytující jakous takous ochranu. Dokonce i první topidla se stala významnou oporou jeskynního morálu. Lesní personál shovívavě přivíral nad takovými „stavbami" oči, ba dokonce přispěl i nějakou tou souší a poradil, na kterém lesním katru lze získat fůrku odkorců (jako palivo zdarma) k oplášťování stavby. Nově nastupující poválečná generace jeskyňářů, která povětšinou spočinula v náručí Speleologického klubu pro zemi Moravskoslezskou v Brně, zbudovala postupem doby celou plejádu velice zajímavých „stanic" jako provizorních staveb, z nichž právě ty nejzajímavější dnes již neexistují a pouze pamětníci (a těch je už po čertech málo) jsou nositeli vzpomínek na jejich pohnutou historii a zánik. Ve většině případů se příroda postarala o úplné zahlazení stop jejich zašlé slávy.

Dřevník

Naše skupina pracovala na Říčkách v jižní části Moravského krasu. Vyráželi jsme v neděli z Brna tramvají č. 10 do Líšně na konečnou. Nudná cesta přes nekonečnou Líšeň a pak kolem Muchovy boudy vzhůru proti toku Říčky. Zahřívací kolo končí u Jelínkova mlýna. Tam máme od pana mlynáře zapůjčený dřevník, o který se dělíme s hromadou uhlí. Dřevěná kolna je jen řídce obita prkny a na trámech, na velkých hřebech, visí jeskynní „ohozy" všech členů skupiny. Pod nimi na zemi stojí zablácené holínky, v koutě je opřeno o stěnu skromné pracovní nářadí. Přepychem je několik polorozbitých dřevěných skládacích židlí. Pokladem skupiny je vcelku zachovalé horolezecké konopné lano, které stočeno do „panenky" zaujímá výsostné místo na jednom z hřebů. Přes polovinu plochy podlahy zabírá hromada hnědého uhlí. Z batohů vytahujeme staré tepláky a na hliněnou podlahu klademe složené noviny, aby bylo na čem stát. Civilní oblečení zaujímá místo zablácených overalů, které natahujeme na tepláky. Ještě vytřepat bláto z holínek, obout, nasadit klobouk, vzít potřebné nářadí a karbidku. Vyrážíme do Ochozské jeskyně vzdálené ještě dva kilometry. Cestou se posilňujeme z domácích zásob od maminky, abychom zbytečně neztráceli čas.

Ve večerních hodinách se utrmácení, promočení a zablácení vracíme do dřevníku. Jsme nadmíru spokojeni, i když jsme nic nového neobjevili, a ani vidina zpáteční cesty k tramvaji č. 10 nás nemůže rozhodit.

Tato malá ukázka ze života jedné z mnoha jeskyňářských skupin dokládá, jak důležité postavení má „základna". Tato konkrétní přestala svoji funkci plnit po roce 1955. Dřevník byl majitelem mlýna prostě zlikvidován v důsledku stavebních úprav areálu.

Bublovka

Julek (Bubla) byl trochu svéráz. Velká touha po objevování jeskyní mnohdy přerůstala do růžových představ mimo realitu. Se svými představami se usadil v Suchém žlebu s cílem objevit vytoužené jeskyně pod Harbešskou planinou. Pracoval sám a se svojí věrnou virgulí slídil v krkolomných svazích žlebu. Vytipoval si místo, které podle jeho představ bylo tím pravým, a začal s hloubením primitivní šachtice. Práci se věnoval v rámci svých možností, když však nastoupil v rámci náboru do uhelných dolů, věnoval jeskyni svoji dovolenou. Proto se rozhodl pro stavbu malé, jednoduché boudy vedle pracoviště. Byl to takový malý „kutloch" pro přespání v suchu. Jednou Julek přišel na schůzi klubu a oznámil ohromující zvěst. Objevil prý vchod do jeskynního systému s velikým jezerem a žádal o spolupráci. Na místo se neprodleně vypravila početná skupina s nafukovacími čluny. Julek je tahal po srázích žlebu, ale vchod ne a ne najít. Tato epizoda vstoupila do historie jeskyňářů jako výsledek poblouzněné fantazie člověka, jehož touha po objevu byla zcela bezmezná. Julka to ale neodradilo. Pracoval ve své šachtici dál. Tečkou za jeho bádáním byl úraz, při kterém přišel o několik prstů. Jeho chajda osiřela, ale ne na dlouho. Roku 1960 ji od něj odkoupilo Oddělení pro výzkum krasu Moravského zemského muzea v Brně a předalo ji k užívání speleologické skupině (Suchožlebská skupina). Chatka byla odstraněna v osmdesátých letech 20. století na základě rozhodnutí Správy CHKO Moravský kras.

Konzerva

Počátek její historie spadá do let šedesátých dvacátého století. Ostrovská skupina soustředila svoji pozornost na jeskynní systém Vintoky u Ostrova. Počet členů skupiny a velký elán si vynutily pořízení „základny", a to přímo na ostrožně nad Vintokami. Základem stavby byla plechová pracovní bouda, kterou po ukončení archeologického výzkumu Rytířské jeskyně (Prof. J. Skutil, L. Frank) zapůjčil na dobu potřebnou Archeologický ústav AV v Brně. Plechová bouda se brzy stala velice těsnou pro početnou skupinu (tehdy vznikl název Konzerva), a tak byla rozšířena o další dřevěnou přístavbu. Vznikl z toho svérázný architektonický útvar, který sloužil do doby, kdy na základě rozhodnutí Správy CHKO Moravský kras bylo nutno stavbu odstranit. Dnes po ní není v terénu ani stopy.

Malá bouda

Soužití jeskyňářů a archeologů, tak by se dalo nazvat zbudování a využívání této stavby. V přípravné fázi archeologického výzkumu jeskyně Kůlny u Sloupu, kterou provádělo oddělení Anthropos Moravského muzea v Brně, byla nedaleko této jeskyně postavena malá dřevěná bouda, která současně sloužila jako základna pro jeskynní skupinu pod vedením Oty Ondrouška. Tato skupina úspěšně otevřela propasťovitý systém jeskyní za skalisky Evropa a Indie. Pro svoje náročné potřeby si archeologové zbudovali „velkou boudu" a boudu malou zcela přenechali jeskyňářům. S ukončením výzkumu v Kůlně byly na základě rozhodnutí Správy CHKO Moravský kras obě stavby postupně odstraněny. Z Malé boudy je dnes v terénu patrný pouze betonový plochý práh.

Chata děsu (Kennedyho chata)

Byla to jeskyňářská základna snad s nejbohatší historií svého druhu. Když se Oddělení pro výzkum krasu Moravského muzea v Brně etablovalo na problematice řešení Bílé vody, přizvalo ke spolupráci speleologické skupiny, které o toto teritorium projevovaly zájem. Byla to v první řadě Plánivská skupina, která v problému pracovala již dříve, a dále Jedelská skupina, která se konsolidovala později. Plánivská skupina se zaměřila na lokalitu 13-C. Po prvních prolongacích staré známé části (Keprtův dóm) zajistilo Krasové oddělení Moravského muzea zbudování bezpečného vcho-

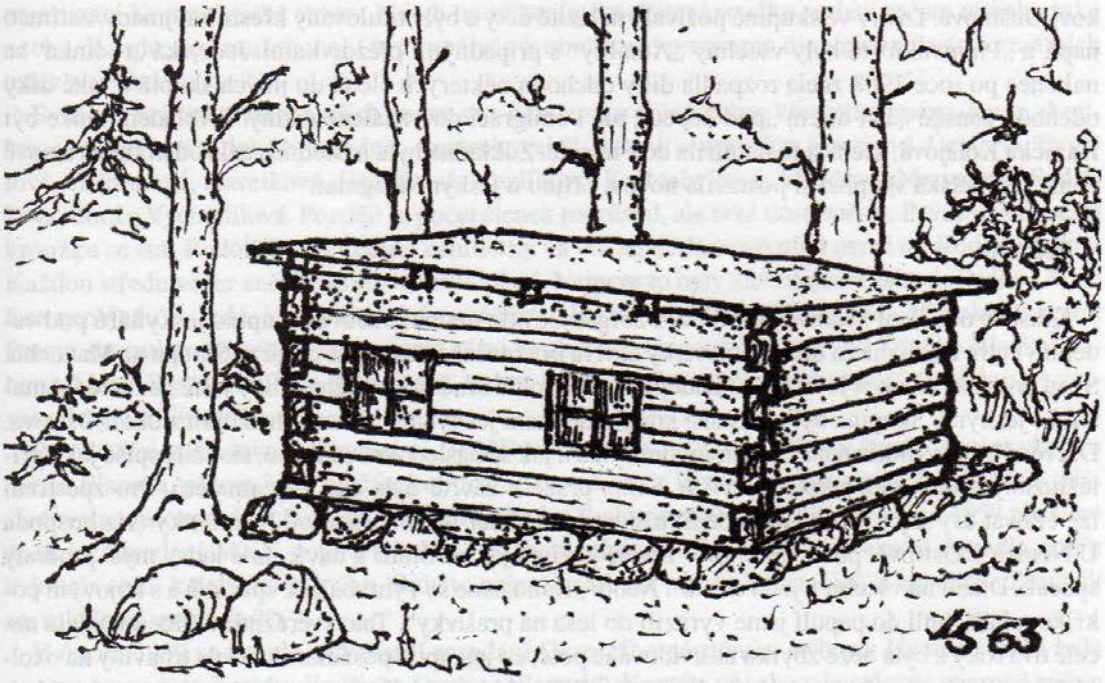

Původní Kennedyho srub, základna Plánivské skupiny Speleologického klubu. Kresba L. Slezák.

du a uzávěry, střelmistrovskou spolupráci a poskytlo zabezpečovací materiál. Jako další podporu prací zajistilo stavební materiál na zbudování základny a vyřízení povolení potřebných k její stavbě. Jedinečné bylo i to, že mohutné historické trámy byly původně součástí Dietrichsteinského paláce v Brně, který v té době procházel rekonstrukcí. Členové Plánivské skupiny (J. Šlechta, M. Šlechta, V. Zůbek, J. Vít a další) sroubili dle vlastních představ unikátní stavbu. U příležitosti tragické smrti prezidenta USA J. F. Kennedyho ji nazvali Kennedyho srub. Později byla tato základna trefně přejmenována na Chatu děsu. Členové skupiny stavbu vylepšovali přístavbami a oplášťováním. Tyto úpravy nakonec téměř smazaly původní tvář stavby. „Plániváci" využívali základnu velice intenzivně až do tragédie v roce 1970. Nová jeskyňářská vlna využívala stavbu až do devadesátých let 20. století, kdy základna totálně vyhořela a nebyla již obnovena (skupina využívá bývalou Dittrichovu hájenku naproti jeskyně Michalky). Spáleniště bylo uklizeno a dnes již není po stavbě ani památky. Se zánikem srubu souvisí i likvidace jedné zcela neznámé památky. Nedaleko stavby vyrůstal mohutný, asi 80 let starý smrk, v jehož kůře byl vysekán pravoslavný kříž (výška asi 60 cm). V době, kdy v jeskyni Michalce pracovali váleční zajatci (1943–1945), chodili se Rusové k tomuto stromu modlit.

Jedlbouda

Oddělením pro výzkum krasu Moravského muzea v Brna byla zorganizována výzkumná skupina pod vedením Zdenála Šerebla, která si za svoje pracoviště vybrala i krasové propadání „V jedlích". Do tohoto rajonu byla zahrnuta i mnou roku 1958 objevená jeskyně Dagmar. Základna byla postupně zbudována přístavbami k původní maringotce bez podvozku, umístěné v dobývacím prostoru lomu Lipovecké vápenky. K propadání „V jedlích" to bylo nedaleko. Život na této základně byl ve srovnání s ostatními základnami okolních skupin poněkud atypický. Vládl tam řád a pořádek, a to díky složení skupiny a možná i respektu před několika členkami skupiny. Zkrátka, byli to ta-

koví Dušínové. Dívky ve skupině požívaly náležité úcty a byly titulovány křestními jmény, zatímco např. u „Pláníváků“ to byly všechny „Amálky“ s případnými přezdívkami. Jedelská „rodinka“ se nakonec po roce 1968 zcela rozpadla díky odchodu některých členů do jiných skupin a také díky odchodu ženské části dílem „pod čepec“, ale i emigrací do vzdálené ciziny. Příkladem může být Hanička Kolajová, která si to namířila do Pretorie. Základna byla následně zcela odstraněna a nově vzniklá Jedelská skupina si postavila novou, přímo u jeskyně Dagmar.

Peťanka

Krasové oddělení Moravského muzea zorganizovalo malou pracovní skupinu jeskyňářů pod vedením Petra Rejmana za účelem otevírky závrtu při značené turistické cestě ze Sloupu na Macochu. Svou polohou se závrt jevil velmi nadějně k předpokládanému průběhu tehdy ještě neznámé Amatérské jeskyně. Skupina byla jakýmsi konglomerátem jeskyňářů z různých skupin z okolí Ostrova. Dřevěná bouda zbudovaná samotnými jeskyňáři, jak se následovně ukázalo, sloužila spíše jako příležitostný útulek než jako pracoviště. Sama práce v závrtě byla nad síly amatérů. Pro zpestření lze citovat úryvky z pracovního deníku skupiny: „Večer jsem dorazil od Němcovky (viz hospoda U Němců v Ostrově, pozn. autora). V boudě je zima jak na Sibiři a navíc mně ludry myši prožraly spacák. Dlabu na všechno, jedu domů“. Nebo: „Ráno jsme se vyhrabali ze spacáků a s bojovým pokřikem hulí, hulí do papulí jsme vyrazili do lesa na prašivky“. Tato svérázná stanice vydržela necelé dva roky a byla beze zbytku zlikvidována poté, co její opilá posádka zkoušela trhaviny na okolních stromech. To už neuneslo ani Krasové oddělení Moravského muzea, ani policie a místní hajný. Milosrdný les zahladil všechny stopy.

Pokud moje znalosti i paměť sahají, do dnešních dnů jsem těch „základen“ napočítal zhruba 25. Ty, které byly připomenuty výše, posloužily a zmizely v propadlišti dějin. Byly to stavby veskrze amatérské z báječného průkopnického období. Zbylé do počtu slouží dodnes pod hlavičkou České speleologické společnosti.

Tato práce Mgr Ladislava Slezáka byla publikována ve „Sborníku muzea Blansko 2007“, str. 67 – 69.

Epocha pátá

20. století

Éra speleologických kroužků při Závodních klubech ROH.

Epocha šestá

20. století

Založení a historie působení České speleologické společnosti v Moravském krasu

Epocha sedmá

21. století

Současnost

Edice SE 3
Speleologická skupina „ Tři senioři“
Česká speleologická společnost, ZO 6 – 12, Speleologický klub Brno

Tématický okruh 4.

Informace o „Verrein Deutschen Touristen, Gruppe für Höhlenforschung“, tedy o německých jeskyňářích z konce 19. a první poloviny 20. století.

Koordinátor : Josef Pokorný

Spolupráce : Mgr Ladislav Slezák
Richard Cendelín

Externí spolupracovníci : Vladimír Šebeček
Fraňo Travěnec

Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

Obsah :

Ing Hermann B O C K

Narodil se 9.2. 1882 v Brně, zemřel 2.11.1969 ve Štýrském Hradci.

Svoje poznatky o střední části Moravského krasu publikoval v létech 1905 až 1907 v časopise „Mittheilungen des Verreines der deutschen Touristen in Brünn“ (Sdělení spolku německých turistů v Brně) v seriálu článků, nazvaných „Die Höhlen der südlichen Mährischen Schweiz“ (Jeskyně jižního Moravského Švýcarska).

Tyto texty přeložili pánové Vratislav Grolich a Jiří Urban a byly otištěny ve „Sborníku muzea Blansko 2005“ (první část) na str. 67 – 79, ve „Sborníku Muzea Blansko 2006“ (druhá část) na str. 59 – 80 a ve „Sborníku muzea Blansko 2007 (třetí část) na str. 59 – 67. V těchto pracích se také dočtete více informací o Ing Hermannovi Bockovi.

První organizovanou jeskyňářskou skupinou v Moravském krasu byla **„Gruppe für Höhlenforschung“** (Skupina pro jeskynní výzkum) při „**Verrein der deutschen Touristen in Brünn“** (Spolek německých turistů v Brně). Tento spolek používal zkratku **VDT,** skupina pro jeskynní výzkum používala zkratku **GfH – VDT.**

Tato skupina pracovala ve své době v jižní části Moravského krasu, v Ochozské jeskyni a v jeskyních povodí Říčky, dále pak ve střední části Moravského krasu, ve Křtinském údolí a jeho okolí, zejména ve Výpustku a Býčí skále. O jejich činnosti dnes víme jen velmi málo. Víme, že někteří z nich zahynuli ve víru První světové války, ti co se vrátili pokračovali ve výzkumných pracech až do druhé světové války. Po ní byli ti, kteří zůstali odsunuti a pomalu se na tyto naše předchůdce zapomíná. O jejich práci se zachovalo jen několik písemných dokladů, které se snažíme vyhledávat. Dva, o kterých víme Vám zde přinášíme. Pokud vy, starší, ještě něco pamatujete, prosíme, kontaktujte se s námi.

Na fotografii je krasový potápěč Fraňo Travěnec, člen ZO 6 - 23, který nalezl v olomoucké Universitní knihovně níže prezentovanou publikaci – „Jahresbericht“ – tj. Výroční zprávu o činnosti Skupiny pro jeskynní výzkum při Spolku německých turistů v Brně v roce 1912.

Díky tomu, že nám ji poslal, vás s touto prací můžeme seznámit.

(Poznámka redakce : Vzhledem k tomu, že faksimile německého textu zabírá celý rozsah stránky, nenesou jednotlivé listy s tímto textem naše číslování stran).

Jahresbericht

über die

Tätigkeit der Gruppe

für

Höhlenforschung

pro 1912.

Brünn 1913.

Druck von W. Burkart. — Verlag der Gruppe für Höhlenforschung.

Jahresbericht pro 1912.

Um die Tätigkeit der Gruppe für Höhlenforschung im Jahre 1912 richtig beurteilen zu können, müssen wir unseren Rückblick auch auf das Jahr 1911 ausdehnen. Zu Beginn dieses Jahres wurde bekanntlich unsere Gruppe unter der Obmannschaft des Herrn Günther Nouackh neu konstituiert und die anfangs sehr schwache Gruppe im Laufe des Jahres mit vieler Mühe auf einen Stand von 13 Mitgliedern gebracht. Dieses kleine Häuflein führte 1911 insbesondere die Vermessung der Ochoser Höhle und die Ausräumung des Hostienitzer Trichters durch, durch welch letztere Arbeit es gelang, die genannte Höhle fast gänzlich trocken zu legen. Hiemit war die Grundlage geschaffen, auf der im Jahre 1912 weitergearbeitet wurde.

Ermutigt durch den vorjährigen Erfolg beschloß unsere Gruppe die Erschließung der Ochoser Höhle zu versuchen, eine Arbeit, für die ein Fachmann seinerzeit 30.000 K präliminierte. War es zwar, wie gesagt, schon im Vorjahre gelungen, die Höhle für den größten Teil des Jahres zu entwässern, so bestand immer noch die Gefahr, daß ein plötzlich hereinbrechender Gewitterregen die drei im Zugang der Höhle befindlichen Siphons mit Wasser füllen und so in der Höhle befindlichen Besuchern den Rückweg abschneiden könnte. Außerdem war der Zugang so niedrig, daß von einem Massenbesuch der Höhle vorläufig überhaupt keine Rede sein konnte. Die Gruppe versuchte daher einen neuen Zugang zur Höhle aufzufinden und verfolgte zu diesem Zwecke den sogenannten „Kaskadengang", durch dessen Ausräumung sie in das Hadeker Tal zu kommen hoffte. Tatsächlich gelang es uns, diesen Gang eine Strecke weit auszuräumen und eine kleine, tropfsteingeschmückte Halle zu entdecken. Da aber auch der weitere

*

Verlauf des Ganges völlig vertragen ist und sich kein neuer Stapelplatz für das Aushubmaterial in der Höhle finden ließ, mußte dieser Versuch einer Zugänglichmachung endgültig aufgegeben werden.

Man entschloß sich daher, den bisherigen engen und niedrigen, zirka 100 Meter langen Eingang, den sogenannten „Schlauch" derart zu erweitern, daß ein gefahrloser und bequemer Besuch der Höhle gewährleistet werde. Dies war jedoch nur in der Weise möglich, daß man alle drei Siphons durch Felssprengungen entfernte und den übrigen Gang gründlich ausräumte, fürwahr keine leichte Aufgabe für eine 13 Mann starke Gruppe, die über kein nennenswertes Inventar verfügte und von der alten Gruppe her reichliche Schulden besaß. Die schlechten finanziellen Verhältnisse zwangen uns, alle sich ergebenden Arbeiten mit eigener Hand zu vollführen und das kleine vorhandene Inventar durch ausgiebiges „Schnorren" zu bereichern, ein Prinzip, das die Gruppe binnen Jahresfrist zu ungeahnter Blüte bringen sollte!

Zunächst gelang es uns, das unumgänglich notwendige Sprengmittelbezugsrecht zu erlangen, nachdem Herr Ingenieur Ignaz Nouackh sen. der Behörde gegenüber die Verantwortung übernommen hatte, wofür wir ihm an dieser Stelle unseren gebührenden Dank sagen. — Nach diesem Erfolg machten wir uns mit mehr Mut und Opferwilligkeit als Fachkenntnis ans Sprengen. Allsonntäglich bot sich nun das seltsame Schauspiel, daß 11 begeisterte Amateure Bohrloch auf Bohrloch schlugen und bei wachsender Sprengtechnik einen Kubikmeter Fels nach dem anderen mit Fäustel und Dynamit entfernten. Da gabs manch verletzte Hand und manches Schienbein erhielt eine nette „Schlagmarke", doch nie verließ die Gruppe der Mut. Welche Begeisterung für die gute Sache in unseren Leuten steckte, zeigte sich besonders zu Pfingsten, wo einige Mitglieder in 65stündiger, von keinem Schlaf unterbrochener Arbeit bis zur totalen Erschöpfung arbeiteten.

Um diese Zeit war es auch, wo sich der Gruppe zwei Männer näherten, die ihr im Laufe des Jahres unschätzbare Dienste leisten sollten; es sind dies die Oberingenieure Hauber und Simon. Sie haben sich dadurch, daß sie unsere immer kühner werdenden Gesuche bei einer ganzen Reihe von Firmen einbegleiteten, sowie durch oftmaliges, persönliches Mitarbeiten derartige Verdienste um die „Gruppe" erworben, daß wir ihnen nicht genug Dank zollen können.

So benötigten wir z. B. bei unseren Ochoser Arbeiten eine größere Handpumpe samt Schläuchen, waren jedoch nicht

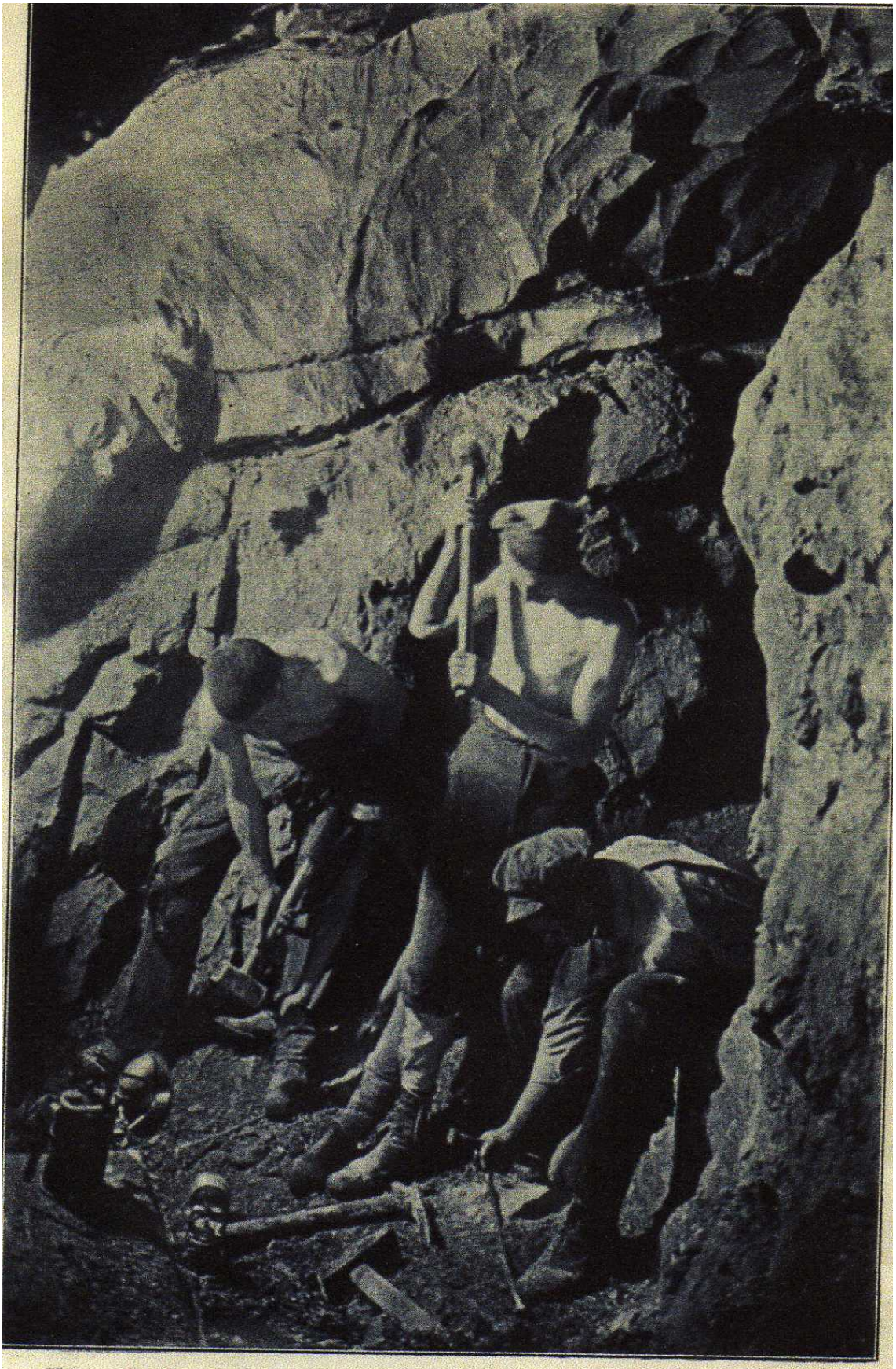

Eine Bohrpartie im ersten Siphon der Ochoser Höhle
Juni 1912.

im Stande, uns eine solche wegen der über 400 K betragenden Kosten anzuschaffen. Ein Gesuch an die Firma Waldeck, Wagner & Benda — Wien setzte uns jedoch alsbald in den kostenlosen Besitz dieses wichtigen Utensils, wofür wir genannter Firma auch an dieser Stelle nochmals unseren verbindlichsten Dank aussprechen.

Nächst den genannten Herren war es besonders unser rühriger Obmannstellvertreter Viktor Kubasek, der in seiner unermüdlichen Tätigkeit uns in dieser Arbeitsperiode namhafte Spenden zuwendete.

Da der allsonntägliche Arbeitsfortschritt in Anbetracht des zu Leistenden nur ein geringer war, erklärten sich einige Mitglieder der Gruppe bereit, schon Samstag nachmittags an die Arbeit gehen zu wollen; durch die so gewonnenen, ab Ende Mai durchgeführten Samstag-Nacht-Schichten wurde der Vortrieb mehr als verdoppelt, so daß bis anfangs Juli 96 Sprengschüsse abgegeben werden konnten, wozu 35 m Bohrloch nötig waren. Aber selbst durch diese außerordentlichen Anstrengungen machte das Entfernen der ganz enormen Felsmassen nicht die gewünschten Fortschritte und so entschloß man sich endlich zu einer Gewaltmaßregel: Unter Nouackhs Führung wurde in einer fünfwöchentlichen Kampagne Tag für Tag unter den schwersten Entbehrungen gearbeitet *) und endlich der gewaltige erste Siphon beseitigt. 3—7 Mann schwangen in dieser schweren Zeit bei nur ungenügender Kost, oft im Wasser stehend, den Hammer, um des Abends totmüde ins Heu zu sinken. Ganze fünf Wochen kamen wir auf diese Weise buchstäblich nicht aus den Kleidern! Dafür war aber auch der Erfolg ein umso erfreulicherer: Sahen wir doch die abzuschießende Felsmasse täglich kleiner werden und den vor der Höhle aufgehäuften Schutthaufen immer gewaltiger anwachsen, bis endlich am 11. August der letzte Schuß in feierlicher Weise getan werden konnte. Mehr als 200 Bohrlöcher waren bis zu diesem Tage geschlagen und ungezählte Karren Schutt in mühseliger Arbeit aus der Höhle befördert worden.**)

Hier muß ich erwähnen, daß eine vom Lande Mähren gewährte Subvention uns zwar von der, aus der Obmannschaft Graf stammenden Schuldenlast von 1100 K befreite; selbe hiebei aber auch größtenteils aufgezehrt wurde, so daß es um

*) Ja sogar die stumpf gewordenen Bohrer auf einer vom Mitgliede Herrn techn. Zlamal gespendeten Feldschmiede wiederhergestellt.

**) In dieser Periode haben sich besonders die Herren Techniker Hudeczek und Rausch außerordentliche Verdienste um die Gruppe erworben.

unseren Säckel nach wie vor nicht zum Besten stand. Es war daher ein ganz glücklicher Gedanke, den letzten Schuß im ersten Siphon mit einem kleinen Höhlenfest zu verbinden. Diese, trotz des schlechten Wetters äußerst günstig verlaufene Veranstaltung ergab uns einen Reinertrag von zirka 90 K, den wir größtenteils der liebenswürdigen Mithilfe einiger in Ochos - Ubetz weilender Damen verdanken. Sehr erfreulich war auch die zahlreiche Beteiligung des fürstl. Liechtensteinschen und Belcredischen Forst- und Gutspersonales, das durch sein Erscheinen seine Anteilnahme an unseren Bestrebungen in dankenswerter Form kundgab.

Nach dem 11. August wurde mit dem Ausräumen des hinter dem ersten Siphon angesammelten Einschwemmungsmateriales begonnen und selbes bis in die Höhe der neu ausgesprengten Sohle abgetragen. Hiebei wurde ein altes Niederwassergerinne freigelegt, welches vermuten ließ, daß man demnächst auf einen neuen Gang stoßen dürfte. Tatsächlich fanden wir diesen Gang am 18. August und räumten ihn, der total verschlemmt war, in sechs Sonntagen aus, eine äußerst mühsame und nasse Arbeit.*) Das Auffinden dieses Ganges in der von uns beim ersten Siphon eingehaltenen Tiefe war ein Haupttreffer, ersparte selber uns doch das Aussprengen einer durchschnittlich 2 m hohen, 30 m langen Felsbarrière, indem er, diese umgehend, in den ehemaligen zweiten Siphon führt und ihn entwässert. Ein eventuell hereinbrechendes Hochwasser wird daher nicht mehr diesen Siphon füllen und so den Besuchern den Rückweg abschneiden können, sondern es wird durch diesen neuen Gang unschädlich abfließen, während die Passanten trockenen Fusses in dem höher gelegenen alten Höhlengang das Freie gewinnen können.

Unsere noch zu leistende Arbeit beschränkt sich daher nur auf das Hinausschaffen des hinter dem zweiten Siphon angehäuften Schwemmateriales und auf einige wenige Sprengschüsse im dritten Siphon; dann wird die erste Etappe in der Zugänglichmachung der Ochoser Höhle vollendet sein, denn dann kann man nicht nur ungefährdet sondern auch bequem die Haupthalle besuchen. Diese Arbeiten werden im Frühjahre 1913 durchgeführt werden; sie wären noch Ende 1912 geschehen, wenn nicht ein wichtiges Ereignis unseren Arbeiten zu dieser Zeit eine andere Richtung gegeben und uns ins Josefstal abberufen hätte, wovon später die Rede sein soll. Vor

*) Deren rasche Durchführung namentlich dem Fleiße der Herren Bednarz, Czech und Holub zu danken ist.

diesem Wechsel unseres Arbeitsfeldes sollten wir noch eine große Freude erleben: ein tatsächlich hereinbrechendes Hochwasser überflutete die Ochoser Höhle; während aber früher ein derartiges Ereignis ein Betreten oder Verlassen der Höhle unmöglich machte, konnten wir jetzt ungehindert in dieselbe vordringen. Ja noch mehr: das Hochwasser riß einen großen Teil des ehemals aufgestapelten Schwemmaterials mit sich fort, so unsere zukünftige Arbeit erleichternd, ein Umstand, den wir lange Zeit vorausgesehen hatten und künstlich einleiten wollten!!!!

Während so das Gros der Gruppe in Ochos arbeitete, fanden auch allsonntäglich unter Bullas Führung Exkursionen von 2—4 Mann ins Josefstal statt, teils zur Beaufsichtigung dieses Gebietes, aber vornehmlich um nach Neuem zu suchen. Tatsächlich gelang es den Herren Bulla und Hoppe nach mühevollen Grabungen in der Vypustekhöhle eine zirka 100 m lange tropfsteingeschmückte Fortsetzung des sogenannten „Hohen Ganges" zu finden. Leider wurde die Fortsetzung dieser Forschung durch das unliebsame Gebaren unseres Widersachers, des Herrn Sparkassa-Kontroll-Buchhalters Graf, unterbunden.

Zum Verständnis des Folgenden ist es nötig, daß ich hier etwas weiter aushole: Schon im Jahre 1910 mühten sich die Gruppenmitglieder Louis Keller und Günther Nouackh mit unzulänglichem Werkzeug den Jedownitzer Wasserausfluß im Josefstale zu erweitern, um durch ihn in den unbekannten, mindestens 5 Kilometer langen Höhlenfluß Hugohöhle-Jedownitzer Ausfluß vordringen zu können. Leider fanden sie bei ihrem damaligen Obmann Herrn Anton Graf gar keine Unterstützung und mußten schließlich ihre vergeblichen Versuche einstellen. Hiemit war die Lösung des größten mährischen Karstproblems auf Jahre hinaus verschoben worden. Kaum aber hatte Herr Nouackh nach Grafs etwas unfreiwilligem Austritte die Obmannschaft der Gruppe übernommen, gedachte er wieder sofort seines alten Lieblingsproblems, doch war auch jetzt noch nicht der ersehnte Augenblick zu dessen Lösung gekommen. Der Gruppensäckel befand sich nämlich, wie oben erwähnt, in einer derart traurigen Verfassung, daß es zunächst hieß, neue Einnahmsquellen zu eröffnen, bevor an die Lösung einer solch gigantischen Aufgabe gedacht werden konnte, wie es die Erforschung des Jedownitzer Wassers ist. Die Gruppe entschloß sich daher schweren Herzens zunächst die Ochoser Höhle gangbar zu machen, um aus deren Erlös die Erforschung des Jedownitzer Problems bestreiten zu können, die sie diesmal von

der nahe gelegenen Stierfelshöhle aus in Szene zu setzen beabsichtigte. Zur Wahrung der Priorität des Gedankens schrieb jedoch unser Obmann vorsichtshalber in dem anfangs 1912 erschienenen „Führer durch das Höhlengebiet des V. D. T." wörtlich: *)

„Könnten uns die munter hervorquellenden Wasser erzählen, so würden sie uns berichten von mächtigen Hallen und düsteren Domen, die sie durchflossen, von denen uns die später zu schildernde Stierfelshöhle einen kleinen Begriff gibt, die selbst ein ehemaliges, nun verlassenes Bachbett dieses Gewässers darstellt. Nur mit beträchtlichen Kosten wird es dereinst möglich sein, vom Jedownitzer Wasserausfluß aus in das unbekannte Dunkel vorzudringen, falls es nicht gelingen sollte, von der Stierfelshöhle aus den Zugang zu erzwingen, was demnächst von der Höhlenforschungsgruppe mit allen ihr zu Gebote stehenden Mitteln versucht werden soll. Beim Wasserausfluß sind nämlich die geologischen Verhältnisse für eine Eröffnung äußerst ungünstig, da ein vorgelagerter dünnbänkiger Kalk jede Aussicht auf größere Räume illusorisch macht und erst weiter rückwärts im massigen Kalk ein rasches Vordringen in enorme Räume gewährleistet erscheint". —

Außerdem wurde Herr Bulla gebeten, seine durch Herrn Graf gestörten Arbeiten im Vypustek bis auf weiteres zu unterbrechen und durch Grabung von Probeschächten am Ende der Stierfelshöhle unsere dortigen Arbeiten vorzubereiten, was auch in anerkennenswerter Weise in mehrmonatlicher Arbeit geschah.

Eine ganze Kette glücklicher Umstände sollte uns jedoch noch vor der vollendeten Zugänglichmachung der Ochoser Höhle in den Stand setzen, dem Jedownitzer Problem näher zu treten. Zunächst war es uns gelungen, unseren Mitgliederstand um 10 neue, äußerst fleißige und abgehärtete Männer (meist Akademiker) zu vergrößern, so daß wir in den Stand gesetzt wurden, eventuell zwei große Arbeiten gleichzeitig zur Durchführung zu bringen. Diese erfreuliche Tatsache verdanken wir in erster Linie einem Entgegenkommen des „V. D. T.", der unsere arbeitenden, ordentlichen Mitglieder von jeder Beitragsleistung entband und so den mit Glücksgütern weniger gesegneten, dafür in der Regel umso arbeits-

*) Nicht unerwähnt können wir lassen, daß Herr Buchdruckereibesitzer W. Burkart in liebenswürdiger Weise die kostenlose Herstellung dieser Brochüren übernahm, wofür wir Genanntem nochmals an dieser Stelle unseren allerbesten Dank aussprechen.

freudigeren Männern die Teilnahme an unseren Bestrebungen ermöglichte, die an und für sich genug materielle Opfer von jedem Einzelnen erfordern; in zweiter Linie sind wir hiefür der agitatorischen Tätigkeit unseres Obmannstellvertreters Herrn V. Kubasek und der unseres Mitgliedes cand. mech. Kollinek verbunden.

Ein weiterer glücklicher Umstand war der schon oben erwähnte Erhalt der Landessubvention von 1500 K, die uns der drückendsten Sorge enthob. Doch was hätte die nach Deckung der alten Schuld übrig bleibende geringe Summe von 400 K genützt, wenn uns nicht hervorragende industrielle Unternehmungen in unseren Bestrebungen beigesprungen wären. Die nur langsam Sonntag für Sonntag fortschreitende Arbeit in der Ochoser Höhle ließ uns immer deutlicher fühlen, wie ohnmächtig der Mensch, mit einfachen Handwerkzeugen ausgerüstet, größeren Felsmassen gegenübersteht und es ward uns immer klarer, daß nur mit Hilfe der technischen Riesengewalten die Lösung des Jedownitzer Problems erzwungen werden konnte. Wo aber sollten wir die hiezu nötigen Maschinen wie: Antriebsmotor, Kompressor, Bohrhämmer, Dynamomaschine und Taucherapparat hernehmen, Maschinen, die einen Wert von Tausenden Kronen repräsentieren? Doch dem Mutigen gehört die Welt. Der bisherige Erfolg im „Schnorren" ließ in unserem Obmann die Vermutung aufkeimen, daß es vielleicht doch möglich sein könnte, alle diese Maschinen, wenn nicht zu kaufen, so doch geliehen zu bekommen. Sonntag für Sonntag malte er uns ein glückliches Zukunftsbild vor Augen: 3—4 Mann Bedienung würden bald mit Hilfe obiger Maschinen in einem Arbeitstag mehr leisten als die gesamte Gruppe in Monaten zu vollbringen in der Lage wäre; an dem verlegenen Lächeln der übrigen Gruppenmitglieder konnte man aber sehen, wie unglaublich dies erschien. Und das Unglaubliche geschah. Durch die glücklichen persönlichen Beziehungen unseres liebenswürdigen Vereinszahlmeisters Herrn Sparkassa-Oberoffizial Pfleger gelang es, den Direktor der Brünn-Königsfelder Maschinen-A.-G. Herrn Heinzheimer, sowie die Herren Oberingenieure Czapka und Süßenbach dieses Unternehmens für unsere Sache zu interessieren, die ihrerseits ihr Werk zur leihweisen Überlassung eines neuen 8 HP. Rohöl-Lokomobils samt Zugehör und Reservebestandteilen veranlaßten. Dies ist wohl eine ganz einzigartige Unterstützung, die den Spendern mindestens ebensoviel Ehre macht, als sie uns dem Erfolge näherbrachte! Wenn wir uns auch an dieser Stelle bei der Brünn-Königsfelder Maschinenfabrik und bei all den obgenannten

Herren noch so sehr bedanken, blieben wir doch ihnen gegenüber zu immerwährendem Danke verpflichtet. Unsere Gruppe wünscht schon aus dem Grunde einen überwältigenden Erfolg ihrer Arbeiten in der Stierfelshöhle, um durch denselben beweisen zu können, daß dieses großartige Entgegenkommen keinem Unwürdigen zuteil wurde.

Kaum hatten wir die freudige Botschaft von dem Anlangen eines Motors erhalten, als auch schon die zweite Freudennachricht einlief: Die Gelsenkirchner Maschinenfabriks-A.-G. „Westfalia" hat sich durch die liebenswürdige Vermittlung ihres Wiener Vertreters des Herrn Ingenieurs Arnold bereit erklärt, uns einen schlauchlosen Scaphandertauchapparat samt Telephon gratis zu leihen. Leider verlangte sie von uns, daß wir die Tauchungen von einem ihrer Leute vornehmen, beziehungsweise leiten lassen sollten, was uns beträchtliche Kosten verursacht hätte. Gegenwärtig stehen wir daher mit ihr wegen Streichung dieser Lieferungsbedingung in Unterhandlung und hoffen, baldigst in dem Besitze dieses großartigen Hilfsmittels zu sein.

Noch fehlten uns aber zwei wichtige Maschinen: der Kompressor und der Bohrhammer. Da sollte uns von einer Seite Hilfe werden, von der wir es am wenigsten erwartet hätten: Herr Anton Graf hatte einige Zeit nach seinem Scheiden aus unserem Verein eine Konkurrenzunternehmung ins Leben gerufen, den „Verein für Höhlenkunde, Sektion Brünn". Nachdem Herr Graf die Obmannschaft auch dieser Vereinigung aus uns unbekannten Ursachen niedergelegt hatte, wurde plötzlich aus diesem unliebsamen Konkurrenzverein ein schätzenswerter Kompagnon, ja noch mehr: Der neue Obmann des genannten Vereines Herr Ingenieur Alfred Richter und sein Stellvertreter Herr Ingenieur Dzimirski, meldeten ihren Eintritt in unsere Gruppe an. Gleichzeitig brachten sie uns ein reichhaltiges Material von Handwerkzeugen aller Art, eine Feldschmiede, sowie den sehnsüchtig erwarteten Kompressor samt Zubehör und eine Dynamomaschine mit. Diese Maschinen verdanken sie dem großmütigen Entgegenkommen der hiesigen Maschinenfabrik Brand & Lhuillier, welche selbe ihrem Oberingenieur Herrn Hauber und ihrem Ingenieur Herrn Richter zu Forschungszwecken geliehen hatte. Unsere Gruppe, die Nutznießerin dieses Entgegenkommens, spricht daher auch ihrerseits diesem Unternehmen ihren ergebensten Dank aus.

Um das Zustandebringen des noch fehlenden Bohrhammers bemühten sich in der Folgezeit sowohl Herr Oberingenieur Hauber als Herr Ingenieur Richter, und zwar beide mit

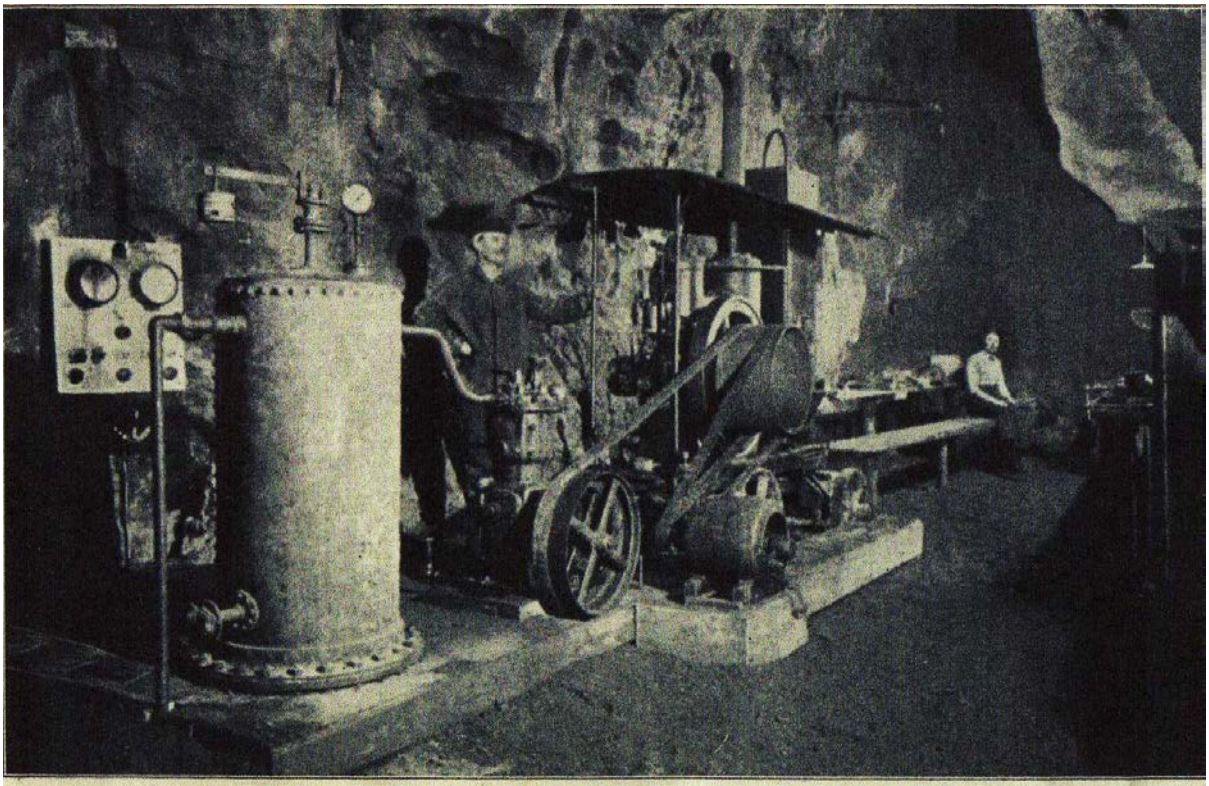

Maschinenanlage in der Stierfelshöhle Dezember 1912.

Erfolg: Das Kohlenbergwerk Brescze lieh ersterem einen kompletten Bohrhammer samt Schlauch und einer Garnitur Bohrern, während die Duisburger Maschinenfabriks-A.-G. „Demag" dem Herrn Ingenieur Richter einen neuen Bohrhammer (Type A) samt Spiralschlauch und zwei Garnituren Bohrern gratis zur Verfügung stellte.

In der Folgezeit wurden wir noch mit weiteren Spenden reich bedacht: So spendete die Allgemeine Elektrizitätsgesellschaft die zur elektrischen Einrichtung benötigten Armaturen sowie Lampenfassungen und Draht, die Brünner Kammgarnspinnerei durch ihren Direktor Herrn Kurt Mayer drei Faß Rohöl für den Betrieb des Motors, die Mannesmannröhrenwerke in Schönbrunn durch Vermittlung der unermüdlichen Herren Oberingenieur Simon und Ingenieur Richter 350 m Druckluftleitung von einem Zoll Durchmesser, die Mähr.-Schönberger Mineralölraffinerie Ges. m. b. H. 60 kg Leichtbenzin, die Kabelfabrik- und Drahtindustrie-A.-Ges. Wien 800 m blanken halbharten Kupferdraht von 10 mm² Querschnitt zur Installierung der Höhlenbeleuchtung, die Emaillierwerke „Austria" Brünn 50 Stück Blechschirme für die Lampen, die Karbidgesellschaft Wien 50 kg Karbid*), die Herren Teilinger, Migot und unser Mitglied Herr Mahowsky eine Marmorschalttafel, unser Mitglied Herr Techn. Zlamal Installationsutensilien, unser Obmann Herr Techniker Nouackh 30 Stück Metallfadenlampen, Frau Julinek in Olomutschan ein 4 m² großes Eisengitter und unser Mitglied Herr Baumeister Wlatschil sechs Sack Zement. Außerdem beförderten Herr Gastwirt Uher aus Kiritein und Herr Zlamal unsere kolossalen Maschinentransporte gratis zur Stierfelshöhle. Geht man obige Liste von Spenden durch, so staunt man unwillkürlich über die Opferfreudigkeit der genannten Firmen und Personen, die sich scheinbar im Unterstützen einer als gut erkannten Sache zu überbieten trachteten. Wir können allen Genannten vorläufig nicht anders danken, als durch die Namensnennung an diesem Ort. Hoffentlich wird unser erwarteter Erfolg einen würdigeren Dank darstellen.

Mit den eben erwähnten Spenden aufs glänzendste ausgestattet, konnten wir am 1. Dezember an die Aufstellung der Maschinen gehen. Der Umfang des hiebei zu Leistenden zwang uns, alle verfügbaren Mitglieder vorderhand ins Josefstal zu entsenden, was einen vorauszusehenden zweimonatlichen Still-

*) Die letzgenannten 4 Spenden verschaffte uns die rastlose Tätigkeit unseres 2. Schriftführers, des Herrn K. Bulla.

stand der Ochoser Arbeiten zur Folge hatte. Durch Vermittlung der Herren Uher und Zlamal fanden wir am genannten Tage das Rohöl-Lokomobil samt einer Kiste Zubehör, den Kompressor, die Dynamomaschine und den Luftrezipienten bei der Höhle vor, Sachen, die zusammen wohl an 4000 kg wiegen, und diese Gegenstände sollten von uns ungeübten 16 Mann in einem Tag durch die 350 m lange Höhle an die zukünftige Arbeitsstelle geschafft werden; ja noch mehr: es mußte vorerst der total unebene Boden in dem als Maschinenraum ausersehenen blinden Höhlengang, dem sogenannten „Finger", abgeglichen werden, was allein zwei Stunden in Anspruch nahm, ferner mußte das Lokomobil wegen des engen Eingangés und einiger niedrigen Höhlenstrecken total zerlegt, stückweise an Ort und Stelle geschafft, und am Arbeitsplatz wieder aufmontiert werden und doch war alles am Abend an Ort und Stelle.

Nichtsdestoweniger verließen wir an jenem Abend die Höhle mit etwas gemischten Gefühlen: War doch die alte hölzerne Eingangstür in einem wahrhaft trostlosen Zustand und besaß die Höhle außerdem zwei offene, wenn auch schwer passierbare Eingänge. Wie leicht konnte da bis zum nächsten Arbeitstag ein Unberufener eindringen und Schaden anrichten. Es wurde daher sofort eine 300 kg schwere Eisentür bestellt und nach ihrem Eintreffen unverzüglich in Bruchsteinmauerwerk eingebaut. Auch diese Arbeit wurde von einigen Gruppenmitgliedern trotz ihrer Ungeübtheit im Mauern an einem einzigen Arbeitstag mustergültig bewältigt, wobei sie allerdings bis 12 Uhr nachts arbeiteten, um dann noch totmüde zu Fuß nach Brünn zurückzukehren, wo sie um einviertel 4 Uhr früh eintrafen.

Die nächsten Arbeitstage wurden zur Verschließung der beiden genannten Eingänge verwendet; der eine dieser Eingänge ist ein enormes 15 m ober dem Haupteingang gelegenes Fenster. Dieses wurde durch das früher erwähnte 4 m² große Gitter verschlossen, welches wir wieder eigenhändig in Bruchstein einmauerten, eine einfach fürchterliche Arbeit, wenn man bedenkt, daß man jeden Stein, jedes Schaff Mörtel etwa 15 m hoch emporziehen mußte und am Arbeitsplatz fast kein Raum zum Stehen war! Den Mitarbeitenden wird die Plackerei dieser Tage unvergeßlich bleiben. Und doch konnten wir uns noch glücklich schätzen, denn nur durch die für Dezember äußerst milde Witterung war die Durchführung dieser Arbeit überhaupt ermöglicht, sonst wäre uns der Mörtel einfach ausgefroren und die Maschinen den ganzen Winter ohne Schutz gewesen!

Parallel mit diesen Arbeiten ging die Herstellung einer 1 m starken Lehmschutzwand im „Finger", die eine Beschädigung der kostbaren Maschinen beim Sprengen hintanhalten soll, sowie das Aufstellen von Tisch und Bänken, einer Arbeitsbank, eines Bretterbelages um die Maschinen herum, die Installierung der elektrischen Beleuchtung, Arbeiten, die in den Jänner hinein währten, also schon ins nächste Berichtsjahr gehören.*)

Heute Ende Jänner ist das große Werk der Aufstellung in wahrhaft vornehmer Art vollendet, die ersten Probebohrungen getan und nun kann ans eigentliche Werk geschritten werden. Hoffentlich eröffnet es uns das zirka 5 km lange, aktive Flußbett, würde dies doch eine ganze Reihe wissenschaftlicher Streitfragen mit einem Schlag zur Lösung bringen. Jedenfalls kann man schon heute sagen: Noch nie hat eine spelaeologische Vereinigung mit derartigen Mitteln wie Bohrmaschine und Tauchapparat gearbeitet, noch nie hat eine solche soviele private Unterstützungen zu erlangen verstanden und noch nie hat ein einziges Jahr einen derartigen Aufschwung eines Höhlenvereines bewirkt. Möge die Opferwilligkeit der Spender und die bis zur Selbstverleugnung gehende Arbeitsfreudigkeit der Mitglieder reichen Lohn bringen!!!

An dieser Stelle gebührt es sich uns, auch noch allen jenen Dank zu sagen, die uns ein Arbeiten im Liechtensteinschen Revier ermöglichten und uns selbes durch ihr Entgegenkommen zur Freude machten: Es sind dies:

Se. Durchlaucht Johann II., regierender Fürst von und zu Liechtenstein; die Fürst Liechtensteinsche Forstdirektion in Olmütz, insbesondere Herr Forstrat Wiehl; die Forstämter in Adamstal und Posorzitz, besonders die Herren Forstmeister Schatt und Neumann, ferner die Herren Förster Dworschak in Babitz und Gazelle in Hostienitz, sowie das weitere P. T. Forstpersonal.

Zum Schlusse entnehme ich noch unserer genau geführten Statistik, daß die Gruppe im Jahre 1912 sage 130 Exkursionen mit zusammen 972 Teilnehmern unternommen hat und dabei war keine dieser Exkursionen ein Spaziergang sondern alle ernste schwere Arbeit!!! Es ist daher nur selbstverständlich, wenn ich hiemit allen Mitgliedern unsere vollste Anerkennung für ihre beispiellose Aufopferung und das stramme Zusammenhalten ausspreche.

cand. ing. G. Nouackh, dz. Obmann.

---

*) Bei allen in der Stierfelshöhle geleisteten Arbeiten zeichneten sich in besonders hervorragender Weise unsere unermüdlichen Mitglieder Zlamal und Mahowsky aus, wofür wir ihnen hier noch separat danken.

Mitgliedsliste:

Ordentliche Mitglieder:

Cand. ing. *Günther Nouackh*, Obmann und Sprengmeister.
Offizial *Viktor Kubasek*, Obmannstellvertreter für die Arbeiten in der Ochoser Höhle.
Ingenieur *Alfred Richter*, Obmannstellvertreter für die Arbeiten in der Stierfelshöhle.
Oberbuchhalter *Karl Hengst*, Höhlenadministrator und Säckelwart.
Offizial *Franz Mahowsky*, erster Schriftführer und Bohrmeister.
Klemens Bulla, zweiter Schriftführer.
Cand. mech. *Alfons Zlamal*, Maschinenmeister.

Alois Bednarz.
Willy Czech.
Ingenieur *Hermann Dzimirski.*
techn. *Hermann Eder.*
Apotheker *Goll.*
techn. *Karl Hudeczek.*
techn. *Franz Holub.*
Rolf Hoppe.
techn. *Theodor Kollinek.*
techn. *Franz Rausch.*
techn. *Franz Lejhanetz.*
Oberingenieur *Simon.*
Offizial *Karl Schneider.*
techn. *Karl Schöber.*
techn. *Fritz Schön.*
Baumeister *Otto Wlatschil.*

Oberoffizial *Moritz Wagner.*

Außerordentliche Mitglieder:

Hans Lefenda.
Ludwig v. Bajer.
Josef Menzel.

Herr Moritz Wagner legte am Ende des Jahres seine Stelle eines Obmannstellvertreters zugunsten des neu eingetretenen Herrn Ingenieurs Alfred Richter nieder. Ein Mitglied wurde im Laufe des Jahres statutengemäß wegen Nichtbeteiligung an den Arbeiten ausgeschlossen.

Ein schmerzlicher Verlust war es allen, als unser liebes, tüchtiges Mitglied Herr Ludwig v. Bajer zur Ableistung seiner Militärpflicht nach Rußland zurückkehrte. Seine Ernennung zum außerordentlichen Mitglied zeigt von der Anerkennung, die seine uns geleistete Arbeit fand. Ein ebenso schmerzlicher Verlust war die glücklicherweise nur einjährige Beurlaubung, die unser lieber Rausch beanspruchte, der berufshalber nach Bosnien ging. Möge uns bald ein frohes Wiedersehen beschieden sein.

Zum Schlusse bringen wir noch den Kassabericht, und sprechen auch an dieser Stelle unserem administrativen Verwalter und Kassier Herrn Karl Hengst für seine Mühewaltung unseren gebührenden Dank aus!

Rechnungsabschluss für das Gruppenjahr 1912.

1. Jänner 1912:

Barvermögen	K	174.65		
Erlös für Eintrittsgelder in der:				
Stierfelshöhle (Personen 991)	K	253.—		
Marienhöhle „ 570	K	144.90		
Auslaßhöhle „ 109	K	26.90		
Erlös für Ansichtskarten in der:				
Stierfelshöhle	K	11.35		
Marien- und Auslaßhöhle	K	16.70		
Erlös für Broschüren in der Stierfelshöhle	K	12.—		
„ „ „ „ „ Marienhöhle	K	5.60		
Freiwillige Gruppenbeiträge bis Juni 1912	K	45.—		
Bezahlte Gruppenabzeichen	K	15.—		
Spenden durch Gruppenmitglieder, diverse	K	22.50		
„ „ „ d. H. Schiebl	K	20.—		
Sammlungen bei der Ochoser Höhle	K	61.47		
Reingewinn beim Ochoser Waldfest	K	77.32		
Subvention des Landes	K	1500—		
Forschungsarbeitenkonto für Sprengmaterial etc.			K	320.80
Versicherungskonto für Prämie 1912			K	85.76
Ansichtskartenkommissionskonto (Marienhöhle)			K	4.50
Provision 30% von der Bruttoeinnahme an Führer der:				
Stierfelshöhle			K	81.71
Marien- und Auslaßhöhle			K	57.67
Beleuchtung der Höhlen pro 1912			K	96.40
Neujahrsgelder pro 1911/12:				
2 Führer Stierfelshöhle à K 10.—			K	20.—
4 „ Marienhöhle à K 10.—			K	40.—
Spesen für Porti, Fracht und sonstige Auslagen			K	21.58
Renovierungskonto Brücke in der Marienhöhle			K	12.—
Verein deutscher Touristen, Rückzahlung d. restl. Gruppenschuld			K	902.53
Drucksachen, bezw. Rechnung Wesnitzky d. H. Pfleger			K	155.—
Forderung der Gruppe vom V. D. T.			K	202.47
Barbestand der Gruppe Ende 1912			K	385 97
	Kronen	2386.39	K	2386.39

Verrein der deutschen Touristen in Brünn – Gruppe für Höhlenforschung.
(Spolek německých turistů v Brně – Skupina pro jeskynní výzkum).

Roční zpráva o činnosti Spolku německých turistů – skupiny pro jeskynní výzkum za rok 1912.

Zprávu podává náčelník skupiny Günther Nouackh.

(Z originálu „Jahresbericht über die Tätigkeit der Gruppe für Höhlenforschung pro 1912“)

velmi volně přeložil Josef P O K O R N Ý
korekce překladu Josef U H E R

Chceme-li správně posuzovat činnost Skupiny pro jeskynní výzkum v roce 1912, musíme toto posouzení rozšířit o ohlédnutí se za činností v r. 1911. Na počátku roku 1911, jak je všeobecně známo, došlo k reorganizaci naší skupiny pod vedení nového náčelníka, pana Günthera Nouackha a tak začalo zápolení tehdy velmi slabé, třináctičlenné skupiny, kteří na jednom pracovišti vyvíjeli nemalé úsilí. Tento malý houfec nadšenců se v roce 1911 obzvláště věnoval výzkumu Ochozské jeskyně a vyklizení Hostěnického trychtýře, kterého v posledních pracech uvedeného roku dosáhl.

(Překladatel se domnívá, že v případě Hostěnického trychtýře jde o takovou úpravu Hostěnického propadání, která zamezila vtékání Hostěnického potoka do Propadání II pod skálou Gavaňou na kótě 370 m n.m. a vrátila ji do původního Propadání I na kótě 371 m n.m.)

Bylo dosaženo toho, že Ochozská jeskyně je nyní, po tomto zásahu zcela suchá. Tím byly vytvořeny podmínky k tvorbě dalšího postupu dalších prací a jejich realizaci v r. 1912. Povzbuzena výsledky, dosaženými v r. 1911 otevřela tato skupina Ochozkou jeskyni k dalším průzkumným pracem a úpravám, které jistý odborník svého času vypočetl na cca 30 000,- korun (tehdejší rakouské měny.).

Sice loni, jak už bylo řečeno, podařilo se jeskyni po větší část roku odvodnit, zůstávalo však nebezpečí, že nenadálé vniknutí vod, které mohl přinést bouřkový déšť, zaplní vodou ty tři sifony, nacházející se ve vstupních partiích jeskyně a pokud by návštěvníci včas neustoupili z jeskyně ven, mohly jim tyto vody zcela uzavřít cestu zpět. Kromě toho byl v některých místech přístup do jeskyně tak nízký, že bylo pro návštěvníky jeskyně obtížné je překonat, takže o nějakých masových návštěvách zájemců o shlédnutí této jeskyně nemohla být vůbec žádná řeč.

Proto skupina hledala do jeskyně nové přístupové cesty. Z možných tras vybrala cestu přes takzvanou „Kaskádovou chodbu“. Doufali jsme, že se nám podaří vyklidit překážející náplavové materiály do Hádeckého údolí. K dosažení vyklizení chodby a její prostupnosti jsme chtěli především zpřístupnit malou, krápníky vyzdobenou síň. Další průběh chodby byl však náplavami zcela zanesen a není zde žádný úložný prostor, do kterého by se dal vytěžený materiál přemístit. Přesto, i když jsme chtěli dosáhnout zpřístupnění jeskyně, museli jsme tento pokus nakonec zastavit.

Protože jsme se ale již rozhodli tento vytýčený úkol splnit, chtěli jsme úžiny a nízká místa vstupní chodby, tzv. „Hadice“, dlouhé něco přes 100 metrů upravit takovým způsobem, abychom zajistili bezpečný a pohodlný prostup návštěvníků. Dosahujeme toho tak, že u všech třech sifonů rozbíjíme skály, vytěžený materiál odnášíme, důkladně vyklizujeme chodby, což nebyla a není žádná lehká úloha pro třináctičlennou skupinu mužů, která navíc má k dispozici jen staré ruční nářadí a od staré pracovní skupiny převzala jen dluhy.

Poměry špatného financování prací nás nutí, abychom všechny práce, které je potřeba vy-

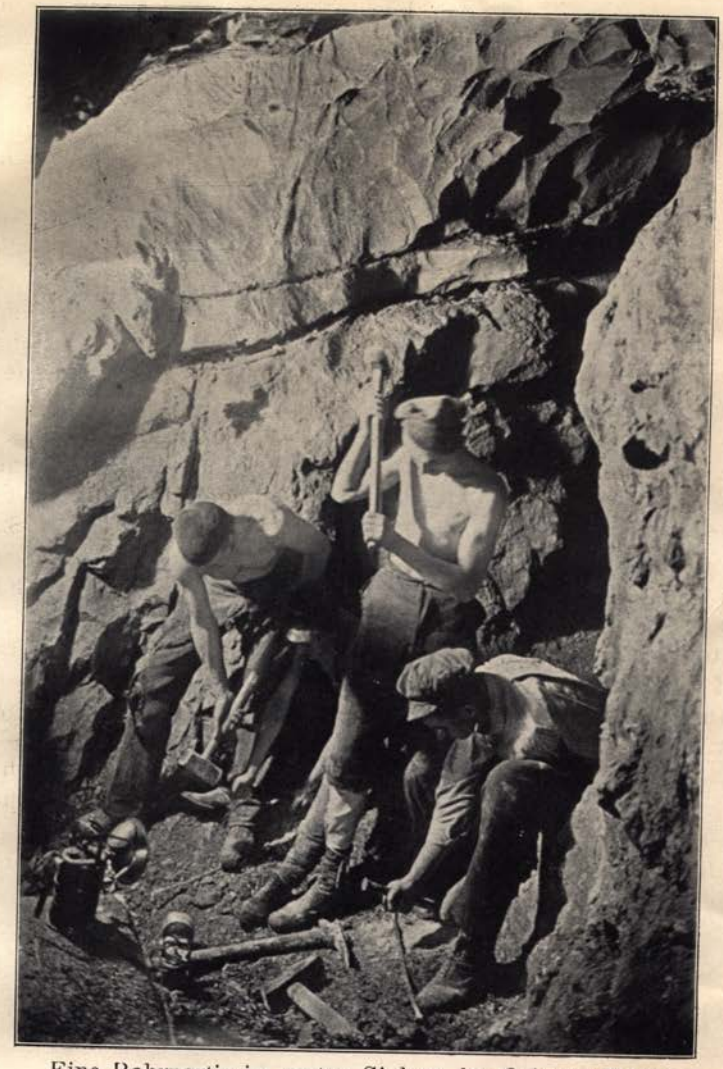

Eine Bohrpartie im ersten Siphon der Ochoser Höhle
Juni 1912.

konat vedli jen vlastníma rukama a nevelký pracovní inventář buď vyžebrali, nebo vydatně sami obohacovali. Tímto způsobem bylo umožněno, že členové skupiny rozbíjeli ve zmíněných třech sifonech skály a vyklízeli chodby, což pro tuto třináctičlennou skupinu nebyl žádný lehký úkol. Ti muži pracovali s inventářem, jehož hodnota nestojí ani za zmínku a kromě toho museli převzít i dluhy staré skupiny.

Nevyhnutelná byla potřeba trhacích prostředků. Problémem bylo dosáhnouti palné právo (právo odběru trhavin a manipulace s nimi), ale tuto odpovědnost převzal p. inženýr Ignác Nouackh senior, který tento úřad vzal na sebe, za což mu vyslovujeme patřičný dík.

Tyto výsledky, tj. rozbití překážejících skalních pasáží jsme dosáhli spíše odvahou, obětavostí a pílí, než odbornými znalostmi. Sváteční pohled nám poskytuje ohlédnutí na činnost jedenácti nadšených amatérů, kteří v potu tváře vytloukají a vrtají díru za dírou a pomocí voskové výbušné techniky odstraňují skály kubík za kubíkem, jen s paličkou a dynamitem.

Někdy jsou také výsledkem zraněné ruce či bérce nohou či získané modřiny, ale nikomu z nadšenců ani nepřišlo na mysl skupinu opustit. Jaké nadšení v lidech naší skupiny tkví jsme poznali zvláště o Svatodušních svátcích, kdy tito lidé v pětašedesátihodinové nepřetržité práci beze spánku a odpočinku pracovali až do úplného vyčerpání.

V tomto čase se také se skupinou sblížili další dva lidé, kteří v průběhu roku poskytli skupině neocenitelné služby. Byli to dva hlavní inženýři, p. Hauber a p. Simon. Vždy se snažili vyhovět naším prosbám a s jejich pomocí se podařilo zajistit pomoc u celé řady firem. Při této spolupráci získali na činnosti skupiny takové zásluhy, že jim ani nemůžeme vzdáti dosti díků za to, co pro nás vykonali.

Pro naše ochozské pracovníky jsme potřebovali velké ruční čerpadlo spolu s hadicemi a nebyli jsme vstavu takové čerpadlo které stojí přes 400,- K (tehdejší rakouské měny – pozn. překl.) získat. Až prosba, se kterou jsme se obrátili na vídeňskou firmu Waldeck, Wagner, a Benda byla úspěšná a ochota zástupců uvedené firmy nám umožnila bezplatné používání tohoto pro nás tak potřebného nářadí, za což jsme této firmě velice zavázáni a jejím pracovníkům vyslovujeme na tomto místě srdečný dík.

Pracovní partě nejbližším v tomto nelehkém pracovním období byl náš obzvláště činorodý zástupce náčelníka, pan Viktor Kubásek, který svojí neúnavnou činností podpořil kolektiv vynikajícím způsobem.

Protože práce, které byly prováděny jen o nedělích, vzhledem k vynaložené námaze nepřinesly očekávaný výsledek, nabídli členové pracovní skupiny, že jsou ochotni nastoupit na práci v jeskyni již v sobotu odpoledne. Na konci května byly tedy provedeny takzvané „Sobotní noční směny“, které rozsah provedených prací nejméně zdvojnásobily a byly vzpruhou pro další pracovní akce, takže členové dokázali do začátku července v jeskyni uskutečnit dalších 96 odstřelů, ke kterým vyvrtali potřebných 35 metrů délky vrtných děr pro nálože.

V dalším postupu však bránilo nesmírné množství odstřely uvolněné skalní hmoty, kterou bylo nutno odstranit a řádně uložit. A tak přišlo rozhodné opatření : Pod Nouackhovým vedením byl v pětitýdenní kampani „Den pro den“ uskutečněn úctyhodný rozsah prací, na jejichž konci byl konečně ten mocný První sifon odstraněn. (Ano, dokonce i tupé nezbytné vrtáky byly na polní výhni, darované technikem p. Zlámalem opět překovány, znovu tepelně zpracovány a upraveny pro další použití).

V tomto tak těžkém období pracovalo ve volných chvílích tři až sedm mužů, s nadšením, při nedostatečné stravě, často stojíc ve vodě, aby večer, k smrti unaveni upustili kladivo a klesli do sena před jeskyní. Celých pět týdnů jsme mohli vidět tato bílá těla, pracující téměř bez oblečení. Dosažený úspěch nás těšil, když jsme viděli, jak se den ode dne ztrácejí skalní masy, vystřílené z míst v jeskyni, kde překážely a jak přibývá na hromadách před jeskyní vytěžený materiál.

Konečně byl 11. srpna odpálen poslední odstřel a obnažil skálu do slavnostní běli. K tomuto dni bylo ve skále vytlučeno více jak 200 vrtných děr a současně bylo v nesmírné snaze dokonat tuto namáhavou práci z jeskyně vyvezeno nespočetné množství vozíků skalní ssutě. (V tomto období získali pro pracovní skupinu zvláštní zásluhy technici, pánové Hudeček a Rauš.

Musím se zde také zmínit o tom že nám byla od Zastupitelstva země Moravskoslezské poskytnuta podpora z veřejných prostředků. Zejména proto, že jsme byli osvobozeni od zadluženosti 1 100,- K, která při tom právě z hospodaření předchozího náčelnictva, vedeného p. Grafem větším dílem pocházela. Takže náš měšec se nijak výrazně nenaplnil.

Byla to zcela šťastná myšlenka, spojit poslední odstřel v Prvním sifonu s malou jeskyňářskou oslavou. Toto, bez ohledu na špatné počasí probíhající uspořádání oslav nám přineslo čistý výnos cca 90,- K za které vděčíme větším dílem našim jednotlivým pomocníkům a v Obci i v Ochozi se nacházejících dam. Velmi obveselující byla také účast knížecích Lichtenštejnských a Belcrediovských lesníků a hospodářského personálu těchto panství. Byla to hodnotná forma ukázky jejich zájmu o naši přičinlivost.

Po 11. srpnu bylo započato s vyklízením naplavených a nasbíraných materiálů za Prvním sifonem. Vše bylo vyneseno až do výšky nově vystříleného spodku. Při tom se objevila vrstva volné, níže ležící vodní sraženiny, která nám podle všeho ukazovala, že co nejdříve můžeme narazit na novou chodbu. A skutečně jsme 18. srpna tuto zcela zabahněnou chodbu našli a během šesti nedělních směn jsme ji za nesnadné práce v mokru vyklidili. (Za rychlé provedení této práce patří náš dík pánům Hudečkovi, Čechovi a Holubovi za jejich píli).

Vypátrání této chodby, příslušející k Prvnímu sifonu a jeho hloubce, bylo pro nás hlavní výhrou. Byli bychom museli prostřílet v průřezu dva metry vysokou a třicet metrů dlouhou chodbu ve skalní bariéře, která by odváděla vodu z bývalého Druhého sifonu. V případě, že do Hadice poteče velká voda, nebude už více tento sifon zaplňovat a tak případným návštěvníkům znemožňovat návrat. Voda bude touto nově objevenou chodbou neškodně odtékat, zatím co návštěvníci mohou suchou nohou procházet výše ležící starou chodbou.

Z našich předsevzetí, které stanovilo první etapu zpřístupnění jeskyně a vymezilo potřebný rozsah prací zbývá ještě vyklidit nakupené a naplavené materiály za Druhým sifonem a několik jednotlivých malých odstřelů ve třetím sifonu. Tím bude první etapa zpřístupnění Ochozské jeskyně zcela ukončena a návštěvníci budou moci bez jakéhokoliv nebezpečí pohodlně projít a navštívit Velké dómy. Zbývající práce budou vykonány a dokončeny z jara roku 1913.

Jejich dokončení v r. 1912 zastavily důležité události, které v tomto čase nastaly. Byly stanoveny nové směry výzkumů jeskyní a proto byla naše skupina z Ochozské jeskyně odvolána a převedena do Josefského údolí, pročež o tom můžeme hovořit později.

Před touto změnou jsme mohli na našem pracovním poli v Ochozské jeskyni ještě více utu-

žit svoje přátelství a prožít více společné radosti. Dřívější skutečností byla trvale dovnitř se řítící velká voda, neustále zaplavující jeskyni. Během ale takové dřívější situace byl přístup do jeskyně i opuštění jeskyně téměř nemožným. My však nyní můžeme bez překážek do této jeskyně vstupovat a z ní vycházet. Ale můžeme ještě více : Velká voda vyplavila velkou část někdejších nahromaděných naplavenin. Jsou pryč. Tak naši budoucí práci ulehčí ta okolnost, kterou my již dlouhý čas předvídáme a uměle zavésti chceme.

I v průběhu tak rozsáhlých prací, jaké naše skupina prováděla v Ochozské jeskyni, našli jsme také čas k celonedělním exkursím dvou až čtyř mužů do Josefovského údolí pod Bullovým vedením. Naší motivací byl zčásti dohled na toto území, ale především také vyhledávání nových jeskynních prostorů. Stalo se skutečností, že pánové Bulla a Hoppe se pustili v jeskyni Výpustku do pracných vykopávek. Našli zde pokračování takzvané Vysoké chodby v délce asi 100 metrů, s překrásnou krápníkovou výzdobou. Bohužel byl průzkum této chodby přerušen pro nelibé chování našich odpůrců,účetních a kontrolorů Spořitelny, které podněcoval sám pan Graf.

K pochopení toho co následovalo je zapotřebí vyjít z toho, že já jsem zde již dříve něco začínal : Už v roce 1910 namáhali se členové skupiny Luis Keller a Günther Nouackh s nedostačujícím nářadím prodloužit výtok Jedovnického potoka do Josefovského údolí, aby pronikli do neznámého, nejméně 5 kilometrů dlouhého jeskynního systému mezi Hugovou jeskyní a Jedovnickým výtokem. Bohužel ale nenašli u tehdejšího náčelníka, p. Antonína Grafa vůbec žádnou podporu a museli nakonec svůj pokus o průnik zastavit. Při tom bylo možné řešení velkého moravského krasového problému dosáhnouti za rok.

Když po nedobrovolném odstoupení p. Grafa z funkce náčelníka p. Nouackh tuto funkci přebíral, myslel při tom na svůj starý problém, který si zamiloval. Přece však věděl, že dosud nenastala vhodná chvíle toto řešení realizovat.

Měšec peněz na činnost skupiny, jak bylo již dříve řečeno, byl ve smutném stavu, co do jeho naplnění. Je tedy nejprve nutné najít nové příjmové prameny a naplnit pokladnu a teprve potom bude možné pomýšlet na takový gigantický úkol, jakým je výzkum Jedovnických vod.

Rozhodnost skupiny prošla zkouškou v Ochozské jeskyni, kterou s těžkým srdcem opouštěla, ale z peněz, které zde utržili by mohli výzkum Jedovnického problému otevřít, tentokrát z Býčí skály, ležící v blízkosti Jedovnického výtoku. K zachování priority této myšlenky připsal přece náš nový náčelník z opatrnosti na počátku roku 1912 : „Vůdcem pro toto jeskynní území je V.D.T. !“ doslova.

(Poznámka překladatele J.P. : Přiznám se, že když jsem to překládal, tak jsem nad tou větou moc dumal, protože jsem měl pocit, že tato věta nemá žádný smysl. Objasnil mi to až Ladislav Slezák slovy : „Je to nádherný způsob, jak se tehdy dalo získat a zajistit výhradní badatelské právo. Dnes by to asi neobstálo !“).

Překlad pokračuje :
(Vážíme si toho, že pan tiskař, majitel a vydavatel pan W. Burkard pro nás životně důležité pořízení této brožury převzal, za což my jmenovanému vyslovujeme na tomto místě náš vřelý dík).

Může nám bystřina, vytékající ven z podzemí vyprávěti a uvědomiti nás o mohutných a ponurých dómech, kterými protékala ? V Býčí skále nám o tom vypovídá jedna malá podrobnost. Je to opuštěné, dávné lůžko potoka, kterým dříve vody protékaly. Jen pozorováním zjistíme, zda bude někdy možné od Jedovnického vývěru v to neznámé temno se vedrati. Mohlo by se podařiti z Býčí skály si vynutit přístup, pokud bude průzkumná jeskyňářská skupina mít vhodné prostředky a podmínky. Při výtoku vod jsou totiž geologické podmínky pro otevření vstupu zvenčí zcela nepříznivé. Tu vpředu ležící slabá vrstva vápence již dopředu výhled na objev velkých prostorů činí iluzorním. Dříve lze počítat s rychlým průnikem v celistvém vápenci nazpátek do masivu a jen tak uskutečnit objev v oněch ohromných prostorách.

Kromě toho byl požádán pan Bulla, aby jeho práce ve Výpustku, kterou zrušil pan Graf, byla pozastavena a aby se dříve ujal námi připravených výkopových prací v sondách na konci Býčí skály, což se také stalo.

Celý řetěz šťastných okolností umožní nám před úplným dokončením zpřístupnění Ochozské jeskyně také věnovati své síly bližšímu přístupu k Jedovnickému problému. Nejdříve se nám totiž podařilo zvýšit stav našich členů o deset nových, především pilných a otužilých mužů, (nejčastěji s akademickým vzděláním), takže s tímto obsazením zvládneme nyní dvě velká pracoviště současně.

Za tyto potěšující skutečnosti děkujeme v první řadě naší organizaci VDT, která vyšla v ústrety našim pracovitým a pořádným členům, jejichž příspěvek k dosaženým výsledkům považuje za závazný a proto umožňuje vytvoření podmínek k radostné práci, zejména zajištěním potřebného materiálu a podporou mužů v jejich obětavosti.

Ve druhé řadě děkujeme za propagační a agitátorskou činnost našemu zástupci náčelníka, panu Viktoru Kubáskovi a našemu členu – kand. mech. panu Kolínkovi.

Další šťastnou okolností byl již výše zmíněný příjem zemské subvence (podpory z veřejných prostředků), ve výši 1 500,- K, které nás zbaví tísnivých starostí. Leč, co má do úhrady ostatních zbývajících pohledávek býti prospěšná a užitečná nepatrná suma 400,- K, když nemáme na to, abychom přičiněním přidělených peněz mohli rozvinout průmyslové podnikání na určité úrovni.

Ty jen pomalé, neděli co neděli probíhající práce v Ochozské jeskyni a stále zřejmý pocit zemdleného člověka, vybaveného jen jednoduchým ručním nářadím, stojícím proti skalnímu masivu, tomu člověku, kterému bylo vždycky jasné, že jen s pomocí dokonalého technického vybavení dokážeme rozřešit Jedovnický problém. Kde ale máme vzít k tomu potřebné stroje jako hnací motor, kompresor, vrtací kladivo, vrtací kladivo, dynamo či potápěčskou výstroj, kde vzít stroje, které mají hodnotu tisíců korun. Ale – přece – odvážnému štěstí přeje !

Náš dosavadní úspěch, připusťme, byl dosažen a vyrostl z popudů našeho náčelníka, který pomoc doslova „vyžebral“, při čemž vycházel z názoru, že i když tyto stroje nemůžeme koupit, je možné je zapůjčit.

Neděli co neděli si malujeme před očima obraz šťastné jeskyňářské budoucnosti. Vidíme v našem snění jak tři až čtyři muži pracují s výše uvedenými stroji, které obsluhují. Jejich výkon za jednu směnu se rovná dnešnímu výkonu pracovní skupiny s ručním nářadím za měsíc. Zbývající členové se pak mohou jen s úsměvem dívat na dosažený neuvěřitelný výkon a těšit se na nové objevy.

A to neuvěřitelné se stalo. Díky šťastně voleným osobním stykům našeho milého pokladníka spolku VDT, vrchního oficiála Spořitelny pana Pflegera, který se seznámil s ředitelem Královopolské strojírny a.s., panem Heinzheimerem a stejně tak s pány vrchními inženýry Čapkem a Süssenbachem. Toto podnikl pro naši věc. Získal z jejich strany zájem o naši práci a oni se rozhodli v rámci své práce zapůjčit nám novou 8HP lokomobilu Rohöl, včetně příslušenství a náhradních dílů. Toto je snad zcela ojedinělý způsob podpory, která poskytuje oboustranný užitek. Zbývá nám za tento dobrý vztah s brněnskou Královopolskou strojírnou zmíněným pánům poděkovat. Zavazuje nás to, abychom stále zůstávali jejich vděčným protějškem. Naše skupina si již z těchto důvodů přeje, aby dosáhla ve své práci v jeskyni Býčí skála úspěchů, kterými dokážeme, že velkorysá pomoc našich mecenášů byla na místě.

Sotva jsme obdrželi radostnou zprávu o zapůjčení potřebného motoru, došla další radostná zpráva. Gelsenkirchnerská strojírna „Westfalia“, díky laskavému zprostředkování jejich vídeňského představitele p. inženýra Arnolda projevila ochotu nám zdarma zapůjčit potápěčský skafandr i s telefonem. Bohužel, oni od nás požadují, že potápění budou provádět svými lidmi za našeho případného vedení. To by nám však způsobilo velké výlohy. Proto s nimi v současné době jednáme o vyškrtnutí tohoto požadavku z dodacích podmínek. Doufáme, že se jednání zdaří a my budeme v brzké době mít toto tak potřebné pomocné zařízení.

Ještě nám ale chybí dva důležité stroje. Kompresor a vrtací kladivo. A tu nám přišla pomoc se strany, od které jsme to nejmíň očekávali. Pan Antonín Graf měl jeden čas, po svém vyloučení z našeho spolku konkurenční podnik, který uvedl do života. Nazýval se „Spolek pro jeskynní poznání, sekce Brno!“. Poté, co pan Graf tuto jednotu z nám neznámé příčiny založil, byl neočekávaně v tomto nám tak nemilém konkurenčním uskupení znevážen, ba co víc : Nový náčelník jmenovaného spolku, pan inženýr Alfred Richter a jeho zástupce pan inženýr Dzimirski se přihlásili k nám a vstoupili do našeho spolku. Současně nám ssebou přinesli celé bohatství materiálu od ručního nářadí všeho druhu, dále pak polní výheň a toužebně očekávaný kompresor i s příslušenstvím a dynamo. Za tyto stroje vděčíme velkorysé vstřícnosti zdejšího strojírenského závodu Brand a Lhuillier, kteří sami jejich vrchnímu inženýru, panu Hauberovi a jejich inženýru, panu Richterovi k výzkumným účelům nabídli. Naše skupina jim vyslovuje za vstřícnou možnost užívání těchto strojů náš nejoddanější dík.

O uskutečnění zápůjčky nám stále chybějícího vrtacího kladiva jsme se snažili následně s oběma inženýry, panem Hauberem a s panem Richterem a oba měli úspěch : Uhelný důl Brescze zapůjčil nejdřív kompletní vrtací kladivo i s hadicí a jednou soupravou vrtáků, zatím co Duisburská strojírna „Demag“ panu inženýru zapůjčila nové vrtací kladivo (typu A), spirálovou hadici a dvě soupravy vrtáků zdarma, k volnému použití. V následující době budeme ještě s dalšími dary bohatší a uvážlivější : Tak darovala Všeobecná elektrotechnická společnost armatury, potřebné k elektrickému vystrojení jeskyně (jako např. žárovkové objímky a dráty), brněnská Přádelna česané příze jménem jejího ředitele pana Kurta Mayera darovala tři sudy nafty pro provoz motorů, Mannesmannova válcovna trub v Schönnbrunnu po zprostředkování neúnavnými pány – vrchního inženýra Simona a inž. Richtera darovala 350 metrů vzduchotlakého potrubí o průměru jednoho palce, Moravská Schönbergská rafinerie minerálních olejů, spol. s r.o., 60 kg lehkého benzinu, výrobce Kabelovna a drátovna a.s. ve Vídni

800 metrů leštěného polotvrdého měděného drátu o průřezu 10 mm2 k instalaci osvětlení jeskyně. Výrobce smaltovaného zboží, firma Austria v Brně dodala 50 kusů plechových smaltovaných ochranných krytů (stínítek) na lampy, společnost „Karbid“ ve Vídni nám věnovala 50 kg karbidu, (dary od čtyř posledně jmenovaných dárců nám zajistil náš spolehlivě pracující druhý tajemník, jednatel a zapisovatel, pan Karel Bulla).

Pánové Teilinger, Migot a náš člen pan Mahovský získali mramorovou rozvodnou desku, náš technik pan Zlámal instalační pomůcky, náš náčelník pan technik Nouackh dodal 30 kusů stojanových kovových lamp, paní Julínková z Olomučan darovala 4 m2 velkou železnou mříž a náš člen, pan stavitel Vláčil věnoval šest pytlů cementu. Mimoto vydatně napomáhal hostinský pan Uher ze Křtin spolu s jmenovaným panem Zlámalem zajišťovat zdarma rozsáhlé přepravy strojů k jeskyni Býčí skála.

Při pohledu na shora uvedený soupis darů a služeb se musíme mimoděk podivovat radostnému nadšení, se kterým jmenované firmy i osoby přinášely svoje oběti, protože poznali, že jde o dobrou věc, nejen že nás podporují, ale navíc se v tomto podporování předstihují !

My můžeme všem výše jmenovaným na tomto místě jenom poděkovat a doufat, že naše očekávané výsledky zhodnotí námi vyslovené díky.

Právě s výše uvedenými dary, s takovým vynikajícím vybavením jsme 1. prosince započali s instalací strojů. Rozsáhlost potřebných prací nutila nás, všechny členy, kteří byli po ruce, abychom nastoupili na práci v Josefovském údolí a v důsledku toho na Ochozském pracovišti práci alespoň na dva měsíce přerušili. Po zprostředkování přepravy dodaného strojního parku pány Uhrem a Zlámalem nacházíme ve smluveném dni před jeskyní lokomobilu Rohöl i s bednou příslušenství, kompresor, dynamo a vzduchotlaké zásobníky. Tyto věci, které dohromady váží asi čtyři tisíce kilogramů, transportovalo v jednom dni 16 mužů na konec 350 metrů dlouhé jeskyně, na budoucí pracoviště. A nejen to. Musili také vyrovnat dno ve vyhlédnuté boční slepé chodbě zvané „Prst“ což bylo tak náročné, že to zabralo dvě hodiny. Kromě toho bylo zapotřebí pro úzký vchod a jednotlivá nízká místa v jeskynní chodbě rozebrat lokomobilu a dopravit ji po částech na místo určení. Na pracovním místě ji museli opět smontovat, a přes to přece bylo vše do večera na místě. Nicméně, ten večer jsme opouštěli jeskyni se smíšenými pocity. Ochrání náš majetek staré dřevěné dveře, uzavírající vchod do jeskyně ? Kromě toho vedou do jeskyně další dva neuzavřené, i když obtížněji přístupné vchody. Jak lehce by mohli do jeskyně, námi opuštěné až do příštího pracovního dne, vniknout nepovolané osoby a způsobit nám tam škodu ! Proto bylo nutné ihned osadit vchod novými, těžkými železnými dveřmi o váze 300 kg a ihned je vezdít do skály pomocí betonu a lomového kamene. Také tato potřebná práce byla našimi členy v jednom dni vykonána, navzdory jejich nezkušenosti ve zdění. Při tom oni pracovali až do půlnoci a potom ještě, k smrti unavení, šli od Býčí skály pěšky až do Brna, kam přišli ve čtvrt na čtyři ráno.

Příští pracovní den byly uzavřeny oba již zmíněné vchody. Jedním z těchto vchodů je skalní okno, ležící asi ve výši patnácti metrů nad hlavní chodbou. Toto okno bylo uzavřeno již výše zmíněnou mříží o plošné výměře 4 m2, kterou jsme opět vlastnoručně vezdili betonovou maltou a lomovým kamenem. Byla to strašná práce. Když uvážíme, že každý kámen, každý

škopek malty jsme museli vytahovat do výšky nějakých 15 metrů a na skalní římse, na které jsme pracovali skoro nebylo kam se postavit. Spolupracovníkům se tento den plahočení vryl do paměti na celý život. A přece můžeme být šťastni, že tak nesmírně mírné počasí, jaké bylo v průběhu loňského prosince vůbec umožnilo provedení této práce. Být jiné počasí, asi by nám malta ve zdivu zmrzla a stroje by byly celou zimu bez ochrany.

Souběžně s těmito pracemi dochází k výstavbě silné a pevné ochranné zdi v „Prstu“, aby zde nainstalované stroje chránila před případným poškozením, ať už před náplavami a před splavenou hlínou při povodních, či před odletujícími kameny při odstřelech. Stejně tak bude nutno ohradit prkny elektrickou instalaci a osvětlení. Dále je zapotřebí zhotovit pracovní stůl a lavice. Tyto práce se dají právě uskutečňovat v průběhu měsíce ledna uvnitř jeskyně, kde je konstantní teplota. Přísluší však již do roku 1913. Dnes, koncem ledna je velké dílo přípravné výstavby, jak jsme si předsevzali, před dokončením. První zkušební vrty byly vykonány a nyní můžeme přistoupit k vlastnímu dílu.

(Při všech v jeskyni Býčí skále vykonaných pracích se vyznačují vynikajícím způsobem naši neúnavní členové, pánové Zlámal a Mahovský, pročež jim odděleně vyslovujeme náš zvláštní dík).

Snad se nám otevře to asi 5 kilometrů dlouhé aktivní říční koryto. Bude zde přece celá řada vědeckých disciplin, sporných otázek a průniků, přinášejících jejich řešení. Každopádně však můžeme už dnes říci : Ještě nikdy nemělo seskupení speleologů takové materiální prostředky, jako vrtací kladivo či potápěčský skafandr k dispozici, ještě nikdy nebyly vytvořeny takové podmínky a tak mnoho soukromé podpory a dosažení porozumění. A ještě nikdy nebyl zaznamenán takový vzestup jeskyňářského spolku v průběhu jednoho roku, jakého jsme dosáhli my. Ať už byla příčinou obětavost dárců, nebo obětavost našich členů, které sebezapření obohacuje o zážitky a přináší jim odměnu v pocitu radosti z vykonaného díla.

Přináleží nám také na tomto místě poděkovati všem těm, kteří nám práci v Lichtenštejnském revíru umožnili a kteří nám samotným vycházeli vstříc a tím nám skýtali možnost potěšení nás všech. Jsou to tito naši dobrodinci :

Jeho Jasnost, pan Johann II., kníže z Lichtenštejna, ředitel Knížecího lesního ředitelství v Olomouci, dále obzvláště pan lesní rada Wichl, lesní úředníci v Adamově a v Pozořicích, obzvláště lesmistři pánové Schatt a Neumann, pánové lesníci – Dvořák z Babic a Gazelle z Hostěnic a stejně tak ostatní další knížecí personál.

Závěrem bych chtěl ještě připomenout naši přesně vedenou statistiku, podle které naše skupina provedla v roce 1912 celkem 130 exkurzí, kterých se zúčastnilo celkem 972 účastníků. Přitom žádná z těch exkurzí nebyla vycházkou, ale prvořadě namáhavým prostupem. Je tedy jen samozřejmé, když i já tu a tam vyjádřím všem našim členům svoje uznání jejich příkladné obětavosti a pevné soudržnosti při plnění vytýčených úkolů.

Ing cand. Günther Nouackh

Náčelník skupiny pro jeskynní výzkum.

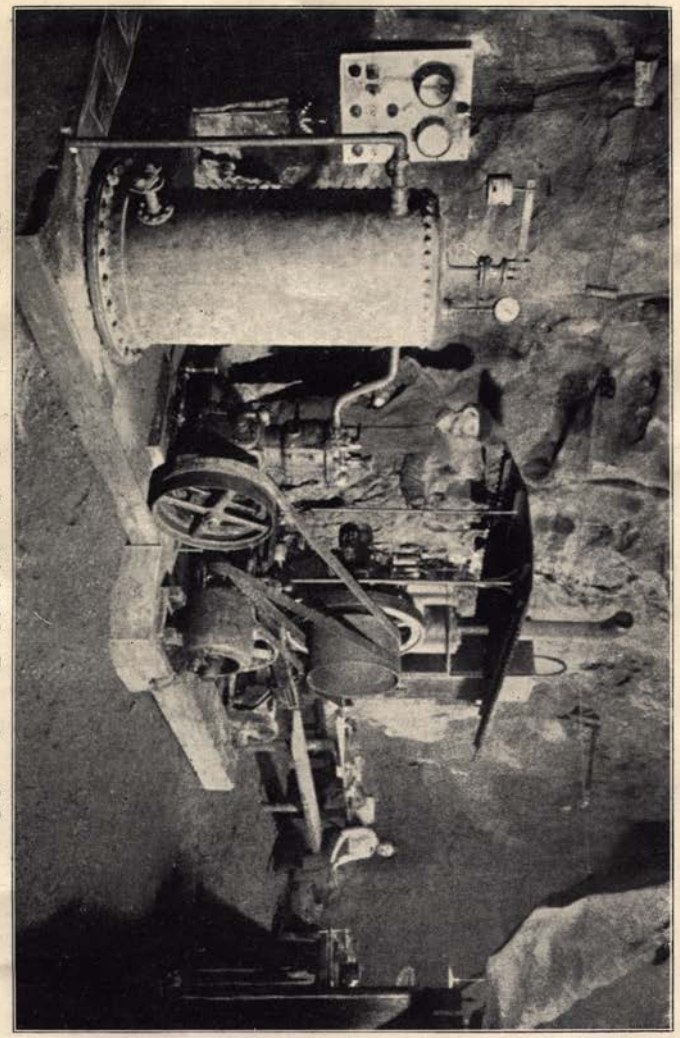

Maschinenanlage in der Stierfelshöhle Dezember 1912.

Seznam členů VDT – GfH

Řádní členové :

Ing cand. Günther Nouack, náčelník a střelmistr

Oficiál Viktor Kubásek, zástupce náčelníka pro práce v Ochozské jeskyni

Ing Alfred Richter, zástupce náčelníka pro práce v jeskyni Býčí skála

Vrchní účetní **Karel Hengst**, správce a pokladník
Oficiál **František Mahovský**, První jednatel a zapisovatel, vrtmistr
Klement Bulla, Druhý jednatel a zapisovatel
Mechanik cand**. Alfons Zlámal**, strojmistr

Alois Bednář	technik Teodor Kolínek
Willy Čech	technik František Rauš
Ing Hermann Dzimirski	technik František Lejhanec
technik Herman Eder	vrchní ing Simon
lékárník Goll	oficiál Karel Schneider
technik Karel Hudeček	technik Karel Schober
technik František Holub	technik Fritz Schön
Rolf Hoppe	stavitel Otto Vláčil

Vrchní oficiál Moritz Wagner

Mimořádní (externí) členové :

Hans Lefenda Ludwig v. Bajer

Pan Moritz Wagner složil na konci roku svoji funkci zástupce náčelníka ve prospěch nově nastoupivšího pana inženýra Alfreda Richtera. Tento člen byl v průběhu roku podle stanov odvolán pro malou účast na akcích (pro jiné zaneprázdnění).

Bolestnou ztrátou pro nás všechny je odchod našeho zdatného člena pana Ludwiga v. Bajera, který se vrací do Ruska, aby tam splnil svoji vojenskou povinnost. Jeho jmenování mimořádným členem ukazuje, jakého uznání vykonané práce se mu dostalo.

Právě tak bolestnou ztrátou je naštěstí jen profesní povinnost Františka Rauše a dočasné propuštění k jednoročnímu pobytu v Bosně. Věříme v opětné šťastné shledání.

Závěrem přinášíme ještě pokladní zprávu a vyslovujeme poděkování na tomto místě našemu správci a pokladníkovi, panu Karlu Hengstovi dík za jeho úsilí a přičinění.

Členu Býčiskalské ZO 6 – 01, kolegovi Vladimíru Šebečkovi se podařilo získat dávné fotografie ing Günthera Nouackha a jeho party z Verrein Deutschen Touristen – Sekcion für Höhlenforschung, někdy z roku 1912, a tak vám můžeme některé z nich s jeho souhlasem prezentovat.

ZO ČSS 6-01

Hrátky na louce před Býčí skálou

Transport mříže k jeskyni

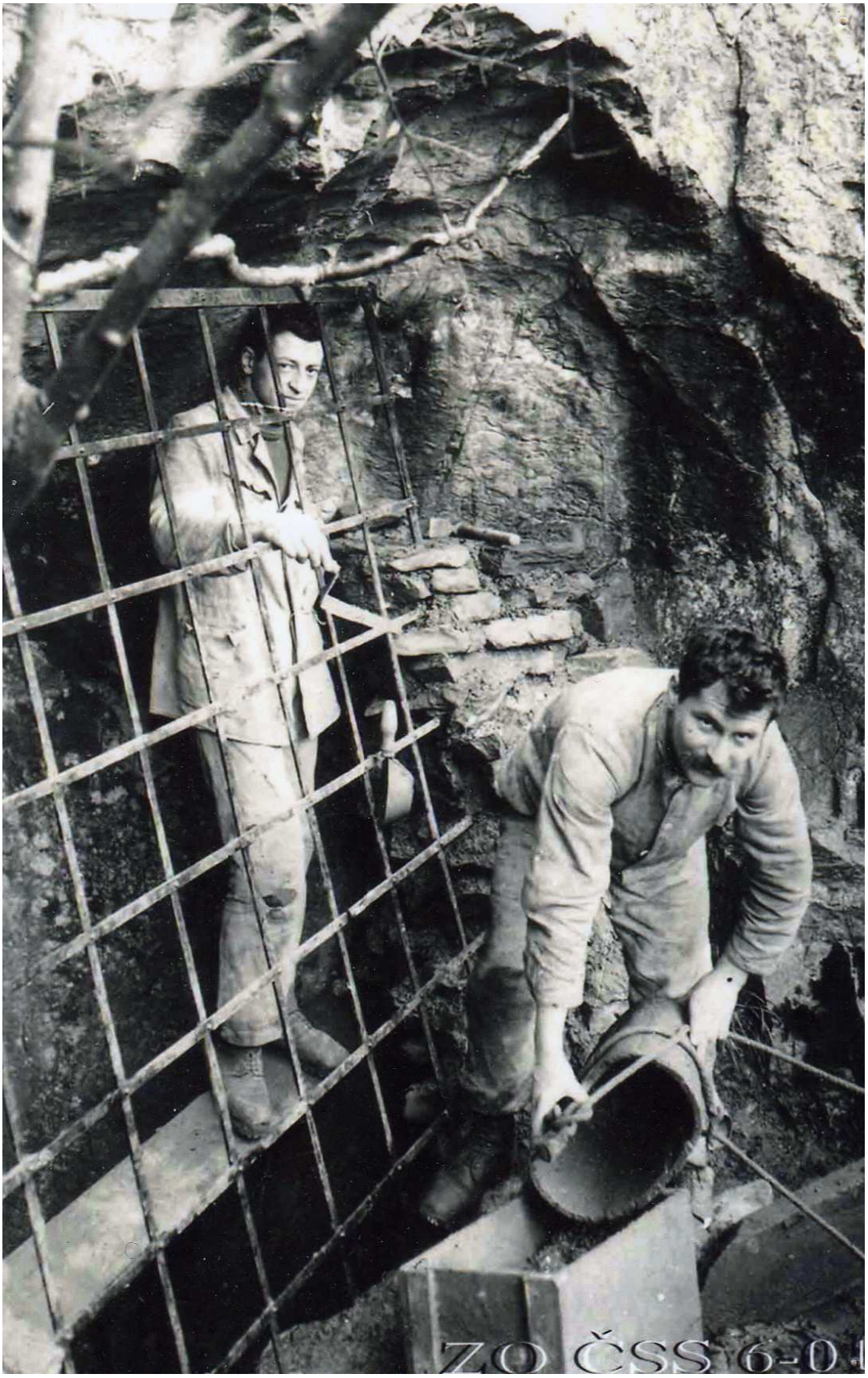

Zabezpečení skalního okna vezděním mříže

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři senioři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh 05, Střípky pamětí lidu, žijícího na území Mor. krasu a v jeho okolí, verse 02

Různé drobné informace, sebrané v Moravském krasu

Koordinátor : Mgr Ladislav Slezák

Redakce a spolupráce : Josef Pokorný
Richard Cendelín

Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

Obsah :

..

1. Vápenka na Stránské skále.

Tato práce vyšla v časopise „Československý kras“, ročník 1 /1948, který vydával Speleologický klub Brno.

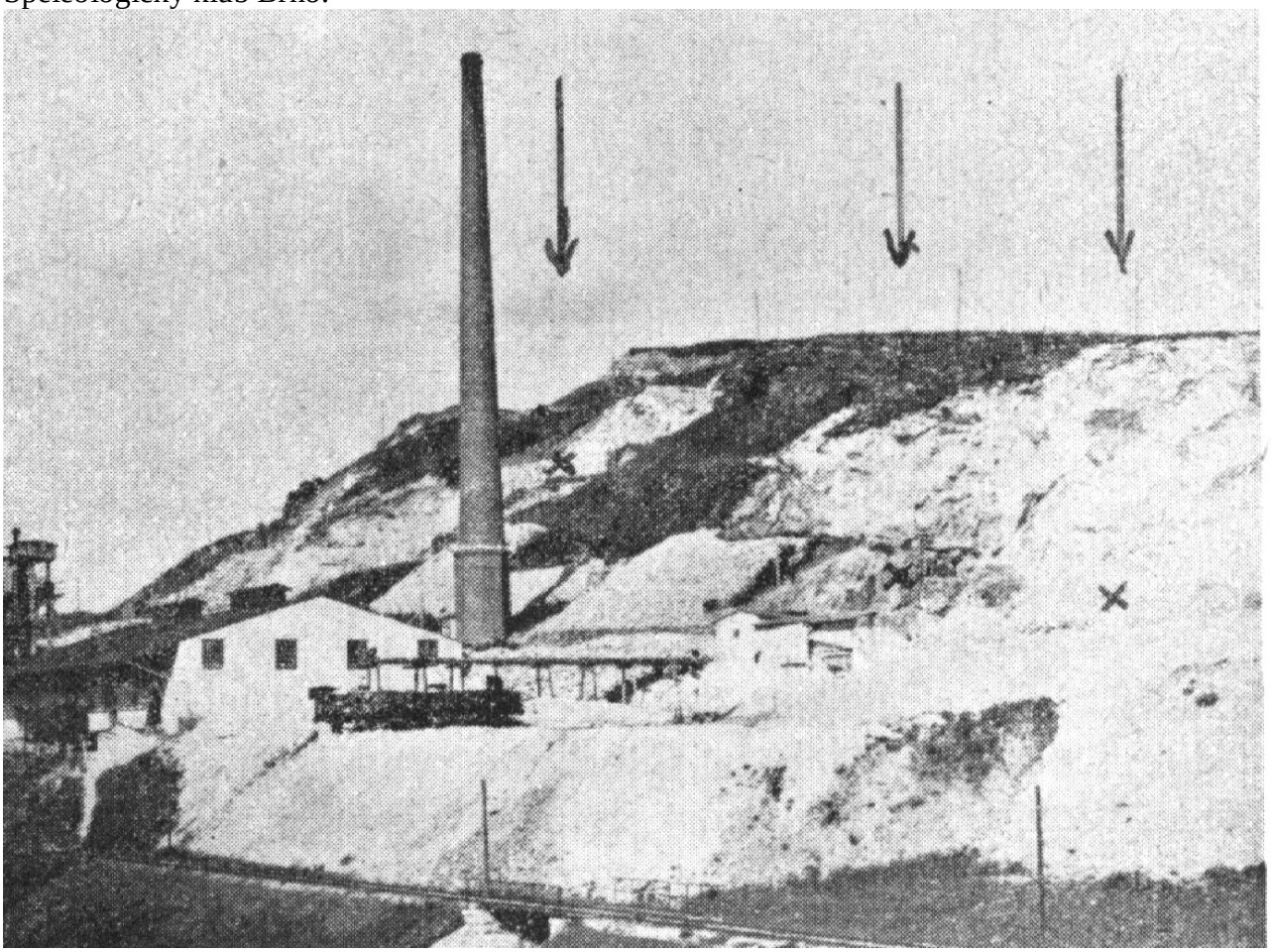

Jeskyně v ostrůvcích jurských vápenců u Brna.

Na východ od Brna, ba přímo v jeho katastru, jsou tři menší ostrůvky jurských vápenců, vrstev horního oxfordienu (podle Tausche), jako relikty někdejšího jurského moře, a to Bílá hora, Švédské valy u Tuřan a Stránská skála u Juliánova, která pozůstává v horní části ponejvíce z krinoidních vápenců, z nichž byl vybudován svého času i brněnský dóm na Petrově. Na úpatí hory, v místech jihovýchodně od strojírny s komínem, byly objeveny ke konci r. 1912 v t. zv. předním lomu otvory, vedoucí do několika menších jeskyní, z nichž nejvýchodnější byla dokonce zdobena krápníky, mezi nimiž vynikal stalagmit asi 1 m vysoký. Dno prostory bylo pokryto diluviálními sedimenty s kostmi, jichž určením se zabýval prof. Woldřich. Později převzal tento úkol Dr. Zdeněk Jaroš. Byl tu nalezen i zub velké kočkovité šelmy (Machairodus). Správce lomu p. Široký upozornil po objevu na tyto zjevy Jeskynní sekci Přírodovědeckého klubu, která asi ve 22 exkursích od

18. ledna do 9. října 1913 se věnovala průzkumu těchto prostor a studiu paleontologických nálezů. Nejhojněji byly nalezeny Terebratule, Rhynchoneli, různé ammonity, obrovské lilijice, ráčci, trsy korálů, různá Pecten, dicerasi, belemnity atd. Po mineralogické stránce nalezeny velké kusy medovce a krásné dendrity. Vstup do nejzápadnější

jeskyně byl komínkem, původně asi 9 m hlubokým. Prostora sama měla přibližně tvar čtverce, plochy asi 36—40 m². Dno bylo pokryto štěrky a sintrem. Pozdějším rozšiřováním lomu byly tyto zajímavé jeskyně zničeny a zmizely úplně. Pokud se pamatují účastníci výprav, jevily jeskyňky i komíny stopy vodní errose. Prvý obraz ukazuje polohu jeskyní, druhý sestup komínem do západní jeskyně. (Sedící † Hubík, sestupující Farsa, stojící správce lomu Široký.) Ant. Boček.

Tento materiál jsme uvedli proto, že jde o dávno neexistující objekt v lokalitě Stránská skála. Již koncem První republiky nebyla tato vápenka v provozu a někdy kolem r. 1940 byla zbořena.

Hledáme původ názvu „Helišova skála“.

Helišova skála leží v katastru obce Šošůvka, východně od ní. Za ní končí Moravský kras a Helišova skála sama o sobě je nejvyšším bodem Moravského krasu. (Kóta 613 m).

Kdysi, jsem spolupracoval s RNDr Ivanem Balákem na celkem nepatrné části jeho edice o Moravském krasu. Později se na mne Dr. Balák obrátil s požadavkem, zda bych nezjistil původ názvu této lokality, tedy názvu „Helišova skála“.

Jediný známý, kterého jsem v Šošůvce měl, byl Pavel Strakerle, lodník z Punkevní plavby. Obrátil jsem se na něj dopisem a jeho paní se dost snažila něco zjistit. Ale ani ona neuspěla.

Dne 6. listopadu 2008 jsem navštívil s výpravou zbrašovských jeskyňářů kozí farmu p. Sedláka v Šošůvce. Laďa Slezák, který dělal výpravě průvodce toužil po setkání s jeho otcem, se kterým se znal, a já jsem tomuto setkání celkem pasivně přihlížel. Během rozhovoru jsem vyrozuměl, že p. Sedlák starší pracoval před tím, než odešel do důchodu někde na katastrálním úřadě.

Když hovor poněkud uvázl, zeptal jsem se p. Sedláka staršího, zda by mi nemohl říci původ názvu „Helišova skála“. On se nejprve rozesmál, pak řekl : „Jo, to bych sám rád věděl !“ Nicméně, nakonec se rozpovídal a řekl :

Někdy na konci osmnáctého století, v rámci Josefínských reforem prováděli rakouští vojenští kartografové první mapování tohoto kraje. Tehdy byl u této kóty připsán název „Mocky“. V další mapě, která vyšla po několika létech již byl název Helišova skála.

Pan Sedlák se nejprve zamýšlel nad tím, co může znamenat název „Mocky“. Úvaha, že by šlo o zkomoleninu slov „Boží muka“ není podložena.

Podle pana Sedláka žilo v době mezi prvním a druhým mapováním v Šošůvce několik majitelů usedlostí jménem Krátký. Vrchnost vymezila Krátkým na uvedeném kopci sedm podsedků. Jeden z nich, Eliáš Krátký, prý dostal přidělen podsedek na samém vrcholu kopce, kde už byla jen skála. Jméno Eliáš místní lidé vyslovovali jako „Heliš“, odtud prý název „Helišova skála“.

Dne 11. listopadu 2008 jsem navštívil L. Slezáka, abych si u něj vyzvedl jeho poznámky k jedné z mých prací. L. Slezák vyhledal dvě staré mapy z 19 století, které vlastní. Ta první je mapa vojenských kartografů starého Rakouska, ta druhá je mapou, kterou sestavila ve své době dvojice Rzehak – Makowský. Na obou mapách je u kóty 613 nad Šošůvkou připsán název „Muka“ !!! Zřejmě se zde tehdy něco jako „Boží muka“ nacházelo.

Je tedy název „Helišova skála“ nepůvodní. Zřejmě má pan Sedlák pravdu, že na této kótě byla původně „Boží muka“, která dávala této lokalitě název. Jeho výklad původu názvu Helišova skála je s největší pravděpodobností správný. Domnívám se, že když „Heliš“ získal místo podsedku kus skály, stal se terčem úsměšků obyvatel Šošůvky a místu, kde stávaly „Boží muka“ se začalo posměšně říkat „Helišova skála“. Jedno staré české přísloví nám říká : „Když máš smůlu, o posměch se nestarej“. A tak se název vrcholku mezi lidmi vžil a dnes je tento název oficiálním názvem. Z toho ovšem vyplývá, že tento název kopce není zase relativně až tak starý. Pravděpodobně pochází někdy ze druhé poloviny devatenáctého století. Jenom jak k tomu názvu ta lokalita přišla, to už si dnes nikdo nepamatuje.

Josef POKORNÝ, SE – 3.

3. Komentář k níže otištěnému článku Marka P. Šenkyříka

Indicie o existenci nezvěstného historického podzemního objektu v Bílé hoře v Brně

Marek P. Šenkyřík

Ve speleologické literatuře je zdokumentován historický podzemní objekt firmy FWO (1941-1945) ve Stránské skále na periferii Brna, který má ve dvou oddělených patrech 0,8 km chodeb (ŠENKYŘÍK 1994). Dosud se však nevědělo, že jiný velký podzemní kryt vznikal v inkriminované době i v protilehlém kopci Bílé hory. Cennou zmínku o jeho existenci jsem objevil v r. 1993 v archivu Zetoru a.s. při svém tehdejším studiu podzemních aktivit firmy FWO. Tento svůj malý archivní objev jsem si původně ponechal na dobádání na pozdější dobu. Teprve zcela nedávno (r. 2005) jsem ho odtajnil a přenechal na dořešení jiným badatelům brněnského podzemí. Podle této cenné informace existuje ve Vystavělově písečňáku v jihozápadním svahu Bílé hory - dnes nezvěstný - velký podzemní kryt. Zmiňoval se o něm v r. 1970 sám archivář Zetoru V. Nečas, který napsal dne 17. března 1970 v Budovateli o událostech na sklonku války v líšeňské Ostmarce tato slova: „*...sklepy přestávaly být bezpečné, a proto lidé při kvílení sirén utíkali (z* továrny Ostmark) *ke krytům. Většinou byly budovány v písečňácích. V JIHOZÁPADNÍM SVAHU BÍLÉ HORY byl ve Vystavělově lomu. Druhý v Křižíkovského ulici postavila dřívější fabrička „Novotepra" kryt pro 1000 osob, a pod Akáty ve zbrojováckém krytu bylo místo pro 2000 lidí. Ten měl dokonce osm betonových chodeb. Menší kryt měla firma Svet ve Vinohradech. Ostmarka měla bezpečný kamenný kryt ve Stránské skále. Kryty pod Stránskou skálou a ve Vystavělově písečňáku byly původně určeny pro nacistickou armádu, a podobně i kryt Zbrojovky, který také sloužil pro zaměstnance. Ve VYSTAVĚLOVĚ PÍSEČŇÁKU, hlubokém 22 m o rozloze 60 x 200 m, začala městská správa budovat VELKÝ KRYT O TŘECH ŠTOLÁCH. POČÁTKEM ZÁŘÍ 1944 BYLY HOTOVY DVĚ Z PROJEKTOVANÝCH ŠTOL DO DÉLKY 300 M a jedna z nich byla asi 25 m vybetonována* (konec citace).

Analýza Nečasova textu

V. Nečas byl na přelomu 60 a 70. let svědomitým archivářem brněnského Zetoru, který zpracoval šedivou historii své továrny a v seriálu nazvaném „Léta Líšeňky" ji čtivou formou zveřejnil v podnikovém Budovateli k osvětě dělnictva. V jeho textu se přirozeně nacházejí četné zprávy o brněnské pobočce vídeňské firmy Flugmotorenwerke Ostmark, na jejíchž sutinách továrna Zetor po válce vyrostla. V Nečasových *Létech Líšeňky* jsou proto k nalezení i sekundární zmínky o podzemních aktivitách firmy FWO při přestavbě některých jeskyní v Moravském krasu v letech 1943-1945 na podzemní detašované provozovny (blíže in.: ŠENKYŘÍK 1994, PŘIBIL 2004). Sekundárně se též V. Nečas zmínil i o existenci velkého podzemním krytu v Bílé hoře. Z jeho zmínky je patrné, že historické údaje do svého textu převzal (zřejmě doslovně) z jemu dobře známého historického dokumentu. Nečasovu zprávu o dnes neznámém velkém podzemním objektu pod Bílou horou (v Brně) z období II. světové války lze proto považovat za historicky autentickou a hodnověrnou. Lze předpokládat, že při horečnatém tempu výstavby podzemních krytů na sklonku války dosáhl podzemní objekt pod Bílou horou od září 1944 - kdy měly být již 2 štoly 300 m dlouhé – do května 1945 ještě větších délek. Pod Bílou horou se tedy na základě této indicie s největší pravděpodobností nachází jeden z největších historických podzemních objektů města Brna, který je snad svojí velikostí srovnatelný se spodním patrem samotné podzemní továrny ve Stránské skále. Pokud tyto mé řádky někoho přivedou na stopu k jeho objevení, bude splněn účel, za nímž byly sepsány.

Literatura:

NEČAS V. (1970): Léta Líšeňky. Budovatel 17. března 1970. Brno

PŘIBIL M. (2004): Jeskyně Výpustek. Pozoruhodný příklad symbiózy člověka a jeskyně.– Krasová deprese 10/2004. Praha.

Tolik článek Marka Poustevníka Šenkyříka ve 43 čísle časopisu „SPELEO".

Existují pod Bílou horou skutečně historické podzemní objekty ?

Ve 43. / 2006 čísle Spelea píše Marek P. Šenkyřík o indicii existence nezvěstného historického podzemního objektu někde v Bílé hoře v Brně. Indicie je zjištěná skutečnost, která sama o sobě nestačí k tomu, aby mohl být učiněn závěr, že takovéto historické podzemí skutečně existuje. Je potřeba dokázat, že takový historický objekt skutečně existoval, či ještě existuje. Snad k tomu postačí moje svědectví.

Ve škole jsme se učili, že v druhohorách, v jurské epoše byly vápencové útesy – dnes Stránská skála, Bílá hora a Švédské šance (či Švédské valy) pobřežní skály jurského moře. Někdy na přelomu tercieru a kvarteru pronikla řeka Svitava mezi masivem krasového kopce Hády (Prvohory – devon – karbon), Bílou horou a Stránskou skálou, stočila se na západ a vytvořila údolí, kterým dnes vede čtyřproudá rychlostní komunikace dálničního přivaděče z Brna na východ. Prý někdy před milionem let zde byl ráj vodního ptactva, které lovili neandrtálci, žijící na Stránské skále. (Z mé strany jsou to vyčtené informace).

Skutečností je, že na jih a jihozápad od Bílé hory je zemina tvořená jemným pískem, patrně zbytkem dávných jurských mořských pláží. Od osídlení lidmi – zemědělci – bylo patrně toto území intenzivně obděláváno, takže povrch plochy do hloubky cca 40 až 50 cm je ornice, pak je nehluboká přechodová vrstva hlinitopísková a pod ní už jen čistý písek. Jak hluboko ? Čtenáři, vyčkej času ! Jak jsem již uvedl, je tento písek jemný, tedy vhodný do malty.

Tam, kde si prorval cestu dávný tok Svitavy, tam tento tok zřejmě odplavil jemný písek (zůstaly zde asi čtyřmetrové svislé pískové stěny v bocích údolí). Zřejmě, jak se zde vodní tok zařezával do písčitých náplav, splavil sem štěrkový písek, vhodný do betonáží. A tak někdy od poloviny 19. století (plus – mínus), kdy město Brno překročilo městské hradby a začalo se rozvíjet, až do začátku druhé světové války majitelé většiny zdejších pozemků odhrnuli ornici a začali těžit písek, který se stal výhodným obchodním artiklem. Svoji pozornost budeme dále věnovat ložisku jemného písku, vhodného do malty. Tento jemný písek, snad v dávných dobách splavovaný dávnými vodními toky, či ukládaný mořským příbojem, (zde by se snad měli vyslovit odborníci – geologové), který se ukládal v tenounkých vrstvičkách (většinou různobarevných odstínů, které jsou tmeleny jakoby rozpuštěným vápencem). Pokud jsou tyto písečné náplavy přístupné z boku, dají se snadno těžit – loupat. Pokud se jimi ovšem prokopáváte shora dolů, je písek hutný a soudržný a průkop je nepředstavitelná rasovina. (Vlastní zkušenost).

Proč se o tom takto rozepisuji ? Inu proto, že v takovémto písčitém materiálu můžete kopat chodby, aniž byste se museli bát, že se taková chodba zařítí. Nic nemusíte dřevit ! Ten materiál je kompaktní a díra v něm vykopaná je pevná a její stěny i strop jsou soudržné ! Teď mi namítnete : „Kdo by to kopal a proč ?“ Kdo ? No přece lidé ! A proč ? Protože hledali bezpečí ! Když na vás začnou padat bomby, hroutit se domy a vy, i když přežijete, ztrácíte svoje nejdražší, tak musíte rychle něco realizovat, co vám i vašim blízkým umožní přežití. Vy, kteří jste neprožili válku, si to nedovedete vůbec představit ! Snaha přežít dodávala vždycky lidem potřebnou sílu a podněty.

Za Slatinskou ulicí, tam, kde do ní ústí ulice Podlomní býval za války veliký písečňák. Ten písečňák patřil, jak správně Marek P. Šenkyřík uvádí, panu Vystavělovi. Dnes ještě žijí na Podlomní ulici dva jeho vnuci. Paní Vlasta Krejsová a pan Ladislav Vystavěl. Po přečtení Šenkyříkova článku jsem s paní Krejsovou (nar. 1938) o štolách hovořil a ona si je dobře pamatuje. Říká, že v nich byla ještě jako dvacetiletá. Dodnes ji udivuje jejich délka. A v tom písečňáku, dnes zasypaném, kdesi v hloubce, se nachází chodby historického podzemí, o kterých píše ve svém článku Marek P. Šenkyřík.

A teď se čtenář právem zeptá, jak to všechno vím ?

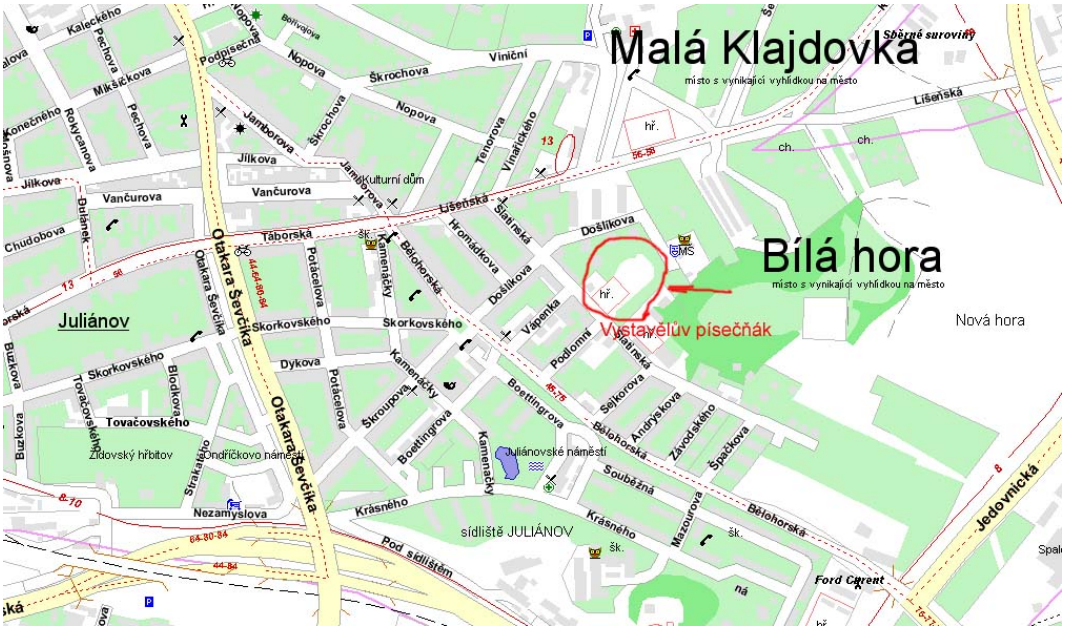

Na výše umístěném výřezu z plánu Brna vidíte za naústěním ulice Podlomní do ulice Slatinské obrys prolákliny, která je právě tím zasypaným písečňákem, ve kterém byly vybudovány ony štoly, které posloužily na konci války řadě lidí k ukrytí a přežití toho nejhoršího. Po válce ztratil písečňák, ve kterém se netěžilo, svůj význam a zející jáma hrozila, že do ní někdo spadne, či že se okraje mohou utrhnout a někoho zasypat. Proto bylo přistoupeno k jeho likvidaci, zčásti zavezením (odpadky z domácností města a popelem) a zasypáním, následně navezením ornice a pak zčásti terénní úpravou, pomocí těžkých stavebních strojů, která srazila jeho hrany a plynulými svahy vytvořila dolík.

Dle paní Krejsové někdy na přelomu padesátých a šedesátých let (přesné datum paní Krejsová neví) rodina písečník prodala panu Belčevovi. (Pan Belčev byl národností Bulhar. O těch se říká, že dokáží vypěstovat zeleninu i na smetišti. A u pana Belčeva se tento poznatek potvrzoval stoprocentně. V sedmdesátých a osmdesátých létech prodával čerstvou vypěstovanou zeleninu z tohoto pozemku okolním obyvatelům. Po jeho smrti ještě pěstovala zeleninu jeho paní. Nyní je majitelem tohoto pozemku pan Belčev – syn. Zeleninu už tam nepěstuje. Ale není prý tam ani hřiště (které je zakresleno v mapě). (Dle informací pí Krejsové).

Ale vraťme se k existenci dnes nezvěstných podzemních štol a k tomu, co o tom vím já. Psal se začátek dubna roku 1945 a já jsem byl dvanáctiletý kluk, zvědavý, jak už v tom věku kluci bývají. Když otec stavěl před válkou náš rodinný domek, nepodsklepil jej, stejně jako naši sousedé, protože tím ušetřil 15 000,- Kč. Tím pádem jsme se ale před blížící frontou neměli kam schovat. A tu, nějaký přítel mého otce, který si vybudoval úkryt v písečňáku za Podlomní ulicí, a který odcházel se svou rodinou kamsi na Vysočinu, kde předpokládal bezpečnější přežití fronty, předal klíče od tohoto krytu mému otci s tím, aby jej použil. A tak jsme se do toho písečňáku nastěhovali. V té době snad už nikdo v Brně nepracoval, tramvaje nejezdily, elektrické světlo nesvítilo, jen pekaři ještě do poslední chvíle pekli a prodávali chleba.

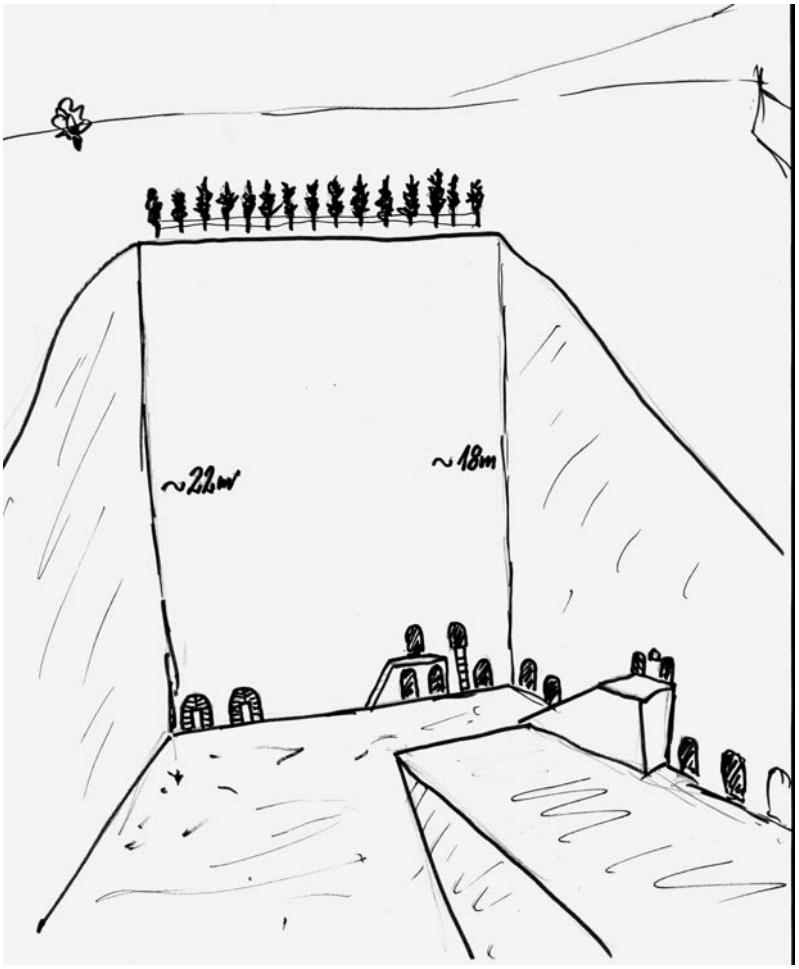

Ten písečňák vypadal přibližně tak nějak, jak jsem se ho pokusil namalovat. Je to pohled od jihu k severu, od Podlomní ulice směrem na Malou Klajdovku. Pochopitelně, protože od té doby uplynulo už 61 let, je obrázek velmi nepřesný, moje paměť už po těch letech selhává. Domnívám se, že těch vykopaných lochů a děr tam bylo daleko víc, ale jak to vypadalo přesně, to už si nevzpomínám. Na východní straně byla (pokud si pamatuji, co říkali dospělí), hloubka písečňáku cca 18 m, na západní straně 22 m. Šířka písečňáku byla cca 40 m a na východní straně tvořil písek takovou tretnu, po které se do písečňáku jezdilo. Na severním, horním okraji písečňáku byly vysázeny mladé akátky, kolem kterých byla napnuta stará, vyřazená ocelová lana. Kolem těch stromků, od severní strany vedla pěšina na Bílou horu.

Hledané štoly, budované firmou „Flugmotorwerke Ostmark“ (dále jen FWO) se na mém náčrtu nacházejí úplně dole vlevo. V rámci svých klukovských aktivit jsem je v oné době navštívil a prolezl. Už nevím, zda jsem byl v obou těch štolách, nebo jen v jedné. Ty štoly byly cca 6 m široké a měly půlkruhový tvar. Možná od spodu byly boční stěny asi do výšky 1 metru svislé, pak přecházely do oblouku, který tvořil strop štoly. To už si přesně nevzpomínám. Jak jsem už uvedl, byl materiál, ve kterém byly štoly vykopány tak kompaktní, že držel tvar a nerozpadal se. Vím určitě, že štola, co ležela západněji, byla do vzdálenosti asi 25 či 30 m vybetonována. Její pokračování asi do 150ti či více metrů (přesnou délku již nevím), bylo jen průkopem ve výše popsaném písečném materiálu, bez jakéhokoliv vyztužení či zajištění. (Bez podpěr a pod.). Stejně tak vypadaly lochy a podzemní chodby, vybudované ve stěnách

písečníku rodinami, které je přes frontu obývali. A nikdo se nebál, že by to na něj mohlo spadnout.

Nicméně, štoly vybudované firmou FWO měly zvenčí dřevěná čela s dveřmi, za čely byly pytle s pískem, a ty štoly byly před přechodem fronty a během ní plně obsazeny lidmi. Středem štoly byla mezera, široká asi 80 cm, používaná jako obslužná komunikace, a od ní nalevo i napravo vegetovali lidé, kteří zde měli svoje lůžka, peřiny, vařili si zde, jedli, spali i vykonávali tělesné potřeby. Jsem přesvědčen, že při kopání těchto štol nebyla nijak řešena výměna vzduchu, protože v zadních partiích štoly už byl takový smrad a tak vydýchaný vzduch, že jsem měl pocit, že se dusím a rychle jsem vyběhl ven, na čerstvý vzduch.

Přesto vím, že tam byly celé rodiny, které celých čtrnáct dnů nevystrčili ze štoly nos ! Stále si kladu otázku, jak to tam ti lidé mohli vydržet.

Na třech níže položených obrázcích je hledaný písečník v dnešní zasypané podobě. Vchody do hledaných štol mohou být pod navážkou v hloubce 15 – 18 m. Tento záběr je pořízen ze Slatinské ulice, od naústění ulice Podlomní. Tedy od jihu k severu.

Na dalších dvou snímcích je pohled na zasypaný písečník od severu k jihu, tedy od polí směrem ke Slatinské ulici.

Hledané štoly budou pod navážkou přibližně v těchto místech (viz obrázek níže).

Obrázky byly pořízeny 27. února 2006. To je tedy současný stav zasypaného písečňáku. Snad jednou v dávné budoucnosti najdou ty štoly archeologové a budou dumat, co to bylo za podivnou kulturu, která ty štoly vybudovala a k čemu jí asi sloužily. Obcházel jsem další lidi, kteří by mohli o štolách něco vědět, ale nikdo si už nic nepamatuje. A to uplynulo od doby, kdy štoly ztratily svůj význam teprve 61 let !

Dále se v práci o historických protileteckých krytech zmiňuje Šenkyřík o krytu, budovaném firmou Novotepra na Křížkovského ulici. (Nikoli Křižíkovského, jak uvádí Šenkyřík). Křížkovského ulice byla zčásti zbořena při budování vnějšího městského okruhu. Zčásti ji nahrazuje ulice Otakara Ševčíka a pokračování ulicí Ostravskou. Nicméně, zůstalo torzo konce bývalé Křížkovského ulice a to je dnešní ulice Pod sídlištěm. Tam někde byla Novotepra a tam je zapotřebí hledat.

Josef P O K O R N Ý
ČSS, ZO 6 – 12

P.S.

V dubnu roku 2006 jsem výše uvedený materiál, jako odpověď na článek Marka Poustevníka Šenkyříka v časopisu „Speleo“ č 43 zpracoval do posteru (poster, čti poustr, = výsledek určité práce, zveřejněné na stojanech a tabulích při vědecké konferenci formou komentovaných témat, tabulek, fotografií a pod. viz „Akademický slovník cizích slov“, Academia Praha 2005), který jsem vystavil na speleologické konferenci „Speloforum 2006“ která se každoročně v dubnu koná ve Sloupu v Mor.krasu.

Nicméně, celá věc upadá v zapomnění. Proto tento materiál zařazujeme do edice SE - 3

Josef P O K O R N Ý

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři senioři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh 5 : Střípky pamětí lidu, žijícího v krajině Moravského krasu

Pavel Boudný :

Hostěnice a paměti našich otců, dědů a pradědů.

Koordinátor : Mgr Ladislav Slezák

Autor získané práce : Dnes již nežijící Pavel Boudný (* 27.6. 1890 + 7.3. 1972).

Redakce a sbírání pamětí : Josef Pokorný
Spolupráce : Richard Cendelín

Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

Pavel Boudný :
„HOSTĚNICE A PAMĚTI NAŠICH OTCŮ, DĚDŮ A PRADĚDŮ.“

<u>Redakční poznámka SE – 3 :</u>

Text, který vám předkládáme je prací prostého člověka, který měl rád svůj domov, svůj kraj plný vápencových skal a tajemných jeskyní. Již jako dítě naslouchal vyprávění starých pamětníků a nechtěl, aby upadly v zapomenutí. Tak ve volných chvílích usedal a zapisoval svojí upracovanou rukou tyto vzpomínky. My je zařazujeme mezi naše témata, protože si myslíme, že i ony zde mají své místo.

Pan Pavel Boudný se narodil v Hostěnicích dne 27.6.1890 a zemřel tamtéž 7. 3. 1972. Pan Boudný žil v Hostěnicích jako domkář a živil se jako příležitostný lesní nebo zemědělský dělník. Informace o něm stejně jako přiložené materiály mám od jeho dcery, paní Boženy Skřivánkové,se kterou jsem se před časem, při hledání historických pramenů o Hostěnicích seznámil. (Viz níže). Pan Boudný sepsal vlastní rukou vše, co o Hostěnicích a jejich historii věděl.

S paní Skřivánkovou mne seznámil můj přítel, jeskyňář a spolupracovník z První Brněnské strojírny, Josef Uher, který měl v Hostěnicích chatu a s paní Skřivánkovou se dobře znal. Když jsem začal sbírat materiály o „Franckovi Capramentovi“ na svoji pozdější knihu o tomto objeviteli Ochozské jeskyně, tak mne právě Josef upozornil na texty pana Boudného (viz příloha).

Nejprve mi Josef Uher přinesl ty texty i se svolením paní Skřivánkové, že si texty mohu pro vlastní potřebu oxeroxovat a používat je. Já jsem se původně domníval, že pan Boudný texty své dceři diktoval a ta že je psala na stroji. Nepředpokládal jsem, že by dřevorubec psal na stroji.

Když jsem se však později s paní Skřivánkovou seznámil, dozvěděl jsem se od ní, že původně byl celý tento materiál rukopisem, který psal Pavel Boudný svojí upracovanou rukou. Po jeho smrti zapůjčila rukopis Janu Hynštovi z Ochozi (Ochozané tvrdí, že název jejich obce je ženského rodu, tedy : ta Ochoz !) a ten už jí nevrátil originál rukopisu, ale strojopis, jehož okopírovanou podobu máte v příloze. Kam se poděl originál rukopisu už paní Skřivánková neví. Prý zůstal nejspíš někde u Hynšta.

Příležitostně, když jsem se dostal do kontaktu s Honzou Hynštem (Od Marka Poustevníka Šenkyřika dostal Honza přezdívku „Děda Ochoz“), uhodil jsem na něj, a zeptal se jej, kam se poděl originál rukopisu. Honza se zamyslel a po chvíli z něj vypadlo : „Člověče, to asi opisoval můj táta !“ Víc jsem z něho už nedostal.

Honza Hynšt je pro mne také známá svérázná ochozská figurka, v řadě věcí plná záhad. Ale o Honzovi si povíme ve zvláštním povídání ve zvláštní části vzpomínkového materiálu. Stejně tak i o paní Boženě Skřivánkové, o které se zmíním na konci tohoto materiálu..

Josef Pokorný, člen SE - 3

Vraťme se však k Pavlu Boudnému !

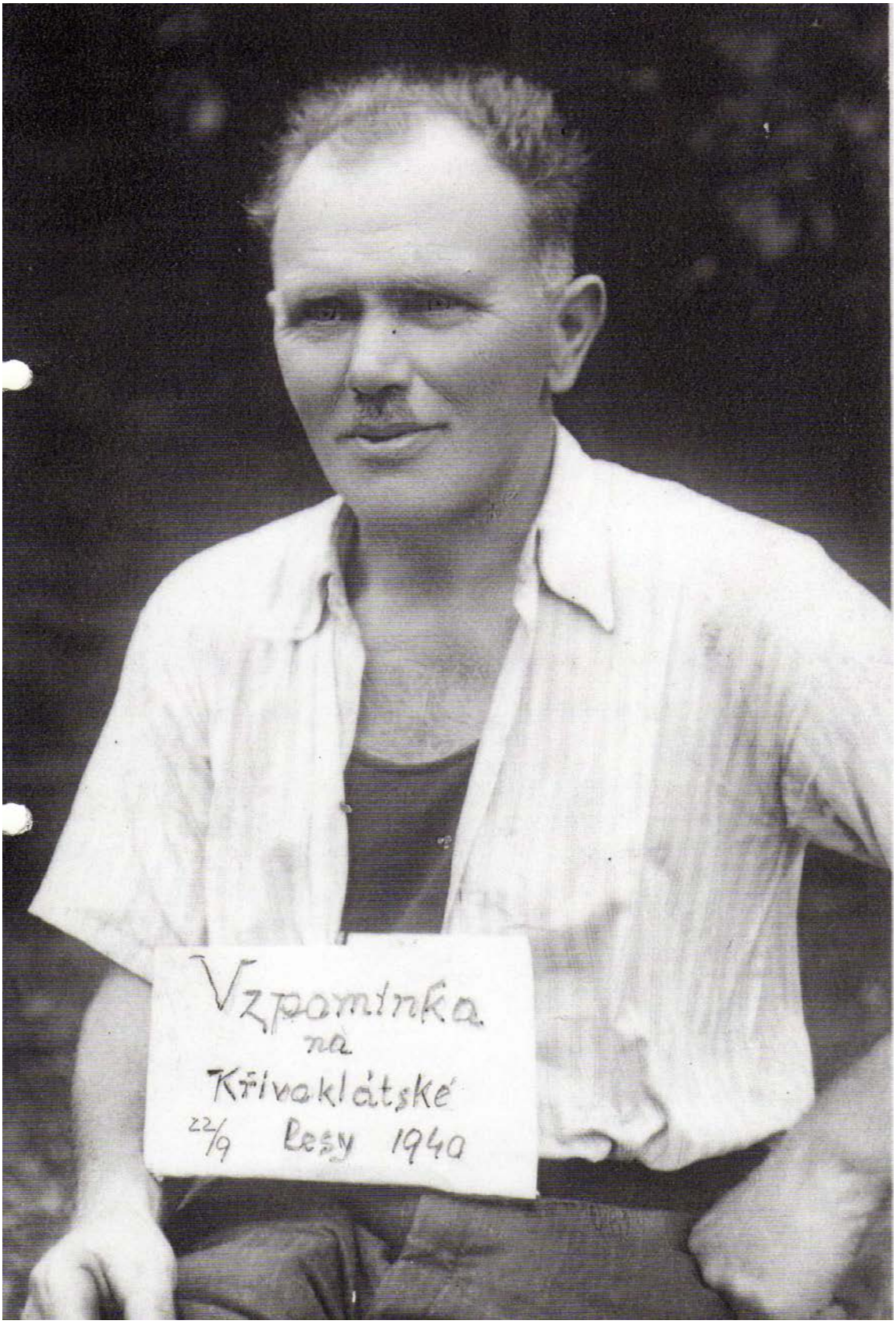
Vzpomínka
na
Křivoklátské
22/9 Lesy 1940

Pavel Boudný :

Hostěnice a paměti našich otců, dědů a pradědů.

1.)Jak se dostali naši předkové do údolí mezi Pozořicemi a Ochozí.

2.)Jak jmenovala první rodina.

3.)Čím se živili první občané v tomto údolí.

4.)Jak se podělili o nejlepší půdu.

5.)Stavba domků do třicátého čísla a rozkopávámí lesa na ornou půdu.

6.)Chov všeho dobytka a pasení.

7.)Další rozkopání lesa na půdu.

8.)Občané co neměli půdu kam chodili do práce a co všechno pracovali.

9.)Jak se volilo do obecního zastupitelstva a všech zákonodárných sborů za monarchie.

10.)Náboženství,fanatismus,pověrčivost,čarodějnice,strašidla atd.

11.)Škola vzdělání a pokrok,kdo byl prvním učitelem.

12,)Zakládání spolků veteránů hasičů, sokolů a čtenářského spolku

13.)Kdy a jak k nám docházela pošta.

14.)Vykupování lesa již od Lichtenšteinů na pole,a po etapách další vykupování.

15.)Pytláctví a myslivost.

16.)Výchova náboženství,nemoci a památky.

17.)Kolik se vystřídalo revirníků a hajných.

18.)Dělání cest po revíru a silnice přes Hostěnice k Ochozi.

19.)Další volby od roku 1919 až po dnes.

)

1

Paměti našich otců, dědů a pra - pradědů

Za nedlouho bude tomu třista let, když šel chodec z Ochoze do Pozořic, tak šel kolem potoka asi dva tisíce kroků, pak se dal na levo, údolím mezi skalami /dnes jmenovaný kamenný žlíbek/ vzhůru do kopce, pak kousek mírným údolím a přišel do širšího údolí, toto údolí bylo kolem do kola zarostlé lesy a křovinami. Údolím protékal malý potok, který se v protější břeh zastavoval a propadál, mezi kamennými sluji do země. Pak přešel na levou stranu a dál se po svahu podle údolí až k nynější myslivně a přišel na vozovku, kterou si první forman vyhledál, tam kde mohl kolem údolí nejnebezpečněji projet mezi stromy a křovím, a tak tomu bylo i z Pozořic. Když vyšel chodec ze zámku, tak šel do kopce na dnešní Jezera a asi po desíti minutách se spustil přes les přímo k dnešním Hostěnicím a přišel též na vozovku, která vedla od Pozořic k Ochozi, jak již podotknuto, kterou si první forman vyhledál.

Podle starého vyprávění, kolem roku 1680 nastěhovala se do jmenovaného údolí mezi Pozořicemi a Ochozou asi dostičetná rodina, která si prohledla údolí a po zjištění vyhledala si místo, co se jí nejlepší líbilo a hodilo.

A to bylo místo pod kopečkem od Pozořic, tam kde stojí dnes domovní čísla první a druhé. Tam si zřídila chatrče k primitivnímu obývání pravděpodobně, že ta rodina byla pronásledovaná, toho času od šlechty, jejích pánů a drábů a tak si šla hledat před pronásledováním úkryt do lesů, tehdejší dobu tu byl kolem do kola les, jenom vozovka a travnaté údolí bylo prostorné. Tato pronásledovaná rodina podle vyprávění se jmenovala Říčáncí.

Jak Hledali potravu a obchod.

Potok, který severo-východně pramení a jde Kalečníkem do jmenovaného údolí. musel mět toho času na výživu rodiny dosti ryb a k tomu ještě nejakého zajíce nebo srnce do smyčky a tím měli potravu zajištěnou, tak žili jako poustevníci v chatrčích stale, během doby se pokolení rozmnožilo na více rodin a tak si udělali chatrče další, již pak bylo šest rodin, to znamená šest chatrčí.
Poněvadž nemohly jest jen samý ryby, musely shánět obchod s rybami, aby se jim dostalo taky trochu peněz na rozličný nákup, potřebovali chleba, sůl, oděv a různé nářadí na kopání, rýče, motyky, lopaty atd. Jak si zbudovali nářadí, tak začali budovat a dělat na potoku malé hráze na zadržení vody, aby se dostalo větší rozlohy vodní na pěstování ryb. /Toho času bylo hodně ryb ryb na potoku Říčka, a tak snadno mohly zarybnit potok kalečníkem./ Protože neměli dosud žádnou jinou práci než pěstování ryb na potoku, tak v krátkém čase jich měli hojnost a to dobrých pstruhů. A stále se zabývali zvětšováním hráz, tak že nynější kalečník od habrové studýnky až po zdejší silnici byla sama voda a ryba. Tak první usedlící v údolí mezi Pozořicemi a Ochozou, začali obchodovat s rybami, chodili je prodávat do Líšně, do Brna a kde se dalo prodat ryby, a tímto prodejem ryb se seznamovali s lidmi kolem jejich sídliště, a tak se stalo tím seznámením, že si lidé chodili nakupovat vzácné ryby, pstruhy až k ním do údolí. Přijížděli taky páni z Brna, snad i z Vídně v kočárech a dělali si s dobrými ryby u rybářů hostiny / to se rozumí, že pivo, víno a různé druhy kořalek si přivezli sebou, protože rybáři něco podobného neměli a neprodávali/. A že rybářům muselo jít toho času velmi dobře, taková živnost a nebyli žádným za ten čas pronásledovaní tak chatrče /chatrč, v zemi vykopaná širší prostora a pokryta silnějším dřevem a na dřevě dosti vysoko prostřeno listí ze stromů, aby chatrče nepromokaly/

rozbořily, nadělali z hlíny cihel a vystavěli si malé domky, nakáceli si v lese dříví co potřebovali, udělali vazbu/ovšem z listnatého dřeva/ z dolních vesnic od Slavkova si dovezli slámy, nadělali došků, přikryli vazbu doškami a měli domky hotové. Podle výpovědi pradědů to byli domky dnešní čísla 1, 2, 3, 5, 7 a 24.
Během doby přirozeně obyvatel přibývalo, a tak se začali usazovat podél vozovky až po dnešní číslo 24, kde žil praděda Pantůček. Každý si naměřil podle libosti tolik, aby měl pro svoji potřebu na stavbu domu, na zahradu a pole a to si každý naměřil hned od travnatého údolí /dnešní louky/ do lesa vzhůru až pokud chtěl /dnešní kopaniny/. A tak se naší předkové usadili na rovině od čísla prvního až do 24tého a 25té číslo si zabralo již na spodní straně, od louky po vozovku až po dnešní číslo 42. Na horní straně jsou to dnešní čísla: 1, 2, 5, 8, 9, 11, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24 tyto čísla na horní straně obsadili skoro všechny místa, kde bylo co vhodného od čísla na kopečku až po číslo 43 na spodním konci a to číslo 25té obsadilo spodní stranu až po číslo 42 že tam zůstal jen pás keřnatémeze asi 6 - 8 metrů široké na ty se později vystavěla čísla 35, 36, 37 a ještě později čísla 42, 48, 65 tyto čísla se stavěla již kolem roku 1850. Musím se vrátit k těm, co si obsadili místa od čísla 1ho do 24ho. Když již si každý z nich naměřil na kroky půdy /totiž lesa/ jak potřeboval, tak začali hospodařit, nejprvnější bylo potřeba postavit střechu nad hlavou, z kotovic a doškami pokrytou, a pak začali kácet a rozkopávat les a křoviska na ornou půdu /tenkrát neměli ještě krav ani koní/ a proto kopali jen motykami /říkali motyce klučnice/ a podnes to co rozkopali má název kopanina. Těchto 16 usedlíků jak si říkali, rozkopali a přivlastnili si skoro všechnu nejlepší půdu pro sebe co si kdo naměřil. A když měli již kousky lesa rozkopanýho na ornou půdu potřebovali na orání tažný dobytek, tak si kupovali z dolních vesnic tažné krávy, většinou si kupovali jen po jedné a orali hluboko co kráva mohla utáhnout a nebo se střídali, ale ten který si nemohl koupit krávu a měl dosti četnou rodinu vyrostlejších dětí, tak si oráli samí /zhotovili si malý dřevěný pluh, kovář jim přibil na vysoké rádlo kus zostřeného železa/ zapřáhli se tři nebo čtyří a orali taky, ale nejhlouběji 6 - 8 cm a tak první usedlíci takovým způsobem obdělávali první půdu, kterou si rozkopali klučnicama.
Ale trvalo to několik let dokud si to zbudovali a za ten čas se rozmnožilo pokolení dcery se vdávaly, syní se ženili a neměli kam by hlavy skryli a tak otcové jím dávali místo na stavbu malého domku a to jsou čísla 3, 4, 6, 10, 12, 14, 15, 23, 26, 27, 28, 29, 30, ale tyto čísla neměla již většinou před domkem nebo za domkem žádnou zahradu /jak se říkalo humna/ a tak si někteří rozkopávali další část kopanin a že jich bylo víc, tak již si les rozměřovali tak průměrně po dvou mírách /kolem 40 árů/. Jak bylo již postaveno v údolí 30 domků a byla to dosti velká osada, která patřila pod Pozorskou obecní správu a též podléhala k Pozorskému zámku na robotování tak přišli z politického okresu Vyškova od berní správy úředníci a počíslovali domky od prvního čísla na horní straně až po číslo 24 a pak na spodní straně od čísla 25 až po číslo 30 na kopečku nehledíc na to, který domek byl dříve nebo později postaven. Úředníci z Vyškova z osadníky se shodli na pojmenování osady a že se zde odbývali velké rybářské hostiny, tak dali osadě jméno Hostěnice, to bylo asi kolem roku 1830. A asi 150 let od doby prvníc nastěhovalců Řičánků.

Ale jak byla osada v údolí pojmenovana jako obec Hostěnice a dostala vlastní samosprávu, totíž volit si obecní výbor, radní a starosty /dříve měla osada jen dva výborníky a jednoho radního kteří chodili do Pozořic na výborové schůze/ tak přišly pání z okresu z Vyškova a z Pozorského zámku vyměřit rozkopanou půdu usedlíkům a ostatní půdu totíž les přidělili knížeti Lichtenschteinovi, který za silnou pomoc křížákům /Lichtenschteinští dragouni/ proti Čechům, kteří byli roku 1620 na Bílé hoře úplně poražení a čeští páni toho času vladykové a zemaní, kteří neutekly do ciziny, tak byli odsouzení k trestu smrti a nenich místa byli dáni němcí /šlechticí/ kteří si přivlastnili hned živý i mrtvý inventář a /lidstvo na robotování/ jeden takový jak již podotknuto byl na Pozorský zámek přidělen. Jeho výsost kníže Lichtenschtein který na zámek usadíl německé úředníky a tí přišly do Hostěnic přivlastňovat pozemky pro jeho milost knížecí a co měli usedlící těch 30 domků obsazených a měli les spracovaný na půdu museli si to osobně hájit a bránit, aby jím to nebylo vzato a přiděleno k velko-statku Pozorskému. Toto vyměřování trvalo několik dní a když obecní výbor se starostou viděli a slyšeli o co vlastně jde tak se usnesli, že les Pacholčí si ponechají pro obec /pro obecní potřebu/ a to od Sivické cesty po hranicích Mokrských až ku tak zvanému trojáku a odtud spátky po cestě a pak potokem po parcelu kterou mělo přiděleno číslo 13 /Říčáncí/ a pak asi 50 metrů vzhůru padlinou, pak na levo chodníkem poparcelu, kterou měli též Říčancí, ale s čísla 2 až zasi po Sivickou cestu. Parcelu na pasení krav a ostatního dobytka kozí a prasat /toho času bagouni, kteří se živili též pastvinou/ si vyvolili na spodním konci pod Hostěnicemi po dnes zvané pastvisko, Tato parcela vedla k od Trojáku po hranicích Ochozských /tehdejší majitel továrník Fajbrt z Brna/ až po zdejší kapli po vozovku a od kaple směrem podél cesty až po zdejší myslivnu a od od myslivny spátky ku Trojáku /toto pastvisko se užívalo na pasení dobytka až do roku 1896. Pak Pozorské panství nechalo pastvinu zasázet lesní kulturou a ponechat občanům jen na výhon dobytka /tak že po zasázení pastviny se chov dobytka hodně zmenšil/. Tuto pastvinu si občané počítali jako obecní majetek, neplatili s pastviny žádnou daň ani nájem, ale jak se stalo tak se stalo, když obsadovaly hranice Lichtenschteinské od Trojáka po vozovku, kterú vedla kolem rozkopaných pol až po zdejší myslivnu a od myslivny lukama až po číslo 72 jak je chodník do kopanin jen označuje nechal asi 3 míry co bylo rozkopáno k číslu 72 a další levou část přidělili k panství Pozorskému. Vůbec zasádovali všechno co se jím hodilo a nebylo rozkopané. ostatní meze kolem silnice a kde to nestálo za vyměřování ponechali jako držbu obci, Tak na příklad kde stojí dnes čísla: /48 panský to později se jím hodilo na hájenku tak to přidělili velko-statku/. Ale čísla 42, 35, 36, 65, 37, 43, 39, 73, 40, 46, 61, 44, 47, 34, 50, 32, 33, 45, 60, 31. Nad kopečkem čísla: 120, 96, 97, 99, 100 a ještě několik malých míst mezi obcí . Tak to vypadalo po zasádování knížetem Lichtenschteinem a zůstala jenom kolem vozovky, nerovně zakeřnělá široká meze, tak asi 6-8-10 metrů široká a tu si pravděpodobně přivlastnili tehdejší hospodaří k obecnímu majetku a když dorůstající občané /totíž manželé/ chtěli si postavit střechu nad hlavou museli požádat toho času obecní hospodáře, aby jím povolili a prodali s toho obecního kou-

sek místa na stavbu rodinýho domku. A tak to nastalo. Kolem vozovky a Pantůčkového pole číslo 24 tojsou čísla 31, 32, 33, 34, pak další čísla pod vozovkou 35, 36, 37, to bylo nad polem Kousalovým s čísla 25ho /dnes rozbořeného a na tom parceli je dnes číslo 137/.
Po obdělání půdy prvními usedlíky a přidělení ostatní půdy tehdejší jeho milosti Knížeti Lichtenschteinovi zůstala jenom kolem vozovky nerovně zakeřnatěla široká meza tak asi 8 - 10 metrů široká a tu si taky pravdě podobně přivlastnili tehdejší hospodáři k obecnímu pozemku a když dorůstající občané /totíž manželé/ chtěli si postavit střechu nad hlavou museli požadat toho času již obecní hospodáře, aby jím povolili postavit na některé mezi kolem vozovky a Pantůčkovým polem z čísla 24 to jsou čísla 31, 32, 33, 34,a pak osazovali spodní mezu kolem vozovky pod vozovkou vlastnili půdu z čísla 25ho dnes rozbořeného a vedle na tom parcelu je číslo 137, tam byli postaveny domky čísla 35, 36, 37 a číslo 38 bylo postaveno až na druhém konci na bok před číslo 2, pak další číslo 39, který tam byl rozkopán a náležel k číslu 24 byl asi znovu odprodán a to k nynějším číslům 44, 46, 61, 102 což je pět mír. Číslo 40 bylo vystaveno roku 1854 taky na mezí jak je vidět z tohoto data od roku 1710 do roku 1854 bylo postaveno pouze čtyrycet čísel za 144 let tak že mladí lidé se ženili a vdávaly do přespolních vesnic, další čísla již byla stavěna roztříděně jak si kdo našel a koupil nějaký koutek. Do roku 1890 to je za 36 let bylo již v obci 90 čísel a tak to postupovalo pořád až do roku 1964, kdy bylo v obci přes 150 čísel.

Chov dobytka a pastva.

Jak již voředu uvedeno začali si pěstovat krávy jednak na práce v poli a taky pro vyživu rodin, protože dobytka čas po čase přibývalo a pozemků co měli byl nedostatek na výživu dobytka tak jej vyháněli na pastvu, a aby měli k tomu někoho stálého, tak vystavěli společně domek pro pastýře to bylo číslo 28 vše obecně nazýváno pastouška. Na domku bylo za asi dvě stě let všechno shnilé a nestálo to za opravu, tak obecní výbor roku 1924 nechal pastoušku rozbořit a odklidit to je místo proti Ničánka číslo 13 a pastýř tam byl až do jmenovaného roku 1924.
Prvním pastýřem byl dle pověsti praděd Vaverka a jeho potomcí to dědili jeden po druhým až do roku 1885 /tak asi 125 let/. Pak byl zvolen Hodáň starý a po něm to převzál jeho syn Jan Hodáň. Hodáni tuto službu vykonávali asi 50 let do roku 1935. Pak byl znovu zvolen Vaverka starý a jeho syn Vaverka Antoním dokončil společnou pastvu. Od té doby již společného pastýře neměli, a tak jednotlivec který chtěl dobytek pást musel si jej hlídat sám.

Jaká byla odměna a plat pastýře.

Největší počet dobytka se pěstoval od roku 1880 - 1906 to bylo při 90ti až 100 číslech, tenkrát se hnalo na pastvu 70 - 80 dojnic kolem 20 jelovic a i nekterá starší telata, k tomu 20 - 30 kusů kozí a ještě prasata /bagouny/ těch bylo taky kolem 20 - 30 kusů tak že měl stádo hodně dlouhé a spočátku než se to zvířectvo zmenšilo museli někteří hospodáři pomáhat, aby se stado nerozběhlo někam do zahrad a nebo do polí, poněvadž toho času nebyli kolem zahrad, polí a domků žádné ploty. Pastva začínala vždy od května až přes měsíc říjen mnohdy do Martina to je 11. listopadu. A za to byl plat pro pastýře vyměřen takto:
Z jedné dojné krávy se dávalo:
čtvrť míry obilí / to je asi 10 kg /
velký pecen chleba 5 kg 1 kg másla a 1 kg tvarohu
ze starších jalovic jeden zlatý
z mladých jalovic a telat 50 krejcarů
z kozy a prasete rovněž 50 krejcarů a když hospodář vyháněl

po nejprv krávu nebo jiné dobytče dávali zpropitné /tringelt/ aby jejich dobytče dobře hlídal /což něco podobného nebral v úvahu/ a které dobytče neposlechlo dostalo karabáčem tak jak tak. Poněvadž se páslo jen půl roku v letě a v zimě by byl pastýř bez zaměstnání, tak k postýřství měl ještě hlástnovství to je obecní sluha, ten měl za úkol třikrát denně zvonit, pak večer od 10 hod do 2 hod do noci každou hodinou několikrát na hlásnický roh troubit přes vesnici nejméně na pěti místech aby lidé věděli, že skutečně celou obec prochází a na každém místě musel odtroubit kolik je hodin to znamená o 10 desetkrát o 11 jedenáckrát o 12 dvanáctkrát o 1 jednou o 2 dvakrát a k tomu každou neděli dávali bubnem jak se říkalo na vědomost občanům všechny obecní správy a za tento služební výkon /za cís král Rakouska/ měl placeno 10 krejcarů denně a za republiky od roku 1918 do okupace to je rok 1939 6 korun měsíčně mino toho dostalo se mu nějaký šesták, za republiky nějakou korunu za zvonění umíráčkem nebo když šlo nějaké procesí na pouť do Křtin nebo do Sloupa.

Čím a jak se živili domkaři a dělnické rodiny co byli v nájmu

Při větším počtu čísel přibývalo i občanů a tak živitelé rodin museli se rozcházet a hledat práci v okolních vesnicích pro výživu rodiny, V zimě dělali v lese dříví, ale že pracovali i usedlíci tak v Hostěnském revíru byla práce brzy hotova průměrně do nového roku . Potom ti co se jmenovaly sedláky zůstaly doma , ale domkáři a dělníci šli pracovat do sousedních lesů, které byli jmenovány na revíry Jezersko, Olšansko, Ochozsko a když bylo i tam poděláno tak zas někteří odešli pracovat na Adamovské panství do revírů: Kanic Babic Bílovic /tak zvaný revír Hády to je plocha od Klajdovky k Obřanům kolem Svitavy k Bilovicím a od tud vzhůru kolem silnice úřes Řicmanice až ku Kanicím/ a revíru Jezírko /mezi Soběšicemi a Vranovem/ z Kanického revíru a z revíru Hády chodili rubači každý den domů to je takových 8-10 až 12 km to se rozumí , že pěšky a z revíru Babic a Jezírko nemohli chodit každý den domů tak spávali v Bilovicích a Babicích a ve středu chodily domů pro chleba a nějaký ten kolač aby měli do soboty co jíst a ten výdělek nebyl pro četnější rodinu dostatečným a tak některé ženy a někteří mužští chodili do lesa na dřevo a nosily je ovšem, že na zadech prodávat po nejvíce do šlapanic Bedřichovice okolí a za ten celý čas než si to přinesli domů a zase odnesli na prodej dostali za nůši 25 -30 krejcarů podle toho jak byla veliká nůše. Šťastnější byla prodavačka ta která přišla po porážce hovězího dobytka k řezníkovi a chtěla za nůši dřeva vyměnit odpadků masa , říkali tomu čůrky to byla hlava, plíce, držtka a ostatní co bylo podřadné a dostala toho skutečně hodně /příklad půl kravské nebo volské hlavy kus plíc a třeba půl držtky tak že měla spatky zase co nýst a doma se z toho všeho dohromady udělalo kyselé a tak měli na několik dní zaopatřenou stravu. Pak taky chodili s dřívím až do Chrlic Tuřan Holásek vyměňovat za hlávkové zelí nebo mrkev , někteří dělali z březového proutí košťata /metle/ to dělala ponejvíce rodina které říkali Fanynky takové metle měla hodnotu 5 krejcarů když se prodala jen jeden kus , kdo si objednal 10 nebo více kusů, tak stál kus 4 krejcary ovšem že v metli bylo zase méně proutí.Taky pletly koše z vrbového proutí a vůbec všechno na čem se dá vydělat nějaký krejcar, to vše se dělalo v zimě . Jaro, léto podzim vezměme zas hned z dřívějších dob. Když v osumnactém století začali Ochozští občané pálit z vápencového kamene vapno , je samozřejmé, že v Hostěnicích v takové živnosti nechtěli zůstat po zadu a tak si začali taky stavět malé vapenky nejprvněji začaly z čísel 2, 6,13,32,34,47 a další tak že v roce 1896 bylo na jmenovaných pastviskách 22 vapenek asi 6 nebo 7 občanů co měli vystaveny vapenky po dvou.

Jak se toho času provádělo pálení vápna u nás, aby výroba vyšla co nejlevněji.

Pprvní vápenky začaly stavět od gavaně vzhůru kolem lesa /tehdejší majitel lesa tovarník Faibrt z Brna/ až po ~~kk~~ kaplu poněvadž tam blízka bylo dříví kterým si svoje zásoby doplňovali na jednu pec vypálení vápna spotřebovali podle dnešní míry 3 a půl metru dřeva a váha vápna z tej pece byla 11 - 12 metraků. Když topili /pálili/ dřívím lipovým, osykovým, břízovým, bylo vapno nejlepší a nejčistější, a i na po vrchu bílé jako sních, a proto si přijížděli formani z Hodějic, Křižanovic, Marek, Křenovic, ze Šaratic a dalších vesnic, za takovou pec vapna platili 10-12 zlatých podle sezóny , tak že jeden kilogram byl asi za jeden krejcar. Takovou jednu pec udělal jeden muž průměrně za týden a to tak: nalámal čistého kamene asi 30 metraků odvozil jej na tragaři k peci rozštípal jej na malé plásty 2-3 cm silné pak je složil do pece tak , aby oheň procházel mezi vším kamením a taky dbal toho když bude kamen sedat, aby se to nerozvezlo a nespadlo. všechno na jednu hromadu , protože středem pece byl asi půl metrový kruh a při skladání se musila udělat kulatá čepice /nebo klobouk/ na vrchu ten vrch se pak mazal slinovou /jilovou/ maltou asi 3 cm silnou vrstvou a kolem klobouku dole se nechalo asi 10 otvorů 8 cm v průměru aby oheň měl dostatečný tah a aby kamen se vypálil na vapno a pak podpálil dřevem v peci a přidával do ohně dřevo plných 12-14 hodin a po ten čas si nesměl zdřímnout aby v peci zůstal stale silný oheň, neboť jak by to zanedbal měl celou svou práci zmařenou, potom mohl pálit ještě čtyřicet hodin tak by s toho zůstalo přeci jenom kamení.

V čas sezony to bylo od Velkonocí až do sv. duchu v tu dobu byla největší sezona protože ve vesnicích všady líčili domky, světnice dvory avůbec všechno co bylo postaveno z cihel /kotovic/ kdo to chtěl mít čisté tak to líčil vapnem a takové sezóny se chopili u nás taky ženy s chudobnějších rodin nechali si vypálit po etapach několik pecí vapna a chodily je prodavat do okolních vesnic: do Pozořic, Sivic, Tvarožné, Velatic, Jiříkovic , Prace a vůbec tam kde se dalo prodat, a považímeli s jakou namahou ty ženy chodili když vzala na zada 35-40 až 50 kg podle toho koli mohla unést aby pomohla vyživit rodinu a děti trochu oblíkat a k tomu domácí práce, jak vydrželo toho času taková žena když dočkala 50ti roků, která pracovala víc v hladu jako na jezena /dnes toto ani není pravdou/ To si může představit jen ten kdo v takové době něco podobného prožíval.

A co dělali muži

Na jaře jak trochu roztajíl sníh tak si hledali práci v kamenolomech a to nejvíc na horacké mezi Ochozou Líšní a Brnem kde měli Líšenští sedláci pozemky totiž ornou půdu 50cm až 1metr vrstvu hlubokou ornou půdu a pod tou je vapencovy kamen a tam chodily jej ze země vydobývat to se dělalo takto: kterého sedláka si našel v Líšni, který měl kontrakt /smlouvu/ s některým cukrovarem že dodá do toho cukrovaru jistý poče metraků kamene tak šel sedlak s tím skalařem /dělníkem/ na tu horskou /horackou/ tam mu ukázal svoje pole a poznačil kde by bylo nejvyhodnější místo na dobývaní kamene tim končila první smlouva se sedlakem /stanovena cena výroby kamene byla 5 krejcarů za metrak/ a když měl smlouvu hotovou druhý den vzal si skalařské potřeby na zada, to byl sochor /paka/ — pob
ocelovou palici průměrně 10 kg těžkou, špičak/jenom na jedné straně ostrou špici/ gracu/širokou motyku/ kchastl/v předu otevřená na odnašení hlíny a ocelové klyny na trhaní kamene /co potřeboval k práci nářadí musel mít své/ a když přišel na místo kde měl vydobývat kamen začal kopat hlínu a odnašet několik kroků stranou, aby mu v další práci nepřekážela, taková ramevka /odklízení hlíny/

někdy trvala cely tyden než si otevřel trochu lom a tak se stávalo, že první týden nedonesl ani krejcaru domů, ale pak když skála měla hned od vrchu platy tak byl na tom dobře v takovém lomě někdy za den nalámal 20-30 q tak že týdenní průměrný vydělek byval 5-6 zlatých a taky podle toho jak kdo byl šikovný a schopný, některý málo schopný a třeba lenošný vydělal taky 2-3 zlatych. Mimo kamene do cukrovarů z odpadového kamene, který se nehodil na vapno a odpadky od roztlučeného kamene to roztloukali na štěrk za jeden krychlový metr štěrku byl 1 zlatý ten kamen chodily roztloukat na štěrk některé ženy a svobodné děvčata. Od takových skalařů chodilo průměrně z třeceti až čtyřiceti domků z Hostěnic a musím k tomu připomenout že tito skalaři vesměs až na jednotlivce všichni pili kořalku někdo jen malo ale nekteří litr nebo más denně ti co pili litr nebo více to si dělavali v pondělí poleviční svátek ráno si pospíšili pak se šlo do Líšně nebo na Klajdovku pro Kořalku s plucarem /demijom/ a tvarůžky aby jim lepší chutnala kořalka již odpoledně nepracovali za to druhý den to vynahradili a později koncem devatenáctého a začatkem dvacátého století začínali již větší skalacké podniky Zelníček z Julianova, Pospíchal ze Židenic, Kchon z Maloměřic vápenka a později i cementarna Stranska skala a Koutích z Obřan stavební kámen pro město Brno tam všady pracovali skalaři z Hostěnic, kolem roku 1900 bylo u nás kolem 80-100 lamačů kamene. A nebylo snad občana, která by neuměl lamat kamení mimo ševce, krejčíře, hostynského, řezníka a asi dvou sedlaků kteří jezdily s koňmy na výdělek všichni ostatní dovedli lamat kámen a to bylo na tehdejší dobu nejhlavnější zaměstnaní domkařů a najemníků. Tito otcové nedávali svoje synky na učení řemesel jen zřídka a velka většina dostala od svých otců do vínku, že bude skalařem a lesním dělníkem. Někteří to byli co bydleli v nájmu bezzemci naučili se ovladat kosou a pomáhali zemědělcům na lukách a polích kosit, a taky chodily do zemědělských vesnic na žně a od sedlaků dostali obilí a i něco peněz a když neměli manželky malých dětí tak šla třebs cela rodina.

Co dělali starší děti chlapci a děvčata

Když již byl kolem Hostěnic listnatý les vykacen, tak se vysazoval jehličnatou sazenicí, a na toto vysazování již chodily děti od 12ti let, chlapci i děvčata a bývalo jich hodně, tak že kultury a školky bývali brzy z jara hotové nejdéle do 1. května. Chlapcům do 14 let a děvčatům do 16 let platili lesní velkostatek 40 krejcarů denně starší mužští měli 70 krejcarů denně, co kopaly důlky pro sazenice a nebo ryli ve školce záhony, ovšem. že ten plat byl za 12 hodin od šesti ráno do šesti do večera. A začátkem května již začala rašit v lese tráva a že byla toho času skoro v každém domě krava a půdy byli prazdný tak hned se začelo chodit do lesa na trávu, aby se dobytek dosti nakrmil, mimo toho na dřevo a pomáhat při polní práci na poli a jak začali zrát jahody, maliny, borůvky, tak z těch domků všichni jak na rozkaz chodily zas na to lesni ovoce a když se toho nasbíralo kolem 25ti kg tak s tím šla mamka nebo starší sestra nebo starší bratr do Brna prodát. Někdo uměl tak obratně sbírat borůvky /tenkrat jich bývalo hodně/ že jich nasbíral 25-30 litrů za den, některé rodiny když byli ze čtyři nebo pět tak natrhali za den 70-80 litrů to byli dvě putny a starší bratr nebo sestra to chodili prodavat každý den do Brna. Průměrně jeden litr borůvek měl hodnotu 10 krejcarů a tak to byli pro děti i rodiče hodně úrodný žně. A tak po ten čas se měli dobře a ještě ušetřili několik zlatých pro strýčka příhodu.

Jak se prováděli toho času volby

Volby do obecního výboru se prováděli podle kůryjí /tříd/ na první, druhou a třetí kuryji. Do první kůryje patrily občané, kteří platily největší daň v obci těch bylo asi deset, co platily přes deset zlatých ročně, pak druhá kůryje co platili od 5 zlatých do desíti a třetíkůryje, co platili od krejcaru do pěti zlatých, kdo neměl

vlastní domek nebo půdu zak neměl právo volební, do třetí kůryje patřily taky poplatníci zpřespolních obcí co vlastnili pozenky / /louky na Říčkach/. Volby se prováděli ve veřejné místnosti / v hospodě/, ústně každý si volil podle svého vědomí a svědomí koho chtěl, hlasy byli velmi roztříštěné tak že v první kůryji byl zvolen třeba do obecního výboru na tři hlasy, v druhé kuryji třeba na deset hlasů. Každému se spočítalo kolik má hlasů a co měli nejvíce první tři byli zvolení do výboru a v a v třetí kuryji to bylo kombynovanější každý malý poplatník měl právo volební a být zvolen do obecního výboru a tak měl taky právo rozhodující a to bylo pro takového malého poplatníka velka čest. Poplatník měl právo volební, ale když nechtěl nemusel k volbám jít /toho času nebyl zakon že se musí dostavit k volbám/ Toho času bylo devět výborníků, a toho využívali občané z třetí kuryje. Občan z třetí kuryje který se chtěl dostat do výboru, tak chodil po Obcích a sháněl pro sebe a sobě blízké kamarady tak zvané zplnomocnění k volbám, to se provádělo takto: příslušný poplatník do obce Hostěnic, který měl právo k volbám napsal tomu dotyčnému splnomocnění asi takto:

Ja níže podepsaný Antonín Kratký z Ochoze čís.? majitel louky na Říčkách katastrální čís ? splnomocňuji občana který má taktéž právo volební ve třetí kuryji . to je František Lakomý z Hostěnic č ? aby provedl za mě volbu podle svého vědomí v třetí kuryji.

Psano v Ochozi léta paně ?
Antonín Kratký

a takový doklad stačil aby podal volební komisi a byl připuštěn k volbě a kdo takových dokladů si vyběhal hodně po Ochozi, Březině, Proseči, Pozořicích, Kovalovicích, Šumicích tak jistě byl zvolen do výboru ale z druhé a třetí kuryje mohli volit občana co patřil do první kůrie a tak se stávalo, že ten co vyběhal hodně plnomocí volil sám sebe a dva členy z první kurije, ~~a taky nejzamožnější~~ Byli voleni starost a dva radní za starostu obce byl z první kurije a taky nejzamožnější , prvním radním z druhé kurije a druhým radním z třetí kurije. Takový starosta z radními vykonavali všechny obecní záležitosti co do obce vpadali do roku 1905. Takové volby se u nás konaly od roku 1830 do roku 1905. První starostové byli z rodiny Šedých, kteří byli voleni až do roku 1876 to je 46 let Pak byl Švábensky Frolian č d 22 dvanact let, pak Říčanek Josef čís 8 rovněž dvanact let. Pak Slaný Antonín čís 9 devět let a poslední za Rakouska Jan Kousal čís 25 taky 9 let toho času bylo volební právo období na tři roky. Takové volby podle kurijí se konaly až do roku 1905. Roku 1905 proletarská /dělnická/ třída si vymohla na vládě Rakouské všeobecné a tajné právo hlasovací do Říš. sněmu do Moravského zemského sněmu a tak též do obecního výboru. Tato volba byla pro každého voliče povinná, každý volič se musel bez řádné omluvy pod jistou pokutou /buďto peněžní nebo žalářní/ dostavit k volbám to volili už jen místní občané mužští kterému uplynul 24 rok /toho času byl plnoletý po 24ém roku věku svého/. Každý plnoletý muž dostal tištěný lístek k volbám na něj napsal jméno kandydáta do obecního výboru, který se mu nejlepší zdal Ale zase chodíli takoví , kteří se chtěli dostat do výboru k těm co nestáli o to aby byli do výboru zvoleni a aby na hlasovací lístek napsal jeho jméno za což mu slíbil svou přízeň a zas to byli většinou ti z té první kurije kteří se nějak nemohli rozloučit ~~s svojí~~ se svojí povýšeností. Toho času nebylo u nás žádných stran politických , všichni se hlásili ke straně lidové, toho času klerikální a vyskytli se i někteří, kteří se již hlásili k pokroku a takovým prvním výborníkem byl občan Josef Kousal č 103 tomu bylo od těch zámožných jak si říkali kolikrát urážlivě vytýkano že platí pouhé dvě koruny daněba chtěl by rozhodbout v obecních záležitostech

Je samozřejmé že proti takové většině nespravil ničeho a považovali jej mezi sebou jak páté kolo u vozu. Tyto volby se prováděli od roku 1905 až přes první světovou válku do roku 1918. Toho času starostem byl Antonín Slený č 9 a Jan Kousal č 25 nové 137 Po válce 1919 se začaly tvořit politické strany a u nás se utvořili tři partaje soc. dem. českých socialistů a strany lidové a to již začínal první boj politický, začínalo se volit podle poměrného zastoupení to znamená že každá portaj si vystavila kandidátku na ní vypsala jména ze své partaje, koho navrhuje do obecního výboru za kandydáty a každá z těch partají napsala všech 15 /toho času se volilo již do obecního zastupitelstva 15 členů/ a před volbami chodili předáci jmenovaných partají a jeden přes druhého vychvaloval svou partaj a podle většiny hlasů v obci jež porovnávali hlasy pro poslance do zemského výboru a do národního shromáždění v roce 1919 dostala strana soc. dem. sedum mandátů, strana lidova čtyři a čeští socialisté taky čtyři a přeci z partaje soc. dem. nebyl zvolen starosta, strana lidova a českých socialistů se smluvila a zvolili za starostu českého socialistu Antonína Zrnečka č 94 a strana soc dem měla naměstka tím byl František Šedý č 60. Do roku 1935 býval zvolen za starostu Antonín Zrnečka, roku 1935 byl starostou zvolen za občanskou stranu ačkoliv strana měla jen jediný mandat Čeňka Bajera č 16 další uvedu až v novém období od 1919 až do roku 1964.

Zasedání obecního výboru

Když mělo být sezení /zasedání obecního výboru/ tak obecní sluha obešel s oběžníkem všechny výborníky aby se dostavili do hostince na výborovou poradu. V hospodě byl k tomu udělan zvláštní stůl asi 2 a půl metru dlouhý aby se kolem stolu všichni vešli a přisunuli lavice tak též dlouhé a po bocích dali po jedné židli /toho času nebylo tolik židel jak je dnes/ stůl byl dán vprostřed místnosti a ostatní občané seděli kolem zdí a k takovému sezení byli někdy přizváni páni ze zámku Pozorského, tí se přivezli v zámeckém kočaře, to byl pan polesní a pan důchodní, kteří měli větší právo rozhodovací než celý výbor z Hostěnic, poněvadž jejich milosť kníže Lichtenchstein platil do obecního rozpočtu tři čtvrtiny vydání /a obec jen jednu čtvrtinu/ a oni byli jako jeho zástupcí. A k takovému zasedání poručil pan starosta hospodskému aby obstaral vědro dobrého píva /korunového/ a z dvacet funtů dobrých párků z Brna /aby neměli při zasedání žízeň a nebo hlad/ a před zasedáním byla na stůl dány různé druhy doutníků viržinký kuba, portorika, aby si mohl každý vybrat co se mu nejlepší líbilo /ačkoliv mimo schůze vesměs všichni kouřili z fajky obyčejný tabák/. Hospodský přivalíl sud piva postavil na malý stůl a narazil pivo k tomu přinesl potřebný počet sklenic a příprava na zasedání byla hotova a jak přicházeli výborníci jeden po druhém tak obecní sluha natáčel pivo a položíl před výborníka / a jak se vypíl první sud tak se narazil druhý/ a jak se sešel celý výbor tak začalo jednání o obecních záležitostech s kterými byli někdy moc brzy hotoví a pak se přinesla velka mísa párků a rohlíků aby společně povečeřaly a po večeři byla různa zábava. Na konec podál hospodský celý obsah útraty starostovi a ten to zařadíl do obecních výloh. To bylo roku /nemohu přesně vypsat datum toho roku/ ale bylo to mezi lety 1865 - 1870 před vysazováním sadníků mezi katastrem občanů a katastrem Lichtenchsteina /tyto sadníky se vysažovali za starostování rodů Šedých rok 1871. Takového zasedání využili jednou páni z Pozorského zámku. Když xxx byl celý výbor obecní a i se starostou v růžové náladě, přišli páni ze zámku pan Polesný a pan Důchodní z návrhem něc potřebuje obec takový kus lesa, že s toho mají jenom

obecní vydání daně a pod. aby to odstoupili Knížeti že jím napíše privilegia a mohou si z lesa brat dříví tak jak by to bylo obecní /povídalo se o tom, že tento návrh byl všemi přítomnými přijat s velkým nadšením/. Sepsal se o tom protokol a pan starosta a páni radní a dva z výboru to podepsali aniž by věděli jak je to v pravém slova smyslu sepsáno. Spočátku podle ústní výpovědy co pronesli p. Polesný a p. Důchodní při sezení chodili si lidé do lesa na dřevo co potřebovali pro sebe aniž by kdo dělal namitky s pánů na zámku. Za několik let paní Polesný a Důchodní ze zámku se odstěhovali a na místo jejich přišli noví páni a ti začali hajit pozemek Knížecí přísně, nechali nadělat sadníku a začaly je zasatovat kolem knížecího pozemku a pozemku soukromých majitelů z Hostěnic. A tak když začali sádovat začali s kopečku od Pozořic od Sivické cesty hned kolem pozemku č 2 a kolem pozemku čís domovní 13 pak se pustili k potoku dolů a co měli občané rozkopáno to jim ponechali a ostatní půdu osádovali jako majetek Knížecí. To bylo to pacholčí co si předkové uhájili pro svou potřebu a cestu kolem Mokrzských hranic nechali pro obec aby jí obec opravovala a tak to dopadlo a i s pastviskem osádovali je a občané mohly nerušeně vyhánět dobytek na pastvu tak jak by se nic nestalo.

Náboženství, fanatismus a pověrčivost

Předkové, kteří se v Hostěnicích usadili byli římskokatolíci jejich působnost v náboženství byla v některých rysech až fanatická. Vše co přinášela příroda bylo božím požehnáním a nebo trestem. Tak například: hnalo se silné těžké šedé mračno což znamenalo, že budou padat kroupy, a tak obecní sluha musel jít do zvonice zvoni a při zvonění říkat jakési modlení na odstraňování ďábla/poněvadž ryt církve učí co je zlé že přichází od ďábla/ naopak v jiném smyslu, že je to trest boží. Při zvonění když vítr národou odehnal mračno s kterého měli padat kroupy děkovali bohu všem svatým, archandělu Gabrielu, že je vyslyšely a kroupy odehnalyna druhou stranu kde nebyli pozemky obce Hostěnic, ale když se vítr obrátil a nezměnil a strašné mračno s kroupama /přes všechno zvonění a modlení/ přelétlo nad Hostěnicami a velké škody nadělalo, to zas naříkali, že jsou moc hříšní a že na ně pán bůh zeslal trest boží aby se polepšili.
V jiném případě: stalo se že z rodiny někdo těžce onemocněl nebo mu uhynulo dobytče, kůň, kráva nebo třeba prase, byl li ten dotyčný občan již trochu svobodo myšlenkař to velká většiny obyvatelstva mu to přála za to, že chodí málo do kostela ke zpovědí a tak že jej pan bůh potrestal za jeho rouhání proti pánu bohu. Stalo se však něco podobného občanu který byl nábožensky založený, říkali zasi, že na něho zesílá pán bůh křižíček a zkoumá jej, že co bude na to říkat, jestli bude trpělivý nebo nadávat proč utrpěl škodu. A tak se mluvilo v každém případu jestli vyhořel nebo jinou hmotnou škodu utpěl ve všem rozhodoval pán bůh a nebo četr z pekla. Byli lidé tak fanatičtí a pověrčivý, že věřili všechno to co dnes v pohádkách malým dětem vykládá, někdo viděl u mlýna hastrmana /německy vastrmana, vodníka/ sedět na kopce sena jak si zaříval kabát a jak vodník spatřil jej, že skočil do vody, na to se dušoval že je to skutečná pravda Nebo jak se říká na kavani tam to bývaly močály a bahno a tak se někdy stalo když byli v létě velký parna, že v noční dobu z toho bahna vyskakovali plyny a ty svítili a jak vyšel na povrch plyn takových 15 - 20 cm hned uhasínal a v tom viděli /ještě před 100 lety/ různé zjevy jakonapříklad: že hříšné dušičky, které jsou v předpeklí vylétají na povrch země protože prý nemají kli-

du a žádají tento svět za odpuštění hříchů. Nebo jiní zas tvrdili, že tam viděli lesní panny /víli/ jak tam kolem do kola tančili a prováděli velký taneční rej, a když takový ustrašený člověk musel jít někdy v noci sám přes lesy, tak se mu před oči stavěly různé strašidla a proti takovým zjevům uměli někteří modlitbu. /Věřím v boha otce všemohoucího/ a tou modlitbou od ámen odříkával zpátečně /to dalo asi hodně učení, když neuměl číst a psát/ a dyž tuto modlidbu dokončil az po římvě tak prý se představy, totíž strašidla zmizely. A hodně věřili v čarodějnictví Jistá žena která měla na svého souseda a nebo koliv koho jiného zavisť, že krava sousedky dáva více mléka než její kráva tak šla čarovat aby sousedce uškodila, to ve své pověrčivosti prováděla takto: Na prvního května /svatek Filipa Jakuba/ k ranu vzala ~~x~~ plachtu co sní chodila na trávu a šla na pole nebo na louku tomu dotyčnému kterému chtěla uškodit aby mu dojila špatné krava a tou dobrou dojivosť převedla na svou kravu, tou plachtou stírala z obilí rosu /na louce s trávy/ a jak byla plachta od rosy hodně mokra tak ji vymačkala /vykroutila/ aby plachta mohla sát poznovu do sebe rosu, a tak to opakovala až do slunce východu a tím počítala že její kráva bude hodně dojit protože rosu co setřela na sousedově poli v její krávě se přemění v mléko.
A Nebo: stloukali hospodyně v maselnici smetanu na pufru /na máslo/ a špatně se srážela smetana v putru tak prý jí některá čarodějnice učarovala a proti takové zas byli proti byli čarodějnice když si hospodyně stěžovala že nemohla stlouct smetanu ~~na~~ na máslo tak takové protičarodějnice dávaly radu, aby ~~tam~~ tou ~~xto~~ ~~xxxxxx~~ smetanu z které nemohla vytvořit maslo, dala na velký rendlík /toho času železná nadoba na třech nohách/ a rozdělala pod rendlíkem oheň a stále přidávala dřevo aby smetana ~~co~~ co nejvíce vřela a vzala sebou sedrané koště co s ním zametá ve chlévě a zrcadlo, a jak bude smetana hodně vřít, aby tím sedraným koštětem hodně píchala do toho rendlíka, a zrcadlo dala před sebe a když bude slyšet velké naříkaní a pláč aby nic nedbala píchala a píchala a když již to dotyčná čarodějnice nebude moct vydržet, že se jí objeví v tom zrcadle, a že se jí bude odpročovat a rukama lomit k prosbě aby již přestala a až se jí píchaní omrzí aby šla k té dotyčné čarodějnici a ta že se jí bude odprošovat že jí vícekrat škodit nebude. Dotyčna co vykonala návrh proti čarodějnici šla se přesvědčit k té domělé čarodějnici jestli je to pravda a skutečně prý ležela na smrť bleda a jak jí spatřila hned prý se jí odprošovala aby jí odpustila a vícetkrat že proti ní a celé rodině nebude níc ni v mysli ani skutkem nic provádět a od té doby nastloukala hospodyň ze smetany nad méně hrudy másla. To se stalo již ve dvacatém století dnes je tomu něco přes šedesát let, žil u nás člověk který nosíl plnovous a vypadal jako poustevník nebudu jeho jméno vypisovat ani číslo domu poněvadž dodnes žijí jeho vnoučata a pravhoučata , možna že by se za to uražely. Ten člověk sám o sobě říkaval, že ma čarodějnickou knížku tak mocnou že když bude chtít, že každého zkamenatí na tom místě kde stojí. A tak říkaval když by mi někdo chtěl jablko uthnout ze stromu tak na tom místě zkamení po tu dobu až k němu přijde a tato jeho slova byla brána ve velkou úvahu, a kdož pak ví jestli to nebylo pravdou? No ale co se stalo. Když jednoho podzimového dne uzrávalo ovoce a měl před domem pěknou mladou jabloň plnou pěkných /kapucínských/ jablek nad míru pěkných a již je chtěl otrhat v dohledné době ale když přišel jednou ráno od palení vapna jabloň byla úplně hola ani jediné jablko nebylo na ní, A to se stalo takto: Kdo ještě zná tehdejší kluky /dnes jsou všichni mrtví/ Rudolf Resnera, Meserle Alois a Josef Ričanek z čísla 61. když slyšely o tom jakou moc ma ten

jmenovaný poustevník ve fousích tak se domluvily, že mu jablka otrhají, vyskoumaly kdy bude pálit vapno přes celou noc a tu noc taky vyskoumaly strážného kde troubí a když troubí na spodním konci vesnice zatřepali s jabloní tak že jediné jablko tam nezůstalo, posbíraly všechny do kapes a za košile a šli kolem humen domů. A druhý den se mu občané smáli kde že má ty skamenělé lidi kteří mu jabloň otrhali a tak z toho zůstal jen výsměšek občanů a již vícekrát se s čarodějnictvím nevychloubal. Můj děda matčin otec pocházel z Hartmanic u Prostějova a roku 1853 se přistěhoval do Hostěnic tady se postavil domek číslo 40 a že měl v Hartmanicích přízeň a známé, tak někdy je chodil navštěvoval. Jednou když se vracel z návštěvy domů, tak za Ruprechtovem přímou linkou přes les k Bukovince jak přechazel přes žleb najednou cosi zahoukalo a hned se udělal silný vítr a než se vzpamatoval již prý měl kolem sebe velkých hadů kteří na něho narážely z vyplazenými jazyky a velkých žab, ropuch, které svítili očima jako hvězdy na obloze a malých krokodýlů kteřícenili na něho cenili zuby a tak byl kolem dokola obklopen že nemohl udělat ani kroku do předu ani zpátky a tak stál mezi těmi nestvůrami jako přimrazený začál se modlit a jak se modlil tím víc nestvůr obludů přibývalo a tak si vzpoměl ještě na spáteční modlitbu věřím boha začál se tedy modlit po zpátku modlidbu a jak se modlíl tuto modlidbu ještě více na něho doráželi tak až skoro na tělo, ale žádný z těch nestvůr se jej ani nedotkl. nezbývalo tedy žádné jiné pomoci než se domodlit a tak se stalo když řekl řím vě zas prý přišel velký vítr země se zatřásla než se vzpatovál byli všechny obludy nestvůry ztraceny. Potom prý utíkal kopec ne konec k Bukovince a směrem k Hostěnicím a když přišel domů byl celý udýchaný a tak zapocený až z toho onemocněl. Byli prý to zlá duchové. Toto vypravování jsem slyšel z úst mého dědy Sekaniny a co byli u nás lidé na besedě všempři tom vypravování vstávali vlasy na hlavě a my jako děti jsme se také báli. A takových vypravování bývalo mnoho: v hajence pod Hádkem měl prý zabit nějakou osobu ten dotyčný co tam bydlel a toho zabitého duch prý tam chodíl strašit každý den o jedenacti hodinach prý se otevřely na ráz všechny dvéře, mohly být na nejpevnější závory zajištěny a jakýsi člověk v bílém plášti chodíl po kuchyni a světnici stále bědoval a naříkal a o dvanácti hodinách se stratil a dvéře se pozavíraly zas tak jak byli večer, žádný tam nechtěl bydlet, ale teď jež mnoho let tam nestraší. Před sto lety podobných strašidel bývalo mnoho a v zimě večer se o nich vyprávělo tak že by z toho spisovatel sestavíl romány.

Škola, vzdělání a pokrok

první lidé co se přistěhovali do tohoto údolí neuměli číst psát ani počítat, ale to jím nic nevadilo mezi sebou si asi porozuměli dobře. Později však když chodily do Pozořic do kostela a třeba za jinou prací, a poznali, že tam lidé dovedou číst, psát a i počítat tak někteří občané se domluvili s Pozorské školy s učitelem, že by k němu posílali svoje děti, aby se naučili aspoň číst a psát. A tak učitel za jistý poplatek několik dětí přijál ale chodili do školy dětd jenom těch rodičů kteří mohly za vyučování zaplatit učiteli, a kteří neměli na tento poplatek, tak jejich děti zůstavali doma. Když jednou jedenácti nebo dvanácti leté děvče šlo samo do školy, více se nevrátilo a zůstala na vždy nezvěstnou na památku ztracení dítěte rodiče nechali na kopečku u chodníka k Pozořicím postavit /božímuka/ panenku Marii s děťátkem.

Někteříchudší kteří měli děti a chtěli se učit,a chodilido čísla 44 tam bylšvec,který uměl trochu číst a psát a počítat a ten při své práci učil ty děti abecedě něco psát a počítat,za to museli v zimě donést sebou dříví na topení,nějaký groš za týden zaplatit.V létě do takové školy nechodili a rodiče jim zaopatřili doma práci,chodit pro vodu pro dobytek,do lesa na trávu a na jahody. Po případu se straceným děvčetem,obecní výbor se rozhodl vystavět pro děti na učení školu v místě.A tak kolem roku 1865 postavili jedno třídní školu, to bylo již při padesáti šesti čísel,škola měla popisné číslo 57.Teprve tehdy začali chodit děti do školy jaksi povinně a koncem roku 1890-1899 měl učitel ve škole 80 až 90 žáků.Prvním učitelem na tý škol byl učitel Kruďák,pak Snídal a Horáček,poslední na tý škole byl učitel Šťastný,Ten poslední musím psát chuďák měl ten největší počet žáků.Tyto žáky si rozdělil na tři skupiny:první oddělení,první a druhý ročník,druhé oddělení na třetí čtvrtý,pátý a šestý ročník a třetí oddělení na sedmý osmý ročník.Poslední dva ročníky mívali přes léto úlevy,to bylo od prvního dubna do prvního listopadu a jak nastoupili v listopadu do školy to měl učitel pravá muka,tito žáci přes léto jak by zdivočili,nechtěli poslouchat v lavicích se prali,hádali,v půlipůl dnu ze školy utíkali a takový mravný citlivý a bez úhonný učitel jak byl Šťastný nemohl s nimi ve škole nic pořídit,poněvadž při učení rákosky se nepoužívalo a když již bylo toho moc a šlo mu to na nervy,dal hlavu do dlaní a při tom to bylo jeho nehrubší slovo co pronesl /vy sloty jedny/ za chvíli zas se dával klidně do učení.

Do školy chodil také katecheta,který vyučoval náboženství,někteří byli hodní,dětem těm nejmladším dával cukrdlata a se staršími pěkně zacházeli nejvlivnější byl kaplan Synek a po něm přišel kaplan Plhal,ten chodil s velkým řeznickým psem,aby mu někdo nevystoupil cestu /toho času bylo dosti takových co obírali zámožnější lidi/ Tento páter Plhal když vstoupil do třídy všichni žáci povstali a křestanským způsobem jej přivítali/Pochválen buď Ježíš Kristus,Výtáme Vás velebný pane/ Tento vstoupil s velkým psem do třídy,a první učebnici vzal rákosku do ruky a začal se vyptávat na úlohu kterou jim uložil a běda tomukterý nedovedl nazpamět odříkat celou úlohu a pak začala učit rákoska,když to byl chlapec zavedl si jej na stupeň,sedl si na židli,ohnul si jej přes stehno kalhoty na zadnici mu vyšponoval a začal učit a po takovém učení,když již se rákoska dosti nacvičila a chlapec od bolesti křičel,protože měl zadnici celou promodralých jelit a po tomto výkonu musel kleknout na stupeň a tam byl až do konce křestanského učení a takových než vyskoušel celou třídu,dostalo se na stupeň víc,kolikrát byl celý stupeň oklečený,u děvčat to bylo trochu mírnější,ta která neuměla musela nastavit ruce a dostala rákoskou po dlaních a někdy nemohla zavřít ani dlaň a po takovém daru musela říct pámbu zaplať a když bylo po učení chlapcům rozkázal vstat a jeden po druhém jít políbit páterovi ruku a říct taky pámbu zaplať a to se opakovalo dokud tento páter byl při Pozorské faře. Jak již podotknuto že učitel Šťastný měl přeplněnou třídu žáků,tak žádal obecní zastupitelstvo aby se snažilo pro tolik žáků postavit větší školu. Toho času byl starostou Josef Řičánek čís.8. a radním revírník Všetečka ten byl jako zástupce s finačním hospodařením od velkostatku Pozorského. Při dlouhém domlouvání a vysvětlování se jim podařilo,přimět pány z Pozorského zámku aby povolili postavit novou školu. A tak roku 1898 obecní rada vyhledala místo na stavbu školy.Vyhledala uprostřed obce u tehdejšího majitele Blatného čís.19.pozemek,tento pozemek obec odkoupila a začala se stavět nová škola.A roku 1899 byla postavena na tehdejší dobu pěkně zařízená a vybavená,záchody vzorné a kabinet jednu světnici pro druhého učitele,taky hospodářské stavení,kůlnu na uhlí a dřevo,na dvoře pro žáky sportovní nářadí bradla,hrazda a kruhy na provazech všechno pěkně zařízeno.
A jako každá škola tak i tato musela býti posvěcena a tak ke konci prázdnin se vysvěcovala,na tuto slavnost přišlo se podívat i hodně lidu s přespolních vesnic z Jezer,Pozořic,Mokré,Horákova a z Ochoze a dalších,po vykonaných obřadech náboženských zahrála dechová hudba na rozveselení a všem dětem třeba nepatřili do školy,rozdávali se uzenky rohlík nebo pletýnka a sodovku a po této slavnosti šlo se do hospody a tam se tančilo a pilo zpívalo až do rána.A tato celá veselost šla na výlohy obecní,jak již zmíněno tři čtvrtiny platil Lichtenstejn

A tak učitel Šťastný byl šťastný, ještě před prvním zářím přestěhoval se do nové školy, dostal přiděleného učitele a sám byl povýšen na nadučitele, sám si ponechal tou drobotinu první, druhý a třetí ročník se kterými to velmi dobře uměl a mladý učitel vyučoval ostatních pět ročníků. Tento mladý učitel již měl širší učitelské vzdělání a žáci jej museli taky lepší poslouchat, vyučoval velmi pěkně všechny předměty a když mluvil, tak jak kazatel a taky jej žáci rádi poslouchali. Na zeměpisné učení nakreslil velké mapy Evropy a Asie další již nedokončil. Tento mladý učitel toho času se hlásil k pokroku byl zakladatelem čtenářsko-pěveckého spolku Meloděj, ale jeho jednání se obecním tatíkům nelíbylo, toho jeho pokroku se velice báli, že zkazí všechnu mládež v obci, toho času byl předsedou školní rady Jan Řičánek čís.13. který byl moc zarytým katolíkom, tento předseda se smluvil s páterem Plhalem a hleděli jej z obce a ze školy dostat pryč a tak tento učitel skrze svoji pokrokovost bylod nás a ze školy vyštván, učil u nás pouhé tři roky do roku 1902. Odešel všemi mladšími lidmi mylovaný učitel Bednář. Na jeho místo přišel druhý učitel jménem MERGENTÁL a jestli jeho předchůdce byl pokrokový tak tento nezůstal pozadu, hned v prvním roce 1903, jeho působení zakládal v Hostěnicích tělovýchovnou jednotu Sokol a do toho Sokola se přihlásili chlapci kteří tehdejší dobu se hlásili již k pokroku a to byli Ferdinand Šlof, čís.1. Josef Řičánek čís,8. František Hodáň čís.28. Blahák František čís 4 a Boudný Tomáš čís.40. a učitel Mergentál v čele. Ti chlapci kteří se přihlásili do tělocvičné jednoty Sokol, byli u strejců a tetek nejopvrženější lidé pod sluncem, a když se oblékli do stenokroje s červenými košilemi to už byli celí čerti a lidé se jim vyhýbyli aby pohledem na ně se nakažlivě nepokazili a tak tento učitel který s páterem plhalem se v krátké době na sebe hněvali, přišel tentýž osud jako jeho předchůdce učitel Bednář a jen taky tři roky učil do roku 1905. byl z Hostěnic vyštván jako by měl nakažlivou nemoc, kterou by se nakazila celá obec. Po jeho odchodu tělocvičná jednota Sok Sokol již nefungovala a vesnice byla zbavena nakažlivého moru, který hrozil svobodomyslekářstvím. Po jeho odchodu přišel zas nový učitel jménem Silvestr Kopecký, tento učitel pocházel z rolnické rodiny z vesnice Holubic a když se dozvěděljak starší občanénenáviděli pokrok tak ničeho podobného si nevšímal a hleděl si jenom svého učitelského povolání a dělal tak aby všestranně vycházel a tak se v Hostěnicích uplatnil a když nadučitel Šťastný šel do výslužby nastoupil na jeho místo již tenkrát se říkalo nadučitelovi ředitel školy a v této funkci u nás zůstal až odešel do výslužby. Po něm nastoupil za ředitele školy Májek z hodějic, po okupaci v roce 1946 odešel od nás nepředvídaně a na jeho místo nastoupil učitel Olšr který byl jmenován ředitelem školy, Co byli další učitelové a učitelky při řídicích školy to se nemohu psát protože jsem málo znal jedině vím že nějaký čas u nás ve škol učil učitel Stupárek.

Zakládání spolků:

Veteráni /vojenští vysloužilci/ sbor dobrovolných hasičů a tělovýchovná jednota Sokol. Tento spolek vojenských vysloužilců se sídlem v Pozořicích se založil kolem roku 1870. Do tohoto spolku v padalo sedm obcí včetně Hostěnic. Toho času když se vrátil voják z vojenské služby a chtěl se dále ukazovat že byl vojákem, tak se dal do veteránského spolku. Tito veteráni nosili vojenský stejnokroj, černé šaty, po vojenském střihu, cilindr, kulatý tvrdý klobouk, kolem klobouku černo-žlutou šnůru a na levé straně připevněný fedrpuš to znamená z černých kohoutů aspoň dva ocasy takový mundur stejnokro nosili vojáci landtvéři zeměbrana a takovým veteránům z Hostěnic se přihlásil hodně kolen 30/40 mužů. Toto sídlo vojenských vysloužilců mělo své důstojníky a poddůstojníky setník to byl nejvyšší velitel, pak poručíči několik četařů desátníků, praporečníka a několik trubačů a tak byla celá setnina vybavena, k tomu měli svou kapelu vlastní taky uniformovanou. Tito veteráni chodili na církevní parády do průvodu, na Velikonoce v sobotu na vzkříšení, božího těla, na takové svátky paradní se vypravila celá setnina, při takových slavnostech se střílelo z hmoždířů, tak hlučné rány jako z děla, to znamenalo, že při těch slavnostech jsou veteráni, zemřel-li z těchto obcí člen spolku oznámilo se to hned do všech příslušných obcí že zemřel ten nebo onen veterán v té či oné obci, že má pohřeb v ten a ten den,

Takovému kamarádu veteránu šli všichni na pohřeb mimo těch kteří měli nutnou neodkladnou práci. Na hřbitově po cirkevních obřadech zahrála kapela píseň hřbitove,hřbitove zahrádko zelená a trubači mu při spuštění do hrobu vzdali poslední vojenskou čest zatroubením intrády a při tom bylo vystřeleno šest ran z hmoždířů,tím byla vojenská pocta skončena.Jak vyšli ze hřbitova seřadil se do čtyřstupů a při vojenském pochodu došli až do hospody.Tam pozůstalí po zemřelém udělali trachtu,půl hektolitru piva,ze tři nebo čtyři kopy tvarůžků a chleba kolik snědli.Když bylo po společné trachtě,obzlášt veteráni z Hostěnic jak již zmíněno že skalaři rádi oili kořalku chut tvarůžkovou,totéž žízeň po tvarůžkách hasili kořalkou.Po takové trachtě veteráni co byli bližší se rozcházeli do domovů,ale Hostěnští chodili vždy společně a to po vojensku se sešadili do dvoustupu,měli vždy nějakého četaře nebo desátníka ten zavelel k pochodu a trubači začali troubit vojenské pochody,toho času měli Hostěnice dva trubače,Jan Hodáň čís.28.a Motal František čís.38.Ti byli na vojmě hornysty u batalion komandantů.Ti když začali troubit tak jejich trubky jenom praskali a když vyšli na Jezera a pochodovali k Hostěnicím jejich trubek hlas se nesl zřetelně až do Hostěnic a ženy čekajice na muže jak slyšeli troubit tak říkali no lumpové až jdou.Takových veteránských pohřebů bylo někdy do roka několik,ale každému šli na pohřeb a vzdát zesnulému na poslední cestě jeho vojenskou čest.Když bylo po první světové válce roku 1918.a říše Rakousko-uherská se vyla rotrhána na republiky,tím padlo i jeho Veličenstvo c. a řské a spolek vojenských vysloužilců se sídlem v Pozořicích se taky rozešel,čímž byli i cirkevní parády na Velikonoce a boží tělo ochudobněny veterány.

Dobrovolný sbor hasičů:

Roku 1906.obecní výbor při mimořádné valné hromadě se usnesl aby se v Hostěnicích založil sbor dobrovolných hasičů,což bylo všemi přítomnými nadšeně a jednohlasně schváleno.Celý sbor hasičů měl počítat 24.mužů.Toho času obecní starosta Antonín Slaný čís.9.stručně vysvětlil občanům nutnost takového zaopatření na obci která tehdy čítala 110.čísel a dále řekl kdo se cítí zdravý a pružný do věku 40 let a chce být hasičem má volný přístup nechat se zapsat do sboru hasičského.
A tak nastal zápis členů a že to byla novinka a velká čest být hasičem nechali se zapsat skoro všichni ci byli na valné hromadě zúčastnění a ještě po schůzi docházeli co nebyli na valné hromadě zúčastněni aby je starosta dodatečně zapsal do sboru hasičů,celkem se jich přihlásilo přes padesát.A že mělo být jen čtyřiadvacet členů činných,tak obecní výbor udělal v týdnu mimořádnou schůzi, aby vybral a přihlášených občanů činné členy do sboru hasičského,v prvé řadě byli napsáni z příbuzenstva obecního výboru a pak další kteříse jim zdáli být k asičům schopnými.Hned na druhou neděli obecní sluha bubnem ohlašoval že navědomost se dává všem kteří se přihlásili do sboru dobrovolných hasičů by se dostavili k volbě náčelníka a ostatních hodností ve sboru.V určitou hodinu kdy se měli dostavit byla již hospoda plná a starosta obce zahájil schůzi k těm kteří se přihlásili do sboru hasičů a mezi jiným řekl:Vážení spoluobčané je to velmi hezký příklad pro celou naši obec,že se přihlásilo tolik ochotných občanů pro tak důležitou věc jako je hasičstvo.Ale že můžeme mít u nás více jen čtyřiadvace členů činných tak obecní rada vybrala s těch padesáti přihlášek čtyřiadvacet kteří jsou zaměstnáni blíže domova,aby včas požáru mohli co nejdříve byti v pohotovosti a vy ostatní kteří nebudete členi jako činní hasiči můžete zůstat jako přispívající členové hasičského sboru,žádného nevylučujem a každý je nám vítaným členem.Po tomto vyjádřenívytáhl starosta s kapsy kus papíru a začal čísti členy kteří jsou přijatí jako činní hasiči,po přečtení nastal trochu šumot,ale brzy to přestalo protože nastala volba náčelníka. O toto náčelnictví se zajímali dva,oba pěkného vzrůstu a mužnosti,to byl Václav Pantůčekčís.24 a Jan Kousal čís 25.nyni 137.Kolem třiceti roků staří oba dva.Po tomto oznámení dvou kandidátů na hodnost náčelníka začali se jmenovaní hasiči shlukovat v menší hloučky a radit se kterého z těch dvou kandidátů volit náčelníka,po krátké poradě starosta rozdal činným členům lístky na hlasování od roku 1905 se každá volba prováděla hlasovacími lístky,aby každý dle své vůle napsal na lístek jméno koho volí za náčelníka.A kdo měl napsaný lístek hodil jej před starosty do klobouka již připraveného.A když všichni měli odevzdané hlasovací lístky starosta je v klobouku trochu zamíchal a pak po jednom bral z klobouku a nahlas prohlásil jméno kandidáta a když všechny vytáhl z klobouku a nahlas přečetl/to již někteří věděli kdo je zvolen za náčelníka poněvadž si to počitali sami pro sebe na prstech spočítali hlasy kolik který má.

Jan Kousal obdržel 13.hlasů Václav Pantůček 11.hlasů.Tak Jan Kousal čís 25. byl zvolen prvním náčelníkem dobrovolného sboru hasičského v Hostěnicích. Pak nastala volba ostatních hodností,to byla volba aklamační ústní a byli zvoleni ještě dva podnáčelníci,tři četaři a tři lezci tito lezci vylézali po žebřících na střechu a byli taky jmenováni na prvního,druhého a třetího lezce, ostatní byli rozděleni na rozvynování hadic a ke stříkačce na pumpování. Pak obec koupila pro hasiče výzbroj to znamená na hlavy helmy po boku sekerky v kožených poudrech a červenočerné široké pásy na nichž byli připevněny sekerl Náčelník měl silně postříbřenou helmu a zvlášt ponyklovaný parádní sekyrku a podnáčelníci měli zvlášt naparáděný helmy a sekerky taky jemnější než obyčejn hasič.Též koupili režného silného bílého plátna na stenokroj a odborný krejčí všem ušil podle míry stejnokroje.Pozorský sbor jim věnoval starou stříkačku Stříkačka měla asi hektolitrovou nádrž,do této nádrže se lila s putýnek voda kterou lidé přinášeli ze studní nebo potoka a z této nádrže hnali pumpováním vodu do ohně,při takové stříkačce nebyli hadice a voda dostříkala nejvýš na 5-6 metrů do výšky a první opravdové cvičení se naskytlobrzy v roce 1907 hořela hospoda u Kučerů čís.33.právě před tím dostali tou starou stříkačku ,lidé se zběhli z celých Hostěnic a všichni s putýnkami v rukách a přinášeli vodu ze dvou potoků ponevadž studní nebylo a nepřetržitým řetězem šla voda ke stříkačce,ohenbyl po dlouhé námaze lidu i hasičstva zdolán,vyhořel soused těsně přilehlý na budovu hořící čís.33 u Kučerů.A tak když obecní rada vi la při požáru u Kučerů že stará stříkačka je nedostatečná na takové ohně domluvila se a požádala pány ze zámku Pozořického aby povolili do Hostěnic sboru hasičskému koupit novou stříkačku,podle nejnovějšího vzoru.Když důvod dobře vyjasnili pánům ze zámku,tak svolili ke koupi nové stříkačky.A do měsíce byla přivezena do sboru hasičského toho času nejmodernější stříkačka.A že to bylo toho času,něco podobného všechno světit,tak i u nás se připravovali ke svěcení stříkačky.Rozeslali do všech okolních vesnic,kde byli již o něco dříve založeny sbory hasičské,aby přišli na slavnost svěcení stříkačky.A začali se připravovat ke slavnosti.Na obou koncích vesnice u čísla 42 a u čísla 13. postavyli se slavnostní brány,aby u těch bran uvítali přespolní sbory,někteří hasiči se učili nazpamět říkání na uvítání sborů sloupy od bran byli ověnčeny chvojím a kvítím,na hoře připevněna čtyři metry dlouhá a hodně široká deska celá obalená v červeném papíru a z bílého papíru pěkně vystříhaná a nalepená písmena.Vítáme Vás,to bylo z venku a zevnitř vesnice,Všichni za jednoho a jeden za všechny.Pak se ještě vykopala jáma nádrž asi dva krychlové metry na z zadržení vody v potoku to místo je u mostu pod číslem 42.aby ukázali druhým sborům jak daleko a vysoko nový stroj stříká.A poslední den u kříže na proti domkučís.17.postavili oltář na polní mši svatou,stříkačku obkrášlili květinami a příprava ke slavnosti byla hotová.O osmi hodinách mělo začít ví ní hostů,poněvadž chodili místní hasiči přespolním na proti,aby je u slavnostních bran uvítali,dělali to čtyři skupiny o pěti mužích.Vítání se naučili jeden podnáčelník a tři četaři kteří byli vedoucí vítací skupiny.Hasiči dostali novo stříkačku asi měsíc před slavností a tak mívali během týdnu dvakrát,třikrát cvičení,aby po cirkevní slavnosti odpoledne ukázali přespolním hasičům jak rychle a ukázněně dovedou z novým strojem zacházet.

Tu neděli pastýř nehnal dobytek na pastvu a občané dostali rozkaz aby tehdejší úzkou silnic pozametali od dobytčího trusu očistili až po myslivnu,silnice nebyla nikdy tak čistá a přiúravena na velkou slavnost jak tuto neděli.Sbor hasičů měl sídlo v hostinci u Kučerů tou dobou po vyhoření již částěčně opravenou a když přicházeli přespolní sbory,po uvítání je zavedli do svého sídla ke Kučerům čís.33.Ten den bylo náherně krásný právě se hodící na takovou slavnost.Před desátou hodinou když měla začít polní mše,tak všichni hasiči co se sešli z okolních vesnic,vyšli na silnici tam se seřadili do čtyřstupů místní hasiči neprvnější a všem přítomným velel náš místní náčelník Jan Kousal.Když velitel zavelel k pochodu začala hrát dechová hudba pod vedením kapelníka Václava Pantůčka ~~z takxkxxiřixxxobčanstxx~~ rázný pochod co jste hasiči cojste dělali a tak hasiči a občanstvo které bylo na čouhačce pochodovali vesele na místo slavnostní přední místo zaujalo hasičstvo a družičky .

Pak vystoupil na vyvýšené místo župní náčelník a promluvil o šlechetnosti kterou se vyznamenávají hasičské sbory,mezi jiným taky pronesl heslo hasičů: Všichni za jednoho jeden za všechny,po jeho slavnostním referátu začala polní mše.Po mši posvětil farář z Pozořic jménem Páral stříkačku a pokřtil ji jménem Anna patronku obce Hostěnic.Kmotřenkou stříkačky byla paní Švábenská manželka pana Floriána Švábenského čís 22.jenž byl před tím zvolen za starostu místního hasičského sboru.Odpoledne jeli hasiči s novou stříkačkou na cvičení ukázat přespolním sborům jejich dosavadní výcvik se stříkačkou.K tomu byli vybrané koně od Josefa Ričánka čís.8. starosty obce,koně a kšíry řemení všechn vyleštěné jak na přehlídku a koně zapřažené dosud ještě v ozdobené stříkačce, vzadu na stříkačce připevněný naviják s hadicemi a sedm hasičů včetně trubače zůstalo u stříkačky.Ostatní hasiči šli s průvodem.Hasiči všech sborů se seřadi do čtyřstupů a všechny svobodné děvčata co nejlepší vystrojené měli různo barevné šněrovačky černé,červené,modré a zelené ,rukávce bílé naškrobené nad lokty přivázané též různými barevnými pentlemi,též sukně naškrobené těch měli na sobě 4-5 aby byli hodně široké,šátky na hlavách většinou červené ty se nejlepší vyjímali.Fěrtušky a punčochy též různobarevné,tyto děvčata šla v čele průvodu,za děvčaty hudba,za hudbou hasiči a pak občanstvo s celé vesnice. Tento průvod se zastavil na horním konci vesnice aby prošel celou vesnicí. A že byl nádherný den sešlo hodně lidu i z okolních vesnic,tak že když průvod pochodoval tak byl od čís.13.až po čís 22.nepřehledným davem,takový průvod v Hostěnicích ještě nebyl nikdy před tím ani po něm až do dnešního dne. Když průvod přišel na určité místo kde se mělo odbývat cvičení,již předem bylo umluveno se správcem Všetečkou kdyby přišlo na slavnost hodně lidu,aby dovoli vstup na jeho louku před myslivnou,tento na žádost hasičů ochotně slíbil protože je louka pokosená a nemůže se stát žádná škoda.A tak když přicházel průvod,kde mělo odbývat cvičení,krojovaní hasiči zůstali na silnici a všichni ostatní diváci byli na levo i na pravo rozestoupnutí po louce.K takovému rozestoupnutí byli zvoleni pořadatelé.Zatím u stříkačky na horním konci u čísl 13.byli připraveni na znamení" Hoří,hoří," což dal trubač znamení od cvičiště že průvod je na místě.Ričánek Josef čís.8.starý dragoun a dobrý jezdec s koňmi pobídl koně do klusu-pak do cvalu a na konec do největšího trysku a trubač přes celou vesnici troubil "Hoří,hoří, a když přijížděli tak průjezd na silnicibyl jak náleží uvolněn.Ričánek se stříkačkou zastavil přesně na určeném místě.Hasiči seskákali ze stříkačky a každý se chopil svého co kdo měl nacvičené jedni ssavice,druzí hadice,třetí koncovku,někteří k ramenám na pumpování a za necelou minutu již se hnala voda koncovkou,do výše dvacet až pětadvacet metrů a do dálky přes třicet metrů a ten co měl koncovku,ke konci trochu zažertoval,namířil koncovkou na občanstvo které bylo na louce rozestaveı poustěl na ně vodu,ne aby je snad pošplíchal,ale aby před vodou utíkali zpátky. Tento žert provedl za všeobecného smíchu.Po skončení cvičení se stříkačkou, župní velitel pochválil celý sbor hasičů za velmi pěkný úspěch,že dostali vodu do koncovky za necelou minutu,tím slavnost se stříkáním byla skončena. Hasičstvo tedza velení župního náčelníka se seřadilo a pochodovalo k hostinci ke Kučerům na společnou zábavu a k tanci.Na tancování bylo také pamatováno. Mladí hasiči a svobodní chlapcihned v sobotu jeli do lesa tak zvané smrčky dne na tom místě stojí domky,vzhůru nad kravínem,z velkým žebřinákem na smrkové budličky a přivezli je k hospodě,aby budličkami vyrovnali velký prostor na tancování.Jak průvod odešel na cvičení hasičské,hostinský měl najaté muže a ti trochu urovnali prostor na silnici před hospodou,budličky rizházeli po celém prostoru,vyrovnali kde byla jaká padlinka budličkami a než se vrátil průvod zpátky tak místo na tancování bylo toho času jak náleží připraveno. Děvčata jak došli na taneční prostor hned zahájili taneční veselost a začali zpívat veselou písen:Hasič běží celý popálený,holka pláče a rukama lomí, neplač holka o hasiče svého,namluv sobě jiného hasiče jiného at.d. holadrija holadrija a t.d. A hasiči jak došli hned po rozkazu pohov,a rozchod brali děvčata k tanci,ale těch nestačilo pro takový zástup hasičů a tomu ještě mladých chlapců domácích i přespolních a tak brali k tanci mladé ženy a když nestačilo ani těch tak brali starší,leckerá starší babka se proskočila. Velitelé všech sborů kteří přišli na slavnost svěcení stříkačky a zůstali u zábavy,šli objednat pro každý sbor který čítal více hasičů čtvrtnici piva, poněvadž hasiči mívali vždy velkou žízen a k tomu dva plechové litry a nebo plechový tuplák dvojlitr těchto Kučera vypůjčil aby jich měl dost ,od hospodského Ričánka který tehdy taky natáčel pivo u jednoho zvlášt udělaného pultu to byl stůl na položení piva a tak hasiči pili a zpívali,tancovali

někteří i děvčata namlouvali a když některý sbor totiž jeho hasiči měli ješt žízeň,tak si nechali dovalit druhou čtvrtnici a pili a tančili dokud se nesetm Pak nastal čas k odchodu,velitelé na trubky svolávali svoje hasiče po nastoupe šiků a zavelením velitele k pochodu,přistoupila do předu jedna naše vítací skupina,která přespolní sbor vyprovodila znovu k bráně kde jej ráno přivítala. A když přespolní hasiči odešli a domácím se nechtělo do malého sálu odejít tancovat,ještě dlouho tancovali při svitu měsíce a Rajmund Škroba z Ochoze již hodně při veselé náladě bil do bubnu a třískal na činely až velká ozvěna s ozývala na proti v Pacholčí zpátky po celé vesnici a muzikantikteří hráli na plechy bez not bylo je slyšet noční dobou daleko široko mimo Hostěnic, až k dvanácté hodině až bylo na venku málo lidu teprve se muzikanti přestěhovali do sálu a tam hrála muzika na pamět svěcení stříkačky až do rána.A takových různých veselostí bylo toho času hodně kolem Hostěnic a Hostěnětí hasiči chodili všude aby ukazovali druhým sborům svou bratrskou přízen a lásku ve jménu,všichni za jednoho jeden za všechny.Asi za týden po sčítání čistého výnosu ze slavnosti šel velitel ke správcovi zaplatit škodu která se způsobila při cvičení na louce.Odměnu nesl deset zlatých.Když řekl správcovi Všetečkov: za jakým účelem k němu jde,tento se mu vysmál a do konce řekl že on děkuje za postříkání louky a dal veliteli pět stříbrných zlatáků pro sbor hasičů v Hostěnicích,tento lesní správce byl toho času obecním radním.Dobrovolný sbor hasičský v Hostěnicích se osvědčil do roku 1914 než nastala válka zůčastnil se několika požárů domácích i přespolních a všude ukázal svou obětavostí k postíženým občanům a dbal o jejich záchranu,tím si zachoval čest hasičstva. V čas války od roku 1914-1919 hasičský sbor skoro nefungoval ponevadž všichni muži od sedmnáctého až padesátého roku byli na vojně a ženy toho času nebyli k tomu vedeny.Až po válce roku 1919 sbor se zase dával do hromady,ti co nepřiš: z války domů byli nahrazeni novými činnými členy a sbor byl v plném počtu znovu a začali vesele zas jak před válkou,udělali několik veřejných cvičení několik výletů do přírody a v té veselosti tak čas ubíhal až nastala válka druhá. Za druhé světové války se nechodilo na veřejné parády ba ani je žádný sbor nepodnikal,ponevdž každý sám na sobě cítil jakési stísnění a nevolnost a tak se nic nepořádalo a taky něco podobného provádět bylo zakázáno.Po druhé světove válce sbor hasičů v Hostěnicích opět zaujal svoji činnost a do sboru hasičského byli přebrány i mladé ženy.Od roku 1952 sbor hasičkský má motorovou stříkačku a celý dobrovolný sbor hasičský v Hostěnicích má dnes zjednodušené jméno Požárníci. V městečku Pozořicích požárníci mají zvlášt připravený požárnický vůz a když zemře některý požárník z Hostenic,tak jej taky na tom voze zavezou ke hřbitovu do Pozořic a tím zesnulému vzdávají poslední poctu a čest.Dnes se píše rok 1964 a máme v Hostěnicích již jen jediného člena co byl zakladetelem sboru dobrovolných hasičů v Hostěnicích roku 1906 tím je osmdesátidevíti letý Josef Kousal čís.103.který se dosud v jeho stáří ,hrdě hlásí k požárníkům a je přispívajícím členem.

Zakládání Sokola a jeho činnost.

Jak již v předu podoknuto že učitel Mergetál roku 1903 zakládal v Hostěnicích Sokola,musel pod tlakem Hostěnských občanů opustit svoje učitelské stanoviště roku 1905.Odchodem učitele Mergentala který stál v čele Sokola,chlapci zůstali osiřelí a víc se o činnost Sokola nestarali a tak byla z Hostěnic nakažlivá nemoc vyléčena ale malá jiskra ve vnitru mladých chlapců přece jenom zůstala a chlapci kteří dosáhli sedmnáctého roku svého navštěvovali v hostinci Ričánka čtenářsko-pěvecský spolek Metoděj který založil učitel Bednář a tam se četli trochu pokrokové knihy zpívali národní písně a mezi sborníky přišel taky sborník Sokolský který koupil Josef Ričánek čís.8.a daroval jej čtenářskému spolku.Chlapci kterých bylo asi dvacet scházívali se v neděli odpoledne ve spolkové místnosti,otevřeli okno které bylo k silnici a zpívali písně sokolské jako na příklad: Měla jsem milého sokolíka a on mě uletěl do lesíka do lesíka jedlového snad ho tam najdete střeleného.a nebo Sokol jsem a Sokol budu šat sokolský nosit budu šat sokolský pěkně sluší žádný mu ho neporuší,červená košile sluší roztomile starému mladému sokolu švarnému, Hoj vzhůru pestrý Sokole,hoj vzhůru na svou stráž na nejvyšší spar vrchole, tam leť co síly máš jen dál a dál jen výš a výš až nad oblaků lem, nebo Na přední stráži společně vždy věrný Čechu stůj a neůnavně statečně haj každý život svůj nepřátel seč nás neleká by zuřil sebe víc a být i cesta daleká my jdeme vzdorně vztříc,: A Takových krásných písní se vyzpívalo za nedělní odpoledne velké množství a děvčata procházející se po silnici,zárlivě naslouchala

chlapeckým zvukům a nedalo jim pokoje aby se nepřidali k nim a tak chodili do pěveckého spolku chlapci i děvčata a zpívali společně a nebylo snad toho ča zábavnějšího podniku než byl tento pěvecký spolek.A přišlo jaro 1910 a přišli Sokolí z Pozořic z Ochoze,Řicmanic, Bilovic a i Babic po takové žádosti radostně k nám dělali pochové cvičení a jiskra která v mladých chlapcích tlela najednou se vznala a vypukla v požár a chlapci všichni co chodili zpívat do pěveckého spolku se usnesli že založí Sokola v Hostěnicích a požádali sokolsk Jednoty z okolních vesnic aby uspořádali několik pochodových cvičení do Hostěnic.Jednoty Sokolské udělali do Hostěnic několik pochodových cvičení a z tělo cvičnou jednotou Sokol z Babic přišel i župní náčelník z Babic bratr Richtr,který po krátkém referátu vysvětlil mládeži i starším o účeku Sokolstva jeho řeč byla s velkým nadšením vyslechnuta a hned přicházelo v činnost axxxx: založila se jednota Sokol pod záštitou župy krále Jiříka,Chlapci od 18 let do 21 skoro všichni se nechali zapsat do Sokola a někteří i co přišli z vojny celkem 27 cvičících členů.Druhý den byl v Hostěnicích poplach mámy,tátové, strejcové a tetky všichni nadávali.Ale tentokrát nic jim to nepomohlo Sokol založen a přihlášení členi ani jeden se nepáčil a tak všechna nenávist proti Sokolu byla bezmocná.Sokol Pozořice zapůjčil hned po založení Sokola x Hostěnským hrazdu a bradla,Babická jednota půjčila koně a na činky si složili chlapci sami a tak měla jednota Sokol částečné nářadí v krátké době připraveno. Nářadí se umístilo v hostinci Ant.Ričánka čís.15 a připravovalo se ku cvičení. Sestavili se tři družstva a cvičilo se nářadí.Na prostná cvičení přicházeli Hostěnic cvičitelé z Ochoze a již v srpnu toho roku 1910 Hostěnský Sokol vystoupil na veřejném cvičení v Ochozi,Cvičilo a zpívalo se vesele dál a v roce 1911 uspořádal Sokol místní veřejné cvičení sám a při tomto cvičení když viděli tátové a mámy jak jejich synové jsou obratní jak dělají na hrazdě sklopky, přemety,veletoče,na bradlech pak stojky rukama chodit po bradlech a různé kotrmelce,již nenadávali na Sokola naopak jej co možná vychvalovali,jaké z nich udělal obratné chlapce ba ani červené košile jim nepřišli protivné.Tělocvičná jednota Sokol pokračovala úspěšně dál a v roce 1914 nastala válka a chlapci skoro všichni museli nastoupit do vojenské služby a do války.Válka trvala přes čtyři roky a Sokol vůbec nefungoval,poněvadž Sokol byl zákonům Rakouským nepohodlným ,ale po válce hned roku 1919 když byla utvořena Československá Republika Sokol se dal do pohybu a tak vesele fungoval až do roku 1939 když Československo zabrali němci pod svůj protektorát.Po osvobození Československé republiky 1945 tělocvičná jednota Sokol přestala fungovat v Hostěnicích a dnes roku 1964 již si žádný na Sokola ani nevzpomene.Tak dokončila tělocvičná jednota Sokol a čtenářsko-pěvecký spolek Metoděj v Hostěnicích.

Po osazování Hranic soukromných majitelů a knížete Lichtenchstein; již si nemohli další občané rozkopat půdu pro sebe na trochu výživy, jak by kdo chtěl. Ti kdo chtěli kousek půdy aspon na sázení brambor museli podat žádost na obecní zastupitelstvo a toto zastupitelstvo zas žádat nebo prosit pány ze zámku Pozorského aby povolili vykácet kousek lesa na rozkopání v ornou půdu A takovým žádostem bylo vždy skoro kladně vyhověno. Kolem roku 1875 podali občané žádost na rozkopání půdy a tak z Pozorského zámku přišli vyměřit vyčnívající kousky lesa a to bylo pacholčí asi 15. měřic dnes naproti národnímu výboru pak parcely majitelů čís. 78, 9, 11. taky takových asi 20 měřic, pak nad kopečkem kolem silnice z Hostěnic do Pozořic na levo 10. měřic a jak stojí dnes hájovna mezi chodníkem a lukou taky asi 15. měřic. Tyto parcely byli vykáceny a půda byla rozdělena mezi občany kteří neměli půdu. Rozdělování se provedlo na kroky to byla tehdejší míra někdo dostal podle nynější míry třeba 17. arů někdo až 25. arů kousky této půdy byli vykolíkovány a popsané číslicemi od prvního čísla až do posledního, pak se čísla napsali na kousky papíru a kdo si jaké číslo s klobouku vytáhl tak pozemek toho čísla mu byl přidělen, Kdo tyto kousky země dostal, tak si je spracoval na půdu a platil ročně pět zlatých nájmu do zámku pánům, tento plat byl páušálovaný at bylo pole menší nebo větší vše po pěti zlatých. Tyto parcely po rozkopání dostali název mordovny to znamená, že se na nich těžko napracovali. Z těchto parcelí jak byli rozkopány po krátkém čase dostal Revírník na čís. 12. jako deputát 5. měřic. Dnes u hájenky čís. 2. a hajný který obýval čís. 48. taky pět měřic tak že s této parcele domkařům zůstalo jen asi 6. měřic a ti občané kteří si kousky lesa rozkopali na ornou půdu nedostali vůbec žádnou náhradu za práci a zůstali zase bez pole.

Pak roku 1902 když se postavila hájenka nad Hostěnicemi nad kopečkem taky z toho parcelu se přidělilo k hájence asi polovina 5 měřic rozkopané půdy, tak že byli taky postiženi jak tí co to bylo přiděleno revírníku na čís. 12. a hajnému na čís. 48. A za tento dar totiž za těžkou práci při rozkopávání kdo nechtěl nebo nedovedl se ohýbat hřbet před pány a byl pánům nepohodlným jednoduše díle který měl rozkopaný mu odebrali a přidělili jej tomu kdo byl u milostpánů zasloužilým, proti takovému jednání pánů nebylo odvolání. Občané se stále ucházeli o půdu a tak obecní rada zase šla prosit její milost pány na zámku Pozorském roku 1899 o vykoupení lesa na rozmnožení půdy v Hostěnicích, této prosbě bylo vyhověno a hned roku 1899 pacholčí na rovinách asi 20 ha lesa tento les jak byl vykácen, půda byla rozdělena mezi občany takovým způsobem jak již v první část uvedeno. A tak to zůstalo a do roku 1920 po první světové válce. Z těchto dílců se platilo též pět zlatých ročně. Po světové válce když bylo Rakousko-uhersko poraženo a říše rozdělená na republiky Rakousko, Madarsko, Jugoslavii, Polsko a Československo. Vojáci kteří se vraceli skoro po pětileté válce domů byl v nic dosud válečný, revoluční duch mezi těmi přicházeli taky Ruští a Italští zajatci a též legionáři kteří se dali do cizinecké armády a bojovali v cizině proti Rakousku-uhersku. Tito legionáři jako vítězové nad Rakouskem-uherskem zajímali se o půdu. A když roku 1921 se začala parcelovat německé šlechty půda, tak tito legionáři žádali o vykoupení lesa na půdu. Ti kteří nebyli do toho času ve státních službách dostali vykoupit les. Jednotlivec dostak vykoupit půdu lesa na 4. míry a na míru louky kterou užíval Jezerský správec lesa Morávek a to od Šedé studny až po hráz dostali vykoupit v hodnotě 20 haléřů za čtvereční metr Za Rakouska haléř měl hodnotu těch 20 haléřů za Republiku. A občané kteří užívali půdu jako dlouho letí pachtýři dostali ji vykoupit do vlastnictví též za 20 haléřů za čtvereční metr.

V roce 1927 znovu žádali občané již neprosili lesní správu v Pozořicích o vykácení lesa ny půdu to je půda od zbyjovské cesty vzhůru ke kamennému kopečku ve výměře 120 měřic.

Tato půda již byla vykoupena od Lichtensteina do vlastnicství občanů,taky za cenu 20.haléřů za čtvereční metr a později na stavební místa asi roku 1934. les smrčky asi 6 měřic a za myslivnou po silnici k Ochozi taky asi 4.míry na stavební místa a ještě později 1937 vykoupili les od hraběte Mitrovského v katastru obce Sivice.Ta jedna míra od hraběte Mitrovvského se prodávala za 1.300 Korun nerozkopaná.Takovým vykácením lesa kolem Hostěnic se terén trochu otevřel a vyjasnil a Hostěnice vypadali již trochu jako obec.Vykácením lesa na půdu pro legionáře za myslivnou k Ochozi na stavební místa,obec Hostěnice při stopadesáti číslech je téměř dva kilometry dlouhá.Toto bylo do dneška roku 1964 poslední vykupování lesa na půdu a na stavební místa.

Pytláctví a myslivost.

Již první lidé když se přistěhovali do tohoto údolí,zabývali se lovením zvěře,pro svou potřebu a tak do nich vnikla jakási pytlácká touha po cizí zvěři. S počátku když nebylo pušek,chytali zvěř srnce a zajíce do smyček,to je na drátu asi jedena půl milimetru silném na jednom konci udělali malé oko tím okem prostrčili druhý konec drátu a přivázali ke stromku,na to místo kde byl ušlapaný chodníček od zvěře,přes očko prostrčený drát z toho udělali tak velk oko jaké se hodilo na zachytnutí zajíce nebo srnce a když zvěř šla prostrčila okem hlavu a nohama si sama zadrhla smyčku na krk a zvěř se udusila,takové pytláctví bylo tiché a žádný takové pytláky nepronásledoval,tak to prováděli po celý čas dokud nebyli vynalezeny pušky sdupávačky.Jak se tyto sdupávačky objevyli na trhu,tak bylo dosti těch,kteří si potajmu tyto pušky zaopatřili v druhé polovině devatenáctého století takových vášnivých pytláků s puškami bylo dost povídalo se že jich bylo sedmnebo osm a to byli většinou z těch prvních čísel a zvlášt jeden pytlák velkopytlák z čísla 60 Ričánek Klement o jeho synovi napíši o kousek dál.Těch sedmnebo osm pytláků co měli pušky,chodil již skoro veřejně pytlačit a najímali si muže aby jim šli nadhánět zvěř. Toho času byla strážní bezpečnost od Hostěnic vzdálena a měla sídla: v Rousinově,ve Slavkově ve Křtinácha v Líšni a hajní co byli u nás tobyli jenom takoví výpomocní a ti se vůbec nestarali o pytláky a zároven se pytláků báli. Tito pytláci již byli tak vášnivě zabraní do pytláctví,že již nechodili jenom pytlačit ale přímo dělali na zvěř hony,bez všelijaké rozvahy,ale čeho moc všechno škodí.Jednou se to doneslo na Pozorský zámek,že z Hostěnic chodí moc pytláků a dělají zrovna hony na zvěř,tak páni vyzvali z Olšan a Hostěnic myslivce aby šli na hlídky,byli uvědomněni že takové velké pytláctví se provád ze soboty na neděli. Tato hlídka myslivců se vypravila a nešla nadarmo,kolem jedenácté hodiny v noci zachlechla první výstřel od pytláka,honci se rozestoup v Říčku nad Havlíčkem a hnali z husté křoviny zvěř dolů k loukám a na druhé straně proti Říčku stáli pytláci rozestoupnuti s puškami.Jak myslivci zvětřili kde se střílí šli k tomu místu ale honci taky doháněli právě zvěř k loukám když přišli blíže při svitu měsíce poznali,že někdo se na louce hýbe,ale pytlák větřil taky a jak přicházeli blíže poznal že jsou to myslivci jdoucí pomalu kolem lesa hned vykřikl pytlácké heslo alarm poplach se blížící se nebezpečí v tu dobu myslivci vystřelili dvě rány na pytláka ale již se blížili druzí pytláci a spatřivše myslivce spustli na ně palbu pravdě podobně aby žádného nezastřelili jenom zastrašili a v tom se vynořil z lesa velký dav honc kteří ozbrojeni sukovicemi a s velkým křikem utíkali k místu směrem k myslivců myslivci jak zpozorovali velkou přesilu tak se rozutíkali po lese pytláci je pronásledovali,ale po myslivcích ani slechu ani dechu.Po krátkém čase se vrátil pytláci zpátky a jelena rozřezali a rozsekali nacpali do pytlů a vytratili se z místa.Nehorší na tom byl obrpytlák Ričánek Klement který páral jelena ten dostal z levé strany do noh pár broků,broky jej začali pálit ba i trochu krvác ale nebylo to nikterak nebezpečné,dva sylní muži jej vzali pod paže a vedli jej domů.jak jej přivedli domů dělali hned operaci,svlékli jej a které místo bylo hodně zakrvácené vytřeli a začali vyndávat broky které byli někde málo někde víc pod koží,po každém vytaženém broku ještě krev hodně vytlačili vymačkali a pak ránu dosti silně vymazali jelením lojem a z košile udělali fášky obvazy ránu zatáhli pokračovali dál,jak byli všechny broky vytaženy a rány ošetřeny upekli mu nad ohněm kus masa aby měl prozatím co jíst a zanechali jek ležet na zemi,protože žádnou postel neměl,druhý den mu přinesli kořalky,v poledne jak nález oběd a rány již nepálili a do týdne chodil po vesnici jak by se nic nestalo.

Od toho času jak byli prozrazení, již nepytlačili hromadně, každý šel raději na svoji pěst sám, ale pytlačili pořád dál každý na svoji zodpovědnost.
Tento příběh několikrát vypravoval Jan Boudný který bydlel na čísle 30. a přiženil se na číslo 40. Byl narozen 1848 a tento příběh se stal 1868 po přechd pruského vojska přes naší vesnicí. Asi kolem roku 1900 propachtoval si honidbu v revíru Hostěnském jakýsi velmožný pán z Brna Schikard, říkalo se oněm že je továrník nebo hoteliér něco podobného, ten pořádal do nového roku dva nebo tři hony v revíru, na takový hon dvacet nebo dvacetpět svých nejvýznamnějších pánů a ze třiceti až čtyřiceti honců to byli sami rubači z lesa. Když se všichn sešlim u myslivny a přijížděli páni v kočárech již honci obstupovali kolem kočárů aby jim některý pán nést ruksak batoch co měl v něm jídlo na celý den, takový ruksak kdo dostal nést, tak počítal za šťastného ponevadž takový pán z toho snědl málo a ostatní dal tomu co mu nesl ruksak a večer když pánovi batoch odevzdával dostal od něho tringelt zlatku ba i víc některý dal i dva zlatý. když byli všichni sejítipáni tak pán Schikard naporučil jednomu hajnému aby sebou vzal ze čtyři honce a šel s nimi do Ochoze k Votrubovi a tam koupili pro honce a i pro pány co nařídil~~zo~~ a to byli párky, klobásy, pletýnky, rohlíky i obyčejný vuřt několik litrů likéru a velký demion nebo dva menší kořalky a ti co šli proto nechali si nalít do litrové sklenky zvlášt míšené kořalky s rumem na cestu; toto všechno měli donést na místo kde se měl odbývat oběd.
Většinou se odbýval oběd u Bučkové boudy která byla postavena na rozhraní tří podílů hajných mezi jedenáckou, devětadvacítkou, šestašedesátkou a osmatřicítkou. Tito honci když to donesli na určité místo, museli udělat as tři ohně, dva blíže sebe pro pány a jeden kousek dál odděleně pro honce, na které se taky zhřívali párky, hrnec na zhřívání párků a talířky vývyli uskladněny v boudě, museli do hrnce donést vody, která byla asi čtvrt hodiny od boudy, voda s hrncem postavila na ohen aby byla vřelá a když přijdou k obědu páni a honci tak aby hned vřela. K obědu přijel taky revírník Všetečka v kočáře, on na hony nechodíval ponevadž byl moc tlustý vážil stošedesát kilo aby se pobavil s pány. A jak páni přišli posadili se kolem ohnů, každý pán měl sebou na hůlce roz rozdělávací sedátko na kterém sedával když byl postaven na určité místo ku střílení každý honec přinesl svému pánovi ruksak a každý pojedl a popíl co měl sebou, napití mívali sebou skládací alamuniové kalíšky, Pak hajný přinesl připravené talířky rozdal je pánům a mísy přinesl vřelých párků a klobásů a na košatce rohlíků a pletýnek, jak měli páni pojezeno zbytek se rozdál mezi honce, pak na stvrzenou se přinášeli litry likérů a honci kteří již to znali že bude kořalka vzali sebou nějaký malý plechový hrnéček a nebo nějaký čtvrtlitr co na něm měřili a prodávali borůvky v Brně. A jestli zastřelili do oběda dosti zvěře, tak se odpolednejiž nehonilo dost to znamenalo 30-40 zajíců a nějaký mrzák srnec který nezhazoval rožky a nebo když byl hon na vysokou na jeleny tak nejvíc dva -tři kusy, pakli nebyl dopolední hon uspokojivý tak se ještě odpoledne prohnala leč nebo dvě a byl hon ukončen. Spočítali se honc zapsali jména a večer šli si honco k revírníku Všetečkovi pro peníze, každý dostal za ten hon 70. krejcarů. Takový hon byl vítaný v Hostěnicích a když se dozvědělo v Hostěnicích že bude Schikard pořádat hon, bývala by šla celá obec, ale to bylo vyhraženo jen pro lesní dělníky, ti měli k tomu protekci. Schikard byl takydobrým chovatelem a udržovatelem zvěře v zimní dobu, nechal nadělat třináct jeslí a ty se roznesli po celém revíru Hostěnském a jak napadl první sníh hned se roznášelo do jeslí jetelina kterou na podzim nechal přivéstk k revírníku Všetečkovi dvě nebo tři fůry. Tyto jesle v zimě dokud byl sníh, museli být pořád zásobeny jetelinou, aby zvěř neměla hlad a pro vysokou zvěř přinášeli se kaštany do připravených korýtech na jeslích. Poznamenal pisatel Tento nájemník honidby v revíru Hostěnském městák Schikard byl pravým ošetřovatelem zvířectva které si pronajal pro ukrácení chvíle a svoji společenskou zábavu. Nemohu určitě tvrdit do kterého roku jmenovaný Schikard držel si nájem v revíru Hostěnském ale určitě vím že v roce 1911 když jsem rukoval do aktivní vojenské služby, ještě nájem měl ale to bylo ale to bylo již za revírnika Kazelle. Pak po první světové válce asi roku 1922 si pronaja honidbu v Hostěnicích městák Hlavka z Brna, nevím jak byl zámožný jen to že mě v Brně činžák asi ze třiceti nebo čtyřiceti byty a říkalo se tam Hlavkův dům

Jmenovaný nájemník honidby Hlávka nechal postavit v kalečníku boudu na svoje
výlety kterou pojmenoval ředitel lesů v Pozořicích ředitel Žalman Jelence.
Do této Jelence jezdíval nájemce Hlávka v létě i v zimě každou sobotu a neděli
jak na rekreaci. Tento Hlávka nepořádal žádné hony, držel si jednoho občana jako
sluhu pro sebe. Tímto sluhem Hlávkovým byl Alois Barša čís. 7. který mu co potřebo
val všechno zaopatřil a v neděli když byla dovolena střílet zvěř chodil mu sám
nadehánět nebo se svými syny, Tento nájemník honidby již se nestaral v zimní
dobu o zvěř jako jeho předchůdce, zimní dobu bylo vydívat že jsou jesle prázdné
a za jeho nájemnictví v zimní dobu zvěř horně hynula a za několik let co si držo
nájem honidby neočekávaně zemřel. Po jeho úmrtí ponechal si ředitel lesní správy
v Pozořicích honidbu pro sebe, jejím vedoucím byl ředitel Žalman, který byl
velkým milovníkem v lese zvěře a ve vodě ryb. Za jeho vedení honidby v revíru
Hostěnském nebylo již vidět tolik uhynulé zvěře v zimě jako za jeho předchůdce
Hlávky. Žalman naopak pěstoval zvěř více jak kdy koliv kdo před ním, objednal
z ciziny neznámou zvěř Muflony do všech polesí a do Hostěnského revíru asi tři
páry. Tato zvěř byla krotká nebyla tak plachá jak srní zajíci lišky a jiná zvěř.
Tato zvěř se nesměla několik let odstřelovat byla velmi chráněná rozkazem
Žalmanovým a žádný si nedovoliltuto zvěř odstřelit a během několika let se
hodně rozmnožilatak že to chodilo ve stádech, a většinou rubači co měli
příležitost rok s rokem chodit po lese viděli ne jednotlivě ale ve
stádech patnáct až dvacet kusů chodit po hrmadě tohoto ochočeného zvířectva
Jak se stalo tak se stalo to již nemohu popisovat ale jenom kolik že po druhé
světové válce viděl jsem chodit hodně lidu s puškami do lesa, ale ani jedneho
jsem neviděl že by v zimě nesl otýpku jeteliny nebo sena do lesa, a jak to že
vymřela ta velká stáda ochočených muflounů a na místo jejich se k nám
přihlásila divoká prasata, tuto hádanku ať si uhodne čtenář sám je to v
přítomné době.

A teď ještě o tom obrpytlákovi. Tento Klement Řičánek měl jednoho syna
jménem Alois rozený roku 1870. Tento otec již od útlého mládí vodíval sebou na
pytlačení svého syna Aloise a tento hoch jak dorostl do práce se mu nechtělo
a otec který v takovém prostředí žil dosti v mladém věku zemřel a Alois se
věnoval tomu čemu přivykl při svojím otci totiž pytláctví, toho času již byli p
pušky na patrony a tu pušku si zaopatřil a dovedl zní tak přesně střílet že
na padesát až osmdesát kroků se nechybil ani prstu kupoval si prázdné papírov
patrony a sám si je plnil prachem a olovemsekaným přesto že uměl velmi dobře
střílet, střílel sekaným olovem aby byla střela úplně jistá. Jednou to bylo
v roce 1895 když na svatou Annu byla zábava on u té zábavy taky byl a večer
asi o deseti hodinách hnala se od dálky k Hostěnicím velká bouře, v tom čase
se Alois z hospody vytratil, doma se převlékl a šel na kopanina na čekanou,
věděl že při takové bouři vysoká zvěř vychází z lesa ven na pole. Na kopaninác
vylezl na velkou košatou třešni ale v tom již se blížila bouře, blesky se
křižovali hrom burácel a začalo pršet, ale Aloisovi oči se dívali do padliny
k lesu jestli snad tam něco nevychází z lesa. A spatřil jak vychází z lesa
jelen na pole a že přicházel jeden blesk za druhým tak při jednom blesku
namířil a při druhém blesknutí vypálil a při třetím blesknutí poznal že jalen
leží, šel se přesvědčit jestli je tomu tak skutečně a bylo byl mrtev. Vrátil se
domů a šel znovu k zábavě u zábavy řekl kamarádům Frantovi a Mikuláši
Buchtovým, že na kopaninách zastřelil jelena aby mu jej pomohli pře dnem odvést
domů, tito ochotně slíbili a taky udělali, ponevadž chodil za jejich sestrou
Marií a měli být do budoucna jako švagři a taky za několik roků po té událost
byli. Jak se oženil chtě nechtě musel si hledat zaměstnání aby byl z rodinou
trochu lepší živ a tak si našel zaměstnání v revíru Hostěnském, z jara ve školo
na kulturách kopal důlkyna sázení stromků, v létě oravoval cesty na podzim dřív
ze suchých stromů a v zimě dřevo jako jiní rubači, při tom ale měl pušku stále
schovanou v lese a pytlačil. Toho času byl revírníkem v Hostěnicích Všetečka a
pytláka Loize si oblíbil ponevadž co dělal dělal ochotně a dobře, revírník
docela dobře věděl že tento Loiza při práci v lese i po práci pytlačí, toho si
revírník nevšímal a když revírník potřeboval do kuchyně nějakou zvěřinu tak
mu ji Loiza zaopatřil a bylo všechno na obou stranách. Když roku 1902 zemřel
v Podolí správce od kapitoly biskupské z Brna tak z Mokrské myslivny šel
revírník na jeho místo do Podolí, za správce na myslivnu místo revírníka měl př
přijít hajný, na toto místo se ucházelo dosně lidu z Mokré i z Hostěnic, ale
nebylo žádnému dopřáno než Řičánkovi Aloisu. Revírník Všetečka a revírník Bache
nyli sousedé revírů a kamarádi, tak Všetečka doporučil Bachrovi za hajného
dobrého a spolehlivého střelce Řičánka Loize a toto slovo platilo a obrpytlák
Řičánek Alois se stal hajným na Mokerské myslivně.

Jak k nám docházela pošta a kdo byl první listonoš v Hostěnicích naši předkové nedoporučovali dopisy poštou jako dnes,jestli někdo z našich předků snad měl někdo nějakou přízen v oklních vesnicích a nebo něco důležitého chtěl vyřídit na úřadě ve Slavkově nebo ve Vyškově tak tam chodili občané pěšky a vyřizovali svou záležitost ústně,tak se to provádělo ža do roku 1898.Na příklad starosta obce zasílal dopis na některý úřad ten dal dopis obecnímu sluhovi a ten jej doporučil do Pozořic na poštovní úřad a nebo přímo do úřadu a jestli bylo něco na poště pro učitele nebo revírníka tak to vzal sebou do Hostěnic a odevzdal dopis adresátovi,ale mimo toho posílal učitel jednou nebo dvakrát týdně dva školáky do ~~xxxxx~~ Pozořic na poštu jestli je tam nějaký dopis pro školu a nebo do revíru,mimo toho taky revírnik posílal děvečku nebo některého rubače na poštu úředním dopisem,později starosta,učitel a revírnik odebírali časopis Moravské noviny a tak každý den šel některý buďto sluha nebo žáci ze školy a nebo děvečka od revírníka pro ty noviny.Až roku 1898 při devadesáti číslech když lidé dovedli provádět korenspodence a korenspodence byla větší tak poštovní úřad dovolil aby do Hostěnic donášel z Pozořic ~~xxxxxx~~ poštu listonoš.Prvním listonošem co donášel poštu do Hostěnic byl Jiří Frolián z Pozořic.S počátku nosíval několik lístků a ze troje nebo čtvery noviny,Později něco víc ale aby toho měl hodně to nebylo nikdy leda na Vánoce,Nový rok a Velikonoce v ostatní dobu byla korenspondence slabá.Za Rakouska-uherska nechodili poštou žádné platební šeky do Hostěnic domovní a pozemkovou daň do Slavkova chodili platit na berní úřad občané sami to byla vystavena vyhláška ve veřejné místnosti obyčejně v hospodě od kdy do kdy obec Hostěnice bude platit domovní a pozemkovou dan,~~xxxxxx~~ ~~neboy mnoho protože každý si to hleděl zaplatit aby nemusel platit za upomínky pokutu~~ když někdo nedodržel vyhlášení této vyhlášky tak teprv potom dostal upomínku aby do určitého dne si to hleděl zaplatit povinné daně,toho nebylo mnoho protože každý si hleděl zaplatit,aby nemusel platit za upomínky pokutu.Taková malá korenspondence byla za Rakouska od roku 1898 až do první světové války, v roce 1914 když skoro všichni muži narukovali do války tak se korenspondence rozmnožila poněvadž muži z války psali domů feldpost karty polní lístky a z domu zase odpovědi zpátky na vojnu,tak že listonoš nosíval do Hostěnic již více pošty a tak to bylo až do roku 1919 když válka skončila.Po válce se utvořila Československá republika a pro úřady na placení šekové konto,tak listonoš již měl více práce donášel do Hostěnic šeky a zase je odebíral s penězi zpátky na poštu,za Repubpliky taky se rozšířila novinová služba,klerikálům papežský list Maria-Kříž,Sociálním demokratům Buditela,českým socialistům České slovo a neutrálním Moravské noviny,každá ~~xxx~~ tato partaj měla svého korportéra a listonoš to odevzdal korportéru a o víc se nestaral,tito korportéři posílali peníze šekovým lístkem do svých redakcí,tak to šlo rok od roku dál,jen o málo z zvětšeně až do druhé světové války až přes válku do roku 1945 od tohoto roku do roku 1948 se moc nezměnilo podle toho jak to bylo za minulé republiky,ale po roku 1948 se začalo víc a víc proplácet šekem a ted poslední dobou již několik let co kdo přijímá nebo platí všechno jde přes šekový úřad,jak to všechno jde t si může uvědomělý čtenář dnes posoudit sám.

Do roku 1919 byla obec Hostěnice úplně nepolitická osmdesáti procent možná jest více ovládala klerikální myšlenka a těch 20 procent se hlásilo k pokroku to byl k myšlence národní,totiž tělocvičná jednota Sokol.Po první světové válce 1918 když přišli muži kteří nebyli ve válce zabití začali někteří přemýšlet a tak se stalo,že hned v květnu roku 1919 se utvořila strana sociálně-demokratická do ní po referátu soudruha Ondráčka,Kvapila,Zahradníčka a jiných všichni z Jezer, nechalo se zapsat 75.členů do strany.Na příklad Neveselý Josef obchodník,Barša Alois obuvník,Šlezingr František rolník,Josef Pantůček soustružník a tak dále. Prvním předsedou strany byl Josef Kousal,tato strana se založila těsně před volbami a při volbách do obecního zastupitelstva,při poměrném zastoupení strana obdržela soc.-dem. 7.mandátů,strana lidová 4.nandáty a strana národně-socialist 4.mandáty.Toho času kandidoval na starostu Alois Barša obuvník za stranu soc.-dem.jak již podoknuto měla měla tato strana 7.mandátů a přeci starostu neobdržela.Byl zvolen za starostu národní socialista Antonín Zrnečka.Strana soc.-dem.obdržela náměstka starosty kterým byl za stranu soc.-dem František Šedý.Strana lidová a národně socialistická se sloučili dohromady a zvolili za starostu národního socialisty.Po sestavení strany soc.-dem.byl objednán týdenní časopis Buditel a jeho kolportérem jsem byl já,avšak za krátkou dobu převážně většině tento časopis nesinpatisoval a začali vystupovat ze strany tak že za krátkou dobu zůstalo ve straně soc.-dem. jen asi 25 členů.Nastal dvacátý rok.

Jak k nám docházela pošta a kdo byl první listonoš v Hostěnicích naši předkové nedoporučovali dopisy poštou jako dnes,jestli někdo z našich předků snad měl někdo nějakou přízen v oklních vesnicích a nebo něco důležitého chtěl vyřídit na úřadě ve Slavkově nebo ve Vyškově tak tam chodili občané pěšky a vyřizovali svou záležitost ústně,tak se to provádělo ža do roku 1898.Na příklad starosta obce zasílal dopis na některý úřad ten dal dopis obecnímu sluhovi a ten jej doporučil do Pozořic na poštovní úřad a nebo přímo do úřadu a jestli bylo něco na poště pro učitele nebo revírníka tak to vzal sebou do Hostěnic a odevzdal dopis adresátovi,ale mimo toho posílal učitel jednou nebo dvakrát týdně dva školáky do Pozořic na poštu jestli je tam nějaký dopis pro školu a nebo do revíru,mimo toho taky revírník posílal děvečku nebo některého rubače na poštu úředním dopisem,později starosta,učitel a revírník odebírali časopis Moravské noviny a tak každý den šel některý buďto sluha nebo žáci ze školy a nebo děvečka od revírníka pro ty noviny.Až roku 1898 při devadesáti číslech když lidé dovedli provádět korenspodence a korenspodence byla větší tak poštovní úřad dovolil aby do Hostěnic donášel z Pozořic poštu listonoš.Prvním listonošem co donášel poštu do Hostěnic byl Jiří Frolián z Pozořic.S počátku nosíval několik lístků a ze troje nebo čtvery noviny,Později něco víc ale aby toho měl hodně to nebylo nikdy leda na Vánoce,Nový rok a Velikonoce v ostatní dobu byla korenspondence slabá.Za Rakouska-uherska nechodili poštou žádné platební šeky do Hostěnic domovní a pozemkovou daň do Slavkova chodili platit na berní úřad občané sami to byla vystavena vyhláška ve veřejné místnosti obyčejně v hospodě od kdy do kdy obec Hostěnice bude platit domovní a pozemkovou dan, ~~nebyl mnoho protože každý si to hleděl zaplatit aby nemusel platit za upomínky pokutu~~ když někdo nedodržel vyhlášení této vyhlášky tak teprv potom dostal upomínku aby do určitého dne si to hleděl zaplatit povinné daně,toho nebylo mnoho protože každý si hleděl zaplatit,aby nemusel platit za upomínky pokutu.Taková malá korenspondence byla za Rakouska od roku 1898 až do první světové války, v roce 1914 když skoro všichni muži narukovali do války tak se korenspondence rozmnožila poněvadž muži z války psali domů feldpost karty polní lístky a z domu zase odpovědi zpátky na vojnu,tak že listonoš nosíval do Hostěnic již více pošty a tak to bylo až do roku 1919 když válka skončila.Po válce se utvořila Československá republika a pro úřady na placení šekové konto,tak listonoš již měl více práce donášel do Hostěnic šeky a zase je odebíral s penězi zpátky na poštu,za Repubpliky taky se rozšířila novinová služba,klerikálům papežský list Maria-Kříž,Sociálním demokratům Buditela,českým socialistům České slovo a neutrálním Moravské noviny,každá tato partaj měla svého korportéra a listonoš to odevzdal korportéru a o víc se nestaral,tito korportéři posílali peníze šekovým lístkem do svých redakcí,tak to šlo rok od roku dál,jen o málo z zvětšeně až do druhé světové války až přes válku do roku 1945 od tohoto roku do roku 1948 se moc nezměnilo podle toho jak to bylo za minulé republiky,ale po roku 1948 se začalo víc a víc proplácet šekem a ted poslední dobou již několik let co kdo přijímá nebo platí všechno jde přes šekový úřad,jak to všechno jde t si může uvědomělý čtenář dnes posoudit sám.

Do roku 1919 byla obec Hostěnice úplně nepolitická osmdesáti procent možná jest více ovládala klerikální myšlenka a těch 20 procent se hlásilo k pokroku to byl k myšlence národní,totiž tělocvičná jednota Sokol.Po první světové válce 1918 když přišli muži kteří nebyli ve válce zabití začali někteří přemýšlet a tak se stalo,že hned v květnu roku 1919 se utvořila strana sociálně-demokratická do ní po referátu soudruha Ondráčka,Kvapila,Zahradníčka a jiných všichni z Jezer, nechalo se zapsat 75.členů do strany.Na příklad Neveselý Josef obchodník,Barša Alois obuvník,Šlezingr František rolník,Josef Pantůček soustružník a tak dále. Prvním předsedou strany byl Josef Kousal,tato strana se založila těsně před volbami a při volbách do obecního zastupitelstva,při poměrném zastoupení strana obdržela soc.-dem. 7.mandátů,strana lidová 4.nandáty a strana národně-socialist 4.mandáty.Toho času kandidoval na starostu Alois Barša obuvník za stranu soc.-dem.jak již podoknuto měla měla tato strana 7.mandátů a přeci starostu neobdržela.Byl zvolen za starostu národní socialista Antonín Zrnečka.Strana soc.-dem.obdržela náměstka starosty kterým byl za stranu soc.-dem František Šedý.Strana lidová a národně socialistická se sloučili dohromady a zvolili za starostu národního socialisty.Po sestavení strany soc.-dem.byl objednán týdenní časopis Buditel a jeho kolportérem jsem byl já,avšak za krátkou dobu převážně většině tento časopis nesinpatisoval a začali vystupovat ze strany tak že za krátkou dobu zůstalo ve straně soc.-dem. jen asi 25 členů.Nastal dvacátý rok.

Přišli váleční zajatci z Ruska kteří bojovali v Rusku s bolševiky a vstupovali do strany soc.-dem.až konečně ústřední výbor strany se usnesl provést resoluci proti buržážii,byli do vesnických organisací předsedům a jednatelům zasílány tajné zprávy k přípravě této celostátní revoluci.Na Brněnsku zvolili k této akci jako první úder hornictvo Rosice-Oslavany a odtud měli docházet do vesnických organisací důvěrné správy jak mají tuto akci provádět.Na příklad: v Hostěnicích měla se zabírat lesní správa a obecní hospodářství,v Pozořicích lesní ředitelství a obecní hospodářství,ve Slavkově zámek a cukrovar a tak dále Koncem dvacátého roku v prosinci nastal den revoluce a jako každá taková akce tak i tato měla zrádce a buržázním pohlavarům byla prozrazena a tito si zavčas u armády s jednali vojenskou pohotovost a civilní obyvatelstvo jak nazývali statotvornými Sokoli a Orli kterým dali do rukou střelnou zbraň proti státoborcům vykořišťovaným dělníkům a hlavně horníkům.Než začala revoluce soc.-dem. odborová organisace v ten den v Brně vyvolala stávku a soc.-dem.dělnictvo vyšlo do ulic,zatím v Rosicích a Oslavanech se řadili na revoluční pochod v čel demonstrantů šli soc.-dem.poslanci soudruh Votava a Juran.Když pochodovali k Brnu vyšla proti nim vojenská setina s kapitánem v čele tento kapitán jménem republiky dal rozkaz aby se demonstranti rozešli avšak poslanci Juran a Votava promluvili k vojákům a tito složili a tito složili zbraň nechtěli do dělníků střílet,ale buržázie byla zajištěna hned povolali druhé vojsko Slováky kteří sloužili v Brně a přišli na pomoc první setině této pomoci velel slovácký major který nechtěl připustit poslance ke slovu,jenom dával rozkazy aby se demostran rozešli nebo že dá střílet a když viděli poslanci že tento slovacký major je schopen splnit svůj plán dali demostrantům pokyn aby se rozešli poněvadž nechtěli proti ozbrojené moci prolévat nevinnou dělnickou krev a tím byla soc.-dem.revoluce poražena.Vyslaní zvědi se vraceli do okresů zpátky se zprávou že je revoluce soc.-dem.poražena aby se členi připraveni k boji klidně rozešli do svých domovů a dala taky zprávu o porážce všem vesnickým organisacím.
Po porážce dělnického hnutí se strana soc.-dem.roztěpila na dva tábory na levic a pravici.Levice nebyla spokojena s vedením strany soc.-dem.a naklonovala se k Ruskému vedení ke komunismu,v tomto roztěpení nejvíc rozhodovali poslanci kteří byli zvoleni ve volebních okresech,jako na příklad u nás byl volební obvod Vyškov,Bučovice a Slavkov kde prošel za poslance proti klerikálním kandidátům Šrámkovi soudruh Rouček.Tento poslanec Rouček strhl za sebou všechny menší vesnické organisace na stranu komunistickou vyjímečně některé větší vesnice jako Pozořice kde zůstalo několik členů u soc.-dem.V Hostěnicích všichni členové co byli přešli na stranu komunistickou.
Roku 1918 až 1919 to je po první světové válce se zakládali rozšiřovali organisace soc.-dem.a nastávalo na vesnicích dělnické hnutí,do této dělnické organisace vstupovali z různých vrstev lidé dělníci,rolníci,řemeslníci, živnostníci a tak dále.Tou dobou byla strana soc.-dem.nejmocnejší stranou ve státě.Co bylo úřednictvo a přívrženci kapitálu,tak zvaná střední třída,všechno se třáslo strachy.A nastal den 12.prosinec 1920 je generální stávka,kterou organisovala strana soc.-dem.před stávkou byli důvěrníci a jednatelé důvěrně uvědoměni že se budou zabírat velkostatky a velkoprůmyslové podniky,jako na příklad Lichtenschtenské lesy,cukrovar ve Slavkově a podobně.Poněvadž to měla být akce důvěrně provedena,byli na to zvoleni nejspolehlivější soudruzi.
Tak na příklad jako jednatel Pavel Boudný jsem byl ve Slavkově v hostinci u Koruny bylo nás z okresu asi osmdesát,důvěrníkem okresním byl soudruh Stuchlík z Hodějic,Tam jsme čekali na rozkazy z kraje že budem vyklastnovat cukrovar.
A přišel smutný rozkaz.U Oslavan soudruh Juran a Votava byli Sokoly a Orly s vojskem rozehnáni,a my se máme klidně nepozorovaně rozejít.Byla to porážka dělnického hnutí. To neuspokojilo mnoho dobrých soudruhů a nastal rozkol ve straně soc.-dem.tak se vytvořili dvě strany levice a pravice.Levice za stálé nespokojenosti usilovala o vyčistění strany a to se podařilo tím že v květnu 1921 levice vztoupila do třetí internacionály.
Po porážce dělnické třídy která manifestovala v roce 1920 v Oslavanech byla většina členů soc.-dem.nespokojena a naléhala na poslance kteří byli zvoleni dělnickou třídou do zákonodárných sborů,aby založili u nás v Československé republice stranu revoluční a to jako v Rusku III.internacionálu stranu komunistickou,která se v parlamentě brzy uplatnila protože většina poslanců soc.-dem. vystoupila ze strany, a tak i náš poslanec z volebního obvodu Vyškov Bučovice a Slavkov Jaroslav Rouček který sám chodil po obvodech a agitoval pro stranu komunistickou,která má být a také byla nejlepší zastánkyní dělnické

Dělnické třídy a tak se stalo,že hned začátkem května roku 1921 k nám do Hostěnic přišla delegace vyslaná z okresu aby u nás založila komunistickou. A že byla u nás založena strana soc.-dem. v roce 1919 a přihlásilo se do ní 75.členů. A tito členi když poznali jaký strana má program,tak jeden po druhém vystupovali až jich zůstalo ve straně asi dvacet a těchto dvacet členů kteří zůstali věrni straně soc.-dem tak po referátu agitátorů komunistických jednohlas přešla ze strany soc.-dem do strany komunistické tak že v Hostěnicích strana soc dem. úplně zmizela a tak se utvořila u nás strana komunistická,která dostala důvěru od čistě dělnické třídy,ačkoliv toho času nebyli un nás nějak politicky vyspělí protože museli hledat práci mimo obec na výživu rodin,nejméně hodinu případně i dvě pěšky do práce a zpět.Po celodenní práci manuelní ve skalách a v lesích umořeni neměli zájem o politiku tak že jenom někteří odebíral nědělní Rovnost,pravidelná schůze jednou za měsíc se svolávali,nějaká zábava nebo ples se podnikalpři nich jsme mívávali obdivu hojnou návštěvu.V Obci ve jsme byli podle poměrného zastoupení čtyři mandáty a bez nás se nedalo rozhodova Při volbách 23.roce,27.roce 31roce a 35 roce jsme dosáhli vždy čtyři mandáty strana měla pořát dost přivrženců kteří se k nám nějak nehlásili ale volili nás Od roku 32tého se k nám taky dostavila celostátní nezaměstnanost a co byli jak říkalo státotvorní dostávali od odborové organisace podporu genský systém jak tomu říkali a těm organisacím přispíval hojmou částkou stát to byla smluvené koalice v parlamentě národní socialisté,sociální demokraté,agrálníci,lidovci a jak se všechny ty strany jmenovali a stranu komunistickou nechali na pospas pravém slova smyslu na zničení celých rodin,ti dostávali deset Kčs týdně at měl na živení dvě nebo pět dětí a tohoto vedení využívali strany těch různých stran a sváděli komunisty aby se dali do odborové organisace k nim,že u nich dostanou podporu podle genského systému 80 až 100 Kčs týdně.Ve 33tém roce se objevila celková krise nezaměstnanosti,po vesnici chodilo 60 až 80 mužů skalařů a lesních dělníků ruce v kapsách a čekali na nějakou práci,ale práce se neobjevovala,tak komunisté se dávali do různých odborových organisací nejvíce však k národním socialistům,tato strana byla nejsilnější u nás a koncem roku 1937 již strana komunistická skoro nebyla a v roce 1938 byla strana komunitická agrární vládou úplně rozpuštěna.

Paměti starého soudruha Pavla Boudného o založení komunistické strany v Hostěnicích a její činnost od roku 1921 až do rozpuštění v roce 1938.

Cikáni

Kolem roku 1885.se přestěhovala do Hostěnic stará cikánka a usadila se pod kopečkem asi v tom místě,kde stojí dnes obytný domek čís.20. Tam si postavila starou roztrhanou celtu (stan) která byla od jisker z ohně propálená a místo vedle místa různobarevnými látkami zaplátovaná. V letní dobu pod celtem nedělala oheň,ale na podzim již si dělávala ohníček pod celtou aby se ohřála,až se jí omrzelo sedět u ohně a chtěla si lehnout,tak popel z toho místa kde byl oheň odhrnula stranou a na to místo si lehla aby měla teplo pod sebou,jak byla oblečená tak si lehla a ještě se nějakýma starými hadry co si vyžebrala u lidu,se přikryla a spala.Ráno když vstala hodila zaválené sukně od popela a hlíny přes hlavu,šla po domech žebrat,po hospodyních nějakou snídaně a staré babičky co měli nad cikánkou soustrast,tak samy sobě od úst utrhli a nechávali pro cikánku až přijde žebrat a tak se stará cikánka samo jediná po vesnici žebrotou lechce vyživyla.

Když přišla na žebrotu a lidé se jí ptali odkud pochází odpovídala, já jsem byla dlouho v Německu,potom v Madarsku a tady po Moravě taky jsme chodili,hned když byla malá a zase jsme procházeli přes Německo a kudy se dalo.

Tato cikánka se jmenovala Hanča,uměla čtveru řeč,česky,německy a maďarsky a svoji rodnou cikánskou.A když se jí někdo ptal kolik je jí let Odpovídala již dávno mě povídali,že je mě víc jak sto,nikdy se žádný od ní nic nezdověděl na co se jí ptal.

Stará cikánka Hančazůstala v Hostěnicích,žádný jí nepronásledoval ani nevyháněl z Hostěnic.A tak po deseti letech bydlení v Hostěnicích nabyla Občanského práva u nás.Občané,starosta a radní říkali no když u zemře tak ji pochováme,obec nebude chudobnější.A cikánka u starých lidech zdomácněla tak kdyby neměli sami co jíst tak cikánce dali.

Později když již nemohla chodit do lesa aby se na zimu zásobila dřívím tak začínala věstit(vykládat minulost,přítomnost a budoucnost z ruky) Poněvadž znala v Hostěnicích všechny lidi,lepší než kterýkoliv občan a všechny klepy od starých babiček a ve svém vysokém stáří měla dobrou paměť a tak věstila svobodným děvčatům a i ženám co se v jejich životě přihodilo a co může přijít.Za toto věstění nechtěla peněz,jen aby jí trochu dřeva na zimu aby se mohla v zimě pod celtou ohřívat.

Tyto ženy a děvčata nejen že jí nanosily dříví,taky jí připravily slamník z pytlů a i rotrhané deky,aby v zimě pod celtou nezmrzla. V zimě když chodila po žebrotě nosila sebou starý plechový hrnec na drátě uvázaný v něm měla z tvrdého dřeva bukových suchárků uhlí a nad tímto uhlím si stále ohřívala ruce a když jí uhlí uhasínalo požádala některou hospodyň aby jí do hrnce nějaké kousky dřeva dala,což této staré cikánce žádná hospodyň neodmítla a třeba jí požádala aby jí za to pohádala z ruky.

Když uslyšeli ženy a děvčata v přespolních obcích (Jezera,Pozořice, Mokrá a Ochoz)že cikánka v Hostěnicích dost dobře hádá a že všelicož se uskuteční,tak ty byli zvědavé chodili k ní aby jim taky pohádala z ruky, tyto přespolní ženy nemohli nosit dříví a tak cikánce platily penězi, cikánka nežádala mnoho dva nebo tři krejcary a že brala za vykládání málo tak měla více zvědavců.

Stará cikánka kouřila z fajfky a když něměla tabák tak do fajfky cpávala různé listí,hlavní věc když bafala.Vykládání z ruky jí dopomohlo že si mohla kupovat tabák a tak staré cikánce v Hostěnicích nescházelo již vůbec nic co by potřebovala k lepšímu a dalšímu žití.

Kolem roku 1896-97 kde se vzala tu se vzala velká tlupa cikánů a usadila se v Hostěnicích,bylo jich asi patnáct nebo sedmnáct a občané dostali strach,že budou muset hodně hlídat domácí zvířata,ale ta obava nemusela být tak velká,protože cikánská tlupa v Hostěnicích nic neukradla a chodila krást na samoty,k hájenkám pod hádkem a k mlýnům na říčce, (do prvního Žižka,do druhého Jelínek,do třetího Svoboda) a mimo toho do

Mokré,Horákova,Ochoze a třeba ještě dál,ale v Hostěnicích moc báli se aby je obec Hostěnská nevyhnala protože v Hostěnicích měla dobré středisko. Když se jich představenstvo obce ptalo kam patří říkali že do Hostěnic, že stará cikánka Hanča je jejich Babička a s tlupou cikánskou nic nesvedli. Tlupa cikánská chtěla aby tato stará cikánka šla bydlet s nimi do jejich celtu,ale ona nechtěla a taky nešla zůstala pod kopečkem ve svém celtu sama.Na jaře jak se trochu oteplilo,tlupa cikánská z Hostěnic odešla zas do světa a na podzim přišla zimovat znovu do Hostěnic,potom se to tak opakovalo rok od roku.

Ale jednou přišla do Hostěnic v létě asi v červnu a říkali že budou mít v Hostěnicích svadbu.Musím taky popsat tu tlupu cikánskou kdo vlastně byli a jak se jmenovali.To byli dvě sestry:Frona a Vincka ty se hlásili jako vnoučatastaré cikánky Hanče.Frona měla asi sedm dětí:Fronu,Terku, Honze,Rudolfa Pepíka a ty dva si nepamatuji jména byli to kluci.Vincka měla dvě děvčata Lojsku a Hedviku,Vincka bydlelaz Izidorem o těch budu psát dál,teď hlavně napojím na svadbu mladé Frony.

Tuto svadbuohlásili taky z kazatelny v Pozořicích tak že věděl celý Pozorský obvod ba ještě dál že si bude cikánka Danielová Frona brát za manžela cikána Čarkýze Jánoše z Uher.Asideset dní před svadbou šel Čarkýz do Uher pozvat svoje kamarády cikány na svadbu šel pěšky (co pak je to pro cikána dvě stě nebo dvě stě padesát kilometrů to uběhne za tři nebo čty... dny) dva dna před svadbou přišel asi desiti nebo dvanácti cikány a cikánkam šli od Sivic pacholčím a cikánky nesli na zádech velké uzly (to byli peřiny a duchny co po cestě z Uher do Hostěnic ukradli a hned druhý den stará Frona a Vincka šli je po známějších v Hostěnicích prodávat,říkali že potřebují peníze na svadbu) a v noci každá Hostěnská cikánka si vzala jednc nebo dva cikány sebou na lov kde měla již předem vyhlédnutou kořist,ale jak se všechny skupiny dostavyli s kořistí pod celt,Terka a dvě Uherské cikánky vzali ukradenou kořist a velký hrnec co měli na vaření a šli s tím až do napajedel za studánku,tam slepice oškubali,opařili,vykuchali a do rána všechno maso uvařili,peří,hlavy,nožky všechno důkladně pozbírali hodili do zmole,listím a budličkami přikryli oheň tak též uhasili a zaházel čerstvým listím,aby nebylo vůbec ani památky o ničem a zanesli si to za myslivnu schovat.Tam byl nízký hustý borový les,bylo toho pro každého host jedna slepice a nějaká morka.

Byli při tom velice ostražití napřed šli dvě cikánky prázdné,kdyby snad některý postižený byl u nich v celtě hledat svoje slepice,aby je upornili,kdyžtam žádný nebyl šla třetí cikánka asi s jednou třetinou slepic do celtu a vzali všechny hrnce a konvy co měli cikáni a šli zpátky do hrnce pro polévku ze slepic a kdyby je někdo potkal,aby řekli že nesou ze studýnky dobrou vodu na polévku.Chleba a pletýnky měli koupené hned v sobotu protože měli peníze za prodané peřiny tak dokud přišli cikánky zpátky z lesa s polévkou již bylo všechno snězené a uklizené jak by vůbec nic v celtě nebylo,jak cikánky donesli polévku cikáni a cikánky napili se z konví a hrnců polévky a byli najezení a když žádný z postžených do osmi hodin nepřišel hledat slepice,tak zas jedna cikánka šla za myslivnu do borků pro několik slepic a aby se neřekloco cikáni jedli tak stará Frona a Vincka šla k řezníkovi Homolovi a u něho koupila tři kila masa a kostí na polévku,stará Frona a Vincka zůstali doma vařit oběd a ostatní tlupa cikánů asi deseti hodinách šla pacholčím kolem lesa nad kopeček do Pozořic na oddavky. Jak přišli z Pozořic tak se trochu najedli a napili.Stará Frona donesla z hospody Kučerů několik litrů kořalky,Uherští cikáni si donesli zalátanou harmoniku,housle a cimbál a v pacholčí bylo veselo.

Až se umořili ,kořalku vypili tak šli do hospody ke Kučerům čís.33. a tam teprve za prodané peřiny a duchny pili a slavili svadbu.

A na cikánskou svadbu nezapoměl ani nějaký Grec Vojtěch z Březiny (u nás mu říkali anšpigl) tento anšpigl všechnorád dělal jenom práci se vyhýbal.Napíši o něm aspoň jednu věc kterou provedl což by málo kdo dokázal.Jak již v předu uvedeno sekáči pomáhali sedlákům při kosení luk a o žních síct.Říčánek z Hostěnic čís.2.měl na Říčkách louku,mezi lesním

Jakéměli zábavy a čím se bavili.

I.

Již od paměti chodili po moravě různí zpěváci s dudami a různými píštali a vůbec z nástrojem na který se dal vyladit nějaký zvuk,aby se to podobalo trochu muzice.Když taková kapela v první polovici devatenáctého století přišla již do jmenovyných Hostěnic,byla všemi mladými děvčaty a chlapci obklopena a musela jim jít zahrát do hospody čís.15.(tehdejší majitelé hospody Šafaříci) a když to bylo v letní dobu tak takovou kapelu zastavyli třeba v přírodě a začalo se tančit a zpívat juchat jak by byla největší slavnost.A pustili se do tance jak kdo chtěl a jak dovedl.Taková hudba to byli vlastně písničky při kterých prováděli taneční rej,v letní dobu ovšem že bosí.Asi po hodině takového hraní chodil dudák po chlapcích kteří byli přítomni aby dali nějaký groš(groš platil čtyři krejcary)a nebo krejcar za jejich hraní,po děvčatech nevybíral (toho času děvčata neplatila za muziku) když vybral podle svého mínění dost,tak hráli vesele dále pak-li se jim to zdálo málo tak za hodinu nebo dvě,šli vybírat znovu když po druhém vybírání nedostali již nic,tak nechtěli již dále hrát a tak děvčata utíkala domů pro nějaký krejcar jenom aby dudáky zadrželi a hráli jim dál a tato kapela dudácká,když se zdržela do večera,pak hrála třeba celou noc,zašlo se do hospody,kam přišli i ženatí se svými panimámy a dudákům dávali připít pivo a kořalku a potom to šlo do opravdu veselo.

Druhý den když dudáci odešli z Hostěnic mladí i starší dlouho vzpomínali na dudáky a někteří děvče i později zaplakalo a vzpomínalo zvlášt na dudáckou muziku.Taková dudácká muzika přicházela jednou nebo dvakrát do roka a tou nechali projít a musela jim pokaždé zahrát.

Později v druhé polovici devatenáctého století již hrávala dechová hudba ale bez not tobyli sestaveny písničky na tancování a podle těch písniček se naučili hrát na plechy na klarinet a buben,jedním takovým muzikantem byl občan Presfrain který podle jména pocházel z Němec a pískával na klarinet.

Ke konci devatenáctého století již byla v Hostěnicích sestavena dechová hudba která hrála podle not.To byl Slaný Antonín čís,9.na bashornu,Václav Pantůček na křídlovku,Antonín Pantůček na trumpetu,Šedý Tomáš na křídlovku Šedý Antonín na trumpetu a dva bratři z Ochoze Kvíčalí jeden foukal na heligon druhý pískal na klarinet a Škrob Rajmund na buben a činelí.

Této kapele byl kapelníkem Václav Pantůček čís.24.Když tato kapela zahrála ven na silnici tak ji slyšeli všechna okolní vesnice:Jezera, Pozořice až do Sivic,do Mokré,Horákova a Ochoze a to se sešlo hodně chlapců z těch vesnic a děvčata měli na vybranou dost chlapců.Při muzice si vybírali vstupné na tancování muzikanti sami,obyčejně to bývalo 40nebo 50 krejcarů od chlapců,děvčata neplatila muzikantům za tancování,ale platili za povolení zábavy,to byloza kolek 3 zlaté 50 krejcarů do chudobné kasy to bylo pro žebráky a žebračky které Pozorský farář podporoval s takových farářem povolených zábav.Devčata obyčejně na ten kolek dávali po desetiki krejcarech

Již od paměti kdy nastoupil na trůn císařský roku 1848 František Josef I.v celé říši Rakousko-Uherské se odbývali císařské hody ty byli stanoveny na třetí neděli v říjnu.K těmto hodům si volívali svobodní mládenci,ze svého středu stárky,kteří po celý rok byli jako pořadatelé tanečních zábav.Stárci kteří byli celý rok pořadateli tanečních zábav, čtrnáct dní před hody uspořádali taneční zábavu u které se volili za přítomnosti obecního starosty nové stárky kteří měli pořádat zas celý rok zábavy.Prvním a druhým stárkem většinou bývali chlapci kteří po tříleté vojenské službě přišli před hody domů z vojny,třetím stárkem někdy býval taky mladší který měl jet toho roku za stárkování k odvodu.poznámka: Tito chlapci museli být slušní vzorem všem druhým a včas potřeby,kdyby se snad chasa mezi sebou rvala,aby rychle zakročili a udělali v hostánd případně a i venku na ulici znovu klid a pořádek.Toho času se při tanečních zábavách skoro po každé prali a když při takové zábavě netekla krev,říkali že to nebyla zábava.

Když byli zvoleni noví stárci, nechalo se jim zahrát sólo a staří stárci podle pořadí první prvnímu,druhý druhému,třetí třetímu stárku, zavedli děvčata které si stárek vyvolil za stárky.To byla poslední zábava kterou pořádali staří stárci.

Před hody ten týden stárci a stárky najeli si sedláka a jeli do Brna si nakoupit nových věcí,stárci si kupovali nové černé klobouky a každá stárka svému stárku velkou kytku ke klobouku,novou bílou košili,libský červený šátek,nové šráky (šle)a bílého motýlka pod krk a samy co potřebovali pro sebe,fěrtuchy libské šátky na hlavu různé a různé pentličky na sebe a pět nebo šest kop rozmarýnu,stárci mívali rozmarín velký skoro celý keř.Stárka hned když se jí hoch vyvolil za stárku měla do hodů plné ruce práce,vyprat aspon deset bílých sukní (když jich tolik neměla musil si přikoupit a nebo vypůjčit od kamárádky) nejméně troje rukávce a tyto sukně a rukávce musila vyprat ,naškrobit a vyžehlit aby stárka vypadala co nejpěkněji mezi jinými děvčaty a mohla se každý hodovní den do čistého nastrojit.V týdnu stárci jeli do Hrušek s povozem pro pivo do pivovaru, kde jej dostali o polovinu laciněji jak kdyby jej kupovali v hospodě od hospodského a přivezli jej kolem desíti hektolitrů plnou fůru na pár koní a jednu bečku 25litrů mimo účet jim správce pivovaru přidal,aby měli po cestě domů co pít.Tou narazili hned v pivovaru a cestou z pátky domů dávali připíjet každému koho na cestě potkali a zvali jej do Hostěnic na hody.

V sobotu těsně před hody šli stárci k revírníku (lesní správce) prosit aby jim dovolil v lese skácet dosti vysoký smrk na máji před hospodu což každý revírník ochotně dovolil a nařídil hajnému aby šel ze stárkama do lesa vyhlédnout pěkný smrk který by se hodil na máju. xxx V sobotu již byla hodová nálada,někteří chlapci v sobotu již vůbec nepracovali,připravili koně,pilu sekerky a čekali až přijdou stárci od revírníka s hajným,jak stárci přišli koupili od hospodského tři nebo čtyři litry dobré kořalky alaš z rumem(tenkrát stál takový litr kořalky dvacet krejcarů) a jeli do lesa,cestou hnedzpívali hodové písně a hajnému dali jeden litr do kabely zvlášt,aby jim vybral v lese pěkný smrk

Když stárci a chlapci přijeli z lesa s májou k hospodě,venku se nar zila bečka piva a začala se stavět máje.Jedni kopali díru na zasadění máj druzí seškrabalikůru z kmene a děvčata různobarevnýmmi pentlemi krášlili vršek máje.Přitom první stárek zapisoval chlapce kteří chtějí být v řadě (to je společně)KaŽskaliNechávali se zapsat skoro všichni mimo nějakého jednotlivce kterému bylo líto dvou zlatých,ale dávali se zapsat i mladí ženáči,kteří nemohli zapomenout na mladost a při této příležitosti mohli tančit se svobodnými.Chlapci a děvčata do sedmnásti let toho času nebyli připuštěni k hodové zábavě,ani ke větším veřejnějším zábavám.

A když byla máje postavena již se začínalo pít na řad.Chlapci kteř neměli u sebe dosud peníze potřebné na zaplacení šli domů pro peníze, které si šetřili již dlouho před hody aby zaplatili na ten řád,jak měl zaplacený dva zlatý již patřil do společnosti a mohl pít a tancovat po celé hody které trvali mimo soboty ještě celé tři dny.

V něděli o druhé hodině odpoledne stárci už stáli u máje připravení aby šli po Hostěnicích roznašet rozmarýn a zvát občany na hody.Stárci bývali vystrojeni velmi pěkně,černé klobouky velikými barevnými kytkami s pávím peřím který končil kytku.Bílé naškrobené košile pod krkem bílého motýlka,červenou kordulu vesta bez rukávů s velkou řadou mosazných knoflíků,před sebou bílou krajkovanou zástěru na levém boku zástěry připevněný červený libský šátek červený šátek zvlášt skládaný aby dělal jen dva rohy,kolmo dolů a roh na levo,a černé na puky vyžehlené kalhoty.První stárek měl talířky na peníze,druhý a třetí stárek měli v malých košíčkáchzvlášt připravený rozmarýn a všichni tři bílé asi litrov hliněné rozmarýnem opletené džbánky,z kterých dávali občanům připíjet pivo a jeden mládenec který dělal hospodáře měl starý rozviklaný trakač na něm vezl bečku piva a který stárek měl prázdný džbán tak mu natočil.

Jak přišli muzikanti k máji záhráli pochod a stárci se dali v celé své parádě na pochod na horní konec vesnice a začali chodit dům od domu do každého domu všichni tři a taka všichni tří dávali připíjet hospodáři a všem kdo byli doma,každý musel si připít od všech stárků pak dali rozmarýn a zvali všechny domácí na hody.Za toto pohostinství a za rozmarý

dávali občané stárkům šesták nebo dva šesták 10.krejcarů u starosty,radních učitelů revírníka dostali třeba padesát krejcarů nebo třeba rýnský (zlaták. Když pochodili celou vesnici z rozmarýnem a pozvali všechny na hody stárci si šli pro stárky napřed stárku co měl první stárek pak pro druhou a pro třetí tak to bylo zvykem první stárek měl nevyšší hodnost pak druhý a naposled třetí jak měli stárci všechny tři stárky sebou,hned za nimi se přidávala děvčata která již čekala až půjdou stárky s hudbou do hospody a všechny s velikým jásotem vešli do vnitř.Muzikanti sedli na stupen za stůl srovnali se kde kdo má sedět,děvčata zatím udělala po sále velké kolo a než se kdo vzpamatoval muzikanti začali hrát.První solo měli stárci to byl jen krátký kousek muziky,hned na to začali muzikanti hrát rázný kvapí nebo polku a stárci začali zavádět děvčata chlapcům k tanci toho času nesměl žádný bez zavedení jít do kola tančit a hudba hrála tak dlouho až stárci zavedli všem chlapcům kteří byli přítomni a jak chlapci chodili jedem po druhém nebo dva,stárci první a druhý již čekali aby jim zavedli. Třetí stárek měl na starosti narážet pivo a obstarat v hostinci večeři pro stárky a muzikanty.

Tato večeře se odbývala většinou u některého bližšího souseda protože v hospodě nebylo ani místa ani stolu na zasednutí.Večeře se odbývala průměrně o osmi hodinách večer,měli k večeři guláš nebo párky, později bývali řízky a sekaná.Večeře netrvala dlouho za půl hodiny muzikanti začali znovu hrát zahráli dva nebi tři kousky,aby se děvčata znovu sešla k muzice.Jak děvčata byla sejítá,stárci donesli z venku stůl,lavici a dvě židle.Stůl byl přikryt bílou plachtou a na plachtě přidělány a přišpendleny rozmarýny z různobarevnými pentlemi.Lavice se postavila těsně ke stupni,na lavici za stůl doprostřed sedl starosta a z každé strany starosty jeden radní před starosty a radní se postavil stůl na stůl se dala velká petrolejová lampa aby bylo vidět kolik děvčata platí z předu k rohům na židle se posadili stárci na levo a na pravo prostřed stolu byl volný pro přitančící děvčata.První stárek měl na prostřed stolu dva talířky na peníze,druhý stárek kus papíru na který zapisoval děvčata podle jmen a třetí stárek měl v tuto chvíli nejtěžší funkci.Tento stárek musel všechny děvčata co byli na hodech vzít k tanci,přetančit malé kolo a přivést děvče ke stolu na zaplacení.

Jak bylo vše jak náleží připraveno zahrála hudba třetí stárek zapleskal a děvčata se rozestoupila do kruhu a začala zpívat píšen.
Ta která panenka neplatívá,tá ať na muziku nechodívá.
A třetí stárek vzal k tanci první stárku přetančil polokruh a přivedl stárku ke stolu na placení.První stárek který byl u peněz zatočil nad talířem zlatákem na znamení že na ten talíř se mají dávat peníze.Stárci se stárkami již byli domluveni kolik každá zaplatí,stárci již předem dali svým stárkám na zaplacení aby to bylo podle hodností stárků tak první stárka dávala na talíř deset až dvanáct zlatých,druhá osm až deset,třetí pět až osm,tobyla dávaná taková čest stárkám.Po vybrání peněz šli stárci se starostem a radními zvlášť do světnice hospodského tam se vysypali peníze na stůl a sčítalo se kolik vybrali od děvčat peněz z toho odpočítali kolik dali stárkám aby platili a dávali nadměrně na talíř,aby děvčata taky co nejvíce platili.Starosta s radními musel být toho svědkem,kolik stárci vybrali aby po hodech nepřišlo k nějakému nedorozumění.Když přivedl třetí stárek první stárku ke stolu na placení,tak první stárek zatočil zlatákem na talíři aby hodně zvonil stárka měla v ruce připravených hrst krejcarů ty hodila na talíř,to stárek ještě opakoval zlatákem na znamení,že je to to málo,takstárka hodila zas z druhé ruky několik šestáků,ale stárek zvonil na talíř dále že je to málo a tak stárka vytáhla pod kordulkou zavázaný šátek z něho vysypala deset nebo dvanáct rýnských na talíř podle toho jak bylo umluveno pak vzal druhou a třetí to se opakovalo totéž co u první a potom bral děvčata jednu po druhé jak stáli co zpívala z nohy na nohu přešlapujíc,že všemi se to tak vedlo jak již je známo u první stárky jenom že tyto dávali na talíř ne deset rýnských,ale jeden rýnský to již musela být taková selská z těch prvních čísel která se honosila nad druhé děvčata se svým majetkem.Když již stárekvšechny děvčata vzal k tanci a zaplatili u stolku tak stůl lavice a židle se odneslize sálu ven muzikanti

zas dechem zahráli k tanci.Starosta ,radní a stárci šli do hospodského světnice spočítat peníze kolik vybrali od děvčat.Jak stárci přišli do sálu zpátky,tak se začalo zavádět ženatým mužům,kteří si chtěli na hody taky proskočit,aby věděli že jsou hody.Po zavedení ženatým se vytroubilo upozornění a první stárek ohlásil že se bude tančit na dvě sola,(toho času byli na taneční sály velmi malé)první solo svobodní,druhé ženatí i tak sál byl přeplněný,že se jednotlivec nemohl pohnout ale přeci se veselo tančilo a ti co netančili vyšli do předsíně,aby tančícím nepřekáželi a v předsíni popíjeli různé likéry,aby ženy nebo děvčata je nevyděli pít.

A tak se pilo,veselo zpívalo a tancovalo až do rána.Po třetí hodině k ránu již si muzikanti odpočívali hráli dva nebo tři a ostatní zpívali.Domů nikdo nepospíchal protože toho času žádný z Hostěnic nechodíval do práce,že by v ní musel být ráno na hodinu a tak zbytky veselé společnosti zůstali v hospodě až do bílého dne.Chlapci a děvčata když přišli od muziky leželi jak mrtvoly,od samého večera až do rána skáka a tancovali,aniž by si mohli za celou noc chvilku sednout a odpočinout, lavice byli rozestaveny jen těsně kolem zdí a ty byli výhradně jen pro starší ženy,které přišli na čouhačku dívat se na svoje dcerky.Chlapci a děvčata se dopoledne nebo přes poledne trochu prospali a pak se vypravoval zas znovu na hody.Chlapci si museli očistit vyčesat šaty a hlavně boty ty byli zamazané jak kdyby v nich šlapali bláto na cihle(boty byli zamazan proto že se v sále moc prášilo a ten prach se poléval vodou o hodech pivem a to potom vypadalo tak jak když do prachu hodně napršího,totéž bláto a v tom blátě se tancovalo celou noc.)Děvčata si přežehlila pentličky, rukávce,sukně některé na vrch si musela vzít čerstvou,kterou mělo každé děvče do zásoby připravenou a k večeru již byli zas všechny vystrojené a a čekala až půjdou stárci pro stárky,aby zároveň s nimi mohli jít do hospody.A tak v pondělí o čtyřech hodinách odpoledne muzikanti zas vesele zahráli rázný pochod a stárci si šli zas pro svoje stárky,aby začali další hodování a tak se to provádělo jako v neděli,jenom že děvčata neplatila u stolku a stárci vybírali taneční vstupné jen těch chlapců co nedrželi na řád. A zas se pilo zpívalo tančilo a skákalo až do rána.To samé se opakovalo a i v úterý.

Po hodech za čtrnáct dní se odehráli hody (kácení máje)Stárci si s muzikou zas pro stárky,ale to již byla zábava jako každá jiná toho času jenom jestli zbylo stárkům pivo co měli koupené z pivovaru a tak se dopíjelo a jestli zůstali stárkům nějaké peníze od hodů tak se taky propili ale to již potom pili všichni kdo v hospodě byl at držel na řad nebo ne.V masopustě se udělal jeden bál(ples) ale to bývalo většinou jen pro ženaté,na takový ples si mohl dovolit jen ten který byl plnoletý (čtyřiadvacet let) a měl sebou nevěstu (takovou snoubenku)nedovolil si ani ženatý který bydlel v nájmu,takový ples byl jen pro ty kteří se počítali do lepší třídy,to byli ti Hostěnští sedláci a jejich synové a dcery,ovšem že museli býti ženatí a nebo dcerky vdané zas za nějakého domkaře který měl aspon postavenou vápenici na pastviskách.

Pro správce lesa,učitele,starosty a radní hospodský vyklidil světnici kde spával,postele se vynesli pod kolnu,dali se tam na prostředek stoly a z obou stran lavice,aby tam mohlo sedět deset nebo dvanáct osob. Tento ples se konal na pozvánky kdo neměl pozvánku neměl přístupu poněvadž byl sál malý a kdyby tam mohl jít každý kdo chtěl tak by byl sál napichnutý jak na divadle a právě že chtěli mít na plesu taky trochu volno tak se zvalo jen na pozvánky.

Pak již nebyla žádná zábava až na ostatky.Ostatky pořádali stárci v samotném průběhu jako hody stárci chodili z romarýnem,vybírali zas od děvčat a drželo se na řad (společně) v pondělí chodily maškary a co byl za maškaru řezník mýval plnou šavli masauzeného nebo syrového klobásy jitrnice,vajec sádlo chleba a co vůbec kdo co měl tak maškarádům dal poněvadž věděl že bude z toho mět večer taky podíl když přijde do hospody než začne zábava.Když maškara pochodila vesnici šla do hospody a všechno co dostali od občanů se složilo na dlouhý stůl a hopodský přinesl již k tomu připravené nádobí,velký hrnec na vaření masa uzeného,syrové maso

se dalo upéct na platvan(hliněný nebo plechový)jitrnice taky zvlášť, klobásy se dali ohřát dodatečně aby byli taky teplé,velký kastrhol na smažení vajec,všechno sádlo a vajíčka co dostali,dali na kastrhol usmažit a když bylo všecko uvařené,upečené,usmažané a klobásy ohřáté a chleba nakrájený na hromadě tak se přineslo všecko na stůl a kdo byl v hospodě bez vyjímky každý si bral co se mu líbilo a tak se dlouho jedlo až se to všechno snědlo,to vše jedli na stojance u stolu,jen na vajíčka měl někdo vařéčku nebo lžičku,ovšem že u té hoštiny byli taky přítomni muzikanti.Za peníze co vybrali po obci koupili dobré kořalky(sladké alašky) a pozdě večer jí dávali vdaným ženám připíjet.

Po takové večeři se vyklidil sál a hudba začala vesele hrát zas až do rána.V úterý zas šli stárci s hudbou pro stárky a točilo se vesele znovu až do jedenácti hodin a pak se pochovávala bassa na znamení, že již nebude dlouho muzika,při pochovávání bassy se zpívali různé rekvie a litánie muzikanti zahráli pochod hřibytove hřibytove zahrádko zelená, tato veselá zábava byla skončena před dvanáctou hodinou,a o dvanácti hodinách byla hospoda prázdná protože ve středu byl popelec (škaredá středa)a to již se držel velikonoční půst od zábav toho času nebylo dovoleno pořádat zábavy od jmenované škaredé středy až přes velikonoce a tak u nás se pořádala zábava od ostatků až na svatý duch to je sedm týdnů od velikonoc kterou pořádali také stárci,poněvadž to byla taky slavná zábava u které se tancovalo taky ven na upravené silnici posypané budličkami.V pondělí na svatý duch šlo z Pozořic procesí do Křtin na pout a jak šli z pouti spátky tak svobodní chlapci a děvčata z Pozořic a okolí zůstávali v Hostěnicích u této zábavy a když přišli chlapci ještě z okolních vesnic Mokré,Horákova a Ochoze tak byla plná silnice kteří by nevešli ani do pěti sálů takových jak byli toho času u této svatodušní zábavy se tančilo též do rána až vycházelo slunce.

Pak byla ještě jedna zábava na svotou Annu,která byla též velice slavná.Ať tento svátek Hostěnic připadl na kterýkoliv den v týdnu,vždy se slavil na ten den dvacátého šestého července.Ráno všichni občané z Hostěnic od žáků až po starce šli s hudbou do kostela do Pozořic a s hudbou zpátky.

Odpoledne od kříže na proti domu čís.17. s hudbou průvodem ke kapli odtud zpátky ku kříži a po vykonané pobožnosti hned tancovat (když bylo pěkně to se rozumí že na silnici) asi tato sváteční zábava končívala jak ty světské až ráno.

Na horních dvou obrázcích je paní **Božena Skřivánková**, dcera pana **Pavla Boudného.**

Paní Boženu Skřivánkovou, která bydlí v Hostěnicích č. 117 jsem navštívil v sobotu 20. ledna 2001. Během našeho rozhovoru také zavzpomínala na časy minulé a mimo jiné řekla toto :

„Kdysi byly v Hostěnickém údolí rybníky. Později byly vysušeny a byly zde louky. Mezi roky 1970 až 1980 byly rybníky nad Hostěnicemi znovu vybudovány. Z bývalého rybníka pod obecním úřadem vznikly dvě pole. Tyto pole se nazývaly „Na hrázi“. Bylo to někde za dnešní samoobsluhou. Zde někde také bylo „Motalovo pole“. Při práci na tomto poli se zde jednou, znenadání propadly koně Vaška Hájkového. (Vašek Hájek byl zetěm Motala, manžel jeho dcery Zdeňky). V místě propadu povozu vznikla prohlubeň, která se vždy při deštích zaplňovala vodou, (závrt ???) která se postupně vsakovala.

Vyjděme z informace paní Skřivánkové a seřaďme si nyní propadání :

Hostěnické propadání 1. – výšková kóta 371 m n.m. – leží na pravé, severovýchodní straně „Vilémova údolíčka“ , pod skálou Gavaňou. (Uvedené názvy jsou názvy dle Dr. Martina Kříže). Dnes nazývají členové ČSS ZO 6 – 12 skálu Gavaňu „Říčánkova skála“.
Hostěnické propadání 2. – výšková kóta 370 m n.m. – leží na levé, jihozápadní straně Vilémova údolíčka, pod skálou Gavaňou. Hostěnické propadání 2. je povodňové. Za povodní přeteče voda hrázky u Prvního propadání, vytvořené v r. 1911 – 12 německými jeskyňáři z VDT – GfH a udržované současnými jeskyňáři a teče do níže položeného Druhého propadání.

Voda z obou těchto propadání teče do neznámých prostorů za Ochozskou jeskyní a při povodňových stavech vytéká jednak Estavelou a jednak protéká Novou chodbou Ochozské jeskyně, jejími Velkými dómy a chodbou Hadicí vytéká do údolí Hádecké Říčky.

Hostěnické propadání 3. – výšková kóta zatím neurčena, (RNDr Jan Himmel uvádí – v úrovni údolního dna). Tato lokalita je nám známá jako „Smetištní závrt“, a je opuštěným propadáním. Leží mezi cestou a okrajem lesa asi 180 m. od můstku u čistící stanice proti toku Hostěnického potoka. Při průzkumech, financovaných „Správou dálkových kabelů“ na sklonku osmdesátých let minulého století byla dvěma osinkocementovými rourami o průměru 250 mm pod přilehlým polem přivedena k tomuto závrtu voda ze zahrazeného potoka a závrt byl zavodněn. Ty roury jsou pod polem mezi potokem a závrtem uloženy dodnes. RNDr Jan Himmel ze ZO 6 – 11 se tehdy několik let věnoval výzkumu, kam tyto vody tečou. Výsledky a poznatky svého zkoumání zpracoval v článku „Nové poznatky o směru podzemního toku od Hostěnického propadání 3“, který vyšel v časopise Speleo č. 34 / 2002 na str. 7 – 9. Podle těchto závěrů Dr Himmela byla tato voda zachycena v Průzkumném vrtu č. 24 v hloubce 120 m. Později byla tato voda zachycena i ve vyšších úrovních.Směr toku vody je dle Dr. Himmela jihojihozápadní, směrem k těženému lomu. Bližší informace lze najít v citovaném článku.

Hostěnické propadání 4.- dnes zaniklé, patrně činné v době, kdy potok údolím ještě meandroval, před jeho regulací. Předpokládám jeho spojitost se závrtem na Motalově poli. Stejně jako voda z Propadání 3., tak i voda z Propadání 4 určitě tekla nyní zasedimentovaným jeskynním systémem na Mokrou.

Nechme však dále vyprávět paní Skřivánkovou :

V roce 1970 byla prováděna v Hostěnickém údolí meliorace. Mělo to být opatření, které mělo sloužit ke zlepšení přírodních podmínek v krajině. To mělo nastat odvedením přebytečné vody z údolí. Bylo vybagrováno nové, napřímené potoční koryto a původní koryto meandrujícího potoka zahrnuly buldozery. Stromy kolem potoka byly před tím vykáceny. Vybagrované koryto dláždil velkými betonovými dlaždicemi cikán, který si postavil takovou boudu v lomu pod Smetištním závrtem, ve které v průběhu práce bydlel.

Pro krasové podzemí, kam se potok propadá to ani šťastné řešení nebylo. Uvolněnou zeminu voda spláchla do podzemí, které patrně zanesla náplavou. Dříve, při větších vodních stavech zachycovaly splachovanou zeminu potoční meandry. Nyní voda splachuje vše do Propadání. (Do Vilémova údolíčka – pozn. red.).

Po melioracích v r. 1970 došlo ke sloučení JZD Hostěnice s JZD Pozořice.

Následně jsem se paní Skřivánkové zeptal co ví o tom, jak a kdy byla vybudována cesta Kamenným žlíbkem z Hostěnic do údolí Říčky. (Podle MUDr Rud. Prixe se tak stalo v r. 1922).

Paní Skřivánková si vzpomněla, že jí před časem vyprávěla paní Lída Hodáňová, rozená Křížová, která se narodila v r. 1912, že si ještě pamatuje jak chodívala za První světové války s maminkou, která nosila vždy na zádech nůši s obilím, (zrním) do mlýna v údolí Říčky k semletí. Chodívali strží (kaňonem) Kamenného žlíbku, na jehož dně, jak si paní Lída pamatuje, mezi kameny a křovím vedla úzká pěšina. Ta paní ještě vzpomínala na to, že si pamatuje, že někde uprostřed té rokle byly tři veliké balvany, a zde její maminka při cestě zpět do Hostěnic, tj. do strmého kopce vždy odkládala nůši s moukou ze semletého obilí a odpočívala.

Paní Hodáňová prý také vzpomínala, že cesta Kamenným žlíbkem byla někdy po První světové válce upravena a vybudována do dnešní podoby. (Což by potvrzovalo informaci R. Prixe).

Na moji otázku, co paní Skřivánková ví o Kaprálově mlýně mi paní Skřivánková řekla, že tento mlýn původně patřil rodině Hudců. Ing Kaprál jej koupil někdy na sklonku r. 1938 a postupně mlýn přestavěl na sídlo. Příčinou přesídlení p. inženýra Kaprála, ředitele modřické Biovety z Modřic na Kaprálův mlýn byli modřičtí Němci, kteří striktně požadovali, aby jeho dcera navštěvovala v Modřicích německou školu.

Podle paní Skřivánkové vybudoval mimo jiné Ing. Kaprál v areálu mlýna, v údolní nivě „šnekárnu“, která byla oplocena deskovým plotem. (Jde patrně o farmu na pěstování hlemýžďů). Někdy kolem roku 1939 vytrvale pršelo asi měsíc. Sypaná hráz Hádeckého rybníka nevydržela nápor přívalu vod a protrhla se. Voda zaplavila údolí a povodňová vlna smetla i šnekárnu.

Někdy v r. 1942 byl Hádecký rybník znovu obnoven.